DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

الأساس في السنة

EL ESAS Fİ'S SÜNNE

İslam Akaidi 4

SAİD HAVVA

10

Duzenleyen:bilginDK
2018-07-06

AKSA

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

الأسس في السنة وفقهها

كافة حقوق الطبع والنشر والترجمة محفوظة
للناشر

دار السلام للطباعة والنشر والتوزيع

لصاحبها
عبد القادر محمود البكار

١٢٠ شارع الأزهر تلفون ٩٣٢٨٢٠ - ٩٣٥٦٤٤
ص ب ١٦١ الغورية تلكس ٩٣٩٨٧ ايجبتل بكار

الطبعة الأولى
١٤٠٩ هـ - ١٩٨٩ م

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

الأساس في السنة

SAİD HAVVA

10

AKSA
YAYIN - PAZARLAMA
SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.
Halıcılar Cad. Okumuş Adam Sk. 24
Fatih - İstanbul
Tel: 531 45 86

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Aksa Yayın - Pazarlama
San. ve Tic. Ltd. Şti.

Genel Yayın Yönetmeni
Ahmet Küçükağa

c 1992

'El Esas Fi's Sünne' adıyla Türkçe'ye kazandırılan bu eserin Türkçe'de tercüme ve yayın hakları naşir 'Darü's Selam' tarafından Aksa Yayın Pazarlama San. ve Tic. Ltd. Şirketine devredilmiş olup, her hakkı saklıdır. İçinde bulunan yazılar, izin alınmadan tümüyle veya kısmen yayınlanamaz, kullanılamaz.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

EL ESAS Fİ'S SÜNNE

İslam Akaidi

Çevirenler
M. Ahmet Varol • Orhan Aktepe
Abdurrahim Ali Ural • H.Ahmet Özdemir
Recep Çetintaş

Redakte ve İmla
Hamdi Çelebi

Dizgi - Mizanpaj
İmaj Reklam

Arapça Dizgi
Hamza Eminoğlu

Bu eser, Ziya Ofset Tesislerinde basılmış ve Sezgin Ciltevinde ciltlenmiştir. Mayıs 1992 - İstanbul

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

'El Esas Fi's Sünne'nin onuncu cildinin tercümesi,
M. Ahmet Varol tarafından yapılmıştır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KIYAMET VE ONDAN SONRA GELECEK OLAYLAR

KIYAMET VE ONDAN SONRAKİ OLAYLARA GENEL AÇIKLAMA

SURA İKİ KEZ ÜFLENİLMESİ VE KIYAMET GÜNÜ

HAŞR VE İNSANLARIN SORGULANMALARI

VAKFE VE SONRASI

RESULULLLAH (A.S)'IN HAVZ-I KEVSERİ

HESAP VE MİZAN

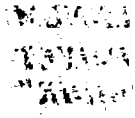
SIRAT

ŞEFAATLER

CENNET VE CEHENNEM

"ŞÜPHESİZ ALLAH, MÜLK VE HAKİMİYET SAHİBİDİR"

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KIYAMET VE ONDAN SONRA GELECEK OLAYLAR

GİRİŞ

Bu konu akaidin en önemli konularındandır. Çünkü bu konuda, akaid açısından en tehlikeli mesele ve en büyük gerçek ele alınmaktadır. Bu konu aynı zamanda eğitim ve öğretimin de en önemli konularındandır. Yine insanın sürekli şekilde hatırında tutması gereken en önemli gerçekler de bu konu içinde ele alınan gerçeklerdir. Bu yüzden Allahu Teala yolunda eğitim verilirken, kıyametle ilgili konular, günlük olarak ele alınıp insanların bu konularda sürekli şekilde uyanık tutulmalarına çalışılır. Ahiretle ilgili konular, aynı zamanda vaaz ve sohbetlerin de azığıdır. Müslümanın ihlasa kavuşabilmesi için izlemesi gereken yol da, bu yoldur. Müslüman, ahiretle ilgili konuları sürekli konuşup düşünmelidir.

Hasan-ı Basri (r.a) şöyle söylemiştir:

"İlim sahipleri dışında olan insanların tümü, helake uğramışlardır. İlim sahibi olanların da amel edenleri dışındakileri helake uğramışlardır. Amel edenlerin de ihlaslıları dışında kalanlar, helake uğramışlardır. İhlaslılar ise büyük bir tehlike ile karşı karşıyadırlar."

Eğer ihlaslılar büyük bir tehlike ile karşı karşıya iseler, o zaman kimler kurtuluşa ereceklerdir? Allahu Teala, İblis aleyhi'l la'ne'nin politikasından şu şekilde söz etmektedir:

"İblis: "Rabb'im! Beni saptırdığın için, andolsun ki, yeryüzünde fenalıkları, onlara güzel göstereceğim; halis kıldığın (ihlasa kavuşturduğun, koruduğun, muhlis) kulların dışında onların hepsini saptıracağım" dedi." (1)

---

1) Hicr Suresi: 39-40

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İşte burada kendisinden söz edilen *"halis kılınmış kul"* kurtuluş yolu üzere yürüyen kişidir. Bu dereceye ulaşmanın yolu da sürekli ahireti anmaktır.

Allahu Teala şöyle buyuruyor:

"Ey Muhammed! Güçlü ve anlayışlı kullarımız İbrahim, İshak ve Ya'kub'u da an! Biz onları ahiret yurdunu düşünen, içten bağlı kimseler kıldık." (1)

İşte bunlar, *"içten bağlı (muhlis)"* derecesine halisane amel işleyerek ulaşmışlardır. Onların işledikleri halis amel de ahiret yurdunu düşünmektir.

İnsanlar içinde ahireti inkar eden, onun hakkında tereddüte düşen yahut gaflet içinde olan ne kadar çok kimse vardır. Neden inkar ettiklerini bilmeyen ve neden gaflet içinde olduklarını düşünmeyen inkarcılara ve gafillere yazıklar olsun!.. Bunlar cennet ve cehennem hakkında mı gaflete düşüyorlar?

Ahiret konusu, Allah inancı ile bağlantılıdır. Her şeyi yaratan Allahu Teala'nın kudretini gören ve O'nun ilminin, her şeyi kuşattığını, hiçbir şeyin O'nun ilmi dışında kalmadığını düşünen, O'nun adaletini, fazlını ve ihsanını tanıyan, ahirete hemen inanır. Ahiret konusu aynı şekilde Resulullah (a.s)'a iman ile bağlantılıdır. O'na inanan ahirete de inanır. Çünkü O'nun gönderilişi yeniden diriliş konusu ile ilgilidir. Yükümlülük ve ceza konuları da yeniden diriliş meselesi üzerine oturmaktadır.

Kur'an-ı Kerim'in Allahu Teala tarafından gönderilmiş bir kitap olduğunu, onun büyük mucizeler ihtiva ettiğini ve ifadedeki i'cazını yani insan tarafından söylenmesi mümkün olmayacak derecede üstün bir anlatım ve ifade tarzına sahip olduğunu anlayan kişi, ahiret konusunda hiçbir tereddüte düşmez.

Ahiret inancının özü, kabul ve teslimiyettir. Ahiret dünyası bizim önümüzde duran ve bizim onunla ilgili olarak sadece Allahu Teala'nın ve Resulullah (a.s)'ın onun hakkında bize bildirdiği kadarını bildiğimiz bir dünyadır. İnanmak ve hiçbir tereddüde düşmeden ve kesinlikle itiraz etmeden teslim olmaktır.

Allahu Teala şöyle buyuruyor:

"Mutlaka Kitab'ın haber verdiği haberin te'vilini (kesin açıklamasını, kendilerinin akledebilecekleri tarzda yorumlanmasını) mi istiyorlar? Onun te'vili geldiği (haber verdiği şeyler ortaya çıktığı) gün önceden onu unutmuş olanlar derler ki: "Doğrusu Rabb'imizin elçileri gerçeği bildirmişmiş. Şimdi bizim şefaatçilerimiz var mı ki, bize şefaat etsinler. Yahut tekrar geri döndürülüp dünyaya gönderilmemiz mümkün mü ki, orada eski yaptıklarımızdan başkasını yapalım?" Onlar kendilerini ziyana soktular ve uydurdukları şeyler kendilerinden saptı, kaybolup gitti." (2)

1) *Sad Suresi: 45-46*
2) *Araf Suresi: 53*

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bu yüzden bizlerin kafasını karıştırmamak ve hadis muhtevası ile karşı karşıya bırakarak kendinin bizzat ondan gereğince etkilenmesini sağlamak amacıyla bu konu içinde geçecek hadislerle ilgili olarak mümkün olduğunca az yorumda bulunmaya çalışacağız. Biz bu konuyu bir takım başlıklara ayırarak, bu konuya giren meseleleri başlıklar halinde ele alacağız. Bununla birlikte herhangi bir nassın yer yer birden fazla madde ile ilgisinin bulunabileceğini hatırlatmak istiyoruz.

Konunun başlıklarını şu şekilde sıralayabiliriz:

Birinci kısım: Kıyamet ve ondan sonra gelecek olaylar konusunda genel bir açıklama.

İkinci kısım: Sura iki kez üflenilmesi ve kıyamet günü.

Üçüncü kısım: Haşr, insanların hesap vermek üzere toplanmaları.

Dördüncü kısım: Kur'an-ı Kerim'de ahiret gününde geçecek sorgulamalar ve karşılıklı konuşmalardan söz eden ayeti kerimeler.

Beşinci kısım: Vakfeden ve sonrasında meydana gelecek olaylardan genel olarak söz eden hadisi şerifler.

Altıncı kısım: Havz. (Resulullah (a.s)'ın) havz-ı kevseri)

Yedinci kısım: Hesap ve mizan. (Amel terazisi)

Sekizinci kısım: Sırat.

Dokuzuncu kısım: Şefaatler.

Onuncu kısım: Cennet ve cehennem.

Onbirinci kısım: *"Şüphesiz ki, Allahu Teala hak olan mülk sahibi, gerçek hakimiyet sahibidir"* ayeti kerimesi.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

BİRİNCİ KISIM

KIYAMET VE ONDAN SONRA GELECEK OLAYLAR

SURA İLK ÜFLEME VE GELİŞMELER KONU İLE İLGİLİ KUR'ANİ NASLAR

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KIYAMET VE ONDAN SONRA GELECEK OLAYLAR

GİRİŞ

İnsana annesinin karnında iken hükmeden şartlar, doğumdan sonra hükmedecek olan şartlardan kısmen farklıdır. Bu dünyanın kendine özgü şartları ve kanunları bulunmaktadır. Berzah aleminin de kendine göre şartları ve kanunları vardır. Kıyamet günü ile ondan sonra geleceklerin de kendine özel şartları ve kanunları olacaktır. Bütün bunlar Allahu Teala'nın ilminde, O'nun kudreti dairesinde olan ve O'nun iradesine bağlı şeylerdir. Bu alemlerle ilgili olarak Kur'an-ı Kerim veya Resulullah (a.s)'tan sahih bir yolla bildirildiği kesin olan hadisi şerif nasları bir şey bildirdikten sonra, artık bunları garipsememek, hakkında şüpheye düşmemek gerekir. Çünkü böyle bir şey, esasta büyüklüğünü ve milyonlarca ışık yılı uzaklıklarına kadar giden bir alanı kapladığını ve bütün bunların Allahu Teala'nın kudreti ile meydana geldiğini gören biri, böyle bir kudrete sahip olan Allahu Teala'nın yahut yine O'ndan haber alarak Resulünün bildirdiği bir şeyi nasıl inkara kalkışır ve Allahu Teala'nın yapacağı bildirilen bir şeyde nasıl tereddüte düşer?

Allahu Teala şöyle buyuruyor:

"Eğer sen şaşacaksan, onların: "Biz toprak olunca mı yaratılacağız?" demelerine şaşmak lazım. İşte onlar Rabb'lerini inkar edenlerdir. İşte onlar boyunlarına demir halkalar vurulanlardır. İşte onlar cehennemliklerdir. Orada temelli kalacaklardır." (1)

Allahu Teala, suyu ve arşı yarattı. Sonra sudan ve kainatın parçalarını ve birimlerini meydana getirdi.

---

1) Ra'd Suresi:

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Allahu Teala şöyle buyuruyor:

"Göğü kendi ellerimizle (kudretimizle) yaptık ve biz (onu) genişletmekteyiz." (1)

Allahu Teala gökten sonra yeri yarattı:

"Ey inkarcılar! Sizi yaratmak mı daha zordur, yoksa göğü yaratmak mı? Ki onu Allah yükseltmiş ve ona şekil vermiştir. Gecesini karanlık yapmış, gündüzünü aydınlatmıştır. Ardından yeri düzenlemiştir." (2)

"Yerde olanların hepsini sizin için yaratan O'dur. Sonra göğe doğru yönelerek yedi gök olarak onları düzenlemiştir. O her şeyi bilir." (3)

"Yedi göğü ve yerden de bir o kadarını yaratan Allah'tır. Allah'ın her şeye kadir olduğunu ve Allah'ın ilminin her şeyi kuşattığını bilmeniz için Allah'ın buyruğu bunlar arasında iner durur." (4)

"Allah bunun üzerine iki gün içinde yedi gök vadetti. Ve her göğün işini kendisine bildirdi. Yakın göğü ışıklarla donattık ve bozulmaktan koruduk. İşte bu, bilen, güçlü olan Allah'ın kanunudur." (5)

Yedi kat gök, kürsi ve arş, bizim görebildiğimiz alanın dışındadır ve gayb alemindedir. Anladığımız kadarıyla Resulullah (a.s)'ın sahih olarak bildirilen şu hadisi şerifi de buna işaret etmektedir:

"Vallahi, ben sizin dünyanızda ve ahiretinizde karşılaşacağınız şeyleri gördüm." (6)

Şeyh Abdulfettah Ebu Gudde, 'Tasrih bima Tevatere bi Nuzuli'l Mesih' adlı kitabında şöyle söylemektedir:

"Cennet ve cehennemin görülmesi konusunda hadisin zahirinden anlışıldığına göre Resulullah (a.s), bu yerleri ayni olarak (ru'yetu ayn ile, normal görüş ile) görmüştür. İlim adamlarından bazıları yukarıdaki hadisi şerifi açıklarken bu hadisin, Resulullah (a.s)'ın önünden cennet ve cehennemin görülmesine engel oluşturan perdelerin kaldırılması ve Resulullah (a.s)'ın da buraları gerçek şekilleri ile görmesi anlamına geldiğini ifade etmişlerdir. Bazı ilim adamları ise

---

1) Zariyat Suresi: 47

2) Naziat Suresi: 27-30

3) Bakara Suresi: 29

4) Talak Suresi: 12

5) Fussilet Suresi: 12

6) Müstedrek (1/230) Zehebi de bunun rivayetine muvafakat etmiş ve sahih olduğunu ifade etmiştir. Buhari ve Müslim'in naklettiği oldukları bazı rivayetlerde de buradaki anlama yakın anlamlar içeren bir takım naslar bulunmaktadır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

bu hadisin, bir şeyin aynada görülmesi gibi cennet ile cehennemin duvarda şekillerinin ortaya çıkması ve Resulullah (a.s)'ın buraları bütün içindekilerle birlikte bu şekilde görmesi anlamını ifade ettiğini belirtmişlerdir. Her iki görüş için de delil oluşturabilecek nitelikte bir çok hadis rivayet edilmiş ve Hafız İbni Hacer bunları 'Fethu'l Bari (2/448)'de nakletmiştir.

Kadı Iyaz, birinci görüşü tercih ederek Resulullah (a.s)'ın bu yerleri gerçek şekilleri ile (ru'yeti ayn ile) görmüş olmasının daha kuvvetli ihtimal olduğunu belirtmiştir. Kadı Iyaz'ın bu görüşünü İmam Nevevi, Sahihi Müslim Şerhi'nde (6/207) nakletmiş ve kendisinin de aynı görüşte olduğunu belirtmiştir."

İlim adamlarının çoğunluğu, cennetin şu an yedinci kat göğün üstünde ve bu gökten bir parça şeklinde olduğunu ifade etmişlerdir. Resulullah (a.s) burayı görmüş olmakla birlikte, onun dışında kimse burayı görmüş değildir. Bu durum, cennet ve cehennemin gayb alemine ait bir şey olduğunun delilidir. Bu yorumlardan, aynı zamanda yedi kat göğün tümünün gayb alemine ait (insanların ulaşabilecekleri ve görebilecekleri tüm alemlerin dışında) varlıklar olduğu sonucunu çıkarmaktayız.

Allahu Teala'nın kürsüsü, yedi kat göğün bir çatısı niteliğindedir.

Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"O'nun kürsüsü, gökleri ve yeri kaplamıştır." (1)

Yüce Allah, arşını da bu alan için bir tavan ve örtü kılmıştır.

Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Arşı su üzerinde iken hanginizin daha güzel iş işleyeceğini ortaya koymak için gökleri ve yeri altı günde yaratan O'dur." (2)

Bir hadisi şerifte de şöyle bildirilmiştir:

"Arşın üzerinde kürsi, ancak yeryüzündeki büyük bir çölün ortasına atılmış demirden halka kadardır." (3)

Yüce Allah, melekleri, insanları, cinleri, hayvanları, bitkileri, cenneti ve cehennemi yarattı.

Varlıkların başlangıçtaki yaratılışları, ancak yüce Allah'ın kudreti ile gerçekleştiği gibi, bunların varlıklarını sürdürmeleri de yine ancak O'nun yardımı ile olabilmektedir.

---

1) Bakara Suresi: 255
2) Hud Suresi: 7
3) Bu hadisi İbni Cerir rivayet etmiştir. Hadis sahihtir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Onların ve bunların herbirine Rabb'inin nimetinden ulaştırırız. Esasen Rabb'inin nimeti kimseye yasak kılınmış değildir." (1)

Bazıları bu alemi, ilahi yardıma ihtiyaç duyması nedeniyle bir elektrik ışığına benzetmişlerdir. Nasıl elektrik ışığının devamı, ancak belli bir kaynaktan enerji alması ile mümkün oluyorsa, bu alemin varlığını sürdürmesi de ilahi kaynaktan destek ve yardım alması ile mümkün olabilmektedir. Örneklerin en önemlisi ise, ancak yüce Allah'a aittir. Bundan sonra bir insanın veya hayvanın, ölümden sonra bedenin parça parça olmasına ve bedeninin parçalarının daha başka bedenlere geçmesine rağmen, bu parçaların hücrenin şu anki durumunun bir an önceki durumundan farklı olduğunu ileri sürmesi yersizdir.

Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Her şeyi apaçık bir kitapta saymışızdır." (2)

Amellerin tümünün insana nasıl arzolunacağı, gecelerin ve gündüzlerin nasıl arzolunacağı, bedendeki bazı uzuvların sürekli yenilenmesine rağmen kıyamet gününde beden hakkında nasıl şahitlik edeceklerinin sorulması da yersizdir.

Burada yeri gelmişken söyleyelim ki, İslam Akaidi alimlerinin kuvvetli olan görüşlerine göre, bedenlerin sahip oldukları özellikler (a'razlar) ve geçirmiş oldukları bütün zamanlar, onlara arzolunacaktır. Yani geçirmiş oldukları zamanlara göre kazandıkları özellikler ve gerçekleştirmiş oldukları arızi değişimler kendilerine arzolunacaktır. Zaman ve içerisinde geçmiş olan olaylar, insanın sahip olduğu özellikler (a'razlar) ve geçirmiş olduğu durumlar, tümüyle kıyamet gününde insana arzolunur.

Şeyh Edib Kiylani (r.a) 'Ehli Sünnet Akaidi Şerhi'inde şöyle söylemiştir:

"Beyazlık ve uzunluk gibi insanın zatına bağlı özellikler (a'razlar), zata müteallik (bağlantılı) olarak iade edilir. Ama bunların dışında kalan iman, küfür, isyan, itaat gibi unsurlara, canlı şekiller kazandırılarak insanın karşısına çıkarılır. Güzel olan unsurların şekil ve görüntüleri güzel, çirkin olanların şekil ve görüntüleri de çirkin olur. Naslardan çıkarılan netice budur. Ancak bunların iadesi bir kerede olmayacak, dünyadaki gibi tedrici şekilde olacaktır. Bu tedricilik, adeta göz açıp kapaması gibi oldukça hızlı bir şekilde gerçekleşecektir. Şüphesiz yüce Allah, her şeye kadirdir.

Yüce Allah şöyle buyuruyor:

---

1) İsra Suresi: 20

2) Yasin Suresi: 12

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"Bugün herkese, kazandığının karşılığı verilir. Bugün haksızlık yoktur. Doğrusu Allah hesabı çabuk görendir." (1)

Tercih edilen görüşe göre, insanın dünyada iken geçirdiği zamanların tümü, bizzat müşahade etmesi ve bu zamanlar içerisinde günah ve iyilik türünden neler işlediğini görmesi üzere insana arzolunur. Ahirette bu zamanların arzı, dünyadakinden hızlı olmakla birlikte, dünyadaki gibi belli bir sıraya göre ve tedrici şekilde gerçekleşecektir."

Bu açıklamadan sonra yeniden konumuza dönelim:

Bu kainat ve içinde olanlar üzerinde neler gerçekleşecektir?

Sura bir kez üflenilecek ve ondan sonra olan olacaktır. Bu üflemeye *"nefhatu's sa'k (haykırış, bayıltma üflemesi)"* adı verilir. Daha sonra sura ikinci kez üflenir ve bu üflemede canlılardan ölmüş olanların tümü dirilir. İlim adamlarının yaptıkları açıklamalara göre birinci üfleme ile kıyamet kopar, ikinci üfleme ile ise ahiret günü başlar.

Şeyh Edib Kiylani (r.a) şöyle söylemiştir:

"Sahih rivayette bildirildiğine göre kıyamet günü, haşr (canlıların toplanması) vakti ile başlayarak sonsuza kadar devam eder. Bu günün, cennet ehlinin cennete, cehennem ehlinin de cehenneme girmesine kadar süreceği de söylenmiştir. Bugün, dünya günlerinin sonuncusu ile bağlantılı olduğundan "ahiret günü" olarak adlandırılmıştır. Yoksa dünya günlerinin sonuncusu olduğundan dolayı değil. Türkçe'de "Ahiret günü" diye ifade ettiğimiz ve Arapçasında "el yevmu'l ahir" diye ifade edilen tabir, günlerin sonuncusu veya son gün anlamına gelmektedir.

Kıyamet günü de, insanların yaratıcılarının huzurunda toplanmaları üzere kabirlerinden kalktıkları gün olacağından, bu ad ile adlandırılmıştır. "Kıyamet günü" de, "kalkış günü" anlamına gelmektedir.

Yine insanların lehlerine ve aleyhlerine olacak delillerin bu günde ortaya çıkması nedeni ile, bu güne bu ad verilmiştir. Kıyamet gününün daha başka üçyüz adı bulunmaktadır."

İlim adamlarından, birinci üflemeden önce *"neftahu'l feza (korku üflemesi)"* olarak adlandırılan bir üflemenin gerçekleşeceğini söyleyenler de olmuştur.

İlk üfleme sırasında ve sonrasında meydana gelecek gelişmeler:

Bu sırada yedi kat gök katlanır ve bizim üzerinde bulunduğumuz yer taba-

---

1) Gafir Suresi: 17

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

kası dışındaki altı yer tabakası toplanırlar.

Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Bütün yeryüzü kıyamet günü O'nun avucundadır. Gökler O'nun kudreti ile dürülmüş olacaktır." (1)

Bu kainatın bütün parçaları toplanılarak, nasıl başlangıçta tek bir kütle halindeyken sonra değişik bölümlere ayrıldı ise, başlangıçtaki haline dönerek tek bir küde şeklini alır.

Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Göğü kitap dürer gibi dürdüğümüz zaman yaratmaya ilk başladığımız gibi - katımızdan verilmiş bir söz olarak- onu tekrak vaadedeceğiz. Doğrusu biz yaparız." (2)

O zamanda varlığını sürdüren insanlar, cinler ve hayvanlar ise, birden bayılıp düşer ve ölürler. Dünyanın da denizleri alevlenmeye başlar. Dağları dümdüz olur ve yerin başlangıçta almış olduğu kürevi şekil değişerek dümdüz bir hale gelir. Üzerinde dağ, tepe, nehir ve benzeri şeyler kalmaz.

Meleklerin de bazıları dışında tümü dehşete kapılıp baygın düşerler. Bir rivayete göre daha sonra başlangıçta bayılıp düşmemiş olan melekler de bayılıp düşerler. Yüce Allah'ın önceden almış olduğu ruhlar da, -bir rivayete göre Hz. Musa (a.s)'nın ruhu dışında- tümü bayılırlar. Dehşet ve korkuya kapılarak, kendilerine kaybederler.

Cennete, onun içindeki hurilere, cehenneme, arşa ve kürsiye bir şey olmaz. Bütün bu olanlardan ötürü arş ve kürsinin şeklinde herhangi bir değişiklik olmaz. İlim adamları bunların müstesna tutulacağını aşağıdaki ayeti kerimeden çıkarmışlardır.

"Sura üflenince Allah'ın diledikleri dışında göklerde olanlar, yerde olanlar hepsi düşüp ölür. Sonra sura bir daha üflenince hemen ayağa kalkıp bakışır dururlar." (3)

Bu konuyla ilgili çok değişik meseleler bulunmaktadır. Bunların bazıları ile ilgili açıklamalar ileride gelecektir.

Sahih nasta bildirildiğine göre güneş ve ayın ışığı alınacak ve bunların ikisi bir araya getirilecektir. Bunların kainattaki diğer alemlerle (varlıklarla) bir

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

araya getirilmeleri ve böylelikle bütün kainatın tek bir kütle haline getirilmesi de ihtimal dahilindedir. Bütün bunlar, yeni bir yapının ve yeni bir oluşumun gerçekleştirilmesi için bir başlangıç olacaktır.

Sura ikinci kez üflenişte, bütün yaratıkların yeniden dirilişi gerçekleşecektir. Naslar, adaletin yerine gelmesi için, bütün hayvanların da diriltilip haşr (toplanma) yerine (mahşere) getirileceklerini, sonra bu hayvanların yok edileceklerini ve tümünün toprak olacaklarını genel şekilde bildirmektedir. Naslarda hayvanların durumları hakkında küçük bir açıklama da bulunmaktadır. Örneğin zekatları verilmesi gereken hayvanların sahiplerinin, onların zekatlarını vermemesi durumu gibi. Yine insanların gereksiz yere bir hayvanı öldürmesinin de hesabı olacaktır.

Şeyh Edib Kiylani yeniden diriliş ve haşr (mahşer, hesap için toplanılması) hakkında şöyle söylemiştir:

"Diriliş, ölülere yeniden hayat verilmesi ve onların asıl parçalarının bir araya getirilmesinden sonra kabirlerinden çıkarılmasıdır. Asıl parçalar ile kastedilen, hayatın başlangıcından sonuna kadar istisnalar dışında sürekli varolma özelliği taşıyan parçalardır. Bunlardan tırnak gibi kesilmek ve koparılmak özelliğinde olmayan uzuvlardan bazıları, ölüm öncesinde kopsa ve kırılsa bile bunlar asıl parçalardan sayılır. Haşr ise, bütün bu yaratıkların hesaba çekilecekleri yere (mevkife) sürülmeleridir. Mevkif, yaratıkların hesaplarının görülmesi, hakların sahiplerine verilmesi ve amellerin tartılması için duracakları yerdir. Burada duranların kimisi cennete, kimisi cehenneme gidecektir. Orası yüce Allah'a isyan olmayacağı bir yer olacaktır.

Hesaba çekilsin çekilmesin, bütün canlılar haşr (mahşer) yerine getirilecektir. Araştırmacıların çıkarmış oldukları neticelere göre ev hayvanları, vahşi hayvanlar ve diğerleri gibi hesaba çekilmeyecek olanlar da haşr (mahşer) meydanına getirileceklerdir. Nevevi de bu yöndeki rivayetin sahih olduğunu ifade etmiştir. İlim adamlarından bir gurup ise haşr (mahşer) meydanına sadece hesaba çekilecek olanların getirileceklerini ileri sürmüşlerdir. Kendilerine ruh üflenmeden düşmüş olan düşükler ve bedenlerinin kendilerinde ruh bulunmayan kesilmiş uzuvları, bunların dışında olacaktır. Ancak eğer bunlara ruh üflenmiş olursa, haşr (mahşer) meydanına getirilirler ve bunlar cennete girdikleri zaman aynen cennet ehlinin şekillerini alırlar."

Kıyamet gününün süresi ellibin yıldır.

Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Melekler ve Cebrail, miktarı elli bin yıl olan bir günde O'na yükselirler." (1)

1) Mearic Suresi: 4

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Sahih hadisi şeriflerde de kıyamet gününün süresinin bu kadar olacağı bildirilmiştir. İnsanların mevkifte (hesap görme yerinde) durma ve cennet ya da cehenneme yerleşmeleriyle bu sürenin uzunluğunu hissetmeleri farklı şekillerde olacaktır.

Dirilişten sonra insanlar mahşer yerinde toplanırlar. Bu yerin merkezi de Şam diyarıdır. Mevkif de bu yerde bulunacaktır. Mahşere toplananların içinden Rahman'ın gölgesinde gölgelenenler olacağı gibi, kimisi de kıyıda kalacaktır. O günde yüce Allah, insanlara oldukça yakın olacak ve bir güneş yaratacaktır. O zamanda güneşin sıcağının şiddeti, dünyadaki sıcağın şiddetinden on kat fazla olacaktır. İnsanlara askerlerin sıra olmaları gibi sıralanarak ve toplanmaları (ictima yapmaları) emredilecektir. Bundan sonra cehennem getirilecek. Cehennemin yetmişbin zinciri olacak ve her bir zinciri yetmişbin melek çekecektir. Sonra cennet getirilecek ve cennet hemen cehennemin bitişiğinde olacaktır. Cehennemin üzerinde de sırat bulunacaktır.

Vukuf (mevkifteki durma, bekleme) süresi haylı uzayacak. Bunun üzerine insanlar, hesap işlerinin başlatılması, kimin cennete, kimin cehenneme gideceğinin ayrılması için bir şefaatte bulunmaları üzere peygamberlerin yanına gidecekler. Bu hesap görme işinin başlatılmasında peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s)'den başka şefaatte bulunan bir peygamber çıkmayacak. Bunun ardından değişik yerlerde yeni beklemeler başlayacak. Bu durum yüce Allah'ın aşağıdaki ayeti kerimesinde şu şekilde belirtilmektedir:

"Onlar bulut gölgeleri içinde, Allah'ın azabının ve meleklerin tepelerine inip işin bitmesini mi bekliyorlar? Bütün işler Allah'a dönecektir." (1)

Bütün ümmetlere Allah'tan başka kime ibadet ediyor idilerse, ona uymaları emredilecektir. Bu sırada ümmeler birbirlerinden ayırdedilecekler. Bununla birlikte tartışmalar, kınamalar, mazeret belirtmeler ve deliller göstermeler başlayacaktır. Bu sırada bekleme yerlerinden birinde, bütün ümmetlere cehennem arzedilecektir. Bu arz sırasında, bütün ümmetler cehennemin etrafında diz üstü çökeceklerdir. Bekleme yerlerinden birinde de peygamberler, ümmetlerini gözleyeceklerdir.

Bizim ümmetimiz Resulullah (a.s)'ın doğruluğuna şahit olur. Bu arada birilerine uyan topluluklarla, kendilerine uyulan kimseler arasında görüşmeler ve konuşmalar olacaktır. Bekleme yerlerinden (mevkiflerden) birinde de sapık önderler ile hidayet öncüleri taraftarlarını kendilerine çağıracaklardır. Hidayet öncüleri, kendilerine uyanları güzellikle müjdelerken, sapık önderler de kendilerine uyanlan fena sonuçlarla müjdeleyip kendilerine fena sonuçların ulaşacağı haberini vereceklerdir. İşte bu ortam içerisinde sapıklığa çağıran önderlere u-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

1) Bakara Suresi: 210

yanlar, onlardan uzak olduklarını açıklayacaklardır. Bu sapık önderlere uyanlar, kendilerine uydukları kimselerden uzak kalmaları, beri olmaları için dünya hayatına yeniden döndürülmeyi arzulayacaklardır. Bundan sonra insanların amel defterleri uçarak kendilerine gelmeye başlayacak. Kimileri bu amel defterini sağ yanlarından, kimileri sol yanlarından, kimileri de arkalarından alacaklardır. Kitaplarını arkalarından alanların bizzat solcular (ashabı şimal, amel defterleri sol yanlarından verilecek olanlar) oldukları söylenilmiştir. Bunun ardından da hesap başlayacaktır. Bu hesap, mizanın ortaya konmasından ve amellerin tartılması işinden önce olacaktır.

Şeyh Ebid Kiylani (r.a) şöyle söylemiştir:

"Hesap hakdır. Yani hesap görüleceği, kitap, sünnet ve ümmetin icma'ı ile sabittir. Bu da yüce Allah'ın insanları iyi olsun, fena olsun, sözlü olsun, fiili olsun amellerine göre durdurması, ümmetlerini karşılarına çıkarmak üzere durması ve sonra da insanların amel defterlerini almalarıdır. Hesap, insanların ve cinlerin, mü'minlerini ve kafirlerini kapsar. Sadece yüce Allah'ın müstesna tuttuğu kimseler hesaptan uzak kalırlar."

Naslar cennet ehlinden bazı kimselerin, hesap görmeyeceklerine işaret etmektedir. Bazı kimseler kafirlerden bir takım kimselerin hesap görmeyecekleri görüşünü ortaya atmışlardır. Ancak nasların zahirinden çıkarılan anlama göre bu görüşün tercih edilen görüş olmadığı anlaşılmaktadır. Çünkü bazı kimselerin hasapsız olarak cennete sokulmaları, yüce Allah'ın bir fazlı ve ihsanıdır. Ama cehenneme girecek olanların niçin cehenneme girdiklerine dair delillerin ve hüccetlerin kendilerine gösterilmesi, yüce Allah'ın ilahi sünnetindendir.

Şeyh Ebid Kiylani şöyle söylemiştir:

"İnsanların birini hesaba çekmesi, yüce Allah için, diğerinin hesabı ile ilgilenmesine mani oluşturacak bir durum değildir. Aksine yüce Allah, bütün insanları bir anda hesaba çekebilir. Hatta bir insan sadece kendisinin azaba çekildiği zannında da bulunabilir. Hesabın keyfiyeti ise farklıdır. Hesabın zor olanı olduğu gibi, kolay olanı da olacaktır. Hesabı açık görülenler olduğu gibi, gizli hesaba çekilenler de olacaktır. Kimisi hesab anında azarlanacak, kimilerine ise fazl ve ihsanda bulunulacaktır."

Hesap yerinde ve daha başka yerlerde şahitliklerde bulunulacaktır.

Şeyh Edib Kiylani (r.a) şöyle söylemiştir:

"Bu şahitliklerde, insanların dilleri, elleri, ayakları, kulakları, derileri, yer, gece, gündüz ve hafaza melekleri (koruyucu melekler) insanların hakkında şahitliklerde bulunacaklardır. Ancak peygamberler, veli kullar ve bütün salih kullar, bu tür şahitliklerden uzak tutulacaklardır."

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Hesabın görülmesinden sonra mizan (amel terazisinin) konulması ve amellerin tartılması işi başlayacak. Bu sırada, bütün ümmetler, amellerinin tartılması üzere mizanın (amel terazisinin) başına gelmeye çağrılacaklar. Bütün ümmetler, amellerinin tartılması üzere gelip mizanın etrafında dizlerinin üzerine çömelecekler.

Yüce Allah bu konuda şöyle buyuruyor:

"Her ümmeti diz üstü çökmüş olarak görürsün. Her ümmet kitabına çağrılır. Onlara denir ki: "Bugün size işlediğinizin karşılığı verilecektir." (1)

İşte insanlar, her birinin elinde amel defteri (sahifesi) olarak tartı yerine gelirler.

Şeyh Edib Kiylani (r.a) şöyle söylemiştir:

"Kitap ve sünnette bildirilmesi ve hakkında ümmetin icma etmiş olmasıyla amel defterlerinin alınması işi kesin bir şeydir. Buna inanmak da şarttır. Bunu inkar eden küfre düşer. Burada amel defteri (sahifesi) ile kastedilen şey, meleklerin, üzerine kulların dünyada iken işlemiş oldukları amellerini yazmış oldukları şeydir. Dünyada amellerin yazılmasında birden fazla defter tutulmuş olsa da yükümlülük altındaki her kişi için, kıyamet gününde bir amel defteri verilecektir."

Her insanın elinde amel defteri bulunacak. Her insan meleklerin kendisi ile ilgili olan şeyleri yazmış oldukları kitabını almış olacak. Bunun yanısıra bütün insanların ve ümmetlerin amellerinin ve onlarla ilgili şeylerin topluca yazılmış olduğu bir defter bulunacaktır.

Bunun ardından amellerin tartılması işi başlayacaktır. Kafirlerin ümetlerinin bir değeri ve bir ağırlığı olmayacak. Mü'minlerin ise iyilikleri de kötülükleri de tartılacaktır. Sadece üzerlerine temelde hesap olmayanlar, bu amellerin tartılması işinden müstesna tutulacaklardır.

Şeyh Edib Kiylani (r.a) bu konu ile ilgili olarak da şöyle söylemiştir:

"Tercih edilen görüşe göre mizan (terazi) tek bir terazidir. Bunun bir çubuğu, bir direği ve iki kefesi vardır. Kefelerin her biri, göğün katlarından ve yerin tabakalarından daha geniştir. Cibril (a.s) mizanın direğinden tutar ve diline bakar. Mikail (a.s) da onun tartım işlerini (eminliğini) yapar. Mizanın konulması hesaptan sonradır. Bununla birlikte her mükellef için ayrı terazi olacağı ve bu terazide amellerinin her bir türünün ayrı ayrı tartılacağı da söylenmiştir.

Mizanla ilgili hadisi şerifler tevatür derecesine ulaşmıştır. Dolayısıyla buna

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

1) Casiye Suresi: 28

inanmak gerekmektedir. Ama gerçek mahiyetinin ne olduğu hakkında kesin bir şey söylemekten çekiniriz.

Küfrün, tartım işinde bir yararı (bir ağırlığı) olmayacaktır."

Kurtubi ise küfrün de tartıma konacağını ifade etmiştir. Kurtubi'nin bu konuyla ilgili açıklaması şöyledir:

"Bütün bu işler bir araya getirilir (küfür, fısk vs.) ve kafirin terazisine konulur. Ancak onun için küfür tarafı ağır çeker."

İlim adamları tartılacak şeyin ne olduğu konusunda değişik görüşler ortaya atmışlardır. İlim adamlarının çoğunluğu, tartılacak şeylerin içerilerinde, kulların amelleri yazılı olan kitaplar (amel kitapları) olduğu görüşünü benimsemişlerdir. Bu görüşlerini, iyiliklerin bir kitapta, fenalıkların da bir başka kitapta belirlenmiş olacağı yolundaki habere dayandırmaktadırlar.

Bazı ilim adamları ise mizanda bizzat amellerin tartılacağı görüşünü tercih etmişlerdir. Buna göre güzel amellere, güzel ve nurani şekiller verilecek, sonra mizan'ın nur kefesine konulacak. Bu kefesi sağ kefesidir. Yüce Allah'ın izniyle bu ameller, orada bir ağırlık göstereceklerdir. Fena amellere ise zulmani (karanlık, siyahi) bir şekil verilecek, sonra mizanın karanlık kefesine konulacak. Bu kefe ise mizan'ın sol kefesidir. Bu ameller, orada hafif bir ağırlık gösterecekler. Bu uygulama, mü'minle ilgili uygulama olacak. Kafirin ise yüce Allah'ın adaleti ile, iyi amelleri hafif, fena amelleri ağır tartacak. Bununla birlikte bizzat kişinin kendinin tartılacağı da söylenmiştir.

Yüce Allah eğer dilerse, fenalıkları, onlara uygun bir ceza ile cezalandıracak. Ancak fenalıklar küfür cinsinden olmadığı takdirde, yüce Allah, dilerse onları affedecektir. Küfür türünden olan fenalıkların sahibi ise, cehennemde ebedi kalmayı hakedecektir. Fenalık (seyyie), ister küçük olsun, ister büyük olsun, işleyenin şeriat hükmünce kınandığı, zemmedildiği bir iştir. Böyle bir işi işleyen kişi, kıyamet gününde onunla karşılaşması anında hoşnutsuz olacağından, bu iş fenalık (seyyie) olarak adlandırılmıştır. Bununla kastedilen ise, kulun gerçek anlamda veya hükmen işlediği ameldir. Hükmen işlemesi ile kastedilen şey, bir kimsenin yaptığı zulümler sebebiyle iyiliklerinin alınması ve iyiliklerinin bitmesinden sonra da başkalarının fenalıklarının kendisine yüklenilmesidir. Şöyle ki, zulmeden kişinin iyiliklerinden alınarak zulme uğrayana (mazluma) verilecektir. Eğer haksızlık eden kişinin (zalimin) iyilikleri biterse, bu kez mazlumun (haksızlığa uğrayanın) fenalıkları (günahları) alınıp zalime yüklenecek, sonra da zalim cehenneme atılacaktır. Burada zalim kişi, mazlumun günahlarından üstlendiği şeyleri kendisi fiilen işlemiş olmasa da, yaptığı haksızlık sebebiyle böyle bir şeyi haketmiş olacak ve dolayısıyla o günahlarla ilgili işleri hükmen işlemiş sayılacaktır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Yüce Allah, üzerine bir gereklilik olmamakla birlikte, iyilikleri kendi ihsan ve fazlı ile kat kat sevaplarla karşılayacaktır. İyilik (hasene), şeriat hükmüne göre övülen bir fiildir. Bu fiili işleyen, kıyamette onunla karşılaştığında hoşnut olacağından (yüzü güzel olacağından) bu ad ile (hasene olarak) adlandırılmıştır. Burada kastedilen de şeriatın kabul ettiği veya kul tarafından bizzat işlenmiş, ya da onun adına işlenilmiş olan iyiliklerdir. Mesela biri adına başkası sadaka verirse, bu kişiye de sevap yazılır. Ancak yapılan haksızlık karşısında alınan iyilikler (haseneler) kat kat artırılmaz. Kabul edilmeyen iyilikler ise, içerisine gösteriş karışan iyiliklerdir. Bu gibi iyiliklere esasta sevap yoktur. Bir insanın işlemeyi düşünüp de işlemeye imkan bulamadığı iyilikler için de bir sevap yazılır, ancak bunun sevabı kat kat olmaz. İyiliklerin sevaplarının tartılmasında en alt sayı ondur. Artık bundan sonra yetmiş kattan, yediyüz kata, hatta daha fazlasına kadar artırılacak olanlar da bulunacaktır. Bu artırılmanın üst sınırı ise yüce Allah'ın ilmi dahilindedir. İyiliklerin sevaplarının artılmasında bu iyiliklerin işlenmesi sırasındaki ihlasa, samimiyet ve iyi niyete bakılacaktır.

Mizan ve amellerin tartılması işi ile her insan, amelinin sonucunu görecektir. Rivayetlerden anlaşıldığına göre, insanlar amellerinin tartılmasından önce peygamberlerinin havuzlarından içmeye çalışacaklardır. Bu ümmet de kendi peygamberi Hz. Muhammed (a.s)'in havuzundan (havzı kevserden) içmeye çalışacak, bazıları içebilecek, bazıları ise geri çevrileceklerdir.

İnsanlar Sırat'tan önce karanlık bir yerde bekletilecekler. Bu sırada yer, yeni bir değişim geçirecek. Yer, en sonunda cennet ehlinin yiyeceği bir ekmek halini alacak. Yeni gökler oluşturulacak. Rivayetlerden anlaşıldığına göre söz konusu bekleme sırasında Hz. Adem (a.s)'e, soyundan gelenler içinden cehennemlikleri ayırması emredilecek, o da her bin kişiden, dokuzyüzdoksandokuz kişiyi ayıracak. Bundan sonra cehennemden bir boyun çıkarak, insan guruplarını içine çekmeye başlayacak. Bunun ardından insanlar gurup gurup cehenneme dökülmeye başlayacaklar. Bütün sapık toplumlar, sapık önderleri ile birlikte cehenneme girecekler. Sapık önderler ise peşlerine takılanlardan önce cehenneme girecekler. Taşkınlıkta ileri giden toplumlar, bu konuda biraz geride kalmış olanlardan daha önce cehenneme dökülecekler. Ahirette her şey son derece düzenli, adalet ölçülerine uygun olarak ve sistemli bir şekilde gerçekleşecektir.

Kendisi için Sırat'tan geçmek mukadder olanlar, ancak peygamberimiz (a.s)'in ikinci bir şefaatte bulunmasından sonra buradan geçebilecektir. İnsanlar ikinci kez Peygamber (a.s)'e müracaat ettikten sonra, yeniden Resulullah(a.s)'a başvuracaklar ve Sırat'tan geçmelerine izin verilmesi için şefaatta bulunmasını isteyeceklerdir. Rivayetlerden anlaşıldığına göre, münafıklar mü'minlerle birlikte Sırat'tan geçebilecekleri ümidiyle mü'minlerin arasında kalacaklardır. Ama mü'minlerle onların arasına içi rahmet, dışı ise azapla kaplı olan bir sur (duvar)

konulacaktır. Bazı ilim adamları bu surun, daha Sırat'ın başlangıç noktasına konulacağını söylemişlerdir. Ancak rivayetlerden anlaşıldığına göre Sırat'tan sadece nuru zayıf da olsa, nur sahibi olanlar geçebileceklerdir. Sırat'tan geçmeye çalışanlar içinde, fenalıkları iyiliklerinden çok olanlar bulunacak ve bunlar buradan gaçemeyecek, cehennemin içine düşeceklerdir. Bunun yanısıra iyilikleri fenalıklarından çok olanlar bulunacak. Bunlar Sırat'tan geçebileceklerdir. Bir de iyilikleri ile fenalıkları birbirlerine eşit olanlar bulanacak ki, işte bunlar cennet ile cehennem arasında bulunan A'raf'ta kalacaklar. Bunlar bu yerde belli bir süre bekletilecekler. Sonuçta yüce Allah'ın izniyle cennete girebileceklerdir.

Sırat'tan geçenlerin ellerinde bulunan amel defterlerinin saçtığı ışıklardan, melekler alarak mü'minlerin birbirlerinin nurlarından (ışıklarından) yararlanmalarını sağlayacaklar. Böylelikle kurtulabilen kurtulacaktır. Üzerinde hakkı olanların alması için fenalıklarını aşan iyilikleri yeterli olmayanlar, cehenneme düşeceklerdir. Yani fenalıklarını aşan iyilikleri, üzerinde hakları olan kimselerin haklarını karşılamasına yetecek miktarda olmayanlar cehenneme düşeceklerdir. Kurtulabilenler Sırat'ı geçtikten sonra A'rafta kalacaklar. Diğerleri de tutulacaklar ve Resulullah (a.s) kendileri için şefaat edinceye kadar cennete girmelerine izin verilmeyecektir. İşte bu, Resulullah (a.s)'ın üçüncü şefaatı olacaktır. Bunda da insanlar önce diğer peygamberlerin şefaatlerine müracaat edecekler, sonra da Hz. Muhammed (a.s)'in yanına gelerek O'nun şefaatini isteyeceklerdir.

Bu sırada kalplerdeki kinler çıkarılacak ve iman sahiplerinden cehenneme girenler için şefaatte bulunmalar başlayacak. Daha sonra cennetlikler cennete girecek ve şefaatte bulunmalar devam edecek. En sonunda bütün iman sahipleri cehennemden çıkacaklar. İşte bunun ardından da ölüm, cennet ile cehennem arasında kesilecek ve artık cennetlikler de, cehennemlikler de herkes bulunduğu yerde kalmak şartıyla ölümsüzleşecekler. Ölümün kesilmesi cennnetlikler için en büyük sevinç nedeni, cehennemlikler için de en büyük üzüntü ve karamsarlık nedeni olacaktır.

Şeyh Edib Kiylani (a.s)'nin Sırat, cennet ve cehennem ile ilgili açıklamaları da şöyledir:

"Sırat'a inanmak da böyle vaciptir (gereklidir). Çünkü mizan, amellerin tartılması ve kulların amel defterlerini almaları konularıyla ilgili olduğu gibi, Sırat'la ilgili sem'i (rivayet yolu ile gelen) deliller bulunmaktadır. Bu kelimenin sözlükteki anlamı "açık yol"dur. Şeriattaki ıstılahi anlamına göre ise Sırat, cehennemin üzerinde bulunan bir köprüdür. Öncekiler de, sonrakiler de bu köprüye varırlar. Hatta kafirler bile bu köprünün üzerine varacaklardır. Ancak Halimi, kafirlerin Sırat'ın üzerine kadar varmayacakları görüşündedir. Onun, burada cehennem meleklerinin onların Sırat'a uğramayacaklarını kasdetmiş ol-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ması muhtemeldir. Peygamberlerin dışında Sırat'tan geçenlerin tümü, sessiz olacaklardır. Peygamberler ise "Ey Allah'ım, selamete ulaştır! Ey Allah'ım selamete ulaştır!" diyecekler."

Bazı rivayetlerde Sırat'ın kıldan daha ince, kılıçtan daha keskin olacağı bildirilmiştir. Bu konuyla ilgili rivayetler meşhur rivayetlerdir. Ancak bu konuyla ilgili olarak İzz bin Abdusselam, Şeyh Karrafi ve Bedr Zerkeşi gibi bazı ilim adamları itirazda bulunmuşlardır. Bunlar şöyle söylemişlerdir:

"Bununla ilgili rivayet sahih olarak kabul edilse bile, ifadede kastedilen anlam, kelimenin zahiri anlamı ile değildir. Rivayette geçen ifadeyi, oradan geçmenin oldukça sıkıntılı ve zor olacağının anlatılması için kinayeli bir söz olarak söylenmesine yormak gerekmektedir. Eğer bu şekilde yorumlarsak, o zaman bu konuyla ilgili olarak rivayet edilen hadisin anlamı; Sırat'ın her iki yanında meleklerin ve demir çengellerin bulunacağını bildiren hadisin anlamı ile de çelişmez."

Karrafi yukarıdaki açıklamaya ilaveten şunları söylemiştir:

"Sahih olan rivayete göre Sırat geniş olacak ve üzerinde bir sağ, bir de sol olmak üzere iki yol bulunacaktır. Saadet ehli yani mutluluğa ulaşacak olanlar sağ yoldan gönderilecekler. Şekavet ehli ise cezaya çarptırılacak ve sol yandan gönderilecekler. Sırat'ın üzerinde bir takım çıkıntılar bulunacak, bunların her biri cehennemin bir tabakasına ulaşacaktır."

Bazıları da şöyle söylemişlerdir:

"Sırat, oradan geçenlerin nurlarının derecesine göre genişleyecek ve daralacaktır. Herkesin Sırat'ının genişliği, nurunun yayılacağı alanın genişliği kadar olacaktır. Hiçbir insanın nuru, diğerine ulaşmayacaktır. Bundan dolayı Sırat, bazı kimseler için dar, bazı kimseler için geniş olacaktır."

Sırat'tan geçme konusunda, insanların durumları, yüce Allah'ın haram kıldığı şeylerden uzak kalmadaki tutumlarına göre farklılık arzedecektir. Yüce Allah'ın haram kıldığı şeyden uzak durmada hızlı davranan, kıyamet gününde de Sırat'tan hızla geçebilecektir.

Azab yurdu olan cehennemin varlığı, kitap, sünnet ve ilim adamlarının görüşbirliği ile sabittir. Yüce Allah, mükafatlandırılma yurdu olan cennet gibi, cehennemi de önceden var etmiştir. Cehennem de cennet gibi haktır (varlığı kesindir) ve bunların her ikisi de şu anda mevcuttur.

Şerhu'l Makasıd'da da bildirildiği üzere cennet ile cehennemin nerede bulunduklarını açık bir şekilde bildiren herhangi bir nas yoktur. Ancak ilim adamlarının çoğu, cennetin yedi kat göğün üstünde, arşın altında, cehennemin de

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantev.org

yedi kat yer tabakalarının altında olduğunu söylemişlerdir. En doğru olan, bunu her şeyi bütün incelikleri ile bilen yüce Allah'a havale etmek, yalnızca O'nun bildiğini söyleyip, bu konuda kesin bir söz söylemekten çekinmektir.

Cennetin yan yana yedi cennetten mi, yoksa dört cennetten mi oluştuğu, yoksa tek bir cennet halinde mi olduğu konusunda ihtilaf edilmiştir. İbni Abbas, cennetin yedi adet olduğu görüşünü tercih etmiştir. Ona göre bunların en üstün olanı ve ortada bulunanı Firdevs cennetidir. Bu cennet, aynı zamanda cennetlerin en yüksekte olanıdır. Cennetlerin yan yana olmaları, bunların bazılarının diğerlerinden daha yüksekte olmasına mani değildir. Firdevs cennetinin üstünde Rahman'ın aşrı bulunur. Cennetin ırmakları da buradan çıkar. Üstünlük bakımından Firdevs cennetinden sonra gelen cennet; Adn cennetidir. Sonra Huld cenneti, sonra Na'im cenneti, sonra Me'va cenneti, sonra Daru's Selam cenneti, sonra da Daru'l Celal cenneti gelir.

Ancak ilim adamlarının çoğunluğu, cennetin tek bir cennet halinde olduğu görüşünü benimsemişlerdir. Yukarıda zikredilen isimler ise anlam yönünden cennetin bu isimlerde ifade edilen özellikleri taşımaları sebebiyle kullanılmıştır.

Sahih rivayete göre müşriklerin çocukları cennete gireceklerdir. Saadet ve şekavet yani mutluluk ve azab bakımından insan türünden olanlarla, cin türünden olanlar arasında herhangi bir farklılık bulunmayacaktır.

İnsanların Mevkif'teki durumları, ölüm anındaki durumları olacaktır. Daha sonra cennetlikler, otuzüç yaşında, bütün arızi durumlardan arınmış ve çıplak olarak cennete girerler. Bunların her birinin uzunluğu altmış zira, eni (şişmanlığı) ise yedi zira olacaktır. Bundan sonra vücutlarında herhangi bir artış ya da eksilme olmayacaktır.

Daha önce geçtiği üzere Resulullah (a.s) üç yerde şefaat edecektir. Bu yerlerde O'ndan başka şefaat eden biri çıkmayacaktır. İşte bu üç sefer hakkı, 'Makam-ı Mahmud' olarak adlandırılan şeydir. Bunların üçüne birden 'Makam-ı Mahmud' denildiği gibi, her birine ayrı ayrı da 'Makam-ı Mahmud' denilir. Resulullah (a.s)'ın bunların dışında da şefaatleri olacaktır. 'Makamı Mahmud' şefaatları şu üç yerde gerçekleşecektir:

Birinci Şefaat: Mevkifte uzün süre beklenildikten sonra olacak. Bu şefaat hesabın başlatılması, iyilerin kötülerden ayırdedilmesi (faslu'l hitab) şefaatı olarak adlandırılır. Bu işin başlaması ile birlikte, tartışmalar, mazeretler ortaya sürmeler, şahitliklerde bulunmalar, hesap ve amellerin tartılması işleri başlayacaktır.

İkinci Şefaat: Sırat'tan geçilmesine izin verilmesi için olacaktır. Bu şefaat, Sırat'tan geçmek için bekleyenlerin peygamberlere başvurmaları ve bütün pey-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

gamberlerin kendilerine başvuranları Resulullah (a.s)'ın yanına göndermelerinden sonra olacaktır.

Üçüncü şefaat: Bu da yine peygamberlere başvurulmasından sonra bütün peygamberlerin, kendilerine başvuranları Resulullah (a.s)'a göndermelerinden sonra gerçekleşecek ve cennete girilmesine izin verilmesi amacıyla olacaktır.

Hadis rivayet edenlerin çoğu, zaman zaman söz sırasında 'Makam-ı Mahmud'dan söz ederken yukarıda saydığımız şefaatlerden birine işaret ederek 'Makam-ı Mahmud'un bu olduğunu söylemekte ve diğer şefaatleri geçmektedirler. Bu ise okuyucunun meseleyi yanlış anlamasına neden olmaktadır. İncelemeler sonunda 'Makam-ı Mahmud'un bu üç şefaatin tümünü birden ifade ettiği anlaşılmıştır.

Ehli Sünnet akaidine göre gerek Mevkif'te, gerek Sırat'ta, gerek cennette ve gerekse cehennemde meleklerin bir takım görevleri olacaktır.

Cehennem tabakalar (katlar) halinde, cennet ise derece derece ve menzil menzil (üstünlük derecelerine göre sıralanmış bölümler halinde) olacaktır. Cennette hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın duymadığı ve hiç kimsenin aklına gelmemiş olan nimetler, lezzetler, güzellikler, hoşnutluklar ve varlıklar bulunacaktır.

İmanlı cinlere, imanlı insanlara verilenlerin aynıları verilecektir. Aynı şekilde cinlerin inançsız ve kafirlerine de, insanların inançsız kafirlerine karşı yapılan uygulama yapılacaktır. Cinlerin fasıklarına yapılacak muamele de, insanların fasıklarına yapılacak muamelenin aynısı olacaktır.

Kıyametle ilgili açıklamalar, cennet ve cehennem ile ilgili bilgiler, kitap ve sünnette büyük bir yer oluşturmaktadır. Çünkü peygamberlerin gönderilmesinin birinci amacı yüce Allah'ın yaratıkları tarafından bilinmesini sağlamak olduğu gibi, ikinci amacı da ahiretten onları haberdar etmek ve bu konuda dikkatli olmalarını sağlamaktır. Bazı müfessirler, yüce Allah'ın;

"Şüphesiz ki o, kıyamet hakkında bir bilgi (veya alamet, işaret) dir." (1) sözünde geçen 'o' zamirinin, Kur'an-ı Kerim'e delalet ettiğini söylemişlerdir. Kur'an-ı Kerim'in gönderilişinin en önemli amaçlarından birisi, ahiret günü hakkında insanları aydınlatmak ve bilgi sahibi etmektir.

Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Mutlaka onun te'vilini (kendi anlayışlarına göre yorumlamasını) mi istiyorlar? Onun te'vili geldiği (haber verdiği şeyler ortaya çıktığı) gün önceden onu

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

1) Zuhruf Suresi: 61

unutmuş olanlar derler ki: "Doğrusu Rabb'imizin elçileri gerçeği getirmiş, şimdi bizim şefaatçilerimiz var mı ki, bize şefaat etsinler? Yahut tekrar geri döndürülmemiz mümkün mü ki, orada eski yaptıklarımızdan başkasını yapalım?" Onlar kendilerini ziyana soktular ve uydurdukları şeyler kendilerinden saptı, kaybolup gitti." (1)

Yaratıkları hakkında kesin bir delil (hüccet) olması için yüce Allah, kitabı Kur'an-ı Kerim'i bir mucize niteliğinde kılmış ve içerisine pek çok mucizeler koymuştur. Peygamberi Hz. Muhammed (a.s)'in durumunu da gayet açık bir şekilde insanlara göstermiş, O'nun bir peygamber olduğunu isbat eden bir çok durum ortaya çıkarmıştır. Yine Hz. Muhammed (a.s)'in dilinden ve elinden çok sayıda mucizeler göstermiştir O'ndan önce de, Hz. Muhammed (a.s)'in müjdelediği ile müjdeleyen ve O'nun korkuttuğu ile korkutan pek çok peygamber göndermiştir. Böylelikle onların insanlara bildirdiklerini, Hz. Muhammed (a.s)'in bildirdikleri için hazırlayıcı, destekleyici ve bunlara imanı gerekli kılıcı unsurlar haline getirmiştir.

Bu bölümde, geçmiş dinlerde, Hz. Muhammed (a.s)'in insanlara bildirdiği yüksek manaların doğruluğuna şehadet eden ne kadar çok şey bulunduğunu gördük. Yine bu dinlerin mensupları tarafından tahrif edildiğini, değiştirildiğini, yüksek hükümlerinin uygulamadan kaldırıldığını ve böylelikle bu hükümlerin unutulduğunu, bu nedenle de geçerliliklerinin kalmadığını gördük. Ayrıca üzerlerinde bir takım değişikliklerin yapılmasını gerekli kılan durumların ortaya çıktığını, buna binaen söz konusu dinlerden tahrif edilenleri düzeltmek, değiştirilmesi gerekenleri değiştirmek, gerekli görülen açıklamaları insanlara bildirmek üzere en son peygamberin gönderildiğini de anladık. Yanısıra bu peygamberin bütün insanlardan ve cinlerden kendisine uymalarını istediğini gördük.

Kıyamet gününde gerçekleşecek olayların ayrıntısı ile ilgili bilgilere sahip olmak isteyenin, kitap ve sünnet naslarına başvurmak ve ümmetin, ilimde rusuh sahibi ilim adamlarının bunlardan çıkardıkları anlamları incelemek dışında bir yola başvurmaması gerekir.

Bu genel açıklama bölümünü şu konuya işaret ederek kapatmak istiyoruz:

Yüce Allah, Peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s)'e ve ümmetimize, diğer ümmetlerden farklı bir lütuf ve ihsanda bulunacaktır. Bu lütuf ve ihsanı, Mevkif'te ve daha sonra gelecek safhalarda ortaya çıkacaktır.

Böyle olması, diğer ümmetlerin peygamberlerinin, sıddıklarının, şehidlerinin ve salihlerinin de kendilerine göre üstünlüklerinin ve derecelerinin olmasına aykırı değildir. Bununla ilgili ayrıntılı bilgiler ileride gelecektir. Bu konuyla il-

---

1) A'raf Suresi: 53

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

gili bazı açıklamalara, daha önce de Hz. Muhammed (a.s) ümmetinin üstünlüğünden söz ederken yer vermiştik.

İleride değişik başlıklar altında bu konularla ilgili kitap ve sünnet naslarını vererek, insanların çoğunun kendisinden habersiz olduğu bu ulu gerçeği genişçe anlatmaya çalışacağız.

Bir Açıklama

Ehli sünnet akaidinin bir prensibini Şeyh Lukani bir beytinde şöyle ifade etmiştir:

"Büyük günah işleyenler, mutlaka bir süre cehennemde azab göreceklerdir.

Bunlar daha sonra ebedi cehennemde kalmaktan kurtulacaklardır."

Şeyh Edib Kiylani (r.a) şu beyti su şekilde açıklamıştır:

"Büyük günah işlemiş olanlardan, mutlaka bir süre cehennemde azab görenler olacaktır."

Bu ümmetin büyük günah işlemiş olan günahkarları içinden belirsiz yani bizim tarafımızdan bilinmeyen kadarı azab göreceklerdir. Bunlar, işledikleri günahı te'vile kalkışmadan ve kendilerini mazur göstermeye çalışmadan, günah olmadığı iddiasında bulunan veya kendisinin hiçbir mazereti olmadığı halde böyle bir günah işlemekten başka bir yolu olmadığını ileri sürüp kendini temize çıkarmaya kalkışmadan işleyenler, şeriat hükümlerine göre işledikleri fiillerin günahlığı kesin olan ve tevbe etmeden ölen kimselerdir. Ancak bazı taşkınların yaptıkları gibi, işledikleri günahları tev'ile kalkışanlar ile, günah işlemiş olmakla birlikte tevbe ettikten sonra ölenlerin durumları farklıdır. Burada kastedilen kimseler Resulullah (a.s)'ın çağrısını kabul etmiş olan ümmete girenlerdir. (1)

Metindeki 'bazı (bir kısım)' ibaresi ile kastedilenler, herhangi bir günahı işleyen günahkarlardan bir guruptur. Velev bir kişi bile olsa! Mesela zina edenler gurubu, cana kıyanlar gurubu, içki içenler gurubu gibi... İşte bu günahları işleyenlerden bir gurup hakkında azap hükmü uygulanacaktır. Her bir guruptan en az bir kişi azaba maruz kalacaktır. Bu açıklama, Maturidiyye akaidine göredir. Çünkü bu akaide göre insanlar, hakkındaki görüşlerine göre, yüce Allah'ın azap tehditlerinin (vaidlerinin) mutlaka yerini bulacaktır.

Ancak Eş'arilerin görüşlerine göre, yüce Allah'ın azap tehditlerinin (vaidleri-

---

1) İlim adamlarının yaptıkları açıklamalara göre, peygamberlerin ve bu arada bizim peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s)'in iki ümmeti bulunmaktadır. Ümmeti davet ve ümmeti icabet. Ümmeti davet, kendilerine tebliğde bulunulan insanların tümünü içine alır. Ümmeti icabet ise bu tebliği kabul edenleri içerir. (Çeviren)

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

nin) yerine gelmemesi de mümkündür. Çünkü yüce Allah'ın azabı, kendi dilemesine kalmıştır. Allahu Teala dilerse azap edecek, dilerse bağışlayacaktır.

Tevhid inancına sahip olanlardan bazılarının da azap göreceklerine ve onlar hakkında şefaatte bulunulacağına ait rivayetler gelmiştir. Ancak bu konudaki rivayetler, bütün günah türlerini içine alacak kadar genel bir anlam taşımazlar.

Bütün bu açıklamalardan çıkarılan sonuca göre insanlar iki guruptur: Mü'minler ve kafirler...

Kafirlerin ebedi olarak cehennemde kalacakları üzerinde icma vardır.

Mü'minler de iki gurupturlar; İtaat eden mü'min ve günahlar mü'min... İtaat edenlerin cennete gidecekleri üzerinde icma vardır.

Günahkarlar da iki guruptur: Tevbe eden ve tevbe etmeyen... Tevbe edenin cennete gideceği üzerinde icma vardır. Tevbe etmeyenin durumu ise yüce Allah'ın dileğine kalmıştır. Azaba uğraması halinde ise, ebedi olarak cehennemde kalmayacaktır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İKİNCİ KISIM

BİRİNCİ VE İKİNCİ SUR VE KIYAMET GÜNÜ

BİRİNCİ ÜFLEMEDEN SONRAKİ OLAYLAR
İKİNCİ ÜFLEMEDEN SONRAKİ OLAYLAR
KONU İLE İLGİLİ KUR'ANİ NASLAR
KONU İLE İLGİLİ RİVAYETLER

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

BİRİNCİ VE İKİNCİ SUR VE KIYAMET GÜNÜ

Kıyamet günü üzerinde dururken, içerisine iki kez üflenilecek olan surdan da söz etmemiz gerekmektedir. Sura birinci üfleme, canlıların öldürülmeleri ve onu izleyecek olaylar için, ikinci üfleme ise, diriltilmeleri ve onu izleyecek olaylar için olacaktır. Sur, boynuza benzer bir şekilde olacak ve bütün ilim adamlarının icma ettikleri gibi sura üfleyecek kişi de İsrafil (a.s) olacaktır.

Birinci üflemeden söz ederken, bu üfleme ile gerçekleşecek genel ölümden müstesna tutulacak bazı kimselerin bulunacağını hatırlatmamız gerekir.

Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Sura üflenince yüce Allah'ın diledikleri dışında göklerde olanların ve yerde olanların hepsi düşüp ölür. Sonra Sur'a bir defa daha üflenince hemen ayağa kalkıp bakışır dururlar." (1)

İlim adamlarının bu genel ölümden, kimlerin müstesna tutulacaklarına dair araştırmaları vardır. Bizden istenen ise konunun ayrıntısına girmeden bu şekilde bazılarının müstesna tutulacağına genel bir şekilde inanmaktır. Bazı canlılar, söz konusu üfleme ile gerçekleşecek genel ölümden müstesna tutulacakları gibi, arş gibi bazı yaratıklar da söz konusu üfleme ile meydana gelecek olaylar sebebiyle gerçekleşecek değişimlerden müstesna tutulacaklardır.

Sura ikinci kez üflenilmesi konusu üzerinde dururken, kuyruk sokumu kemiğinden söz etmemiz gerekmektedir. Bu kemik, omurganın alt kısmında incecik bir kemiktir. Bu incecik kemik, kuyruk kemiğinin başıdır. Kıyamet gününde insanın parçalarından ilk toplanılacak parça budur. İnsanın yeniden yaratılışının bundan başlatılması için, insanın bu parçası korunur. Bundan anlaşıldığına göre, insanın bu parçası, bir maddenin yapısına karışmaz. Bu

---

1) Zümer Suresi: 68

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

parçanın kalacağının bildirilmesi, hiç çürümeyeceği, dağılmayacağı anlamına gelmez. Ancak yüce Allah, bu uzvun parçalarını koruyacaktır. Bu parçalar her nereye gitse korunacaktır. Kıyamet gününde de ilk önce bu organın parçaları bir araya getirilecek ve yüce Allah'ın gökten indireceği ve yaratıkların parçalarını taşıyan ve her bir yaratığın parçalarını yerine ulaştırmak ve yağdırılacak olan bir yağmurla insanın yeni şekli, söz konusu organdan oluşturulacaktır.

Sur'a iki kez üflenilmesi konusu üzerinde dururken, bu iki üfleme arasında geçecek zamandan da söz etmemiz gerekmektedir. Bu konu ile ilgili rivayetlerin çoğunluğu, iki üfleme arasındaki zamanın kırk yıl olacağını bildirmektedir. En doğrusunu ise ancak yüce Allah bilir.

Sur'a birinci kez üflenilmesi konusuyla birlikte, bu üfleme sonrasında yeryüzünde meydana gelecek değişmelerden de söz edilir. O zamanda yeryüzünde pek çok değişim olacaktır. Meydana gelecek ilk değişme ise, denizlerin yanması için tutuşturulması olacaktır. Dağlar da yerinden oynatılacak ve atılmış yünler gibi olacaktır. Sonra da havada dağılmış tozlar haline gelecektir. Sonra bütün yeryüzü dümdüz olacak ve üzerinde herhangi bir yükseklik ya da çukur bulunmayacaktır. Bunun ardından dünya, kürevi bir şekil aldıktan sonra dümdüz bir hale gelecektir. Daha sonra, önceki konularda belirttiğimiz ve ileride de geleceği gibi daha başka bir takım değişiklikler meydana gelecektir.

Alusi, bir takım kimselerden naklettiği rivayetlerinde, dünyanın önce özelliklerinin, sonra da şeklinin değişeceğini bildirmiştir. Alusi bu konu ile ilgili rivayetleri verdikten sonra şöyle söylemiştir:

"Yeryüzünün çeşitli bölgelerinde bir takım değişimlerin meydana gelmesine engel bir durum yoktur."

İbni Kesir, 'Nihaye'de şöyle söylemiştir:

"Sahih-i Müslim'de Hz. Aişe (r.a)'den rivayet edildiğine göre Resulullah (a.s)'a şöyle soruldu:

"Göklerin ve yerin değiştirileceği günde insanlar nerede olacaklar?" O da şöyle buyurdu: "Karanlıktan önce gelen köprüde."

Burada, hadisi şerifte zikredilen değişimden başka bir değişimin olacağı kastedilmiş olabilir. Hadisi şerifte zikredilen değişim, Sur'a iki üfleme yani canlıların ölümünü sağlayan üfleme ile yeniden dirilmelerini sağlayan üfleme arasında, dünyanın üzerindeki çeşitli unsurların yani yüksekliklerin, çukurların tamamen kaybolmasıdır. Bu değişim sırasında dağlar yok olur, dünya dümdüz bir şekil alır. Bütün yaratıklar tek bir alan üzerinde kalırlar. Bu alan üzerinde herhangi bir çıkıntı, çukurluk veya vadi bulunmaz.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Ey Muhammed! Sana dağları sorarlar. De ki: Rabbim onları ufalayıp savuracak, yerlerini düz, kuru bir toprak haline getirecek. Orada ne çukur, ne tümsek göreceksin." (1)

O zaman yerin üzerinde herhangi bir çıkıntı veya çukurluk bulunmayacak.

Yüce Allah başka bir ayeti kerimesinde de şöyle buyuruyor:

"Dağlar yürütülüp serap olacaktır." (2)

Bir ayeti kerimede de yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Dağlar atılmış renkli yüne benzeyecektir." (3)

Yine bir ayeti kerimesinde şöyle buyuruyor:

"Sur'a bir üfürüş üfürüldüğü, yer ve dağlar kaldırılıp bir vuruşla birbirine çarpıldığı zaman, işte o gün olacak olur, kıyamet kopar." (4)

Bir başka ayeti kerimede şöyle buyuruluyor:

"Bir gün dağları yürütürüz de yeri dümdüz görürsün, hiçbirini bırakmaksızın diriltip biraraya toplarız. Dizi dizi Rabb'lerine sunulduklarında onlar: "Andolsun ki, sizi ilk defa yarattığımız gibi bize geldiniz. Sizi bir yere toplamak için söz vermediğimizi iddia etmiştiniz değil mi?" denilir." (5)

Sahih naslar Sur'a ikinci kez üflenmesinden söz ederken yeryüzünden ilk çıkacak olanın Hz. Resulullah (a.s), sonra Hz. Ebu Bekir (r.a), sonra da Hz. Ömer (r.a) olacağını bildirmektedir.

Kıyametle ilgili Kur'an-ı Kerim ve hadisi şerif nasları hayli çoktur. Biz burada bu nasların belli bir kısmını vermekle yetineceğiz. Bununla birlikte kıyamet gününde meydana gelecek gelişmelerin değişik safhaları ile ilgili çok sayıda nassın bulunduğuna da bilhassa işaret etmeliyiz.

KONU İLE İLGİLİ KUR'ANÎ NASLAR

"Doğru sözlü iseniz, bildirin bu azap sözü ne zamandır?" derler. De ki: "Onu bilmek, ancak Allah'a mahsustur. Ben sadece apaçık bir uyarıcıyım."

---

1) Taha Suresi: 105-107
2) Nebe Suresi: 20
3) Kari'a Suresi: 5
4) Hakka Suresi: 14
5) Kehf Suresi: 47, 48

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Azabı yaklaşırken gördükleri zaman inkar edenlerin yüzleri çirkinleşip kararır. Onlara: "Sizin arayıp durduğunuz işte budur" denir." (1)

"Doğru sözlü iseniz bildirin bu vaad ne zamandır?" derler. Çekişip dururlarken kendilerini yakalayacak bir tek çığlığı beklerler. O zaman artık ne vasiyyet adebilirler, ne de ailelerine dönebilirler. Sur'a üflenince kabirlerinden Rabb'lerine koşarak çıkarlar. "Vah halimize! Yattığımız yerden bizi kim kaldırdı" derler. Onlara: "İşte Rahman olan Allah'ın vaadettiği budur. Peygamberler doğru söylemişlerdi" denir. Tek bir çığlık kopar. Hepsi hemen huzurumuza getirilmiş olur. Artık bugün kimseye hiçbir haksızlıkta bulunulmaz. İşlediklerinizden başkasıyla görmezsiniz." (2)

"Ey Muhammed! Senden kıyametin ne zaman gelip çatacağını sorarlar. Sen onu nerden bilip anlatacaksın! Onun bilgisi Rabb'ine aittir. Sen sadece kıyametten korkanı uyaransın. Kıyameti gördükleri gün, dünyada ancak bir akşam yahut bir kuşluk vakti kadar kalmış olduklarını sanırlar." (3)

"Göğü kitap türer gibi dürdüğümüz zaman yaratmaya ilk başladığımız gibi - katımızdan verilmiş bir söz olarak- onu tekrar var edeceğiz. Doğrusu biz yaparız." (4)

"Yerin başka bir yerle, göklerin de başka göklerle değiştirildiği, herşeye üstün gelen tek Allah'ın huzuruna çıktıkları günden sakın, Allah'ın peygamberlerine verdiği sözden cayacağını sanma! Doğrusu Allah güçlüdür, öc alandır. O gün suçluları zincirlere vurulmuş olarak görürsün. Gömlekleri katrandan olacak, yüzlerini ateş bürüyecektir." (5)

Değişim öz bünyede ve sıfatlarda olacaktır. Kıyamet gününde yeryüzündeki ilk değişim, özellikler üzerinde gerçekleşecektir. Belirlenen sürenin dolmasından sonra özde de değişme meydana gelir. İnsanlar, bu sırada Sırat'a varmadan önceki yerde bekletileceklerdir. Aynı şekilde göklerde de iki ayrı değişim gerçekleşecektir. Allah'ın dilediğinden başka bütün varlıkların tek bir kütle haline gelmesi ile önce özelliklerde bir değişim olacak. Bu değişim, Sur'a birinci kez üflenilmesinden sonra gerçekleşecektir. Daha sonra yerin ikinci değişime uğramasıyla birlikte göklerde de ikinci bir değişim olacaktır.

"Onlar Allah'ı gereği gibi bilemediler. Bütün yeryüzü kıyamet günü O'nun avucundadır. Gökler O'nun kudreti ile dürülmüş olacaktır. O, putperestlerin or-

---

1) Mülk Suresi: 25-27
2) Yasin Suresi: 48-54
3) Naziat Suresi: 42-46
4) Enbiya Suresi: 104
5) İbrahim Suresi: 48-50

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

tak koşmalarından yüce ve münezzehtir. Sur'a üflenince Allah'ın dilediklerı dışında göklerde olanlar ve yerde olanlar hepsi düşüp ölür. Sonra Sur'a bir daha üflenince, hemen ayağa kalkıp bakışır dururlar. Yeryüzü Rabb'inin nuru ile aydınlanır. Kitap açılır, peygamberler ve şehitler getirilir ve onlara haksızlık yapılmadan aralarında adaletle hüküm verilir. Her kişiye işlediği ödenir. Esasen Allah onların yaptıklarını en iyi bilendir." (1)

Yukarıdaki ayeti kerimeler, göklerin dürüleceğine işaret etmektedir. Bunu daha önce de görmüştük. Gökler, yüce Allah'ın dilediklerı dışındaki diğer bütün varlıkların dürülmesi ile birlikte dürüleceklerdir.

Yüce Allah'ın 'kitap açılır' sözünde, 'kitap' ile 'Levhi Mahfuzu' kastedilmiş olabilir. Ancak bununla amel defterlerinin kastedilmiş olması ihtimali de vardır. Bu olay, Mevkif'te uzun süre beklenilmesinden, hesapların görülmesi, iyinin kötüden ayırdedilmesi (faslu'l hitab) için şefaatte bulunulmasından ve birinci ile ikinci arzdan sonra olacaktır. Bu olayla birlikte hesap ve amellerin tartılması işi başlayacaktır. Ancak ifadeden anlaşıldığına göre bu safhada peygamberlerin ve diğerlerinin şahitlikte bulunmaları, hesabın başlamasından önce olacaktır. En doğrusunu ise ancak yüce Allah bilir.

"Gözün kamaştığı, ayın tutulduğu, güneş ve ayın biraraya getirildiği zaman, işte o gün insan "kaçacak yer nerede?" der. Hayır, hayır bir sığınak yoktur. Ey insan! O gün sen Rabb'inin huzuruna varıp durursun. O gün insanoğluna önde ve sonra yaptığı ne varsa bildirilir. Özürlerini sayıp dökse de insanoğlu artık kendi kendinin şahididir." (2)

İfadeden anlaşıldığına göre güneşin ve yerin biraraya getirilmesi, göklerin ve diğer varlıkların dürülmesi ile birlikte olacaktır. Bu ise Sur'a birinci kez üflenilmesinden sonra gerçekleşecektir.

"Güneş dürülüp ışığı kalmadığı zaman, yıldızlar düşüp söndüğü zaman, dağlar yürütüldüğü zaman, doğurması yaklaşmış develer başıboş bırakıldığı zaman, yabani hayvanlar biraraya toplatıldığı zaman, denizler alevlendirildiği zaman, canlar bedenlerle birleştirildiği zaman, kız çocuğun hangi suçtan ötürü öldürüldüğü kendisine sorulduğu zaman, amel defterleri açıldığı zaman, gök yerinden oynatıldığı zaman, cennet yaklaştırıldığı zaman, insanoğlu önceden ne hazırladığını görecektir." (3)

Mealde *"güneşin dürülüp, ışığın kalmaması"* şeklinde ifade edilen ayeti kerimenin metninde geçen 'tekvir' kelimesi, 'bir şeyin yerinden alınıp kaldırılması için dürülmesi' anlamına gelir. Burada ise güneşin, diğer varlıklarla birleştirilip

1) Zümer Suresi: 67-70
2) Kıyame Suresi: 7-15
3) Tekvir Suresi: 1-145

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

tek bir kütle haline getirilmesinden önce, ışığının alınması anlamı taşımaktadır. Yıldızların düşüp sönmesi ile kastedilen, birbirleri ile birleştirilmek ve Allah'ın dilediği diğer bir takım varlıklarla bir araya getirilmek üzere ışıklarının gitmesidir.

"Dağların yürütülmesi," bunların dağıtılıp toz haline getirilmesinden sonra olur. Böylelikle dağlar, yerin diğer bölümleri ile karıştırılıp düzleştirilir.

"Denizlerin alevlendirilmesi," ateşe verilmesi, tutuşturulmasıdır. Bunların tümü Sur'a birinci kez üflenilmesinden sonra olacaktır.

"Develerin başıboş bırakılması," sahipsiz halde terkedilmesidir.

"Yabani hayvanlar biraraya toplatıldığı zaman" ifadesi, adaletin tahakkuk etmesi için hayvanların da diriltileceğine işaret etmektedir. Hayvanlar daha sonra toprak haline getirileceklerdir. Bu olay, canların bedenlerle birleştirilmesi ve ayeti kerimenin devamında bildirilen olaylar, Sur'a ikinci kez üflenilmesinden sonra olacaktır. En doğrusunu ise ancak yüce Allah bilir.

"Yıldızların ışığı giderildiği zaman, gök yarıldığı zaman, dağlar pamuk gibi atıldığı zaman, peygamberlere ümitleri hakkında şahitlik vakitleri bildirildiği zaman, bu hangi güne bırakılmıştı; hüküm gününe bırakılmıştı. Hüküm gününün ne olduğunu sen nereden bilirsin! O gün, yalanlamış olanların vay haline!" (1)

Ayeti kerimede ifade edilen, *"yıldızların ışığının giderilmesi"* ise, bunların diğer varlıklarla birleştirilmesinden önce gerçekleşecektir. Metinde geçen *"tumiset"* kelimesini bazıları, yıldızların dağıtılması ve atılması anlamında almışlardır.

Yüce Allah'ın *"Gök yarıldığı zaman"* sözü ile kastedilen, göğün diğer varlıklarla karıştırılmasından önce yarılması ve ayırdedilmesidir.

"Peygamberlere ümmetleri hakkında şahitlik vakitleri bildirildiği zaman." Bu ise, ümmetleri hakkında şahitlik etme vakitlerinin geldiği kendilerine bildirildiği zamandır. En doğrusunu yüce Allah bilir de bu olay; ayrım işleminin (faslu'l hitab'ın) başlaması üzere şefaatte bulunulmasından sonra ve hesap ve amellerin tartılması işleminin başlatılmasından önce olacaktır.

"Gök yarılıp Rabb'ine boyun eğdiği zaman -ki gök boyun eğecektir- yer düzeltilip içinde olanları dışarı atarak boşaldığı zaman ve yer Rabb'ine boyun eğdiği zaman -ki yer boyun eğecektir- (herkes yaptığının karşılığını görecektir)" (2)

---

1) Mürselat Suresi: 8-15
2) İnşikak Suresi: 1-5

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Yüce Allah'ın *"gök yarılıp..."* sözü ile ilgili olarak Hz. Ali (r.a)'den rivayet edildiğine göre bu yarılma, göğün parçalarının ayırdedilmesi şeklinde olacaktır. Bu da gögün diğer varlıklarla birleştirilmesi için, bir ön gelişme olacaktır.

"Yer düzeltilip..." ifadesinde kastedilen, yerin dümdüz edilmesi, üzerindeki dağların ve tepelerin giderilmesi ve kürevi şekilden düz bir şekle dönüştürülmesidir. Bu ve ayeti kerimenin öncesinde bildirilen olaylar, birinci üfleme ile birlikte olacaktır.

"İçinde olanları dışarı atarak boşaldığı zaman." İçindeki hazineleri ve ölüleri dışarı atıp içinde hiç bir şey kalmayacak şekilde tamamen boş hale gelebilmek için bütün gayretlerini ortaya koyduğu zamandır. Zahir olana ve ifadeden anlaşıldığına göre bu son olay, ikinci üflemeden sonra, devamında gelen ayeti kerimelerde anlatılan olaylar ise birinci üfleme ile birlikte gerçekleşecektir.

"Gök yarıldığı zaman, yıldızlar dağılıp döküldüğü zaman, denizler kaynaştırıldığı zaman, kabirlerin içi dışa çıktığı zaman, insanoğlu ne yaptığını ve ne yapmadığını görür." (1)

Göğün yarılması ile yıldızlar, diğer varlıklarla bir araya gelmek üzere dağılıp dökülecekterdir. Denizlerin kaynaştırılması, tümünün birden alevlendirilmesi, sonra da yeryüzünde hiçbir tümseğin veya çukurun kalmaması üzere dümdüz edilmesi için birbirlerine katılması, aralarındaki engellerin kaldırılmasıdır. Bu olay, birinci üflemenin ardından gerçekleşecektir. Bu üfleme ile, kabirlerin dağılması ile ilgili bir olay gerçekleşecektir. Bu konuyla ilgili naslardan anlaşıldığına göre kabirlerin dağıtılmasının başlangıcı birinci üflemeden sonra olacak, ikinci üflemeden sonra ise yeniden diriliş ve kalkış gerçekleşecektir.

"Muhakkak ki, iyinin kötünün birbirinden ayırdedileceği hüküm günü belirlenmiş (mutlak surette gelecek olan) bir vakittir. Sur'a üfürüldüğü gün hepiniz bölük bölük gelirsiniz. Gökler kapı kapı açılacaktır. Dağlar yürütülüp serap olacaktır." (2)

Anlaşıldığına göre bu ayeti kerimeler, ikinci üfleme ile meydana gelecek olaylardan söz etmektedir. Ancak son kısımda bildirilen olay, birinci üflemeden sonra meydana gelecek olaydır.

"Sur'a bir üfürüş üfürüldüğü, yer ve dağlar kaldırılıp bir vuruşla birbirine çarpıldığı zaman, işte o gün olacak olur, kıyamet kopar. Gök yarılır o gün dünyanın düzeni bozulur. Melekler onun çevresindedirler. O gün Rabb'inin arşını onlardan başka sekiz tanesi yüklenir. Ey insanlar, o gün siz huzura alınırsınız.

---

1) İnfitar Suresi: 1-5
2) Nebe Suresi: 17-20

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Hiçbir şeyiniz gizli kalmaz." (1)

Buradaki açıklamalarda, önce birinci üfleme ile meydana gelecek olaylardan söz edilmekte, sonra ikinci üfleme ile meydana gelecek olan olaylara geçilmektedir. Ayeti kerimeler, bildirilen olayların belli bir akış içinde meydana geleceklerine işaret etmektedir. Buna göre ifadeden, ikinci üfleme ile meydana gelecek olayların, birinci üfleme ile meydana gelecek olayların devamı olduğu anlaşılmaktadır.

"Ey insanlar! Rabb'inizden korkun, doğrusu kıyamet gününün sarsıntısı büyük şeydir. Kıyameti gören her emzikli kadın emzirdiğini unutur. Her hamile kadın çocuğunu düşürür. İnsanları sarhoş gibi görürsün, oysa sarhoş değildirler. Fakat bu sadece Allah'ın azabının çetin olmasındandır." (2)

Bu ayeti kerimede bildirilen olayların ne zaman meydana geleceği konusunda tefsirciler farklı açıklamalarda bulunmuşlardır. Bazılarına göre burada sözü edilen sarsıntı, güneşin batıdan doğmasından önce gerçekleşecek olan büyük bir sarsıntıdır. Bazılarına göre ise bu sarsıntı, yeniden diriliş sonrasında meydana gelecek sarsıntıdır. Bazı naslar ise, bu sarsıntının kıyamet gününde meydana gelecek gelişmeler arasında gerçekleşecek manevi bir sarsıntı olacağına işaret etmektedir. Bu manevi sarsıntı da, yüce Allah'ın Hz. Adem (a.s)'e *"soyundan cehenneme gidecek olanları çıkar"* diye emretmesi ve onun da her bin kişiden, dokuzyüzdoksandokuz kişiyi ayırması sırasında gerçekleşecektir.

"Yer dehşetle sarsıldıkça sarsıldığı, yeryüzü ağırlıklarını dışarıya çıkardığı ve insanın "buna ne oluyor?" dediği zaman, işte o gün yer Rabb'inin ona vahyetmesiyle kendi haberlerini anlatır. O gün insanlar işlerinin kendilerine gösterilmesi için bölük bölük dönerler. Kim zerre kadar iyilik yapmışsa onu görür, kim de zerre kadar kötülük yapmışsa onu görür." (3)

Bazı tefsircilerin görüşlerine göre ayeti kerimede geçen *"zilzal (sarsıntı)"* ile kastedilen, Sur'a birinci ve ikinci kez üflenmesi olayıdır.

"Yeryüzünün ağırlıklarının dışarı çıkması" daha önce geçen bir ayeti kerime de, *"içinde olanları dışarı çıkması"* ise daha önce geçen bir ayeti kerimede *"içinde olanları dışarı atarak boşaldığı zaman"* şeklinde ifade edilen olaydır. Suresin son kısmı, ikinci üflemeden sonra meydana gelecek olan gelişmelerden söz etmektedir.

"Gürültü koparacak olan, nedir o gürültü koparacak olan! O gürültü koparacak olanın ne olduğunu sen bilir misin? O gün insanlar ateş etrafında

1) Hakk Suresi: 13-18
2) Hacc Suresi: 1-2
3) Zilzal Suresi: 1-8

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

çırpınıp dökülen pervaneye dönecekler. Dağlar atılmış renkli yüne benzeyecekler. Ama tartıları ağır gelen kimse hoş bir hayat içinde olacaktır. Tartıları hafif gelenler ise, onların yeri bir çukurdur. O çukurun ne olduğunu sen bilir misin? O kızgın bir ateştir." (1)

"Gürültü koparacak olan şey (el kari'a)" ile kastedilen birincin üfleme ile meydana gelecek olan olaydır. Sure daha sonra birinci üflemenin bir takım etkilerinden ve ikinci üflemenin ardından meydana gelecek olaylardan söz etmektedir.

"O insan kabirlerde bulunanların çıkarılacağı ve kalplerde olanların ortaya konacağı bir zamanın geleceğini bilmez mi?Doğrusu Rabb'leri o gün onların her şeyinden haberdardır." (2)

"Sur'a üfürüldüğü gün Allah'ın diledikleri dışında, göklerde olanlar da, yerde olanlar da korku içinde kalırlar. Hepsi Allah'a boyunları bükülmüş olarak gelirler." (3)

Yüce Allah'ın *"Allah'ın diledikleri dışında..."* sözü, Allah'ın kalplerini sabit tutacağından, söz konusu olaylar dolayısıyla korkuya kapılmayacak bir takım yaratıkların bulunacağına işaret etmektedir.

"Hepsi Allah'a boyunları bükülmüş olarak gelirler." Yani mahşerde toplanacak olanların tümü boyun eğmiş, itaatkar bir konumda oraya geleceklerdir.

"Boyun eğmiş" sözü ile zillet, biçarelik anlamı kastedilmiş olabilir. Bu durumda ayeti kerimede kendilerinden söz edilen kimseler ile günahkarların, korkuya kapılmış olanların kastedilmiş olması söz konusudur. Ancak yüce Allah'ın veli kulları için dünyada da, ahirette de müjde vardır.

"Sur'a üflendiği gün, işte o gün, suçluları gözleri korkudan göğermiş olarak toplarız. "Siz dünyada sadece o gün eğleştiniz" diye aralarında saklı saklı konuşurlar. Aralarında konuştuklarını biz daha iyi biliriz. En akıllıları "sadece bir gün eğleştiniz" der. Ey Muhammed! Sana dağları sorarlar. De ki: "Rabb'im onları ufalayıp savuracak, yerlerini düz kuru bir toprak haline getirecek. Orada ne çukur, ne tümsek göreceksin. O gün hiçbir tarafa sapmadan bir davetçiye uyarlar. Sesler Rahman'ın heybetinden kısılmıştır. Ancak bir fısıltı işitebilirsin. O gün Rahman'ın izin verdiği ve sözünden hoşnut olduğu kimseden başkasının şefaati fayda vermez. Allah onların geçmişlerini de geleceklerini de bilir. Onların hiçbirinin ilmi ise O'nu kuşatamaz. İnsanlar diri ve her an yaratıklarını gözeten Allah'a boyun eğmişlerdir. Yükü zulüm olan kimse ise hüsrana uğra-

1) Kari'a Suresi: 1-11
2) Adiyat Suresi: 9-11
3) Neml Suresi: 87

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

mıştır. İnanmış olarak yararlı işler işleyen kimse haksızlıktan ve hakkının yeneceğinden korkmaz." (1)

Bu kısımda ikinci üflemeden sonra meydana gelecek gelişmelerden söz edilmekte ve birinci üfleme ile ilgili bir soruya da cevap verilmektedir.

Yukarıdaki ayeti kerimelerde, günahkarların gözleri göğermiş olmaları nedeniyle kör bir halde haşredilecekleri bildirilmektedir Bunun yanısıra bazı naslarda da onların yüzleri kararmış bir halde haşredileceklerine işaret edilmektedir. Mevkif'in (bekleme yerinin) şiddeti nedeniyle bu kimseler, aralarında gizlice fısıldaşacaklar.

Yüce Allah'ın *" O gün hiçbir tarafa sapmadan bir davetçiye uyarlar"* sözünde bahsi geçen davetçi, bir melektir. Bu melek, onları haşr (toplanma) meydanına (mahşere) çağıracaktır.

İnsanların çağırıcı meleğin çağrısına uymaları vasfedilirken *"Hiçbir tarafa sapmadan..."* ifadesi kullanılmıştır. Yani sağa sola kaymadan, öteye beriye sapmadan dosdoğru meleğin çağırdığı yöne doğru ilerler.

"... boyun eğmişlerdir" yani zillet ve kesin bir teslimiyet içerisinde boyun bükmüşlerdir. Bu ifade ile anlatılan, kıyamet gününde günahkarların boyun bükmeleri ve zilletleridir.

"Ama yer çarpılıp paralandığı zaman, melekler sıra sıra dizilip Rabb'inin buyruğu gelince, o gün cehennem ortaya konur. O gün insan öğüt almaya çalışır ama artık öğütten ona ne! "Keşke bu hayatım için önceden bir şey yapsaymışım" der. O gün hiç kimse Allah'ın azab ettiği gibi azab edemez. Hiç kimse O'nu, vurduğu bağ gibisini bağlayamaz." (2)

Yerin çarpılıp paralanması, ilk üfleme ile olur. Meleklerin gelmeleri ve saf tutmaları ise, insanların mahşerde toplanmalarından sonra olacaktır. Onun ardından ise, insanların mahşerde toplanmaları olacaktır. Bunun ardından cehennem getirilecek ve cehennemi melekler çekeceklerdir.

Ayeti kerimeden çıkarılan anlama göre kafirler, dünyada benzeri görülmemiş bir şekilde bağa vurulacaklardır. Aynı şekilde dünyada benzeri görülmemiş şekilde bir azaba çarptırılacaklardır.

"Güç yetirilemeyen en büyük baskın geldiği zaman o gün insan ne uğurda çalıştığını anlar. Cehennem her bakımdan göreceği şekilde gösterilir. İşte azıp da dünya hayatını tercih edenin varacağı yer şüphesiz cehennemdir. Ama kim

---

1) Taha Suresi: 102-112
2) Fecr Suresi: 21-26

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Rabb'inin azametinden korkup da kendini kötülükten alıkoymuşsa varacağı yer şüphesiz cennettir." (1)

KONU İLE İLGİLİ RİVAYETLER

١١٦٦ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ اَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «... وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَقَدْ نَشَرَ الرَّجُلاَنِ ثَوْبَهُمَا بَيْنَهُمَا، فَلاَ يَتَبَايَعَانِهِ، وَلاَ يَطْوِيَانِهِ، وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَقَدِ انْصَرَفَ الرَّجُلُ بِلَبَنِ لِقْحَتِهِ، فَلاَ يَطْعَمُهُ، وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَهُوَ يُلِيطُ حَوْضَهُ فَلاَ يَسْقِي فِيهِ، وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَقَدْ رَفَعَ أُكْلَتَهُ اِلَى فِيهِ، فَلاَ يَطْعَمُهَا».

1166- Buhari, Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"İki adamın elbiselerini aralarına koydukları bir sırada kıyamet kopacak. Bunlar elbiselerinin alış verişini yapmaya fırsat bulamayacak, hatta onları dürmeye bile fırsat bulamayacaklar.

Yine bir adamın devesinin sütünü sağıp evine doğru yol aldığı sırada kıyamet kopacak, adam bu sütü içmeye bile fırsat bulamayacak.

Adamın biri havuzunu sıvamakta olduğu sırada kıyamet kopacak, bu adam havuzuna su doldurmaya bile fırsat bulamayacak.

Bir başkasının lokmasını ağzına götürdüğü sırada kıyamet kopacak, bunu çiğnemeye bile fırsat bulamayacak."

١١٦٧ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنِ ابْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَا هَلَكَ قَوْمُ لُوطٍ اِلاَّ فِي الْأَذَانِ وَلاَ تَقُومُ السَّاعَةُ اِلاَّ فِي الْأَذَانِ». قَالَ الطَّبَرَانِيُّ مَعْنَاهُ عِنْدِي وَاللَّهُ اَعْلَمُ فِي وَقْتِ أَذَانِ الْفَجْرِ وَهُوَ وَقْتُ الْاِسْتِغْفَارِ وَالدُّعَاءِ.

1167- Taberani, İbni Ömer (r.a)'den rivayet etmiştir:

1166-Buhari (11/352) 81-Kitabu'r Rikak. 4-Ebu'l Yeman'ın Şu'ayb'dan rivayet ettiği hadis babı. Bunun bir benzerini Ahmed (2/368) de rivayet etmiştir. Yine bir benzerini Müslim (4/2270) 52-Kitabu'l Fiten. 27-Kıyamet gününün yaklaşması babında rivayet etmiştir.

1167-Mecmau'z Zevaid (10/332) Müellif: "Bunu Taberani rivayet etmiştir. Adem bin Ali dışında kalan ravileri, Sahih'te isimleri geçen ravilerdir. Söz konusu kişi ise sikadır" demiştir.

1) Naziat Suresi: 34-41

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Lut kavmi ancak ezanla birlikte (ezan vaktinde) helak oldu. Kıyamet de ancak ezan vaktinde kopacaktır."

Taberani, şöyle söylemiştir:

"Benim anladığıma göre burada kastedilen, sabah ezanı vaktidir. Bu vakit dua ve istiğfar vaktidir."

١١٦٨ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ أَبِي رَزِينٍ قَالَ: قُلْتُ يَارَسُولَ اللَّهِ! كَيْفَ يُحْيِي اللَّهُ الْمَوْتَى؟ قَالَ: «أَوَ مَا مَرَرْتَ بِوَادِي قَوْمِكَ مَحْلاً ثُمَّ تَمُرُّ بِهِ خَضِرًا ثُمَّ تَمُرُّ بِهِ مَحْلاً ثُمَّ تَمُرُّ بِهِ خَضِرًا كَذٰلِكَ يُحْيِي اللَّهُ الْمَوْتَى».

1168- Taberani, Ebu Rezin (r.a)'in şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s)'a: "Yüce Allah, ölüleri nasıl diriltir?" diye sordum. Şöyle buyurdu:

"Sen hiç kavminin vadisinden, buraların kuru olduğu bir anda geçmedin mi? Daha başka bir zamanda geçersin yemyeşil olduğunu görürsün. Sonra yine bir vakitte geçersin, her tarafı kupkuru görürsün, ardından bir kez daha geçersin, bütün her tarafın yemyeşil olduğunu görürsün. İşte yüce Allah ölüleri böyle diriltir."

١١٦٩ــ رَوَى رَوَى الْبَزَّارُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «لَتَقْمِصَنَّ بِكُمْ قِمَاصَ الْبِكْرِ». يَعْنِي الْأَرْضُ.

1169- Bezzar, Ebu Hureyre (r.a)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Sizi yeryüzü sallayıp kuşatacak."

Bu olayın Sur'a ilk üflemeden önce mi olacağı, yoksa burada kastedilen olayın bu ilk üfleme ile meydan gelecek olay mı olduğu konusunda ilim adamlarının iki ayrı görüşü bulunmaktadır.

1168-Mecmau'z Zevaid (1/85) Müellif: "Bunu Taberani, Kebir'de rivayet etmiştir. Ravileri ise sikadırlar" demiştir.

1169-Keşfu'l Estar (4/154) Mecmau'z Zevaid (10/332) Müellif: "Bunu Bezzar rivayet etmiştir. Ravileri sikadırlar" demiştir.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi https://antalya.org

١١٧٠ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ: قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «يَطْلُعُ عَلَيْكُمْ قَبْلَ السَّاعَةِ سَحَابَةٌ سَوْدَاءُ مِنْ قِبَلِ الْمَغْرِبِ مِثْلُ التُّرْسِ فَلاَ تَزَالُ تَرْتَفِعُ فِي السَّمَاءِ وَتَنْتَشِرُ حَتَّى تَمْلأَ السَّمَاءَ ثُمَّ يُنَادِي مُنَادٍ أَيُّهَا النَّاسُ أَتَى أَمْرُ اللَّهِ فَلاَ تَسْتَعْجِلُوهُ». قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّ الرَّجُلَيْنِ يَنْشُرَانِ الثَّوْبَ فَلاَ يَطْوِيَانِهِ وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَمْدُرَ حَوْضَهُ فَلاَ يَسْقِي مِنْهُ شَيْئًا أَبَدًا وَالرَّجُلَيْنِ يَنْشُرَانِ الثَّوْبَ فَلاَ يَطْوِيَانِهِ وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَمْدُرَ حَوْضَهُ فَلاَ يَسْقِي مِنْهُ شَيْئًا أَبَدًا وَالرَّجُلُ يَحْلُبُ نَاقَتَهُ فَلاَ يَشْرَبُهُ أَبَدًا».

1170- Taberani, Ukbe bin Amir (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kıyametten önce, batı tarafından üzerinize tokmak gibi bulutlar gelir. Bu bulutlar sürekli gökyüzünde yükselerek yayılırlar ve bütün gökyüzünü doldura-cak kadar olurlar. Bundan sonra bir münadi (çağırıcı):

"Ey insanlar! Allah'ın hükmü geldi acele etmeyin!" diye seslenir. Canım elinde olana yemin ederim ki, bu sırada iki adam elbiselerini ortaya dökmüş ol-salar da, onları dürmeye fırsat bulamazlar. Bir adam havuzunu sıvar da, içerisine hiç su doldurmaya fırsat bulamaz. Bir başka adam devesini sağar da sütünü içmeye fırsat bulamaz."

١١٧١ــ رَوَى التِّرْمِذِيُّ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «كَيْفَ أَنْعَمُ وَقَدِ الْتَقَمَ صَاحِبُ الْقَرْنِ الْقَرْنَ، وَحَنَا جَبْهَتَهُ، وَأَصْغَى سَمْعَهُ، يَنْتَظِرُ أَنْ يُؤمَرَ فَيَنْفُخَ؟!»، فَكَأَنَّ ذٰلِكَ ثَقُلَ عَلَى أَصْحَابِهِ، فَقَالُوا: فَكَيْفَ نَفْعَلُ يَارَسُولَ اللَّهِ، أَوْ نَقُولُ؟ قَالَ: «قُولُوا: حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ، عَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْنَا». وَرُبَّمَا قَالَ: «تَوَكَّلْنَا عَلَى اللَّهِ».

1171- Tirmizi, Ebu Said el Hudri (r.a)'den rivayet etmiştir:

1170-Mu'cemu'l Kebir (17/325) Mu'cmau'z Zevaid (10/331) Müellif şöyle söylemiştir: "Bunu Taberani rivayet etmiştir. Muğire'nin azatlısı (mevlası) Muhammed bin Ab-dullah dışında kalan ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir. Bu kişi ise sikadır."

1171-Tirmizi (4/620) 38-Kitabu Sıfati'l Kıyame. 8-Sur'un mahiyeti hakkında gelen riva-yetler babı. Tirmizi, bu hadisin hasen olduğunu söylemiştir.

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Nasıl rahat bir şekilde yiyip içerim ki! Sur'a üflemekle görevlendirilmiş olan, Sur'unu eline almış, yüzünü dönmüş, kulağını dikmiş ve Sur'a üflemek için kendisine emir verileceği vakti beklemektedir." Resulullah (a.s)'ın bu sözü ashabına oldukça zor geldi. (Ashabı kendilerinin oldukça zor bir durum içinde olduklarını düşünmeye başladılar) Resulullah (a.s)'a:

"Bu durumda biz ne yapabilir veya ne diyebiliriz, ey Allah'ın Resulü?" diye sordular. Resulullah (a.s) da: şöyle buyurdu:

"Allah bize yeter, O ne güzel vekildir! Biz, Allah'a tevekkül ettik" deyin."

Bir rivayette Resulullah (a.s)'ın: *"Siz ne durumdasınız?..."* diye buyurduğu bildirilmiştir.

Bir Açıklama

Hafız İbni Hacer, Feth (11 / 317)'de Ebu Said'den nakledilen yukarıdaki hadisi şerifi verdikten sonra şöyle söylemiştir:

"Bu hadisi şerifi Taberani de Zeyd bin Erkem (r.a)'dan rivayet etmiştir. Aynı şekilde İbni Merdeviye de Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet etmiştir. Ahmed ve Beyhaki'nin de İbni Abbas (r.a)'tan rivayet etmiş oldukları bu manada hadisleri bulunmaktadır. Onların rivayet ettikleri hadislerde "Cibril sağında, Mikail de solunda..." ifadesi geçmektedir. Kendisinden söz edilen kişi ise Sur'a üflemekle görevlendirilmiş olan İsrafil (a.s)'dir. Ancak bu hadislerin tümünün rivayetleri ile ilgili bir takım açıklamalarda bulunulmuş, senetlerine bazı itirazlar olmuştur.

Hakim'in, hasen bir senetle Yezid bin el Esam'dan rivayet ettiğine göre Ebu Hureyre (r.a), merfu olarak şöyle söylemiştir.

"Sur'a üflemekle görevlendirilen melek, bu işe müvekkel kılındığından, bu yanda hazır olarak beklemektedir. Gözünü bir yana çevirip tekrar döndürünceye kadar kendisine emir gelebileceği korkusu ile sürekli arşa doğru bakar. Gözleri iki parlak yıldız gibidir."

١١٧٢ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ (تَعْلِيقًا) عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿فَإِذَا نُقِرَ فِي النَّاقُورِ﴾ [الْمُدَّثِّرُ: ٨]: الصُّورُ، قَالَ: وَالرَّاجِفَةُ: النَّفْخَةُ الْأُولَى، وَالرَّادِفَةُ: الثَّانِيَةُ.

1172- Buhari, muallak olarak (senedini vermeden) rivayet etmiştir:

"Abdullah bin Abbas (r.a) yüce Allah'ın: "Sur'a üflenildiği zaman" ayeti kerimesi ile ilgili olarak şöyle söyledi:

"Ayeti kerimenin metninde geçen "nakur" kelimesi "Sur" anlamındadır. (Bir başka ayeti kerimede geçmekte olan) "Racife" kelimesi ile Sur'a birinci kez üflenilmesi, "radife" kelimesi ile de ikinci kez üflenilmesi kastedilmektedir."

١١٧٣ــ رَوَى اَحْمَدُ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ ، فَقَالَ: مَا الصُّورُ؟ قَالَ: «قَرْنٌ يُنْفَخُ فِيهِ».

1173- Ahmed, Abdullah bin Amr bin el As (r.a)'ın şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Bir bedevi Resulullah (a.s)'ın yanına gelerek "Sur nedir?" diye sordu. Resulullah (a.s) da: "Üflenilen bir boynuzdur" diye buyurdu."

١١٧٤ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «مَا بَيْنَ النَّفْخَتَيْنِ أَرْبَعُونَ»، قِيلَ: أَرْبَعُونَ يَوْمًا؟ قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: أَبَيْتُ، قَالُوا: أَرْبَعُونَ شَهْرًا؟ قَالَ: أَبَيْتُ، قَالُوا: أَرْبَعُونَ سَنَةً؟ قَالَ: أَبَيْتُ. «ثُمَّ يُنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً، فَيَنْبُتُونَ كَمَا يَنْبُتُ الْبَقْلُ، وَلَيْسَ مِنَ الْإِنْسَانِ شَيْءٌ إِلاَّ يَبْلَى، إِلاَّ عَظْمٌ وَاحِدٌ، وَهُوَ عَجْبُ الذَّنَبِ، مِنْهُ يُرَكَّبُ الْخَلْقُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

1174- Buhari ve Müslim, Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"İki üfleme (Sur'a iki kez üflenilmesi) arasında kırk vardır."

1172-Buhari (11/367) 81-Kitabu'r Rikak. 43-Sur'a üflenilmesi babı. Hafız İbni Hacer, Feth'de şöyle söylemiştir: "Taberi ve İbni Ebi Hatim bu hadisi Ali bin Ebi Talha'nın İbni Abbas'tan rivayeti tarıkıyla mevsul olarak nakletmişlerdir."

1173-Ahmed (2/126) Ebu Davud (4/236) Kitabu's Sunne. Şefaat babı. Tirmizi (5/373) 48-Kitabu't Tefsir. 41-Zümer suresi babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, sahih olduğunu söylemiştir. Darimi (2/325) Kitabu'r Rekaik. Sur'a üflenilmesi babı. İbni Hibban (9/209) Müstedrek (2/502)

1174-Buhari (8/689) 65-Kitabu't Tefsir. 1-78 nolu sure olan Nebe suresinde geçen "o gün Sur'a üflenilir" sözü ile ilgili bab. Müslim (4/2270) 52-Kitabu'l Fiten ve Eşrati's Sa'a. 28-Sur'a iki kere üflenilmesi arasında geçecek olan süre babı.

"Bu kırk gün müdür?" denildi. Ebu Hureyre (r.a):

"Bir şey diyemem" dedi. Oradakiler bu kez:

"Kırk ay mıdır?" diye sordular. Ebu Hureyre (r.a) yine:

"Bir şey diyemem" dedi. Bunun üzerine oradakiler:

"Kırk yıl mıdır?" dediler. Ebu Hureyre (r.a) yine:

"Bir şey diyemem" dedi ve sözüne sonra şöyle devam etti:

"Daha sonra gökten bir su iner, bunun üzerine (insanlar), bakliyatın (taneli sebzelerin) yerden bitmesi gibi biterler. İnsanın bir kemiği dışında bütün her şeyi eskimiş (dağılmış, koybolup gitmiş) olacaktır. Eskimemiş olan söz konusu kemik ise kuyruk sokumu kemiği olacaktır. Daha sonra kıyamet gününde bu kemikten insanın yeniden yaratılışı tamamlanacaktır."

Müslim, kuyruk sokumu kemiği ile ilgili olarak yukarıdaki hadisin bir bölümünü içine alan bir başka rivayet daha nakletmiştir. Bu rivayette Resulullah (a.s)'ın şöyle söylediği bildirilmiştir:

"İnsanın bir kemiği vardır ki, onu asla toprak yemez. Kıyamet gününde insan bundan oluşturulur." Orada bulunanlar:

"Bu kemik nedir, ey Allah'ın Resulü?" diye sordular. Resulullah (a.s) da:

"Kuyruk sokumu kemiğidir" diye buyurdu." (1)

Yine bir başka rivayette Ebu Hureyre (r.a)'den şöyle bildirilmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"İnsanoğlunun, kuyruk sokumu kemiği dışında bütün vücudunu toprak yer. Yeniden yaratılışı ve şekillendirilmesi bu kemikten olur." (2)

Bir Açıklama

İfadelerden anlaşılana göre kuyruk sokumu kemiğinin parçaları, başka herhangi bir varlığın parçaları arasına girmez. Yoksa burada kastedilen anlam, söz konusu kemiğin çürümemesi değildir. Bu kemiğin de yandığı ve çürüdüğü bilinmektedir. Ancak insanın bu parçasının diğer parçalarından farklı bir özelliği bulunmaktadır. Şöyle ki; yüce Allah, bu uzvu oluşturan birimleri koruyacak, kıyamet gününde yeniden bir araya getirecek ve kıyamet gününde insanın yeni-

1) Müslim (4/2271) Aynı yer.

2) Müslim (4/2271) Aynı yer. Muvatta (1/239) 16-Kitabu'l Cenaiz. 16-Cenazeler cami babı. Ebu Davud (4/236) Kitabu's Sünne. Yeniden diriliş ve Sur'a üflenilmesi ile ilgili bab. Nesai (4/111) Kitabu'l Cenaiz. 117- Mü'minlerin ruhları babı.

den yaratılışı, bu parça üzerine bina edilecektir.

١١٧٥ــ رَوَى ٱبْنُ مَاجَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: قَالَ رَجُلٌ مِنَ الْيَهُودِ، بِسُوقِ الْمَدِينَةِ: وَالَّذِي اصْطَفَى مُوسَى عَلَى الْبَشَرِ فَرَفَعَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ يَدَهُ فَلَطَمَهُ، قَالَ: تَقُولُ هٰذَا؟ وَفِينَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ، فَذُكِرَ ذٰلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ ، فَقَالَ: «قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَى فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ﴾، فَأَكُونُ أَوَّلَ مَنْ رَفَعَ رَأْسَهُ. فَإِذَا أَنَا بِمُوسَى آخِذٌ بِقَائِمَةٍ مِنْ قَوَائِمِ الْعَرْشِ. فَلَا أَدْرِي أَرَفَعَ رَأْسَهُ قَبْلِي، أَوْ كَانَ مِمَّنِ اسْتَثْنَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ. وَمَنْ قَالَ: أَنَا خَيْرٌ مِنْ يُونُسَ بْنِ مَتَّى، كَذَبَ».

1175- İbni Mace, Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Medine pazarında yahudilerden bir adam:

"Musa'yı diğer insanların üzerine üstün tutana yemin olsun ki!..." diye konuştu. Bunun üzerine ensardan bir adam elini kaldırıp bu yahudiye bir tokat vurdu ve:

"Bizim içimizde Resulullah (a.s) varken, sen böyle mi konuşuyorsun?" dedi. Bu olay Resulullah (a.s)'a bildirildi. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Sur'a birinci kez üflenince Allah'ın diledikleri dışında göklerde ve yerde olanların tümü düşüp ölürler. Sonra Sur'a bir daha üflenince, ayağa kalkıp bakışır dururlar." (1) İlk başını kaldıracak kişi ben olacağım. Bir de Musa (a.s)'nın, arşın ayaklarından birine sarılmış olduğunu göreceğim. Ancak onun benden önce mi başını kaldırdığını, yoksa yüce Allah'ın kendilerini müstesna tuttuğu kimselerden mi olduğunu bilemeyeceğim. Ancak kim: "Yunus bin Metta'dan daha üstünüm" derse (veya kim benim Yunus bin Metta'dan daha üstün olduğumu söylerse) yalan söylemiş olur."

Bir Açıklama

Bir kimsenin vahye dayanan bir delili olmadıkça, birinin Allah katında üstün

---

1175-İbni Mace (2/1428) 37-Kitabu'z Zühd, 33-Yeniden diriliş konusu ile ilgili bab. Mecmau'z Zevaid'de de, bu hadisin isnadının sahih ve ravilerinin sika olduğu bildirilmektedir.

1) Zümer Suresi: 68

dereceye sahip olduğunu ileri sürmesi uygun değildir. Bundan dolayı bir kimsenin kendi görüş ve düşüncesi ile birinin Hz. Yunus (a.s)'dan üstün olduğunu ileri sürmesi doğru olmaz. Bu esası bildikten sonra, peygamberlerin birbirlerine üstünlükleri olduğunu ve Hz. Muhammed (a.s)'in onların en üstünleri olduğunu bilmemiz gerekir.

İnsanların birbirlerine üstünlüğü konusunda da aynı anlayıştan hareket edilmesi gerekmektedir. Bir kimse kendi görüş ve düşüncesi ile, bir sahabinin diğerinden üstün olduğunu ileri sürerse, dayanaksız bir iddia ortaya atmış olur. Ama kim vahye dayanarak, vahyin belirlemiş olduğu şekilde bir üstünlükten söz ederse doğru konuşmuş olur.

Allah yoluna davet eden bazı davetçilerin, sahabilerin birbirlerine üstün tutulmaları yolundaki bazı öğütlerini de bu şekilde anlayabiliriz. Onların bu öğütleri, herhangi bir nassa dayanmadan, bir sahabiyi diğerinden üstün tutmanın doğru olmayacağını bildirme amacı taşımaktadır.

١١٧٦ــ رَوَى مَالِكٌ عَنْ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ كَانَ يُحَدِّثُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «إِنَّمَا نَسَمَةُ الْمُؤْمِنِ طَيْرٌ يُعَلَّقُ فِي شَجَرِ الْجَنَّةِ، حَتَّى يُرْجِعَهُ اللَّهُ فِي جَسَدِهِ يَوْمَ يَبْعَثُهُ».

1176- İmam Malik, Ka'b bin Malik (r.a)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Mü'minin ruhu, cennet ağaçlarına asılacak olan bir kuştur. Yeniden dirileceği günde yüce Allah'ın onu bedenine geri çevirmesine kadar burada kalır."

Bir Açıklama

Şehidlerin rızıklarının cennette olacağı, naslarda açık olarak bildirilmektedir. Yukarıdaki hadisi şerifte ise genel bir ifade kullanılmakta ve cennetten rızıklandırılma dairesi daha geniş tutulmaktadır. Ancak bu hadisi şerifin hükmünün daha başka nasların bildirdiği hükümlerle özel bir alana hasredildiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu hadisi şerif, özde mü'minlerin belli bir kısmına ait olacak bir uygulamadan söz etmektedir. Mü'minlerden, şehidlerin dışında olanlarının da bazılarına berzah hayatında iken cennete girme ve ihsana uğratılma nimeti verilecektir.

1176-Muvatta (1/240) 16-Kitabu'l Cenaiz. 16-Cenazeler cami'i babı. Nesai (4/108) 21-Kitabu'l Cenaiz. 117-Mü'minlerin ruhları babı. Nesai, "asılacak" ifadesine yer vermemiştir. İbni Mace (2/1428) 37-Kitabu'z Zühd. 32-Kabir ve insanın çürümesi babı.

Peygamberlerin ve nebilerin derecelerinin, şehidlerin derecelerinden daha üstün olduğu hakkında herhangi bir şüphe yoktur. Resulullah (a.s), Mirac'a çıktığında da göklerde bazı peygamberlerle karşılaştı. İsra olayını anlatan naslarda bildirildiği üzere Resulullah (a.s), her bir gök katında bir peygamberi görmüştür.

BİRİNCİ ÜFLEMEDEN SONRA MEYDANA GELECEK BAZI OLAYLAR

Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Güneş dürülüp ışığı kalmadığı zaman, yıldızlar düşüp söndüğü zaman, dağlar yürütüldüğü zaman, doğurması yaklaşmış develer başıboş bırakıldığı zaman, yabani hayvanlar biraraya toplatıldığı zaman, denizler kaynaştırıldığı zaman." (1)

"Gök yarıldığı zaman, yıldızlar dağılıp döküldüğü zaman, denizler kaynaştığı zaman." (2)

"Gök yarılıp Rabb'ine boyun eğdiği zaman -ki boyun eğecektir- yer düzeltildiği zaman." (3)

"Olacak vakıa olduğu (kıyamet koptuğu) zaman. Onun oluşunu (şimdi olduğu gibi) yalanlayacak kimse çıkmaz. O alçaltıcı, yükselticidir (bazı toplumları alçaltır, bazılarını yükseltir) Yer şiddetle sarsıldığı, dağlar etrafa serpildikçe serpildiği zaman..." (4)

"Göğü kitap dürer gibi dürdüğümüz zaman yaratmaya ilk başladığımız gibi - katımızdan verilmiş bir söz olarak- onu tekrar var edeceğiz. Doğrusu biz yaparız." (5)

"Yıldızların ışığı giderildiği zaman, gök yarıldığı zaman, dağlar pamuk gibi atıldığı zaman." (6)

---

1) Tekvir Suresi: 1-6
2) İnfitar Suresi: 1-3
3) İnşikak Suresi: 1-3
4) Vakıa Suresi: 1-5
5) Enbiya Suresi: 104
6) Mürselat Suresi: 8-10

"Sur'a üflenince Allah'ın dilediklerı dışında göklerde olanlar, yerde olanlar hepsi düşüp ölür. Sonra Sur'a bir daha üflenince hemen ayağa kalkıp bakışır dururlar." (1)

"Sur'a bir üfürüş üfürüldüğü, yer ve dağlar kaldırılıp bir vuruşla birbirine çarpıldığı zaman, işte o gün olacak olur, kıyamet kopar. Gök yarılır, o gün düzeni bozulur." (2)

"Gözün kamaştığı, ayın tutulduğu ve güneş ve ayın biraraya getirildiği zaman, işte o gün insan, "kaçacak yer nerede?" der. Hayır, hayır, bir sığınak yoktur. Ey insan, o gün sen Rabb'inin huzuruna varıp durursun." (3)

KONU İLE İLGİLİ RİVAYETLER

١١٧٧ــ رَوَى ابْنُ مَاجَةَ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ عُمَرَ؛ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ ، وَهُوَ عَلَى الْمِنْبَرِ يَقُولُ: «يَأْخُذُ الْجَبَّارُ سَمَاوَاتِهِ وَأَرَضِيهِ بِيَدِهِ» وَقَبَضَ يَدَهُ فَجَعَلَ يَقْبِضُهَا وَيَبْسُطُهَا ثُمَّ يَقُولُ: «أَنَا الْجَبَّارُ. أَنَا الْمَلِكُ. أَيْنَ الْجَبَّارُونَ؟ أَيْنَ الْمُتَكَبِّرُونَ؟» قَالَ وَيَتَمَايَلُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ شِمَالِهِ. حَتَّى نَظَرْتُ إِلَى الْمِنْبَرِ يَتَحَرَّكُ مِنْ أَسْفَلَ شَيْءٍ مِنْهُ حَتَّى أَنِّي لَأَقُولُ: أَسَاقِطٌ هُوَ بِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ ؟.

1177- İbni Mace, Abdullah bin Ömer (r.a)'in şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s)'ın minberden şöyle buyurduğunu işittim:

"Cebbar olan yüce Allah göklerini ve yerlerini eli ile alır."

Resulullah (a.s) bunu söylerken elini kapattı ve sonra bir açıp bir kapatmaya başladı. Sonra sözüne şöyle devam etti:

"Daha sonra yüce Allah şöyle buyurur: "Ben Cebbar'ım (mutlak ve yenilemeyen bir güç sahibiyim), ben Malik'im (mülkün, bütün kainatın mutlak sahi-

1177-İbni Mace (2/1429) 37-Kitabu'z Zühd. 33-Yeniden diriliş babı. Bu hadisi şerifin bir benzerini de Müslim (4/2148) 50-Kitabu Sıfati'l Munafikin'de 24 numaralı hadis olarak rivayet etmiştir. Ahmed (2/88) Mecmau'z Zevaid (1/84) Müellif bu hadisi şerifle ilgili olarak şu açıklamayı yapmıştır: "Bunu Taberani, Kebir'de rivayet etmiş ve "bu hadisi bu şekilde, Yahya bin Bukeyr rivayet etmiş ve Abdullah bin Ömer (r.a)'den naklettiğini söylemiştir" demiştir.

) Zümer Suresi: 68

) Hakka Suresi 13-16

) Kıyame Suresi: 7-12

biyim). Nerede zorlayıcılar, nerede büyüklenenler?"

Abdullah bin Ömer (r.a) dedi ki:

"Resulullah (a.s) bu sözleri söylerken sağına ve soluna doğru dönüyordu. Öyle ki, minberin en altından hareket edip sallandığını gördüm ve kendi kendime: "Acaba bu minber Resulullah (a.s)'ı düşürecek mi?" diye söylenmeye başladım."

Resulullah (a.s)'ın *"Cabbar eliyle alır"* sözü şu ayeti kerimenin ifade ettiği anlama benzer bir anlam taşımaktadır:

"Bütün yeryüzü kıyamet günü O'nun avucundadır. Yerler O'nun kudreti ile dürülmüş olacaktır." (1)

Bir Açıklama

Resulullah (a.s), kıyamet günü ile ilgili bir konu üzerinde durduğunda ve kıyamet gününde meydana gelecek olaylardan söz ettiğinde, üzerinde bunun etkisi gayet açık bir şekilde görülürdü. Bu bütün müslümanların dikkat etmeleri ve özellikle davetçilerin uymaları gereken bir ölçü ve kendilerinde göstermeleri gereken bir tavırdır. Bu ölçüye uyduklarında kıyamet günü ile ilgili bir olay üzerinde durdukları zaman, kalpleri hemen bunun etkisine girer ve bu etki dışa da gayet açık şekilde yansır. Dolayısıyla kendilerini dinleyenleri de iyi bir şekilde etkileyebilirler.

١١٧٨ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: اَلشَّمْسُ وَالْقَمَرُ مُكَوَّرَانِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

1178- Buhari, Ebu Hureyre (r.a)'nin şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Kıyamet gününde göğün ve ayın ışıkları alınır ve dürülürler (mükevver olurlar.)"

Bir Açıklama

"Tekvir" kelimesi sözlükte *"sarığı sarmak"* anlamındadır. Yukarıdaki sözde kastedilen anlam ise şudur: *"Kıyamet gününde, gökler ve yer bir sarığın sarılıp dürülmesi gibi dürülecektir."*

1178-Buhari (6/297) 59-Kitabu Bed'i'l Halk. 4-Güneş ve ayın özelliği babı.
1) Zümer Suresi: 67

İKİNCİ ÜFLEMEDEN SONRA MEYDANA GELECEK OLAYLARIN BAZILARI

Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Sonra Sur'a bir daha üflenince hemen ayağa kalkıp bakışır dururlar." (1)

"Doğurması yaklaşmış develer başıboş bırakıldığı zaman, yabani hayvanlar biraraya toplatıldığı zaman, denizler kaynaştırıldığı zaman! Canlar bedenlerle birleştirildiği zaman." (2)

"Sur'a üfürüldüğü gün Allah'ın diledikleri dışında göklerde olanlar da, yerde olanlar da korku içinde kalırlar. Hepsi Allah'a boynu bükülmüş olarak gelirler." (3)

"O gün insanlar ateş etrafında çırpınıp dökülen pervaneye dönecekler. Dağlar, atılmış renkli yüne benzeyecekler." (4)

"Yerde yürüyen hayvanlar ve kanatlarıyla uçan kuşlar da ancak sizin gibi topluluklardır. (Ümmettirler) Kitap'ta biz hiç bir şeyi eksik bırakmadık. Onlar sonra Rabb'lerine toplanacaklardır." (5)

KONU İLE İLGİLİ RİVAYET

١١٧٩ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ

---

1) Zümer Suresi: 68
2) Tekvir Suresi: 2-7
3) Neml Suresi: 87
4) Kari'a Suresi: 5-4
5) En'am Suresi: 38

: «تَقِيُّ الْأَرْضُ أَفْلاَذَ كَبِدِهَا، مِثْلَ الْأُسْطُوَانِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ، فَيَجِيُّ الْقَاتِلُ، فَيَقُولُ: فِي هَذَا قَتَلْتُ، وَيَجِيُّ الْقَاطِعُ، فَيَقُولُ: فِي هَذَا قَطَعْتُ رَحِمِي، وَيَجِيُّ السَّارِقُ، فَيَقُولُ: فِي هَذَا قُطِعَتْ يَدِي، ثُمَّ يَدَعُونَهُ فَلاَ يَأْخُذُونَ مِنْهُ شَيْئًا».

1179- Müslim, Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Yer, içinde olan cevherleri ve madenleri dışa çıkarır. Böylelikle altından ve gümüşten koca koca direkler, maden parçaları dışarı çıkar. Bunun üzerine öldüren kişi gelip:

"Ben işte bunun için öldürmüştüm" der. Yine akraba ile ilişkisini kesen kişi gelerek:

"İşte ben bunun için akraba ile ilişkimi kesmiştim" der. Hırsızlık eden kişi gelip:

"İşte bunun için benim elim kesilmişti" diye söyler. Sonra bu altın parçalarını bırakır ve ondan herhangi bir şey almazlar."

Tirmizi'nin rivayetinde hırsızdan ve onun elinin kesilmesi olayından söz edilmemiştir. (1)

Bir Açıklama

İbni Kesir 'Nihaye'de şöyle söylemiştir:

"Biz Tefsir'de şöyle bildirdik: Kafir kabrinden kaktığında, şeytanı onun elinden tutar. Ona iyice yapışır ve kendisini bırakmaz. Her ikisi de cehenneme atılıncaya kadar onu terketmez. Bu konuda yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Yanındaki arkadaşı dedi ki: "Rabb'imiz! Ben onu azdırmadım, fakat o kendisi derin bir sapıklık içinde idi. (Yüce Allah buyurdu ki): "Huzurumda çekişmeyin. Ben size daha önce uyarı göndermiştim." (2)

1179-Müslim (2/701) 12-Kitabu'z Zekat. 18-Sadakayı alacak birinin bulunmayacağı zamanda sadaka vermeye ilginin artacağı babı.

1) Tirmizi (4/493) 34-Kitabu'l Fiten. 36-Vasıl bin Abdu'l Ala'nın rivayeti babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, sahih, garib olduğunu söylemiştir.

2) Kaf Suresi: 27-28

ÜÇÜNCÜ KISIM

HAŞR

KONU İLE İLGİLİ KUR'ANİ NASLAR
KONU İLE İLGİLİ RİVAYETLER

HAŞR

Yeniden diriliş ve ayağa kalkışın ardından bir yerde taplanma anlamına gelen haşr olacaktır. Haşrın gerçekleşeceği yerin merkezi Şam bölgesidir. Burası Suriye, Ürdün ve Filistin topraklarını içine alan bölgedir. Haşr, insanların, cinlerin ve Allahu Teala'nın kendilerini yeniden diriltileceği diğer canlıların hesaplarının görülmesi üzere, bütün yaratıkların hesap için toplanacakları, amellerinin tartılacağı ve herkesin cennete mi, cehenneme mi gideceğini öğreneceği yere doğru sürülmeleridir. Haşr, bütün yaratıkların yeniden yaratılış ve dirilmeden sonra Mevkif'te toplatılmalarıdır.

Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Hiçbirini bırakmaksızın diriltip, bir araya toplarız." (1)

Aşağıdaki ayeti kerimede bildirilen dereceye sahip olanların dışındakiler için haşr, mevkif ve bunlardan sonra gelecek olaylar, son derece korkunç ve şiddetli olacaktır.

"İşte güven, onlara inanıp imanlarına haksızlık karıştırmayanlardır. Onlar doğru yoldadırlar." (2)

İnsanlar çıplak, yalınayak ve sünnetsiz bir şekilde haşredilecekler, toplanma meydanına getirileceklerdir. İlim adamlarının Resulullah (a.s)'dan nakledilen bazı nasslardan çıkardıklarına göre peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s) giyinik bir şekilde mahşere gelecektir. Mevkif'te ilk giyinen kişi ise Hz. İbrahim (a.s) olacaktır.

İnsanlar Mevkif'te toplanacaklar, yüce Allah kulların kafalarına yakın bir şekilde bir güneş yaratacak ve insanlar burada dünyadaki sıcaklığın on katı bir

---

1) Kehf Suresi:47
2) En'am Suresi: 82

sıcaklıkla karşı karşıya gelecekler. Sadece yüce Allah'ın kendi gölgesinde gölgelendirdikleri, bu sıcaklıktan etkilenmeyecekler. Sahih naslarda bildirildiği üzere bundan sonraki bir merhalede cehennem, mahşere getirilecek. Yine cennet de getirilecek ve yakın bir yerde bulunacak.

Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Cennet yaklaştırıldığı zaman." (1)

Yine bir ayeti kerimede şöyle buyuruyor:

"Cennet de (Allah'ın azabından) korunanlara yaklaştırılmıştır. (Onlardan) Uzak değildir." (2)

Cennetin bu şekilde yaklaştırılması, Allah'tan korkanların sevinmeleri, rahatlamaları ve diğerlerinin de üzülmeleri ve korkuya kapılmaları için olacaktır.

Yüce Allah, bir başka eyeti kerimesinde şöyle buyuruyor:

"O gün cennet Allah'a karşı gelmekten sakınanlara yaklaştırılır. Cehennem de azgınlara gösterilir." (3)

Cehennemin üzerinde Sırat bulunacak. Sırat, daha sonra gelen yerlere geçmek için kullanılacak bir yol olacaktır. Sırat'ın sonundaki yere varıldıktan sonra Resulullah (a.s)'ın üçüncü kez bir şefaatte bulunması ile cennete girilecektir.

Haşr'dan (insanların belli bir yerde biraraya getirilmelerinden sonra) Mevkif'te beklemeleri hayli uzun sürer. Naslarda kendilerinin o günde Allah'ın gölgesinde gölgelendirilecekleri bildirilen kimselerin dışında kalanlar, bu yerde (Mevkif'te) şiddetli bir sıcağın altında ve ter içinde bekleyecekler. O günde yüce Allah'ın gölgesinde gölgelendirilecekleri bildirilen kimseler ise şunlardır: Hakkın ve haklının yanında yer alanlar, zor durumda olanlarla ilgilenip kendilerine yardımcı olanlar, akraba ile ilişkiyi sürdürüp iyilikte bulunanlar, kocalarının başka kadından olan yetimlerini gözetip onlara bakan anneler, yemek yedirenler, Allah'ı bilenler (el Arifune bi'llah), Allah için birbirlerini sevenler, güzel ahlak sahibi olanlar ve yüce Allah'ın koymuş olduğu ölçüleri gözetip, Allah'ın kulları üzerindeki haklarına riayet edenler... Bunlardan yedi sınıfın, Allah'ın gölgesinden başka gölge bulunmadığı günde, Allah'ın gölgesinde gölgelendirilecekleri konusunda sahih ve bilinen bir hadis bulunmaktadır.

Elli yıl sürecek olan kıyamet gününün, oldukça uzun olmasına rağmen bu süre, mü'min için hafifleyecek ve uzunluğunun farkına varmayacaktır. Bu

1) Tekvir Suresi: 13
2) Kaf Suresi: 31
3) Şuara Suresi: 90-91

sürenin, günün kısa bir süresi kadar kısa olduğunu sanacaktır.

Mevkif'te bekleyenlerin bazıları özel olarak büyük bir azaba maruz bırakılacaklardır.

İnsanlar, Mevkif'te ayakları belli sıralara göre sıralanmış, saf olmuş ve insanların hesaplarının başlamasını gözeterek uzun süre bekleyeceklerdir.

İman sahipleri, fazilet sahiplerinden sevdikleri kimselerle birlikte haşredileceklerdir. Hamd sancağı (Livau'l hamd) Resulullah (a.s)'ın elinde olacaktır. Kafirler de sevdikleri ile birlikte haşredileceklerdir.

Bekleme süresinin uzamasından sonra insanlar, yargının başlaması için şefaatte bulunmaları üzere peygamberlerin yanına gidecekler. Ancak peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s)'in dışında bu şefaat isteğine cevap veren olmayacak, yalnızca Hz. Muhammed (a.s) şefaatte bulunacak ve O'nun şefaati kabul edilecektir.

Resulullah (a.s)'ın hesap işlerinin başlaması (faslu'l hitab) için şefaatte bulunmasının ardından büyük gelişmeler olacaktır. Her toplum Allah'tan başka her neye ibadet ediyor idiyse, onun peşine takılacak. Bu arada bütün ümmetler birbirlerinden ayrılacaklar. Bu gelişmelerle birlikte iki arz (sunuş) olayı olacak ve bu sırada insanlar tartışmalar içine girecekler ve çeşitli mazeretler ileri sürmeye başlayacaklar. Bunun ardından insanların amel defterleri havada uçmaya başlayacak. Kimisi amel defterini sağdan, kimisi soldan, kimisi ise arka tarafından alacaktır. Bu safhalarda peygamberlerin, kendi milletleri ve halkları hakkında şahitlikleri ve daha başka kimselerin şahitlik etme olayları olacak. Sonra sapıklık öncüleri ile hidayet öncüleri çağrılacaklar. Sapıklık öncüleri, kendilerine uyanları fena bir sonuçla müjdelemeleri, hidayet öncüleri ise kendilerine uyanları güzel bir sonuçla müjdelemeleri üzere çağrılacaklardır.

İnsanlar bu yerde iyice susayacak ve peygamberlerinin havuzlarına su içmek için gidecekler. Bazıları bu havuzlardan su içebilecek, bazıları ise geri çevrileceklerdir. Sonra hesap ve mizan (amellerin tartılması işi) olacak. Hesap ve mizandan sonra insanlar, Sırat'ın beri tarafında bekletilecekler. Bu sırada göklerde ve yerde yeni bir değişiklik meydana gelecek. Bunun ardından insanlar, kendilerine Sırat'tan geçmeleri için izin verilmesi üzere yeniden peygamberlere başvuracaklar. Peygamberler ise işi peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s)'e havale edecekler. İşte burada Resulullah (a.s) ikinci bir şefaatte bulunacak ve insanların Sırat'tan geçmeleri için izin verilecektir.

Bu arada gerek hesap ve mizan sonrasında ve gerekse sonraki safhalarda çeşitli şefaatler olacaktır.

Hayvanlar arasında, gerekli hükümler verildikten sonra da bütün hayvanlar

toprak olacaklardır.

Haşr olayından, cennetliklerin cennete, cehennemliklerin cehenneme girmelerine kadar olan süre içerisinde yüce Allah'ın ilahi celalinin tecelli ettiği durumlar olacak ve meleklerin, Rabb'lerinin heybeti karşısındaki büyük hürmetleri ve O'na itaatleri gözlemlenecektir.

Bunun yanısıra Allah'ın askerlerinin çokluğunun ve bunların Allah'ın emri ile işleri nasıl düzene koyduklarının gözlendiği durumlar olacak. Yine meleklerin Allah'ın askerleri olarak görevlerini nasıl bir düzen içinde yerine getirdikleri görülecek. Yüce Allah'ın celalinin tecelli etmesi, mü'minlerin Allahu Teala karşısındaki hürmetlerini ve O'nun kalplerinde olan heybetini artıracak.

Ancak bu manzaralar, kafirlerin kalplerini boğazlarına getirecek. Kıyamet gününde meydana gelecek olaylarla ilgili naslar büyük bir dikkat ile söylenmiş naslar olmakla birlikte, o günün değişik safhalarında meydana gelecek olayları bütün bir dehşeti ile verememektedir. Naslar o günün gerçek mahiyetinin, ancak olayların gerçekleşeceği mevkide ve her şeyin gözlerle müşahade edilmesi ile ortaya çıkacağını, insanların tahmin ettiklerinden ve beklediklerinden çok daha dehşetli manzaralarla karşı karşıya geleceklerini bildirmektedir.

Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Onlar Allah'ı gereği gibi bilemediler." (1)

Yine bir ayeti kerimesinde şöyle buyuruyor:

"Allah katından onlara, hiç hesaplamadıkları şeyler beliriverir."

Enes bin Malik (r.a)'in şöyle söylediği rivayet edilmiştir:

"Resulullah (a.s)'a ashabından bir şey (haber) ulaştı. Bununla ilgili olarak bir konuşma yaptı ve şöyle buyurdu:

"Bana cennet ve cehennem gösterildi. Hayır ve şer bakımından (ihsan ve ceza bakımından) o gündekinin bir benzerini görmüş değilim. Eğer ki, benim bildiğimi biliyor olsaydınız şüphesiz az güler ve çok ağlardınız."

Enes bin Malik (r.a) dedi ki:

"Resulullah (a.s)'ın ashabı için o günden daha zor bir gün olmamıştır. Sahabiler (o günün zorluğundan) ağlayarak başlarını kapattılar." (2)

---

1) Zümer Suresi: 67

2) Buhari (8/280) 65-Kitabu't Tefsir. 12-"Size açıklandığı takdirde pek hoşlanmayacağınız bir takım meseleleri soruşturmayın..." ayeti kerimesi ile ilgili bab. Müslim (4/1832) 43-Kitabu'l Fedail. 37-Resulullah (a.s)'a karşı olan hürmet babı. Buhari ve Müslim'in bu hadisle ilgili daha başka rivayetleri de bulunmaktadır.

Haşr, Mevkif ve o uzun günde meydana gelecek olaylarla ilgili naslar gayet çoktur.

Yüce Allah'ın bizi kendine dost edindiği ve kendilerine ihsanda bulunduğu kimselerden eylemesini diliyoruz. Aşağıda bu konularla ilgili bazı Kur'an-ı Kerim ve hadisi şerif (kitap ve sünnet) naslarını vermekteyiz. Bundan önce de bu konularla ilgisi bulunan çeşitli naslar geçmişti ve bundan sonraki konularda da yine bu konularla ilgisi bulunan naslar gelecektir.

KONU İLE İLGİLİ KUR'ANİ NASLAR

"Birisi yüksek derecelere sahip olan Allah katından gelecek ve savunulması imkansız olacak azabı soruyor. Melekler ve Cebrail, miktarı elli bin yıl süren bir gün içinde O'na yükselir. Şimdi sen güzelce sabret. Onlar onu uzak görüyorlar. Biz ise onu yakın görüyoruz. O gün gök erimiş, bakır gibi olur. Dağlar atılmış renkli yün gibi olur. Dost dostun halini sormaz. Birbirine gösterilirler. Suçlu ister ki, o günün azabından kurtulmak için fidye versin. Oğullarını, eşini ve kardeşini kendisini barındıran, içinde yetiştiği tüm ailesini ve yeryüzünde bulunanların hepsini o günün azabından kurtulmak için vermek ister. Hayır olmaz... Orada sırtını çevirip yüzgeri edene, malını toplayıp kimseye hakkını vermeden saklayanı çağıran, deriyi soyup kavuran alevli bir ateş vardır." (1)

Bir Açıklama

Hayvanların zekatlarını vermeyenlerin azaba çarptırılacağını bildiren sahih bir hadisi şerifte, kıyamet gününün elli yıl olacağı açık bir ifade ile bildirilmektedir. Kıyamet gününün süresinin bu kadar olacağı, Mearic suresinde de ifade edildiği gibi açık ve kesindir.

"Ey Muhammed! Onları bırak, kendilerine söz verilen güne kavuşmalarına kadar dalıp oynasınlar. Kabirlerden çabuk çabuk çıkacakları gün gözleri dönmüş, yüzlerini zillet bürümüş olarak sanki dikili taşlara doğru koşarlar. İşte bu, onlara söz verilmiş olan gündür." (2)

"Biz onları kıyamet günü, yüzükoyun körler, dilsizler ve sağırlar olarak haşrederiz. Varacakları yer cehennemdir. Onun ateşi ne zaman sönmeye yüz tutsa hemen alevini artırırız." (3)

Bir Açıklama

Tefsirciler bu ayeti kerimeyi açıklama konusunda değişik görüşler ortaya atmışlardır. Bazı tefsircilere göre yukarıdaki ayeti kerimede bildirilen olay,

---

1) Mearic Suresi: 1-18
2) Mearic Suresi: 42-44
3) İsra Suresi: 97

Mevkif'ten sonra insanların bir kısmına cehenneme gitmeleri emri verildiği sırada olacaktır. Bazı tefsircilere göre ise, ayeti kerimede kendilerinden söz edilen kimseler, mahşerdeki toplanmadan sonra ifade edilen şekilde bir kez daha haşredileceklerdir. Tefsircilerden bu ayeti kerimeye daha başka anlamlar verenler de olmuştur. Ancak ayeti kerimede kendilerinden söz edilen kimseler, kafirlerdir. Bununla birlikte değişik naslarda bildirilenleri bir arada düşündüğümüzde ortaya çıkan anlama göre, kafirlerin kıyamet gününde körlük, sağırlık ve dilsizlik bakımından değişik halleri olacaktır. Bazı yerlerde kör, sağır ve dilsiz olacaklar. Bazı yerlerde ise gören, duyan ve konuşabilen kimseler olacaklardır. Bazı mevkiflerde kafirlerin görme, duyma ve konuşma kabiliyetleri iptal edilecektir.

"Onların hepsini bir gün toplarız. Sonra puta tapanlara "siz ve putlarınız yerlerinize" deyip onları birbirlerinden ayırırız. Putları ise "bize tapmıyordunuz ki! Allah sizinle bizim aramızda şahid olarak yeter. Sizin tapınmanızdan bizim haberimiz yoktu" derler. İşte orada herkes dünyada yapmış olduğuyla imtihan verir ve gerçek mevlaları olan Allah'a döndürülür. Uydukları putlar da ortadan kaybolmuştur." (1)

Bir Açıklama

Bu ayeti kerimede bildirilen konuşma, müşriklerle onların kendilerine taptıkları şeyler arasında olacaktır. Yahut müşriklerle, Allah'tan gayri olarak kendilerine tapınmak üzere elleri ile yapmış olduğu şeyler arasında gerçekleşecektir. Bu olay ise, hesap işinin (faslu'l hitabın) başlaması üzere şefaatte bulunulmasından sonra her ümmetin (toplumun) Allah'tan başka tapındığı şeye uymakla emrolunduğu sırada olacaktır.

"Onları toplayacağı kıyamet günü, sanki gündüz birbirleriyle sadece tanışacakları bir saat kadar kalmış gibidirler Allah'ın karşısına çıkmayı yalan sayanlar kaybetmişlerdir. Zaten doğru yolda değillerdir." (2)

"Haksızlık etmiş olan her kişi yeryüzünde olan her şeye sahip olsa, onu azabın fidyesi olarak verirdi. Azabı görünce pişmanlık gösterdiler. Haksızlığa uğratılmadan aralarında adaletle hükmolunmuştur." (3)

"Sizi çağırdığı gün O'na hamdederek davetine uyarsınız. Ve kabirlerinizde pek az bir müddet kaldığınızı sanırsınız." (4)

"Sizi çağırır" yani *"sizi yeniden diriltir." "Siz de O'nun çağrısına icabet*

1) Yunus Suresi: 28-30
2) Yunus Suresi: 45
3) Yunus Suresi: 54
4) İsra Suresi: 52

edersiniz" yani *"hesaba çekilmek ve yaptıklarınızın karşılığını görmek üzere kalkarsınız."*

Ayeti kerimedeki *"O'na hamd ile"* ifadesinin anlamı da şudur: *"Siz hamdederekten kalkarsınız."* İfadeden anlaşıldığına göre gözlerden perdenin kalkmasının ardından bu sözü, mü'min, kafir herkes söyleyecektir. Ancak kafirin bu yerde, Allah'ın gücünü kabul edip O'na hamdetmesi, kendisine bir yarar sağlamayacaktır.

"O gün, her ümmetten ayetlerimizi yalanlayanları toplarız. Onlar birarada tutulup hesap yerine sevkedilirler. Geldikleri zaman Allah; "ayetlerimi anlamadığınız halde yalanladınız mı, yoksa yaptığınız ne idi?" der. Haksızlıklardan ötürü söylenilen söz başlarına gelir. Artık konuşamaz olurlar." (1)

Her peygamberin bir ümmeti olmuştur. Bazı peygamberlerin ümmetleri içinde kafir olanlar da, müslüman olanlar da bulunmuştur. Ayeti kerimede her peygamberin ümmeti içinde bulunan kafirlerin, bir arada haşredilecekleri anlamı çıkmaktadır. En doğrusunu ise yüce Allah bilir.

Yüce Allah'ın:

"Onlar birarada tutulup, hesap yerine sevkedilirler" sözü ile kastedilen anlam da şudur: *"Hepsinin bir araya gelebilmeleri için ilk gelenleri, en sonuncuları da gelinceye kadar bekletilirler. Bundan sonra hesaba çekilme ve karşılıklı konuşmalar başlar."* Anlaşılana göre (zahire göre), hitab (insanlara hesap için hitapta bulunulması), hesabın başlaması (faslu'l hitab) için şefaatte bulunulmasından sonra olacaktır. Allah'tan başka bir varlığa tapınmakta olan tüm topluluklar (ümmetler) diğerlerinden ayırt edileceklerdir.

Kıyamet durakları (bekleme yerleri) çeşitlidir. Her bir bekleme yerinde, diğer yerlerde olmayan durumlar ve haller olacaktır.

"Bir gün hepsini toplarız. Sonra puta tapanlara: "İddia ettiğiniz ortaklarınız nerede?" deriz. Sonra "Rabb'imiz Allah'a hamdolsun ki, bizler puta tapanlar değildik" demekten başka çare bulamazlar. Kendilerine karşı nasıl yalan söylediklerine bak! Uydurdukları putlar da onlardan uzaklaştı." (2)

İfadeden anlaşıldığına göre yukarıdaki ayeti kerimelerde anlatılan durum, hesabın başlatılması için şefaatte bulunulmasının ardından, müşriklerin ortak koştukları şeylerle birlikte bulunarak ilahi hitaba muhatab olmaları sırasında ortaya çıkacaktır. Müşriklerin ortak koştukları şeyler veyahut gözlerine ortak koştukları şeylermiş gibi görünen varlıklar, ansızın ortadan kaybolacaklardır.

---

1) Neml Suresi: 83-85
2) En'am Suresi: 22-24

Bunun üzerine aralarında bir tartışma çıkar ve ortak koştukları şeylerin ortadan kaybolmasının ardından ilahi hitaba muhatab olurlar. Bu hitab üzerine müşrikler, kendilerinin ortak koşmadıklarına dair yalan yere yeminler etmeye başlarlar.

Ayeti kerimede geçen *"fitne"* sözü ile, müşriklerin kendileri hakkında yalan söylemeleri kastedilmektedir. Ateşin altın cevheri içindeki pislikleri çıkarıp asıl altın özünü geride bırakması gibi, müşriklerin yalanları da onların pisliklerini ortaya çıkaracaktır.

"Onların, ateşin kenarına getirilip durdurdulduklarında "keşke dünyaya tekrar döndürülseydik. Rabb'imizin ayetlerini yalanlamasaydık ve mü'minlerden olsaydık" dediklerini bir görsen. Hayır daha önce gizledikleri onlara göründü. Eğer geri döndürülseler yine kendilerine yasak edilen şeylere dönerler. Doğrusu onlar yalancıdırlar. "Hayat, ancak bu dünyadakinden ibarettir. Biz dirilecek değiliz" dediler." (1)

"Onları Rabb'lerinin huzuruna çıkarıldıkları zaman bir görsen. Allah "Bu gerçek değil mi?" der. Onlar "Evet, Rabb'imiz hakkı için gerçektir" derler. Allah da "Öyleyse inkar etmenizden ötürü azabı tadın" der. Allah'a kavuşmayı yalanlayanlar, doğrusu kaybedenlerdir ki, kıyamet saati onlara ansızın gelince ağırlıklarını arkalarına yüklenerek "dünyada işlediğimiz büyük kusurlardan ötürü yazıklar olsun bize" derler. Dikkat edin, yüklendikleri şeyler ne kötüdür." (2)

Kıyamet gününün safhalarından birisi de, kafirlerin yalnız başlarına cehenneme sunulmalarıdır. Yine o günün safhalarından bir tanesi ileride göreceğimiz üzere bütün ümmetlerin cehennemin etrafında diz çökmeleri olacaktır. Ancak yukarıdaki ayeti kerimenin sözünü ettiği safha, kafirlerin yaptıklarına pişman olmaları için yalnız başlarına cehenneme sunulmaları safhasıdır. Sonra peygamberlerin kendilerine getirmiş oldukları şeylerin tümünün hak (doğru) olduğunu itiraf etmeleri üzere Rabb'lerine sunulurlar.

"Allah hepsini toplayacağı gün, "Ey cin topluluğu! İnsanların çoğunu yoldan çıkardınız" der. İnsanlardan onlara uymuş olanlar "Rabb'imiz! Bir kısmımız, bir kısmımızdan faydalandık ve bize tayin ettiğin sürenin sonuna ulaştık" derler. (Allah da) "Cehennem Allah'ın dilemesine bağlı olarak temelli kalacağınız durağınızdır" der. Doğrusu Rabb'in hakimdir, bilendir. Zalimlerin bir kısmını kazandıklarından ötürü diğer bir kısmına böylece musallat ederiz. "Ey cin ve insan topluluğu! Size ayetlerimi anlatan, bugünle karşılaşacağınız konusunda sizi uyaran peygamberler gelmedi mi?" (Onlar) "Kendi hakkımızda

---

1) En'am Suresi: 27-29
2) En'am Suresi: 30-31

şahidiz" derler. Dünya hayatı onları aldattı ve inkarcı olduklarına, kendi aleyhlerinde şahitlik ettiler." (1)

Bu ayeti kerime, yüce Allah'ın şeytanları ve insanlardan onlara uyanları azarlaması olayından söz etmektedir. Şeytanlar, insanların kendilerine uymalarından haz duymuş, zevk almış olurlar. İnsanlardan onlara uyanlar da, şeytanların kendilerine sunmuş oldukları, yapmalarını istedikleri şehevi unsurlardan ve lezzetlerden haz duymuş olurlar. Anlaşıldığına göre her iki guruba yönelik olacak bu hitab, hesabın başlatılması (faslu'l hitab) için şefaatte bulunulmasının ardından gelecek iki sunuştan biri sırasında olacaktır.

"Göklerin ve yerin hükümranlığı Allah'ındır. Kıyamet kopacağı gün, işte o gün batıl sözlere uymuş olanlar hüsranda kalırlar. Her ümmeti diz üstü çökmüş olarak görürsün. Her ümmet kitabına çağırılır. Onlara denir ki "Bugün size işlediğinizin karşılığı verilecektir. Bu kitabımız gerçekten sizin aleyhinize konuşuyor. Biz yaptıklarınızı şüphesiz bir bir kaydediyorduk." İman edip faydalı (salih) iş işleyenlere Rabb'leri onları rahmetine garkeder. İşte bu apaçık kurtuluştur. Ama inkar eden kimselere denir ki: "Ayetlerim size okunmuş, siz de büyüklenip suçlu bir millet olmuştunuz değil mi?" Doğrusu Allah'ın verdiği söz gerçektir. Kıyamet saati şüphe götürmez dendiği zaman, "Kıyametin ne olduğunu bilmiyoruz. Yalnız yoktur sanıyoruz. Buna dair kesin bir bilgi elde etmiş değiliz" derdiniz. İşledikleri kötülükler kendilerine belli oldu ve onları alaya aldıkları şeyler kuşatıp mahvetti. Onlara denir ki "Bugüne kavuşacağınızı unuttuğunuz gibi, biz de sizi unuttuk. Varacağınız yer ateştir. Yardımcılarınız da yoktur. Bu, Allah'ın ayetlerini alaya almanızdan ve dünya hayatının sizi aldatmış olmasından ötürüdür." O gün ne oradan çıkarılırlar ve ne de özürleri dinlenir." (2)

Hesap için uzun süre beklenilmesi ve bunun için şefaatte bulunulmasından sonra tartışmaların ve mazeretlerin ortaya sürülmesinden ve amel defterlerinin havada uçuşmasından sonra gelecek kıyamet safhalarından birisi, bütün ümmetlerin cehennemin etrafında diz çökmeleri olacaktır. Bu diz çökme olayında, her insanın amel defteri beraberinde olacaktır.

Bütün ümmetlerin yükümlülerinin amelleri ile ilgili olarak meleklerin yanında, yazdıklarının tümünü içine alan bir kitap bulunacak, hesap ve mizan (amellerin tartılması) işinden önce bu kitap ortaya çıkarılacaktır. Bilindiği üzere insanların diz üstü çömelip parmaklarının uçlarına basarak durmaları, azap türlerinden biridir. İnsan dünya hayatında böyle bir oturuşa uzun süre dayanamaz. Daha ileride de göreceğimiz gibi kıyamet gününde, insanların korkudan dizleri üstüne çömelecekleri değişik safhalar olacaktır.

---

1) En'am Suresi: 128-130
2) Casiye Suresi: 27-35

"Ey insanoğlu! Sen Rabb'ine kavuşuncaya kadar çalışıp çabalarsın. Sonunda ona kavuşursun. Amel defteri kendisine sağından verilen kimse kolay geçireceği bir hesaba çekilir ve arkadaşlarının yanına sevinçle döner. Ama emel defteri kendisine arkasından verilen kimse "Mahvoldum" diye bağırır ve çılgın alevli cehenneme girer. Çünkü o, dünyada adamlarının yanında iken zevk içindeydi. Zira o bir daha dirilip hayata dönmeyeceğini sanmıştı. Bilin ki, Rabb'i onu şüphesiz görmekteydi." (1)

Yüce Allah'ın, bazı kimselerin amel defterlerinin arkalarından verileceklerini bildiren sözü ile, bu kimselerin arka taraflarından, gelecek olan amel defterlerini sol yanlarından alacakları anlamı kastedilmektedir. Bu olay da, hesabın başlatılması için şefaatte bulunulmasından ve delillerin ortaya konulacağı üç ayrı arz (sunuş) olayından sonra amel defterlerinin havada uçuşmaları sırasında olacaktır.

Yüce Allah'ın *"O bir daha dirilip dönmeyeceğini sanmıştı"* sözünün anlamı şudur; *"O kişi, kıyamet gününe ve hayata döndürüleceği güne inanmıyordu."*

"Bizimle karşılaşmayı ummayanlar; "Bize ya melekler indirilmeli, ya da Rabb'imizi görmeliyiz" derler. Andolsun ki, kendi kendilerine büyüklenmişler, azgınlıkta pek ileri gitmişlerdir. Melekleri gördükleri gün, işte o gün suçlulara iyi haber yoktur. Melekler "İyi haber size yasaktır, yasak" derler. Yaptıkları her işi ele alır, onu toz duman ederiz. O gün cennetliklerin kalacağı yer çok iyi, dinlenecekleri yer çok güzeldir. O gün gök beyaz bulutlar halinde perçalanacak ve melekler bölük bölük indirilecektir. O gün gerçek hükümranlık Rahman'ındır. İnkarcılar için oldukça zor bir gündür. O gün zalim kimse ellerini ısırıp, "Keşke, peygamberlerle beraber bir yol tutsaydım! Vay başıma gelene! Keşke falancayı dost edinmeseydim! Andolsun ki, beni, bana gelen Kur'an'dan o saptırdı. Şeytan insanı yalnız ve yardımcısız bırakıyor" der." (2)

Yüce Allah'ın *"o gün melekleri görürler..."* süzü, onların (inkarcıların) ölüm sırasında melekleri göreceklerine işaret etmektedir.

Yüce Allah'ın *"İyi haber size yasaktır, yasak"* sözündeki zamir, (*"derler"* fiilinin öznesi olan zamir) kafirlere işaret ediyor olabileceği gibi, meleklere de işaret ediyor olabilir. Zamirin kafirlere işaret etmesi halinde ifadeden kastedilen anlam, onların kendilerinin Allah ile görüşmemeleri için araya bir engel konulmasını istemeleri olur. Zamirin meleklere işaret etmesi halinde ise, ifadenin anlamı şu olur: Melekler onlara *"Sizin için cennet ve müjde haram ve yasak kılınmıştır"* derler.

Yüce Allah'ın *"Yaptıkları her işi ele alır, onu toz duman ederiz"* sözünün

1) İnşikak Suresi: 6-15
2) Furkan Suresi: 21-29

anlamı da şudur: Biz onların amellerini geçersiz kıldık. Artık onların amellerinin bir değeri ve ağırlığı olmayacaktır. Çünkü bir amelin kabul edilmesinin şartı, imandır.

Yüce Allah'ın *"O gün gök beyaz bulutlar halinde parçalanacak"* sözünde hesabın başlatılması için şefaatte bulunulmasının ardından ve amel defterlerinin havada uçuşması sırasında bulutların ortaya çıkacağına işaret edilmektedir. Bu sırada melekler de ineceklerdir. Bununla birlikte bundan önceki safhalarda da melekler inecek ve hazır bulunacaklardır. Bu ayeti kerimenin anlamı şu aşağıdaki ayeti kerimede ifade edilen anlama benzemektedir:

"Onlar bulut gölgeleri içinde Allah'ın azabının ve meleklerin tepelerine inip işin bitmesini mi bekliyorlar? Bütün işler Allah'a dönecektir." (1)

"Allah şöyle buyurur: "Ey suçlular! Bugün mü'minlerden ayrılın. Ey insanoğulları! Ben size şeytana tapmayın ve o sizin için apaçık bir düşmandır, bana kulluk edin, bu doğru yoldur" diye bildirmedim mi? Andolsun ki, o sizden nice nesilleri saptırmıştı. Akıl etmez miydiniz? İşte bu size söz verilen cehennemdir. Bugün inkarcılığınıza karşılık oraya girin. İşte o gün ağızlarını mühürleriz. Bizimle elleri konuşur, ayakları da yaptıklarına şahitlik eder. Dilesek gözlerini kör ederdik de yol bulmaya çalışırlardı. Nasıl görebilirlerdi? Dilesek onları oldukları yerde dondururduk da ne ileri gidebilirler ve ne de geri dönebilirlerdi." (2)

Yüce Allah'ın *"Ey suçlular! Bugün mü'minlerden ayrılın"* sözü ile bazı tefsircilerin görüşlerine göre Mevkif'te meydana gelecek olay kastedilmektedir. Burada iman sahipleri ile küfür ehli birbirlerinden ayrılacaklardır. Bu olay da hesabın başlatılması için şefaatte bulunulmasından sonra gerçekleşecektir. Söz konusu hadise, yüce Allah, her ümmete Allah'tan başka her neye ibadet ediyor idiyse, ona uymasını emredecek.

Yüce Allah'ın *"İşte o gün ağızlarını mühürleriz. Bizimle elleri konuşur, ayakları da yaptıklarına şahitlik eder"* sözünde ifade edilen durum, kıyamet gününde bir kaç değişik yerde meydana gelecektir. Hesap sırasında, mizanın başında (amellerin tartılmasında) ve bundan önce kafirlerin önceden şirke düşmüş olduklarını inkara kalkışmaları sırasında bu durum (kafirlerin ağızlarının mühürlenip ellerinin ve ayaklarının konuşturulması) meydana gelecektir. Bu durum, kıyamet gününün daha başka yerlerinde de meydana gelebilir. İşin inceliklerini ise yüce Allah bilir. Biz buradaki açıklamalarımızı bazı naslara dayandırarak yapıyoruz.

---

1) Bakara Suresi: 210
2) Yasin Suresi: 59-67

İman sahiplerinin küfür ehlinden ayrılmaları konusu ile ilgili olarak İbni Kesir, 'Nihaye' adlı kitabında şu açıklamalarda bulunmuştur:

"Hesabın görülmesi, hükümlerin verilmesi üzere kürsü kurulduğunda kafirler, Mevkif'de müminlerden ayrılarak sol yana çekilirler. Mü'minler de arşın sağ yanında kalırlar. Mü'minlerden arşın önünde duranlar da olacaktır.

Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Ey suçlular! Bugün mü'minlerden ayrılın." (1)

Allahu Teala yine bir ayeti kerimesinde şöyle buyuruyor:

"Onların hepsini bir gün toplarız. Sonra puta tapanlara: "Siz ve putlarınız yerlerinize!" deyip onları birbirlerinden ayırırız." (2)

"Allah'a karşı yalan uyduranların, kıyamet günü yüzlerinin simsiyah olduğunu görürsün. Böbürlenenlere cehennemde bir durak olmaz olur mu? Allah takva sahiplerini başarılardan ötürü kurtarır. Onlara hiçbir kötülük gelmez. Onlar üzülmezler de." (3)

Yüce Allah'ın kendi zatı hakkında yalan söyleyenlerle ilgili sözünde, söz konusu kimselerin Allahu Teala'nın münezzeh olduğu şöylerle O'nu vasfetmeleri yahut O'nun ilahlığını hakkıyla kabul etmiş olmamaları anlamı kastedilmektedir.

"Onların yüzleri siyah olur" sözü ile ilgili olarak Beyzavi, Tefsir'inde şu açıklamada bulunmuştur:

"Kendilerine ulaşacak şiddet ve zorluk nedeniyle kararırlar, yahut cehalet karanlığı altında adeta simsiyah bir renkte görünürler."

Bu ifadeyi zahiri (deri renklerinin siyah olacağı) anlamı ile almamıza engel bir durum söz konusu değildir. Yani ifadeye göre o günde yüce Allah kafirlerin yüz renklerini kapkara bir renge bürüyecektir. Kıyamet gününde kafirler, kendilerini çirkin gösterecek bir takım renkler alacaklardır. Kafirler o günde mavi renkli olarak haşredilirler, sonra amel defterlerinin siyah renkli olarak kendilerine doğru geldiğini gördüklerinde yüzleri kararır. Bundan önce de yüzleri kararır. Böylelikle onları siyahlık üstüne siyahlık, karanlık üstüne karanlık bürür. Belki de, bu dünyada deri renklerinin beyaz olması ile övünerek siyah renkte yaratılanları küçümseyenler, dünyada başkalarını küçümsedikleri şeylerle, kıyamet gününde kendileri cezalandırılacaklardır. Bilindiği üzere müslümanlar

---

1) Yasin Suresi: 59
2) Yunus Suresi: 28
3) Zümer Suresi: 60-61

deri rengini, insanları ayıplamak ve küçümsemekte öne sürmezler. Dünya hayatında deri rengini insanları küçümseme vesilesi olarak görenler sadece kafirlerdir. Bu anlayıştan uzak olmak ise, kurtuluş vesilelerinden biridir.

Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Bir gün dağları yürütürüz de, yeri dümdüz görürsün. Hiçbirini bırakmaksızın diriltip bir araya toplarız. Dizi dizi Rabb'ine sunulduklarında onlara: "Andolsun ki, sizi ilk defa yarattığımız gibi bize geldiniz. Sizi bir yere toplamak için söz vermediğimizi iddia etmiştiniz değil mi?" denir. Amel defteri ortaya konunca suçluların, onda yazılı olanlardan korktuklarını görürsün. "Vah bize! Eyvah bize! Bu defter nasıl olmuş da, küçük büyük bir şey bırakmadan hepsini saymış" derler. İşlediklerini hazır bulurlar. Rabb'in kimseye haksızlık etmez." (1)

"Sakın Allah'ı zalimlerin yaptıklarından habersiz sanma! Gözlerin dışarı fırlayacağı bir güne kadar onları ertelemektedir. O gün başları kalkmış, gözleri kendilerine dönemeyecek şekilde sabit kalmış, gönülleri bomboş halde koşup duracaklardır. Ey Muhammed! İnsanları kendilerine azabın geleceği gün ile uyar. Haksızlık edenler "Rabb'imiz, bizi yakın bir süreye kadar ertele de, davetine icabet edelim, peygamberlere uyalım" derler. Siz daha önce sonunuzun gelmeyeceğine yemin etmemiş miydiniz? Üstelik kendilerine yazık edenlerin yerlerinde oturdunuz. Onlara yaptıklarımız da sizlere açıklanmıştır. Size misaller de vermiştik." (2)

"Yalan söyleyerek Allah'a iftira edenden daha zalim kim vardır? İşte bunlar Rabb'lerine götürülürler ve şahitler "'Rabb'lerine yalan söyleyenler bunlardır" derler. Bilin ki, Allah'ın laneti haksızlık yapanlaradır." (3)

"İşte bunlar Rabb'lerine götürülürler."

Hesabın başlatılması için şefaatte bulunulmasından sonra, Mevkif'in duraklarından birinde Rabb'lerinin huzuruna çıkarılırlar ve bu sırada işlemiş oldukları amelleri de Rabb'lerine sunulur.

"Ey Muhammed! Onları yüreklerin ağıza geleceği, tasadan yutkunacakları;

---

1) Kehf Suresi: 47-49

2) İbrahim Suresi: 42-45

3) Hud Suresi: 18

***"Dizi dizi Rabb'ine sunulurlar":** Oldukça korkulu ve dehşetli bir yerde askerler gibi saf saf Rabb'ine sunulurlar.*

***"Sizi ilk defa yarattığımız gibi":** Beraberinizde birşey bulunmaksızın, sünnetsiz ve çıplak olarak.*

***"Amel defteri ortaya konunca...":** İnsanların amelleri ile ilgili gelecek çeşitli gelişmelerden sonra gerçekleşecektir.*

yaklaşan kıyamet günü ile uyar. Zalimlerin, ne dostu, ne de sözü dinlenecek şefaatçısı olur." (1)

Bu ayeti kerime, kafirlere şefaatin fayda vermeyeceğini ve onların kıyamet gününde şiddetli bir korku içinde olacaklarını göstermektedir.

"Ey milletim! Ahü figan gününden sizin hesabınıza korkuyorum, arkanıza dönüp kaçacağınız gün, Allah'a karşı sizi koruyon bulunmaz. Allah'ın saptırdığını doğru yola getirecek yoktur." (2)

"Her insanın boynuna işlediklerini dolarız ve kıyamet günü açılmış bulacağı kitabı önüne çıkarırız. "Kitabını oku! Bugün görücü olarak sen kendine yetersin." (3)

"Her insanın boynuna işlediklerini dolarız." Kendisi için takdir edilen ameli. *"Kıyamet günü açılmış bulacağı kitabı önüne çıkarırız."* İçerisine amellerinin yazılı olduğu kitabı (amel defterini...)

Bu hadise hesap ve amellerinin tartılmasından (mizandan) kısa bir süre önce gerçekleşir. Bu ayeti kerime, kimsenin hesaba çekilmeden, cehenneme atılmayacağı konusunda delil teşkil etmektedir. Bu durum, *'Bazı kimselerin hesapsız olarak cennete girmeleri, bazılarının da hesapsız olarak cehenneme atılacakları"* görüşünde olanların iddialarına aykırıdır.

"Ey insanlar! Rabb'inize karşı gelmekten sakının. Babanın oğlu, oğlun da babası için bir şey ödeyemeyeceği günden korkun. Allah'ın verdiği söz şüphesiz gerçektir. Dünya hayatı sakın sizi aldatmasın. Allah'ın affına güvendirerek şeytan sizi ayartmasın." (4)

---

1) Mü'min Suresi: 18

2) Mü'min Suresi: 32-33

3) İsra Suresi: 13-14

4) Lokman Suresi: 33

"Gözlerin dışarı fırlayacağı bir güne kadar": *O günün korku ve dehşeti nedeniyle insanlar gözlerini kırpırdatmadan belli bir yöne çevirirler ve bütün dikkatleri ile o yöne doğru bakarlar.*

"Gözleri kendilerine dönmeyecek şekilde sabit kalmış...": *Bütün dikkatleri belli bir yöne çevrilmiş olacağından, gözlerini hiç oynatmazlar. Bu durumda gözlerini kendilerine doğru çevirip kendi kendilerine bakmaya bile güç yetiremezler.*

"Gönülleri bomboş haldedir..": *İçerisine düşmüş oldukları aşırı hayret ve dehşet nedeniyle herhangi bir şeyi düşünebilecek ve anlayabilecek durumda değildirler. Yahut korkularından kalpleri hiç yokmuş gibi bir hal alır.*

"Şahitler": *Burada kastedilen şahitler, melekler, peygamberler ve insanların kendi organlarıdır.*

"Yaklaşan gün": *Bununla kastedilen, kıyamet günüdür.*

"Tasadan yutkunacakları...": *İçerisinde bulunacakları durumun neden olduğu endişe ve kaygı yüzünden hiç bir söz söylemeyecekleri, kalplerinin tamamen o endişe ve kaygı ile dolu olacağı...*

Kıyamet gününde mü'min olmaları halinde, baba oğlundan, oğul da babadan yararlanacaktır. Yukarıdaki ayeti kerimede ise yüce Allah, iman sahiplerinin dışındakileri kasdetmektedir. Bunlardan kimsenin kimseye bir yararı dokunmayacaktır.

"Onlara şöyle dedi: "Birbirinize düşman olarak hepiniz oradan inin! Elbet size benden bir yol gösteren gelir. Benim yoluma uyan, ne sapar ve ne de bedbaht olur. Benim kitabımdan yüz çeviren bilsin ki, onun dar bir geçimi olur ve kıyamet günü de onu kör olarak haşrederiz. O zaman "Rabb'im, beni niçin kör olarak haşrettin? Oysa ben gören bir kimse idim" der. Allah "Böyledir. Ayetlerimiz sana gelmişti de, sen onları unutmuştun. Bu gün de öylece unutulursun" der." (1)

Ayeti kerimede geçen *"dar bir geçim (yaşantı)"* ifadesi, bazılarınca iman sahibi olmayanların dünyada iken bedenen ve ruhen sıkıntıya sokulmaları ve zorluk içerisine düşürülmeleri anlamına alınmıştır. Bazıları ise burada kastedilen darlık ve sıkıntının Berzah hayatına ait bir darlık ve sıkıntı olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Yüce Allah'ın *"Onları kıyamet gününde kör olarak haşrederiz"* sözü, kıyamet gününde kafirlerden ilk haşredilenin, kör olarak haşredileceği görüşünde olanlar için bir delil olmaktadır. Ancak bununla ilgili olarak bazıları da şöyle söylemektedirler: Bu haşr (toplama), kafirlere cehenneme gitmeleri emrinin verilmesinden sonra olacaktır. Burada o hal üzere cehenneme gidebilmeleri için kör, sağır ve dilsiz olarak haşredileceklerdir.

"Takva sahiplerini (günahtan sakınanları) o gün Rahman'ın huzurunda O'na gelmiş konuklar olarak toplarız. Suçluları suya götürür gibi cehenneme süreriz. Rahman'ın katından bir ahdi olandan başkası asla şefaatte bulunamayacaktır." (2).

İnkar edenler, ateşe sunuldukları gün onlara: "Dünyadaki hayatınızdan sizin için güzel olan her şeyi harcadınız. Onların zevklerini sürdünüz. Ama bugün yeryüzünde haksız yere büyüklük taslamanız ve yoldan çıkmanızın karşılığında alçaltıcı bir azap göreceksiniz" denir." (3)

"İnkar edenler ateşe sunuldukları gün onlara "Bu gerçek değil miydi?" denir. Onlar: "Rabb'imize andolsun ki, evet gerçekti!" derler. Allah "İnkar etmenizden ötürü azabı tadın" der." (4)

---

1) Taha Suresi: 123-126
2) Meryem Suresi: 85-87
3) Ahkaf Suresi: 20
4) Ahkaf Suresi: 34

"Kim Allah'a ve peygambere itaat ederse, işte onlar Allah'ın nimetine eriştirdiği, peygamberlerle dosdoğru olanlar, şehidler ve iyilerle beraberdirler. Onlar ne iyi arkadaştırlar." (1)

Bu ayeti kerime, iman sahiplerinin peygamberlerle, sıddıklarla, şehidlerle ve salih kimselerle birlikte haşredilecekleri açısından delil teşkil etmektedir. İman sahipleri Mevkif'te onlarla birlikte olacakları gibi, cennette de onlarla birlikte olacaklardır. Bundan dolayı, iman sahiplerinin Allah'a ve Resulullah (a.s)'a itaat etmeleri ve peygamberleri, sıddıkları, şehidleri ve salih kimseleri sevmeleri gerekmektedir. Kişi, sevdiği ile birlikte haşredilecektir.

"Onları ateşe çağıran önderler kıldık. Kıyamet günü yardım görmezler. Bu dünyada laneti ardlarına taktık. Onlar kıyamat gününde de iğrenç kimselerden olacaklardır." (2)

Yüce Allah'ın: *"Onları ateşe çağıran önderler kıldık"* sözü, hidayet önderleri olduğu gibi delalet (sapıklık) önderlerinin de bulunacağına ve mü'minlerin önderleri ile birlikte haşredilmesi gibi, kafirin de kendi önderleri ile birlikte haşredileceğine ve onlarla birlikte cehenneme gireceğine işaret etmektedir.

"Bir gün bütün insanları önderleri ile beraber çağırırız. O gün kitapları sağ yanlarından verilenler, işte onlar kitaplarını okurlar. Onlara kıl kadar haksızlık edilmez. Bu dünyada kalbi kör olan, ahirette kör ve daha şaşkındır." (3)

Yüce Allah'ın: *"O gün bütün toplulukları kendi önderleri ile çağırırız"* sözünde *"önder"* ile kastedilen, onların peygamberleri veya dindeki öncüleridir. Bu ifadenin daha başka anlamları da bulunabilir. Ancak yukarıda zikrettiğimiz anlama göre ayeti kerime, kıyametin duraklarından, (mevkiflerinden) birinde her bir topluluğun başına, bir önderin çağrılacağına işaret etmektedir. Hidayet önderleri lütuf ve ihsan görecekler ve kendilerine uyanların yanlarına müjde ile dönecekler. Sapıklık önderleri ise küçümsenecekler, azarlanacaklar ve kendilerine uyanların yanlarına ümitsiz, karamsar, fena bir duruma gelmiş olarak döneceklerdir.

"Andolsun ki, Musa'yı Firavun ve adamlarına mucizelerimizle apaçık bir delil ile gönderdik. Firavun'un buyruğuna uydular. Oysa Firavun'un verdiği emir, doğru anlayış ve düşünceye uygun değildi. Firavun, kıyamet gününde milletine öncülük eder. Onları cehenneme götürür. Gittikleri yer ne kötü yerdir. Hem burada ve hem de kıyamet gününde lanete uğratılırlar. Bu ne kötü bir bağıştır." (4)

---

1) Nisa Suresi: 69
2) Kasas Suresi: 41-42
3) İsra Suresi: 71-72
4) Hud Suresi: 96-99

"Milletine öncülük eder":

Dünyada iken onları sapıklığa yöneltmek için önlerine geçtiği gibi, orada da onları cehenneme iletmek üzere önlerine geçer. Bu ifade, hidayet öncüsü ile birlikte de, sapıklık öncüsü ile birlikte de kendilerine uyanların bulunacağına ve bunlardan hidayet öncülerinin kendilerine uyanları cennete, sapıklık öncülerinin de kendilerine uyanları cehenneme ileteceklerine işaret etmektedir. Bu anlam, kişinin salih kimseleri sevmesinin ve hayır konusunda kendisine uyacağı, kendisi ile Allah'ın rızasına uygun işlerde yardımlaşacağı ve iyilikte kendisine itaat edeceği bir önder edinmesinin önemini vurgulamaktadır.

"Kıyametin ne zaman kopacağı bilgisi, O'na aittir. O'nun bilgisi dışında hiçbir ürün kabuğundan çıkmaz. Hiçbir dişi gebe kalmaz ve doğurmaz. Onlara "Bana koştuğunuz ortaklar nerede?" diye seslendiği gün "Sana buna dair bizden hiçbir şahit olmadığını arzederiz" derler. Önceden yalvarıp durdukları şeyler, onlardan uzaklaşmıştır. Kendilerinin kaçacak yerleri olmadığını anlatmışlardır. (1)

"Allah düşmanları o gün cehenneme sürülürler. Hepsi bir aradadırlar. Sonunda oraya varınca, kulakları, gözleri ve derileri, yaptıkları hakkında onların aleyhinde şahitlik ederler. Derilerine "aleyhimize niçin şahitlik ettiniz?" derler. "Bizi, her şeyi konuşturan Allah konuşturdu. Sizi önce yaratan O'dur ve O'na döndürülüyorsunuz" cevabını verirler. Siz gözleriniz, kulaklarınız ve derilerinizin aleyhinizde şahitlik edeceğinden korkarak kötü iş işlemekten çekiniyordunuz. Hayır, Allah'ın, yaptıklarınızın çoğunu bilmediğini sanıyordunuz. İşte Rabb'inizi böyle sanmanız sizi mahvetti de hüsrana uğrayanlardan oldunuz. İster sabretsinler, ister etmesinler. Onların durakları ateştir. Hoş tutulmalarını isteseler de artık hoş tutulmazlar." (2)

Yüce Allah 'ın *"hepsi bir aradadırlar"* sözü, ilk gelenlerinin, sonuncuları gelinceye kadar tutulacaklarına işaret etmektedir. İnsanın değişik organlarının kendi aleyhine şahitlikte bulunması ise, aleyhine delil oluşacak çok sayıda şeyin ortaya çıkacağını gösterir.

Bu şahitlik olayı, hesap ve mizan (amellerin tartılması) sırasında ve daha başka yerlerde olacaktır. Kimse meleklerin, peygamberlerin ve insanların kendi organlarının şahitlikte bulunmaları suretiyle, aleyhine olacak kesin delillerin (hüccetlerin) tümüyle ortaya konulmasından önce cehenneme atılmayacaktır.

Yüce Allah'ın *"hoş tutulmalarını isterler"* sözü, onların arzuladıkları şeylere yeniden dönmeleri için izin verilmesini isteyeceklerini ifade etmektedir.

---

1) Fussilet Suresi: 47-48
2) Fussilet Suresi: 19-24

"Onların yanlarına bir takım yardakçılar koyarız da geçmişlerini, gelecekle-rini onlara güzel gösterirler. Verilen söz, gerek cinlerden ve gerekse insanlar-dan gelip geçmiş ümmetler için de onların aleyhlerine gerçekleşmiştir. Doğrusu onlar hüsranda idiler. İnkar edenler: "Bu Kur'an'ı dinlemeyin. Okunurken gürültü yapın. Belki bastırırsınız" dediler. İnkar edenlere çetin bir azap tattı-racağız. İşledikleri en kötü işlere karşılık onların cezalarını vereceğiz. İşte böyle Allah'ın düşmanlarının cezaları ateştir. Ayetlerimizi bile bile inkar etme-leri karşılığı, orası onların temelli kalacakları yerdir. İnkar edenler "Rabb'i-miz! Cinlerden ve insanlardan bizi saptıranları göster. Onları ayaklarımızın altına alalım da en altta kalanlardan olsunlar" derler." (1)

"Andolsun onlara (batılda kalmalarını) önleyecek (ibret verici olayları anla-tan) haberler geldi. Bunlar üstün bir hikmettir. Fakat uyarılar fayda vermiyor. Sen de onlardan yüz çevir. O çağırıcının görünmemiş, tanınmamış bir şeye ça-ğırdığı gün, gözleri düşkün (zillet ve dehşet içinde) kabirlerden çıkarlar. Tıpkı yayılan çekirgeler gibidirler. Boyunlarını çağırana doğru uzatmış koşarlarken, kafirler "bu çetin bir gündür" derler." (2)

Yüce Allah'ın *"o gün bir çağırıcı çağırır"* sözünde kastedilen çağırıcı, Sur'a üfleyecek olan İsrafil (a.s)'dir.

"Tanınmayan bir şeye":

Nefislerin tanınmayacakları, endişeye kapılacakları korkunç bir şeye çağırır.

"Boyunlarını çağırana doğru uzatmış koşarlar":

Ona karşı boyunlarını eğmiş bir şekilde yahut ona doğru bakarak hızla gi-derler. Burada çağırıcının İsrafil (a.s) olması ihtimalinin yanısara, insanları haşr (toplanma) merkezine çağıracak olan bir başka melek olması ihtimali de bulun-maktadır.

"Sizi toplanma gününde bir araya getirdiği gün, işte o gün, kimin aldandı-ğının ortaya çıkacağı gündür. Allah'a kim inanmış ve yararlı iş işlemişse, Allah onun kötülüklerini örter. Onun içinde temelli ve sonsuz kalacağı, içlerinden ırmaklar akan cennetlere koyar. Büyük kurtuluş işte budur. İnkar edip ayetleri-mizi yalanlayanlar, işte onlar da ateşliklerdir. Orada temellidirler. Ne kötü bir dönüştür." (3)

"Toplanma günü" ile kastedilen, yüce Allah'ın, melekleri, insanları, cinleri, vahşi hayvanları ve bütün ev hayvanlarını bir araya getireceği gündür.

---

1) Fussilet Suresi: 25-29
2) Kamer Suresi: 4-8
3) Teğabun Suresi: 9-10

"Bu gün kimin aldandığının ortaya çıkacağı gündür."

O gün mü'minler cennetteki yerlerine ulaşırlar, kafirler de, cehennemde mü'minlerin kafir olmaları halinde varacakları yerlere giderler ve böylece insanlardan kimin aldanmış olduğu ortaya çıkar.

"Allah, peygamberleri topladığı gün "Size ne cevap verildi?" der. Onlar; "Bizim bir bildiğimiz yoktur. Doğrusu görülmeyenleri bilen ancak sensin" derler." (1)

Bu ayeti kerime, kıyamet gününün duraklarının birinde yüce Allah'ın emri ile, bütün peygamberlerin biraraya getirileceklerine ve Rabb'lerinin, onlara itaat etmemiş olan kevimlerini azarlamak amacıyla, bu kavimlerin kendilerinin çağrılarına ne derece katıldıklarını soracağına işaret etmektedir. Peygamberler ise, ya içerisinde bulundukları yerin dehşeti yüzünden kendilerinin bu konuda bir şey bilmediklerini söylerler veya konuyu etraflıca bilemediklerini ifade ederler.

Beyzavi bu konuda şöyle demektedir:

"Peygamberler bu sözleri ile "bu konuda biz, senin bildiğin kadarını bilmiyoruz. Sen bütün gizlilikleri bilmektesin. Onların bize ne derece icabet ettiklerini, ne kadar yardımcı olduklarını ve bizim bilmediğimiz şekilde kalplerinde neler gizlediklerini sen bilirsin" demek isterler. Bu sözün "biz senin bildiğinin yanında, çok az sayılacak bir bilgiden fazla bir şey bilmiyoruz" veya "onların bizden sonra neler çıkardıklarını bilemiyoruz, hüküm ise son duruma göredir" anlamında olduğu da söylenmiştir."

"Allah, onların hepsini tekrar dirilttiği gün, dünyada size yemin ettikleri gibi O'na da yemin edecekler ve kendilerinin bir şey üzerinde bulunduklarını (yalan yere yemin etmenin kendilerine bir fayda sağlayacağını) sanacaklardır. İyi bilin ki, onlar yalancılardır." (2)

"Doğrusu insanlar çabuk elde edilen dünya nimetlerini severler de ağırlığı çekilmez günü arkalarında bırakırlar." (3)

"Her ümmete bir şahit getirdiğimiz ve ey Muhammed, seni de bunlara şahit getirdiğimiz vakit durumları nasıl olacak.. O gün inkar edip peygambere baş kaldırmış olanlar, yerle bir olmayı ne kadar isterler ve Allah'tan bir söz gizleyemezler." (4)

---

1) Maide Suresi: 109
2) Mücadele Suresi: 18
3) İnsan Suresi: 27
4) Nisa Suresi: 41-42

Yüce Allah'ın: *"her ümmete bir şahit getirdiğimiz zaman"* sözünde şahit ile kastedilen, o ümmete (topluluğa) gönderilen peygamberdir. Bu peygamber, ümmetinin (kavminin, kendilerine peygamber olarak gönderilmiş olduğu topluluğun) kendi çağrısına ne derece kulak verdiği konusunda şahitlik eder.

"Ve ey Muhammed, seni de bunlara şahit getirdiğimiz vakit..."

Buradaki hitap, Resulullah (a.s)'adır. *"Bunlar"* kelimesi ile, kendi ümmeti veya bütün peygamberler yahut Resulullah (a.s)'ın çağrısına icabet etmiş olan bütün mü'minler kastediliyor olabilir. Resulullah (a.s) da bunlar veya kafirler hakkında şahitlik eder. Ayeti kerime peygamberlerin, kendilerine bildirilenleri, toplumlarına ulaştırdıkları konusunda toplumlarına karşı şahitlikte bulunacaklarına işaret etmektedir.

"Azabı gördüklerinde zalimlerin "dönecek bir yol yok mudur?" dediklerini görürsün." (1)

"Aşağılıktan başları öne eğilmiş, göz ucuyla gizli gizli etrafa bakarken, ateşe sunulduklarını görürsün." (2)

Yüce Allah'ın *"Ateşe sunulduklarını görürsün"* sözünde ateş ile kastedilen, cehennemdir.

"Aşağılıktan başları öne eğilmiş."

Kendilerinin bu yerde iyice aşağılanmış durumlarını görüp sus-pus bir halde ve suçluluk ezikliği içinde olurlar.

"Göz ucuyla gizli gizli etrafa bakarlar":

Zayıf haldeki göz kapaklarını kaldırarak cehenneme doğru bakarlar. Daha önce gördüğümüz ve ileride de geçeceği üzere cehennem, mahşere (toplanma yerine) getirilir. Yine daha önce geçtiği üzere kıyamet gününün merhalelerinden birinde kafirler, cehenneme arzedileceklerdir. Kıyamet gününün bazı merhalelerinde kafirlerin gözlerinin açılacağına işaret eden ayeti kerimeler bulunmaktadır. Bu ayeti kerimeler, kafirlerin kıyamet gününda bazı yerlerde gözlerinin göreceğine, kulaklarının duyacağına ve dillerinin konuşacağına, bazı yerlerde ise kör, sağır ve dilsiz bir hale düşeceklerine işaret etmektedir. Kıyamet günü gayet uzun olacak ve bu gün süresince çok değişik haller ortaya çıkacaktır.

"İman edenler, "hüsranda olanlar kıyamet günü, kendilerini de ailelerini, de hüsranda bırakanlardır" derler. İyi bilin ki, zalimler sürekli bir azap içindedir-

---

1) Şura Suresi: 44
2) Şura Suresi: 45

ler. Onların Allah'tan başka kendilerine yardım edecek dostları da yoktur. Allah'ın saptırdığı kimsenin çıkar yolu olmaz. Allah katından geri çevrilemeyecek günün gelmesinden önce Rabb'inizin çağrısına cevap verin. O gün hiçbirinize sığınacak yer bulunmaz. İnkar da edemezsiniz." (1)

"İnkar da edemezsiniz":

İşlemiş olduklarınızı inkar edemezsiniz, çünkü onların tümü, amel defterlerinize kaydedilmiştir. Bununla birlikte bu konuda kendi organlarınız da şahitlik eder.

"Bir takım yüzlerin ağaracağı ve bir takım yüzlerin kararacağı günde büyük azap onlaradır. Yüzleri kararanlara "iman etmenizden sonra inkar eder misiniz?" İnkar etmenizden dolayı tadın azabı" denecektir. Yüzleri ağaranlar ise Allah'ın rahmetindedirler. Onlar orada temellidirler." (2)

Dünyada yaratılıştan kaynaklı beyaz ve siyah olan insanlar bulunmaktadır. Ancak kişinin beyaz, ya da siyah olması, onun Allah'a yakınlığına veya uzaklığına neden olacak bir durum değildir. Bu durum, insanların ibret almaları ve ahiret için takvaya neden olması amacına yöneliktir. Ama kıyamet gününde kafirlerin başına gelecek siyahlaşma durumu, onların cezalandırılması amacıyla olacaktır. Beyazlık ise, iman sahipleri için bir ihsan olacaktır. Bazıları ayeti kerimede geçen ifadeleri zahiri anlamları ile almışlardır. Ancak Beyzavi, Tefsir'inde şöyle söylemiştir:

"Burada beyazlık ve siyahlık, sevinç nedeniyle olan hoşnutluğu ve korku nedeniyle olan karamsarlığı ifade amacıyla söylenilmiş birer kinayedir. Bunun yanısıra, hak üzere olanların yüzlerinin ve amel defterlerinin beyazlığı, sevinç dolayısıyla olan hoşnutlukları ve önlerinden ve sağ yanlarından nur saçmaları ile kendilerini gösterecekleri, batıl yolda olanların ise tamamen bunların tersi özelliklerle kendilerini gösterecekleri de söylenmiştir."

"Her kişinin yaptığı iyiliği ve yaptığı kötülüğü -ki kendisi ile o kötülük arasında uzun bir mesafe olmasını diler- hazır bulacağı günü bir düşünün. Kullarına karşı şefkatli olan Allah, size kendinden korkmanızı emreder." (3)

"Doğru sözlü iseniz bildirin, bu tehdit ne zamandır?" derler. Bu kafirler ateşi yüzlerinden ve sırtlarından uzaklaştıramayacakları ve yardım da göremeyecekleri zamanı keşke bilseler. Belki aniden gelecek de onları şaşırtacaktır. Artık onu geri çeviremezler kendileri de ertelenmez." (4)

---

1) Şura Suresi: 45-47
2) Ali İmran Suresi: 106-107
3) Ali İmran Suresi: 30
4) Enbiya Suresi: 38-40

"Gerçek vaad yaklaştığında inkar edenlerin gözleri beliriverir. "Vah bize bundan önce gaflet içindeydik. Hem de zalimdik" derler. Siz ve Allah'tan başka taptıklarınız cehennemin yakıtısınız. Oraya gireceksiniz. Eğer bunlar tanrı olsaydı cehenneme girmezlerdi. Hepsi orada temelli kalacaktır. Orada onlara ah etmek vardır. Bir şey de işitemezler." (1)

Yüce Allah'ın: *"Siz ve Allah'tan başka taptıklarınız cehennemin yakıtısınız"* sözü, Allah'tan başkasına kulluk edenlerin gidecekleri yerlerin cehennem olacağına işaret etmektedir. Bundan, sadece istemeyerek bu şeylere kulluk etme zorunda bırakılanlar hariç tutulacaklardır. Buna ise şu ayeti kerime işaret etmektedir.

"Yaptıklarına karşılık katımızdan kendileri için iyi şeyler yazılmış olanlar, işte onlar cehennemden uzak tutulanlardır."

"Cehennemin yakıtları," cehennemin alevlendirilmesi ve ateşinin daha da şiddetlendirilmesi için atılacak olan şeydir.

Şu ayeti kerime de yukarıda geçen ayeti kerimeye anlam yönünden benzemektedir:

"Yapamazsınız. -Ki yapamayacaksınız- O takdirde inkar edenler için hazırlanan ve yakıtı insanlarla taş olan ateşten sakının." (2)

"Yaptıklarına karşılık katımızdan kendileri için iyi şeyler yazılmış olanlar, işte onlar cehennemden uzak tutulanlardır. Cehennemin uğultusunu duymazlar. Canlarının istediği şeyler içinde temelli kalırlar. En büyük korku bile onları üzmez. Kendilerine melekler "Size söz verilen gün, işte bu gündür" diye karşılarlar." (3)

"Allah, o gün onlara seslenir: "Benim ortağım olduklarını ileri sürdükleriniz nerede?" der. Hükmün aleyhlerine gerçekleştiği kimseler "Rabb'imiz! İşte bunlar bizim azdırdığımız kimselerdir. Kendimiz azdığımız gibi, onları da azdırdık. Onlardan uzaklaşıp sana geldik. Zaten aslında bize tapmıyorlardı" derler. "Koştuğunuz ortaklarınızı çağırın" denir. Onlar da çağırırlar ama kendilerine cevap veremezler. Cehennem azabını görünce doğru yolda olmadıklarına yanarlar." (4)

"O gün, Allah onlara seslenir. "Benim ortağım olduklarını iddia ettikleriniz nerededir?" der. Her ümmetten bir şahit çıkarır ve "kesin delilinizi ortaya ko-

---

1) Enbiya Suresi: 97-100
2) Bakara Suresi: 24
3) Enbiya Suresi: 101-103
4) Kasas Suresi: 62-66

yun" deriz. O zaman gerçeğin Allah'a ait olduğunu uydurduklarını, kendilerini bırakıp kaçtığını anlarlar." (1)

Bu ayeti kerimelerde bildirilen hadisede, yüce Allah tarafından kafirlere üç ayrı hitabda bulunulacaktır.

Birinci hitabında yüce Allah, onlara ortak koştukları şeyler hakkında soru soracaktır.

İkinci hitapta kendilerine gönderilen peygamberlerin çağrılarına nasıl bir cevap verdikleri hakkında soru soracaktır.

Üçüncü hitabta ise tekrar ortak koştukları şeyler hakkında soru soracaktır. Birinci hitab sırasında şeytanlar ve kendilerine tapınılanlar (tanrı olarak kabul edilmiş olanlar) kendilerini Allah'a ortak koşanlardan uzak olduklarını bildireceklerdir. İkinci hitapta kafirler kendilerine sorulan şeye nasıl cevap verecekleri konusunda şaşırıp kalacaklardır. Üçüncü hitapta ise peygamberlerin toplumları hakkında ve kendilerinin onlara davetlerini (risaletlerini) ulaştırdıkları konusunda şahitlikte bulunmaları istenecektir. Bu hitaplar, peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s)'in, hesabın başlatılması için şefaatte bulunmasından ve ümmetlerin birbirlerinden ayrılmalarından sonra olacaktır. En doğrusunu ise yüce Allah bilir.

"Rabbine suçlu olarak gelen bilsin ki, cehennem onun içindir. Orada ne ölür, ne yaşar. Rabb'ine, iman etmiş ve yararlı iş yaparak gelenlere, işte onlara en üstün dereceler, içlerinden ırmaklar akan, içinde temelli kalacakları Adn cennetleri vardır. Bu, arınanların mükafatıdır." (2)

"Ama iman etmiş erkek ve kadınlara işkence ederek onları dinlerinden çevirmeye uğraşanlar, eğer tevbe etmezlerse onlara cehennem azabı vardır. Yakıcı azap da onlaradır. Şüphesiz iman edip yararlı işler işleyenlere, içlerinden ırmaklar akan cennetler vardır. Bu büyük kurtuluştur." (3)

"O gün cennet Allah'a karşı gelmekten sakınanlara yaklaştırılır. Cehennem de azgınlara gösterilir. Onlara "Allah'ı bırakıp taptıklarınız nerededir, size yardım ediyorlar mı veya kendilerine yardımları dokunuyor mu?" denilir. Onlar, azgınlar ve İblis'in adamları hepsi tepetaklak oraya atılırlar. Oraya putlarıyla çekişerek "Vallahi biz apaçık bir sapıklıkta idik. Çünkü biz sizi, alemlerin Rabb'ine eşit tutmuştuk. Bizi saptıranlar apaçık suçlulardır. Şimdi şefaatçımız, yakın bir dostumuz yoktur. Keşke geriye bir dönüşümüz olsa da iman eden-

---

1) Kasas Suresi: 74-75
2) Taha Suresi: 74-76
3) Buruc Suresi: 10-11

lerden olsak" derler." (1)

"Cennet mü'minlere yaklaştırılır."

Cennet, onu görecekleri kadar yakınlarına getirilir.

"Cehennem de azgınlara gösterilir."

Cehennem onu görebilecekleri derecede açığa çıkarılır. Bilindiğine göre, cehennem mahşer yerine getirilecektir. Aynı şekilde cennet de getirilecektir. Ancak cennet, cehennemden sonra olacak ve ona ulaşılması için Sırat'tan geçilmesi gerekecektir. Cennet de, cehennem de Mevkif'te bulunanlar tarafından görülebilecektir.

"Tepetaklak oraya atılırlar."

Cehenneme atılırlar.

"Onlar, azgınlar ve İblis'in adamları.."

Bunların tümü, sapıklığa düşenlerdendirler. (*"tepetaklak atılmak"* diye tercüme edilen) *"kebkebe"* kelimesi, bir yerin en derin noktasına kadar ulaşıp orada durmak üzere yuvarlanmak anlamına gelir. *"Onlar"* zamiri, Allah'tan başka kendilerine tapınılan, ilah edinilen şeylere işaret etmektedir. Onlar ve onlara kullak edenler, sözü edilen tepetaklak yuvarlanma olayında cehennemin içine yuvarlanacaklardır.

"Fakat kitabı kendisine solundan verilen kimse; "Kitabım keşke bana verilmeseydi. Keşke hesabımın ne olduğunu bilmeseydim. Bu iş keşke son bulmuş olsaydı. Malım bana fayda vermedi gücüm de kalmadı" der. İlgililere şöyle buyurulur: "Onu alın bağlayın. Sonra cehenneme yaslayın. Sonra boyu yetmiş arşın olan zincire vurun. Çünkü o, yüce Allah'a inanmazdı. Yoksulun yiyeceği ile ilgilenmezdi. Bu sebeple burada bugün onun bir acıyanı yoktur." (2)

Bilindiği üzere, hesabın başlatılması için şefaatte bulunulmasından, bunu izleyecek iki sunuştan ve amel defterlerinin havada uçuşmasından sonra, mü'minler amel defterlerini sağ yanlarından, kafirler de sol yanlarından alacaklardır.

"Onu alın bağlayın."

Boynuna ve ellerine zincir vurun.

"Sonra cehenneme yaslayın."

Onu oraya atın veya onu orada yakın.

---

1) Şuara Suresi: 90-102
2) Hakka Suresi: 25-37

"Sonra boyu yetmiş arşın olan zincire vurun."

Bu ifade ile ilgili olarak Kadı Beyzavi şöyle söylemiştir:

"Onun bedenini bu şekilde bir zincirle iyice bağlayıp hareket etmesine imkan kalmayacak hale getirdikten sonra, cehenneme atın."

"Kim bir iyilik getirirse, ona daha iyisi verilir. Onlar o günün korkusundan güvendedirler. Kötülük getiren kimseler yüzükoyun ateşe atılırlar. Kendilerine "Ya siz yaptıklarınızdan başka bir şeyle mi cezalandırılacaksınız?" denir." (1)

Birinci ayeti kerime, kafirlerin başına gelen korku, endişe, aşağılık, fenalık ve kötü gidiş konusunda iman sahiplerinin emniyette olacaklarını bildirmektedir.

"İnkarcılara o gün şöyle denir: "Yalanlayıp durduğunuz şeye gidin. Gölge yapmayan ve ateşten de korunmayan cehennem dumanının üç kollu gölgesine gidin." Onun açtığı her bir kıvılcım sanki birer sarı deve gibidir. Konak gibi de büyüktür. Yalanlamış olanların o gün vay hallerine!" (2)

"Yalanlayıp durduğunuz şeye gidin."

Yani cehenneme...

"Cehennem dumanının üç kollu gölgesine gidin."

Yani cehennem dumanının gölgesine. Bu gölge, büyüklüğünden dolayı etrafa yayılacaktır. Bu husus yüce Allah'ın şu sözünde de ifade edilmektedir:

"Kara dumandan bir gölge altında -ki ne serindir, ne faydalı-" (3)

Allahu Teala, cehennemin dumanının gölgesinde fazladan azap olacağını özellikle bildirmek ve te'kid etmek için şöyle buyurmaktadır:

"Gölge yapmayan ve ateşten de korkmayan..."

Yüce Allah cehennem hakkında şöyle buyuruyor:

"Onun saçtığı her bir kıvılcım, sanki birer sarı deve gibidir. Konak gibi de büyüktür."

"Şerer" cehennem ateşinin etrafa saçacağı korlardır.

"Konak gibi" yani, büyüklük ve yükseklik açısından sağlam bir bina gibi korlar saçacaktır.

---

1) Neml Suresi: 89-90
2) Mürselat Suresi: 29-34
3) Vakı'a Suresi: 43-44

"Onun saçtığı her bir kıvılcım sanki birer sarı deve gibidir."

Bu korlar, sayılarının çokluğu, birbirlerinin ardından atılmaları ve hareket ve renk bakımından oluşturdukları manzara nedeniyle siyah develere benzerler.

Araplar siyah devalere sarı develer demektedirler.

"Bu, onların konuşamayacakları gündür. Onlara izin de verilmez ki, özür beyan etsinler. Yalanlamış olanların o gün vay hallerine." (1)

Yüce Allah'ın *"bu onların konuşamayacakları gündür"* sözü ile, onların kendilerine yararlı bir söz edemeyecekleri anlamının kastedilmiş olması ihtimalinin yanısıra, onların hiç bir şekilde söz söyleyemeyecekleri anlamı da kastedilmiş olabilir.

"Onlara izin de verilmez ki, özür beyan etsinler":

Çünkü artık fenalıkları işledikten sonra, mazeret ortaya sürmelerine yer yoktur. Anlaşıldığına göre kafirlerin konuşmalarına veya mazeret ortaya sürmelerine izin verilmemesi bazı yerlerde olacaktır. Çünkü yüce Allah bize bütün insanların, kendi nefislerini kurtarma çabası ile tartışmalara gireceklerini bildirmektedir.

"Ogün herkes gelir, kendi canını kurtarmak için uğraşır." (2)

Ancak Mevkif'te bir merhale olacak ki, oranın dehşeti yüzünden kimse konuşmaya veya mazeret ileri sürmeye imkan bulamayacaktır. Yine konuşmaların ve mazeret ileri sürmelerin biteceği bir merhale daha olacaktır. Çünkü bu merhalede artık cehennemliklerin aleyhine çeşitli yönlerden kesin deliller ortaya konulmuş olacak ve dolayısıyla bu merhaleden sonra artık konuşmaların ve mazeretlerin bir yararı olmayacaktır.

"Bu sizleri ve öncekileri topladığınız hüküm günüdür. Eğer bir düzeniniz varsa bana kurun. Yalanlamış olanların o gün vay haline." (3)

"Bu, hüküm günüdür..."

Hak ile batılın birbirinden ayrılacağı gündür.

"Hayır, hayır! Ey insanlar! Sizler çabuk elde edeceğiniz dünya nimetlerini seversiniz. Ahireti bırakırsınız. O gün bir takım yüzler Rabb'lerine bakıp parlayacaktır. O gün bir takım yüzler de asıktır. Kendisinin bel kemiğinin kırılacağını sanır." (4)

---

1) Mürselat Suresi: 35-37
2) Nahl Suresi: 111
3) Mürselat Suresi: 38-40
4) Kıyame Suresi: 20-25

Mü'minler, yüce Allah'ı cennette görecekleri gibi kıyamet gününün değişik merhalelerinde de görürler. İfadeden anlaşıldığına göre ayeti kerime, mü'minlerin, yüce Allah'ı, kıyamet gününün merhalelerinde göreceklerine işaret etmektedir. Ayetin devamı da bunun için delil oluşturmaktadır.

"O gün bir takım yüzler, Rabb'lerine bakıp parlayacaktır."

Hoşnut olacak, tehlil getirecektir, *"la ilahe illallah"* diyecektir.

"O gün bir takım yüzler de asıktır."

İyice karamsar, fena bir haldedir.

"Kendisinin belkemiğinin kırılacağını sanır."

Başına omurga kemiklerini dağıtacak derecede büyük bir belanın geleceği düşüncesi taşımaktadır.

"O muazzam gürültü kıyamet kopup geldiği zaman, o gün kişi kardeşinden, annesinden, babasından, karısından ve oğullarından kaçar. O gün herkesin kendine yeter derdi vardır. O gün bir takım yüzler aydınlıktır, gülmekte ve sevinmektedir. O gün bir takım yüzler de tozlanmış ve onları karanlık bürümüştür. İşte bunlar inkarcı olanlar, Allah'ın buyruğundan çıkanlardır." (1)

"Cehennemde yüzükoyun toplanacak olanlar, işte onların yerleri ne kötü ve yolları da ne sapıktır." (2)

"Rabb'ine andolsun ki, biz onları mutlaka uydukları şeytanlarla beraber haşredeceğiz. Sonra cehennemin yanında diz çöktürerek hazır bulunduracağız. Sonra her toplumdan Rahman'a en çok kimin başkaldırdığını ortaya koyacağız. Cehenneme girmeye en layık olanları biz biliriz. Sizden cehenneme uğramayacak yoktur. Bu Rabb'inin yapmayı üzerine aldığı kesinleşmiş bir hükmüdür. Sonra biz Allah'a karşı gelmekten sakınmış olanları kurtarır, zalimleri de orada dizüstü çökmüş olarak bırakırız." (3)

"Rabb'ine andolsun ki, biz onları mutlaka uydukları şeytanlarla beraber haşredeceğiz."

Her kafiri, kendi şeytanı ile birlikte ve onunla yanyana haşredeceğiz ve toplanma yerine getireceğiz.

"Sonra cehennemin yanında diz çöktürerek hazır bulunduracağız."

Anlaşıldığına göre bu olay, bütün yaratıklar hakkında gerçekleşecektir. Böy-

1) Abese Suresi: 33-42
2) Furkan Suresi: 34
3) Meryem Suresi: 68-72

lelikle saadete erenin böyle bir ateşten (cehennemden) kurtarıldığını görmesiyle mutluluğu artacak, kafirin de, ne derece fena bir yere varacağını görmesi ile korku ve dehşeti çoğalacaktır.

"Her toplumdan..."

Her bir ümmetten.

"Rahman'a en çok kimin başkaldırdığını ortaya koyacağız."

O'na isyan konusunda en çok ileri gidenini öne çıkarır ve tümünü birden cehenneme atarız.

"Cehenneme girmeye en layık olanları biz biliriz."

Kimin cehennem azabına hak kazandığını biliriz.

"Sizden cehenneme uğramayacak yoktur."

Kafirler orada, sonsuza kadar kalmak üzere cehenneme atılırlar. Mü'minlerin günahkarları ise belirli bir süre orada kalmak için atılırlar. Diğer mü'minler de, cennete ulaşmak için Sırat'tan geçerken cehennemin üzerinden geçerek oraya uğrarlar.

"Bu, Rabb'inin yapmayı üzerine aldığı kesinleşmiş bir hükmüdür."

Onların oraya uğramaları Allahu Teala'nın kendi zatı hakkında bildirmiş olduğu bir söz (vaad) ve kesin kılmış olduğu bir hükümdür. Yüce Allah bir konuda vaadde bulununca, o vaadinden dönmez. Yüce Allah'ın buna yemin ettiği de söylenmiştir.

"Sonra biz Allah'a karşı gelmekten sakınmış olanları kurtarırız."

Onların cennete ulaşmalarını sağlayarak kendilerini kurtarırız.

"Zalimleri de orada dizüstü çökmüş olarak bırakırız."

Daha önce cehennemin etrafında toplandıkları zaman oturdukları gibi, dizüstü çökmüş bir halde kendilerini orada bırakırız.

Bu ayeti kerimelerin kıyamet gününe ait çeşitli gelişmelerden söz ettiği anlaşılmaktadır. Burada bildirilen olaylar, hesap ve mizandan sonra meydana gelecektir. Burada, bütün insanların cehennemi yakından görmeleri için alınıp onun etrafında toplatılacaklardır.

"O gün, işin dehşetinden baldır açılır. Gözleri dönmüş olarak yüzlerini zillet bürür. Secdeye çağırılırlar, ama buna güçleri yetmez. Oysa kendileri sapasağlam oldukları zaman secdeye çağrılmışlardır." (1)

1) Kalem Suresi: 42-43

Bu hadise (meşhed) ümmetlerin birbirlerinden ayrılmalarından sonra olacaktır. Mü'minler bu sırada Rabb'lerini görecekler ve O'nu yakından tanıyacaklar. O esnada bütün iman sahipleri secdeye varacaklar. Münafıklar da secde etmek isteyecekler ama güç yetiremeyecekler. Bu olay, hesabın başlatılması için şefaatte bulunulmasından sonra olacaktır.

"Suçluları Rabb'lerinin huzurunda başları öne eğilmiş olarak "Rabb'imiz, gördük, dinledik, artık bizi dünyaya geri çevir de, iyi iş işleyelim. Doğrusu kesin olarak inandık" derlerken bir görsen." (1)

"Başları öne eğilmiş olarak."

Utançlarından ve aşağılıklarından dolayı başlarını eğerler ve şöyle derler: *"Rabb'imiz, gördük, dinledik."* Senin bize bildirmiş olduğunun gerçekliğini gördük ve peygamberlerinin bildirdiklerinin doğru olduğunu tasdik ettiğini de senden duyduk. Zahire göre bu durum, kafirlerin aleyhine, meleklerin, peygamberlerin ve kendi organlarının şahitlikte bulunmasından sonra ortaya çıkacaktır.

KONU İLE İLGİLİ RİVAYETLER

١١٨٠ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «يُحْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى ثَلاَثِ طَرَائِقَ: رَاغِبِينَ وَرَاهِبِينَ، وَاثْنَانِ عَلَى بَعِيرٍ، وَثَلاَثَةٌ عَلَى بَعِيرٍ، وَأَرْبَعَةٌ عَلَى بَعِيرٍ، وَعَشَرَةٌ عَلَى بَعِيرٍ، وَتَحْشُرُ بَقِيَّتَهُمُ النَّارُ، تَقِيلُ مَعَهُمْ حَيْثُ قَالُوا: وَتَبِيتُ مَعَهُمْ حَيْثُ بَاتُوا، وَتُصْبِحُ مَعَهُمْ حَيْثُ أَصْبَحُوا، وَتُمْسِي مَعَهُمْ حَيْثُ أَمْسَوا».

1180- Buhari ve **Müslim**, Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"İnsanlar kıyamet gününde üç hal üzere haşrolunurlar. Korku ve ümit içinde olurlar. Bir deveye yerine göre iki kişi, yerine göre üç kişi, yerine göre dört kişi ve yerine göre on kişi biner. Kalanlarını da ateş sürüp götürür. Bu ateş, onların öğlen uykusuna yattıkları yerde, onlarla birlikte yatar (durur), geceledikleri

---

1180-Buhari (11/377) 81-Kitabu'r Rekaik. 45-Haşr babı. Müslim (4/2195) 51-Kitabu'l Cenne ve Sıfati Na'imiha ve Ehliha. 14-Dünyanın yok olması, haşr ve kıyamet günü hakkında açıklamalar babı. Nesai (4/115) 21-Kitabu'l Cenaiz. 118-Yeniden diriliş babı.

1) Secde Suresi: 12

yerde, onlarla birlikte geceler, sabahladıkları yerde, onlarla birlikte sabahlar ve akşamladıkları yerde, onlarla birlikte akşamlar."

Bir Açıklama

İnsanları belli bir merkeze toplayacak olan bu ateş, daha önce sözünü etmiş olduğumuz ve kıyamet belirtilerinin sonuncularından olduğu bildirilen ateşten ayrı bir ateştir. Daha önce sözü geçmiş olan ateşin ortaya çıkması, kıyametin kopmasından önce olacaktır.

١١٨١ــ رَوَى التِّرمِذِيُّ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يُحْشَرُ النَّاسُ يَومَ الْقِيَامَةِ ثَلاَثَةَ أَصْنَافٍ: صِنْفًا مَشَاةً، وَصِنْفًا رُكْبَانًا، وَصِنْفًا عَلَى وُجُوهِهِمْ» ، قِيلَ: يَارَسُولَ اللَّهِ، وَكَيْفَ يَمْشُونَ عَلَى وُجُوهِهِمْ؟ قَالَ: «إِنَّ الَّذِي أَمْشَاهُمْ عَلَى أَقْدَامِهِمْ قَادِرٌ عَلَى أَنْ يُمْشِيَهُمْ عَلَى وُجُوهِهِمْ، أَمَّا إِنَّهُمْ يَتَّقُونَ بِوُجُوهِهِمْ كُلَّ حَدَبٍ وَشَوْكٍ».

1181- Tirmizi, Ebu Hureyre (r.a)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"İnsanlar kıyamet gününde üç sınıf halinde haşredilirler. Bir sınıf yaya, bir sınıf binekli ve bir sınıf da yüzüstü olur." Resulullah (a.s)'a:

"Ey Allah'ın Resulü! (Yüzüstü olacaklarını bildirdiğin insanlar) Yüzlerinin üstüne nasıl yürüyeceklerdir?" denildi. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Onları ayakları üstüne yürüten, yüzleri üstüne yürütmeye de kafidir. Onlar yüzleri ile bütün çıkıntılardan ve dikenlerden kendilerini korumuyorlar mı?"

Burada yüzüstü yürüyen canlıların, yüzlerini dikenlerden ve yerin üzerindeki çeşitli çıkıntılardan koruyabilme kabiliyetlerine işaret edilmiştir. (Çeviren.)

١١٨٢ــ رَوَى التِّرمِذِيُّ عَنْ بَهْزِ بْنِ حَكِيمٍ رَحِمَهُ اللَّهُ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «إِنَّكُمْ تُحْشَرُونَ رِجَالاً وَرُكْبَانًا، وَتُجَرُّونَ عَلَى وُجُوهِكُمْ».

1181-Tirmizi (5/305) 48-Kitabu't Tefsir. 18-Beni İsrail Suresi babı. Tirmizi, bu hadisin hasen olduğunu söylemiştir.

1182- Tirmizi, Behz bin Hakim (r.a)'den, o babasından, o da dedesinden (kendi babasından) rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Siz yaya veya binekli olarak haşredileceksiniz ve (yerine göre) yüzüstü süründürüleceksiniz."

١١٨٣ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَجُلاً قَالَ: يَارَسُوْلَ اللّٰهِ! قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى: ﴿اَلَّذِينَ يُحْشَرُونَ عَلَى وُجُوهِهِمْ اِلَى جَهَنَّمَ﴾ اَيُحْشَرُ الْكَافِرُ عَلَى وَجْهِهِ؟ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ : «اَلَيْسَ الَّذِي اَمْشَاهُ عَلَى رِجْلَيْهِ فِي الدُّنْيَا قَادِرٌ عَلَى اَنْ يُمْشِيَهُ عَلَى وَجْهِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟» قَالَ قَتَادَةُ حِينَ بَلَغَهُ: بَلَى، وَعِزَّةِ رَبِّنَا.

1183- Buhari ve **Müslim,** Enes bin Malik (r.a)'den rivayet etmişlerdir:

"Bir adam Resulullah (a.s)'a:

"Yüce Allah, "Cehennemde yüzükoyun toplanacak olanlar, işte onların yerleri en kötü ve yolları da en sapıktır." (1) diye buyuruyor. Kafir, yüzüstü mü haşredilecek?" diye sordu. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Dünya hayatında onu iki ayağı üstüne yürüten, kıyamet gününde yüzüstü yürütmeye kadir değil midir?"

Bu söz, Katade'ye bildirildiğinde: ***"Evet, Rabbi'imin izzetine (yüceliğine) yemin ederim ki, O buna kadirdir"*** **dedi.**

١١٨٤ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللّٰهِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ : «يُبْعَثُ كُلُّ عَبْدٍ عَلَى مَا مَاتَ عَلَيْهِ».

1184- Müslim, Cabir bin Abdullah (r.a)'tan rivayet etmiştir:

1182-Tirmizi (5/305) 48-Kitabu't Tefsir. 18-Beni İsrail Suresi babı. Tirmizi, bu hadisin hasen olduğunu söylemiştir. Hadis şahitleri ile birlikte hasen derecesine çıkmaktadır.

1183-Buhari (4/492) 65-Kitabu't Tefsir. 25. Surenin tefsiri. 1-Yüzüstü haşredileceklerle ilgili bab. Müslim (4/2161) 50-Kitabu Sıfati'l Münafıkin. 11-Kafirin yüzüstü haşredileceği ile ilgili bab.

1184-Müslim (4/2206) 51-Kitabu'l Cenne ve Sıfati Na'imiha ve Ehliha. 19-Ölüm anında yüce Allah hakkında güzel zan üzere olunması ile emredilmesi babı.

1) Furkan Suresi: 34

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Her kul, ne hal üzere öldü ise, o hal üzere diriltilir."

١١٨٥ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ جَرِيرٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ : «مَنْ يَتَزَوَّدْ مِنَ الدُّنْيَا يَنْفَعْهُ فِي الْآخِرَةِ».

1185- Ebu Ya'la, Cabir (r.a)'in şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kim dünyadan kendisi için azık alırsa, bu aldığı azık, ona ahirette yarar."

١١٨٦ــ رَوَى أَبُو يَعْلَى عَنْ جَابِرٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «أَنْتُمُ الْغُرُّ الْمُحَجَّلُونَ».

1186- Ebu Ya'la, Cabir (r.a)'in şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Siz (kıyamet gününde) alınları ve ayakları beyaz kimseler olacaksınız."

١١٨٧ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَوْمًا وَطَلَعَتِ الشَّمْسُ فَقَالَ: «يَأْتِي قَوْمٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ نُورُهُمْ كَنُورِ الشَّمْسِ»، قَالَ أَبُو بَكْرٍ: نَحْنُ هُمْ يَارَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «لاَ، وَلَكُمْ خَيْرٌ كَثِيرٌ، وَلَكِنَّهُمُ الْفُقَرَاءُ الْمُهَاجِرُونَ الَّذِينَ يُحْشَرُونَ مِنْ أَقْطَارِ الْأَرْضِ».

1187- Ahmed, Abdullah bin Amr (r.a)'ın şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

1185-Mu'cemu'l Kebir (2/305) Mecmau'z Zevaid (10/311) Müellif: "Bunu Taberani rivayet etmiştir. Ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir" demiştir.

1186-Mecmau'z Zevaid (10/344) Müellif: "Bunu Ebu Ya'la rivayet etmiştir. Ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir" demiştir.

1187-Ahmed (2/222) Mecmau'z Zevaid (10/258) Müellif bu hadisle ilgili olarak şöyle açıklamada bulunmuştur: "Bunu Ahmed ve Esvat ve Kebir"de Taberani rivayet etmiştir. Taberani, Kebir'deki rivayetinde şöyle bir ilaveye yer vermiştir: "Resulullah (a.s) daha sonra şöyle buyurdu: "Garipler kimlerdir?" diye soruldu. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu: "Çoğunluğu oluşturan kötü insanların arasında azınlıkta kalan salih (iyi) kimselerdir. Bunlara itaat edenler (onların sözlerini dinleyenler) kendilerine karşı gelenlerden daha çok olur." Bir başka rivayette bildirildiğine göre Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer (r.a): "Onlar biz miyiz?" diye sordular."

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kıyamet günü, bir takım kimseler, nurları (ışıkları) güneşin nuru (ışığı) gibi parıldayarak (mahşere) geleceklerdir." Hz. Ebu Bekir (r.a):

"Onlar biz miyiz, ey Allah'ın Resulü?" diye sordu. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Hayır. Sizin çok hayrınız (üstünlüğünüz) vardır. Ancak onlar, yeryüzünün değişik bölgelerinden getirilen fakir muhacirlerdir."

Bir şeyin birilerine özel kılınması, onların diğer insanların tümünden daha üstün olduklarını göstermez. Kendilerinden söz edilen kimseler de Hz. Ebu Bekir (r.a)'den daha üstün olmayacaklardır. Ancak sözü edilen durum, onlara özel olacaktır.

١١٨٨ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ أَبِي أُمَامَةَ اَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ قَامَتْ ثُلَّةٌ مِنَ النَّاسِ يَسُدُّونَ الْأُفُقَ، نُورُهُمْ كَالشَّمْسِ، فَيُقَالُ: النَّبِيُّ الْأُمِّيُّ فَيَتَحَشْحَشُ لَهَا كُلُّ نَبِيٍّ فَيُقَالُ مُحَمَّدٌ وَأُمَّتُهُ، ثُمَّ تَقُومُ ثُلَّةٌ أُخْرَى تَسُدُّ مَا بَيْنَ الْأُفُقِ، نُورُهُمْ مِثْلُ كُلِّ كَوْكَبٍ فِي السَّمَاءِ فَيُقَالُ النَّبِيُّ الْأُمِّيُّ، فَيَتَحَشْحَشُ لَهَا كُلُّ نَبِيٍّ ثُمَّ يُحْنَى حَنْيَتَيْنِ فَيُقَالُ: هٰذَا لَكَ يَامُحَمَّدُ وَهٰذَا مِنِّي لَكَ يَا مُحَمَّدُ، ثُمَّ يُوضَعُ الْمِيزَانُ وَيُؤْخَذُ فِي الْحِسَابِ».

1188- Taberani, Ebu Umame (r.a)'den şöyle rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kıyamet günü olduğunda, insanlardan bir gurup ufuk tarafını kapatırlar. Bunların nurları, güneşin nuru gibi olur. "Ümmi peygamber" denilir, bütün peygamberler ona (bu çağrıya) doğru harekete geçerler.

Bunun ardından "Muhammed (a.s) ve ümmeti!" denilir. Sonra bir gurup insan daha çıkar, ufkun önünü kapatırlar. Bunların nurları da gökteki her bir yıldızın nuru gibidir.

Yine "Ümmi peygamber" diye seslenilir. Tekrar bütün peygamberler bu sese

---

Bu hadisin Kebir'de birden fazla senedi verilmiştir. Bu senetlerden bir tanesinde isimleri geçen raviler, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir."

1188-Mecma'uz Zevaid (10/408) Müellif: "Bunu Taberani rivayet etmiştir ve ravileri sika görülmüşlerdir" demiştir.

doğru harekete geçerler. Sonra iki avuç toprak alınır ve:

"Ey Muhammed! Bu senindir. Bu da benden sanadır, ey Muhammed!" denilir. Sonra mizan (terazi) konulur ve hesapların görülmesine başlanılır."

١١٨٩ــ رَوَى أَبُو يَعْلَى عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «رَأَيْتُ النَّاسَ جُمِعُوا لِلْحِسَابِ».

1189- Ebu Ya'la, Abdullah bin Amr (r.a)'dan rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"İnsanları hesap için toplanmış oldukları halde gördüm."

١١٩٠ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ قَالَ: «إِنَّكُمْ مَجْمُوعُونَ بِصَعِيدٍ وَاحِدٍ يُنْفِذُكُمُ الْبَصَرُ وَتَسْمَعُونَ الدَّاعِي».

1190- Taberani, İbni Mes'ud (r.a)'un şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Siz aynı alan üzerinde toplatılacaksınız. Göz sizi görecek ve çağırıcının sesini duyacaksınız."

١١٩١ــ رَوَى الْبَزَّارُ عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَقُولُ لَنَا: «إِنَّكُمْ تُحْشَرُونَ إِلَى بَيْتِ الْمَقْدِسِ ثُمَّ تَجْتَمِعُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

1191- Bezzar, Semure bin Cundeb (r.a)'in şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) bize şöyle buyurdu:

"Siz (önce) Beyti Makdis'e (Kudüs'e) toplatılacaksınız. Sonra kıyamet günü için toplatılacaksınız (bir araya getirileceksiniz.)"

1189-Mecmau'z Zevaid (10/345) Müellif: "Bunu Ebu Ya'la rivayet etmiştir. Ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir" demiştir.

1190-Mecmau'z Zevaid (10/343) Müellif: "Bunu Taberani rivayet etmiştir. Riyah Nehai' dışında kalan ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir. Söz konusu kişi ise sikadır" demiştir.

1191-Kefu'l Estar (4/153) Mu'cemu'l Kebir (7/264) Mecmau'z Zevaid (10/343) Müellif: "Bunu Bezzar ve Taberani rivayet etmiştir. Taberani'nin isnadı hasendir" demiştir.

Bir Açıklama

Kıyametin kopmasından kısa bir süre önce ortaya çıkacak olan Aden ateşi, insanları Şam taraflarına doğru sürecektir. Yukarıdaki hadisi şerif de bu olaya işaret ediyor olabilir. Bununla birlikte Hz. Mesih (a.s)'in inmesi safhasında, mü'minlerin onun etrafında toplanmaları olayına işaret etmesi de ihtimal dahilindedir. Yine dirilişten sonraki bir toplanmaya işaret ediyor olması da muhtemeldir. Bu hallerin tümünde, toplanma merkezi Şam diyarıdır. Şam diyarının merkezi ise Beyti Makdis (Kudüs)'dir.

١١٩٢ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «يُحْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى أَرْضٍ بَيْضَاءَ عَفْرَاءَ، كَقُرْصَةِ النَّقِيِّ لَيْسَ فِيهَا عَلَمٌ لأَحَدٍ».

1192- Buhari ve Müslim, Sehl bin Sa'd (r.a)'den şöyle rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"İnsanlar kıyamet gününde bembeyaz bir alan üzerinde haşredilirler. (Burası) beyaz bir ekmeğin parçası gibidir. Burada kimse için belli bir işaret bulunmaz."

Bir rivayette de *"beyaz bir ekmeğin parçası gibidir"* sözüne kadar olan kısım verilmiş, bundan sonra Sehl'in veya bir başkasının şöyle söylediği bildirilmiştir:

"Burada kimse için belli bir işaret bulunmaz." (1)

١١٩٣ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «يُحْشَرُ النَّاسُ حُفَاةً عُرَاةً غُرْلاً» قَالَتْ عَائِشَةُ، فَقُلْتُ: اَلرِّجَالُ وَالنِّسَاءُ جَمِيعًا يَنْظُرُ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ؟ قَالَ: «اَلأَمْرُ أَشَدُّ مِنْ أَنْ يُهِمَّهُمْ ذٰلِكَ».

1193- Buhari ve Müslim, Hz. Aişe (r.a)'den rivayet etmişlerdir:

1192-Buhari (11/372) 81-Kitabu'r Rekaik. 44-Yüce Allah'ın, kıyamet gününde yeri düreceği ile ilgili bab. Müslim (4/2150) 50-Kitabu Sıfati'l Münafikin ve Ahkamihim. 2 Yeniden diriliş ve kalkış ile ilgili bab.

1193-Buhari (11/377) 81-Kitabu'r Rikak. 45-Haşr babı. Müslim (4/2194) 51-Kitabu'l Cenne ve Sıfati Na'imiha ve Ehliha. 14-Dünyanın yok olması ve kıyamet gününde insanların bir yere toplanmaları (haşr) ile ilgili açıklamalar babı. Nesai (4/114) 21-Kitabu'l Cenaiz. 118-Yeniden diriliş babı.

1) Buhari (11/372) Aynı yer.

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"İnsanlar yalınayak, çıplak ve sünnetsiz olarak haşredilirler."

Hz. Aişe (r.a) dedi ki:

"Ben "Kadınlar ve erkekler bir arada bulunup, birbirlerine bakacaklar mı?" diye sordum. Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Durum, onların bu gibi şeylerle ilgilenmelerine fırsat vermeyecek kadar şiddetlidir (zordur)."

Bir rivayette de *"Birbirlerine bakmalarına fırsat vermeyecek kadar"* ifadesi geçmektedir. (1)

Nesai'nin naklettiği bir rivayette de Resulullah (a.s)'ın şöyle buyurduğu bildirilmiştir:

"O gün, her kişinin kendini yeterince meşgul edecek bir meselesi olur." (2)

١١٩٤ــ رَوَىٰ الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَخْطُبُ عَلَى الْمِنْبَرِ يَقُولُ: «إِنَّكُمْ مُلَاقُو اللَّهِ حُفَاةً عُرَاةً غُرْلاً» زَادَ فِي رِوَايَةٍ فِي أَوَّلِهِ: «مُشَاةً» وَزَادَ فِي رِوَايَةٍ: قَالَ سُفْيَانُ هٰذَا مِمَّا يُعَدُّ أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ سَمِعَهُ مِنَ النَّبِيِّ ﷺ.

1194- Buhari ve Müslim, Abdullah bin Abbas (r.a)'ın şöyle söylediğini rivayet etmişlerdir:

"Bir gün Resulullah (a.s)'ın, minberden konuşurken şöyle buyurduğunu duydum:

"Siz yalınayak, çıplak ve sünnetsiz olarak yüce Allah'ın huzuruna çıkarılacaksınız."

Bir rivayette hadisin baş tarafında *"yürüyerek"* ifadesine yer verilmiştir. (3)

Bir başka rivayette de şöyle bir ilaveye yer verilmiştir:

1194-Buhari (11/377) 81-Kitabu'r Rikak. 45-Haşr babı. Müslim (4/2195) 51-Kitabu'l Cenne ve Sıfati Na'imiha ve Ehliha. 14-Dünyanın yokoluşu, haşr ve kıyamet günü hakında açıklamalar babı.

1) Müslim (4/2194) Aynı yer.

2) Nesai (4/114) Aynı yer.

3) Buhari (11/377) Aynı yer.

"Sufyan dedi ki: "Bu, İbni Abbas (r.a)'ın Resulullah (a.s)'tan duyduğu sözler arasında sayılanlardandır." (1)

Bir başka rivayette ise İbni Abbas (r.a)'ın şöyle söylediği bildirilmiştir:

"Resulullah (a.s) bize nasihatta bulunmaya başladı ve şöyle buyurdu:

"Ey insanlar! Siz yalınayak, çıplak ve sünnetsiz olarak yüce Allah'ın huzuruna çıkarılacaksınız."

"Göğü kitap dürer gibi dürdüğümüz zaman yaratmaya ilk başladığımız gibi - katımızdan verilmiş bir söz olarak- onu tekrar varedeceğiz. Doğrusu biz yaparız." (2)

"Bakın, kıyamet gününde kendilerine elbise giydirileceklerin ilki Hz. İbrahim (a.s)'dir. Bakın, bir de benim ümmetimden bazı kimseler getirilip sol yana götürülecekler. Ben:

"Ey Rabb'im! Onlar benim sahabilerimdir" diyeceğim. Yüce Allah:

"Sen onların, senden sonra neler çıkardıklarını bilmiyorsun" diye buyuracak. Ben de salih kulun dediği gibi diyeceğim:

"Aralarında bulunduğum müddetçe, onlar hakkında şahidim. Beni aralarından aldığında onları sen gözlüyordun. Sen her şeye şahitsin. Onlara azab edersen, doğrusu onlar senin kullarındır. Kendilerini bağışlarsan güçlü olan, hakim olan şüphesiz ancak sensin." (3) Bana:

"Onlar, sen kendilerinden ayrıldıktan sonra ökçelerinin üstüne geri dönerek mürdetlerden oldular" denilecek." (4)

Bir rivayette de şöyle bir ilaveye yer verilmiştir:

"Resulullah (a.s) buyurdu: "Ben de "Uzak olun, uzak olun" diyeceğim." (5)

Bir Açıklama

Bu hadisi şerif, Resulullah (a.s)'ın vefatından sonra, O'nun ashabından dinden dönmüş (irtidat etmiş) ve mürdet olarak öldürülmüş kimselerle ilgilidir. Bu kimseler ise peygamberî eğitimden pek nasibini alamamış ve bedevilerin cahillerinden olan ve sayıları oldukça az kimselerdi. Havzı kevser konusunda bu me-

---

1) Buhari (11/377) Aynı yer.
2) Enbiya Suresi: 104
3) Maide Suresi: 117-118
4) Müslim (4/2195) Aynı yer.
5) Buhari (11/464) 81-Kitabu'r Rikak. 53-Havz (havzı kevser) babı.

sele ile ilgili açıklamada bulunacak ve İbni Hacer'in bu meseleyle ilgili olarak söylediklerini aktaracağız.

١١٩٥ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ نَافِعٍ مَوْلَى ابْنِ عُمَرَ عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ ﷺ : ﴿يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ قَالَ: «يَقُومُ أَحَدُهُمْ فِي رَشْحِهِ إِلَى أُنْصَافِ أُذُنَيْهِ».

1195- Buhari ve Müslim, Abdullah bin Ömer (r.a)'in azatlısı Nafi (r.a)'den rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s): "O gün insanlar, alemlerin Rabb'inin huzurunda dururlar" (1) ayeti kerimesi ile ilgili olarak şöyle buyurdu:

"Onlardan biri, kulaklarının yarısına kadar tere batmış bir halde kalkar."

١١٩٦ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنِ الْمِقْدَادِ الْأَسْوَدِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «تُدْنَى الشَّمْسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنَ الْخَلْقِ، حَتَّى تَكُونَ مِنْهُمْ كَمِقْدَارِ مِيلٍ» زَادَ التِّرْمِذِيُّ: «أَوِ اثْنَيْنِ» قَالَ سُلَيْمُ بْنُ عَامِرٍ: فَوَاللَّهِ مَا أَدْرِي مَا يَعْنِي بِالْمِيلِ: أَمَسَافَةُ الْأَرْضِ، أَوِ الْمِيلِ الَّذِي تُكْحَلُ بِهِ الْعَيْنُ؟ ــ قَالَ: «فَيَكُونُ النَّاسُ عَلَى قَدْرِ أَعْمَالِهِمْ فِي الْعَرَقِ، فَمِنْهُمْ مَنْ يَكُونُ إِلَى كَعْبَيْهِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَكُونُ إِلَى رُكْبَتَيْهِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَكُونُ إِلَى حَقْوَيْهِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يُلْجِمُهُ الْعَرَقُ إِلْجَامًا» وَأَشَارَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِيَدِهِ إِلَى فِيهِ.

1196- Müslim, Mikdad bin Esved (r.a)'denşu şekilde rivayet etmiştir:

1195-Buhari (11392) Kitabu'r Rikak. 47-Yüce Allah'ın "Bunlar kendilerinin yeniden diriltileceklerini düşünmüyorlar mı?" sözü ile ilgili bab. Müslim (4/2195) 51-Kitabu'l Cenne ve Sıfati Na'imiha ve Ehliha. 15-Kıyamet gününün özelliği -Yüce Allah bize o günün şiddetleri karşısında yardım eylesin- ile ilgili bab. Tirmizi (4/615) 78-Kitabu Sıfati'l Kıyame. 2-Hesap ve kısas (herkesin birbirinden hakkını alması) ile ilgili olarak gelen rivayetler babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, sahih olduğunu bildirmiştir.

1196-Müslim (4/2196) 51-Kitabu'l Cenne ve Sıfati Na'imiha ve Ehliha. 15-Kıyamet gününün özelliği ile ilgili bab. Tirimzi (4/615) 78-Kitabu Sıfati'l Kıyame. 2-Hesap ve kısas (herkesin birbirinden hakkını alması) ile ilgili olarak gelen rivayetler babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, sahih olduğunu bildirmiştir.

1) Mutaffifin Suresi: 6

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kıyamet günü, güneş yaratıklara (halka) yaklaştırılır. Hatta güneşle aralarındaki uzaklık bir mil kadar olur."

Tirmizi, kendi rivayetinde *"bir veya iki mil miktarınca"* diye bir ilavede bulunmuştur. Suleym bin Amir dedi ki:

"Vallahi, burada mil ile, yeryüzünde uzunluk ölçüsü olarak kabul edilen mil mi, yoksa gözlerin sürmelenmesinde kullanılan şeyi mi kasdettiğini bilmiyorum." Resulullah (a.s) daha sonra sözüne şöyle devam etti:

"İnsanlar bunun üzerine amellerinin durumuna göre tere gömülürler. Kimisi ökçelerine kadar, kimisi dizlerine kadar, kimisi de beline kadar tere gömülür. Bazılarının ise ter ile ağızları gemlenir."

Resulullah (a.s) bu son sözünü söylerken eliyle ağzına işaret etti."

Tirmizi'nin rivayetinde bildirildiğine göre Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Bunun üzerine (güneş bu derece yaklaştırılınca) onları iyice hararetlendirir ve amellerine göre tere gömülürler." Hadisin devamı yukarıdaki gibidir. (1)

Bir Açıklama

Daha önce güneş ile ayın, kıyamet gününde ışıklarının alınacağını bildiren rivayetler geçmişti. Bu rivayetler, bizim bildiğimiz güneşin, kıyamet gününde olmayacağını göstermektedir. Buna göre yukarıdaki hadisi şerifte sözü edilen güneş, daha başka bir güneş olacaktır. En doğrusunu ise yüce Allah bilir.

Kıyamet günü ile ilgili meseleler gaybidir, yani bilinmeyenler dünyası ile ilgilidir.

١١٩٧ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «يَعْرَقُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، حَتَّى يَذْهَبَ فِي الْأَرْضِ عَرَقُهُمْ سَبْعِينَ ذِرَاعًا، وَإِنَّهُ يُلْجِمُهُمْ حَتَّى يَبْلُغَ آذَانَهُمْ».

1197- Buhari ve Müslim, Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet etmişlerdir:

1197-Buhari (11/392) 81-Kitabu'r Rikak. 47-Yüce Allah'ın "Bunlar kendilerinin yeniden diriltileceklerini düşünmüyorlar mı..." sözü ile ilgili bab. Müslim (4/2195) 51-Kitabu'l Cenne ve Sıfati Na'imiha ve Ehliha. 15-Kıyamet gününün özelliği -Yüce Allah bize o günün şiddetleri karşısında yardım eylesin- ile ilgili bab.

1) Tirmizi (4/614) Aynı yer.

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kıyamet gününde insanlar, terleri yerin üstünde yetmiş zira öteye ulaşacak kadar tere gömülürler. Ter, kulaklarına ulaşacak kadar olur ve ağızlarını gemler."

١١٩٨ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ فِي الْأَوْسَطِ عَنْ عَبْدِالْعَزِيزِ الْعَطَّارِ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ لاَ أَعْلَمُهُ إِلاَّ رَفَعَهُ قَالَ: «لَمْ يَلْقَ ابْنُ آدَمَ شَيْئًا مُنْذُ خَلَقَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَشَدَّ عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ أَهْوَنُ مِمَّا بَعْدَهُ وَإِنَّهُمْ لَيَلْقَوْنَ مِنْ هَوْلِ ذٰلِكَ الْيَوْمِ شِدَّةً حَتَّى يُلْجِمَهُمُ الْعَرَقُ حَتَّى إِنَّ السُّفُنَ لَوْ أُجْرِيَتْ فِيهِ لَجَرَتْ».

1198- Taberani, Mu'cemu'l Evsat'ta Abdulaziz el Attar (r.a)'dan rivayet etmiştir:

"Enes bin Malik (r.a) merfu olarak şöyle söylemiştir:

"İnsanoğlu, Allah'ın onu yarattığı günden bu yana, ölümden daha zor bir şeyle karşılaşmış değildir. Ölüm ise daha sonra geleceklerden kolaydır. Onlar (insanlar), o günün (kıyamet gününün) dehşetinden dolayı kapıldıkları korku yüzünden ağızlarını gemleyecek kadar tere gömülürler. Hatta bu terin içinde gemiler yüzdürülmek istense yüzdürülür."

١١٩٩ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «يُؤْتَى بِالنَّارِ يَوْمَئِذٍ لَهَا سَبْعُونَ أَلْفَ زِمَامٍ، مَعَ كُلِّ زِمَامٍ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ يَجُرُّونَهَا».

1199- Müslim, Abdullah bin Mes'ud (r.a)'dan şöyle rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"O günde (kıyamet gününde) cehennem getirilir. Cehennemin yetmişbin zinciri olur ve her bir zincirini yetmişbin melek çeker."

1198-Mecmau'z Zevaid (10/334) Müellif: "Bunu Taberani, Evsat'ta rivayet etmiştir. İsnadı ceyyid (iyi) dir" demiştir. Bu hadisi şerifi Ahmed (3/154)'de yukarıdakinden daha kısa bir şekilde rivayet etmiş ve merfu olduğunda tereddüt bulunmadığına işaret etmiştir. Bu rivayetin isnadı da ceyyid (iyi)' dir.

1199-Müslim (4/2184) 51-Kitabu'l Cenne ve Sıfati Na'imiha ve Ehliha. 12-Cehennem ateşinin sıcaklığının çok şiddetli olacağı ile ilgili bab.

١٢٠٠ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ أَنَسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «يَجْمَعُ اللَّهُ النَّاسَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَيَهْتَمُّونَ لِذَلِكَ» وَفِي رِوَايَةٍ: «فَيُلْهَمُونَ لِذَلِكَ فَيَقُولُونَ: لَوْ اسْتَشْفَعْنَا إِلَى رَبِّنَا، حَتَّى يُرِيحَنَا مِنْ مَكَانِنَا هَذَا؟ » قَالَ: «فَيَأْتُونَ آدَمَ فَيَقُولُونَ: أَنْتَ آدَمُ أَبُو الْخَلْقِ، خَلَقَكَ اللَّهُ بِيَدِهِ، وَنَفَخَ فِيكَ مِنْ رُوحِهِ، وَأَمَرَ الْمَلاَئِكَةَ فَسَجَدُوا لَكَ. اِشْفَعْ لَنَا عِنْدَ رَبِّكَ حَتَّى يُرِيحَنَا مِنْ مَكَانِنَا هَذَا، فَيَقُولُ: لَسْتُ هُنَاكُمْ، فَيَذْكُرُ خَطِيئَتَهُ الَّتِي أَصَابَ. فَيَسْتَحْيِي رَبَّهُ مِنْهَا، وَلَكِنِ ائْتُوا نُوحًا أَوَّلَ رَسُولٍ بَعَثَهُ اللَّهُ إِلَى أَهْلِ الْأَرْضِ» قَالَ: «فَيَأْتُونَ نُوحًا، فَيَقُولُ: لَسْتُ هُنَاكُمْ، فَيَذْكُرُ خَطِيئَتَهُ الَّتِي أَصَابَ، فَيَسْتَحِي رَبَّهُ مِنْهَا، وَلَكِنِ ائْتُوا إِبْرَاهِيمَ الَّذِي اتَّخَذَهُ اللَّهُ خَلِيلاً، فَيَأْتُونَ إِبْرَاهِيمَ، فَيَقُولُ: لَسْتُ هُنَاكُمْ، وَذَكَرَ خَطِيئَتَهُ الَّتِي أَصَابَ، فَيَسْتَحْيِي رَبَّهُ مِنْهَا، وَلَكِنِ ائْتُوا مُوسَى الَّذِي كَلَّمَهُ اللَّهُ وَأَعْطَاهُ التَّوْرَاةَ» قَالَ: «فَيَأْتُونَ مُوسَى، فَيَقُولُ: لَسْتُ هُنَاكُمْ وَيَذْكُرُ خَطِيئَتَهُ الَّتِي أَصَابَ، فَيَسْتَحْيِي رَبَّهُ مِنْهَا، وَلَكِنِ ائْتُوا عِيسَى رُوحَ اللَّهِ وَكَلِمَتَهُ فَيَأْتُونَ عِيسَى رُوحَ اللَّهِ وَكَلِمَتَهُ، فَيَقُولُ: لَسْتُ هُنَاكُمْ، وَلَكِنِ ائْتُوا مُحَمَّدًا، عَبْدًا غَفَرَ اللَّهُ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَمَا تَأَخَّرَ» قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «فَيَأْتُونَنِي، فَأَسْتَأْذِنُ عَلَى رَبِّي، فَيُؤْذَنُ لِي، فَإِذَا أَنَا رَأَيْتُهُ وَقَعْتُ سَاجِدًا، فَيَدَعُنِي مَاشَاءَ اللَّهُ، فَيُقَالُ: يَامُحَمَّدُ، اِرْفَعْ، قُلْ يُسْمَعْ، سَلْ تُعْطَهْ اِشْفَعْ تُشَفَّعْ، فَأَرْفَعُ رَأْسِي، فَأَحْمِدُ رَبِّي بِتَحْمِيدٍ يُعَلِّمُنِيهِ رَبِّي، ثُمَّ أَشْفَعُ، فَيَحُدُّ لِي حَدًّا، فَأُخْرِجُهُمْ مِنَ النَّارِ، وَأُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ، ثُمَّ أَعُودُ فَأَقَعُ سَاجِدًا، فَيَدَعُنِي مَاشَاءَ اللَّهُ أَنْ يَدَعَنِي، ثُمَّ يُقَالُ لِي: اِرْفَعْ يَامُحَمَّدُ، قُلْ يُسْمَعْ، سَلْ تُعْطَهْ، اِشْفَعْ تُشَفَّعْ، فَأَرْفَعُ رَأْسِي، فَأَحْمِدُ رَبِّي بِتَحْمِيدٍ يُعَلِّمُنِيهِ، ثُمَّ أَشْفَعُ، فَيَحُدُّ لِي حَدًّا، فَأُخْرِجُهُمْ مِنَ النَّارِ، وَأُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ» قَالَ: فَلاَ أَدْرِي فِي الثَّالِثَةِ أَوْ فِي الرَّابِعَةِ «فَأَقُولُ: يَارَبِّ، مَابَقِيَ فِي النَّارِ إِلاَّ مَنْ حَبَسَهُ الْقُرْآنُ» أَيْ وَجَبَ عَلَيْهِ الْخُلُودُ.

1200- Buhari ve Müslim, Enes bin Malik (r.a)'ten rivayet etmişlerdir:

1200-Buhari (8/160) 65-Kitabu't Tefsir. Bakara Suresi. 1-Yüce Allah'ın "Allah Adem'e bütün isimleri öğretti." sözü ile ilgili bab. Müslim (1/180) 1-Kitabu'l İman. 84-Cennet ehlinin derece yönünden en altta olanının orada kavuşacağı şeylerle ilgili bab.

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Yüce Allah kıyamet gününde insanları toplar. Bununla ilgilenirler." -Bir rivayette: "Bu kendilerine ilham edilir" ifadesi geçmektedir.- Rabb'imizden bizi şu bulunduğumuz ortamda rahata kavuşturması için şefaat dilesek (birini şefaatçi kılarak Rabb'imize bu dileğimizi arzetmesini istesek)" derler.

Bunun ardından Hz. Adem (a.s)'in yanına giderler. Ona:

"Sen insanlığın babası Adem'sin. Yüce Allah seni kendi eli ile yarattı. Sana kendi ruhundan üfledi. Meleklere emretti, onlar da sana secde ettiler. Rabb'inin katında bizi şu bulunduğumuz mekanda rahata kuvuşturması için şefaatte bulun!" derler. Hz. Adem (a.s):

"Ben bunu yapabilecek durumda değilim" der ve işlediği hatasını hatırlatır. Bu hatasından ötürü Rabb'inin huzuruna çıkmaktan çekinir ve:

"Ancak siz, Allah'ın dünya halkına gönderdiği ilk Resulü olan Hz. Nuh (a.s)'un yanına gidin" der. Sonra insanlar Hz. Nuh (a.s.)'un yanına giderler. O da:

"Ben bunu yapabilecek durumda değilim" der ve işlediği hatasını hatırlatır. Bu hatasından ötürü Rabb'inin huzuruna çıkmaktan çekinir ve:

"Ancak siz, Allah'ın kendisine yakın dost (halik) edindiği Hz. İbrahim (a.s)'in yanına gidin" der. Onlar da Hz. İbrahim (a.s)'in yanına giderler. Hz. İbrahim (a.s) de:

"Ben bunu yapabilecek durumda değilim" der ve işlediği hatasını hatırlatır. Bu hatasından ötürü Rabb'inin huzuruna çıkmaktan çekinir ve:

"Ancak siz, Allah'ın kendisi ile konuştuğu ve kendisine Tevrat'ı vermiş olduğu Hz. Musa (a.s)'nın yanına gidin" der. İnsanlar bu kez Hz. Musa (a.s)'nın yanına giderler. O da:

"Ben bunu yapabilecek durumda değilim" der ve işlediği hatasını hatırlatır. Bu hatasından ötürü Rabb'inin huzuruna çıkmaktan çekinir ve:

"Ancak siz, Allah'ın ruhu ve kelimesi (sözü) olan Hz. İsa (a.s)'nın yanına gidin" der. Onlar da Allah'ın ruhu ve kelimesi olan Hz. İsa (a.s)'nın yanına giderler. Hz. İsa (a.s) da:

"Ben bunu yapabilecek durumda değilim, ancak siz, Allah'ın geçmiş ve gelecek bütün günahlarını bağışlamış olduğu Hz. Muhammed (a.s)'in yanına gidin " der.

Bunun üzerine benim yanıma gelirler. Ben Rabb'imden izin isterim, bana

izin verilir. Ben O'nu görür görmez hemen secdeye varırım. Allahu Teala dilediği kadar bir süre beni bu hal üzere bırakır. Sonra:

"Ey Muhammed! Başını kaldır, söyle, söyleğin dinlenecek!" denilir. Ben kafamı kaldırır, Rabb'imin bana öğrettiği bir şekilde Rabb'ime hamdederim. Sonra şefaat dilerim. Yüce Allah, benim için bir sınır belirler. (Yani ne kadar insanı cehennemden çıkarabileceğime dair bir sınır belirler -Çeviren) O kadarını cehennemden çıkarır ve onları cennete sokarım. Sonra yeniden geri döner ve varınca hemen secdeye kapanırım. Allahu Teala dilediği kadar bir süre beni bu hal üzere bırakır. Sonra:

"Ey Muhammed! Başını kaldır, söyle, söylediğin dinlenecek! İste, istediğin verilecek! Şefaat dile, şefaatin kabul edilecek!" denilir.

Ben kafamı kaldırır, Rabb'imin bana öğrettiği bir şekilde Rabb'ime hamdederim. Sonra şefaat dilerim. Yüce Allah, banim için bir sınır belirler. (Yani ne kadar insanı cehennemden çıkarabileceğime dair bir sınır belirler -Çeviren) O kadarını cehennemden çıkarır ve onları cennete sokarım. Üçüncü ve dördüncü seferini (üçüncü ve dördüncü kez böyle olup olmayacağını) bilmiyorum. Sonra:

"Ey Rabb'im! Cehennemde Kur'an-ı Kerim'in kendilerini alıkoyduklarının (Kur'an-ı Kerim'in hükmüne göre ebedi olarak orada kalacakları bildirilenlerin) dışında kimse kalmadı" derim."

Bir Açıklama

Hadisi şerif, hesap işinin başlatılması için şefaatte bulunulması konusu ile başlamaktadır. Daha sonra ise insanların cehennemden çıkarılıp cennete sokulmaları olayından söz etmektedir. Anlaşıldığına göre hadisi şerif, hesabın başlatılması için olan şefaat konusunu atlamış ve daha başka şefaatlerden söz etmiştir. Çünkü dinleyici, hesabın başlatılması amacını taşıyan şefaati, sözün akışından zaten çıkarmaktadır.

İbni Kesir, en Nihaye adlı kitabında bu konuyu açıklamak amacıyla şunları söylemiştir:

"Hadis imamlarının, bu hadisin bir çok rivayet tarıkında Rab Teala'nın hesabı başlatması için olan birinci şefaatten hiç söz etmemiş olmaları oldukça gariptir. Oysa daha önce geçtiği üzere bu olaydan Sur hadisinde söz edilmektedir ve burada başlangıçta anlatılması istenen de odur. Hadisin anlatım tarzından da insanlar, önce Hz. Adem (a.s)'e, sonra diğer bazı peygamberlere hesabın başlatılması ve bulundukları yerde rahata kavuşmaları için şefaatte bulunmaları isteğiyle müracaat edeceklerdir.

Hadisin diğer rivayet tarıklarındaki anlatım tarzı (siyaklar) da buna işaret

etmektedir. Ancak mahşer konusuna gelince, müslümanların günahkarları için olan şefaatten ve onların cehennemden çıkarılmalarından söz etmektedirler. Selefin, bu hadisi şerifi böyle kısaltarak vermelerindeki amaçları, kimsenin cehenneme girdikten sonra bir daha oradan çıkamayacağı iddiasında bulunan Haricilere ve onların peşinden giden Mutezililere cevap verme amacı taşıdığını söylemişlerdir. İşte bu amaçla, hadisi şeriften, onların iddialarına karşı açık cevap olacak ifadeleri içeren kısmını nakletmişlerdir. Böylelikle onların, hadislerin bildirdiği şeye aykırı düşen bid'atlerine cevap vermişlerdir."

١٢٠١ــ رَوَى الْبَزَّارُ مَوقُوفًا عَنْ حُذَيفَةَ قَالَ: يَجْمَعُ اللَّهُ النَّاسَ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ وَلاَ تَكَلَّمَ نَفْسٌ فَأَوَّلُ مَنْ ــ أَحْسِبُهُ قَالَ ــ يَتَكَلَّمُ مَحَمَّدٌ ﷺ فَيَقُولُ: «لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ وَالْخَيْرُ فِي يَدَيْكَ وَالشَّرُّ لَيْسَ إِلَيْكَ وَالْمَهْدِيُّ مَنْ هَدَيْتَ وَعَبْدُكَ بَيْنَ يَدَيْكَ وَمِنْكَ وَإِلَيْكَ لاَمَلْجَأَ وَلاَ مَنْجَى مِنْكَ إِلاَّ إِلَيْكَ تَبَارَكْتَ وَتَعَالَيْتَ سُبْحَانَكَ رَبَّ الْبَيْتِ» فَهَذَا قَوْلُهُ ﴿عَسَى أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَحْمُودًا﴾.

1201- Bezzar, mevkuf olarak Huzeyfe (r.a)'nin şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Yüce Allah insanları tek bir düzlem (alan) üzerinde toplar. Burada kimse konuşamaz. İlk konuşacak kişi -ravi dedi ki: "sanıyorum -Hz. Muhammed (a.s)'dir" diye söyledi-.

"Emret ve buyur! Bütün iyilikler senin elindedir. Şerrin dönüşü sana değildir. Doğruya ulaşan, senin hidayetine (doğruluğa) erdirdiğindir. Kulun önündedir. Senden ve sanadır. Senden, senin kandi zatından başka sığınılacak ve kaçılacak yer yoktur. Senin şanın pek yücedir ve sen ulusun. Beyt'in (Kabe'nin) Rabbi olan sen yücesin" der. İşte bu, yüce Allah'ın şu ayeti kerimesinde ifade edilen şeydir:

"Umulur ki, Rabb'in seni övülecek makama (makam-ı mahmud'a) yükseltir." (1)

١٢٠٢ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «يُبْعَثُ النَّاسُ

1201-Keşfu'l Estar (4/167) Mecmau'z Zevaid (10/377) Müellif: "Bunu Bezzar mevkuf olarak rivayet etmiştir. Ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir" demiştir.

1) İsra Suresi: 79

يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَأَكُونَ أَنَا وَأُمَّتِي عَلَى تَلٍّ وَيَكْسُونِي رَبِّي حُلَّةً خَضْرَاءَ ثُمَّ يُؤْذَنُ لِي فَأَقُولَ مَاشَاءَ اللَّهُ أَنْ أَقُولَ فَذَلِكَ الْمَقَامُ الْمَحْمُودُ».

1202- Ahmed, Ka'b bin Malik (r.a)'ten rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"İnsanlar kıyamet günü dirilirler. Ben ve ümmetim bir tepenin üzerinde oluruz. Rabb'im bana yeşil bir hulle (cübbe) giydirir. Sonra bana izin verilir ve yüce Allah'ın dilediği şeyi söylerim. İşte bu, makam-ı mahmud (övünülecek makam)dur."

Bir Açıklama

Makam-ı mahmud, Resulullah (a.s)'ın, Mevkif'te uzun süre beklenilmesinden sonra, yüce Allah'ın onların hakkındaki hükmünü vermesi için şefaatte bulunması olacaktır. İşte bu faslu'l hitab (hesabın görülmesi, hükmün verilmesi) şefaatı olacaktır.

Resulullah (a.s)'ın bundan sonra da iki önemli şefaati olacaktır. Buralarda insanlar şefaatte bulunmaları üzere diğer peygamberlere başvuracaklar ama bütün peygamberler bunu, peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s)'e havale edeceklerdir. Bu iki şefaatin de birincisi Sırat'tan geçilmesine izin verilmesi için, ikincisi ise cennete girilmesine izin verilmesi için olacaktır.

Resulullah (a.s)'ın bunların dışında da altı şefaati olacaktır. İlk üç şefaat ise makam-ı mahmud adı verilen makama ait olan şefaatler olacaktır.

١٢٠٣ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «إِنْ شِئْتُمْ أُنَبِّئُكُمْ بِأَوَّلِ مَا يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَبِأَوَّلِ مَا يَقُولُونَ». قَالُوا: نَعَمْ قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ لِلْمُؤْمِنِينَ: هَلْ أَحْبَبْتُمْ لِقَائِي؟ فَيَقُولُونَ: نَعَمْ يَارَبَّنَا، فَيَقُولُ: لِمَ؟ فَيَقُولُونَ: رَجَوْنَا رَحْمَتَكَ وَعَفْوَكَ. فَيَقُولُ: فَقَدْ وَجَبَتْ لَكُمْ رَحْمَتِي».

1203- Taberani, Muaz bin Cebel (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

1202-Ahmed (3/456) Mecmau'z Zevaid (7/51) Müellif: "Bunu Ahmed rivayet etmiştir. Ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir" demiştir.

1203-Mu'cemu'l Kebir (20/125) Mecmau'z Zevaid (10/358) Müellif: "Bunu Taberani, iki ayrı senetle rivayet etmiştir. Bunlardan bir tanesi hasendir" demiştir.

"İsterseniz yüce Allah'ın kıyamet gününde mü'minlere ilk olarak ne diyeceğini ve mü'minlerin de O'na ilk olarak ne diyeceklerini size bildireyim." Oradakiler:

"Evet" dediler. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Yüce Allah mü'minlere: "Benim huzuruma çıkmaktan hoşnut oldunuz mu?" diye buyuracak, onlar da: "Evet, ey Rabb'imiz" diye cevap verecekler. Yüce Allah: "Niçin?" diye buyuracak. Onlar da: "Senin rahmetini ve affını umduk" diyecekler. Bunun üzerine yüce Allah: "Sizin için rahmetim hak olmuştur" diye buyuracak."

١٢٠٤ــ رَوَى التِّرمِذِيُّ عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ رَحِمَهُ اللَّهُ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «يُحْشَرُ الْمُتَكَبِّرُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَمْثَالَ الذَّرِّ فِي صُوَرِ الرِّجَالِ، يَغْشَاهُمُ الذُّلُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ، يُسَاقُونَ إِلَى سِجْنٍ فِي جَهَنَّمَ، يُقَالُ لَهُ: بُولُسَ، تَعْلُوهُمْ نَارُ الْأَنْيَارِ، يُسْقَوْنَ مِنْ عُصَارَةِ أَهْلِ النَّارِ طِينَةِ الْخَبَالِ».

1204- Tirmizi, Amr bin Şu'ayb (r.)'dan, o babasından, o da dedesinden (kendi babasından) rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Büyüklenenler, kıyamet gününde kendilerine insan görüntüsü verilmiş küçük karıncalar şeklinde haşrolunurlar. Her taraftan aşağılık kendilerini kuşatır. Cehennemde Bules adı verilen bir hapishaneye sürülürler. Onun ateşi, bütün ateşlerin üstüne çıkar. Kendilerine içecek olarak cehennemliklerin akıntıları olan irinler içirilecektir."

١٢٠٥ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «أَوَّلُ مَنْ يُدْعَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ: آدَمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ، فَتَرَاءَى ذُرِّيَّتُهُ، فَيُقَالُ لَهُمْ: هَذَا أَبُوكُمْ آدَمُ؟ فَيَقُولُ: لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ، فَيَقُولُ: أَخْرِجْ بَعْثَ جَهَنَّمَ مِنْ ذُرِّيَّتِكَ، فَيَقُولُ: يَارَبِّ! كَمْ أُخْرِجُ؟ فَيَقُولُ: أَخْرِجْ مِنْ كُلِّ مِائَةٍ تِسْعَةً وَتِسْعِينَ» ، فَقَالُوا: يَارَسُولَ اللَّهِ، إِذَا أُخِذَ مِنَّا مِنْ كُلِّ مِائَةٍ تِسْعَةٌ وَتِسْعُونَ فَمَاذَا يَبْقَى مِنَّا؟ قَالَ: «إِنَّ أُمَّتِي فِي الْأُمَمِ كَالشَّعَرَةِ

1204-Tirmizi (4/655) 38-Kitabu Sıfati'l Kıyame. 47-Suveyd bin Nasr'ın rivayeti babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, sahih olduğunu söylemiştir.

الْبَيْضَاءِ فِي الثَّوْرِ الْأَسْوَدِ»

1205- Buhari, Ebu Hureyre (r.a)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kıyamet günü ilk çağrılacak kişi Hz. Adem (as)'dir. Onun nesli kendisine bakar. Onlara:

"İşte bu babanız Adem'dir" denilir. Hz. Adem (a.s):

"Emret ve buyur, (ey Rabb'im!)" der. (Yüce Allah):

"Neslinden cehenneme gidecekleri çıkar" diye buyurur. Hz. Adem (.as):

"Ey Rabbim! Ne kadarını çıkarayım?" diye sorar. Yüce Allah:

"Her yüz kişiden, doksandokuz kişiyi çıkar" diye buyurur. Orada bulunanlar Resulullah (a.s)'a:

"Ey Allah'ın Resulü! Eğer bizden her yüz kişiden doksondokuz kişi alınırsa, geriye ne kadarımız kalacak?" diye sordular. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Benim ümmetim, diğer ümmetlerin yanında, öküzün üzerindeki bir tek beyaz tüy gibidir."

١٢٠٦ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ : «يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ: يَا آدَمُ! فَيَقُولُ: لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ» زَادَ فِي رِوَايَةٍ: «وَالْخَيْرُ فِي يَدَيْكَ فَيُنَادَى بِصَوْتٍ: إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكَ أَنْ تُخْرِجَ مِنْ ذُرِّيَّتِكَ بَعْثًا إِلَى النَّارِ، قَالَ: يَارَبِّ! وَمَا بَعْثُ النَّارِ؟ قَالَ: مِنْ كُلِّ أَلْفٍ تِسْعُمِائَةٍ وَتِسْعَةَ وَتِسْعُونَ، فَحِينَئِذٍ تَضَعُ الْحَامِلُ حَمْلَهَا، وَيَشِيبُ الْوَلِيدُ ﴿وَتَرَى النَّاسَ سُكَارَى وَمَا هُمْ بِسُكَارَى وَلَكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ﴾، فَشَقَّ ذَلِكَ عَلَى النَّاسِ حَتَّى تَغَيَّرَتْ وُجُوهُهُمْ.

1206- Buhari ve Müslim, Ebu Said el Hudri (r.a)'den rivayet etmişlerdir:

1205-Buhari (11/378) 81-Kitabu'r Rikak. 45-Haşr babı.

1206-Buhari (8/441) 65-Kitabu't Tefsir. Hacc suresinin tefsiri. 1-Yüce Allah'ın "O gün insanları sarhoş görürsün..." sözü ile ilgili bab. Müslim (1/201) 1-Kitabu'l İman. 96-Resulullah (a.s)'ın "Yüce Allah, Hz. Adem (a.s)'e neslinden cehenneme gidecekleri çıkar" diye buyurur." sözü ile ilgili bab.

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Yüce Allah kıyamet gününde, "Ey Adem!" diye buyurur. Hz. Adem (a.s):

"Emret ve buyur" der. -Bir rivayette şu ilaveye yer verilmiştir: "Hayrın tamamı senin elindedir." Sonra Hz. Adem (a.s)'e:

"Allah, senin neslinin içinden cehenneme gidecekleri çıkarmanı istiyor" diye ses gelir. Hz. Adem (a.s):

"Cehenneme gidecekler ne kadar olacak?" der. Yüce Allah:

"Her bin kişiden, dokuzyüzdoksündokuz kişi" diye buyurur. İşte o anda hamile olan çocuğunu düşürür ve küçük çocuğun saçları ağarır."

"İnsanları sarhoş gibi görürsün. Oysa sarhoş değildirler. Fakat bu, sadece Allah'ın azabının çetin olmasındandır." (1) Bu söz, insanlara o kadar ağır gelir ki, yüzleri değişir."

Bazı raviler yukarıdaki metne şunları ilave etmişlerdir:

"Orada bulunanlar: "Ey Allah'ın Resulü! Bu kişi (bu, binde bire takabül eden, denk gelen kişi) hengimiz olacak?" diye sordular. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Ye'cüc ve Me'cüc'den olanlar, binde dokuzyüzdoksandokuzu oluşturacak. Siz ise binde biri oluşturacaksınız. Sonra siz beyaz bir öküzün üzerinde bir tek siyah tüy gibisiniz. -yahut "siyah bir öküzün üzerindeki bir tek beyaz tüy gibisiniz-" (2)

Bir rivayette şöyle denilmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Yahut siz, eşeğin bacağındaki topuk gibisiniz. Ben sizin cennet ehlinin dörtte birini oluşturacağınızı umuyorum." Bu söz üzerine biz tekbir getirdik. Sonra Resulullah (a.s):

"Cenet ehlinini üçte birini oluşturacağınızı umuyorum" diye buyurdu. Biz tekrar tekbir getirdik. Ardından "Cennet ehlinin yarısını oluşturacağınızı umuyorum" diye buyurdu. Biz tekrar tekbir getirdik." (3)

١٢٠٧ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «يَقُولُ اللَّهُ:

---

1) Hacc Suresi: 2
2) Buhari (8/441) Aynı yer.
3) Müslim (1/202) Aynı yer.

يَا آدَمُ! فَيَقُولُ: لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ، وَالْخَيْرُ فِي يَدَيْكَ». قَالَ: «يَقُولُ: اَخْرِجْ بَعْثَ النَّارِ، قَالَ: وَمَا بَعْثُ النَّارِ؟ قَالَ: مِنْ كُلِّ اَلْفٍ تِسْعُمِائَةٍ وَتِسْعَةٌ وَتِسْعِينَ، فَذَاكَ حِينَ يَشِيبُ الصَّغِيرُ، وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا، وَتَرَى النَّاسَ سَكْرَى وَمَا هُمْ بِسَكْرَى وَلَكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ». فَاشْتَدَّ ذٰلِكَ عَلَيْهِمْ فَقَالُوا: يَارَسُولَ اللَّهِ! أَيُّنَا ذٰلِكَ الرَّجُلُ؟ قَالَ: «اَبْشِرُوا، فَإِنَّ مِنْ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ اَلْفًا وَمِنْكُمْ رَجُلٌ». ثُمَّ قَالَ: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، إِنِّي لأَطْمَعُ اَنْ تَكُونُوا ثُلُثَ اَهْلِ الْجَنَّةِ». قَالَ فَحَمِدْنَا اللَّهَ وَكَبَّرْنَا، ثُمَّ قَالَ: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، إِنِّي لأَطْمَعُ اَنْ تَكُونُوا شَطْرَ اَهْلِ الْجَنَّةِ إِنَّ مَثَلَكُمْ فِي الْأُمَمِ كَمَثَلِ الشَّعْرَةِ الْبَيْضَاءِ فِي جِلْدِ الثَّوْرِ الْاَسْوَدِ، اَوْ كَالرَّقْمَةِ فِي ذِرَاعِ الْحِمَارِ».

1207- Buhari, Ebu Said (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Yüce Allah "Ey Adem!" diye buyurur. Hz. Adem (a.s):

"Emret ve buyur, hayrın tamamı senin elindedir" der. Sonra yüce Allah:

"Neslinin içinden cehenneme gidecekleri çıkar" diye buyurur. Hz. Adem (a.s):

"Cehenneme gidecekler ne kadar olacak?" der. Yüce Allah:

"Her bin kişiden, dokuzyüzdoksandokuz kişi" diye buyurur. İşte bu an, küçük çocuğun saçlarının ağaracağı ve her hamile olanın çocuğunu düşüreceği andır. O anda insanları sarhoş halde görürsün. Gerçekte sarhoş değildirler ama Allah'ın azabı şiddetlidir." Bu haber, onu duyanlara oldukça ağır geldi ve Resulullah (a.s)'a:

"Ey Allah'ın Resulu! Bu kişi (bu, binde bire takebül eden kişi) hangimiz olacak?" diye sordular. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Sevinin (müjde olsun)! Ye'cüc ve Me'cüc'den olanlar, binde dokuzyüzdoksandokuzu oluşturacak, siz ise binde biri oluşturacaksınız." Daha sonra şöyle buyurdu:

"Canım elinde olana yemin olsun ki, ben sizin cennet ehlinin üçte birini

---

1207-Buhari (11/388) 81-Kitabu'r Rikak. 46-Yüce Allah'ın: "Kıyamet gününün sarsıntısı çok büyük bir şeydir..." sözü ile ilgili bab.

oluşturacağınızı umuyorum."

Bu söz üzerine biz Allah'a hamdettik ve tekbir getirdik. Sonra: "Canım elinde olana yemin olsun ki, ben sizin cennet ehlinin yarısını oluşturacağınızı umuyorum. Sizin, diğer ümmetler (toplumlar) yanındaki durumunuz, siyah bir öküzün yanındaki beyaz bir tüy veya eşeğin ayağındaki topuk gibidir" diye buyurdu."

DERSLER VE ÖĞÜTLER

İbni Hacer, Fethu'l Bari'de şöyle söylemiştir:

"Cehennemlikleri çıkar" sözünün anlamı: "Cehenneme gidecek olanları diğerlerinden ayır"dır. Hz. Adem (a.s)'in bütün insanlığın babası olması ve saadete (mutluluğa) erecek olanları da , şekavete (isyana, sapıklığa) düşecek olanları da bilmesi sebebiyle bu görev ona özel kılınmıştır. Resulullah (a.s) onu İsra gecesi, sağ ve sol yanlarında bir takım bilezikler olduğu halde görmüştür. Bu husus, daha önce geçen İsra hadisinde yer almaktaydı.

İbni Ebi'd Dunya'nın mürsel, hasen olarak naklettiği bir hadiste, Resulullah (a.s)'ın şöyle buyurduğu bildirilmektedir:

"Yüce Allah, Hz. Adem (a.s)'e: "Ey Adem! Sen bugün benimle neslin arasında hakemsin. Kalk ve sana onların amellerinden nelerin gösterileceğine bak..." diye buyurur.

Hadislerde geçen "her bin kişiden, dokuzyüzdoksandokuz kişi" ve "her yüz kişiden, doksandokuz kişi" rakamlarının arasını buluşturma konusunda Kirmani şöyle söylemiştir:

"Her iki rakamda da anlatılmak istenen şey, mü'minlerin sayılarının az olacağının, kafirlerin sayılarının ise çok olacağının ifadesidir."

Birinci açıklamasının hükmüne göre Ebu Hureyre (r.a)'nin rivayet ettiği hadis, Ebu Said el Hudri (r.a)'nin rivayet ettiği hadise takdim edilir, onun içeriği, ve hükmü esas alınır. Çünkü Ebu Hureyre (r.a)'nin rivayet ettiği hadis, cennete gideceklerin oranlarının daha fazla olacağını bildirmektedir. Fazlalık hükmüne göre (oranlama hesabına göre) Ebu Said (r.a)'in rivayet ettiği hadis, cennete gideceklerin oranının binde bir olduğunu, Ebu Hureyre (r.a)'nin rivayet ettiği hadis ise binde on olduğunu bildirmektedir. İkinci açıklamasının gereğine göre ise burada oranlama esas alınmaz. Aksine söz konusu ifadelerden anlaşılması gereken, cennete gideceklerin sayılarının, diğerlerine göre oldukça az olacağıdır.

Yüce Allah bu konuda daha başka cevaplar bulunulmasına da kapı açmıştır. Bu da Ebu Said (r.a)'in rivayet ettiği hadis ile onu doğrulayan diğer hadislerin,

Hz. Adem (a.s)'in bütün nesli içinden cennete gideceklerin oranının binde bir olduğuna işaret ettiğinin, Ebu Hureyre (r.a)'nin rivayet ettiği hadisin ise Ye'cüc ve Me'cüc'ün dışında kalan insanlardan cennete gideceklerin oranının binde on olduğuna işaret ettiğinin anlaşılmasıdır.

Ebu Said (r.a)'in hadisinde Ye'cüc ve Me'cüc'den söz edilmesine rağmen, Ebu Hureyre (r.a)'nin hadisinde söz edilmemesi de bu açıklamayı desteklemektedir. Bununla birlikte birinci hadisin, tüm insanların içinden cennetliklerin oranını, ikinci hadisin ise diğer insanlara göre bu ümmetin oranını veriyor olması da ihtimal dahilindedir.

Ebu Hureyre (r.a)'nin hadisinde; "Bizden bu kadar insan alınırsa..." ifadesinin geçmesine rağmen, Ebu Said (r.a)'in hadisinde "Benim ümmetim, bin parçadan bir parçadır" ifadesinin geçmesi de bunu destekleyen bir başka durum olarak ortaya çıkıyor.

Yine cennettekilerle cehennemliklerin ayrımının iki kere yapılacağı, birincide bütün ümmetlerin içinden böyle bir taksimin yapılacağı ve bunlardan her bin kişiden, dokuzyüzdoksandokuz kişinin cehenneme gideceği, sonra bir de bu ümmetin yani Resulullah (a.s)'ın davetinin kendilerine ulaşmış olduğu kimselerin içinden böyle bir taksimin yapılacağı ve bunların içinden de her bin kişiden, on kişinin cennete gideceği de anlaşılabilir.

Bununla birlikte, cehenneme gidecekler ile oraya girecek olan kafirlerin ve günahkarların tümünün birlikte kastedilmiş olması ve buna göre her bin kişiden, cehenneme gidecek olan dokuzyüzdoksandokuz kişinin, dokuzyüz doksanının kafirlerden, dokuzunun da günahkarlardan oluşacağı ihtimali de söz konusudur. En doğru olanını ise ancak yüce Allah bilir.

Resulullah (a.s)'ın "İşte bu an, çocukların saçlarının ağaracağı ve her hamile kadının karnındakini düşüreceği andır..." sözünün zahirinden (görünen anlamından) anlaşıldığına göre bu olay, Mevkif'te meydana gelecektir. Ancak o vakitte, hamilelik, çocuk düşürme ve saç ağarması gibi olayların olmayacağı için bu konu biraz kapalılık arzetmektedir. Bazı tefsirciler, bu olayların kıyamet gününden önce meydana geleceğini söylemişlerdir. Ancak hadisi şerif böyle olmayacağını göstermektedir.

Kirmani, bu konu ile ilgili açıklamasında, söz konusu olayların temsili bir şekilde ve o anki dehşetin dışa akseden manzaraları tarzında olacağını söylemiştir.

Nevevi de bu mesele üzerinde durmuş, bu mesele ile ilgili olarak ilim adamlarının iki ayrı açıklamasının bulunduğunu belirtmiş ve şöyle söylemiştir:

"Burada, takdiri anlamda bir ifade kullanılmıştır. Yani, demek isteniyor ki,

eğer o anda kadınlar hamile olsalardı karınlarındakini düşürürlerdi. Nitekim araplar bazı zorlukları ifade için "başımıza öyle şeyler geldi ki, çocukların saçlarını ağartır" derler.

Buradaki hadisi şerifte geçen ifade ile, gerçek olayın gerçek bir şekilde meydana geleceği de kastedilmiş olabilir. Çünkü herkes öldüğü hal üzere diriltilecektir. Buna göre hamile olarak ölen hamile olarak, emzikli iken ölen emzikli olarak, çocuk olarak ölen de çocuk olarak diriltilecektir.

Kıyamet vaktinin sarsıntısı olunca ve insanların Hz. Adem (a.s)'i gördükleri, ona söylenilenleri duydukları bir anda, Hz. Adem (a.s)'e de sözü geçen emir verilince, büyük bir korkuya kapılacaklar, bu yüzden hamile olan, karnındakini düşürecek, çocuğun saçları ağaracak ve emzikli kadın çocuğunu unutuverecektir."

Ebu Hureyre (r.a)'nin rivayetinde "*kıyamet gününde ilk çağrılacak kişi Hz. Adem (a.s)'dir*" deniliyor. Buradaki öncelik, mutlak anlamda bir öncelik olacağı gibi, nisbi anlamda bir öncelik de olabilir. Eğer mutlak anlamda bir öncelik kastediliyor ise bu çağrılma işi hesap, mizan ve delillerin (hüccetlerin) ortaya konulmasından önce, Mevkif'te cehennemliklerin cennetliklerden ayrılacağı anda meydana gelecek demektir. Eğer burada kastedilen öncelik, nisbi bir öncelik ise, bu çağrılma işi kıyamet gününün merhalelerinden herhangi bir merhalede meydana gelebilir.

Yüce Allah'ın, peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s)'e hesabın başlatılması için şefaatte bulunmasına izin vererek hitapta bulunacağını bildiren naslar da, Hz. Adem (a.s)'e yapılacak çağrıdaki önceliğin nisbi bir öncelik olacağına işaret etmektedir. Anlaşıldığına göre Hz. Adem (a.s)'e yönelik çağrı, hesap ve mizanın (amellerin tartılması işinin) bitiminden sonra olacaktır. O sırada Hz. Adem (a.s)'e, neslinden cehenneme gidecek olanları çıkarması için bir çağrıda bulunulacaktır. Bu konuda bizim tercih ettiğimiz görüş budur.

Cehenneme gideceklerle ilgili olarak gelen rivayetler Ye'cüc ve Me'cüc kavminden olanların sayılarının bütün yeryüzü halkına oranla önemli bir çoğunluğu oluşturacaklarını bildirmektedir. Bu da, bizim Ye'cüc ve Me'cüc'le ilgili bölümde anlattıklarımızın doğruluğunu göstermekte ve Ye'cüc ve Me'cüc duvarının hala var olduğu ve onların dışarı çıkmalarını engellediği, söz konusu kavimlere mensup insanların da yeryüzünün herhangi bir yerinde meçhul bir şekilde varlıklarını sürdürdükleri kanaatini taşıyanlara karşı bir cevap özelliği taşımaktadır. Bu görüş, olanlara ters düştüğü gibi, konuyla ilgili nasların ifade ettiği anlamla da çelişmektedir.

Sonra Ye'cüc ve Me'cüc'den söz eden Kur'an-ı Kerim nasları da bunların ileri sürdüklerini doğrulayacak nitelikte değildir. Aksine bu naslar, bizim her- han-

gi bir zorlamaya gitmeden yaptığımız açıklamaların doğruluğunu göstermektedir.

١٢٠٨ــ رَوَى اَحْمَدُ عَنْ اَبِى الدَّرْدَاءِ عَنِ النَّبِىِّ ﷺ قَالَ: «اِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لآدَمَ عَلَيْهِ السَّلاَمُ: قُمْ فَجَهِّزْ مِنْ ذُرِّيَّتِكَ تِسْعَمِائَةٍ وَتِسْعَةً وَتِسْعِينَ اِلَى النَّارِ، وَوَاحِدًا اِلَى الْجَنَّةِ»، فَبَكَى اَصْحَابُهُ وَبَكَوْا ثُمَّ قَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «اِرْفَعُوا رُؤُسَكُمْ فَوَالَّذِى نَفْسِى بِيَدِهِ مَا اُمَّتِى فِى الْاُمَمِ اِلاَّ كَالشَّعْرَةِ الْبَيْضَاءِ فِى جِلْدِ الثَّوْرِ الْاَسْوَدِ» فَخَفَّفَ ذٰلِكَ عَنْهُمْ.

1208- Ahmed, Ebu Derda (r.a)'dan rivâyet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Yüce Allah, kıyamet gününde Hz. Adem (a.s)'e "Kalk ve neslini dokuzyüzdoksandokuz kişi cehenneme, bir kişi de cennete gitmek üzere hazırla" diye buyurur." Resulullah (a.s) böyle söyleyince ashabı ağladı ve ağlamıyı bir süre sürdürdüler. Sonra Resulullah (a.s) kendilerine şöyle buyurdu:

"Başlarınızı kaldırın! Benim ümmetim, diğer ümmetlerin (toplumların) yanında, ancak siyah öküzün üstündeki bir tanecik beyaz tüy gibidir." Resululah (a.s)'ın bu sözü, sahabileri biraz rahatlattı."

١٢٠٩ــ رَوَى اَبُو يَعْلَى عَنْ اَنَسٍ قَالَ: نَزَلَتْ: ﴿يَآ اَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ﴾ اِلَى قَوْلِهِ: ﴿وَلٰكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ﴾ عَلَى النَّبِىِّ ﷺ فِى مَسِيرٍ لَهُ فَرَفَعَ بِهَا صَوْتَهُ حَتَّى ثَابَ اِلَيْهِ اَصْحَابُهُ، فَقَالَ: «اَتَدْرُونَ اَىَّ يَوْمٍ هٰذَا؟ يَوْمَ يَقُولُ اللَّهُ لآدَمَ: قُمْ فَابْعَثْ بَعْثًا اِلَى النَّارِ مِنْ كُلِّ اَلْفٍ تِسْعُمِائَةٍ وَتِسْعَةً وَتِسْعُونَ اِلَى النَّارِ، وَوَاحِدٌ اِلَى الْجَنَّةِ» فَكَبُرَ ذٰلِكَ عَلَى الْمُسْلِمِينَ فَقَالَ النَّبِىُّ ﷺ : «سَدِّدُوا وَقَارِبُوا وَاَبْشِرُوا فَوَالَّذِى نَفْسِى بِيَدِهِ مَا اَنْتُمْ فِى النَّاسِ اِلاَّ كَالشَّامَةِ فِى جَنْبِ الْبَعِيرِ اَوْ كَالرَّقْمَةِ فِى ذِرَاعِ الدَّابَّةِ. اِنَّ مَعَكُمْ لَخَلِيقَتَيْنِ مَا كَانَتَا فِى شَىْءٍ قَطُّ اِلاَّ كَثَّرَتَاهُ: يَاْجُوجَ وَمَاْجُوجَ وَمَنْ هَلَكَ مِنْ كَفَرَةِ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ».

1208-Ahmed (6/441) Mecmau'z Zevaid (10/393) Müellif: "Bu hadisi şerifi Ahmed ve Taberani rivayet etmişlerdir. İsnadı iyidir (ceyyiddir)" demiştir.

1209- Ebu Ya'la, Enes bin Malik (r.a)'in şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Ey İnsanlar! Rabb'imizden korkun! Doğrusu kıyamet gününün sarsıntısı büyük şeydir. Kıyameti gören her emzikli kadın, emzirdiğini unutur. Her hamile kadın, çocuğunu düşürür. İnsanları sarhoş gibi görürsün. Oysa sarhoş değildirler. Fakat bu sadece Allah'ın azabının çetin olmasındandır." (1) ayeti kerimeleri Resulullah (a.s)'a bir yolculuğu sırasında indi. Resulullah (a.s), bu ayeti kerimeleri yüksek sesle okudu. Bunun üzerine sahabiler O'na doğru dönüp baktılar. Bunun üzerine Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Siz, bu günün hangi gün olduğunu biliyor musunuz? Bu gün yüce Allah'ın Hz. Adem (a.s)'e: "Kalk ve her bin kişiden, dokuzyüzdoksandokuz kişiyi cehenneme gönderilmek, bir kişiyi de cennete gönderilmek üzere çıkar" diye buyuracağı gündür." Resulullah (a.s)'ın bu açıklaması müslümanlara çok ağır geldi. Bunun üzerine Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kendinize gelin, durumunuzu düzeltin ve sevinin! O'nun elinde olana yemin olsun ki, siz bütün insanlara nisbetle, ancak devenin yan tarafındaki bir benek ya da herhangi bir hayvanın ayağındaki bir topuk kadarsınız. Sizinle birlikte iki topluluk var ki, bunlar kimlere karışsalar, onların sayılarını artırırlar. Bunlar Ye'cüc ve Me'cüc ile insanların ve cinlerin kafirlerinden ölenlerdir. (Kafir olarak ölen insanlar ve cinlerdir)"

١٢١٠ــ رَوَى التِّرْمِذِيُّ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يَخْرُجُ عُنُقٌ مِنَ النَّارِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، لَهُ عَيْنَانِ تُبْصِرَانِ، وَأُذُنَانِ تَسْمَعَانِ، وَلِسَانٌ يَنْطِقُ، يَقُولُ: إِنِّي وُكِّلْتُ بِثَلَاثَةٍ، بِمَنْ جَعَلَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ، وَبِكُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ، وَبِالْمُصَوِّرِينَ».

1210- Tirmizi, Ebu Hureyre (r.a)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kıyamet gününde cehennemin içinden bir boyun çıkar. Bu boyun; gören iki

1209-Mecmau'z Zevaid (10/394) Müellif: "Bunu Ebu Ya'la rivayet etmiştir. Muhammed bin Mehdi dışında kalan ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir. Söz konusu kişi ise sikadır" demiştir.

1210-Tirmizi (4/701) 40-Kitabu Sıfati Cehennem. 1-Cehennemin özelliği hakkında gelen rivayetler babı. Tirmizi bu hadisin hasen, sahih, garib olduğunu söylemiştir. Burada "cehennemden bir boyun çıkar..." ifadesi ile kastedilen, cehenneme bağlı boyun gibi bir şeyin çıkacağıdır.

1) Hacc Suresi: 2

gözü, işiten iki kulağı ve konuşan bir dili bulunur. Bu: "Ben üç gurubu almakla görevlendirildim: Allah'ın yanında bir başkasını ilah edinenleri, inatçı zorbaları ve canlı resmi yapanları" der."

Bir Açıklama

İfadeden anlaşıldığına göre sözü edilen boyun, gerekli kişilerin şahitliklerine başvurulması, amel defterlerinin dağıtılması ve amellerinin tartılmasıyla insanların aleyhine olacak bütün delillerin (hüccetlerin) ortaya konmasından sonra çıkacaktır.

١٢١١ــ رَوَى التِّرمِذِيُّ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يُعْرَضُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثَلاَثَ عَرَضَاتٍ، فَأَمَّا عَرْضَتَانِ، فَجِدَالٌ وَمَعَاذِيرُ وَأَمَّا الْعَرْضَةُ الثَّالِثَةُ، فَعِنْدَ ذٰلِكَ تَطِيرُ الصُّحُفُ فِي الْأَيْدِي، فَآخِذٌ بِيَمِينِهِ وَآخِذٌ بِشِمَالِهِ».

1211- Tirmizi, Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"İnsanlar kıyamet gününde üç arza (sunuşa) tabi olurlar. İki arzda (sunuşta) tartışmalar ve mazeret ortaya sürmeler olur. Üçüncü arzda (sunuşta) ise amel defterleri uçarak ellere gelir. Kimisi amel defterini sağ yanından alır, kimisi de sol yanından alır."

DERSLER VE ÖĞÜTLER

İbni Kesir, Tirmizi'nin bu hadisi zayıf görmesine hayret etmiş ve 'Nihaye' adlı kitabında bunun tartışmasını yapmıştır.

Uzun süre beklenilmesinden ve hesabın başlatılması için şefaatte bulunulmasından sonra birinci arz (sunuş) gerçekleşir. Bu sunuşta şirk ve peygamberlere icabet konularında sorular sorulur ve bazı azarlamalar ve eleştiriler olur.

İkinci sunuşta, peygamberler şahitlikte bulunurlar ve kafirler onların şeha-

---

1211-Tirmizi (4/617) 38-Kitabu Sıfati'l Kıyame. 4-Sunuş (arz) konusunda gelen rivayetler babı. Tirmizi, bu hadisle ilgili olarak şöyle açıklamada bulunmuştur: "Hasan'ın, Ebu Hureyre (r.a)'den hadis duymamış olması nedeniyle bu hadis, onun rivayeti cihetinden sahih değildir. Bazıları bu hadisi, Hasan'ın Ebu Musa (r.a)'dan rivayeti tarikiyle de nakletmişlerdir."

Bu hadisin isnadı ise zayıftır. Çünkü Hasan-ı Basri (r.a) Ebu Hureyre (r.a)'den de, Ebu Musa el Eş'ari (r.a)'den de hadis duymamıştır. Hafız, 'Feth'de, Tirmizi'nin bu hadisle ilgili açıklamasını verdikten sonra şöyle söylemiştir: "Bunu Beyhaki, hasen bir senetle, Abdullah bin Mes'ud (r.a)'dan mevkuf olarak rivayet etmiştir."

detlerini inkar ederler. Bunun üzerine Hz. Muhammed (a.s) ve O'nun ümmeti, peygamberlerin şahitliklerinin doğru olduğu üzerine şahitlikte bulunurlar. Böylece insanlara karşı delil ortaya konulmuş olur.

Ardından amel defterleri uçarak gelmeye başlar. Böylelikle her insan, günahını öğrenir.

Daha sonra hesap ve mizan (amellerin tartılması) işi olur.

İbni Kesir, 'Nihaye' adlı kitabında hesabın, mizandan (amellerin tartılması işinden) önce olacağı görüşünü savunmuştur. Allah kendisine rahmet eylesin.

İbni Kesir şöyle söylemiştir:

"Ebu Abdullah Kurtubi şöyle söylemiştir:

"İlim adamları "Hesap işi bitince, peşinden amellerin tartılması işi başlar. Çünkü amellerin tartılması, ceza içindir. Dolayısıyla hesap işinden sonra olması gerekir. Hesap bizzat amellerin kendileri ile ilgilidir. Mizan (amellerin tartılması) ise, bunların değerlerini ortaya çıkarmak içindir. Karşılık (ceza) bu değerlere göre olur" demişlerdir.

Yüce Allah'ın: "Kıyamet gününde adalet terazilerini meydana koyarız" sözü, orada amellerin tartılması için birden fazla terazinin kurulacağına işaret eder. Ancak burada ("teraziler" diye tercüme ettiğimiz) metindeki "mevazin" kelimesi ile, tartılan şeylerin kastedilmiş olması da ihtimal dahilindedir. Tartılacak amellerin türlerinin değişik olması itibariyle kelime çoğul (cem) olarak kullanılmış olabilir. En doğrusunu ise şanı yüce olan Allahu Teala bilir."

Üç sunuş konusuyla ilgili olarak İbni Hacer de 'Fethu'l Bari'de şu açıklamaları yapmıştır:

"Tirmizi şöyle söylemiştir:

"Münakaşa, kafirler tarafından olur. Çünkü onlar Rabb'lerini bilmezler ve münakaşa etmeleri halinde kazanacaklarını sanırlar. Mazeretlerin ortaya konması ile kastedilen ise, yüce Allah'ın, Hz. Adem (a.s) ile diğer peygamberlerinin düşmanlarının aleyhlerine delilleri (hüccetleri) ortaya koymasıyla bu peygamberlerin özürlerini kabul etmesidir. Üçüncü arz (sunuş) ise, mü'minlerle ilgili olacaktır ki, bu en büyük arzdır (sunuştur.)"

Tirmizi'nin münakaşa konusu ile ilgili olarak söylediği söz kabul edilebilir bir sözdür. Ancak daha sonrasında yaptığı açıklamaları kabul etmek biraz zordur. Beklenilen yer, yüce Allah'ın celal sıfatının tecelli edeceği yer iken, O'nun mazeretleri kabul etmesi nasıl olacaktır? Üçüncü arzın, yalnız müslümanlara mahsus kılınması da şu ayeti kerimenin ifade ettiği anlama ters düşmektedir.

Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Her insanın boynuna, işlediklerini dolarız." (1)

١٢١٢ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ، اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ قَالَ: «لَتُؤَدُّنَّ الْحُقُوقُ اِلَى اَهْلِهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ، حَتَّى يُقَادَ لِلشَّاةِ الْجَلْحَاءِ مِنَ الشَّاةِ الْقَرْنَاءِ».

1212- Müslim, Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kıyamet gününde haklar sahiplerine mutlaka verilecektir. Hatta boynuzsuz koyun, boynuzlu koyundan hakkını alacaktır."

١٢١٣ــ رَوَى اَحْمَدُ عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ قَالَ: «يُقْتَصُّ لِلْخَلْقِ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ حَتَّى لِلْجَمَّاءِ مِنَ الْقَرْنَاءِ وَحَتَّى لِلذَّرَّةِ مِنَ الذَّرَّةِ».

1213- Ahmed, Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Yaratıklar birbirlerinden kısas ile haklarını alacaklardır. Hatta boynuzsuz koyun, boynuzlu koyundan ve hatta tane, taneden hakkını alacaktır."

Bir Açıklama

Zahir olana göre hayvanların birbirlerine karşı kısasta bulunmaları (birbirlerinden hak almaları), yükümlülerin hesaba çekilmelerinden önce gerçekleşecektir. Çünkü hayvanların bu şekilde kısasta bulunmalarından sonra onlara *"Toprak ol!"* denilir ve onlar da toprak olurlar. Bunun üzerine kafir de *" Keşke ben de toprak olsaydım"* diye sızlanır. Bu konuda yüce Allah şöyle buyurur:

"Cabrail ve meleklerin dizi dizi durdukları gün Rahman olan Allah'ın izni olmayan kimse konuşamayacaktır. Konuştuğu zaman da doğruyu söyleyecektir. İşte gerçek gün budur. Dileyen kimse Rabb'ine götürecek bir yol benimser. Sizi

---

1212-Müslim (4/ 1997) 47-Kitabu'l Birr ve's Sıla ve'l Adab. 15-Zulmün haram kılınması babı. Tirmizi (4/614) 38-Kitabu Sıfati'l Kıyame. 2-Hesabın ve kısasın nasıl olacağı konusunda gelen rivayetler babı. Tirmizi, bu hadisin hasen sahih olduğunu söylemiştir.

1213-Ahmed (2/363) Mecmau'z Zevaid (10/352) Müellif: "Bunu Ahmed rivayet etmiştir. Ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir" demiştir.

1) İsra Suresi: 13

yakın gelecekteki bir azapla uyardık. O gün, kişi elleriyle sunduğuna bakar ve inkarcı da "keşke toprak olsaydım" der." (1)

Ancak zekatları verilmemiş olan hayvanlar yüzünden, sahipleri azaba çarptırılacaklardır. Onlarla ilgili hesap, muhtemelen daha sonraya bırakılacaktır. Naslar, hayvanlara *"toprak ol"* denileceği ve onların da toprak olacakları yerin neresi olacağını kesin bir şekilde bildirmemiştir.

١٢١٤ــ رَوَى التِّرمِذِيُّ عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ : «اَوَّلُ مَا يُسْأَلُ عَنْهُ الْعَبْدُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنَ النَّعِيمِ، اَنْ يُقَالَ لَهُ: اَلَمْ نُصِحَّ لَكَ جِسْمَكَ؟ وَنُرْوِكَ مِنَ الْمَاءِ الْبَارِدِ؟».

1214- Tirmizi, Ebu Hureyre (r.a)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kula, kıyamet gününde ilk önce kendisine verilen nimetler konusunda soru sorulur. Kendisine: "Biz senin bedenine sağlık vermedik mi?" Biz sana soğuk su içirmedik mi?" denilir."

١٢١٥ــ رَوَى التِّرمِذِيُّ عَنْ اَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، وَاَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالاَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ : «يُؤْتَى بِالْعَبْدِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَيَقُولُ لَهُ: اَلَمْ اَجْعَلْ لَكَ سَمْعًا وَبَصَرًا وَمَالاً وَوَلَدًا؟ وَسَخَّرْتُ لَكَ الْاَنْعَامَ وَالْحَرْثَ؟ وَتَرَكْتُكَ تَرْأَسُ وَتَرْبَعُ؟ فَكُنْتَ تَظُنُّ اَنَّكَ مُلاَقِىَّ يَوْمَكَ هٰذَا؟ فَيَقُولُ: لاَ، فَيَقُولُ لَهُ: اَلْيَوْمَ اَنْسَاكَ كَمَا نَسِيتَنِى».

1215- Tirmizi, Ebu Said el Hudri (r.a) ve Ebu Hureyre (r.e)'den şu şekilde

1214-Tirmizi (5/448) 48-Kitabu Tefsiri'l Kur'an. 89-Tekasür suresi babı. Tirmizi, bu hadisin garib olduğunu söylemiştir. Hadisin isnadı ise kavidir. (Kuvvetlidir) İbni Hibban, bu hadisin sahih olduğunu söylemiştir.

1215-Tirmizi (4/619) 38-Kitabu Sıfati'l Kıyame. 6-Abdullah bin Muhammed'in rivayeti babı. Tirmizi, bu hadisin sahih, garib olduğunu söylemiştir. Hadisin isnadı ise hasendir. Hadisin metninde geçen (bizim "haraç almak" olarak tercüme ettiğimiz) "terbe'u" kelimesi, ordu kumandanlarının savaşlarda elde edilen ganimetlerden kendileri için ayırdıkları hisse için kullanılır. Bu hisse o dönemlerde, dörtte bir olurdu. ("Terbe'u" kelimesi de "dörtte birini alırsın" anlamınadır). Kelime, bazı rivayetlerde "terte'u" şiklinde geçmektedir. Bu kelime ise bir yerin nimetlerinden yararlanmak, anlamına gelir. Birisi develerini otu bol olan yerde otlattığı zaman bu işini ifade için "rete'tu'l ibil" tabirini kullanır.

1) Nebe Suresi: 38-40

rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kıyamet gününde kul getirilir. (Yüce Allah) kendisine şöyle buyurur:

"Ben sana kulak, göz, mal ve çocuk vermedim mi? Hayvanları ve tarlaları senin hizmetine sunmadım mı? Senin bir topluluğun başına geçmene ve onlardan kendin için haraç almana fırsat vermedim mi? Peki, sen böyle bir günde benim huzuruma çıkacağını düşündün mü?" Kul:

"Hayır" diye cevap verir. Bunun üzerine yüce Allah:

"Senin beni unuttuğun gibi, bugün de ben seni unutuyorum" diye buyurur."

Tirmizi şöyle söylemiştir:

"Yüce Allah'ın: "Sen beni unuttuğun gibi, bugün de ben seni unutuyorum" sözünün anlamı şudur: "Bugün de ben seni azabın içinde bırakıyorum."

DÖRDÜNCÜ KISIM

AHİRET GÜNÜNDEKİ KARŞILIKLI KONUŞMALAR

KONU İLE İLGİLİ KUR'ANİ NASLAR

AHİRET GÜNÜNDEKİ KARŞILIKLI KONUŞMALAR

İnsan, dünyada kendini bir tehlike ile karşı karşıya görünce, bu tehlikeden kurtulabilmek için elinden gelen bütün gayreti gösterir. Yine insan, bir hakka sahip olduğunda, onu elde edebilmek için başkaları ile tartışmaya girer. Böylelikle hakkını ortaya çıkarır. Zalimler, yenilgiye düştüklerinde, bir takım mazeretler ortaya sürerek kendilerini temize çıkarmaya çalışırlar. İnsanın belli tabiatı ve tutumları vardır. Ahiret günü ise insanların, üzerinde ihtilafa düştükleri şeyler hakkında kesin hükümlerin verileceği gündür. O gün aynı zamanda bazı konuların gerçek mahiyetleri ile ortaya çıkacağı ve görüneceği gündür. O günde peygamberlerin doğruluğu açığa çıkar. İnsanlar o günde Allah'ın vaadlerinin ve va'idlerinin (tehditlerinin) gerçekleştiğini görürler. İşte bütün bu gelişmeler karşısında insan, kendine bir yarar olacağı zannıyla nefsini kurtarabilmek için bütün gücüyle tartışmaya girer. Batıl yolda olanların kendilerine bir yarar dokunacağını sanarak bütün güçleriyle mazeretler ortaya döktükleri görülür. Yine batıl yolda olanların kendi aralarında, hak yolda olanların da kendi aralarında konuştukları görülür. Bunun yanısıra cennet ehli ile cehennem ehli arasında konuşmalar olur. Cehennem ehlinin, meleklere ve cennet ehline bazı ricalarda bulundukları olur. Meleklerin cennet ehli ile güzel sözlerle konuştukları görülür. İşte bütün bu konuşmalarla ilgili olarak Kur'an-ı Kerim'de ayrıntılı bilgilerin yer aldığı görülür. Kitabımızda ahiret gününde gerçekleşecek olayların önemlilerinden olan bu karşılıklı konuşma olayını atlamış olmamak için aşağıda bununla ilgili bazı örnekler sunacağız.

KONU İLE İLGİLİ KUR'ANİ NASLAR

"Ölüm sarhoşluğu gerçekten geldi. İşte (ey insan) bu senin öteden beri kaçtığın şeydir. Sur'a üflendi. İşte bu tehdidin gerçekleşmesi günüdür. Her can yanında bir sürücü ve bir şahitle gelir. (Allah ona) "Andolsun sen bundan gaflet içinde idin. Biz senin gözünden perdeni açtık. Bugün gözün keskindir" dedi.

Yanındaki arkadaşı "işte yanımdaki hazır" dedi. Allah, sürücü ve şahide buyurdu ki, "Haydi ikiniz atın cehenneme her inatçı nankörü. Hayra engel olan saldırgan şüpheciyi. O ki, Allah ile beraber başka tanrılar edindi. Bundan dolayı onu çetin bir azaba atın." Yanındaki arkadaşı dedi ki: "Rabb'imiz! Ben onu azdırmadım. Fakat o kendisi derin bir sapıklık içinde idi." Yüce Allah buyurdu ki: "Huzurumda çekişmeyin. Ben size daha önce uyarı göndermiştim. Benim huzurumda söz değiştirilmez ve ben kullara zulmedici değilim." O gün cehenneme "doldu mu?" deriz. "Daha yok mu?" der. Cennet de Allah'ın azabından korunanlara yaklaştırılmıştır. Uzak değildir onlardan. "İşte size va'dedilen budur" denildi. Daima tevbe ile Allah'a dönen, O'nun buyruklarını koruyan, görmeden Rahman'a saygı gösteren ve Hakk'a dönük ve bir yürek getiren herkesin mükafatı budur. Oraya esenlikle girin. Bu ebedi yaşama günüdür. Orada istediklerini bulurlar. Katımızda daha fazlası da var." (1)

Yüce Allah'ın *"Her can, yanında bir sürücü ve bir şahitle gelir"* sözünde kendilerinden bahsedilen sürücü ve şahit, iki melektir. Sürücünün, fenalıkları yazan, şahidin ise iyilikleri yazan melek olduğu söylenmiştir. Yüce Allah'ın: *"Yanındaki arkadaşı "işte yanımdaki hazır" dedi"* sözünde bahsi geçen *"arkadaş,"* insana müvekkel kılınan ve kendisine insanın işleri ile ilgilenmesi, onun sürekli yakınında bulunması görevi verilmiş olan melektir.

"Haydi ikiniz, atın cehenneme her inatçı nankörü" sözündeki hitap, sürücü ve şahit meleğidir.

Yüce Allah'ın: *"Yanındaki arkadaşı dedi ki:"Rabbimiz! Ben onu azdırmadım. Fakat o kendisi derin bir sapıklık içinde idi."* sözünde bahsi geçen arkadaş ile kastedilen ise, insanın başına musallat edilmiş olan, sürekli onu sapıtmaya çalışan şeytandır.

"Rabbimiz! Ben onu azdırmadım."

Ben onu saptırmadım. Bu sözün, insanın kendine musallat edilmiş şeytandan şikayetçi olması üzerine, şeytan tarafından ona cevap olarak söylenilmiş bir söz olduğu anlaşılmaktadır. Bunun için yüce Allah ayeti kerimenin devamında *"Huzurumda çekişmeyin"* diye buyurmaktadır. Bu ifade, şeytan ile onun insanlardan olan yakını arasında konuşma ve tartışma olacağını göstermektedir. Bu tartışma sırasında bunların herbiri diğerini suçlu göstermeye çalışacak, sapıklığının sorumluluğunu her biri diğerine yüklemeye çabalayacaktır. İfadelerden anlaşılana göre (zahire göre) şeytan ile onun insanlardan olan yakını arasındaki bu tartışma hesap meydanında olacaktır.

"Allah, "Ey Meryem oğlu İsa! Sen mi, insanlara beni ve annemi Allah'tan

---

1) Kaf Suresi: 19-35

başka iki tanrı olarak benimseyin dedin?" demişti de "Haşa, hak olmayan sözü söylemek bana yaraşmaz. Eğer söylemişsem. Şüphesiz sen onu bilirsin. Sen benim içimde olanı bilirsin. Ben senin içinde olanı bilmem. Doğrusu görülmeyeni bilen ancak sensin" demişti. "Ben onlara sadece Rabb'im ve Rabb'iniz olan Allah'a kulluk edin diye bana emrettiğini söyledim. Aralarında bulunduğum müddetçe onlar hakkında şahittim. Beni aralarından aldığında onları sen gözlüyordun. Sen her şeye şahitsin. Onlara azab edersen, doğrusu onlar senin kullarındır. Onları bağışlarsan, güçlü olan, hakim olan şüphesiz ancak sensin." Allah. "Bu doğrulara, doğruluklarının fayda verdiği gündür. Ebedi ve temelli kalacakları altlarından ırmaklar akan cennetler onlarındır. Allah onlardan hoşnut olmuştur. Onlar da Allah'tan hoşnut olmuşlardır. Bu büyük kurtuluştur" diye buyurdu." (1)

Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Andolsun ki, kendilerine peygamber gönderilenlere soracağız. Peygamberlere de soracağız." (2)

Bu iki soru, hesap yerinde sorulacaktır. Kendilerine peygamber gönderilenlere, peygamberlerinin tebliğlerini kabulleri ve onların çağrılarına icabetleri konusunda soru sorulacaktır. Peygamberlere ise kendilerine vahyedileni tebliğ ve kavimlerinin bu tebliğe icabetleri konusunda soru sorulacaktır. Bu ayeti kerimeler, peygamberlerin de sorguya çekileceklerine işaret etmektedir. Kendilerine peygamber gönderilenler ise genelde peygamberlerin kendilerine tebliğ yapmadıklarını ileri sürer ve onlardan uzak olmak isterler. Ancak Hz. Muhammed (a.s) ve ümmeti, peygamberlerin tebliğlerini yaptıkları üzere şahitlikte bulunurlar. Yukarıdaki nastan anladığımıza göre hıristiyanlar ahirette, peygamberleri Hz. İsa (a.s)'nın kendilerine, kendini ve annesini iki ilah edinmelerini emrettiğini ileri süreceklerdir. Hz. İsa (as) ise böyle bir şeyi emretmediğini söyleyecek ve onların iddialarını reddedecektir.

"Boyunlarında halkalar ve zincirler olarak kaynar suya sürülür, sonra ateşte yakılırlar. Sonra onlara "Allah'ı bırakıp da koştuğunuz ortaklar nerede?" denir. "Bizden uzaklaştılar. Hayır biz zaten önceleri hiç bir şeye kulluk etmiyorduk" derler. İşte Allah inkarcıları böyle saptırır." (3)

İfadeden anlaşılana göre cehenemdeki günahkarlara hitap edecek olanlar meleklerdir. Müşrikler de o sırada kendilerinin belli bir yöne hazırlanmak üzere çağırıldıklarını anlarlar. Anlaşıldığına göre bu olay, müşriklerin Allah'a ortak koştukları şeylerle bir araya getirecekleri merhaleden önce gerçekleşecektir.

---

1) Maide Suresi: 116-119
2) A'raf Suresi: 6
3) Gafir Suresi: 71-74

"O gün inanan erkekleri ve inanan kadınları görürsün ki, nurları önlerinde ve sağlarında koşuyor. Kendilerine "Bugün müjdeniz, altlarından ırmaklar akan, içlerinde ebedi kalacağınız cennetlerdir" denilir. İşte büyük kurtuluş budur. O gün münafık erkekler ve münafık kadınlar (süratle cennete gitmekte olan) mü'minlere derler ki, "Ne olur! Bize bakın da sizin nurunuzdan alalım!" Onlara "Arkanıza dönün de nur arayın" denilir. Aralarına kapısı bulunan bir sur çekilir ki, onun içinde rahmet vardır, dış yönünde de azap vardır. Münafıklar onlara seslenirler. "Biz de sizinle beraber değil miydik?" Mü'minler derler ki, "Evet ama siz kendi canlarınıza kötülük ettiniz. (İman edenlerin başlarına felaket gelmesini) gözlediniz. Şüphe ettiniz, kuruntular sizi aldattı. Allah'ın emri olan ölüm gelinceye kadar böyle hareket ettiniz. O çok aldatıcı şeytan sizi Allah hakkında aldattı." Bugün artık ne sizden, ne de inkar edenlerden fidye alınır. Varacağınız yer ateştir. Odur, sizin layığınız. Ne kötü gidilecek yerdir orası." (1)

Yüce Allah'ın *"O gün inanan erkekleri ve inanan kadınları görürsün ki, nurları önlerinde ve sağlarında koşuyor"* sözünde ifade edilen, nurun (ışığın) yayılması olayının, Sırat'tan geçme sırasında gerçekleşeceği anlaşılmaktadır. Ayeti kerimede *"sağ yanlarından.."* ifadesine yer verilmiştir. Çünkü bu yan, nurlu amellerin yazılı olduğu defterlerin verileceği yandır.

Yüce Allah:

"Onlara "Arkanıza dönün de nur arayın" denilir" buyuruyor. Münafıklara bu sözü diyecek olanlar, mü'minler ve meleklerdir. *"Nur arayın."* Mevkif'ten, ya da dünyadan kendinize bir nur araştırın. Bunu, nurun ancak dünyada doğru inanca sahip olmakla ve güzel ameller işlemekle elde edileceğini işaret amacıyla söylerler.

"Aralarına, kapısı bulunan bir sur çekilir." Aralarına mü'minlerin giriş yapabilecekleri ve o kapıdan girerek cennete geçebilecekleri kapısı bulunan bir duvar konulur. Söz konusu duvarın bu özelliğinden dolayı yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"Onun içinde rahmet vardır, dış yönünde de azap vardır."

Böyle olması, münafıkların oradaki kapıya yanaşamamaları içindir. Bu duvar, Sırat'ın başlangıç noktasında veya bitiş noktasında yahut herhangi bir yerinde olabilir.

"Rahman olan Allah'ı anmayı görmemezlikten gelene, yanından ayrılmayacak bir şeytanı arkadaş veririz. Şüphesiz onlar bunları yoldan alıkorlar. Bunlar da doğru yola eriştiklerini sanırlar. Sonunda bize gelince arkadaşına "Keşke

---

1) Hadid Suresi: 12-15

benimle senin aranda doğu ile batı arasındaki kadar uzaklık olsaydı. Sen ne kötü arkadaş imişsin" der. Pişmanlığın bugün size hiç bir faydası dokunmaz. Çünkü haksızlık etmiştiniz. Şimdi azapta birleştiniz." (1)

"Rahman olan Allah'ı anmayı görmemezlikten gelene."

Kur'an-ı Kerim'e karış duyarsız olup, ondan yüz çevirene.

"Yanından ayrılmayacak bir şeytanı arkadaş veririz."

Başına musallat ederiz.

"Yanından ayrılmayacak."

Artık onun arkadaşı, yakını olur.

"Şüphesiz onlar bunları yoldan alıkorlar."

Bu ibaredeki zamirlerin (*"onlar"* anlamına gelen *"hum"* zamirlerinin) birisi sapık insana, biri de onun yakınına (şeytana) işaret etmektedir. Bunlar, insanları Allah'ın yolundan uzaklaştırmak için birbirleri ile yardımlaşırlar. Bununla birlikte ileride çağımızdaki kafirlerin sapıklığa çağıranlarının ve bunlardan İslami tebliğe muhatab olanlarının durumu ile ilgili bölümde anlatacağımız gibi, onlar kendilerinin bu halde doğru yol üzere olduklarını sanırlar. Herhangi bir düşünce ve anlayışa insanları çağıranların tümü, kendilerinin insanları doğru yola çağırdıkları görüşünü taşırlar.

"Sonunda bize gelince."

Şeytanın kendisini yoldan çıkardığı insan bize geldiğinde.

"Keşke benimle senin aranda doğu ile batı arasındaki kadar uzaklık olsaydı. Sen ne kötü arkadaş imişsin" der."

Bu ifade, kafirlerin şeytanları ile birlikte haşredileceklerine işaret etmektedir.

"Zalimler azabı gördükleri zaman bütün kuvvetin Allah'a ait olacağını ve Allah'ın azabının şiddetli olduğunu keşke bilselerdi. Nitekim kendilerine uyulanlar azabı görünce, uyanlardan uzaklaşacaklar ve aralarındaki bağlar kopacaktır. Uyanlar "keşke bizim için dünya bir dönüş olsa da bizden uzaklaştıkları gibi, biz de onlardan uzaklaşsak." derler. Böylece Allah onlara hasretini çekecekleri işlerini gösterir. Onlar cehennemden çıkmayacaklardır." (2)

"Kendilerine uyulanlar azabı görünce uyanlardan uzaklaşacaklar..."

Kendilerine uyulan kimseler (öncüler), kendilerine uyanlardan uzak olduk-

1) Zuhruf Suresi: 36-39
2) Bakara Suresi: 165-167

larını bildirir ve onlardan beri olduklarını açıklarlar. Kendilerine uyulanların arasına sapık önderlerden başka, yüce Allah'ın yanısıra kendilerine ibadet edilenler de girer. Anlaşıldığına göre bu olay, hesabın başlatılması (faslu'l hitab) için şefaatte bulunulmasından sonra olur.

"Aralarındaki bağlar kopacaktır."

Aralarındaki bağlantılar inanç ve bu yöndeki gayeler için yardımlaşma imkanları tamamen ortadan kalkar. Bu, her gurubun Allah'tan başka her neye ibadet ediyor idiyse, ona uymakla emrolunacağı ve her toplumun kendi imamı (önderi) ile çağrılacağı sırada kendilerine uyulan kimselerle, onlara uyanlar arasında gerçekleşecek konuşma ile ilgili bir örnektir. Bu olay ise, hesabın başlatılması (faslu'l hitab) için şefaatte bulunulmasından sonra gerçekleşir.

"Rabb'lerini inkar eden kimseler için cehennem azabı vardır. Ne kötü bir dönüştür. Oraya atıldıkları zaman, onun kaynarken çıkardığı uğultuyu işitirler. Nerede ise öfkesinden paralanacak. İçine her bir topluluğun atılmasında bekçileri onlara "size bir uyarıcı gelmemiş miydi?" diye sorarlar. Onlar "Evet doğrusu bize bir uyarıcı geldi. Fakat biz yalanladık ve Allah hiç bir şey indirmemiştir, siz büyük bir sapıklık içindesiniz, dedik" derler. "Eğer kulak vermiş veya akıl etmiş olsaydık, çılgın alevli cehenneme düşenlerin içinde olmazdık" derler. Böylece günahlarını itiraf ederler. Çılgın alevli cehenneme düşenler yok olsunlar. Doğrusu görünmediği halde Rabb'lerinden korkanlara, onlara bağışlanma ve büyük ecir vardır." (1)

Bu ayeti kerimelerde anlatılanlar, meleklerin, cehennemlikleri ne tür sorularla karşılayacağı konusunda bir örnek oluşturmaktadır. Cehennemliklere bu soru, onların aleyhlerine olan delillerin (hüccetlerin) ortaya konmasından sonra sorulur. Onlar da daha önce kendileri hakkında çok kimsenin şahitlikte bulunmasını ve onların şahitliklerinin de kesin bilgiler ortaya koymasıyla hatalarını inkar etmiş olmalarını ve kendilerine bir yarar sağlamadığını görmüş olacaklardır. Bundan dolayı meleklerin soracakları bu sorulara, doğru şekilde cevap vererek bütün suçlarını itiraf edeceklerdir.

"Sur'a üflenildiği zaman, o gün aralarındaki soy yakınlığı fayda vermez ve birbirlerine de bir şey soramazlar. Tartıları ağır gelenler, işte onlar kurtuluşa ermiş olanlardır. Tartıları hafif gelenler, işte onlar kendilerine yazık edenlerdir. Cehennemde temellidirler. Ateş onların yüzlerini yalar, dişleri sırıtıp kalır. Allah "ayetlerim size okunurken onları yalanlıyordunuz değil mi?" der. Şöyle derler: "Rabb'imiz! Bizi bedbahtlığımız yenmişti. Sapık bir millet olmuştuk. Rabb'imiz, bizi buradan çıkar. Tekrar günaha dönersek doğrusu zulmetmiş oluruz."

---

1) Tebareke Suresi: 6-12

Allah "Sinin orada. Benimle konuşmayın, kullarımdan bir topluluk "Rabbi'imiz inandık, artık bizi bağışla, bize acı, sen acıyanların en iyisisin" diyordu. Siz ise onları alaya alıyordunuz. "Bu yaptıklarınız, size beni anmayı unutturuyordu. Onlara hep gülüyordunuz. Sabretmelerine karşılık bugün onları mükafatlandırdım. Doğrusu onlar kurtulanlardır" der. Allah, onlara yine "yeryüzünde kaç yıl kaldınız?" der. "Bir gün veya daha az bir süre kaldık. Sayanlara sor" derler. Allah "Pek az kaldınız. Keşke bilseydiniz. Sizi boşuna yarattığımızı mı ve bize döndürülemeyeceğinizi mi sandınız?" der." (1)

Burada bildirilenler, yüce Allah'ın cehennemliklere yapacağı hitapla ilgili bir örnektir. Burada, cehennemliklerin Rabb'lerine nasıl cevap verecekleri ve duada bulunacakları da anlatılmaktadır. İfadeden anlaşıldığına göre buradaki hitap, yüce Allah'tan cehennemliklere doğrudan olacaktır. Bazı tefsirciler ise burada bildirilen hitabın, doğrudan değil de bir vasıta ile olacağını bildirmişlerdir.

"Tek bir çığlık. Hemen bakıp kalırlar. Şöyle derler: "Vay bize! İşte bu ceza günüdür." Onlara "İşte bu yalanladığınız hüküm günüdür" denir. İlgililere emredilir. "Zulmedenleri, onlarla işbirliği edenleri ve Allah'ı bırakıp da taptıklarını derleyin, onları cehennem yoluna koyun. Onları durdurun. Çünkü kendilerinden daha da sorulacaktır." Şöyle sorulur: "Size ne oldu ki, birbirinizle yardımlaşmıyorsunuz?" Hayır bugün onların hepsi teslim olmuşlardır. Birbirlerine dönüp soru sorarlar. İleri gelenlerine "Doğrusu siz, bize kendinizi hak üzere gösterirdiniz" derler. Onlar da şöyle derler: "Hayır, siz inanmış kimseler değildiniz. Bizim sizin üzerinizde bir nüfusumuz (gücümüz) yoktu. Bilakis azmış bir milletsiniz. Bu sebeple Rabb'imizin sözü aleyhimizde gerçekleşti. Şüphesiz azabı tadacağız. Sizi biz azdırmıştık. Çünkü kendimiz azgındık."

O gün, hepsi azapta birleşirler. Doğrusu suçlulara böyle yaparız. Onlara "Allah'tan başka tanrı yoktur" denildiği zaman şüphesiz büyüklenirler. "Deli bir şair yüzünden tanrılarımızı mı bırakalım?" derlerdi. O gerçeği getirmiş ve peygamberleri doğrulamıştı. Şüphesiz siz can yakıcı azabı tadacaksınız. Yaptığınızdan başka bir şeyle cezalanmayacaksınız. Ancak Allah'a içten bağlı kullar bunun dışındadır. İşte bildirilen rızık ve meyveler onlaradır. Nimet cennetlerinde karşılıklı tahtlar üzerinde kendilerine ikram olunur. Başağrısı vermeyen, sarhoş etmeyen, içenlere zevk bahşeden bembeyaz bir kaynaktan doldurulmuş kadehler sunulur, yanlarında el değmemiş örtülü yumurta gibi, bakışlarını da yalnız erkeklerine çevirmiş iri gözlü kadınlar vardır. Birbirlerine dönüp sorarlar. İçlerinden biri şöyle der: "Benim bir dostum vardı, bana 'Sen de mi, ölüp toprak ve kemik olduğumuz zaman dirilecek ceza göreceğimizi tasdik edenlerdensin?" derdi." Yanındakilere "Siz onu bilir misiniz?" der. Bir bakar, onu cehennemin ortasında görür. Ona der ki; "Allah'a andolsun ki, az kalsın beni de

---

1) Mü'minun Suresi: 101-115

mahvedecektin. Eğer Rabb'imin lütfu olmasaydı, ben de oraya götürülenlerden olurdum. Birinci ölümden sonra bir daha ölmeyeceğiz değil mi, azap da görmeyeceğiz."

İşte büyük kurtuluş şüphesiz budur. Çalışanlar bunun için çalışsın. Konuklar olarak bu mu iyidir, yoksa zakkum ağacı mı? Biz o ağacı zalimler için bir dert yaptık. İşte cehennemlikler bundan yerler, karınlarını onunla doldururlar. Sonra üzerine kaynar su katılmış içki, şüphesiz onlar içindir. Doğrusu sonra dönecekleri yer, yine cehennemdir." (1)

Yüce Allah'ın *"Şöyle derler: "Vay bize! İşte bu ceza günüdür." Onlara "İşte bu yalanladığınız hüküm günüdür" denir"* sözünde bildirilen konuşmanın, inkarcıların birbirleri arasında yapacakları konuşma olması ihtimal dahilindedir. Bununla birlikte burada bildirilenin, meleklerin inkarcılara cevabı olması ihtimali de vardır.

"İlgililere emredilir: "Zulmedenleri, onlarla işbirliği edenleri ve Allah'ı bırakıp da taptıklarını derleyin, onları cehennem yoluna koyun."

Zulmedenleri ve benzerlerini hep biraraya getirin. Buradaki hitap, yüce Allah'tandır. Bu ifade, çok sayıda puta tapanlarla bir tek puta tapanların, yahut çok sayıda yıldıza tapanlarla bir tek yıldıza tapanların ve diğer müşriklerin bir arada haşredileceklerini göstermektedir. Bu şekilde yüce Allah'ın emri, müşriklerin değişik sınıflarının bir arada haşredilmeleri üzere olacaktır. Buradan çıkan neticeye göre, müşriklerin değişik grupları bir arada haşredilecekleri gibi, bir arada da cehenneme atılacaklardır. İşte bu, yüce Allah'ın şu ayeti kerimesinde ifade edilen husustur:

"İçine her bir topluluğun atılmasında bekçileri onlara "size uyarıcı gelmemiş miydi?" diye sorarlar." (2)

"Onları cehennem yoluna koyun."

Onların cehennemin yoluna girebilmeleri için, kendilerine o yolu gösterin.

"Onları durdurun. Çünkü kendilerinden daha da sorulacaktır."

İnançları ve işledikleri ameller konusunda hesaba çekileceklerdir.

Yüce Allah'ın *"Onları durdurun"* sözünün anlamı şudur: *"Onları Mevkif gününde, belli bir yere kapatıp bekletin."*

"Şöyle sorulur: "Size ne oldu ki, birbirinizle yardımlaş mıyorsunuz?"

---

1) Saffat Suresi: 19-68
2) Mülk Suresi: 8

Bu soru onlara, kendilerini azarlamak ve kınamak amacıyla sorulur. Soruyu onlara yönelten ise, yüce Allah'ın kendi zatı veya meleklerdir. Bu soru, onların küfürdeki ortaklıklarının bir tür yardımlaşma olduğuna işaret etmektedir.

"Birbirlerine dönüp soru sorarlar."

Başkanlarla (öncülerle) onların ardından gidenler veya kafirlerle onlara yakın olanlar bu şekilde birbirlerine sorular sormaya başlarlar.

"İleri gelenlerine "Doğrusu siz bize kendinizi hak üzere gösterdiniz." derler."

Siz dünyada iken bizi saptırmak için bütün gücünüzle bize musallat oluyordunuz. Bu söze karşı kendilerine uyulan kimseler (öncüler) de, bilinan bazı cevaplar verirler. Ayeti kerime, birden çok kimse arasında olacak karşılıklı konuşma konusunda da bir örnek ortaya koymaktadır.

"İnkar edenler "Bu Kur'an'a ve ondan öncekilere inanmayacağız" dediler. Sen bu zalimleri Rabb'lerinin huzurunda dikilmiş oldukları zaman, suçu birbirlerine atıp dururken bir görsen. Güçsüz sayılanlar, büyüklük taslayanlara; "Siz olmasaydınız, biz inanmış olacaktık" derler. Büyüklük taslayanlar, güçsüz sayılanlara "Size doğruluk rehberi geldikten sonra, ondan sizi biz mi alıkoyduk?. Hayır zaten suçlu kimselerdiniz" derler. Güçsüz sayılanlar da büyüklük taslayanlara: "Hayır gece gündüz, hile kuruyor ve bize Allah'ı inkar etmemizi ve O'na ortaklar koşmamızı emrediyordunuz" derler. Azabı gördüklerinde ettiklerine içleri yanar. İnkar edenlerin boyunlarına demir halkalar vururuz. Yaptıklarından başka bir şeyin mi cezasını çekerler?" (1)

"Sen bu zalimleri Rabb'lerinin huzurunda dikilmiş oldukları zaman suçu birbirlerine atıp dururken bir görsen."

Rabb'lerinin huzurunda tutulmuşken bir görsen! Bu tutma işi, hesap için beklenilen yerde, hesabın başlatılması için şefaatte bulunulmasından sonra ve amellerin tartılmasından önce gerçekleşir.

"Suçu birbirlerine atıp dururken."

Birbirleri ile karşılıklı olarak konuşurlarken. Bu konuşma insanları sapıklığa yönelten önderler ve ileri gelenler ile, onların peşinden gidenler arasında gerçekleşir. Yüce Allah ayeti kerimesinde, zorlananların, baskı altında kalanların dilinden *"Hayır gece gündüz, hile kuruyor ve bize Allah'ı inkar etmemizi ve O'na ortaklar koşmamızı emrediyordunuz" derler,"* buyuruyor. Siz gece ve gündüz bize karşı bir takım oyunlar düzenleyerek ve baskılar yaparak bizi doğru çizgiden uzaklaştırdınız. Kendi sapıklıklarınızı bize de kabul ettirdiniz. Bugün

1) Sebe Suresi: 31-33

dünyadaki küfür merkezlerinin insanları doğru yollardan uzaklaştırarak sapık yollara çekebilmek için sabahlara kadar çalışmalarını inceleyen kişi, yukarıdaki ayeti kerimede anlatılan durumun canlı örneğini görmüş olur. Yüce Allah'ın *"İnkar edenlerin boyunlarına damir halkalar vururuz"* sözünde zincirler ile kastedilen, kafirlerin cehenneme girmelerinden sonra boyunlarına vurulacak olan zincirlerdir.

"Allah bir gün onların hepsini diriltip toplar. Sonra meleklere "Bunlar mı, size tapıyordu?" der. Melekler: "Haşa bizim dostumuz onlar değil, sensin. Hayır, onlar bize değil, cinlere tapıyorlardı, çoğu onlara inanmıyorlardı" derler. Zalimlere "yalanladığınız ateşin azabını tadın, bugün birbirinize ne fayda ve ne de zarar verebilirsiniz" deriz." (1)

Burada anlatılan olay, yüce Allah'ın meleklere soru sorması ve onların cevap vermeleri konusunda bir örnektir. Bazı kimseler Allah'ı bırakıp meleklere ibadet etmektedirler. Bugün bu tür ibadetin en açık örneğini Irak'ta yaşamakta olan Sabiilerin dinlerinde görmekteyiz. Bunlar, kendilerinin yüce ruhlara ibadet ettiklerini söylerler.

"Ateşin içinde birbirleriyle tartışırlarken güçsüzler, büyüklük taslayanlara "doğrusu biz size uymuştuk, şimdi ateşin bir parçası olsun bizden savabilir misiniz?" derler. Büyüklük taslayanlar; "Doğrusu hepimiz onun içindeyiz. Allah kullar arasında şüphesiz hüküm vermiştir" derler. Ateşte olanlar, cehenemin bekçilerine "Rabb'inize yalvarın da, hiç değilse bir gün azabımızı hafifletsin" derler. Bekçiler "Size belgelerle, peygamberleriniz gelmemiş miydi?" derler. Onlar da; "Evet gelmişti" derler. Bekçiler "o halde kendiniz yalvarın" derler. İnkarcıların yalvarışı şüphesiz boşunadır. Doğrusu biz peygamberlerimize ve inananlara, dünya hayatında ve şahitlerin şahitlik edecekleri günde yardım ederiz. O gün zalimlere özür beyan etmeleri fayda vermez. Lanet onlaradır. Yurdun kötüsü de onlaradır." (2)

Burada anlatılan, sapık önderler ile onlara uyanların, cehennemde kendi aralarında konuşmaları konusunda bir örnektir. Aynı şekilde cehennemliklerin melekler ile konuşmaları ve onlardan, bir gün için bile olsa üzerlerindeki azabı hafifletmelerini istemeleri, meleklerin de onların bu isteklerini reddetmeleri konusunda da bir örnek oluşturmaktadır. Önderler ile onlara uyanlar arasında gerçekleşecek konuşmalardan söz eden bu gibi nasslar, müslümanın kendi önderini seçerken Rabbani (Yüce Allah'ın bildirmiş olduğu) yolda gidip gitmediğine ve Allah'a dostluğuna bakmasının önemini vurgulamaktadır. Bu gibi nasslar aynı zamanda müslümanın, yüce Allah'ın kendilerine nimet vermiş olduğu

---

1) Sebe Suresi: 40-42
2) Gafir Suresi: 47-52

kimselerle, peygamberlerle, sıddıklarla ve salihlerle bir arada olmak için çabalamasının gereğine de dikkat çekmektedir. Kişinin, söz konusu kimselerle bir arada olması, ancak onları sevmesi ve kendilerine itaat etmesi ile mümkündür.

"Kitab'ı ve peygamberlerimize gönderdiklerimizi yalanlayanlar, elbette bileceklerdir." (1)

"Kıyamet günü her ümmetten bir şahit getiririz. İnkar edenlere itiraz için izin de verilmez. Onların özürleri de dinlenmez. Zulmedenler azap görürlerken azapları hafifletilmez de, geciktirilmez de. Allah'a ortak koşanlar, koştukları ortakları gördüklerinde, "Rabb'imiz seni bırakıp yalvardığımız ortaklarımız bunlardır" derler. Koştukları ortaklar onlara, "Doğrusu siz yalancısınız" diye söz atarlar. Puta tapanlar o gün Allah'ın hükmüne teslim olurlar. Uydurdukları şeyler onlardan uzaklaşırlar." (2)

"Kıyamet günü her ümmetten bir şahit getiririz."

Onların imanları yahut küfürleri konusunda lehlerine veya aleyhlerine şahitlikte bulunacak bir peygamber getiririz. Bu olayın gerçekleşeceği yer, peygamberin ümmetleri hakkında şahitlikte bulunacakları yerdir.

"İnkar edenlere itiraz için izin de verilmez. Onların özürleri de dinlenmez."

Onların özür belirtmelerine ve kendilerini hesaba çekenleri razı etmeye kalkışmalarına da fırsat verilmez. Bu noktada müşrikler, ya onların azaplarının kat kat artırılması isteğiyle ya da kendilerinin onlara uymakla yanlışlık yaptıklarını itiraf etmek amacıyla, dünyada kendilerine uymuş oldukları kimselerden şikayetçi olurlar. Kendilerine uyulan kimseler (önderler) ise, onların ileri sürdüklerini yalanlarlar. Sonuçta hepsi, alemlerin Rabb'i olan yüce Allah'ın hükmüne teslim olur. Ancak onların dünyada gerçekleştirmeleri istenmiş olan bu teslimiyet, orada kendilerine bir yarar sağlamaz. Oysaki onlardan dünyada iken Allah'ın hükmüne teslim olmaları ve O'nun bildirmiş olduğu din olan İslam dininin içine girmeleri istenmişti.

Yukarıda anlatılan olayın sonucunun nasıl olacağı şu ayeti kerimede bildirilmektedir:

"O gün her ümmetten bir kişiyi onlara şahit tutarız. Seni de ey Muhammed! Bunlara şahit getiririz." (3)

Daha önce de bu konuyla ilgili olarak şöyle bir ayeti kerime geçmişti:

"O gün herkesin kendi derdine düşüp çabalayacağı ve herkesin işlediğinin

1) Gafir Suresi: 70
2) Nahl Suresi: 84-87
3) Nahl Suresi: 89

haksızlığa uğratılmadan kendine ödeneceği bir gündür." (1)

"O gün herkesin kendi derdine düşüp çabalayacağı gündür."

Kendi kendi ile tartışma halinde olur. O günde başkası ile ilgilenmez. Sadece kendini kurtarmak için çaba harcar. Orada *"Nefsim! Nefsim! (Canım! Canım!)"* deyip durur. Ancak kafir canın, yaptıklarının karşılığını mutlaka görmesi gerekmektedir. Mü'min can hakkında ise yüce Allah, dilediği uygulamayı yapacaktır. Mü'min can için yarar sağlayacak bir takım şefaatler olacaktır.

"Sonra kıyamet günü onları rezil eder ve "haklarında tartıştığınız benim ortaklarım nerede?" der. İlim sahipleri şöyle derler: "Doğrusu bugün inkarcılara rezillik ve iğrençlik vardır." Melekler kendilerine yazık etmiş kimselerin canlarını alırken: "Biz hiç bir kötülük yapmıyorduk" diyerek teslim olurlar. Hayır, öyle değil. Doğrusu Allah onların yaptıklarını bilmektedir. Temelli kalacağınız cehennemin kapılarından girin. Büyüklenenlerin durakları ne kötüdür. Sakınan kimselere "Rabb'iniz ne indirdi?" denince, "iyilik" derler. Bu dünyada iyi davrananlara iyilik vardır. Ahiret yurdu ise daha iyidir. Sakınanların yurdu ne güzeldir. İçlerinden ırmaklar akan Adn cennetlerine girerler. Orada diledikleri kendilerine verilir. Allah, sakınanları böylece mükafatlandırır. Melekler, onların canlarını temizlemiş olarak alırken: "Selam size, yaptıklarınıza karşılık, haydi cennete girin" derler." (2)

Bu, kıyamet gününde gerçekleşecek karşılıklı konuşma ve soru-cevap konusunda bir başka örnektir. Burada, insanları takva sahiplerinden olmaya, şirkten ve onunla ilgisi bulunan her şeyden kaçınmaya çağrı vardır.

"O gün Allah "bana ortak olduklarını iddia ettiklerinize seslenin" der. Onları çağırırlar, fakat hiçbirisi onların çağrılarına gelmez. Aralarına helake götürücü bir şey koyarız. Suçlular ateşi görürler ve ona düşeceklerini anlarlar. Fakat ondan kaçacak yer bulamazlar." (3)

"O gün Allah... buyurur."

Yüce Allah, kafirlere şöyle der:

"Bana ortak olduklarını iddia ettiklerinize seslenin." Kendilerinin bana ortak olduklarını, benim katımda şefaatte bulunacaklarını ve sizi benim azabımdan koruyacaklarını sandığınız şeylere seslenin. Burada, insanların kendilerine kulluk etmiş oldukları şeyler kastedilmektedir. Burada kastedilenin İblis (şeytanların atası) ile onun soyundan gelenlerin olduğu da söylenmiştir.

---

1) Nahl Suresi: 111
2) Nahl Suresi: 27-32
3) Kehf Suresi: 52-53

"Onları çağırırlar."

Dünyada iken taptıkları şeylere seslenirler.

"Aralarına helake götürücü bir şey koyarız."

Kafirlerle onların kendileri için ilah edindikleri şeylerin arasına hepsini birden helake götürücü bir şey koymuşuzdur. Hepsi bundan ortak olarak nasiplerini alırlar. Bu şey, cehennem ateşi veya aşırıya varan bir düşmanlıktır. Çünkü düşmanlık da aşırıya vardığında helak edici olmaktadır.

"İnsanların hepsi Allah'ın huzuruna çıkarlar. Güçsüzler, büyüklük taslayanlara; "Doğrusu biz size uymuştuk. Allah'ın azabından bizi koruyabilecek misiniz?" derler. Cevap olarak: "Allah, bizi doğru yola eriştirseydi, biz de sizi eriştirirdik. Artık sızlansak da, sabretsek de birdir. Çünkü kaçacak yerimiz yoktur. İş olup bitince şeytan; "Doğrusu Allah size gerçeği söz vermişti. Ben de size söz verdim ama sonra caydım. Esasen sizi zorlayacak bir nüfuzum yoktu. Sadece çağırdım. Siz de geldiniz. O halde beni değil kendinizi kınayın. Artık ben sizi kurtaramam, siz de beni kurtaramazsınız. Beni, Allah'a ortak koşmanızı daha önce kabul etmemiştim. Doğrusu zalimlere can yakan bir azap vardır" der." (1)

"İş olup bitince şeytan; "Doğrusu Allah size gerçeği söz vermişti..." der."

Kesin hüküm verilip bu hüküm verme işi tamam olunca ve cennetlikler cennete, cehennemlikler de cehenneme girdiklerinde, şeytan insanların ve cinlerin taşkınlarına yönelik bir konuşma yapar.

Yukarıdaki ayeti kerimeler, önderler ile onlara uyanlar arasında cehennemde gerçekleşecek karşılıklı konuşma konusunda da aynı bir örnek oluşturmaktadır. Bu ayeti kerimeler aynı zamanda, şeytanın kendilerini saptırmış olduğu kimselerin kınamalarından kendisini kurtarmak için çaba harcayacağını da bildirmektedir.

"Artık ben sizi kurtaramam, siz de beni kurtaramazsınız."

Ne ben size bir yardımda bulunabilirim, ne de sizin bana bir yardımınız dokunabilir.

"Bu böyle ama azgınlara kötü bir gelecek vardır. Cehenneme girerler. Ne kötü bir konaktır. İşte bu, kaynar su ve irindir; artık onu tatsınlar. Bunlara benzer daha başkaları da vardır." (2)

"İşte bu, kaynar su ve irindir."

---

1) İbrahim Suresi: 21-22
2) Sad Suresi: 55-58

Ayeti kerimenin metninde geçen *"gassak"* kelimesi ile kastedilien şey, cehennemliklerin irinleridir.

"Daha başkaları da vardır."

Onlara bundan başka bir azap daha vardır.

"Bunlara benzer..." Onun görüntüsünde değişik türlerde olurlar.

"İnkarcıların ileri gelenlerine "İşte bu topluluk sizinle beraber gerçeğe karşı direnenlerdir. Onlar rahat yüzü görmesin. Onlar mutlak surette ateşe gireceklerdir" denir. Toplulukta bulunanlar ise, "Hayır, siz rahat yüzü görmeyin. Bunu başımıza getiren sizsiniz. Ne kötü bir duraktır" derler. "Rabb'imiz, bunu kim başımıza getirdiyse, ateşte onun azabını kat kat artır" derler." (1)

Bu ayeti kerimeler, sapıklık önderlerinin kendilerine uyanlardan önce cehenneme gireceklerine işaret etmektedir. Daha sonra söz konusu önderler ile, onlara uyanlar arasında ayeti kerimelerde anlatıldığı şekilde tartışmalar ve düşmanlıklar olacaktır.

"Şöyle derler: "Kendilerini dünyada iken kötü saydığımız kimseleri burada niçin görmüyoruz? Onları alaya alırdık, yoksa şimdi gözlere görünmezler mi?" İşte cehennemliklerin bu şekilde tartışmaları gerçektir." (2)

"O gün, Rabb'in onları ve Allah'ı bırakıp da taptıkları şeyleri toplar ve "Bu kullarımı siz mi saptırdınız, yoksa kendileri mi saptılar?" der. Onlar "Haşa seni bırakıp başka dostlar edinmek bize yaraşmaz. Fakat sen onlara ve babalarına nimetler verdin de, sonunda seni anmayı unuttular ve helaki hak eden bir millet oldular," derler. "Söylediklerinizde sizi yalancı çıkardılar. Artık kendinizden azabı çeviremez, yardım da göremezsiniz. Zulmedenlerinize büyük bir azap tattıracağız." (3)

"O gün, Rabb'in onları ve Allah'ı bırakıp da taptıkları şeyleri toplar."

Yaptıklarının karşılıklarını kendilerine vermek (ceza) amacıyla.

"Allah'ı bırakıp da taptıkları şeyleri."

Allah'tan başka kendilerine ibadet edilenlerin tümünü.

"Yüce Allah buyurur..."

Yüce Allah kendilerine ibadet edilen varlıklara şöyle buyurur:

---

1) Sad Suresi: 59-61
2) Sad Suresi: 62-64
3) Furkan Suresi: 17-19

"Bu kullarımı siz mi saptırdınız, yoksa kendileri mi yoldan saptılar?" Onların cevapları ise şöyle olur:

"Onlar "Haşa seni bırakıp başka dostlar edinmek bize yaraşmaz. Fakat sen onlara ve babalarına nimetler verdin de, sonunda seni anmayı unuttular ve helaki hak eden bir millet oldular" derler."

Anlaşıldığına göre burada kastedilenler, kendilerine ibadet edilmesini istemedikleri halde, kendilerine ibadet edilmiş olanlar veya kendilerine ibadet edildiğinin farkında bile olmayanlardır.

"Söylediklerinizde sizi yalancı çıkardılar. Artık kendinizden azabı çeviremezsiniz."

Yani artık kendinizden azabı uzaklaştırmaya güç yetiremezsiniz.

"Yardım da göremezsiniz."

Kendiniz için bir yardımcı da bulamazsınız.

Bu ayeti kerimeler, kendilerine kulluk edilenlerin çoğunun, bundan dolayı sorumlu tutulmayacaklarını göstermektedir.

"Allah, "Sizden önce geçmiş cin ve insan ümmetleriyle beraber ateşe girin" der. Her ümmet girdikçe kendi yoldaşına lanet eder. Hepsi birbiri ardından cehennemde toplanınca sonrakiler öncekiler için "Rabbimiz, bizi saptıranlar işte bunlardır. Onlara ateş azabını kat kat ver" derler. Allah "Hepsinin azabı kat kattır. Ama bilmezsiniz" der. Öncekiler sonrakilere "Sizin bizden bir üstünlüğünüz yoktu. Kazandığınıza karşılık azabı tadın" derler." (1)

Bu ayeti kerimeler, zaman açısından önce gelen ümmetlerin (toplumların), sonra gelen ümmetlerden önce cehenneme gireceklerini göstermektedir. Yine sapıklıkta önde gidenlere, daha sonra onların ardından gidenlerin kızacaklarını ve kendilerini şiddetli şekilde tenkid edeceklerini; öne geçenlerin ise ötekilere ağır sözler söyleyeceklerini bildirmektedir. Çünkü çağımızda da gördüğümüz üzere sonrakiler, öncekilere göre bir üstünlüğe sahip olduklarını ileri sürmektedirler. Sonrakiler, ilim ve teknolojide öncekileri geçtiklerini görünce böyle düşünmektediler. Tüm cehennemliklerin oraya konulmalarından sonra, sonrakiler yüce Allah'tan, öncekilerin üzerindeki azabın daha da artırılmasını isteyecekler. Yüce Allah da, herkesin üzerinde zaten şiddetli bir azabın bulunduğunu kendilerine bildirecek.

Yüce Allah sapıklığa düşenin sapıklığı yüzünden, başkasını saptıranın da hem kendinin sapıtması ve hem de başkasını saptırması yüzünden böyle bir

---

1) A'raf Suresi: 38-39

azabı haketti̇ğini bildirecek. Öncekilerin izinden giderek sapıklığa düşen, hem sapıtması, hem de sapıklık yolunu ve sapıkları taklid ederek bu yoldan gidenleri desteklemesi yüzünden bu azabı haketmiş olacaktır.

"Cennetlikler, cehennemliklere "Rabb'imizin bize va'dettiğini gerçek bulduk. Rabb'imizin size va'dettiğini gerçek buldunuz mu?" diye seslenirler. "Evet" derler. Aralarında bir münadi (çağırıcı) "Allah'ın laneti, Allah yolundan alıkoyan, o yolun eğriliğini isteyen ve ahireti inkar eden zalimleredir" diye seslenir.

İki taraf arasında bir perde ve burçlar üzerinde her iki tarafı da simalarından tanıyan adamlar vardır. Cennetliklere "size salam olsun" derler. Bunlar henüz girmeyen fakat cenneti uman kimselerdir. Gözleri cehennemlikler yönüne çevrilince "Rabb'imiz bizi zalimlerle beraber bulundurma" derler. Burçlarda olanlar simalarından tanıdıkları adamlara "Topluluğunuz, topladığınız mal ve büyüklük taslamalarınız size fayda vermedi. Allah'ın rahmetine erdirmeyeceğine yemin ettikleriniz bunlar mıydı?" diye seslenirler. Oysa Allah onlara şöyle der: "Cennete girin, size korku yoktur. Sizler mahzun da olmayacaksınız." (1)

"İki taraf arasında (A'raf'ta) bir perde ve burçlar üzerinde her iki tarafı da simalarından tanıyan adamlar vardır."

Bunlar, günahları ile savapları birbirine denk olan bir topluluktur. Bunlar, cehennemi haketmiş olmadıklarından cehenneme girmeyecekleri gibi, cenneti de hakedememiş olduklarından cennete de giremiş olacaklardır. Ancak bunlar, kendilerinin yüce Allah'ın ihsanı ile cennete girebileceklerini umarlar. Sonuçta oraya girerler.

Ayeti kerimeler, cennetliklerle cehennemlikler ve A'raf'ta bekleyenler ile cehennemlikler arasında karşılıklı konuşmalar olacağını göstermektedir. Bu ayeti kerimeler cennetliklerin, cehennemliklerin durumlarını nimetlerin ve iyiliklerin büyüklüğünü tam olarak anlayabilmeleri ve yüce Allah'a şükretmeleri için olacaktır.

"Cehennemlikler cennetliklere: "Bize, biraz su veya Allah'ın size verdiği rızıktan gönderin" diye seslenirler. Onlar da: "Doğrusu, Allah dinlerini alay ve eğlenceye alan, dünya hayatına aldanan inkarcılara ikisini de haram etmiştir" derler. Bugünle karşılaşacaklarını unuttukları, ayetlerimizi bile bile inkar ettikleri gibi, biz de onları unutuyoruz." (2)

"Sur'a üflendiği vakit, işte o gün, inkarcılara kolay olmayan zorlu bir

1) A'raf Suresi: 44-49
2) A'raf Suresi: 50-51

gündür. Ey Muhammed, tek olarak yaratıp kendisine bol bol mal, çevresinde bulunan oğullar verdiğim ve nimetleri yaydıkça yaydığım o kimseyi bana bırak. Bir de verdiğim nimetten artırmamı umar. Hayır, hayır! Çünkü o bizim ayetlerimize karşı son derece inatçıdır. Onu sarp bir yokuşa sardıracağım. Çünkü o düşündü, ölçtü, biçti. Canı çıkası, ne biçim ölçüp biçti. Canı çıkası sonra yine ne biçim ölçüp biçti! Sonra baktı, sonra kaşlarını çattı, suratını astı. Sonra da sırt çevirip büyüklük tasladı. "Bu sadece öğretilegelen bir sihirdir. Bu Kur'an yalnızca bir insan sözüdür" dedi. İşte bu adamı yakıcı bir ateşe yaslayacağım. Yakıcı ateşin ne olduğunu sen nereden bilirsin? O ne geri bırakır, ne de azaptan vazgeçer. İnsanın derisini kavurur. Orada ondokuz bekçi vardır.

Cehennemin bekçilerini yalnız meleklerden kılmışızdır. Sayılarını bildirmekle de ancak inkar edenlerin denenmelerini ve kendilerine kitap verilenlerin kesin bilgi edinilenlerini ve inananlarının da imanlarının artmasını sağladık. Kendilerine kitap verilenler ve iman edenler şüpheye düşmesinler. Kalplerinde hastalık bulunanlar ve inkarcılar "Allah bu örnekle neyi kasdetti?" desinler. İşte Allah böylece dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola eriştirir. Rablerinin ordularını kendisinden başkası bilmez. Bu insanoğluna bir öğütten ibarettir. Hayır, hayır! Öğüt almazlar. Aya, dönüp gelen geceye, ağarmakta olan sabaha andolsun ki, içinizden öne geçmek veya geri kalmak isteyen kimseye, insanoğluna uyarıcı olarak anlatılan cehennem, büyük olaylardan biridir.

Herkes kazancına bağlı bir rehinedir. Ancak defteri sağdan verilenler böyle değildirler. Onlar cennettedirler. Suçlulara "Sizi bu yakıcı ateşe sürükleyen nedir?" diye sorarlar" Onlar derler ki: "Namaz kılanlardan değildik. Düşkün kimseyi doyurmuyorduk. Batıla dalanlarla biz de dalardık. Ceza gününü yalanlardık. Ölüm bize o haldeyken geldi." Artık onlara şefaatçilerin şefaatleri fayda vermez. Öyleyken bunlara ne oluyor ki, öğütten yüz çeviriyorlar? Aslandan ürkerek kaçan yabani merkeplere benzerler." (1)

Bu ayeti kerimelerde anlatılanlar, cennetliklerle cehennemlikler arasında gerçekleşecek karşılıklı konuşmaların bir başka örneğidir.

"Çünkü o bizim ayetlerimize karşı son derece inatçıdır."

İnat ederek ayetlerimizi kabul etmek istemez, hakka karşı çıkar.

"Onu sarp bir yokuşa sardıracağım."

Onu son derece ağır ve zor, dayanılmayacak bir azaba çarptırırım.

"Sonra baktı, sonra kaşlarını çattı, suratını astı."

Son derece karamsar ve asık suratlı bir şekilde çekilip gitti.

1) Müddessir Suresi: 8-51

"İşte bu adamı yakıcı bir ateşe yaslayacağım."

Onu cehenneme sokacağım.

"Büyük olaylardan biridir."

Son derece şiddetli, korkunç olaylardan biridir.

"Herkes kazancına bağlı bir rehinedir."

İşlediği amele göre yüce Allah katında bir rehin gibidir.

"Sizi bu yakıcı ateşe sürükleyen nedir?" diye sorarlar."

Sizin bu cehennem ateşine atılmanızın sebebi nedir?

"Birbirlerine dönüp sorarlar, içlerinden biri şöyle der: "Benim bir dostum vardı. Bana 'Sen de mi ölüp, toprak ve kemik olduğumuz zaman dirilerek ceza göreceğinizi doğrulayanlardansın?' derdi." Yanındakilere "Siz onu bilir misiniz?" der. Bir bakar onu cehennemin ortasında görür. Ona der ki: "Allah'a andolsun ki, az kalsın beni de mahvedecektin. Eğer Rabb'imin lütfu olmasaydı, ben de oraya götürülenlerden olurdum. Birinci ölümden sonra bir daha ölmeyeceğiz değil mi; azap da görmeyeceğiz?" İşte büyük kurtuluş şüphesiz budur. Çalışanlar, onun için çalışsın." (1)

Burada anlatılanlar, cennetliklerin birbirleri arasında yapacakları konuşmalar konusunda bir örnek oluşturmaktadır. Bu ayeti kerimeler aynı zamanda cennetliklerin, cehennemliklerin durumlarını görebileceklerini, onların içinde bulundukları halleri gözlemleyebileceklerini göstermektedir.

Ayeti kerimelerde kendisinden söz edilen *"yakın"* ile kastedilen, dünyadayken kendisi ile arkadaşlık kurulmuş olan inkarcı kimsedir. Mü'min kişi bununla ya iş ortaklığı, ya komşuluk veya bunun dışında herhangi bir sebeple onunla arkadaşlık etmiş olabilir. Bu gibi sebeplerden herhangi biri ile müslüman kişi, kafir kişi ile ilişkiler içine girer, onunla oturur kalkar. Halbuki kafir bir kimse, mü'mini inancından nasıl uzaklaştırabilir?

İşte ayeti kerimelerde anlatıldığı üzere mü'min kişi, ahirette kendisini yoldan çıkarmaya çalışan kafire, ifade edildiği şekilde söz söyleyecektir. Ayeti kerimeler, mü'minin bu şekilde kafire söz söylemesi olayını, cennetliklerin içeceklerini içmek için bir araya gelmeleri ile ilgili olayı anlattıktan sonra ifade etmektedir. Yani cennetlikler bu şekilde bir araya gelip sohbet edecekler ve sohbet sırasındaki konuşmalar, onları bu noktaya getirecektir.

"Böylece sizi insanlara şahit ve örnek olmanız için tam ortada bulunan (va-

1) Saffat Suresi: 50-61

sat) bir ümmet kıldı. Peygamber de size şahit ve örnektir." (1)

"Sizi tam ortada (vasat) bir ümmet kıldık."

Sizi böyle seçkin ve adalet üzere olan, ilim ve amel yoluyla kendini arındıran bir ümmet eyledik.

"İnsanlara şahit ve örnek olmanız için."

Çağdaşlarınızın, sizden öncekilerin ve sizden sonrakilerin tümünün üzerine şahit kıldık.

"Peygamber de size şahit ve örnektir."

O da sizin adalet üzere bir ümmet olduğunuza şahitlik eder.

Resulullah (a.s)'ın, bu ümmetin adilliğine şahitlik etmesi, Mevkif'te gerçekleşir. O'nun bu şahitliği, bu ümmetin diğer ümmetler üzerindeki şahitliklerini desteklemek amacıyla olur. Bu ümmetin diğer ümmetler hakkında şahitlikte bulunması ise, diğer ümmetlerin peygamberlerinin, kendilerine vahyedileni halklarına ulaştırdıkları yolundaki açıklamalarını inkar etmeleri üzerine gerçekleşir. Bu olay, kıyamet günün, merhalelerinden herhangi bir merhalede gerçekleşir.

Müslümanın anlayış ve kavrayışını (basiretini) artırmak amacıyla buradaki açıklamalarımızı, Kur'an-ı Kerim'den çok sayıda ayet vererek desteklemeye çalıştık. Bununla, müslümanın kıyamet gününde meydana gelecek olayları daha iyi anlamasına ve kavramasına yardımcı olmak istedik.

Bununla birlikte imkanımız ölçüsünde kıyamet günü ile ilgili olarak gelen hadisi şerifleri de sıralamaya ve açıklamaya çalıştık. Çünkü bu konuda yazılanlar sayıca azdır. Bu durum bizi konuyla ilgili olarak çok sayıda ayeti kerime ve hadisi şerif nassı vermeye, konuyla ilgili rivayetleri nakletmeye ve gerekli açıklamalarda bulunmaya yöneltti.

BEŞİNCİ KISIM

MEVKIF VE SONRASI

KONU İLE İLGİLİ RİVAYETLER

MEVKIF VE SONRASI

Bu konuyu, Mevkifte ve ondan sonra gelecek merhalelerde olacak gelişmeleri anlatan hadisi şerifler vererek ele almak istiyoruz.

KONU İLE İLGİLİ RİVAYETLER

١٢١٦ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالُوا: يَارَسُولَ اللّٰهِ! هَلْ نَرى رَبَّنا يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟ فَقَالَ: «هَلْ تُضَارُّونَ فِي رُؤْيَةِ الشَّمْسِ فِي الظَّهِيرَةِ لَيْسَتْ فِي سَحَابَةٍ؟» قَالُوا: لاَ، قَالَ: «فَهَلْ تُضَارُّونَ فِي رُؤْيَةِ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ لَيْسَ فِي سَحَابَةٍ؟» قَالُوا: لاَ. قَالَ: «فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لاَتُضَارُّونَ فِي رُؤْيَةِ رَبِّكُمْ اِلاَّ كَمَا تُضَارُّونَ فِي رُؤْيَةِ اَحَدِهِمَا، فَيَلْقَى الْعَبْدُ رَبَّهُ، فَيَقُولُ: اَيْ فُلْ، اَلَمْ اُكْرِمْكَ وَاُسَوِّدْكَ وَاُزَوِّجْكَ، وَاُسَخِّرْ لَكَ الْخَيْلَ وَالْاِبِلَ، وَاَذَرْكَ تَرْأَسُ وَتَرْبَعُ؟ فَيَقُولُ: بَلَى يَارَبِّ. فَيَقُولُ: اَظَنَنْتَ اَنَّكَ مُلاَقِيَّ؟ فَيَقُولُ: لاَ، فَيَقُولُ: فَاِنِّي اَنْسَاكَ كَمَا نَسِيتَنِي، ثُمَّ يَلْقَى الثَّانِيَ، فَيَقُولُ: اَيْ فُلْ: اَلَمْ اُكْرِمْكَ وَاُسَوِّدْكَ وَاُزَوِّجْكَ، وَاُسَخِّرْ لَكَ الْخَيْلَ وَالْاِبِلَ؟ وَاَذَرْكَ تَرْأَسُ وَتَرْبَعُ؟ فَيَقُولُ: بَلَى يَارَبِّ، فَيَقُولُ: اَظَنَنْتَ اَنَّكَ مُلاَقِيَّ؟ فَيَقُولُ: لاَ. فَيَقُولُ: فَاِنِّي اَنْسَاكَ كَمَا نَسِيتَنِي، ثُمَّ يَلْقَى الثَّالِثَ، فَيَقُولُ: اَيْ فُلْ، اَلَمْ اُكْرِمْكَ وَاُسَوِّدْكَ، وَاُزَوِّجْكَ، وَاُسَخِّرْ لَكَ الْخَيْلَ وَالْاِبِلَ، وَاَذَرْكَ تَرْأَسُ وَتَرْبَعُ؟ فَيَقُولُ: بَلَى يَارَبِّ، فَيَقُولُ: اَظَنَنْتَ اَنَّكَ مُلاَقِيَّ؟ فَيَقُولُ: اَيْ رَبِّ آمَنْتُ بِكَ وَبِكِتَابِكَ وَبِرُسُلِكَ، وَصَلَّيْتُ وَصُمْتُ وَتَصَدَّقْتُ، وَيُثْنِي بِخَيْرِ مَا اسْتَطَاعَ، فَيَقُولُ هَا هُنَا اِذَنْ، ثُمَّ يُقَالُ: اَلاٰنَ نَبْعَثُ شَاهِدًا عَلَيْكَ، فَيَتَفَكَّرُ فِي نَفْسِهِ: مَنْ ذَا الَّذِي يَشْهَدُ عَلَيَّ؟ فَيُخْتَمُ عَلَى فِيهِ، وَيُقَالُ لِفَخِذِهِ:

إِنْطَقِي، فَتَنْطِقُ فَخِذُهُ وَلَحْمُهُ وَعِظَامُهُ بِعَمَلِهِ، وَذٰلِكَ لِيُعْذِرَ مِنْ نَفْسِهِ، وَذٰلِكَ الْمُنَافِقُ ذٰلِكَ الَّذِي يَسْخَطُ اللّٰهُ عَلَيْهِ».

1216- Müslim, Ebu Hureyre (r.a)'nin şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s)'a: "Ey Allah'ın Resulü! Kıyamet günü Rabb'imizi görecek miyiz?" diye sordular. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Gökte bulut olmadığında, öğle güneşini görmekte zorlanıyor musunuz?" Oradakiler "Hayır" dediler. Resulullah (a.s) sonra:

"Bulutların arasında olmaması halinde, ondördüncü gecesinde ayı görmekte zorlanıyor musunuz?" Oradakiler yine, "Hayır" dediler. Bunun üzerine Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Canım elinde olana yemin olsun ki, bunlardan (ay ve güneşten) birini görmekte nasıl zorlanmıyorsanız, yüce Allah'ı görmekte de zorlanmayacaksınız. Kul, Rabb'inin huzuruna varır. Rabb'i ona:

"Ey filanca, ben sana ihsanda bulunup, seni mal mülk sahibi kılmadım mı, sana bir eş vermedim mi, atları ve develeri senin hizmetine sunmadım mı? Sana başkalarına başkanlık etmen ve onlardan haraç toplaman için fırsat vermedim mi?" diye buyurur. Kul; "Evet. Ey Rabbim" diye cevap verir. Bunun üzerine yüce Allah:

"Peki sen benim huzuruma çıkarılacağını düşünmüş müydün?" diye sorar. Kul; "Hayır" der. Yüce Allah da:

"Sen nasıl beni unuttu isen, ben de seni unutuyorum" diye buyurur.

Sonra ikinci bir şahıs Rabb'inin huzuruna varır. Rabb'i ona:

"Ey filanca, ben sana ihsanda bulunup, seni mal mülk sahibi kılmadım mı, sana bir eş vermedim mi, atları ve develeri senin hizmetine sunmadım mı? Sana başkalarına başkanlık etmen ve onlardan haraç toplaman için fırsat vermedim mi?" diye buyurur. Kul; "Evet. Ey Rabb'im" diye cevap verir. Bunun üzerine yüce Allah:

"Peki sen benim huzuruma çıkarılacağını düşünmüş müydün?" diye sorar. Kul; "Hayır" der. Yüce Allah da:

"Sen beni nasıl unuttu isen, ben de seni unutuyorum" diye buyurur.

Sonra üçüncü bir kişi Rabb'inin huzuruna varır. Rabb'i ona:

1216-Müslim (4/2279) 53-Kitabu'z Zühd ve'r Rekaik. 16 numaralı hadis.

"Ey filanca, ben sana ihsanda bulunup, seni mal mülk sahibi kılmadım mı, sana bir eş vermedim mi, atları ve develeri senin hizmetine sunmadım mı? Sana başkalarına başkanlık etmen ve onlardan haraç toplaman için fırsat vermedim mi?" diye buyurur. Kul; "Evet. Ey Rabb'im" diye cevap verir. Bunun üzerine yüce Allah:

"Peki sen benim huzuruma çıkarılacağını düşünmüş müydün?" diye sorar. O da:

"Ey Rabb'im! Ben sana, kitabına ve peygamberlerine iman ettim. Namaz kıldım, oruç tuttum ve sadaka (zekat) verdim" der. Ve gücü yettiğince iyilikler sayar. Bunun üzerine (yüce Allah):

"Şimdi senin hakkında şahitlik edecek birini çıkaracağız" diye buyurur. Bu kişi kendi kendine, "Acaba benim hakkımda kim şahitlikte bulunacak?" diye düşünür. Sonra bu adamın ağzı mühürlenip, baldırına konuş denilir. Bunun üzerine baldırı, eti ve kemiği yaptıklarını söylemeye başlarlar. Böyle yapılması, onun kendi nefsinden hakkında delil ortaya konması içindir. İşte bu kişi, münafık olan kişidir. Bu kişi yüce Allah'ın kendisine kızdığı kimsedir."

Bir Açıklama

Hadisi şerifte, önce mü'minlere özel olarak rü'yetten yani Allah'ın görülmesi olayından söz edilmektedir. Daha sonra kıyamet gününün merhalelerinden herhangi birinde gerçekleşecek olan karşılıklı konuşmadan ve hesaptan söz edilmektedir. Bu ikinci olay ise, hadisi şerifte geçen ifadelerden anlaşıldığı üzere genel bir olaydır.

١٢١٧ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، وَعَطَاءِ بْنِ يَزِيدَ اللَّيْثِيِّ أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ أَخْبَرَهُمَا: أَنَّ النَّاسَ قَالُوا: يَارَسُولَ اللَّهِ! هَلْ نَرَى رَبَّنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟ قَالَ: «هَلْ تُمَارُونَ فِي الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ لَيْسَ دُونَهُ سَحَابٌ؟» قَالُوا: لاَ يَارَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «فَهَلْ تُمَارُونَ فِي الشَّمْسِ لَيْسَ دُونَهَا سَحَابٌ؟» قَالُوا: لاَ، قَالَ: «فَإِنَّكُمْ تَرَوْنَهُ كَذَلِكَ، يُحْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَيَقُولُ: مَنْ كَانَ يَعْبُدُ شَيْئًا فَلْيَتَّبِعْ، فَمِنْهُمْ مَنْ يَتَّبِعُ الشَّمْسَ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَتَّبِعُ الْقَمَرَ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَتَّبِعُ الطَّوَاغِيتَ، وَتَبْقَى هٰذِهِ الْأُمَّةُ فِيهَا مُنَافِقُوهَا، فَيَأْتِيهِمُ اللَّهُ، فَيَقُولُ: أَنَا رَبُّكُمْ، فَيَقُولُونَ: هٰذَا مَكَانُنَا حَتَّى يَأْتِيَنَا رَبُّنَا، فَإِذَا جَاءَ رَبُّنَا عَرَفْنَاهُ، فَيَأْتِيهِمُ اللَّهُ، فَيَقُولُ: أَنَا رَبُّكُمْ، فَيَقُولُونَ: أَنْتَ رَبُّنَا؟ فَيَدْعُوهُمْ، وَيُضْرَبُ الصِّرَاطُ بَيْنَ ظَهْرَانَيْ جَهَنَّمَ، فَأَكُونُ أَوَّلَ مَنْ يَجُوزُ مِنَ الرُّسُلِ بِأُمَّتِهِ، وَلاَ يَتَكَلَّمُ يَوْمَئِذٍ أَحَدٌ إِلاَّ

الرُّسُلُ، وَكَلاَمُ الرُّسُلِ يَوْمَئِذٍ: اَللَّهُمَّ سَلِّمْ سَلِّمْ، وَفِي جَهَنَّمَ كَلاَلِيبُ، مِثْلُ شَوْكِ السَّعْدَانِ، هَلْ رَأَيْتُمْ شَوْكَ السَّعْدَانِ؟» قَالُوا: نَعَمْ، قَالَ: «فَإِنَّهَا مِثْلُ شَوْكِ السَّعْدَانِ، غَيْرَ أَنَّهُ لاَيَعْلَمُ قَدْرَ عِظَمِهَا إِلاَّ اللَّهُ تَعَالَى، تَخْطَفُ النَّاسُ بِأَعْمَالِهِمْ، فَمِنْهُمْ مَنْ يُوبَقُ بِعَمَلِهِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يُخَرْدَلُ، ثُمَّ يَنْجُو، حَتَّى إِذَا أَرَادَ اللَّهُ رَحْمَةَ مَنْ أَرَادَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ» وفي روايَةٍ: «فَمِنْهُمُ الْمُؤْمِنُ بَقِيَ بِعَمَلِهِ، وَمِنْهُمُ الْمَجَازِي حَتَّى يُنَجَّى ــ حَتَّى إِذَا فَرَغَ اللَّهُ مِنَ الْقَضَاءِ بَيْنَ الْعِبَادِ، وَأَرَادَ أَنْ يُخْرِجَ بِرَحْمَتِهِ مَنْ أَرَادَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ أَمَرَ الْمَلاَئِكَةَ أَنْ يُخْرِجُوا مَنْ كَانَ يَعْبُدُ اللَّهَ، فَيُخْرِجُونَهُمْ، وَيَعْرِفُونَهُمْ بِآثَارِ السُّجُودِ، وَحَرَّمَ اللَّهُ عَلَى النَّارِ أَنْ تَأْكُلَ أَثَرَ السُّجُودِ، فَيُخْرَجُونَ مِنَ النَّارِ، فَكُلُّ ابْنِ آدَمَ تَأْكُلُهُ النَّارُ، إِلاَّ أَثَرَ السُّجُودِ فَيُخْرَجُونَ مِنَ النَّارِ قَدِ امْتُحِشُوا، فَيُصَبُّ عَلَيْهِمْ مَاءُ الْحَيَاةِ، فَيَنْبُتُونَ كَمَا تَنْبُتُ الْحِبَّةُ فِي حَمِيلِ السَّيْلِ، ثُمَّ يَفْرُغُ اللَّهُ مِنَ الْقِصَاصِ بَيْنَ الْعِبَادِ، وَيَبْقَى رَجُلٌ بَيْنَ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ ــ وَهُوَ آخِرُ أَهْلِ النَّارِ دُخُولاً الْجَنَّةَ ــ مُقْبِلٌ بِوَجْهِهِ قِبَلَ النَّارِ، فَيَقُولُ: يَارَبِّ! اِصْرِفْ وَجْهِي عَنِ النَّارِ، قَدْ قَشَبَنِي رِيحُهَا وَأَحْرَقَنِي ذَكَاهَا، فَيَدْعُو اللَّهَ بِمَا شَاءَ أَنْ يَدْعُوَهُ، فَيَقُولُ: هَلْ عَسَيْتَ إِنْ أَفْعَلْ ذٰلِكَ تَسْأَلُ غَيْرَ ذٰلِكَ؟ فَيَقُولُ: لاَ، وَعِزَّتِكَ، فَيُعْطِي اللَّهَ مَا شَاءَ مِنْ عَهْدٍ وَمِيثَاقٍ، فَيَصْرِفُ اللَّهُ وَجْهَهُ عَنِ النَّارِ، فَإِذَا أَقْبَلَ بِوَجْهِهِ عَلَى الْجَنَّةِ، وَرَأَى بَهْجَتَهَا، سَكَتَ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَسْكُتَ، ثُمَّ قَالَ: يَارَبِّ! قَدِّمْنِي عِنْدَ بَابِ الْجَنَّةِ، فَيَقُولُ اللَّهُ لَهُ: أَلَيْسَ قَدْ أَعْطَيْتَ الْعُهُودَ وَالْمَوَاثِيقَ أَنْ لاَ تَسْأَلَ غَيْرَ الَّذِي كُنْتَ سَأَلْتَ؟ فَيَقُولُ: يَارَبِّ! لاَ أَكُونُ أَشْقَى خَلْقِكَ، فَيَقُولُ: فَمَا عَسَيْتَ إِنْ أُعْطِيتَ ذٰلِكَ أَنْ تَسْأَلَ غَيْرَهُ؟ فَيَقُولُ: لاَ، وَعِزَّتِكَ، لاَ أَسْأَلُكَ غَيْرَ هٰذَا، فَيُعْطِي رَبَّهُ مَا شَاءَ مِنْ عَهْدٍ وَمِيثَاقٍ، فَيُقَدِّمُهُ إِلَى بَابِ الْجَنَّةِ فَإِذَا بَلَغَ بَابَهَا، رَأَى زَهْرَتَهَا وَمَا فِيهَا مِنَ النَّضْرَةِ وَالسُّرُورِ».

وفي رواية: «فَإِذَا قَامَ إِلَى بَابِ الْجَنَّةِ انْفَهَقَتْ لَهُ الْجَنَّةُ: فَرَأَى مَا فِيهَا مِنَ الْخَبْرَةِ وَالسُّرُورِ، فَسَكَتَ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَسْكُتَ فَيَقُولُ: يَارَبِّ! أَدْخِلْنِي الْجَنَّةَ، فَيَقُولُ اللَّهُ: وَيْحَكَ! يَا ابْنَ آدَمَ مَا أَغْدَرَكَ؟ أَلَيْسَ قَدْ أَعْطَيْتَ الْعُهُودَ أَنْ لاَتَسْأَلَ غَيْرَ الَّذِي قَدْ

أُعْطِيتَ؟ فَيَقُولُ: يَارَبِّ! لاَتَجْعَلْنِي اَشْقَى خَلْقِكَ، فَيَضْحَكُ اللَّهُ مِنْهُ، ثُمَّ يَأْذَنُ لَهُ فِي دُخُولِ الْجَنَّةِ، فَيَقُولُ: تَمَنَّ. فَيَتَمَنَّى، حَتَّى إِذَا انْقَطَعَ أُمْنِيَتُهُ، قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: تَمَنَّ مِنْ كَذَا وَكَذَا ــ يُذَكِّرُهُ رَبُّهُ ــ حَتَّى إِذَا انْتَهَتْ بِهِ الْأَمَانِيُّ قَالَ اللَّهُ: لَكَ ذٰلِكَ وَمِثْلُهُ مَعَهُ».

1217- Buhari, Said bin el Museyyeb (r.a) ile Ata bin Yezid Leysi (r.a)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Ebu Hureyre (r.a) şöyle söylemiştir:

"İnsanlar Resulullah (a.s)'a:

"Ey Allah'ın Resulü! Kıyamet gününde Rabb'imizi görecek miyiz?" diye sordular. Resulullah (a.s):

"Önünde bulut bulunmadığı zaman ondördüncü gecesinde, ayı görmekte zorlanıyor musunuz?" diye sordu. Oradakiler; "Hayır" dediler. Resulullah (a.s) sonra:

"Önünde bulut bulunmadığı zaman güneşi görmekte zorlanıyor musunuz?" diye buyurdu. Oradakiler:"Hayır" diye cevap verdiler. Bunun üzerine Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"İşte siz yüce Allah'ı da böyle görebileceksiniz. İnsanlar kıyamet gününde bir yere toplatılırlar. Yüce Allah: "Kim neye ibadet ediyorsa ona uysun" diye buyurur. Bunun üzerine kimileri güneşin peşine takılır, kimileri ayın peşine takılır, kimileri de tağutların (putların, zorbaların) peşlerine takılırlar. Bu ümmetin mensupları ise aralarında münafıkları da bulunarak oldukları yerde kalırlar. Yüce Allah, onlara gelir (tecelli eder) ve:

"Sizin Rabb'iniz benim" diye buyurur. Onlar:

"Rabb'imiz bize gelinceye kadar biz burada, olduğumuz yerde kalacağız. Rabb'imiz geldiği zaman ise biz O'nu tanırız" derler. Sonra yüce Allah gelir (yeniden tecelli eder)

"Sizin Rabb'iniz benim" diye buyurur. Onlar

"Sen bizim Rabb'imizsin" derler. Sonra cehennemin üzerine Sırat konulur. Peygamberlerden ümmetleri ile birlikte buradan geçenlerin ilki ben olurum. O günde peygamberlerin dışında kimse konuşamaz. O günde peygamberlerin sözleri de:

"Ey Allah'ım, selamete eriştir! Ey Allah'ım, selamete eriştir!" demekten iba-

1217-Buhari (2/292) 10-Kitabu'l Ezan. 129-Secde etmenin fazileti babı.

rettir. Cehennemde deve dikenleri gibi dikenler olur. Siz deve dikenlerini gördünüz mü?" Oradakiler; "Evet" dediler. Resulullah (a.s) da sözüne şöyle devam etti:

"İşte o cehennem dikenleri deve dikenleri gibidir. Fakat bu dikenlerin büyüklüğünün ne kadar olduğunu ancak yüce Allah bilir. İnsanları amellerine göre yakalar. Kimileri amelleri nedeniyle tamamen helak edilirler. Kimileri parça parça edilirler. Sonra yüce Allah'ın cehennemliklerden dilediklerine rahmet etmeyi istediğinde, bunlar kurtulurlar (iman sahiplerinden, kötü amellerinin cezalarını çekmek üzere cehenneme girmiş olanlar daha sonra yüce Allah'ın rahmeti ile ve imanları nedeniyle oradan kurtarılırlar. -Çeviren)"

Bir rivayette de ifade şöyle geçmektedir:

"Onların içinde, amelleri nedeniyle cehennemde kalan mü'min kimseler bulunur. Yine kurtarılıncaya kadar orada ceza çekmek üzere cehenneme atılanlar olur. Yüce Allah, kulların arasında hükümlerini verme işini tamamlamasından sonra, cehennemliklerden dilediklerine rahmette bulunmayı istemesi üzerine meleklerine "Allah'a ibadet edenleri oradan çıkarın" diye emir verir. Melekler de onları cehennemden çıkarırlar. Bu kimseleri melekler secde izlerinden tanırlar. Yüce Allah, cehenneme, secde yerlerini yakmasını haram kılmıştır. Cehennem, insanoğlunun secde yerleri dışında kalan her yerini yakar. Bunlar (Allah'a ibadet etmiş olanlar), derileri yanmış bir halde cehennemden çıkarılırlar.

Sonra üzerlerine hayat suyu dökülür. Bunun ardından onlar, bir selin getirdiği toprak yığını üzerinde bitki tanelerinin bitmesi gibi biterler.

Daha sonra yüce Allah kulları arasındaki kısas uygulamalarını tamamlar. Bir kişi ise cennet ile cehennem arasında kalmış olur. Bu kişi cehennemden çıkarılıp cennete sokulacak olanların sonuncusudur. Bu kişinin yüzü cehennemin tarafına çevrilmiştir.

"Ey Rabb'im! Benim yüzümü cehennem yönünden başka bir yöne çevir! Rüzgarı beni rahatsız ediyor ve alevleri de beni yakıyor" der. Sonra bu kişi yüce Allah'ın dilediği şekilde O'na dua eder. Bunun üzerine yüce Allah:

"Eğer bu senin isteğini gerçekleştirirsem, başka bir şeyi isteyecek misin" diye buyurur. O kişi: "İzzetine (yüceliğine) yemin olsun ki, hayır" diye cevap verir. Yüce Allah'a, bu konuda O'nun istediği şekilde ahidde bulunup söz verir. Bunun üzerine yüce Allah onun yüzünü cehennem yönünden başka yöne cevirir. O kişinin yüzü, böylelikle cennet yönüne çevrilir ve o da cennetin güzelliklerini ve çekiciliğini görür. Allah'ın dilediği kadar bir süre öylece bir şey söylemeden sessizce bekler. Sonra:

"Ey Rabb'im! Beni cennetin kapısına kadar ilerlet" der. Bunun üzerine yüce

Allah:

"Sen daha önce istemiş olduğun dışında herhangi bir şey istemeyeceğin üzere söz vermiş ve ahidde bulunmamış mıydın?" diye buyurur. O kişi de:

"Ey Rabb'im! Ben senin yaratıklarının en fena durumda olanı olmayayım?" der. Yüce Allah da:

"Bu istediğin de sana verilirse, daha başka bir şey istemeyecek misin?" diye sorar. O kişi:

"İzzetine (yüceliğine) yemin olsun ki, bunun dışında bir şey istemeyeceğim" diye cevap verir. Bu konuda Rabb'ine istediği şekilde ahidde bulunup söz verir. Bunun üzerine yüce Allah onu cennetin kapısına kadar ilerletir. O da buradan, cennetin çiçeklerini ve içindeki güzellikleri ve sevinci gözler."

Bir rivayette (yukarıdaki metnin devamında) şöyle denilmektedir:

"Bu kişi, cennetin kapısına kadar varınca, cennet ona açılır. Böylece içerisindeki mutluluk ve sevincini görür. Sonra yüce Allah'ın dilediği kadar bir süre bir şey söylemeden sessizce bekler. Ardından:

"Ey Rabb'im! Beni cennete sok" der. Yüce Allah:

"Yazık sana, ey Ademoğlu! Sen ne kadar da sözünde durmaz birisin. Sana verilenden başka bir şey istemeyeceğin üzere söz verip ahidde bulunmamış mıydın?" diye buyurur. O kişi:

"Ey Rabb'im! Beni yaratıklarının en fena durumda olanı eyleme" der. Yüce Allah ona güler ve sonra cennete girmesine izin verilir. Sonra da:

"Dile!" diye buyurur. O da dileklerini bildirir. O kişi, bütün dileklerini söyleyince Rabb' i ona "Şunları şunları da dile" diye buyurarak hatırlatmada bulunur. Böylece o kişinin bütün dilekleri ortaya konunca, yüce Allah ona:

"Senin bu istediklerinin tümü ve onlarla birlikte bir o kadarı daha sana verilmiştir" diye buyurur.

Ebu Said el Hudri (r.a), Ebu Hureyre (r.a)'ye şöyle söyledi:

"Resulullah (a.s)'ın buyurduğuna göre yüce Allah o kişiye:

"Sana bu istediklerin ve onlarla birlikte on katı daha verilmiştir" diye buyurur."

Ebu Hureyre (r.a) şöyle söyledi:

"Benim Resulullah (a.s)'tan ezberlediğim söz sadece ;"sana bu istediklerin

ve onlarla birlikte bir o kadarı daha verilmiştir" sözüdür." Bunun üzerine Ebu Said el Hudri (r.a):

"Ben Resulullah (a.s)'ın:

"Sana bu istediklerin ve onlarla birlikte on katı daha verilmiştir" diye söylediğini duydum" dedi. Onun bu sözü üzerine Ebu Hureyre (r.a) de:

"Bu kendisinden söz ettiğimiz kişi, cehennemden çıkarılacakların en son cennete girecek olanıdır" dedi." (1)

Müslim'in, Ata ve İbni Müseyyeb'den naklettiği rivayete göre de Ebu Hureyre (r.a) şöyle söylemiştir.

"İnsanlar Resulullah (a.s)'a:

"Ey Allah'ın Resulü! Kıyamet gününde Rabb'imizi görebilecek miyiz?" diye sordular..." Daha sonra yukarıdakine benzer bir hadis nakletti.

Müslim, aynen böyle söylemiş ve hadisin metnini belirtmemiştir. Buhari ise, bu hadisin bir benzerini sadece Ata (r.a)'dan rivayetle vermiştir. (2)

Bu hadisi Tirmizi de, Ala bin Abdurrahman'dan, o babasından, o da Ebu Hureyre (r.a)'den rivayetle yukarıdaki metinden daha kısa bir metinle nakletmiştir. Oradaki rivayette bildirildiğine göre Resulullah (a.s) şöyle buyurmuştur:

"Yüce Allah, kıyamet gününde insanları tek bir düzlem (alan) üzerinde toplar. Sonra alemlerin Rabb'i onların halini gözler. Ardından:

"Her kişi ibadet etmekte olduğu şeyin peşinden gitsin" diye buyurur. Bunun üzerine temsili olarak haça tapanlar için bir haç, heykel ve resimlere tapanlar için öyle heykel ve resimler, ateşe tapanlar için de ateş oluşturulur. İnsanlar da dünyada iken tapmakta oldukları şeylerin peşlerine takılırlar. Müslümanlar ise ortada kalırlar. Alemlerin Rabb'i onlara tecelli ederek:

"Siz insanların ardından gitmiyor musunuz?" diye buyurur. Onlar ise:

"Biz senden Allah'a sığınırız. Biz senden Allah'a sığınırız. Bizim Rabb'imiz yüce Allah'tır ve Rabb'imizi görünceye kadar olduğumuz yerde bekleyeceğiz" derler. O ise, onlara emrini bildirir ve onları oldukları yerde sabit tutar." Sahabiler Resulullah (a.s)'a:

"Rabb'imizi görebilecek miyiz, ey Allah'ın Resulü?" diye sordular. Resulull-

---

1) Buhari (13/419) 97-Kitabu't Tevhid. 24-Yüce Allah'ın "O gün bazı yüzler parlaktır..." sözü ile ilgili bab.

2) Müslim (1/163, 167) 1-Kitabu'l İman. 81-Rü'yet (Yüce Allah'ın görülmesi) yolunun bilinmesi babı.

lah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Ondördüncü gecesinde ayı görmekte zorlanıyor musunuz?" Oradakiler "Hayır, ey Allah'ın Resulü!" dediler. Sonra Resulullah (a.s):

"İşte siz de o zamanda yüce Allah'ı görmekte zorlanmayacaksınız. Sonra (yukarıda anlatılan olaydan sonra) yüce Allah, kendini gizler. Ardından tekrar tecelli eder ve zatını onlara tanıtır ve:

"Sizin Rabb'iniz benim, bana uyun" diye buyurur. Müslümanlar kalkarlar. Sonra Sırat konulur. Genç atlar ve binekler gibi oradan geçerler. Oradan geçerken söyledikleri sözler:

"Ey Allah'ım, selamete erdir! Ey Allah'ım, selamete erdir!" demektir. Cehennemlikler ise (Sıratı geçmeden) kalırlar. Sonra bunlardan bir gurup cehenneme atılır ve cehenneme:

"Doldun mu?" denilir. Cehennem:

"Daha var mı?" der. Sonra cehennemliklerden bir gurup daha oraya atılır ve cehenneme :

"Duldun mu?" diye sorulur. Cehennem yine:

"Daha var mı?" der. Cehennemliklerin tümü oraya doldurulduklarında, Rahman ayağını onun üzerine koyar. Cehennemlikler de birbirlerinin üstüne istif edilirler. Sonra (Rahman):

"Artık yeter mi?" der. Cehennem de:

"Yeter, yeter" der. Bütün cennetlikler cennete, bütün cehennemlikler de cehenneme sokulduktan sonra ölüm, giysilere büründürülmüş bir hale getirilir. Cennetliklerle cehennemliklerin arasında bulunan surun (duvarın) üzerinde durdurulur. Sonra:

"Ey cennet ahalisi!" diye seslenilir. Cennetlikler korku ile sesin geldiği tarafa yönelirler. Sonra da:

"Ey cehennemlikler!" diye seslenilir. Cehennemlikler de bir şefaat ümidiyle, sevinçle sesin geldiği tarafa yönelirler. Bu sırada cennetliklerle cehennemliklerin tümüne:

"Şunu tanıyor musunuz?" denilir. Berikiler de, ötekiler de:

"Evet onu tanıyoruz. O bizim ecelimizi almakla görevlendirilmiş olan ölümdür" derler. Sonra bu ölüm yatırılır ve sözü edilen surun üzerinde bir kesimde kesilir. Ardından:

"Ey cennetlikler, siz bulunduğunuz yerde sonsuz kalacaksınız, artık sizin için ölüm yoktur. Ve ey cehennemlikler siz de bulunduğunuz yerde sonsuza kadar kalacaksınız, artık sizin için de ölüm yoktur" denilir." (1)

Nesai, yukarıdaki hadisi şerifin bir bölümünü rivayet etmiştir. Nesai'nin rivayet etmiş olduğu kısım şöyledir:

"Melekler gelip şefaatte bulunurlar. Aynı şekilde peygamberler de şefaatte bulunurlar."

Resulullah (a.s) daha sonra Sırat'tan söz etti ve şöyle buyurdu:

"Buradan ilk geçen ben olurum. Yüce Allah, yarattıkları arasında hüküm verme işini bitirip, cehnemden çıkarmak istediklerini oradan çıkardıktan sonra, meleklere ve peygamberlere şefaatte bulunmalarını emreder. Onlar da (cehenneme atılmış olanlardan bazıları hakkında) onlarda gördükleri bir takım izlere dayanarak kalan bütün yanını yakar. Daha sonra bunların (cehennemden çıkarılanların) üzerlerine hayat suyu dökülür. Ve tanelerinin, selin getirdiği toprak içinde bitmesi gibi biterler." (2)

DERSLER VE ÖĞÜTLER

Yukarıda verilen hadisi şerifte, kıyamet gününde görülecek bir takım manzaralarla ilgili bilgiler bulunmaktadır. Bunlar bütünden bazı parçalardır. Hadisi şerifte geçen ifadeler, Resulullah (a.s)'ın öğretim ve hitab metodu konusunda bize fikir vermektedir.

Hadis, bir soruya verilen cevap ile başlıyor. Ardından dinleyenlerin o anki durumlarına uygun bir anlatım tarzı ile kıyamet gününde görülecek çok değişik manzaralar hakkında bilgiler veriliyor. Hadisi şerif, kıyamet gününde olacak gelişmelerden, daha başka nedenlerle, sözü edilmiş olanlarının veya Kur'an-ı Kerim'de bahsi geçenlerin çoğunu atlamıştır.

Biz vaaz veren birinin, dinleyenlerin durumlarına uygun bir anlatım tarzı seçmesi gerektiğini biliyoruz. Yine hadis nakleden de, dinleyenlerin durumlarına göre bir hadis seçer. Konferans, hutbe, ders, ilim öğretimi vs. için hep aynı şeyi söyleyebiliriz.

Kıyamet günü hakında genel bilgiler verirken ve yorumlarda bulunurken, kıyamet gününde görülecek gelişmelerle ilgili olarak mümkün oldukça çok şey nakletmeye çalıştık. Bunun yanısıra çok sayıda nas nakletmekle kalmayıp kay-

---

1) Tirmizi (4/691) 39-Kitabu Sıfati'l Cenne. 20-Cennetliklerin ve cehennemliklerin sonsuz hayat içinde olacakları konusunda gelen rivayetler babı.

2) Nesai (2/229) 12-Kitabu't Tatbik. 81-Secde yerleri babı.

naklardan elde ettiğimiz bilgilere dayanarak gelişmelerin sırasını da imkan ölçüsünde bildirmeye gayret ettik. Çünkü kıyamet günü konusu, gaybi yani bilinmeyenler alemine ait bir konudur. Mü'min kişinin kalbinde de tenzih inancı yani yüce yaratıcının yarattıklarına benzetilemeyeceğini biliyoruz. O'nun şanının herşeyden yüce olduğu inancı ile teslimiyeti ve yüce Allah'ın katından gelen ve Resulullah (a.s) tarafından bildirilen her şeyi tereddütsüz kabul etmemiz gerektiğini de biliyoruz. Bu nedenle mü'min kişi, nasları tenzih inancının ışığında değerlendirmekten geri duramaz. Bununla birlikte onun tenzih inancı, teslimiyet anlayışını da ortadan kaldırmaz.

"Kitabın haber verdiği sonuçtan başka bir şey mi bekliyorlar? Sonuç gelip çattığı gün önceleri onu unutmuş olanlar; "Rabb'imizin peygamberleri şüphesiz bize gerçeği getirmişti. Şimdi bize şefaat edecek var mı ki şefaat etsin. Yahut geriye çevrilsek de işlediklerimizin başka türlüsünü işlesek" derler. Doğrusu kendilerini mahvetmişlerdir. Uydurdukları şeyler onları koyup kaçmışlardır." (1)

١٢١٨ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: إِنَّ نَاسًا فِي زَمَنِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ــ وَفِي رِوَايَةٍ: قَالَ: قُلْنَا ــ يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَلْ نَرَى رَبَّنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «نَعَمْ، فَهَلْ تُضَارُّونَ فِي رُؤْيَةِ الشَّمْسِ بِالظَّهِيرَةِ صَحْوًا لَيْسَ مَعَهَا سَحَابٌ؟ وَهَلْ تُضَارُّونَ فِي رُؤْيَةِ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ صَحْوًا لَيْسَ فِيهَا سَحَابٌ» ؟ قَالُوا: لاَ، يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «فَمَا تُضَارُّونَ فِي رُؤْيَةِ اللَّهِ تَعَالَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلاَّ كَمَا تُضَارُّونَ فِي رُؤْيَةِ أَحَدِهِمَا، إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ أَذَّنَ مُؤَذِّنٌ: لِتَتْبَعْ كُلُّ أُمَّةٍ مَا كَانَتْ تَعْبُدُ، فَلاَ يَبْقَى أَحَدٌ كَانَ يَعْبُدُ غَيْرَ اللَّهِ ــ مِنَ الأَصْنَامِ وَالأَنْصَابِ ــ إِلاَّ يَتَسَاقَطُونَ فِي النَّارِ، حَتَّى إِذَا لَمْ يَبْقَ إِلاَّ مَنْ كَانَ يَعْبُدُاللَّهَ مِنْ بَرٍّ وَفَاجِرٍ، وَغُبَّرِ أَهْلِ الْكِتَابِ، فَيُدْعَى الْيَهُودُ، فَيُقَالُ لَهُمْ: مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ؟ قَالُوا: كُنَّا نَعْبُدُ عُزَيْرًا ابْنَ اللَّهِ، فَيُقَالُ: كَذَبْتُمْ، مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِنْ صَاحِبَةٍ وَلاَ وَلَدٍ، فَمَاذَا تَبْغُونَ؟ قَالُوا: عَطِشْنَا يَارَبَّنَا فَاسْقِنَا، فَيُشَارُ إِلَيْهِمْ: أَلاَ تَرِدُونَ؟ فَيُحْشَرُونَ إِلَى النَّارِ كَأَنَّهَا سَرَابٌ يَحْطِمُ بَعْضُهَا بَعْضًا، فَيَتَسَاقَطُونَ فِي النَّارِ، ثُمَّ يُدْعَى النَّصَارَى، فَيُقَالُ لَهُمْ: مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ؟ قَالُوا: كُنَّا نَعْبُدُ الْمَسِيحَ ابْنَ اللَّهِ، فَيُقَالُ لَهُمْ: كَذَبْتُمْ ، مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِنْ صَاحِبَةٍ وَلاَ وَلَدٍ،

1) *A'raf Suresi: 53*

فَمَاذَا تَبْغُونَ؟ فَيَقُولُونَ: عَطِشْنَا يَا رَبَّنَا فَاسْقِنَا، فَيُشَارُ إِلَيْهِمْ: أَلاَ تَرِدُونَ؟ فَيُحْشَرُونَ إِلَى جَهَنَّمَ كَأَنَّهَا سَرَابٌ يَحْطِمُ بَعْضُهَا بَعْضًا، فَيَتَسَاقَطُونَ فِي النَّارِ، حَتَّى إِذَا لَمْ يَبْقَ إِلاَّ مَنْ كَانَ يَعْبُدُ اللَّهَ مِنْ بَرٍّ وَفَاجِرٍ، أَتَاهُمُ اللَّهُ فِي أَدْنَى صُورَةٍ مِنَ الَّتِي رَأَوْهُ فِيهَا، قَالَ: فَمَا تَنْظُرُونَ؟ تَتْبَعُ كُلُّ أُمَّةٍ مَا كَانَتْ تَعْبُدُ، قَالُوا: يَارَبَّنَا، فَارَقْنَا النَّاسَ فِي الدُّنْيَا أَفْقَرَ مَا كُنَّا إِلَيْهِمْ، وَلَمْ نُصَاحِبْهُمْ، فَيَقُولُ: أَنَا رَبُّكُمْ، فَيَقُولُونَ: نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْكَ، لاَنُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا ــ مَرَّتَيْنِ أَو ثَلاَثًا ــ حَتَّى إِنَّ بَعْضَهُمْ لَيَكَادُ اَنْ يَنْقَلِبَ، فَيَقُولُ: هَلْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُ آيَةٌ فَتَعْرِفُونَهُ بِهَا؟ فَيَقُولُونَ: نَعَمْ، فَيُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ، فَلاَ يَبْقَى مَنْ كَانَ يَسْجُدُ لِلَّهِ مِنْ تِلْقَاءِ نَفْسِهِ إِلاَّ أَذِنَ اللَّهُ لَهُ بِالسُّجُودِ، وَلاَ يَبْقَى مَنْ كَانَ يَسْجُدُ لِلَّهِ اِتِّقَاءً وَرِيَاءً، إِلاَّ جَعَلَ اللَّهُ ظَهْرَهُ طَبَقَةً وَاحِدَةً، كُلَّمَا أَرَادَ أَنْ يَسْجُدَ خَرَّ عَلَى قَفَاهُ، ثُمَّ يَرْفَعُونَ رُؤُوسَهُمْ وَقَدْ تَحَوَّلَ فِي صُورَتِهِ الَّتِي رَأَوْهُ فِيهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ، فَقَالَ: أَنَا رَبُّكُمْ، فَيَقُولُونَ: أَنْتَ رَبُّنَا، ثُمَّ يُضْرَبُ الْجِسْرُ عَلَى جَهَنَّمَ، وَتَحِلّ الشَّفَاعَةُ، وَيَقُولُونَ: اَللَّهُمَّ سَلِّمْ سَلِّمْ» قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَمَا الْجِسْرُ؟ قَالَ: «دَحْضٌ مَزِلَّةٌ، فِيهِ خَطَاطِيفُ وَكَلاَلِيبُ، وَحَسَكَةٌ تَكُونُ بِنَجْدٍ، فِيهَا شُوَيْكَةٌ، يُقَالُ لَهَا: السَّعْدَانُ، فَيَمُرُّ الْمُؤْمِنُونَ كَطَرْفِ الْعَيْنِ، وَكَالْبَرْقِ وَالرِّيحِ، وَكَالطَّيْرِ، وَكَأَجَاوِيدِ الْخَيْلِ وَالرِّكَابِ، فَنَاجٍ مُسَلَّمٌ وَمَخْدُوشٌ مُرْسَلٌ، وَمَكْدُوسٌ فِي نَارِ جَهَنَّمَ، حَتَّى إِذَا خَلَصَ الْمُؤْمِنُونَ مِنَ النَّارِ، فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، مَا مِنْ أَحَدٍ مِنْكُمْ بِأَشَدَّ مُنَاشَدَةً لِلَّهِ فِي اسْتِيفَاءِ الْحَقِّ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لِإِخْوَانِهِمُ الَّذِينَ فِي النَّارِ».

1218- Müslim, Ebu Said el Hudri (r.a)'nin şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s)'ın zamanında bazı kimseler Resulullah (a.s)'a:

"Ey Allah'ın Resulü! Kıyamet gününde Rabb'imizi görebilecek miyiz?" diye sordular. -Bir rivayette ise ifade "Biz... sorduk" şeklinde geçmektedir- Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Evet. Öğle vaktinde, önünde bulut bulunmadığında ve açıkta görünen

1218-Müslim (1/167) 1-Kitabu'l İman. 81-Rü'yet (Yüce Allah'ın görülmesi) yolunun bilinmesi babı.

güneşi görmekte zorlanıyor musunuz? Ve ondördüncü gecesinde, önünde bulut bulunmadığında açıkta görünen ayı görmekte zorlanıyor musunuz?" Oradakiler:

"Hayır, ey Alah'ın Resulü!" dediler. Resulullah (a.s) da bunun üzerine şöyle buyurdu:

"İşte bunlardan birini görmekte zorlanmadığınız gibi, kıyamet gününde Rabb'inizi görmekte de zorlanmayacaksınız. Kıyamet günü olunca, bir çağırıcı, "her ümmet (topluluk) neye ibadet ediyor idiyse, onun ardından gitsin" diye seslenir. Bu çağrı üzerine, Allah'tan başkasına ibadet edenlerden hiç kimse ortada kalmaz. Putlara ve dikili taşlara kulluk edenlerin tümü, cehenneme dökülürler. Sonunda, ortada iyisi ve günahkarı ile Allah'a kulluk etmiş olanlarla, ehli kitap toplulukları dışında kimse kalmaz. Daha sonra yahudiler çağrılırlar ve kendilerine:

"Siz kime ibadet ediyordunuz?" diye sorulur

"Biz Allah'ın oğlu olan Uzeyr'e ibadet ediyor idik" derler. Kendilerine:

"Siz yalan söylediniz. Yüce Allah, kendisi için eş veya çocuk edinmiş değildir. Şimdi siz ne istiyorsunuz?" denilir. Onlar:

"Çok susadık ey Rabb'imiz! Bizi sula!" derler. Kendilerine bir taraf gösterilerek:

"Şu tarafa gitmez misiniz?" denilir. Onlar da o yönü bir serap gibi görerek birbirlerini ite ite ateşe doğru koşarlar. Böylece onlar da cehenneme dökülürler. Ardından hıristiyanlar çağrılır ve kendilerine:

"Siz kime ibadet ediyordunuz?" diye sorulur.

"Biz Allah'ın oğlu olan Uzeyr'e ibadet ediyor idik" derler. Kendilerine:

"Siz yalan söylediniz. Yüce Allah, kendisi için eş veya çocuk edinmiş değildir. Şimdi siz ne istiyorsunuz?" denilir. Onlar:

"Çok susadık ey Rabb'imiz! Bizi sula!" derler. Kendilerine bir taraf gösterilerek:

"Şu tarafa gitmez misiniz?" denilir. Onlar da o yönü bir serap gibi görerek birbirlerini ite ite ateşe doğru koşarlar. Böylece onlar da cehenneme dökülürler.

Sonuçta ortada, iyisiyle günahkarlarıyla yüce Allah, onların orada gördüklerinin en basit olanının şekli ile kendilerine tecelli eder ve:

"Siz neyi bekliyorsunuz? Her ümmet neye kulluk ediyor idiyse, ona uydu" der. Onlar da:

"Ey Rabb'imiz! Biz o insanları dünyada bizim kendilerine en çok ihtiyacımız olduğu sırada terkettik ve o şartlarda kendilerini dost edinmedik" derler. Yüce Allah (o tecelli ettiği haliyle) kendilerine:

"Ben sizin Rabb'inizim!" der. Onlar:

"Biz senden Allah'a sığınırız. Biz Allah'a hiç bir şeyi ortak koşmayız" derler. Bu sözü iki ya da üç kez tekrar ederler. Hatta bazıları çekilecek (veya değişecek) gibi olur. Bunun üzerine (Hakk Teala:)

"Sizinle O'nun (Rabb'inizin) arasında kendisini tanımanıza yardımcı olacak bir belirti, işaret var mıdır?" der. Onlar:

"Evet" derler. Bunun ardından "baldır (sak)" açılır. Dünyada kendi gönlü ile Allah'a secde etmiş olanların tümüne yüce Allah, o sırada secde etmesi üzere izin verir. Dünyada iken Allah'a kendini sakındırmak (nifakın ortaya çıkmamasını sağlamak) veya gösteriş amacıyla secde etmiş olanların ise yüce Allah, sırtlarını tek bir tabaka haline getirir. (Esneklik göstermeyen komple bir tabaka gibi olur ve eğilmelerine imkan vermez) Bu gibiler, her ne zaman secde etmek isteseler, enselerinin üstüne yere düşerler. Daha sonra başlarını kaldırırlar ve kendilerine tecelli eden görüntünün ilk kez gördüklerinden daha farklı bir şekil aldığını görürler. Bu sırada (yüce Allah) onlara:

"Ben sizin Rabb'inizim" diye buyurur. Onlar da:

"Evet sen bizim Rabb'imizsin" derler. Sonra cehennemin üzerine bir köprü konulur ve şefaatte bulunulmasına izin verilir. (Cehennemin üzerindeki köprüden geçmeye çalışanlar)

"Ey Allah'ım, selamete erdir! Ey Allah'ım, selamete erdir" derler."

Orada bulunanlar Resulullah (a.s)'a:

"Ey Allah'ın Resulü! Köprü nasıl bir şeydir" diye sordular. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Kaygan, ıslak bir zemindir. Üzerinde dikenler, Necd'de bulunan sert bitkiler vardır ki, adına sa'dan (deve dikeni) denir. Mü'minler buradan gözün açılıp kapanması kadar bir süre içinde ve şimşek, rüzgar, kuş, at ve bineklerin iyi koşanları gibi hızlı bir şekilde geçerler. Selametle oradan kurtulan olur, biraz yara alarak geçen olur. Cehenneme dalıp sonra geçebilen olur. Sonunda mü'minlerin tümü cehennemden kurtulurlar. Canım elinde olana yemin olsun ki, sizden hiç kimse yoktur ki, kıyamet gününde kardeşlerinden cehenneme atılanların hak-

larının verilmesi için yüce Allah'a bütün gücüyle dua ve niyazda bulunmasın."

Bir rivayette de ifade şu şekilde geçmektedir:

"Sizin o günde, mü'minlerin haklarından ortaya çıkanların verilmesi için Cebbar olan Allah'a niyaz konusunda o gün göstereceğiniz gayret gibisini hiç bir yerde gösteremezsiniz. O gün, mü'minler kardeşleri hakkında başarı sağladıklarını görünce niyazlarını artırırlar.

"Ey Rabb'imiz! Onlar bizimle birlikte oruç tutar, namaz kılar ve hacc ederlerdi" derler. Bunun üzerine kendilerine:

"Tanıdıklarınızı, cehennemden çıkarın" denilir. Onların vücutlarını yakması, cehenneme yasak edilir. (Yani kendilerine, tanıdıklarını cehennemden çıkarma izni verilenler, bu işi gerçekleştirmek için cehenneme girerler ama cehennem onların vücutlarını yakmaz -Çeviren) Böylece baldırlarının yarısına ve dizlerine kadar cehennem ateşine batmış pek çok kimseyi cehennemden çıkarırlar. Sonra:

"Ey Rabb'imiz! Bize kendilerine çıkarmamızı emrettiklerinden kimse kalmadı" derler. Yüce Allah:

"Dönün, kalbinde bir dinar ağırlığında iyilik (yani iman) bulunan kimi bulursanız, cehennemden çıkarın" diye buyurur. Bu emir üzerine onlar, çok sayıda kimseyi cehennemden çıkarırlar. Sonra:

"Ey Rabb'imiz! Senin bize cehennemden çıkarılmalarını emrettiğin kişilerden kimseyi bırakmadık" derler. Sonra yüce Allah:

"Dönün, kalbinde bir dinarın yarısı ağırlığında iyilik (yani iman) bulunan kimi bulursanız, cehennemden çıkarın" diye buyurur.

Bu emir üzerine onlar, çok sayıda kimseyi cehennemden çıkarırlar. Sonra:

"Ey Rabb'imiz! Senin bize cehennemden çıkarılmalarını emrettiğin kişilerden kimseyi bırakmadık" derler."

Ebu Said (r.a) bu hadisi şerifi rivayet ederken şöyle derdi:

"Eğer benim bu hadisi rivayetimi doğrulamıyorsanız, şu ayeti kerimeyi okuyun:

"Allah zerre kadar haksızlık etmez. Zerre kadar bir iyilik olsa, onu kat kat yapar ve kendi katından büyük mükafat verir." (1)

Resulullah (a.s) sözüne şöyle devam etti:

---

1) Nisa Suresi: 40

"Daha sonra yüce Allah: "Melekler şefaatte bulundu, peygamberler şefaatte bulundular, mü'minler şefaatte bulundular, geriye merhametlilerin en merhametlisi olanın ihsanı kaldı" diye buyurur ve cehennemliklerden bir yığın insanı alır. Oradan hiç bir iyilik işlememiş bir takım insanları çıkarır. Bunlar kömür gibi olmuşlardır. Onları cennetin yakınında bulunan ve adına 'hayat ırmağı' denilen bir ırmağa bırakır. Onlar, bu ırmaktan selin getirdiği atıkların içinden tanelerin bitmesi gibi biterler. Görmez misiniz, taşın ve ağacın güneş yönüne gelen tarafı hafif sararmış ve yeşilimsi olarak görünür. Gölge tarafına gelen kısmı ise beyaz olur." Oradakiler:

"Ey Allah'ın Resulü! Sen adeta sahrada çobanlık yapmış gibisin" dediler. Resulullah (a.s) sözüne şöyle devam etti:

"İnci gibi çıkarlar. Boyunlarında mühürler vardır. Cennetlikler onları tanırlar. Bunlar Allah'ın azaplılarıdır. İşledikleri bir (iyi) amel olmaksızın ve önden gönderdikleri bir iyilik bulunmaksızın Allah onları cennete koymuştur. Sonra yüce Allah onlara:

"Cennete girin, gördükleriniz sizindir" diye buyurur. Onlar:

"Ey Rabb'imiz! Alemlerden kimseye vermediklerini bize verdin" derler.

"Size benim katımda bundan daha üstünü vardır" denilir. Onlar:

"Ey Rabb'imiz, bundan daha üstün ne olabilir?" derler. Yüce Allah:

"Rızam. Artık bundan sonra ben ebediyyen size kızmam" diye buyurur."

Müslim dedi ki:

"Ben, İsa bin Hammad Zeğube Mısri'ye şefaatle ilgili bu hadisi şerifi okudum ve:

"Bu hadisi, senin Leys bin Sa'd'dan duymuş olduğun bir hadis olarak senden rivayet edeyim mi?" diye sordum. O da; "Evet" dedi."

Yine Müslim, Ebu Said'in şöyle söylediğini bildirmiştir:

"Biz Resulullah (a.s)'a: "Ey Allah'ın Resulü! Rabb'imizi görebilecek miyiz?" diye sorduk. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Aydınlık bir günde güneşi görmekte zorlanıyor musunuz?" Biz; "Hayır" dedik..." Hadisin devamını yukarıdaki şekilde vermiştir. Ancak *"İşledikleri bir (iyi) amel olmaksızın, önden gönderdikleri bir iyilik bulunmaksızın Allah onları cennete koymuştur"* sözünden sonra şöyle bir ilaveye yer vermiştir:

"Yüce Allah onlara: "Şu gördüklerinizin tümü ve bir o kadarı sizindir" diye

buyurur."

Bu ikinci rivayette Ebu Said (r.a)'in şöyle söylediği bildirilmektedir:

"Bana bildirildiğine göre, köprü kıldan daha ince, kılıçtan daha keskin olur."

Ayrıca bu rivayette:

"Onlar; "Ey Rabb'imiz! Alemlerden kimseye vermediklerinizi bize verdin" derler" ifadesi ve daha sonrası yer almamıştır.

Bir rivayette de şöyle bildirilmektedir:

"Resulullah (a.s)'a: "Ey Allah'ın Resulü! Kıyamet gününde Rabb'imizi görebilecek miyiz?" diye sorduk. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Evet. Havanın açık olduğu zamanda güneşi görmekte zorlanmadığınız gibi, kıyamet gününde Rabb'inizi görmekte de zorlanmayacaksınız." Sonra şöyle buyurdu:

"(Kıyamet günü), bir çağırıcı "her ümmet (topluluk) neye ibadet ediyor idiyse, onun ardından gitsin" diye seslenir. Bu çağrı üzerine haçlılar, haçın peşine takılırlar. Puta tapanlar, putların peşine takılırlar. Allah'tan başka kendilerine ilah edinenlerin hepsi, taptıkları şeylerin peşlerine takılırlar. Sonunda, ortada iyisi ve günahkarı ile Allah'a kulluk etmiş olanlarla, ehli kitap toplulukları dışında kimse kalmaz. Daha sonra cehennem getirilip edata bir serap gibi arzedilir. Yahudilere:

"Siz kime ibadet ediyordunuz?" diye sorulur.

"Biz Allah'ın oğlu olan Uzeyr'e ibadet ediyor idik" derler. Kendilerine:

"Siz yalan söylediniz. Yüce Allah, kendisi için eş veya çocuk edinmiş değildir" denilir ve "Siz ne istiyorsunuz?" diye sorulur, Onlar: "Bizi sulamanı istiyoruz" derler.

"İçiniz" denilir ve bu söz üzerine yahudiler birbirlerinin ardından cehenneme dökülürler. Sonra hıristiyanlara:

"Siz kime ibadet ediyordunuz?" diye sorulur.

"Biz Allah'ın oğlu olan Mesih'e ibadet ediyor idik" derler. Kendilerine:

"Siz yalan söylediniz. Yüce Allah, kendisi için eş veya çocuk edinmiş değildir" denilir ve:

"Şimdi siz ne istiyorsunuz?" diye sorulur. Onlar:

"Bizi sulamanı istiyoruz!" derler.

"İçiniz" denilir. Ve hıristiyanlar da birbirlerinin ardından cehenneme dökülürler. Geriye sadece iyisiyle ve günahkarlarıyla yüce Allah'a ibadet etmiş olanlar kalırlar. Onlara:

"Siz neyi bekliyorsunuz? İnsanlar gittiler" denilir. Onlar da:

"Biz onları bugünkünden daha çok kendilerine ihtiyacımız olduğu günde bıraktık. Kendilerinden ayrıldık. Ayrıca biz bir çağırıcının "her topluluk, kime kulluk ediyor idiyse, ona uysun" dediğini duyduk. Biz Rabb'imizi bekliyoruz" derler. Yüce Allah onlara ilk keresinde gördüklerinden farklı bir suretle tecelli eder ve:

"Ben sizin Rabb'inizim" diye buyurur. Onlar da:

"Evet, sen bizim Rabb'imizsin" derler. Onunla sadece peygamberler konuşurlar. Yüce Allah:

"Sizinle Rabb'iniz arasında O'nu tanımanıza yardımcı olacak bir deliliniz var mıdır?" diye buyurur. Onlar "baldır (sak)" derler. Baldırını gösterir. Her mü'min O'na secde eder. Dünyada Allah'a gösteriş ve duyurmak için secde etmiş olanlar ise oldukları gibi kalırlar. Bunlar secde etmek isteyecekler, ancak omurga kemiklerinin eklem yerleri bitiştiği için secdeye varamayacaklar. Sonra Sırat köprüsü getirilip cehennemin üstüne konacak."

Ravi dedi ki:

"Biz "Ey Allah'ın Resulü! Köprü nasıl bir şeydir" diye sorduk. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Kaygan ve sallantılı mekandır, üzerinde kancalar, kerpetenler, deve dikenleri gibi dikenli olan ağaçlar vardır. Mü'minler, köprüyü derecelerine göre, kimisi gözün bakışı gibi, kimisi yıldırım gibi, kimisi rüzgar gibi ve kimisi de hızlı koşan atlar gibi geçerler. Kimisi ise bunlar gibi selametle geçerler. Kimisi az sıyrıklarla kurtulur. Kimisi de cehennem ateşine yuvarlanır. Sonunda en sonuncuları sürüklene sürüklene geçer. Siz, hakkı benden çok arıyor değilsiniz. Cebbar olan Allah'a o gün kim gerçekten inanmışsa, göreceksiniz. Cennete giren mü'minler, saraylarına yerleştikten sonra müslüman kardeşlerinin bir kısmını göremeyince;

"Ey Rabb'imiz! Onlar bizimle beraber namaz kılar, oruç tutar, bizimle beraber hareket ederlerdi" diyecekler. Bunun üzerine yüce Allah:

"Gidin kalbinde, dinar miktarı kadar imanı olanları cehennemden çıkarın" diye buyuracak. Allah, bu mü'minlerin vücutlarını cehenneme haram kılar.

(Yani kardeşlerini cehennemden çıkarmak üzere oraya giren mü'minlerin vücutlarını cehennem yakmaz -Çeviren) Mü'minler, cehennemde yanan kardeşlerinin yanlarına gelirler. Bakarlar ki, bunların kimisi topuklarına kadar, kimisi bacaklarına kadar cehennem ateşine dalmış haldedir. Onlardan tanıdıklarını tutup çıkarırlar. Sonra dönüp giderler. Yüce Allah:

"Haydi gidin, kalbinde yarım dinar kadar imanı olanları çıkarın" diye buyurur. Cennetteki mü'minler gelip, tanıdıklarını çıkarıp dönerler. Yine yüce Allah:

"Haydi gidin, kalbinde zerre kadar imanı olanları çıkarın" diye buyurur. Onlar da gelip tanıdıklarını çıkarırlar."

Hadisi rivayet eden Ebu Said el Hudri (r.a) şöyle söyledi:

"Bana inanmıyorsanız şu ayeti kerimeyi okuyun:

"Allah zerre kadar haksızlık etmez. Zerre kadar bir iyilik olsa, onu kat kat yapar ve kendi katından büyük mükafat verir." (1)

Peygamberler, melekler ve mü'minler şefaat ederler. Bundan sonra Cebbar olan Allah:

"Şimdi sıra benim şefaatimde" der ve cehennemden bir avuç (bir yığın) alır. Buradan bedenlerinin tamamı yanmış insanları çıkarır. Sonra bunlar cennetin dışında bir ırmağa daldırılırlar. Bu ırmağa 'hayat suyu' denilir. Onlar selin getirdiği yığınlar arasında kalan yabani reyhan tohumları nasıl hızla biterse öyle bitecekler. Bu yabani reyhan otlarını bir kaya ile bir ağaç arasında görmüşsünüzdür. Bu otun güneşe bakan tarafı yeşil, gölgeye bakan tarafı beyazdır. İşte ırmağa daldırılan bu kimseler çıkarılırlarken beyazlık ve parlaklık bakımından sanki mercan gibi parıldamaktadırlar. Onların boyunlarına gerdanlıklar takılır. Böylece cennete girerler. Cennetlikler bunlar hakkında:

"Bunlar Rahman olan yüce Allah'ın azatlısı kullarıdır. Bunların işlemiş oldukları, göndermiş oldukları bir iyilik olmaksızın yüce Allah onları cennetine koymuştur" derler. Bunlara; "Gördükleriniz ve bir o kadarı sizindir" denilir." (1)

Nesai, bu hadisi şerifin belli bir bölümünü rivayet etmiştir. Onun rivayet etmiş olduğu bölüm şöyledir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Sizden birinizin dünyada hak için mücadelesi, mü'minlerin kıyamette cehen-

---

1) Nisa Suresi: 40

2) Buhari (13/420) 97-Kitabu't Tevhid. 24-Yüce Allah'ın "O gün bazı yüzler parlaktır..." sözü ile ilgili bab.

neme giren kardeşlerinin oradan çıkarılması Rabb'leri katındaki dua ve niyazlarından daha çok ve ısrarlı olamaz. Mü'minler:

"Ey Rabb'imiz! Kardeşlerimiz bizimle beraber, namaz kılarlardı, oruç tutarlardı. Bizimle hacc ederlerdi. Onları cehenneme koydun" derler. Yüce Allah

"Gidin onlardan tanıdıklarınızı çıkarın" diye buyurur. Bu mü'minler oraya (cehenneme) varırlar. Onları (mü'minleri kardeşlerinden cehenneme atılmış olanları) simalarından tanırlar. Onlardan bazılarının baldırlarının yarısına kadar ateş ulaşmıştır. Bunları çıkarırlar.

"Ey Rabb'imiz! Haklarında bize emir buyurduklarını çıkardık" derler. Yüce Allah:

"Kalplerinde bir dinar ağırlığında iman bulunanları da oradan çıkarın" diye buyurur. Sonra:

"Kalbinde yarım dinar ağırlığında iman bulunanları da oradan çıkarın" diye buyurur. En sonunda "Kalbinde bir zerre miktarınca iman bulunanları da çıkarın" diye buyurur."

Ebu Said (r.a) dedi ki (1):

"Benim bu rivayetimi doğrulamayan, şu ayeti kerimeyi okusun:

"Allah zerre kadar haksızlık etmez. Zerre kadar bir iyilik olsa, onu kat kat yapar ve kendi katından büyük mükafat verir." (2)

DERSLER VE ÖĞÜTLER

Bu konu başlığı içerisinde daha önce geçen hadisi şerifler ve bundan sonra gelecek hadisi şeriflerin bazıları kıyamet günü, daha cennete girilmesinden önce mahşerde yüce Allah'ın görünmesi olayından (rü'yetten) söz etmektedir. İman sahiplerinin gerek mehşerde, gerekse cennette yüce Allah'ı görecekleri kesin olarak bildirilen bir şeydir.

Ebu Said (r.a)'in rivayet etmiş olduğu hadisi şerifte bazı gelişmeler (mevakıf) üzerinde özellikle durulmaktadır. Ancak kıyamet günü meydana gelecek olayların sırasına göre, sözü edilen gelişmelerin hangi gelişmelerin ardından gerçekleşeceğini tesbit etmek için konuyla ilgili nasların genelinin göz önünde bulundurularak burada verilen bilgileri oradaki genel bilgilerin ışığında değerlendirmek gerekmektedir.

Nasların genelinden çıkarılan anlama göre cennetliklerin cennete, cehennem-

1) Nesai (8/112) 1-Kitabu'l Kasame. 18-İmanın artması babı.
2) Nisa Suresi: 40

liklerin de cehenneme sokulmaları, haklarındaki değişik hüccetlerin (delillerin) ortaya konmasından sonra olacaktır. Ancak İbni Kesir'in de 'Nihaye' adlı kitabında dikkat çektiği gibi, bazı hadis ravileri o gün meydana gelecek olaylardan bazılarını atlamakta ve bunun yerine kendilerine göre iddialar ortaya atan ve bid'atler çıkaran guruplara cevap verebilmek amacıyla bir takım gelişmeler üzerinde özellikle durmaktadırlar. Bununla birlikte Resulullah (a.s)'ın bizzat kendisi de, sahabilerden oluşan topluluğun, o anki durumu ile ilgili bir takım olayların üzerinde özellikle durmak için, bazı gelişmeleri atlamış olması da mümkündür. Bunun gibi daha başka bir toplantıda da, o toplantının durumu ile ilgili bir gelişmenin üzerinde özellikle durmuş ve konuşmasında o gelişmeye ağırlık vermiş olabilir.

Anlatılmak istenen anlamları, insanların gönüllerine iyice yerleştirmek Resulullah (a.s)'ın bir sünnetiydi. Bunun için bazı zamanlarda anlatılmak istenilince anlaşılmasını ve akıllara yerleşmesini sağlamak amacıyla sözünü üç kez tekrar ederdi.

Ebu Said el Hudri (r.a)'nin rivayeti üzerinde biraz durmamızın yararlı olacağı bir söz geçmektedir. Zira bu sözle, değişik nedenlerle zaman zaman karşılaşmaktayız. Bu söz, onun Sırat'la ilgili şu ifadesidir:

"Bana bildirildiğine göre köprü, kıldan daha ince ve kılıçtan daha keskin olacaktır."

Bazıları bu ifadeyi, gerçek anlamı ile ele almaktadırlar. Ancak daha önce kıyamet günü ile ilgili genel giriş bölümünde de üzerinde durduğumuz gibi yapılan araştırmalar, bu sözün mecazi bir anlam taşıdığını ortaya çıkarmıştır. Çünkü daha başka hadisi şerif metinlerinde, Sırat'ın iki yanından söz edilmektedir. Kılıcın ağzı gibi ağzı olan bir şeyin ise iki yanı olamaz.

١٢١٩ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ سَمِعَ جَابِرًا يُسْأَلُ عَنِ الْوُرُودِ؟ فَقَالَ نَجِيءُ نَحْنُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَنْ كَذَا وَكَذَا، انْظُرْ ــ أَيْ ذَلِكَ فَوْقَ النَّاسِ ــ قَالَ: فَتُدْعَى الْأُمَمُ بِأَوْثَانِهَا وَمَا كَانَتْ تَعْبُدُ: اَلْأَوَّلُ فَالْأَوَّلُ: ثُمَّ يَأْتِينَا رَبُّنَا بَعْدَ ذٰلِكَ، فَيَقُولُ: مَنْ تَنْظُرُونَ؟ فَنَقُولُ: نَنْظُرُ رَبَّنَا، فَيَقُولُ: أَنَا رَبُّكُمْ، فَيَقُولُونَ: حَتَّى نَنْظُرَ إِلَيْكَ، فَيَتَجَلَّى لَهُمْ يَضْحَكُ، قَالَ: فَيَنْطَلِقُ بِهِمْ، وَيَتَّبِعُونَهُ، وَيُعْطَى كُلُّ إِنْسَانٍ مِنْهُمْ ــ مُنَافِقٍ أَوْ مُؤْمِنٍ ــ نُورًا ثُمَّ يَتَّبِعُونَهُ، وَعَلَى جِسْرِ جَهَنَّمَ كَلَالِيبُ وَحَسَكٌ، تَأْخُذُ مَنْ شَاءَاللَّهُ، ثُمَّ يَطْفَأُ نُورُ الْمُنَافِقِينَ، ثُمَّ يَنْجُو الْمُؤْمِنُونَ، فَتَنْجُوا أَوَّلُ زُمْرَةٍ، وُجُوهُهُمْ كَالْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ، سَبْعُونَ أَلْفًا، لَايُحَاسَبُونَ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ كَأَضْوَأِ نَجْمٍ فِي السَّمَاءِ. ثُمَّ كَذٰلِكَ، ثُمَّ

تَجِلُّ الشَّفَاعَةُ، وَيَشْفَعُونَ حَتَّى يَخْرُجَ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ: لاَإِلٰهَ إِلاَّ اللّٰهُ، وَكَانَ فِي قَلْبِهِ مِنَ الْخَيْرِ مَا يَزِنُ شَعِيرَةً، فَيُجْعَلُونَ بِفِنَاءِ الْجَنَّةِ، وَيَجْعَلُ أَهْلُ الْجَنَّةِ يَرُشُّونَ عَلَيْهِمُ الْمَاءَ، حَتَّى يَنْبُتُوا نَبَاتَ الشَّيْءِ فِي السَّيْلِ، وَيَذْهَبُ حُرَاقُهُ، ثُمَّ يَسْأَلُ حَتَّى تُجْعَلَ لَهُ الدُّنْيَا وَعَشَرَةُ أَمْثَالِهَا مَعَهَا.

1219- Müslim, Ebu Zübeyr (r.a)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Cabir (r.a)'e varışlar (kıyamet günü insanların toplanma yerine ne şekilde varacakları -Çeviren) hakkında soru soruldu. O da şöyle söyledi:

"Biz kıyamet günü, şu yandan ve şu yandan geliriz. Bak -yani şu insanların üstünde olana- ümmetler (toplumlar) putlarıyla ve Allah'tan başka tapmakta oldukları şeylerle çağrılırlar. Onlar birbirleri ardından teker teker çağrılırlar. Sonra Rabb'imiz bize gelir ve:

"Siz neyi bekliyorsunuz?" der.

"Biz Rabb'imizi bekliyoruz" deriz. Yüce Allah:

"Ben sizin Rabb'inizim" der. Orada bulunanlar:

"Biz sana bakalım" derler. Daha sonra yüce Allah, onlara güler halde tecelli eder. Hak Teala onları alır. Onlar da kendisini izlerler. Sonra mü'min olsun, münafık olsun onlardan her bir kişiye nur verilir ve onlar da kendilerine verilen bu nurları izlerler. Cehennemin üzerinde bulunan köprüde dikenler ve kancalar bulunur. Bunlar Allah'ın dilediği kimseleri kaparlar. Daha sonra münafıkların nurları (ışıkları) söndürülür. Sonra mü'minler kurtulurlar. Onlardan kurtuluşa eren ilk gurup, yetmişbin kişilik bir guruptur ve bunların yüzleri ayın ondördü gibi parıldar. Bunlar hesaba çekilmezler. Sonra onları izleyen guruptan olanların yüzleri, gökteki en parlak yıldız gibi parıldar. Sonra böyle devam eder.

Daha sonra şefaate izin verilir. Bunun üzerine "la ilahe illa'llah" (Allah'tan başka ilah yoktur)" diyen ve kalplerinde bir tüy ağırlığında iyilik bulunan herkesin cehennemden çıkarılması için şefaatte bulunurlar. Bunlar cennetin avlusuna yerleştirilir. Cennetlikler, onların üzerlerine su serperler. Böylece, onlar (cehennemden çıkarılmış olanlar) selin getirdiği toprak üzerindeki taneler gibi biterler. Yanıkları gider. Daha sonra (o cehennemden çıkarılanların her biri) kendisine dünya ve onun on katı kadar nimet verilinceye kadar dilekte bulunur."

1219-Müslim (1/177) 1-Kitabu'l İman. 84-Cennete gireceklerin en alt derecede olanının orada kavuşacağı nimetler babı.

١٢٢٠ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ مَسْعُودٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «يَجْمَعُ اللّٰهُ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ لِمِيقَاتِ يَوْمٍ مَعْلُومٍ قِيَامًا أَرْبَعِينَ سَنَةً شَاخِصَةً أَبْصَارُهُمْ يَنْتَظِرُونَ فَصْلَ الْقَضَاءِ» قَالَ: «وَيَنْزِلُ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ فِي ظُلَلٍ مِنَ الْغَمَامِ مِنَ الْعَرْشِ إِلَى الْكُرْسِيِّ ثُمَّ يُنَادِي مُنَادٍ أَيُّهَا النَّاسُ أَلَمْ تَرْضَوْا مِنْ رَبِّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَرَزَقَكُمْ وَأَمَرَكُمْ أَنْ تَعْبُدُوهُ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا أَنْ يُوَلِّيَ كُلَّ أُنَاسٍ مِنْكُمْ مَا كَانُوا يَعْبُدُونَ فِي الدُّنْيَا أَلَيْسَ ذَلِكَ عَدْلاً مِنْ رَبِّكُمْ؟ قَالُوا بَلَى» قَالَ: «فَيَنْطَلِقُ كُلُّ قَوْمٍ إِلَى مَا كَانُوا يَعْبُدُونَ فِي الدُّنْيَا». قَالَ: «فَيَنْطَلِقُونَ وَيُمَثَّلُ لَهُ أَشْبَاهُ مَا كَانُوا يَعْبُدُونَ فَمِنْهُمْ مَنْ يَنْطَلِقُ إِلَى الشَّمْسِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْطَلِقُ إِلَى الْقَمَرِ وَالْأَوْثَانِ مِنَ الْحِجَارَةِ وَأَشْبَاهُ مَا كَانُوا يَعْبُدُونَ» قَالَ: «وَيُمَثَّلُ لِمَنْ كَانَ يَعْبُدُ عِيسَى شَيْطَانُ عِيسَى وَيُمَثَّلُ لِمَنْ كَانَ يَعْبُدُ عُزَيْرًا شَيْطَانُ عُزَيْرٍ» قَالَ: «فَيَتَمَثَّلُ الرَّبُّ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فَيَأْتِيهِمْ فَيَقُولُ مَا لَكُمْ لَا تَنْطَلِقُونَ كَانْطِلَاقِ النَّاسِ فَيَقُولُونَ: إِنَّ لَنَا لِإِلٰهًا مَا رَأَيْنَاهُ. فَيَقُولُ: هَلْ تَعْرِفُونَهُ إِنْ رَأَيْتُمُوهُ؟ فَيَقُولُونَ: إِنَّ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُ عَلَامَةً إِذَا رَأَيْنَاهَا عَرَفْنَاهَا». قَالَ: «فَيَقُولُ: مَا هِيَ فَنَقُولُ: يَكْشِفُ عَنْ سَاقِهِ» قَالَ: «فَعِنْدَ ذٰلِكَ يَكْشِفُ عَنْ سَاقِهِ فَيَخِرُّ كُلُّ مَنْ كَانَ نَظَرُهُ، وَيَبْقَى قَوْمٌ ظُهُورُهُمْ كَصَيَاصِيِ الْبَقَرِ يُرِيدُونَ السُّجُودَ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ وَقَدْ كَانُوا يُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ وَهُمْ سَالِمُونَ، ثُمَّ يَقُولُ: ارْفَعُوا رُؤُوسَكُمْ فَيَرْفَعُونَ رُؤُوسَهُمْ فَيُعْطِيهِمْ نُورَهُمْ عَلَى قَدْرِ أَعْمَالِهِمْ: فَمِنْهُمْ مَنْ يُعْطَى نُورَهُ مِثْلَ الْجَبَلِ الْعَظِيمِ يَسْعَى بَيْنَ يَدَيْهِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يُعْطَى نُورَهُ أَصْغَرَ مِنْ ذٰلِكَ وَمِنْهُمْ مَنْ يُعْطَى مِثْلَ النَّخْلَةِ بِيَدِهِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يُعْطَى أَصْغَرَ مِنْ ذٰلِكَ حَتَّى يَكُونَ آخِرُهُمْ رَجُلاً يُعْطَى نُورَهُ عَلَى إِبْهَامِ قَدَمَيْهِ يُضِيءُ مَرَّةً وَيَطْفَأُ مَرَّةً فَإِذَا أَضَاءَ قَدَّمَ قَدَمَهُ وَإِذَا طَفِئَ قَامَ». قَالَ: «وَالرَّبُّ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَمَامَهُمْ، حَتَّى يَمُرَّ فِي النَّارِ فَيَبْقَى أَثَرُهُ كَحَدِّ السَّيْفِ» قَالَ: «فَيَقُولُ: مُرُّوا فَيَمُرُّونَ عَلَى قَدْرِ نُورِهِمْ: مِنْهُمْ مَنْ يَمُرُّ كَطَرْفَةِ الْعَيْنِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَمُرُّ كَالْبَرْقِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَمُرُّ كَالسَّحَابِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَمُرُّ كَانْقِضَاضِ الْكَوْكَبِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَمُرُّ كَالرِّيحِ، وَمِنْهُمْ

مَنْ يَمُرُّ كَشَدِّ الْفَرَسِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَمُرُّ كَشَدِّ الرَّجُلِ حَتَّى يَمُرُّ الَّذِي حَتَّى يَمُرَّ الَّذِي يُعْطِي نُورَهُ عَلَى ظُفْرِ قَدَمَيْهِ يَجْثُو عَلَى وَجْهِهِ وَيَدَيْهِ وَرِجْلَيْهِ تَخِرُّ يَدٌ وَتَعْلَقُ يَدٌ وَتَخِرُّ رِجْلٌ وَتَعْلَقُ رَجُلٌ، وَتُصِيبُ جَوَانِبَهُ النَّارُ فَلاَ يَزَالُ كَذٰلِكَ حَتَّى يَخْلُصَ فَإِذَا خَلُصَ وَقَفَ عَلَيْهَا فَقَالَ: اَلْحَمْدُلِلّٰهِ فَقَدْ اَعْطَانِيَ اللّٰهُ مَا لَمْ يُعْطِ اَحَدًا إِذْ نَجَّانِي مِنْهَا بَعْدَ إِذْ رَأَيْتُهَا». قَالَ: «فَيَنْطَلِقُ بِهِ إِلَى غَدِيرٍ عِنْدَ بَابِ الْجَنَّةِ فَيَغْتَسِلُ فَيَعُودُ إِلَيْهِ رِيحُ اَهْلِ الْجَنَّةِ وَاَلْوَانُهُمْ فَيَرَى مَا فِي الْجَنَّةِ مِنْ خِلَلِ الْبَابِ فَيَقُولُ: رَبِّ اَدْخِلْنِي الْجَنَّةَ، فَيَقُولُ اللّٰهُ: اَتَسْأَلُ الْجَنَّةَ وَقَدْ نَجَّيْتُكَ مِنَ النَّارِ؟ فَيَقُولُ: رَبِّ اجْعَلْ بَيْنِي وَبَيْنَهَا حِجَابًا لاَ اَسْمَعُ حَسِيسَهَا» قَالَ: «فَيَدْخُلُ الْجَنَّةَ وَيَرَى اَوْ يُرْفَعَ لَهُ مَنْزِلٌ اَمَامَ ذٰلِكَ كَاَنَّ مَا هُوَ فِيهِ إِلَيْهِ حُلُمٌ فَيَقُولُ: رَبِّ اَعْطِنِي ذٰلِكَ الْمَنْزِلَ، فَيَقُولُ لَهُ: لَعَلَّكَ إِنْ اَعْطَيْتُكَهُ تَسْأَلُ غَيْرَهُ، فَيَقُولُ: لاَ، وَعِزَّتِكَ لاَ اَسْأَلُكَ غَيْرَهُ، وَاَنَّى مَنْزِلٌ اَحْسَنُ مِنْهُ، فَيُعْطِي فَيَنْزِلُهُ. وَيَرَى اَمَامَ ذٰلِكَ مَنْزِلاً كَاَنَّ مَا هُوَ فِيهِ إِلَيْهِ حُلُمٌ، قَالَ: رَبِّ اَعْطِنِي ذٰلِكَ الْمَنْزِلَ، فَيَقُولُ اللّٰهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لَهُ: فَلَعَلَّكَ إِنْ اَعْطَيْتُكَهُ تَسْأَلُ غَيْرَهُ، فَيَقُولُ وَعِزَّتِكَ يَارَبِّ وَاَنَّى مَنْزِلٌ يَكُونُ اَحْسَنَ مِنْهُ، فَيُعْطَاهُ وَيَنْزِلُهُ ثُمَّ يَسْكُتُ فَيَقُولُ اللّٰهُ جَلَّ ذِكْرُهُ: مَالَكَ لاَتَسْأَلُ؟ فَيَقُولُ: رَبِّ قَدْ سَأَلْتُكَ حَتَّى قَدِ اسْتَحْيَيْتُكَ وَاَقْسَمْتُ حَتَّى اسْتَحْيَيْتُكَ. فَيَقُولُ اللّٰهُ جَلَّ ذِكْرُهُ: اَلَمْ تَرْضَ اَنْ اُعْطِيَكَ مِثْلَ الدُّنْيَا مُنْذُ خَلَقْتُهَا إِلَى يَوْمِ اَفْنَيْتُهَا وَعَشَرَةَ اَضْعَافِهِ؟ فَيَقُولُ: اَتَهْزَأُ بِي وَاَنْتَ رَبُّ الْعِزَّةِ؟ فَيَضْحَكُ الرَّبُّ تَبَارَكَ وَتَعَالَى مِنْ قَوْلِهِ» قَالَ: فَرَأَيْتُ عَبْدَاللّٰهِ بْنَ مَسْعُودٍ إِذَا بَلَغَ هٰذَا الْمَكَانَ مِنْ هٰذَا الْحَدِيثِ ضَحِكَ، فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ: يَا اَبَا عَبْدِالرَّحْمٰنِ! قَدْ سَمِعْتُكَ تُحَدِّثُ هٰذَا الْحَدِيثَ مِرَارًا كُلَّمَا بَلَغْتَ هٰذَا الْمَكَانَ ضَحِكْتَ، قَالَ: إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ يُحَدِّثُ هٰذَا الْحَدِيثَ مِرَارًا كُلَّمَا بَلَغَ هٰذَا الْمَكَانَ مِنْ هٰذَا الْحَدِيثِ ضَحِكَ حَتَّى تَبْدُوَ اَضْرَاسُهُ قَالَ: «فَيَقُولُ الرَّبُّ جَلَّ ذِكْرُهُ: لاَ، وَلٰكِنِّي عَلَى ذٰلِكَ قَادِرٌ، سَلْ: فَيَقُولُ: اَلْحِقْنِي بِالنَّاسِ، فَيَقُولُ اِلْحَقْ بِالنَّاسِ» قَالَ: «فَيَنْطَلِقُ يَرْمِلُ فِي الْجَنَّةِ حَتَّى إِذَا دَنَا مِنَ النَّاسِ رَفَعَ لَهُ قَصْرٌ مِنْ دُرَّةٍ فَيَخِرُّ سَاجِدًا فَيُقَالُ لَهُ: اِرْفَعْ رَأْسَكَ، مَالَكَ؟ فَيَقُولُ: رَأَيْتُ رَبِّي اَوْ تَرَاءَى لِي رَبِّي فَيُقَالُ لَهُ: إِنَّمَا

هُوَ مَنْزِلٌ مِنْ مَنَازِلِكَ» قَالَ: «ثُمَّ يَلْقَى رَجُلاً فَيَتَهَيَّأُ لِلسُّجُودِ لَهُ، فَيُقَالُ لَهُ: مَهْ، فَيَقُولُ: رَأَيْتُ أَنَّكَ مَلَكٌ مِنَ الْمَلاَئِكَةِ، فَيَقُولُ: إِنَّمَا أَنَا خَازِنٌ مِنْ خَزَائِنِكَ وَعَبْدٌ مِنْ عَبِيدِكَ، تَحْتَ يَدِي أَلْفُ قَهْرَمَانٍ عَلَى مِثْلِ مَا أَنَا عَلَيْهِ» قَالَ: «فَيَنْطَلِقُ أَمَامَهُ حَتَّى يَفْتَحَ لَهُ الْقَصْرَ» قَالَ: «وَهُوَ مِنْ دُرَّةٍ مُجَوَّفَةٍ، سَقَائِفُهَا وَأَبْوَابُهَا وَأَغْلاَقُهَا وَمَفَاتِيحُهَا مِنْهَا تَسْتَقْبِلُهُ جَوْهَرَةٌ خَضْرَاءُ مُبْطِنَةٌ بِحَمْرَاءَ فِيهَا سَبْعُونَ بَابًا، كُلُّ بَابٍ يُفْضِي إِلَى جَوْهَرَةٍ خَضْرَاءَ مُبْطِنَةٍ، كُلُّ جَوْهَرَةٍ تُفْضِي إِلَى جَوْهَرَةٍ عَلَى غَيْرِ لَوْنِ الأُخْرَى، فِي كُلِّ جَوْهَرَةٍ سُرُرٌ وَأَزْوَاجٌ، وَوَصَائِفُ أَدْنَاهُنَّ حَوْرَاءُ عَيْنَاءُ عَلَيْهَا سَبْعُونَ حُلَّةً يُرَى مُخُّ سَاقِهَا مِنْ وَرَاءِ حُلَلِهَا، كَبِدُهَا مِرْآتُهُ وَكَبِدُهُ مِرْآتُهَا، إِذَا أَعْرَضَ عَنْهَا إِعْرَاضَةً إِزْدَادَتْ فِي عَيْنِهِ سَبْعِينَ ضِعْفًا عَمَّا كَانَتْ قَبْلَ ذَلِكَ فَيَقُولُ لَهَا: وَاللَّهِ لَقَدْ إِزْدَدْتِ فِي عَيْنِي سَبْعِينَ ضَعْفًا وَتَقُولُ لَهُ: وَأَنْتَ إِزْدَدْتَ فِي عَيْنِي سَبْعِينَ ضِعْفًا، فَيُقَالُ لَهُ: أَشْرِفْ فَيُشْرِفُ. فَيُقَالُ لَهُ: مُلْكٌ مَسِيرَةُ مِائَةِ عَامٍ يَنْفُذُهُ بَصَرُكَ» قَالَ: فَقَالَ عُمَرُ: أَلاَ تَسْمَعُ مَا يُحَدِّثُنَا ابْنُ أُمِّ عَبْدٍ يَا كَعْبُ عَنْ أَدْنَى أَهْلِ الْجَنَّةِ مَنْزِلاً فَكَيْفَ أَعْلاَهُمْ؟ قَالَ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ مَا لاَ عَيْنٌ رَأَتْ وَلاَ أُذُنٌ سَمِعَتْ. إِنَّ اللَّهَ جَلَّ ذِكْرُهُ خَلَقَ دَارًا جَعَلَ فِيهَا مَا شَاءَ مِنَ الأَزْوَاجِ وَالثَّمَرَاتِ وَالأَشْرِبَةِ ثُمَّ أَطْبَقَهَا فَلَمْ يَرَهَا أَحَدٌ مِنْ خَلْقِهِ لاَ جِبْرِيلُ وَلاَ غَيْرُهُ مِنَ الْمَلاَئِكَةِ، ثُمَّ قَالَ كَعْبٌ: ﴿فَلاَ تَعْلَمُ نَفْسٌ مَا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ قَالَ: وَخَلَقَ دُونَ ذَلِكَ جَنَّتَيْنِ وَزَيَّنَهُمَا بِمَا شَاءَ وَأَرَاهُمَا مَنْ شَاءَ مِنْ خَلْقِهِ، ثُمَّ قَالَ: مَنْ كَانَ كِتَابُهُ فِي عِلِّيِّينَ نَزَلَ فِي تِلْكَ الدَّارِ الَّتِي لَمْ يَرَهَا أَحَدٌ حَتَّى إِنَّ الرَّجُلَ مِنْ أَهْلِ عِلِّيِّينَ لَيَخْرُجُ فَيَسِيرُ فِي مُلْكِهِ فَلاَ تَبْقَى خَيْمَةٌ مِنْ خِيَمِ الْجَنَّةِ إِلاَّ دَخَلَهَا مِنْ ضَوْءِ وَجْهِهِ فَيَسْتَبْشِرُونَ لِرِيحِهِ، فَيَقُولُونَ: وَاهًا لِهَذَا الرِّيحِ، هَذَا رِيحُ رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ عِلِّيِّينَ قَدْ خَرَجَ يَسِيرُ فِي مُلْكِهِ، قَالَ: وَيْحَكَ يَا كَعْبُ إِنَّ هَذِهِ الْقُلُوبَ قَدْ اسْتَرْسَلَتْ فَاقْبِضْهَا. فَقَالَ كَعْبٌ: إِنَّ لَجَهَنَّمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَزَفْرَةً مَا مِنْ مَلَكٍ مُقَرَّبٍ وَلاَ نَبِيٍّ مُرْسَلٍ إِلاَّ خَرَّ لِرُكْبَتَيْهِ حَتَّى إِنَّ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلَ اللَّهِ لَيَقُولُ: رَبِّ نَفْسِي نَفْسِي. حَتَّى لَوْ كَانَ لَكَ عَمَلُ سَبْعِينَ نَبِيًّا إِلَى عَمَلِكَ لَظَنَنْتَ أَنْ لاَ تَنْجُوَ. وَفِي رِوَايَةٍ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ

: «يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ أَلْفَ سَنَةٍ شَاخِصَةً أَبْصَارُهُمْ يَنْتَظِرُونَ فَصْلَ الْقَضَاءِ»

1220- Taberani, Abdullah bin Mes'ud (r.a)'dan rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Yüce Allah, öncekileri ve sonrakileri bilinen günün vakti için biraraya getirir. Burada, hesap işlerinin başlatılması için gözlerini dikmiş halde kırk yıl bekletilirler. Yüce Allah, bulutların gölgeleri arasında arştan kürsüye iner. Sonra bir çağırıcı:

"Ey insanlar! Sizi yaratan, rızıklandıran ve size yalnız kendine kulluk etmenizi, başkasını kendine ortak koşmamanızı emreden Rabb'inizin, her bir topluluğu dünyada kendisine tapmış olduğu şeyin ardına takmasına razı olmaz mısınız? Bu uygulama, Rabb'iniz tarafından verilmiş adaletli bir hüküm olmaz mı?" diye seslenir. Onlar:

"Evet" derler. Bunun üzerine her bir topluluk, dünyada iken tapmış olduğu ve benimsemiş olduğu şeyin yanına doğru ilerler. Onlar için dünyada taptıkları şeylerin benzerleri temsili şekilde oluşturulur. O sırada güneşin tarafına giden olur, ayın tarafına giden olur. Taştan yapılmış putların yanlarına gidenler olur. Bunun gibi herkes tapındıkları şeylerin benzerlerinin yanlarına giderler. Hz. İsa (r.a)'ya tapınmakta olanlar için de Hz. İsa (a.s)'nın şeytanı temsil edilir. (Hz. İsa (a.s)'nın şekline büründürülür) Bunun gibi Üzeyr (a.s)'e tapınanlar için de Üzeyr (a.s)'in şeytanı, onun şekline büründürülerek gösterilir. (temsil edilir) Ortada sadece Muhammed (a.s) ve ümmeti kalır. Şanı yüce olan Rabb Teala da, bir şekle bürünerek tecelli eder. (görünür) Yanlarına gelir. Kendilerine:

"Siz niye diğer insanlar gibi bir yana gitmiyorsunuz?" der. Onlar:

"Bizim kendisini görmediğimiz bir ilahımız var" diye cevap verirler. Yüce Allah:

"Eğer görürseniz onu tanır mısınız?" der. Onlar:

1220-Mu'cemu'l Kebir (9/417) Mecmau'z Zevaid (10/340) Müellif bu hadisi şerifle ilgili olarak şöyle bir açıklamada bulunmuştur: "Bunun tamamını Taberani, değişik rivayet tarıklarıyla nakletmiştir. Bu tarıklardan birinin Ebu Halid Dalani dışında kalan ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir. Söz konusu kişi ise sikadır.

Hafız İbni Hacer şöyle söylemiştir: "Ebu Halid Dalani, saduk (doğru sözlü, hadis rivayetinde, ravilerin durumlarını bildiren derecelerden bir derece) biriydi ancak çokca hata ederdi. Bunun yanısıra tedlis yaptığı da olurdu. (Yani rivayetleri kasıtlı olarak birbirine karıştırıp zayıf rivayetleri sağlam ravilere isnad ederdi)"

Taberani'nin diğer rivayet senedi hasen ve mevsuldur (raviler arasında bir kesinti olmadan nakledilmiştir) En doğrusunu ise yüce Allah bilir."

"Bizimle O'nun arasında bir alamet (delil) vardır ki, onu görürsek tanırız" derler. Hak Teala:

"O alamet nedir?" diye sorar. Biz:

"Baldırını (sakını açar)" deriz. O sırada, baldırını (sakını) açar ve ona bakan herkes secdeye kapanır. Sadece sırtları, sığırların tırnakları gibi olan bir takım insanlar secde edemeden kalırlar. Bunlar secde etmek isterler ama güç yetiremezler. Oysa onlar, sağlam oldukları zamanlarda secde etmeye çağrılmışlardı (da bunu gönül rızası ile yapmamışlardı -Çeviren) Sonra yüce Allah:

"Başlarınızı kaldırın" diye buyurur. Onlar da başlarını kaldırırlar. Daha sonra yüce Allah onların amellerine göre nurlarını verir. Onların içinden, kendilerine büyük bir dağ büyüklüğünde nur verilecek olanlar vardır. Bu nur onun önünden koşar. Yine kendilerine bundan daha küçük nur verilecek olanlar vardır. Yine onlardan bazılarına bir hurma büyüklüğünde nur verilerek bu nur ellerine tutuşturulur. Hatta kendilerine bundan daha küçük nur verilecek olanlar da vardır. Öyle ki, sonuncularına ayaklarının serçe parmaklarının ucuna konulacak çok küçük bir nur verilir. Bu nur, bazı zamanlarda ışık verir, bazı zamanlarda ise söner. Bu kişi, nuru ışık verdiğinde bir adım atar. Söndüğü zaman ise dimdik kalır. Şanı yüce olan Rabb Teala da önlerinde olur. Bu şekilde (yüce Allah) cehennemin üzerinden geçer. Orada kılıcın ağzı gibi izi kalır. (Yüce Allah):

"Buradan (cehennemin üzerindeki köprüden) geçin" diye buyurur. Onlar da nurlarına göre bir hızla geçerler. Gözün bakışı gibi bir hızla geçenler olur. Şimşek gibi geçenler olur. Bulut gibi geçenler olur. Yine yıldız düşmesi gibi hızla geçenler olur. Rüzgar gibi geçenler olur. Atın koşması gibi bir hızla geçenler olur. Bir insanın koşması gibi bir hızla geçenler olur. Sonuçta, nuru ayağının üst tarafına konulmuş olan da ayaklarının, ellerinin ve yüzünün üstüne sürünerek, bir elini öne atarken diğerini yere dayayarak, yine bir ayağını öne atarken diğerini yere dayayarak geçer. Bu kişinin yan taraflarına ateş dokunur. Oradan (cehennemin ateşinin ulaştığı yerden) kurtuluncaya kadar bu şekilde ilerlemeye devam eder. Oradan kurtulunca ise durur ve:

"Allah'a hamd olsun. Yüce Allah, kimseye vermediğini bana vardi. Çünkü o azabı gördükten sonra beni oradan kurtardı" der. Daha sonra bu kişi, cennetin kapısındaki su kuyusuna götürülür. Bu kuyunun içinde yıkanır. Bunun ardından ona, cennetliklerin kokusu ve rengi kazandırılır. (Yani cennetliklerin renkleri ile renklendirilir ve cennetlikler gibi güzel şekilde koku yaymaya başlar) Bu kişi, kapının aralığından cennetliklerin durumlarını görür ve:

"Ey Rabb'im! Beni cennete koy" der. Yüce Allah:

"Seni cehennemden kurtardığım halde sen şimdi cennete girmek mi istiyor-

sun?" diye buyurur. O da:

"Ey Rabb'im! Benimle onun (cehennemin) arasına bir perde koy da, ondan gelen sesleri duymayayım" der. Sonra cennete girer, yahut onun bulunduğu yerin önündeki cennet konağı yükseltilir ve adam kendini rüyada gibi hisseder.

"Ey Allah'ım, şu konağı bana ver" diye dua eder. Yüce Allah:

"Olur ki, sana bunu verdikten sonra bir başkasını istersin" diye buyurur. Adam:

"Hayır. İzzetine (yüceliğine) yemin olsun ki, senden bundan başkasını istemeyeceğim. Üstelik bundan daha güzel konak ne olabilir?" der. Bu konak ona verilir ve o da oraya yerleşir. Buraya yerleştikten sonra önünde kendisine bir başka konak gösterilir ki, adam buralara bakınca kendini rüya görüyormuş gibi hisseder.

"Ey Rabb'im! Bana şu konağı ver!" diye dilekte bulunur. Yüce Allah:

"Olur ki, sana bunu da verirsem, sen ardından bir başka şey istersin" diye buyurur. Adam:

"İzzetine yemin olsun ki, başkasını istemeyeceğim, ey Rabb'im! Üstelik bundan daha güzel konak nerde bulunabilir ki?" der. Sonra bu konak ona verilir. O da oraya yerleşir ve susar. Şanı yüce olan Allah, ona:

"Neyin var, niye bir dilekte bulunmuyorsun?" diye sorar. O da:

"Ey Rabb'im! Senden o kadar çok şey istedim ki, artık bir şey istemeye utanıyorum. (Başka bir şey istemeyeceğim üzere) o kadar yemin ettim ki, artık senden utanıyorum" der. Şanı yüce olan Allah bunun üzerine:

"Sana dünyayı yarattığım günden, yok ettiğim güne kadar dünya yüzüne gelmiş nimetlerin bir benzerini ve onun on katını vermemi ister misin?" diye buyurur. Adam:

"Sen yüceliğin Rabb'i iken benimle alay mı ediyorsun?" der. Şanı yüce olan Rabb Teala da onun bu sözüne güler."

Ravi dedi ki:

"Abdullah bin Mes'ud (r.a)'un hadisi rivayet ederken burasına geldiğinde güldüğünü gördüm. Bir adam kendisine:

"Ey Ebu Abdurrahman! Senden bu hadisi bir çok kez dinledim ve her seferinde hadisin bu yerine geldiğinde güldüğünü gördüm!" dedi. O da şöyle söyledi:

"Ben de bu hadisi Resulullah (a.s)'tan bir çok kez dinledim ve her seferinde hadisin bu yerine geldiğinde azı dişleri görününceye kadar güldüğünü gördüm."

Abdullah bin Mes'ud (r.a) daha sonra rivayetine şöyle devam etti:

"Adamın o sözüne karşılık şanı yüce olan Allah şöyle buyurur:

"Hayır, bilakis benim gücüm buna yeter. Sen iste." Adam:

"Beni insanlara karıştır" der. Yüce Allah:

"Gir insanların arasına" diye buyurur. Adam çıkıp hızlı bir yürüyüşle insanlara doğru ilerlemeye başlar. Bu yürüyüşü sırasında karşısına yüksekçe inciden bir saray çıkar. Adam bunu görünce hemen secdeye kapanır. Kendine:

"Ne oldu, kaldır başını!" denilir. Adam:

"Ben Rabb'imi gördüm veya Rabbim bana göründü" der. Kendisine:

"Bu gördüğün şey, sana verilen konaklardan bir konaktır" denilir. Sonra bir adamla karşılaşır, ona secde etmeye hazırlanır.

"Dur" denilir. Adam:

"Ben seni meleklerden bir melek sanmıştım" der. Bu gördüğü kişi ona:

"Ben senin bekçilerinden bir bekçi ve hizmetlilerinden bir hizmetliyim. Benim emrimde, benim sahip olduğum özelliklere sahip bin kahraman (asker) bulunmaktadır" der. Sonra adam ilerlemeye devam eder. Önüne bir sarayın kapısı açılır. Bu saray içi boş incilerden yapılmıştır. Bu sarayın bütün saçakları, kapıları, çatıları ve anahtarları hep incidendir. Sarayın önünde karşısına, içi kırmızı cevherlerle doldurulmuş yeşil cevherler çıkar. Buranın yetmiş kapısı olur. Her bir kapı, dolgun yeşil cevherlerle açılır. Her bir cevherde yataklar, eşler ve hizmetliler bulunur. Bunların en aşağıları, üzerinde yetmiş hulle (cennet giysisi) bulunan yeşil gözlü kadınlardır. Bunların giydikleri hullelerin içinden, baldırlarının ilikleri görünür. (Şeffaf ve parlak bir görünümlü olur) Sahibi şöyle bir yakınlık gösterdiğinde, gözünde öncesine nisbetle derecesi yetmiş kat artar ve kendisine:

"Senin benim gözümdeki değerin yetmiş kat arttı" der. Adama:

"Buyur" denir, o da icabet eder. Kendisine:

"Şu gözünün gördüğü mülk, yüz yıllık yürüyüş kadar uzaklığı olan bir mülktür" denilir."

Hz. Ömer (r.a) şöyle dedi:

"Ey Ka'b, Ümmü Abd'ın bize cennetin en alt derecede olanı hakkında rivayet ettiğini duymuyor musun? Durum böyle olunca, en üst derecede olanın kavuşacağı nimetler neler olur?" O da şöyle söyledi:

"Ey mü'minlerin emiri! Onun kavuşacağı nimetler, hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın duymadığı nimetlerdir. Şanı yüce olan Allah, bir konak yarattı ve içine eşlerden, meyvalardan, içeceklerden dilediklerini yerleştirdi. Sonra onu kat kat eyledi. O nimetleri, yarattıklarından hiç kimse görmüş değildir. Cebrail (a.s) veya meleklerinden herhangi biri de görmüş değildir."

Daha sonra Ka'b şu ayeti kerimeyi okudu:

"Yaptıklarına karşılık onlar için gözler aydınlatıcı ne nimetler saklandığını hiç kimse bilemez." (1)

Ka'b, ardından da şöyle söyledi:

"Yüce Allah bundan önce iki cennet yaratmış ve onları dilediği şeylerle süslemiştir. Bunları yarattıklarından dilediği kimselere göstermiştir. Kimin kitabı illiyyinde (yücelikler mertebesinde) ise o, hiçbir gözün görmediği söz konusu yurda yerleşecektir. İlliyyin derecesinde olanlardan bir kimsenin, bazen kendi mülkü içinde gezintiye çıktığı zamanlar olur. Onun gezintiye çıktığı zamanlarda, yüzünün ışığının ulaşmadığı hiçbir cennet çadırı kalmaz. Buralarda bulunanlar, onun kokusunu almakla sevinirler ve:

"Ah bu ne güzel bir koku! Bu koku illiyyindekilerden birinin kokusudur. Herhalde o mülkü içinde gezintiye çıktı" derler."

Bunun üzerine Hz. Ömer (r.a) şöyle söyledi:

"Yazık sana, ey Ka'b! Bu insanların kalpleri anlattıklarından dolayı iyice dağıldı, kendini saldı. Sen onları toparla."

Ka'b da şöyle konuştu:

"Kıyamet günü, cehennem öyle bir ses çıkaracak ki, Allah'a yakın meleklerden (mukarreb meleklerden) ve peygamberlerden kimse kalmaksızın hepsi diz üstü çökeceklerdir. Hatta yüce Allah'ın sevdiği kul olan (halili olan) Hz. İbrahim (a.s) bile:

"Ey Rabb'im! Canım, canım (benim canımı koru)" diyecektir. Hatta senin işlemiş olduğun bu amele ek olarak, yetmiş peygamberin ameli kadar amelin bile olsa, o ateşten kurtulamayacağın zannına kapılırsın."

Bir rivayette bildirildiğine göre Resulullah (a.s) şöyle buyurmuştur:

---

1) Secde Suresi: 17

"İnsanlar, gözlerini dikmiş olarak Rabb'lerinin hüküm vermesinin beklentisi içinde bin yıl beklerler."

Bu rivayeti nakleden ravi, daha sonra Zeyd bin Ebu Enise'nin hadisine benzer bir hadis nakletmiştir.

DERSLER VE ÖĞÜTLER

Bu hadisi şerifte, hüküm verilmesine başlanılmasından önce geçecek zamanın süresi hakkında da bilgi verildiği görülmektedir. Rivayetin baş tarafında, bu sürenin kırk yıl olduğu bildirilmekte, son kısımda farklı bir rivayete dayanılarak bin yıl olduğu ifade edilmektedir.

Araştırmacıların yaptıkları incelemeler sonucunda, bu rakamların değerlendirilmesi konusunda bir takım ölçüler ortaya konmuştur. Bu konuda ya rakamların herbiri ayrı bir anlamda değerlendirilecek veya birisi tercih edilerek diğeri bırakılacaktır. Bu gibi ölçülerin belirlenmesi konusunda her ilim dalında, ümmetin kendilerine gönül rahatlığı içinde başvurabileceği hidayet öncülerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bütün sahabilerin adil kimseler olduklarına, hadisi nakledenlerin de güvenilirliklerine inanmamızla birlikte, rivayet konusunda hataya ve şüpheye düşüldüğü yerler olmaktadır. Bundan dolayı Kur'an-ı Kerim bize, Kur'an'daki anlaşılması zor bütün meselelerin açıklığa kavuşturulması için ilimde rusuh sahibi (derinleşmiş) kimselere başvurma yolunu göstermiştir. Oysa Kur'an-ı Kerim bize tevatür yoluyla nakledilmiş ve yüce Allah tarafından, tahrif edilmekten korunmuştur. Kur'an-ı Kerim'in içinde bulunan karışık, anlaşılması zor meseleler hakkındaki hüküm böyle olunca, bütün nasları mütevatir olmayan sünnet metinlerinde yer alan bu tür meseleler hakkında ilim sahiplerinin görüşlerinin alınması öncelikle gerekli olur.

Hadisi şeriflerin bazıları lafzen ya da mana yönünden mütevatirdir. Ama bazıları hiçbir yönden mütevatir değildir. Sonra bütün sünnet metinleri yüce Allah'ın ilahi koruması altında değildir. Bundan dolayı, şeriatın kesin hükümleri arasına girmeyen meselelerle ilgili olarak ilimde rüsuh sahibi ve hidayet öncüsü olan ilim adamlarının görüşlerine başvurmak gerekmektedir. Mü'min kişinin izleyeceği yolun bu olması gerekmektedir.

Sahih bir hadisi şerifte Resulullah (a.s)'ın şöyle buyurduğu bildirilmiştir:

"Bunların arasında (kesin haram ya da kesin helal olduğu bildirilen şeylerin arasında) bazı şüpheli meseleler bulunmaktadır ki, bunların haklarındaki hükümleri, insanların çoğusu bilemezler."

Resulullah (a.s), bu noktaya dikkat çektikten sonra şöyle buyurmuştur:

"Kendisine tebliğde bulunulan nice kimse vardır ki, duyandan (aktarılan bil-

giyi asıl kaynağından duyan kişiden) daha kavrayışlı olur."

Böyle olacağı gibi bunun tersi de olabilir. Kendisine tebliğde bulunulan pek çok kimse, bildirilen hükümleri yerli yerine koyma konusunda gereken dikkati gösteremeyebilirler. Bunun gibi aktarılan nasların ne şekilde değerlendirileceklerini, bunlardan nasıl hükümler çıkarılacağını ve her insan nassın aynı konu ile ilgili diğer naslar arasındaki yerinin ne olduğunu tesbit etmede isabet edemeyebilirler. Bu yüzden biz, dinde imamet (önderlik) ve nasları anlamada içtihad hakkının, ancak bunlarla ilgili şartları kendilerinde taşıyan kimselere verilebileceği inancındayız. Bununla birlikte sahabilerin tümünün, şeriatın kesin hükümlerini ve din konusunda zorunlu olarak bilinenleri bilmelerine rağmen bazılarının ilmi seviyeleri, diğer bazılarınınkinden daha aşağıda olabilmekteydi. Bazı sahabilerin bilebildiklerini, diğer bazıları bilememekteydi. Bir konuyla ilgili tüm naslar bir araya getirildiğinde, arada herhangi bir ihtilafın ortaya çıkması halinde, birden fazla güvenilir kişinin naklettiği nas alınıp da bir tek güvenilir kişinin naklettiği ama diğerlerinin rivayetlerine aykırı olan nas yahut içerisinde kabul edilmesini engelleyen bir illet (eksiklik) bulunan nas terkedilirse, yerinde bir iş yapılmış ve ortaya çıkan problem de çözülmüş olur.

Meselelerin anlaşılmasında Kur'an-ı Kerim temel bir kaynaktır. Resulullah (a.s)'ın sünneti de bunu açıklayan (şerh eden) ikinci bir kaynaktır. Bunları doğru bir şekilde anlayabilmek için de ilimde rüsuh sahibi olanların bilgilerinden yararlanmaya ihtiyaç vardır. İlimde rüsuh sahibi ilim adamlarının araştırmalarını inceleyip anlama imkanımız olmasa da, en azından herkes tarafından kabul edilmiş olan sünnet naslarını okuma imkanımız bulunmaktadır. Karşımıza çıkan zıtlıkları çözmek için elbette kesin olan nasları esas almalıyız. Eğer herhangi bir konu hakkında esaş alabileceğimiz kesin nas bulamazsak, o zaman işi yüce Allah'a havale ederek Resulullah (a.s)'ın dilinden çıkmış açıklamalarla, bizzat kendisinin ne kasdettiğine gönülden inanmalıyız. Kişiyi yanlışlığa düşmekten koruyacak olan yol da budur. Bunun yanısıra Kur'an-ı Kerim ve sünnet naslarını okurken, amaçladığımız şeyler arasında yeniden diriliş günü ile ilgili olarak bildirilenlerden etkilenmek, onları kendimize çeki düzen vermek için etkileyici unsur olarak ele almak ve ciddiyet göstermek olmalıdır. Konuları incelikleri ile ele alan derin ilim sahibi ilim edamlarının uzun incelemelerden ve düşüncelerden sonra ulaşmış oldukları değerlendirmelerini anlasak da, anlamasak da her halü karda bu amaçlarımızı gerçekleştirmiş oluruz.

Bunun yanısıra, dinde imam (önder) oldukları konusunda bütün ümmetin görüş birliğine varmış olduğu (icma ettiği) hidayet öncüleri hakkında yanlış düşüncelere kendilerine kaptırarak ilimde rüsuh sahibi olan ilim adamlarının açıklamalarına ters ve doğrudan uzak görüşler ortaya atanların, bu görüşlerinin etkisinde kalmaktan da kendimizi uzak tutmaya çalışmalıyız.

١٢٢١ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فِي دَعْوَةٍ: فَرُفِعَ إِلَيْهِ الذِّرَاعُ ــ وَكَانَتْ تُعْجِبُهُ ــ فَنَهَسَ مِنْهَا نَهْسَةً وَقَالَ: «أَنَا سَيِّدُ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ هَلْ تَدْرُونَ مِمَّ ذَاكَ؟ يَجْمَعُ اللَّهُ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ، فَيُبْصِرُهُمُ النَّاظِرُ، وَيُسْمِعُهُمُ الدَّاعِي، وَتَدْنُو مِنْهُمُ الشَّمْسُ، فَيَبْلُغُ النَّاسَ مِنَ الْغَمِّ وَالْكَرْبِ مَا لَا يُطِيقُونَ وَلَا يَحْتَمِلُونَ، فَيَقُولُ النَّاسُ: أَلَا تَرَوْنَ إِلَى مَا أَنْتُمْ فِيهِ، إِلَى مَا بَلَغَكُمْ، أَلَا تَنْظُرُونَ مَنْ يَشْفَعُ لَكُمْ إِلَى رَبِّكُمْ؟ فَيَقُولُ بَعْضُ النَّاسِ لِبَعْضٍ: أَبُوكُمْ آدَمُ، فَيَأْتُونَهُ، فَيَقُولُونَ: يَا آدَمُ، أَنْتَ أَبُو الْبَشَرِ، خَلَقَكَ اللَّهُ بِيَدِهِ، وَنَفَخَ فِيكَ مِنْ رُوحِهِ، وَأَمَرَ الْمَلَائِكَةَ فَسَجَدُوا لَكَ، وَأَسْكَنَكَ الْجَنَّةَ، أَلَا تَشْفَعُ لَنَا إِلَى رَبِّكَ، أَلَا تَرَى مَا نَحْنُ فِيهِ وَمَا بَلَغَنَا؟ فَقَالَ: إِنَّ رَبِّي غَضِبَ الْيَوْمَ غَضَبًا لَمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ، وَلَا يَغْضَبُ بَعْدَهُ مِثْلَهُ، وَإِنَّهُ نَهَانِي عَنِ الشَّجَرَةِ، فَعَصَيْتُ، نَفْسِي، نَفْسِي، نَفْسِي، اِذْهَبُوا إِلَى غَيْرِي، اِذْهَبُوا إِلَى نُوحٍ، فَيَأْتُونَ نُوحًا فَيَقُولُونَ: يَا نُوحُ! أَنْتَ أَوَّلُ الرُّسُلِ إِلَى أَهْلِ الْأَرْضِ، وَقَدْ سَمَّاكَ اللَّهُ عَبْدًا شَكُورًا، إِلَّا تَرَى مَا نَحْنُ فِيهِ؟ أَلَا تَرَى إِلَى مَا بَلَغَنَا؟ أَلَا تَشْفَعُ لَنَا عِنْدَ رَبِّكَ؟ فَيَقُولُ: إِنَّ رَبِّي غَضِبَ الْيَوْمَ غَضَبًا لَمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ، وَلَنْ يَغْضَبَ بَعْدَهُ مِثْلَهُ، وَإِنَّهُ قَدْ كَانَتْ لِي دَعْوَةٌ دَعَوْتُ بِهَا عَلَى قَوْمِي، نَفْسِي، نَفْسِي، نَفْسِي، اِذْهَبُوا إِلَى غَيْرِي، اِذْهَبُوا إِلَى إِبْرَاهِيمَ، فَيَأْتُونَ إِبْرَاهِيمَ فَيَقُولُونَ: أَنْتَ نَبِيُّ اللَّهِ، وَخَلِيلُهُ مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ، اِشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ، أَمَا تَرَى إِلَى مَا نَحْنُ فِيهِ؟ فَيَقُولُ لَهُمْ: إِنَّ رَبِّي قَدْ غَضِبَ الْيَوْمَ غَضَبًا لَمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ، وَلَنْ يَغْضَبَ بَعْدَهُ مِثْلَهُ، وَإِنِّي كُنْتُ كَذَبْتُ ثَلَاثَ كَذَبَاتٍ ... فَذَكَرَهَا نَفْسِي، نَفْسِي، نَفْسِي، اِذْهَبُوا إِلَى غَيْرِي، اِذْهَبُوا إِلَى مُوسَى، فَيَأْتُونَ مُوسَى فَيَقُولُونَ: أَنْتَ رَسُولُ اللَّهِ، فَضَّلَكَ بِرِسَالَاتِهِ وَبِكَلَامِهِ عَلَى النَّاسِ، اِشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ، أَمَا تَرَى إِلَى مَا نَحْنُ فِيهِ؟ فَيَقُولُ: إِنَّ رَبِّي قَدْ غَضِبَ الْيَوْمَ غَضَبًا لَمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ، وَلَنْ يَغْضَبَ بَعْدَهُ مِثْلَهُ، وَإِنِّي قَدْ قَتَلْتُ نَفْسًا لَمْ أُومَرْ بِقَتْلِهَا، نَفْسِي، نَفْسِي، نَفْسِي، اِذْهَبُوا إِلَى غَيْرِي، اِذْهَبُوا إِلَى عِيسَى، فَيَأْتُونَ عِيسَى، فَيَقُولُونَ: يَا عِيسَى، أَنْتَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ، وَرُوحٌ مِنْهُ، وَكَلَّمْتَ النَّاسَ فِي

الْمَهْدِ، اِشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ، أَلاَ تَرَى إِلَى مَا نَحْنُ فِيهِ؟ فَيَقُولُ عِيسَى: إِنَّ رَبِّى قَدْ غَضِبَ الْيَوْمَ غَضَبًا لَمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ، وَلَنْ يَغْضَبَ بَعْدَهُ مِثْلَهُ، وَلَمْ يَذْكُرْ ذَنْبًا، نَفْسِى، نَفْسِى، نَفْسِى، اِذْهَبُوا إِلَى غَيْرِى، اِذْهَبُوا إِلَى مُحَمَّدٍ، فَيَأْتُونَ مُحَمَّدًا ﷺ». وَفِى رِوَايَةٍ: «فَيَأْتُونِى فَيَقُولُونَ: يَامُحَمَّدُ! أَنْتَ رَسُولُ اللَّهِ وَخَاتِمُ الأَنْبِيَاءِ، قَدْ غَفَرَ اللَّهُ لَكَ مَاتَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ، اشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ، أَلاَ تَرَى إِلَى مَا نَحْنُ فِيهِ؟ فَأَنْطَلِقُ، فَآتِى تَحْتَ الْعَرْشِ، فَأَقَعُ سَاجِدًا لِرَبِّى، ثُمَّ يَفْتَحُ اللَّهُ عَلَىَّ مِنْ مَحَامِدِهِ وَحُسْنِ الثَّنَاءِ عَلَيْهِ شَيْئًا لَمْ يَفْتَحْهُ عَلَى أَحَدٍ قَبْلِى، ثُمَّ يُقَالُ: يَا مُحَمَّدُ، اِرْفَعْ رَأْسَكَ، وَسَلْ تُعْطَهْ، وَاشْفَعْ تُشَفَّعْ، فَارْفَعُ رَأْسِى، فَأَقُولُ: أُمَّتِى يَارَبِّ، أُمَّتِى يَارَبِّ، أُمَّتِى يَارَبِّ، فَيُقَالُ: يَامُحَمَّدُ، أَدْخِلْ مِنْ أُمَّتِكَ مَنْ لاَحِسَابَ عَلَيْهِ مِنَ الْبَابِ الأَيْمَنِ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ، وَهُمْ شُرَكَاءُ النَّاسِ فِيمَا سِوَى ذَلِكَ مِنَ الأَبْوَابِ» ثُمَّ قَالَ «وَالَّذِى نَفْسِى بِيَدِهِ، إِنَّ مَابَيْنَ الْمِصْرَاعَيْنِ مِنْ مَصَارِيعِ الْجَنَّةِ، كَمَا بَيْنَ مَكَّةَ وَهَجَرٍ ــ أَوْ كَمَا بَيْنَ مَكَّةَ وَبُصْرَى» وَفِى كِتَابِ الْبُخَارِىِّ: «كَمَا بَيْنَ مَكَّةَ وَحِمْيَر».

1221- Buhari ve Müslim, Ebu Hureyre (r.a)'nin şöyle söylediğini rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s) ile birlikte bir ziyafette bulunuyorduk. Hayvanın kol kemiği Resulullah (a.s)'a takdim edildi. Bu kısım onun hoşuna giderdi. Resulullah (a.s) ondan bir parça alıp şöyle buyurdu:

"Ben kıyamet gününde insanların efendisiyim. Ne ile biliyor musunuz? Allah, o gün, öncekilerle sonrakileri düz bir yere toplar. Bakan onları görür. Çağıran onlara sesini duyurur. Güneş yakınlaşır. Bu şartlarda insanlar, katlanamayacakları ve güç yetiremiyecekleri bir sıkıntı ve zorluk içinde kalırlar. İnsanlar:

1221-Buhari (8/395) 65-Kitabu't Tefsir. 5-Yüce Allah'ın: "Ey Nuh ile beraber (gemide) taşıdıklarımızın çocukları! Doğrusu o (Nuh) çok şükreden bir kuldu..." sözü ile ilgili bab. Buhari, bu hadisin bir bölümünü de (6/371) 60-Kitabu'l Enbiya. 3-Yüce Allah'ın: "Biz Nuh'u kavmine bir peygamber olarak göndermiştik..." sözü ile ilgili babda da rivayet etmiştir.

Müslim (1/184) 1-Kitabu'l İman. 84-Cennetliklerin en alt derecede olanlarının orada kavuşacakları nimetler babı. Tirmizi (4/622) 38-Kitabu Sıfati'l Kıyame. 10-Şefaat hakkında gelen rivayetler babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, sahih olduğunu söylemiştir.

"Ne hale geldiniz görmüyor musunuz? Başınıza neler geldi? Rabb'iniz katında size şefaatçi olacak birine bakmaz mısınız?" der. Bunun üzerine bir takım insanlar diğerlerine:

"Babamız Hz. Adem (a.s)'dir. Ona gidelim" derler. Ona giderler.

"Ey Adem (a.s)! Sen insanlığın babasısın. Seni Allah kendi eliyle yarattı. Sana kendi ruhundan üfledi. Meleklere emretti. Onlar da sana secde ettiler. Seni cennetine koydu. Rabb'in katında bizim için şefaatçi olmaz mısın? Bizim, içinde bulunduğumuz hali ve başımıza geleni görmez misin?" derler. Hz. Adem (a.s):

"Rabb'im öyle hiddetlendi ki, daha önce bu kadar hiddetlenmemişti. Bundan sonra da bu derece hiddetlenmez. O, beni ağaca yaklaşmaktan menetti. Bense O'nun emrine karşı geldim. Ben nefsimle uğraşıyorum, nefsimle, nefsimle... Siz benden başkasına gidin. Nuh (a.s)'a gidin" der. Hz. Nuh (a.s)'a giderler.

"Ey Nuh (a.s)! Sen insanlara Resul (kendisine kitap verilmiş peygamber) sıfatıyla gönderilenlerin ilkisin. Seni yüce Allah, 'şükreden kul' olarak adlandırdı. Bizim içinde bulunduğumuz hali görmez misin? Rabb'in katında bizim için şefaatçi olmaz mısın?" derler. Hz. Nuh (a.s):

"Rabb'im öyle hiddetlendi ki, daha önce bu kadar hiddetlenmemişti. Bundan sonra da bu derece hiddetlenmez. Ben daha önce kavmim (kendi toplumum) için bir duada bulunmuştum. Ben nefsimle uğraşıyorum, nefsimle, nefsimle... Siz benden başkasına gidin. İbrahim (a.s)'e gidin" der. Bunun üzerine insanlar Hz. İbrahim (a.s)'in yanına giderler. Ona:

"Sen Allah'ın peygamberi ve yeryüzü ehli içinden kendine yakın dost (halil) edindiği kişisin. Rabb'in katında bizim için şefaatte bulun. Bizim içinde bulunduğumuz hali görmez misin?" derler. Hz. İbrahim (a.s) de:

"Rabb'im öyle hiddetlendi ki, daha önce bu kadar hiddetlenmemişti. Bundan sonra da bu derece hiddetlenmez. Ben üç yerde yalan söyledim..." der. Sonra nerelerde nasıl yalanlar söylediğini anlatır. Ardından da:

"Ben nefsimle uğraşıyorum, nefsimle, nefsimle... Siz benden başkasına gidin, Musa (a.s)'ya gidin" der. Bunun üzerine insanlar Hz. Musa (a.s)'nın yanına giderler. Ona:

"Sen Allah'ın peygamberisin. Sana peygamberlik vermekle ve seninle konuşmakla dereceni yükseltti. İkramda bulundu. Rabb'in katında bizim için şefaatte bulun. Bizim içinde bulunduğumuz hali görmez misin?" derler. Hz. Musa (a.s) da:

"Rabb'im öyle hiddetlendi ki, daha önce bu kadar hiddetlenmemişti. Bundan

sonra da bu derece hiddetlenmez. Ben öldürmekle emrolunmadığım bir canı öldürdüm. Ben nefsimle uğraşıyorum nefsimle, nefsimle... Siz benden başkasına gidin. İsa (a.s)'ya gidin"der. Bunun üzerine insanlar Hz. İsa (a.s)'nın yanına giderler. Ona:

"Ey İsa (a.s). Sen yüce Allah'ın Meryem'e koyduğu (ilka ettiği) kelimesi ve O'ndan bir ruhsun. Beşikte iken insanlarla konuştun. Rabb'in katında bizim için şefaatte bulun. Bizim içinde bulunduğumuz hali görmez misin?" derler. Hz. İsa (a.s) da:

"Rabb'im öyle hiddetlendi ki, daha önce bu kadar hiddetlenmemişti. Bundan sonra da bu derece hiddetlenmez" der. Herhangi bir hatasından söz etmeksizin şöyle devam eder:

"Ben nefsimle uğraşıyorum, nefsimle, nefsimle... Siz benden başkasına gidin. Muhammed (a.s)'e gidin" der. Bu kez insanlar Hz. Muhammed (a.s)'in yanına giderler. -Bir rivayette "benim yanıma gelirler" ifadesi geçmektedir- ve şöyle derler:

"Ey Muhammed! Sen Allah'ın peygamberi ve peygamberlerin sonuncususun. Yüce Allah senin geçmiş ve gelecek bütün hatalarını bağışladı. Rabb'in katında bizim için şefaatte bulun. Bizim içinde bulunduğumuz hali görmez misin?" derler. Ben çıkarım Arş'ın altına gelirim. Hemen Rabb'im için secdeye kapanırım. Sonra yüce Allah, bana benden önce kimseye vermemiş olduğu şekilde kendi zatına hamd ve senada (övgüde) bulunma fırsatı verir. Sonra:

"Ey Muhammed! Başını kaldır, iste, istediğin verilecek. Şefaatte bulun, şefaatin kabul edilecek" denir. Ben başımı kaldırarak:

"Ümmetini istiyorum, ey Rabb'im! Ümmetimi istiyorum, ey Rabb'im. Ümmetimi istiyorum, ey Rabb'im" derim. Bunun üzerine :

"Ey Muhammed! ümmetinden üzerinde hesap olmayanları cennetin kapılarından sağ kapıdan cennete sok. Bunun dışındaki kapıları onlar ve diğer insanlar ortak olarak kullanacaklardır" denilir. Canım elinde olana yemin ederim ki, cennet kapılarının iki boyasının arasındaki uzaklık, Mekke ile Hecer arasındaki uzaklık kadardır. Yahut Mekke ile Busra arasındaki uzaklık kadardır."

Buhari'nin kitabında ise; *"Mekke ile Himyer arasındaki uzaklık kadardır"* denilmektedir.

DERSLER VE ÖĞÜTLER

Daha önce geçen konularda, Resulullah (a.s)'ın çeşitli yerlerde göstereceği şefaatlerin yanısıra 'makam-ı mahmud' adı verilen makamına (derecesine) bağlı olarak üç büyük şefaatte bulunacağı açıklanmıştı. Bu üç şefaatin birisi, yüce Al-

lah'ın insanlar arasında hüküm verme işini başlatması (faslu'l hitab), birisi Sırat'tan geçilmesine izin verilmesi, birisi de insanların cennete girmelerine izin verilmesi için olacaktır.

Bu şefaatlerin her biri, insanların, şefaatte bulunmaları için diğer peygamberlere başvurmalarından ve onların herbirinin işi bir başka peygambere iletmelerinden ve en son da bizim peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s)'e iletmelerinden sonra gerçekleşecektir. Bu konuyla ilgili naslar birbirine benzemektedir. Dolayısıyla okuyucu, okuduğu büyük şefaatle ilgili naslarda belirtilen şefaatin, yukarıdaki üç şefaatten hangisi olduğunu anlamakta zorluk çekmektedir. Müslümanların tümü, bu naslarda anlatılanların hepsini yerli yerine koymakla ve her bir ifade ile neyin kastedildiğini bütün incelikleri ile anlamakla yükümlü değildirler. Bunu anlamaya çalışmaları halinde bazı incelikli konularda hataya düşülmesinden korkulur. Bu açıdan müslümana düşen, konunun özünü anlamak, sonra işi yüce Allah'a havale ederek tam bir teslimiyet göstermek ve hataya düşmekten sakınmaktır.

Yukarıda geçen hadisi şerifle ilgili olarak şu açıklamalarda bulunmayı zorunlu görüyoruz:

İlim adamları bazı kimselerin, bu hadisi şeriften, peygamberlerin günahtan korunan kimseler olduklarına dair 'ismet' sıfatlarına ters bir anlam çıkarmalarından endişe etmişlerdir. Oysaki peygamberlerin bu sıfata yani günahtan korunmuşluk ve ismet sıfatına sahip oldukları, ehli sünnet ve'l cemaat mezhebine mensup ilim adamlarının üzerinde görüş birliğine vararak icma ettikleri bir şeydir. Bu hatalar ise onların peygamberlikle görevlendirilmelerinden önceki dönemlere ait olduğuna hükmedilmektedir.

Kur'an-ı Kerim'de bildirildiğine göre, Firavun Hz. Musa (a.s)'ya şöyle söylemiştir:

"Sonunda yapacağını yaptın." (1)

Burada kastedilen şey, Hz. Musa (a.s)'nın kıbti bir şahsı öldürmesidir. Hz. Musa (a.s) da ona şöyle cevap vermiştir:

"Ben onu yaptığım zaman henüz bir şey bilmeyenlerden biriydim." (2)

"Sonra Rabb'im bana hikmet verip beni peygamberlerden yaptı." (3)

Yahut burada sözü edilen hatalar, iyiler (ebrar) derecesinde olanlar açısından iyilik, ama Allah'a yakın olanlar (mukarrabinden olanlar) açısından kötülük

---

1) Şuara Suresi: 19
2) Şuara Suresi: 20
3) Şuara Suresi: 21

sayılır. Yine bu konuyla ilgili yorumlarda, söz konusu hataların, içtihada açık konularla ilgili oldukları, söz konusu peygamberlerin ise bu konularla ilgili içtihadlarında yüce Allah katında doğru olan tesbiti yapamadıkları ve bu yüzden sadece bir ecri kazandıkları ve herhangi bir günah işlememiş olmadıkları da söylenmiştir. Hatta içtihadla ilgili hatalar açısından da onlar, masumdurlar. Çünkü yüce Allah onların bu konudaki yanlışlıklarını düzeltmiştir. Buna göre, Resulullah (a.s)'ın bize bıraktığı her şey yani O'ndan sahih bir rivayetle nakledilen sünnet, her türlü hatadan ve yanlışlıktan korunmuştur. Çünkü peygamberler kendi içtihadları ile bir hüküm ortaya koymaları halinde bile, ecir (sevap) kazanıyorlardı. Bunun yanısıra onların yanlışlıkları, yüce Allah tarafından düzeltiliyordu. Onların günahının her türlüsünden hem başlangıç, hem de sonuç açısından korundukları kesindir. Ancak içtihadla ilgili yanlışlıklardan korunmaları sonuç itibarıyladır.

Bundan dolayı Resulullah (a.s)'ın kendinden sonrakilere miras bıraktığı fiili ve sözlü sünnetin, her türlü hatadan korunmuş olduğunda şüphe yoktur. Ama bu sünneti nesilden nesile aktaran raviler (rivayetçiler) hatadan korunmuş kimseler değildirler. İşte, ilmi araştırmalarda bulunulmasının, konuları derinlemesine ele alan araşatırmacıların ortaya çıkmasının, nasları kurallarına göre değerlendirerek onlardan hüküm çıkarılması demek olan içtihad ve müçtehidlerin, hadis rivayetinin ve hadisçilerinin, hadislerin doğruluk derecelerinin tesbiti ile ilgili ilimlerin ve bunun gibi İslam şeriatına hizmette yararlanılan çeşitli ilim dallarının ortaya çıkmasının gereği de buna dayanmaktır.

Yukarıda nakledilen ve derli toplu bilgiler içeren hadisi şeriflerde, Mevkif'te ve daha sonra gelecek merhalelerde görülecek gelişmeler hakkında bilgiler verilmektedir. Hadislerde bu gelişmelerden özetle ve genel nitelikte söz edilmektedir. Yukarıdaki hadisi şeriflerde insanların amel defterlerini almalarından, hesaptan ve Havz'a (Havz-ı Kevser'e) gitmelerinden pek söz edilmemiştir. Bunun nedeni Resulullah (a.s)'ın konuşmalarında 'korkutma ile müjdeyi' bir arada vermeyi sünnet edinmiş olmasıdır. Bu sünneti dolayısıyla insanları korkutan bir olay üzerinde durduğunda, hemen ardından onları sevindirecek ve ümitlendirecek bir olaydan söz ederdi. Ve anlattığı bu iki olay arasında gerçekleşecek diğer bir takım olaylar üzerinde durmadan, onları atlamak zorunda kalırdı. Ama bu gibi olaylardan daha sonraki bir sohbetinde söz ederdi.

Bazı hadisi şeriflerde, kıyamet gününde bir takım peygamberlerin, kendilerinin yahut toplumlarının (kavimlerinin) işlemiş oldukları hatalardan dolayı özür dileyeceklerinin bildirildiğini gördük. Bazı kimseler, onların 'peygamberlerin ismet (günahtan korunmuşluk) sıfatlarına' aykırı hatalardan ötürü özür dileyecekleri zannına kapılabilirler. Böyle bir düşünce yanlıştır. Şüphesiz bütün peygamberler günah işlemekten korunmuşlardır ve masumdurlar. Özür dilemeleri de,

işlediklerinin günah olması nedeniyle değil, yüce Allah'ın celalinin tecelli etmesi karşısında büyük bir korkuya kapılmaları nedeniyledir. Bu şartlarda, aslında kendilerinin karşılığında ecir alacakları söz konusu hareketlerinden ötürü özür dileme gereği duymuşlardır. Gerçekte ise onlar söz konusu işlerini, içtihadlarına dayanarak yahut ruhsata göre hareket edilmesini uygun görerek yapmışlardır. Ruhsata dayanarak işlemiş olduklarından ötürü de, karşılığında sevap kazanmış olacaklardır. Yahut onların işlemiş oldukları söz konusu amelleri, iyilerin iyilikleri, yüce Allah'a yakın olanların ise kötülükleri türünden sayılan ameller gibi kabul edilmektedir.

ALTINCI KISIM

RESULULLAH (A.S)'IN HAVZ-I KEVSERİ

KONU İLE İLGİLİ RİVAYETLER

HAVZ

HAVZ-I KEVSER

Havzla ilgili hadisi şerifler mütevatir derecesindedir. Bu yüzden Havz'ın varlığını inkar edenin, küfrüne hükmedilmektedir.

Her bir peygamberin, ümmetin başına toplanacağı bir Havzı (huvuzu) bulunacaktır. Bizim peygamberimizin havzı ise etrafında en çok insanın toplanacağı havz (huvuz) olacaktır.

İlim adamları, Havz'ın Sırat'tan önce gelen bölgede mi, yoksa daha sonra gelen gölgede mi olacağı konusunda farklı görüşler belirtmişlerdir. Tercih edilen görüşe göre ise Sırat'tan önceki bölgede olacaktır. İnsanlar Mevkif'te susayacaklar ve burada Havz'a ihtiyaç duyacaklardır.

Hadisi şeriflerde bildirildiğine göre bazı topluluklar, küfre düşmeleri, dinden dönmeleri ve münafıklıkları nedeniyle Havz'ın başından geri çevirileceklerdir. Sırat'ı geçebilecek olanlar ise, sadece iman sahipleridir.

Kesin olarak bildirildiğine göre Resulullah (a.s)'a, ümmetinin amelleri sunulacaktır. (gösterilecektir) Bazı hadisi şeriflerde bildirildiğine göre Resulullah (a.s)'ın ümmetinden bir takım kimseler, Havz'ın başına gidecekler, ancak melekler onların önlerine geçerek Havz'a ulaşmalarını engelleyeceklerdir. Resulullah (a.s), onların Havz'a ulaşmalarının engellenmesinin nedenini soruşturacak, kendisine bunların dinden dönmüş oldukları bildirilecektir. Resulullah (a.s) da kendisinin onların dinden dönmüş olduklarını bilmediğini ifade edecek. Bu durum, Resulullah (a.s)'a, küfre düşenlerin değil de, sadece iman sahiplerinin amellerinin sunulacağını göstermektedir.

Resulullah (a.s)'ın Havz'ının suyu, Kevser ırmağından gelecektir. Kevser ırmağı ise cennet ırmaklarındandır. Kevser ırmağından Havz'a su akıtılması yüce Allah'ın bir lütfu ve ihsanı ile olacaktır.

Havz'den su içilmesi, kişiyi bir daha susamaktan koruyacaktır. Ondan bir kez içen, bir daha hiç susamayacaktır. Ama daha sonraki zamanlarda sadece lezzet almak amacıyla su içecektir.

Şeyh Edip Kiylani bu konuda şu açıklamalarda bulunmuştur:

"Molla Ali Kari'nin dediğine göre, Havz'la ilgili hadisi şerifi sahabeden otuz küsur kimse rivayet etmiş ve dolayısıyla tevatür derecesine yakın bir derece kazanmıştır. Dr. Said Ramazan el Buti'nin söylediğine göre de, Havz'la ve onun özellikleri ile ilgili hadisi şerifler, oldukça çoktur. Hatta tevatür sınırını bile aşmaktadır."

Havz'la ilgili hadisi şerifler tevatür derecesine ulaşmış olmakla birlikte, ehli sünnet ve'l cemaat alimlerinden bazıları Havz'ın varlığını inkar edenin küfrüne hükmedilemiyeceğini, ancak sapıklığına yahut fasıklığına hükmedilebileceğini söylemektedir. Molla Ali Kari'nin, bu konuyla ilgili hadisi şeriflerin tevatür derecesine yaklaştığını söylediğine yukarıda işaret edildi. Buradan anlaşıldığına göre tevatür konusunda da görüş ayrılıkları bulunmaktadır.

Havz'la ilgili hadisi şeriflerin değişik konularla bağlantılı olarak rivayet edilmiş olduğu görülür. Mesela bazen abdestle ilgili hadisi şeriflerde, bazen dinden dönme konusu ile ilgili hadisi şeriflerde Havz'dan söz edildiği görülür. Aşağıda Havz'la ilgili hadisi şeriflerin bazılarını veriyoruz:

KONU İLE İLGİLİ RİVAYETLER

١٢٢٢ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ أَبِي ذَرٍّ الْغِفَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا آنِيَةُ الْحَوْضِ؟ قَالَ: «وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ، لآنِيَتُهُ أَكْثَرُ مِنْ عَدَدِ نُجُومِ السَّمَاءِ وَكَوَاكِبِهَا، فِي اللَّيْلَةِ الْمُظْلِمَةِ الْمُصْحِيَةِ، آنِيَةُ الْجَنَّةِ، مَنْ شَرِبَ مِنْهَا لَمْ يَظْمَأْ آخِرَ مَا عَلَيْهِ، يَشْخُبُ فِيهِ مِيزَابَانِ مِنَ الْجَنَّةِ، مَنْ شَرِبَ مِنْهُ لَمْ يَظْمَأْ، عَرْضُهُ مِثْلُ طُولِهِ، مَابَيْنَ عُمَّانَ إِلَى أَيْلَةَ، وَمَاؤُهُ أَشَدُّ بَيَاضًا مِنَ اللَّبَنِ، وَأَحْلَى مِنَ الْعَسَلِ».

1222- Müslim, Ebu Zer Ğıfari (r.a)'nin şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s)'a; "Ey Allah'ın Resulü! Havz'ın kapları nelerdir?" diye sor-

1222-Müslim (4/1798) 43-Kitabu'l Fedail. 9-Peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s)'in Havz'ın varlığının isbatı ve özellikleri ile ilgili bab. Tirmizi (4/630) 38-Kitabu Sıfati'l Kıyame. 15-Havz'ın kapları ile ilgili olarak gelen rivayetler babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, sahih, garib olduğunu söylemiştir. Tirmizi'nin rivayetinde "Onun (Havz'ın) içerisine cennetten iki oluk akar" ifadesi bulunmamaktadır.

dum. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Muhammed'in canı elinde olana yemin ederim ki, Havz'ın kaplarının sayısı, gökte havanın karanlık ve açık olduğu bir günde görünen yıldızların sayısından daha fazladır. Onlar cennet kaplarıdır. Ondan bir kere içen, bir daha orada bulunduğu sürece hiç susamaz. Onun (Havz'ın) içerisine cennetten iki oluk akar. Ondan içen, bir daha susamaz. Eni ve boyu birbirine eşittir. Eni ile boyu da, Umman ile Eyle arasındaki uzaklık kadar uzundur. Suyu, sütten daha beyaz ve baldan daha tatlıdır."

Bir Açıklama

Resulullah (a.s)'ın *"Havz'ın kaplarının sayısı, gökte havanın açık ve karanlık olduğu bir günde görünen yıldızların sayısından daha fazladır"* sözünden anlaşıldığına göre, gökteki tüm yıldızların sayısı, Havz'ın kaplarının sayısından daha fazladır. Ancak, Havz'ın kaplarının sayısı, gökte havanın açık ve karanlık olduğu bir günde görünen yıldızların sayısından daha fazladır. Bu sözde büyük bir mucize vardır. Kainattaki yıldızların sayısının ilmen ne kadar çok olduğu, ancak çağımızda anlaşılabilmiştir. Havz'ın ibriklerinin sayısının, gökteki yıldızların sayısı kadar olduğunu bildiren diğer hadisi şerif metinlerinde kastedilen anlamın, yukarıdaki hadisi şerifte geçen ifadedeki anlam olduğu bildirilmiştir.

١٢٢٣ــ رَوَى أَبُو دَاوُدَ عَنْ عَبْدِ السَّلاَمِ بْنِ أَبِي حَازِمٍ أَبِي طَالُوتٍ قَالَ: شَهِدْتُ أَبَا بَرْزَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دَخَلَ عَلَى عُبَيْدِاللَّهِ بْنِ زِيَادٍ، فَحَدَّثَنِي، فُلاَنٌ سَمَّاهُ مُسْلِمٌ ــ يَعْنِي ابْنَ إِبْرَاهِيمَ ــ وَكَانَ فِي السِّمَاطِ، فَلَمَّا رَآهُ عُبَيْدُاللَّهِ، قَالَ: إِنَّ مُحَمَّدَيْكُمْ هَذَا لَدَحْذَاحٌ، فَفَهِمَهَا الشَّيْخُ، فَقَالَ: مَاكُنْتُ أَحْسِبُ أَنْ أَبْقَى فِي قَوْمٍ يُعَيِّرُونَنِي بِصُحْبَةِ مُحَمَّدٍ ﷺ، فَقَالَ لَهُ عُبَيْدُاللَّهِ: إِنَّ صُحْبَةَ مُحَمَّدٍ ﷺ لَكُمْ زَيْنٌ غَيْرُ شَيْنٍ، ثُمَّ قَالَ: إِنَّمَا بَعَثْتُ إِلَيْكَ لأَسْأَلَكَ عَنِ الْحَوْضِ، هَلْ سَمِعْتَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَذْكُرُ فِيهِ شَيْئًا؟ قَالَ أَبُو بَرْزَةَ نَعَمْ، لاَمَرَّةً، وَلاَ مَرَّتَيْنِ، وَلاَ ثَلاَثًا، وَلاَ أَرْبَعًا، وَلاَ خَمْسًا، فَمَنْ كَذَّبَ بِهِ فَلاَ سَقَاهُ اللَّهُ مِنْهُ، ثُمَّ خَرَجَ مُغْضَبًا.

1223- Ebu Davud, Abdusselam bin Ebi Hazim Ebi Talut (r.a)'un şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Ebu Berze'nin Ubeydullah bin Ziyad'ın yanına girdiğini gördüm. Filanca

---

1223-Ebu Davud (4/238) Kitabu's Sunne. Havz'la ilgili bab. Hadisin isnadı sahihtir.

bana bildirdiğine göre -Müslim, burada filanca diye kastedilenin, İbni İbrahim olduğunu bildirilmiştir- bu kişi (Ebu Berze (r.a) safta (insanların oluşturmuş oldukları) halkada bulunuyordu. Ubeydullah onu görünce:

"Sizin Muhammediniz (Hz. Muhammed (a.s.)'le birlikte bulunmuş olanınız) işte şu kısa boylu adamdır" diye söyledi. Şeyh (yaşlı kişi) onun ne kasdettğini anladı ve:

"Hz. Muhammed (a.s)'in sohbetinde bulunmuş olmamdan dolayı beni ayıplayacak bir topluluğun içinde kalabileceğimi doğrusu hiç tahmin etmezdim" dedi. Bunun üzerine Ubeydullah:

"Hz. Muhammed (a.s)'in sohbetinde bulunmuş olmak sizin için ayıplanacak bir şey değil, bir süsdür" dedi ve sözüne şöyle devam etti:

"Ben sana Havz konusunda soru sormak üzere adam gönderdim. Resulullah (a.s)'ın hiç Havz'dan söz ettiğini duydun mu?" Ebu Berze de şöyle cevap verdi:

"Evet. Hem bir kez değil, iki kez değil, üç kez değil, dört kez değil, beş kez değil, daha da fazla. Kim onu inkar ederse, yüce Allah, o kişiye onun (Havz'ın) suyundan içirmez. Sonra kızgın bir halde çıkıp gider."

١٢٢٤ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ نَبِيُّ اللَّهِ ﷺ : «يُرَى فِيهِ أَبَارِيقُ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ كَعَدَدِ نُجُومِ السَّمَاءِ».

1224- Buhari ve Müslim, Enes bin Malik (r.a)'ten rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Orada (Havz'ın çevresinde) gökteki yıldızlar gibi altından ve gümüşten ibrikler görülür."

١٢٢٥ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «حَوْضِي مَسِيرَةُ شَهْرٍ، مَاؤُهُ أَبْيَضُ مِنَ اللَّبَنِ، وَرِيحُهُ

1224-Buhari (11463) 81-Kitabu'r Rikak. 53-Havz ve yüce Allah'ın "Biz sana Kevser'i verdik..." sözü ile ilgili bab. Müslim (4/1801) 43-Kitabu'l Fedail. Peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s)'in Havz'ının varlığının isbatı ve özellikleri ile ilgili bab. Tirmizi, 38-Kitabu Sıfati'l Kıyame. 14-Havz'ın özellikleri ile ilgili olarak gelen rivayetler babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, sahih, garib olduğunu bildirmiştir. İbni Mace (2/1439) 37-Kitabu'z Zühd. 36-Havz'la ve yüce Allah'ın "Biz sana Kevser'i verdik..." sözü ile ilgili bab. Burada geçen metin İbni Mace'ye aittir.

اطْيَبُ مِنَ الْمِسْكِ، وَكِيزَانُهُ كَنُجُومِ السَّمَاءِ، مَنْ شَرِبَ مِنْهُ لاَيَظْمَأُ اَبَدًا».

1225- Buhari ve Müslim, Abdullah bin Amr bin As (r.a)'tan rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Havz'ım bir aylık yol uzunluğundadır. Suyu, sütten daha beyazdır. Bu suyun kokusu, miskin kokusundan daha hoştur. İbrikleri, gökteki yıldızlar gibidir. (Gökteki yıldızlar sayısıncadır) Kim ondan içerse, bir daha asla susamaz."

Bir rivayette de ifade şu şekilde geçmektedir:

"Uzunluğu bir aylık yol uzunluğundadır. Boyutları (eni ve boyu) birbirine eşittir. Suyu gümüşten daha beyazdır..." hadisin devamı yukarıdaki gibidir. (1)

١٢٢٦ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ حُذَيْفَةَ بْنِ الْيَمَانِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «اِنَّ حَوْضِي لاَبَعْدُ مِنْ اَيْلَةَ مِنْ عَدَنٍ، وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ: اِنِّي لاَذُودُ عَنْهُ الرِّجَالَ، كَمَا يَذُودُ الرَّجُلُ الْاِبِلَ الْغَرِيبَةَ عَنْ حَوْضِهِ»، قَالُوا: يَارَسُولَ اللَّهِ! وَتَعْرِفُنَا؟ قَالَ: «نَعَمْ، تَرِدُونَ عَلَيَّ غُرًّا مُحَجَّلِينَ مِنْ آثَارِ الْوُضُوءِ، لَيْسَتْ لاَحَدٍ غَيْرِكُمْ».

1226- Müslim, Huzeyfe bin Yeman (r.a)'dan rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Havz'ımın uzunluğu, Eyle ile Aden arasındaki uzaklıktan daha fazladır. Canım elinde olana yemin olsun ki, ben bir adamın yabancı develeri havuzundan uzaklaştırması gibi, bazı kimseleri oradan uzaklaştıracağım." Oradakiler:

"Ey Allah'ın Resulü! Sen bizi tanıyacak mısın?" diye sordular. Resulullah (a.s) da:

"Evet. Siz, abdestin bırakmış olduğu izlerle alnı ve ayakları ak olarak gelirsiniz. Bu özellik, sizin dışınızdakilerde bulunmaz" diye buyurdu."

Bir Açıklama

1225-Buhari (1/14653) 81-Kitabu'r Rikak. 53-Havz ve yüce Allah'ın "Biz sana Kevser'i verdik..." sözü ile ilgili bab. Müslim (4/1801) 43-Kitabu'l Fedail. Peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s)'in Havz'ının varlığının isbatı ve özellikleri ile ilgili bab.

1226-Müslim (1/217) 23-Kitabu't Tahare. 12-Abdest alırken yüz ve ayakların yıkanmasına özen gösterilmesi babı.

1) Müslim (4/1793) Aynı yer.

Yukarıdaki hadisi şerifte, Havz'ın uzunluğunun Eyle ile Aden arasındaki mesafe kadar olacağı bildirilmektedir. Daha önce geçen hadisi şerifte ise Umman ile Eyle arasındaki mesafe kadar olacağı bildirilmişti. Eyle, Kızıldeniz'in kuzey sahiline düşen kesimde Akabe körfezi yakınında bulunmaktadır. Bu şehrin, Aden ile arasındaki mesafe ile Umman ile arasındaki mesafe birbirine yakındır. Muhatapların, diğer mesafelerden çok, Eyle ile söz konusu iki şehir arasındaki mesafeyi daha iyi bilmeleri nedeniyle böyle söylenilmiş olabilir.

١٢٢٧ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ: لَأُذَوْدَنَّ رِجَالاً عَنْ حَوْضِي، كَمَا تُذَادُ الْغَرِيبَةُ مِنَ الْإِبِلِ عَنِ الْحَوْضِ».

1227- Buhari ve Müslim, Ebu Hureyre (r.a)'den şöyle rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Canım elinde olana yemin olsun ki, ben bir adamın yabancı develeri havuzundan uzaklaştırması gibi, bazı kimseleri oradan (Havz-ı Kevser'den) uzaklaştıracağım."

١٢٢٨ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ وَهُوَ بَيْنَ ظَهْرَانَيِ أَصْحَابِهِ: «إِنِّي عَلَى الْحَوْضِ أَنْظُرُ مَنْ يَرِدُ عَلَيَّ مِنْكُمْ، فَوَاللَّهِ لَيُقْتَطَعَنَّ دُونِي رِجَالٌ، فَلَأَقُولَنَّ: أَيْ رَبِّ، مِنِّي وَمِنْ أُمَّتِي، فَيَقُولُ: إِنَّكَ لَاتَدْرِي مَا عَمِلُوا بَعْدَكَ، مَا زَالُوا يَرْجِعُونَ عَلَى أَعْقَابِهِمْ».

1228- Müslim, Hz. Aişe (r.a)'nin şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Ben Resulullah (a.s)'ın, sahabilerinin arasında şöyle buyurduğunu duydum:

"Ben Havz'ın başında bekleyerek sizden oraya gelenlere bakacağım. Vallahi, bazı kimselerin bana ulaşmalarına engel olunacak. Ben:

"Ey Rabb'im! Onlar benden ve benim ümmetimdendirler" derim. Yüce Allah

---

1227-Buhari (5/43) 42-Kitabu'l Musakat. 10-Havz sahibinin ve ona yakın olanın Havz'ın suyundan yararlanma konusunda en çok hak sahibi oldukları görüşünde olanlarla ilgili bab. Müslim (4/1800) 43-Kitabu'l Fedail. Peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s)'in Havz'ın varlığının isbatı ve özellikleri ile ilgili bab.

1228-Müslim (4/1894) 43-Kitabu'l Fedail. Peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s)'in Havz'ının varlığının isbatı ve özellikleri ile ilgili bab.

da:

"Sen onların senden sonra ne işler yaptıklarını bilmiyorsun. Onlar, ökçelerinin üzerine geri döndüler" diye buyurur."

١٢٢٩ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ جُنْدُبِ بْنِ عَبْدِاللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «أَنَا فَرَطُكُمْ عَلَى الْحَوْضِ».

1229- Buhari ve **Müslim,** Cundeb bin Abdullah (r.a)'tan rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Havz'ın başına en önce gidecek olanınız benim."

١٢٣٠ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «أَلاَ إِنِّي فَرَطٌ لَكُمْ عَلَى الْحَوْضِ، وَإِنَّ بُعْدَ مَا بَيْنَ طَرَفَيْهِ: كَمَا بَيْنَ صَنْعَاءَ وَأَيْلَةَ، كَأَنَّ الْأَبَارِيقَ فِيهِ النُّجُومُ».

1230- Müslim, Cabir bin Semure (r.a)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Bakın, Havz'ın başına en önce gidecek olanınız benim. Onun iki yanının arasındaki mesafe, San'a ile Eyle arasındaki mesafe kadardır. İbrikleri, gökteki yıldızlar gibidir."

١٢٣١ــ رَوَى ابْنُ مَاجَةَ عَنِ الصُّنَابِحِ الْأَحْمَسِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَلاَ إِنِّي فَرَطُكُمْ عَلَى الْحَوْضِ وَإِنِّي مُكَاثِرٌ بِكُمُ الْأُمَمَ فَلاَ تَقْتُلُنَّ بَعْدِي».

1231- İbni Mace, Sunabihi'l Ahmesi (r.a)'den rivayet etmiştir:

1229-Buhari (11/4653) 81-Kitabu'r Rikak. 53-Havz ve yüce Allah'ın "Biz sana Kevser'i verdik..." sözü ile ilgili bab. Müslim (4/1801) 43-Kitabu'l Fedail. Peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s)'in Havs'ının varlığının isbatı ve özellikleri ile ilgili bab.

1230-Müslim (4/1801) 43-Kitabu'l Fedail. Peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s)'in Havz'ının varlığının isbatı ve özellikleri ile ilgili bab.

1231-İbni Mace (2/1300) 39-Kitabu'l Fiten. 5-Resulullah (a.s)'ın "Benden sonra birbirlerinin boyunlarını vuran kafirler haline dönmeyin" sözü ile ilgili bab. Mecmau'z Zevaid'de de "Bu hadisin isnadı sahih, ravileri de sikadırlar"' denilmiştir.

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Bakın, Havz'ın başına en önce gidecek olanınız benim. Ben başka ümmetlere karşı, sizin çokluğunuzla övüneceğim. Benden sonra birbirinizi kırmayın."

١٢٣٢ــ رَوَى الْبَزَّارُ عَنْ أَنَسٍ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «يَامَعْشَرَ الْأَنْصَارِ مَوْعِدُكُمْ حَوْضِي».

1232- Bezzar, Enes bin Malik (r.a)'ten şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Ey ensar topluluğu! Buluşma yerimiz Havz'ımdır."

١٢٣٣ــ رَوَى أَبُو دَاوُدَ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَنَزَلْنَا مَنْزِلاً، فَقَالَ: «مَا أَنْتُمْ جُزْءٌ مِنْ مِائَةِ أَلْفِ جُزْءٍ مِمَّنْ يَرِدُ عَلَيَّ الْحَوْضَ، قِيلَ: كَمْ كُنْتُمْ يَوْمَئِذٍ؟ قَالَ: «سَبْعُمِائَةٍ أَوْ ثَمَانُمِائَةٍ».

1233- Ebu Davud, Zeyd bin Erkam (r.a)'ın şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) ile birlikte bulunuyorduk. Bir yerde konakladık. Orada Resulullah (a.s) bize şöyle buyurdu:

"Siz, Havz'ın başında benim yanıma gelecek olanların içinde, yüzde bir oranında bir kesimi olacaksınız." Ravi'ye: "O gün kaç kişi idiniz?" diye soruldu. O da: "Yedi veya sekizyüz kişi" diye söyledi"

١٢٣٤ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ ثَوْبَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِنِّي لَبِعُقْرِ حَوْضِي أَذُودُ النَّاسَ لِأَهْلِ الْيَمَنِ، أَضْرِبُ بِعَصَايَ حَتَّى يَرْفَضَّ عَلَيْهِمْ»، فَسُئِلَ عَنْ عَرْضِهِ؟ فَقَالَ: «مِنْ مَقَامِي إِلَى عَمَّانَ»، وَسُئِلَ عَنْ شَرَابِهِ؟ فَقَالَ: «أَشَدُّ بَيَاضًا مِنَ اللَّبَنِ، وَأَحْلَى مِنَ الْعَسَلِ، يَغُتُّ فِيهِ مِيزَابَانِ يَمُدَّانِهِ مِنَ الْجَنَّةِ، أَحَدُهُمَا مِنْ ذَهَبٍ، وَالْآخَرُ مِنْ وَرِقٍ».

1234- Müslim, Sevban (r.a)'dan rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Ben Havz'ımın bitiş noktasında bulunacağım. Yemenlilerin gelebilmeleri için insanları kenara çekeceğim. Havz'ın suyunun onlara kadar ulaşabilmesi için değneğimle vururum." Resulullah (a.s)'a Havz'ın yeri hakkında soru soruldu. O da:

"Şu bulunduğum yerden, Amman'a kadar olan mesafe kadar genişliktedir" diye buyurdu. Sonra içeceği hakkında soru soruldu. O da şöyle buyurdu:

"Sütten daha beyaz, baldan daha tatlıdır. İçine iki oluk akar. Bu oluklar, onun içine cennetten su taşırlar. Bu oluklardan biri altından, diğeri ise gümüştendir."

Bir Açıklama

İmam Nevevi, *"Havz'ın enini ve boyunu bildirmek için söylenmiş olan mesafelerin azı, çoğunun içine girer. Bunun için az mesafeyi, çok olan mesafenin içinde görerek en uzun mesafeyi esas almak gerekir"* demiştir.

Burada verilen uzaklıklarla anlatılmak istenen şey, dinleyen kişiye Havz'ın ne derece geniş olduğunun anlatılmasıdır. Buna göre, Tirmizi'nin Sevban (r.a)'dan rivayet etmiş olduğu ve aşağıda gelecek olan hadisi şerifte zikredilen en kısa uzaklık ile kastedilen anlam da, daha başka hadisi şeriflerde geçen uzun mesafelerle kastedilen anlam da aynıdır.

Tirmizi'nin Ebu Sellam Habeşi Memtur'dan rivayet ettiğine göre Ebu Sellam şöyle söylemiştir:

"Ömer bin Abdulaziz (r.a) bana adam gönderdi. Posta bineğine bindirildim. Ömer bin Abdulaziz (r.a)'in yanına vardığımda:

"Ey mü'minlerin emiri! Bindiğim posta bineği benim için sıkıntılı oldu" dedim. O da şöyle söyledi:

"Ey Ebu Sellam! Ben seni sıkıntıya sokmak istememiştim. Ancak bana senin Sevban'dan, onun da Resulullah (a.s)'tan rivayet ettiği bildirilen Havz'la ilgili bir hadis ulaştı. O hadiste bildirildiğine göre Resulullah (a.s) şöyle buyurmuş:

"Havz'ımın genişliği, Aden ile Amman Belka arasındaki uzaklık kadardır. Suyu, kardan daha beyaz ve baldan daha tatlıdır. Bardakları, gökteki yıldızlar sayısıncadır. Ondan bir kez içen, bir daha hiç susamaz. Oraya ilk varacak olan-

---

1234-Müslim (4/1799) 43-Kitabu'l Fedail. 9-Peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s)'in Havz'ının varlığının isbatı ve özellikleri ile ilgili bab.

lar, muhacirlerin saçları başları karışık, elbiseleri kirli olan, varlık sahibi kadınlarla evlenemeyen ve kendilerine surların kapıları açılmayan fakirleridirler." Bunun ardından Ömer bin Abdulaziz (r.a) şöyle söyledi:

"Ben varlıklı bir kadınla, Abdulmelik'in kızı Fatıma ile evlendim. Ve bana surların kapıları açıldı. Sadece, saçım başım karışık hale gelmedikçe başımı yıkamıyor ve iyice kirlenmedikçe üstümedeki elbiselerimi çıkarmıyorum." (1)

Bir Açıklama

Amman Belka ile kastedilen, bugünkü Ürdün'deki, Ürdün Haşimi Krallığı'nın başkenti olan Amman'dır. Ömer bin Abdulaziz (r.a)'in, hadisi şerifi bizzat rivayet eden kişiden dinlemek için gösterdiği gayret, hadislere ulaşılması konusunda salih geçmişin (selefi salihin) özenle gözettiği amelî prensiplerden olan bir prensibi uyguladığını göstermektedir. Onlar hadisi şerifleri asıl kaynaklarından elde etmeye büyük özen gösterirlerdi. Kalbi ve ruhi eğitim ve gidişat eğitimi konusundaki etkileri bu şekilde ortaya çıkmıştır. Nur sahiplerinden o nurun alınması, kalbin nurlanmasını sağlar.

Aynı şekilde ilmin, ilimleri ile amel eden kimselerden alınması, ilim öğrenen kişinin bir hayat ölçüsü, edep ve alçak gönüllülük kazanmasına neden olur.

١٢٣٥ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ حَارِثَةَ بْنِ وَهْبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: حَوْضُهُ: «مَابَيْنَ صَنْعَاءَ وَالْمَدِينَةِ»، فَقَالَ الْمُسْتَوْرِدُ: أَلَمْ تَسْمَعْهُ قَالَ: الْآوَانِي؟ قَالَ: لاَ، قَالَ الْمُسْتَوْرِدُ: تُرَى فِيهِ الْآنِيَةُ مِثْلَ الْكَوْكَبِ.

1235- Buhari ve Müslim, Harise bin Veheb (r.a)'den rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s), Havz'ının San'a ile Medine arasındaki mesafe kadar (genişlikte) olduğunu söyledi. Mustevrid kendisine:

"Sen onun, Havz'ın kaplarından söz ettiğini duymadın mı?" diye sordu. O: "Hayır" dedi. Bunun üzerine Mustevrid:

"Orada yıldızlar gibi kaplar görülür" dedi."

Bir Açıklama

1235-Buhari (11/465) 81-Kitabu'r Rikak. 53-Havz ve yüce Allah'ın "Biz sana Kevser'i verdik..." sözü ile ilgili bab. Müslim (4/1797) 43-Kitabu'l Fedail. 9-Peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s)'in Havz'ının varlığının isbatı ve özellikleri ile ilgili bab.

1) Tirmizi (4/629) 38-Kitabu Sıfati'l Kıyame. 15-Havz'ın kaplarının özellikleri ile ilgili olarak gelen rivayetler babı. Tirmizi, bu hadisin garib olduğunu söylemiştir. Hadis ise hasendir.

Burada bildirilen mesafe, aşağıda gelecek olan bazı rivayetlerde bildirilen mesafeler, Müslim'in daha önce geçmiş olan rivayetinde bildirilen mesafe ve daha başka çeşitli rivayetlerde bildirilmiş olan mesafelerden daha kısadır. Bu durum, Havz'dan su içeceklerin sayılarının çokluğu nedeniyle gittikçe küçüleceğine işaret ediyor olabilir. Dolayısıyla bildirilen mesafelerden her biri, Havz'ın herhangi bir merhalesindeki genişliğine işaret edebilir. Bununla birlikte Nevevi'nin söylediği gibi kısa mesafelerin, uzun mesafelere dahil edilmesi (uzun mesafelerin esas alınıp kısa mesafelerin buna göre değerlendirilme- si) söz konusu olabilir.

İmam Nevevi bu konuda şöyle söylemiştir:

"Kadı Iyaz der ki:

"Havz'ın eni konusundaki bu farklılık, uzun tartışmayı gerektiren bir şey değildir. Bu farklılık tek bir hadisi şerifte değil de, sahabilerden değişik kimselerin rivayet etmiş oldukları değişik hadisi şeriflerde yer almaktadır. Bu sahabilerin her biri, rivayet ettikleri hadisleri Resulullah (a.s)'tan değişik yerlerde duymuşlardır. Resulullah (a.s) her defasında, Havz'ın ne kadar geniş olacağını, iki yanı arasındaki mesafenin ne kadar büyük olacağını anlatmak amacıyla örnek verme ve kıyasta bulunma ihtiyacı duymuştur. Bu amaçla dinleyenlere bu genişliğin ne kadar fazla olduğu hakkında fikir verebilmek için sözü edilen beldeler arasındaki uzaklıkla kıyasta bulunmuştur. Yoksa söylenilen mesafeler, Havz'ın kesin genişliğini ortaya koymak amacıyla bildirilmiş ölçekler değildir. Sadece o genişliğin ne derece fazla olduğu hakkında fikir verme amacı taşımaktadır. İşte konuyla ilgili tüm rivayetlerin bu açıdan değerlendirilmesi, aralarındaki farklılıkların böyle birleştirilmesi gerekir."

Kadı Iyaz, bu konu hakkında bu açıklamayı yapmaktadır. Söylenilen mesafelerden bazılarının kısa olması, uzun olanın esas alınmasını engellemez. Hadisin zahirinden anlaşıldığına göre uzun olan mesafe kesindir. Aralarında herhangi bir ayrılık da söz konusu değildir. En doğru olanı ise ancak yüce Allah bilir."

١٢٣٦ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ ﷺ قَالَ: «اِنَّ اَمَامَكُمْ حَوْضِي، مَابَيْنَ جَنْبَيْهِ كَمَا بَيْنَ جَرْبَا وَاَذْرُحَ» قَالَ بَعْضُ الرُّوَاةِ: هُمَا قَرْيَتَانِ بِالشَّامِ، بَيْنَهُمَا مَسِيرَةُ ثَلَاثَ لَيَالٍ.

1236- Buhari ve Müslim, Abdullah bin Ömer (r.a)'den rivayet etmişlerdir:

1236-Buhari (11/463) 81-Kitabu'r Rikak. 53. Havz ile ilgili bab. Müslim (4/1798) 43-Kitabu'l Fedail. 9-Peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s)'in Havz'ının varlığının isbatı ve özelikleri ile ilgili bab. Ebu Davud (4/237) Kitabu's Sunne. Havzla ilgili bab.

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Sizin önünüzde Havz vardır. (Siz, gelecekte, kıyamet gününde Havz'ı göreceksiniz) Bunun iki yanının arası, Cerba ile Ezruh arasındaki uzaklık kadardır."

Bazı raviler, Cerba ile Ezruh'un Şam diyarında bulunan iki köy olduğunu, ikisi arasında üç günlük yol bulunduğunu söylemişlerdir.

Bir rivayette de şöyle bildirilmiştir:

"Orada, göğün yıldızları gibi ibrikler bulunur. Kim oraya gelir ve suyundan bir kez içerse, bir daha asla susamaz." (1)

١٢٣٧ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «مَابَيْنَ نَاحِيَتَيْ حَوْضِي، كَمَا بَيْنَ صَنْعَاءَ وَالْمَدِينَةِ».

1237- Buhari ve **Müslim,** Enes bin Malik (r.a)'ten rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Havz'ımın iki yanı arasındaki mesafe, San'a ile Medine arasındaki mesafe kadardır."

Bir rivayette de: *"Medine ile Amman arasındaki mesafe kadardır"* denilmektedir. (2)

Bir rivayette de: *"Havz'ımın iki yanı arasındaki mesafe"* denilirken 'yan' anlamına 'nahiye' kelimesinin yerine 'labe' kelimesi kullanılmaktadır. Bu iki kelimenin her ikisi de, aynı anlama gelmektedir. (3)

Bir başka rivayette: *"Orada gökteki yıldızlar gibi altından ve gümüşten ibrikler görülür"* ifadesi geçmektedir. (4)

Bir başka rivayette ise yukarıdakine benzer bir ifadeye yer verildikten sonra *"Yahut onların (ibriklerin) sayıları, gökteki yıldızların sayılarından daha fazladır"* denilmektedir. (5)

1237-Buhari (11/465) 81-Kitabu'r Rikak. 53-Havz ve yüce Allah'ın "Biz sana Kevser'i verdik..." sözü ile ilgili bab.

1) Müslim (4/1798) Aynı yer.

2) Müslim (4/1801) 43-Kitabu'l Fedail. 9-Peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s)'in Havz'ının varlığının isbatı ve özellikleri ile ilgili bab.

3) Müslim (4/1801) Aynı yer.

4) Müslim (4/1801) Aynı yer.

5) Müslim (4/1801) Aynı yer.

Bir başka rivayette de şöyle denilmektedir:

"Havz'ımın iki yanı arasındaki mesafe, Eyle ile Yemen'deki San'a arasındaki mesafe kadardır. Orada, gökteki yıldızların sayısınca ibrik bulunur." (1)

١٢٣٨ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ فِي الْأَوْسَطِ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «صِنْفَانِ مِنْ أُمَّتِي لَا يَرِدَانِ عَلَيَّ الْحَوْضَ، وَلَا يَدْخُلَانِ الْجَنَّةَ: الْقَدَرِيَّةُ وَالْمُرْجِئَةُ».

1238- Taberani, Evsat'ta, Enes bin Malik (r.a)'ten şöyle rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Ümmetimden iki sınıf vardır ki, bunlar ne Havz'ın başında benim yanıma ulaşabilirler ve ne de cennete girebilirler: Bunlar Kaderilerle, Mürciilerdir."

Kaderiye mezhebi mensupları ile Mürcie mezhebi mensuplarıdır.

١٢٣٩ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنِ الْعِرْبَاضِ بْنِ سَارِيَةَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «لَتَزْدَحِمَنَّ هَذِهِ الْأُمَّةُ عَلَى الْحَوْضِ ازْدِحَامَ الْإِبِلِ وَرَدَتْ لِخَمْسٍ».

1239- Taberani, Irbad bin Sariye (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Bu ümmet beş gece susuz kaldıktan sonra havuzun başına üşüşen develer gibi, Havz'ın başına üşüşüp kalabalık (izdiham) oluşturacaklardır."

١٢٤٠ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ خَوْلَةَ بِنْتِ حَكِيمٍ قَالَتْ: قُلْتُ: يَارَسُولَ اللَّهِ إِنَّ لَكَ حَوْضًا؟ قَالَ: «نَعَمْ. وَأَحَبُّ عَلَيَّ مَنْ يَرِدُهُ قَوْمُكِ».

1238-Mecmau'z Zevaid (7/207) Müellif: "Bunu Taberani, Evsat'ta rivayet etmiştir. Harun bin Musa Ferevi dışında kalan ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir. Bu kişi ise sikadır" demiştir. Takrib'de ise söz konusu kişi hakkında "pek fena biri değildir (la be'se bih)" denilmiştir.

1239-Mu'cemu'l Kebir (18/253) Mecmau'z Zevaid (10/356) Müellif: "Bunu Taberani iki ayrı isnadla rivayet etmiştir. Bunlardan bir tanesi hasendir" demiştir.

1) Müslim (4/1801) Aynı yer.

1240- Ahmed, Havle bintu Hakim (r.a)'in şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s)'a: "Ey Allah'ın Resulü! Senin bir Havz'ın olacak mı?" diye sordum. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Evet. Ve orada benim yanıma gelecek olanlar içinden en çok sevdiklerim, senin kavmindir."

١٢٤١ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ يُحَنَّشِ بْنِ عَبْدِاللَّهِ أَنَّ حَمْزَةَ بْنَ عَبْدِالْمُطَّلِبِ لَمَّا قَدِمَ الْمَدِينَةَ تَزَوَّجَ خَوْلَةَ بِنْتَ قَيْسِ بْنِ فَهْدٍ الْأَنْصَارِيَّةِ مِنْ بَنِي النَّجَّارِ، قَالَ: وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَزُورُ حَمْزَةَ فِي بَيْتِهَا، وَكَانَتْ تُحَدِّثُ عَنْهُ أَحَادِيثَ، قَالَتْ: فَأَتَانَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَقُلْتُ يَارَسُولَ اللَّهِ: إِنَّهُ بَلَغَنِي عَنْكَ أَنَّكَ تُحَدِّثُ أَنَّ لَكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَوْضًا مَابَيْنَ كَذَا إِلَى كَذَا، قَالَ: «نَعَمْ وَأَحَبُّ النَّاسِ عَلَيَّ أَنْ يَرِدَ مِنْهُ قَوْمُكِ» قَالَ: فَقَدَّمْتُ إِلَيْهِ بُرْمَةً فِيهَا حَرِيرَةٌ، فَوَضَعَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَدَهُ فِي الْبُرْمَةِ لِيَأْكُلَ فَأَحْرَقَتْ أَصَابِعَهُ فَقَالَ: «حَسٌّ» ثُمَّ قَالَ: «ابْنُ آدَمَ إِنْ أَصَابَهُ الْبَرْدُ قَالَ حَسٌّ وَإِنْ أَصَابَهُ الْحَرُّ قَالَ حَسٌّ».

1241- Ahmed, Yuhanneş bin Abdullah (r.a)'dan rivayet etmiştir:

"Hamza bin Abdulmuttalib (r.a), Medine'ye geldiğinde, ensardan Neccar-oğullarına mensup olan Kays bin Fehd'in kızı Havle ile evlendi. Resulullah (a.s), Hz. Hamza (r.a)'yı evinde ziyaret ederdi. Bu itibarla (Havle (r.a), Resulullah (a.s)'tan hadisler rivayet etmiştir. Havle (r.a), bu rivayetlerinden birinde şöyle söyledi:

"Resulullah (a.s) bir keresinde bizim ziyaretimize geldi. Ben kendisine:

1240-Ahmed (6/410) Mu'cemu'l Kebir (24/233) Mecmau'z Zevaid (10/361) Müellif bu hadisle ilgili olarak şöyle bir açıklamada bulunmuştur: "Bunu Ahmed ve Taberani rivayet etmiştir. Taberani "Bunu, bu şekilde Ebu Halid Ahmer, Havle bintu Hakim'den rivayet etmiştir" demiştir. Diğerleri ise Havle bintu Kays'tan rivayet ettiğini söylemişlerdir: Ravileri ise, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir."

1241-Ahmed (6/410) Mu'cemu'l Kebir (24/231)'de muhtasar olarak (özet halinde) rivayet edilmiştir; Mecmau'z Zevaid (10/361) Müellif bu hadisle ilgili olarak şöyle bir açıklamada bulunmuştur: "Bunu, Ahmed ve muhtasar olarak Taberani rivayet etmiştir. Onun rivayetinde "Benim için en sevimli olan da senin kavminin ordan su içmesidir" veya "Benim için en sevimli olanlardan biri de senin kavminin ordan su içmesidir" ifadesi geçmektedir. Ayrıca bu rivayette Havle (r.a)'nin: "Kendisine (Resulullah (a.s)'a) çorba takdim ettim" diye söylediği bildirilmektedir. Ahmed'in rivayetindeki raviler, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir.

"Ey Allah'ın Resulü! Senden bana bildirildiğine göre, senin kıyamet günü eni şura ile şura arasındaki uzaklık kadar olan bir Havz'ın olacağını söylemişsin" dedim. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Evet. Benim için en sevimli olan da, senin kavminin ordan su içmesidir." Havle (r.a) daha sonra Resulullah (a.s)'a içinde çorba (harira çorbası) bulunan bir tas ikram etti. Resulullah (a.s) ondan yemek için elini uzattı. Çorba sıcak olduğundan elini yaktı ve "Uff" dedi. Sonra da:

"İnsanoğluna soğuk dokunduğunda hemen "uff" der. Aynı şekilde sıcak dokunduğunda da "uff" der" diye buyurdu."

١٢٤٢ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لَيَرِدَنَّ عَلَيَّ الْحَوْضَ رِجَالٌ مِمَّنْ صَاحَبَنِي، حَتَّى إِذَا رَأَيْتُهُمْ، وَرُفِعُوا إِلَيَّ، اخْتُلِجُوا دُونِي، فَلَأَقُولَنَّ: أَيْ رَبِّ، أُصَيْحَابِي، أُصَيْحَابِي، فَلَيُقَالَنَّ لِي: إِنَّكَ لَاتَدْرِي مَا أَحْدَثُوا بَعْدَكَ».

1242- Buhari ve Müslim, Enes bin Malik (r.a)'ten rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Benimle arkadaşlık etmiş (sohbetimde bulunmuş) olanlardan bazı kimseler, Havz'ın başında yanıma gelecekler. Ben onları gördüğümde ve tam bana ulaşmak üzere oldukları sırada önlerine geçilip bana ulaşmaları engellenecek! Ben:

"Ey Rabb'im, onlar benim sahabiciklerimdir! Onlar benim sahabiciklerimdir" diyeceğim. Bana:

"Sen onların, senden sonra neler çıkardıklarını bilmezsin" denilecek."

Bir rivayette de: *"Ümmetimden bazı kimseler yanıma gelecekler..."* ifadesi geçmektedir. Bu rivayetin sonunda da Resulullah (a.s)'ın:

"Ben de; "Benden sonra değiştirmiş olanlar, benden uzak olsunlar" diyeceğim" diye buyurduğu bildirilmektedir. (1)

1242-Buhari (11/464) 81-Kitabu'r Rikak. 53-Havz ve yüce Allah'ın "Biz sana Kevser'i verdik..." sözü ile ilgili bab. Müslim (4/1800) 43-Kitabu'l Fedail. 9-Peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s)'in Havz'ının varlığının isbatı ve özellikleri ile ilgili bab.

1) Buhari (11/464) Aynı yer. Müslim (4/1793) 43-Kitabu'l Fedail. 9-Peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s)'in Havz'ının varlığının isbatı ve özellikleri ile ilgili bab.

١٢٤٣ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «أَنَا فَرَطُكُمْ عَلَى الْحَوْضِ، وَلَيُرْفَعَنَّ إِلَيَّ، رِجَالٌ مِنْكُمْ، حَتَّى إِذَا أَهْوَيْتُ إِلَيْهِمْ لأُنَاوِلَهُمُ اخْتُلِجُوا دُونِي، فَأَقُولُ: أَيْ رَبِّ، أُصَيْحَابِي، فَيُقَالُ: إِنَّكَ لاَتَدْرِي مَا أَحْدَثُوا بَعْدَكَ؟ ».

1243- Buhari ve **Müslim,** Abdullah bin Mes'ud (r.a)'tan rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Ben Havz'ın başına ilk gideniniz olacağım. Sizden bazı kimseler Havz'ın başında yanıma gelecekler. Benim onları almak üzere yanlarına gittiğim sırada önlerine geçilip bana ulaşmaları engellenecek. Ben:

"Ey Rabbim! Onlar benim sahabilerimdir" diyeceğim. Bana:

"Sen onların senden sonra neler çıkardıklarını bilmezsin" denilecek."

١٢٤٤ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ أَبِي حَازِمٍ رَحِمَهُ اللَّهُ عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «أَنَا فَرَطُكُمْ عَلَى الْحَوْضِ، مَنْ وَرَدَ شَرِبَ، وَمَنْ شَرِبَ لَمْ يَظْمَأْ أَبَدًا، وَلَيَرِدَنَّ عَلَيَّ أَقْوَامٌ أَعْرِفُهُمْ وَيَعْرِفُونِي ثُمَّ يُحَالُ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ» ، قَالَ أَبُو حَازِمٍ: فَسَمِعَ النُّعْمَانُ بْنُ أَبِي عَيَّاشٍ وَأَنَا أُحَدِّثُهُمْ هَذَا الْحَدِيثَ، فَقَالَ: هَكَذَا سَمِعْتُ سَهْلاً يَقُولُ؟ فَقُلْتُ: نَعَمْ، قَالَ: وَأَنَا أَشْهَدُ عَلَى أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ لَسَمِعْتُهُ يَزِيدُ، فَيَقُولُ: «فَإِنَّهُمْ مِنِّي، فَيُقَالُ: إِنَّكَ لاَتَدْرِي مَا أَحْدَثُوا بَعْدَكَ، فَأَقُولُ: سُحْقًا سُحْقًا لِمَنْ بَدَّلَ بَعْدِي».

1244- Buhari ve **Müslim,** Ebu Hazim (r.a)'den, o da Sehl bin Sa'd (r.a)'dan rivayet etmişlerdir:

1243-Buhari (13/3) 92-Kitabu'l Fiten. 1-Yüce Allah'ın: "Sizden yalnızca zulmedenlerin başına gelmekle kalmayacak olan fitneden sakının..." sözü ile ilgili bab. Müslim (4/1796) 43-Kitabu'l Fedail. 9-Peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s)'in Havz'ının varlığının isbatı ve özellikleri ile ilgili bab.

1244-Buhari (13/3) 92-Kitabu'l Fiten. 1-Yüce Allah'ın: "Sizden yalnızca zulmedenlerin başına gelmekle kalmayacak olan fitneden sakının..." sözü ile ilgili bab. Müslim (4/1796) 43-Kitabu'l Fedail. 9-Peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s)'in Havz'ının varlığının isbatı ve özellikleri ile ilgili bab.

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Ben Havz'ın başına ilk gideniniz olacağım. Kim ondan içerse, bir daha asla susamaz. Benim kendilerini tanıdığım, kendileri de beni tanıyan bazı kimseler, Havz'ın başında yanıma gelecekler. Daha sonra aramıza engel konacak."

Ebu Hazim dedi ki:

"Ben bu hadisi Nu'man bin Ebi Ayyaş'a rivayet ettim. O bu hadisi şerifi duyunca: "Sen Sehl'den aynen böyle mi duydun?" diye sordu. Ben; "Evet" dedim. Bunun üzerine şöyle söyledi:

"Ben Ebu Said el Hudri (r.a)'den bundan daha fazlasını duyduğuma şehadet ederim. Onun bildirdiğine göre Resulullah (a.s): "Onlar bendendir" diye buyuracak. Bunun üzerine kendisine:

"Sen onların, senden sonra neler çıkardıklarını bilmezsin" denilecek. Resulullah (a.s) da:

"Benden sonra değiştirmiş olanlar, benden uzak olsunlar" diye buyuracak.."

١٢٤٥ــ رَوَى مَالِكٌ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ ؛ أَنَّهُ أَتَى الْمَقْبَرَةَ فَسَلَّمَ عَلَى الْمَقْبَرَةِ فَقَالَ: «السَّلَامُ عَلَيْكُمْ، دَارَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ! وَإِنَّا، إِنْ شَاءَاللَّهُ تَعَالَى، بِكُمْ لَاحِقُونَ» ثُمَّ قَالَ: «لَوَدِدْنَا أَنَّا قَدْ رَأَيْنَا إِخْوَانَنَا» قَالُوا: يَارَسُولَ اللَّهِ! أَوَلَسْنَا إِخْوَانَكَ؟ قَالَ: «أَنْتُمْ أَصْحَابِي. وَإِخْوَانِي الَّذِينَ يَأْتُونَ مِنْ بَعْدِي. وَأَنَا فَرَطُكُمْ عَلَى الْحَوْضِ» قَالُوا: يَارَسُولَ اللَّهِ! كَيْفَ تَعْرِفُ مَنْ لَمْ يَأْتِ مِنْ أُمَّتِكَ؟ قَالَ: أَرَأَيْتُمْ لَوْ أَنَّ رَجُلاً لَهُ خَيْلٌ غُرٌّ مُحَجَّلَةٌ بَيْنَ ظَهْرَانَيْ خَيْلٍ دُهْمٍ بُهْمٍ، أَلَمْ يَكُنْ يَعْرِفُهَا؟ » قَالُوا: بَلَى. قَالَ: «فَإِنَّهُمْ يَأْتُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ غُرًّا مُحَجَّلِينَ، مِنْ أَثَرِ الْوُضُوءِ» قَالَ: «أَنَا فَرَطُكُمْ عَلَى الْحَوْضِ» ثُمَّ قَالَ: «لَيُذَادَنَّ رِجَالٌ عَنْ حَوْضِي كَمَا يُذَادُ الْبَعِيرُ الضَّالُّ. فَأُنَادِيهِمْ: أَلَا هَلُمُّوا! فَيُقَالُ: إِنَّهُمْ قَدْ بَدَّلُوا بَعْدَكَ وَلَمْ يَزَالُوا يَرْجِعُونَ عَلَى أَعْقَابِهِمْ، فَأَقُولُ: أَلَا سُحْقًا! سُحْقًا! ».

1245- İmam Malik, Ebu Hureyre (r.a)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

1245-Muvatta (1/128) 2-Kitabu't Tahare. 6-Abdestle ilgili hadisler babı. İbni Mace (2/1439) 37-Kitabu'z Zülid. 36-Havzla ilgili bölüm. Müslim de, bunun bir benzerini (1/218) 2-Kitabu't Tahare. 12-Abdest alırken yüzün de, ayakların da yıkanmasında özen gösterilmesi babında rivayet etmiştir.

"Resulullah (a.s) bir mazarlığın yanından geçti. Mazarlığa (mezarlıkta yatanlara) selam vererek şöyle buyurdu:

"Selamun aleykum, ey mü'minler topluluğunun yurdu! İnşallah biz de size kavuşacağız." Resulullah (a.s) daha sonra şöyle buyurdu:

"İsterdik ki, keşke kardeşlerimizi görebilseydik." Oradakiler:

"Ey Allah'ın Resulü! Biz senin kardeşlerin değil miyiz?" diye sordular. Resulullah (a.s) da:

"Siz benim sahabilerimsiniz. Kardeşlerim ise benden sonra gelecek olanlardır. Havz'ın başına ilk önce gidecek olanınız de benim" diye buyurdu. Beraberindekiler:

"Ey Allah'ın Resulü! Sen ümmetinden henüz gelmemiş olanları nasıl tanıyacaksın?" diye sordular. Resulullah (a.s) da:

"Ne dersiniz? Bir adamın, alnı ve bacakları ak bir atı olsa, simsiyah atların arasında onu tanıyamaz mı?" diye buyurdu. Onlar:

"Evet, tanır" dediler. Bunun üzerine Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"İşte siz de abdestin sizde bıraktığı izler nedeniyle, kıyamet gününde alnı ve bacakları ak olarak gelirsiniz. Ben Havz'ın başına ilk önce gidecek olanınızım. Bazı kimseler Havz'ın başından başıboş develerin uzaklaştırılmaları gibi uzaklaştırılacaklar. Ben onlara: "Gelin" diyeceğim. Bunun üzerine:

"Onlar senden sonra değiştirdiler ve hemencecik ökçelerinin üzerine geri döndüler" denilecek. Ben de:

"Öyleyse uzaklaşın, uzaklaşın" diyeceğim."

DERSLER VE ÖĞÜTLER

Bazı kimselerin, Resulullah (a.s)'ın Havz'ının başından uzaklaştırılacaklarını bildiren hadisi şerifler çeşitlidir. Bunlardan bazılarında geçen ifadelerle, kendilerine Resulullah (a.s)'ın tebliği ulaşmış olup da bu tebliğe icabet etmemiş olan davet ümmetinin kestedilmiş olduğunu kolaylıkla söyleyebiliriz. Ancak söz konusu hadisi şeriflerin bazılarında, 'ashabımdan' ifadesi geçmektedir. Bazı bid'atçiler bu ifadeleri kullanarak sahabiler hakkında tereddütler uyandırmaya çalışmışlardır. Ancak kastedilen anlamın, böylelerinin çıkardığı anlam gibi olması mümkün değildir. İbni Hacer Askalani, bu konuda söylenilenlerin uzun bir tartışmasını yapmış ve konuyla ilgili olarak nakledilen rivayetlerin tümünü bir araya getirmiştir.

Bu konuda söylenebileceklerin doğrusu, hadisi şeriflerde geçen ashab ile

kastedilenlerin, Resulullah (a.s)'ın sağlığında İslam'a girmiş, ancak daha sonra dinden dönmüş olan ve Hz. Ebu Bekir (r.a)'in de kendileri ile savaşmış olduğu dinden dönmüş olarak ölen kimselerdir. Yahut bu kimseler, kendilerini müslüman gösteren, ancak gerçekte münafık olan bazı kimselerdir.

İbni Hacer'in konuyla ilgili açıklamalarının bir yerinde şöyle deniliyor:

"Firabri şöyle söylemiştir:

"Ebu Abdullah Buhari'nin Kubaysa'dan naklettiğine göre, söz konusu hadisi şeriflerde geçen "ashabımdan bazı kimseler" ifadesi ile kastedilenler; Hz. Ebu Bekir (r.a) zamanında dinden dönen ve Hz. Ebu Bekir (r.a)'in kendilerine karşı savaştığı ve bu savaşta küfür üzere ölen kimselerdir. Bu rivayeti İsmaili bir başka yoldan mevsul olarak Kubeysa'dan nakletmiştir."

Hattabi de şöyle söylemiştir:

"Sahabeden hiç kimse dinden dönmüş değildir. Dinden dönenler, dine pek yararları dokunmamış olan bedevilerin cahilleri idi. Dolayısıyla onların dinden dönmüş olmaları, tanınmış sahabilerin tenkid edilmesine neden olabilecek bir durum değildir. Resulullah (a.s)'ın "sahabiciklerim" şeklinde küçültme sigasını kullanmış olması da, söz konusu kimselerin sayıca az olacaklarını göstermektedir."

İbni Kesir, 'Nihaye' adlı eserinde şunları söylemiştir:

"Bir kimse eğer: "Havz, Sırat'tan önce gelen bölgede mi, yoksa sonra gelen bölgede mi olacak?" diye sorarsa; cevabım şu olur:

Bu konuyla ilgili olarak geçen hadisi şerifler, Havz'ın Sırat'tan önceki bölgede olacağını ortaya koymaktadır. Çünkü Resulullah (a.s)'a:

"Bunlar senden ayrıldıktan sonra hemencecik, ökçelerinin üzerine geri döndüler" denilerek bazı kimseler Havz'ın başından uzaklaştırılacaklardır. Eğer bu kimseler kafir iseler, kafir biri Sırat'ı geçemez. Aksine böyle biri, Sırat'ın sonuna ulaşamadan yüzünün üstüne cehenneme düşer. Eğer bu kimseler, müslümanların günahkar ve isyankarları iseler, o zaman, onların Havz'dan uzaklaştırılmaları, özellikle de üzerlerinde abdestin bıraktığı izlerini bulunmasına rağmen uzaklaştırılmaları zayıf bir ihtimal olur. Nitekim Resulullah (a.s):

"Ben sizi, abdestin bırakmış olduğu izler dolayısıyla alnı ve bacakları ak kimseler almanızla tanırım" buyurmuştur.

Ayrıca, Sırat'ı geçen bir kimse, ancak kurtuluşa ermiş bir müslüman olur. Böyle biri de Havz'dan uzaklaştırılmaz. Yüce Allah en doğrusunu bilir, en kuvvetli ihtimal, Havz'ın Sırat'tan önce olmasıdır.

Konuyla ilgili metinlerden, Havz'ın Sırat'tan önce olacağı neticesi çıkarıldığına göre acaba Havz, hesabın başlatılması için Kürsü'nün konulmasından önce mi, yoksa sonra mı olacak? Her ikisi de ihtimal dahilindedir. Bu konuda kesin bilgi ortaya koyan bir rivayetle karşılaşmış değiliz. Artık bunlardan hangisinin olacağını en doğru şekilde yüce Allah bilir.

Yine Allame Ebu Abdullah Kurtubi de, 'Tezkire'de şöyle söylemiştir:

"Havz'ın Mizan'dan (amellerin tartılması için konulacak teraziden) önce mi, yoksa sonra mı olacağı konusunda değişik görüşler ortaya atılmıştır.

Ebu'l Hasen Kabisi; "Sahih olana göre Havz, bundan (Mizan'dan) önce gelecektir" demiştir.

Kurtubi de şöyle söylemiştir:

"Bu konuyla ilgili hadisi şeriflerin ifade ettiği anlamı, bunu (Mizan'dan önce olmasını) gerektirmektedir. Buna göre daha önce de geçtiği üzere, insanlar kabirlerinden susamış bir halde çıkarlar. Buradan anlaşılana göre Havz, Mizan'dan ve Sırat'tan önce gelecektir."

Ebu Hamid Gazali de 'İlmu Keşfi'l Ahire' adlı kitabında şöyle söylemiştir:

"Tasnif (hadis tasnifi) ile uğraşmış olan geçmiş ilim adamlarından bazıları, Havz'ın, Sırat'tan sonra geleceğini söylemişlerdir. Ancak bu görüşte olan hata etmektedir."

Kurtubi de, Gazali'nin söylediğini doğrulamakta ve ardından, ökçeleri üzere dinden dönmüş olanların, Havz'dan uzaklaştırılacaklarına dair hadisi şerifi vermekte ve şöyle söylemektedir:

"Bu hadisi şerif sahih olduğu gibi, Havz'ın Sırat'tan önce Mevkif'te olacağı konusunda en sağlam delildir. Çünkü Sırat'ı geçebilen kimse, kurtuluşa ermiş demektir."

YEDİNCİ KISIM

HESAP VE MİZAN

KONU İLE İLGİLİ KUR'ANİ NASLAR
KONU İLE İLGİLİ RİVAYETLER

HESAP VE MİZAN

Daha önceki bölümlerde, insanların bir yerde toplatıldıktan sonra durdurulacaklarını, burada saflar oluşturacaklarını, bu şekilde beklemeye başlayacaklarını ve daha sonra hesabın başlatılması için şefaatte bulunulacağını anlatmıştık. Yine önceki konularda geçtiği gibi söz konusu olaydan sonra insanlar, Rabb'lerine sunulacaklar. Bu sunuşta, özür beyan etmeler, tartışmalar, soru sormalar ve cevap vermeler olacaktır. Bunun ardından ikinci sunuş gelecektir. Bu sunuşta herkes hakkındaki kesin delil (hüccet) ortaya konacak. Peygamberler şahitlik edecekler, Hz. Muhammed (a.s)'in ümmeti şahitlikte bulunacak, yer şahitlikte bulunacak ve böylece insanlar aleyhine olan hüccetler ortaya konmuş olacak. Bunun ardından amel defterleri havada uçuşmaya başlayacak. Kimisi amel defterini sağ yanından, kimisi sol yanından, kimisi de arkasından alacak. İşte bu safhada veya daha öncesinde Havz'dan su içme olayı gerçekleşecek.

Sonra hesap ve mizan (amellerin tartılması) işi olacak. Burada her insan ne ile yükümlü tutulmuş ise, onun hakkında sorguya çekilecek. Kulağı, gözü ve kalbi hakkında sorguya çekilecek.

KONU İLE İLGİLİ KUR'ANİ NASLAR

Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Bilmediğin şeyin ardına düşme. Doğrusu kulak, göz ve kalp, bunların hepsi o şeyden sorumlu olur." (1)

İnsan orada, yüce Allah'ın kendisine ihsan ettiği şeylerden, ömründen, ilminden, malından, bedeninden, gençliğinden ve kendisine verilen nimetlerden hesaba çekilecektir.

Yüce Allah şöyle buyuruyor:

---

1) İsra Suresi: 36

"Sonra o gün size verilmiş olan her nimetten sorguya çekileceksiniz." (1)

İnsan o gün kendisine dünyada verilmiş olan tüm nimetlerden ve kendisine yapılan ihsanlardan hesaba çekilecektir. Bunun yanısıra işlemiş olduğu amelleri ile neyi amaçladığından, niyetlerinden ve amellerinde ne derece ihlas üzere olduğundan da sorguya çekilecektir.

"Dünya hayatı ve güzelliklerini isteyenlere orada işlediklerinin karşılığını tastamam veririz. Onlar orada bir eksikliğe de uğratılmazlar. İşte ahirette onlara ateşten başka bir şey yoktur. İşledikleri şeyler orada boşa gitmiştir." (2)

İnsan dünyada insanların gördüğü ve görmediği tüm amellerinden sorguya çekilecektir. Yine görünen ve görünmeyen yanlışlıkları ve kalp hastalıkları hakkında da sorguya çekilecektir.

"Göklerde ve yerde olanlar Allah'ındır. İçinizdekini açıklasanız da, gizleseniz de Allah sizi onunla hesaba çeker ve dilediğini bağışlar. Dilediğine azab eder. Allah her şeye kadirdir." (3)

"Her kişinin yaptığı iyiliği ve yaptığı kötülüğü, -ki kendisiyle o kötülük arasında uzun bir mesafe olmasını diler- hazır bulacağı günü bir düşünün. Kullarına karşı şefkatli olan Allah, size kendinden korkmanızı emreder." (4)

Kulun, yüce Allah'ın kendi üzerindeki haklarından ilk sorguya çekileceği şey namazdır. Üzerindeki kul haklarından en önce sorguya çekileceği şey ise, haksız yere kan dökmektir. Kul için sorgusu en zor olan şey ise, zekattır. Zekatla ilgili ceza, zaten ölüm sırasında başlayacaktır ve kabirde devam edecektir. Aynı şekilde Mevkif'te ve mahşerde de bundan dolayı ceza görecek ve ayrıca zekat konusunda inceden inceye hesaba çekilecektir.

Kıyamet gününün şahitlikleri çoktur. O günün şahitleri de çok olacaktır. Peygamberler şahitlikte bulunacaklar, melekler şahitlik edecekler, bunların yanısıra kişinin kendi organları kendisi hakkında şahitlikte bulunacaktır. Ayrıca kullar da birbirleri hakkında şahitlikte bulunacaklar. Bütün bunların dışında yer de, üstünde barındırdığı kişiler hakkında şahitlik edecektir. Bunların her biri, kıyamet gününde uygun bir vakitte şahitlik görevlerini yerine getireceklerdir.

"O gün her ümmetten bir kişiyi onlara şahit tutarız. Seni de ey Muhammed, bunlara şahit getiririz. Sana her şeyi açıklayan ve müslümanlara doğruyu gösteren bir rehber, rahmet ve müjde olarak Kur'an'ı indirdik." (5)

---

1) Tekasür Suresi: 8
2) Hud Suresi: 15-16
3) Bakara Suresi: 284
4) Ali İmran Suresi: 30
5) Nahl Suresi: 89

"Her can, yanında bir sürücü ve bir şahitle gelir." (1)

"O günkü dilleri, elleri ve ayakları yaptıklarına şahitlik edecektir." (2)

"İşte o gün ağızlarını mühürleriz, bizimle elleri konuşur; ayakları da yaptıklarına şahitlik eder." (3)

"Derilerine "aleyhimize niçin şahitlik ettiniz" derler. "Bizi her şeyi konuşturan Allah konuşturdu. Sizi önce yaratan O'dur ve O'na döndürülüyorsunuz" cevabını verirler." (4)

"Yerin de dehşetle sarsıldıkça sarsıldığı, yeryüzünün ağırlıklarını dışarı çıkardığı ve insanın: "Buna ne oluyor?" dediği zaman, işte o gün yer, Rabb'inin ona vahyetmesiyle (ilham etmesiyle) kendi haberlerini anlatır. O gün insanlar işlerinin kendilerine gösterilmesi için bölük bölük dönerler. Kim zerre kadar iyilik yapmışsa onu görür. Kim de zerre kadar kötülük yapmışsa onu görür." (5)

Yükümlüler orada, dünyada yapmış olduklarının tümünün, bütün incelikleri ile kaydedilmiş olduğunu görecekler. İçerisinde her şeyin kaydedilmiş olduğu bir genel kitap bulunacak. Bunun yanısıra her bir yükümlünün amelleri ile ilgili bilgileri içeren ayrı ayrı özel kitaplar olacak.

Yüce Allah bu konuda şöyle buyuruyor:

"Bu kitabımız gerçekten sizin aleyhinize konuşuyor. Biz yaptıklarınızı şüphesiz, bir bir kaydediyorduk." (6)

"Biz herkese ancak gücünün yeteceği kadar yük yükleriz. Kitabımızda gerçeği söyleyen bir kitap vardır. Onlar haksızlığa uğratılmazlar." (7)

"Küçük büyük hepsi satır satır yazılmıştır." (8)

"İşledikleri her şey kitapta mevcuttur." (9)

"Her insanın boynuna işlediklerini dolarız ve kıyamet günü açılmış bulacağı kitabı önüne çıkarırız. "Kitabını oku, bugün hesap görücü olarak sen kendine yetersin." (10)

---

1) Kaf Suresi: 21
2) Nur Suresi: 24
3) Yasin Suresi: 65
4) Fussilet Suresi: 21
5) Zilzal Suresi: 1-8
6) Casiye Suresi: 29
7) Mü'minun Suresi: 62
8) Kamer Suresi: 53
9) Kamer Suresi: 52
10) İsra Suresi: 13-14

"Amel defterleri yayıldığı zaman." (1)

"Amel defteri ortaya konunca, suçluların onda yazılı olanlardan korktuklarını görürsün. "Vah bize! Eyvah bize! Bu defter nasıl olmuş da küçük büyük bir şey bırakmadan hepsini saymış" derler. İşlediklerini hazır bulurlar. Rabb'ın kimseye haksızlık etmez." (2)

Hesab, Mizan (amellerin tartılması) ve bunlarla ilgisi bulunan konular hakkındaki Kur'an-ı Kerim nasları oldukça çoktur. Aşağıda bunlardan bazılarını veriyoruz:

"Her insanın boynuna işlediklerini dolarız ve kıyamet günü açılmış bulacağı kitabı önüne çıkarırız." (3)

"Fakat kitabı kendisine solundan verilen kimse; "Kitabım keşke bana verilmeseydi. Keşke hesabımın ne olduğunu bilmeseydim. Bu iş keşke son bulmuş olsaydı. Malım bana fayda vermedi. Gücüm de kalmadı" der. İlgililere şöyle buyurulur. "Onu alın bağlayın. Sonra cehenneme yaslayın. Sonra onu boyu yetmiş arşın olan zincire vurun. Çünkü o, yüce Allah'a inanmazdı. Yoksulun yiyeceği ile ilgilenmezdi." (4)

"Amel defteri kendisine sağından verilen kimse kolay geçireceği bir hesaba çekilir ve arkadaşlarının yanına sevinçle döner. Ama amel defteri kendisine arkasından verilen kimse; "Mahvoldum" diye bağırır ve çılgın alevli cehenneme girer." (5)

"Hardal tanesi kadar olsa bile yapılanı ortaya koyarız. Hesab gören olarak biz yeteriz." (6)

"Doğrusu Allah'ın yolundan sapanlara, onlara hesap gününü unutmalarına karşılık çetin azap vardır." (7)

"Doğrusu onların dönüşleri bizedir. Şüphesiz sonra hesaplarını görmek de bize düşmektedir." (8)

"Görmüyorlar mı ki, yeri etrafından gitgide eksiltmekteyiz. Hüküm Allah'ın-

---

1) Tekvir Suresi: 10
2) Kehf Suresi: 49
3) İsra Suresi: 13
4) Hakka Suresi: 25-34
5) İnşikak Suresi: 7-12
6) Enbiya Suresi: 47
7) Sad Suresi: 26
8) Gaşiye Suresi: 25-26

dır. O'nun hükmünü takip edip bozacak yoktur. O, hesabı çabuk görür." (1)

"Onlar Allah'ın birleştirilmesini emrettiği şeyi birleştirirler, Rabb'lerinden korkarlar. Kötü hesaptan ürkerler." (2)

"Allah, şüphesiz zerre kadar haksızlık yapmaz. Zerre kadar iyilik olsa, onu kat kat artırır ve yapana büyük ecir verir." (3)

"Kıyamet günü doğru teraziler kurarız. Hiçbir kimse hiçbir haksızlığa uğratılmaz. Hardal tanesi kadar olsa bile yapılanı ortaya koyarız. Hesab gören olarak biz yeteriz." (4)

"Ama tartıları ağır gelen kimse, hoş bir hayat içinde olacaktır. Tartıları hafif gelenler ise onların yerleri bir çukurdur. O çukurun ne olduğunu sen bilir misin? O kızgın bir ateştir." (5)

"Ey insanlar! Sonra siz kıyamet günü Rabb'inizin huzurunda duruşmaya çıkacaksınız." (6)

"Rabb'in şüphesiz aralarında kendi hükmünü verecektir. O, güçlüdür, ilim sahibidir." (7)

"Sonra dönüşünüz bana olacaktır. Ayrılığa düştüğünüz şeyler hakkında aranızda ben hükmedeceğim." (8)

"Doğrusu hüküm gününün vakti elbette tesbit edilmiştir." (9)

"Yeryüzü Rabb'inin nuruyla aydınlanır. Kitap açılır peygamberler ve şahitler getirilir. Ve onlara haksızlık yapılmadan aralarında edaletle hüküm ve- rilir. Her kişiye işlediği ödenir. Esasen Allah, onların yaptıklarını en iyi bilendir." (10)

"Bir gün Allah, onların hepsini diriltir ve yaptıklarını kendilerine haber verir. Allah onların yaptıkları işleri hep saymış, kaydetmiştir. Onlar ise unutmuşlardır. Allah her şeye şahittir." (11)

---

1) Rad Suresi: 41
2) Rad Suresi: 21
3) Nisa Suresi: 40
4) Enbiya Suresi: 47
5) Kari'a Suresi: 6-11
6) Zümer Suresi: 31
7) Neml Suresi: 78
8) Ali İmran Suresi: 55
9) Nebe Suresi: 17
10-) Zümer Suresi: 69-70
11) Mücadele Suresi: 6

DERSLER VE ÖĞÜTLER

Kul hakları ile ilgili hesab, yüce Allah'ın insan üzerindeki hakları ile ilgili hesaptan daha çetin olacaktır. Sadece yüce Allah'ın, tevhid inancı konusundaki hakkı bunun dışındadır. Kıyamet gününün son derece korkulu ve çetin olmasının yanısıra yüce Allah, rahmetini yüz parçaya ayırmış ve bunlardan doksondokuzunu kıyamet gününe saklamıştır.

Umulur ki, müslüman kişi yukarıda verilan ayeti kerime metinlerinden, tam bir kararlılıkla, hiç kimseye haksızlık etmemesinin, yüce Allah'ın üzerindeki haklarını ve yükümlülüğün gerektirdiği görevlerin tümünü eksiksiz yerine getirmesinin ve üzerlerine hiçbir hesap olmayanların arasına girmek için çabalamasının gerektiği sonucunu çıkarır.

Bazı ilim adamları, insanların bazılarının üzerine hesap olmayacağını bildiren ve onların özelliklerinden söz eden ayeti kerimelerden çıkardıkları anlamlara dayanarak, hacamat ve rukye yaptırmayan, herhangi bir şeyde uğursuzluk aramayan ve yalnızca yüce Allah'a tevekkül edenlerin, Kur'an-ı Kerim'i çokca okuyanların, amellerinde ihlas üzere hareket edenlerin, müezzinlerin, insanları yüce Allah'ın yoluna çağıran Allah yolunun davetçilerinin, yüce Allah'ın ve kulların haklarını hakkıyla yerine getirenlerin, ilimleriyle amel eden alimlerin, şehidlerin, insanların hatalarını bağışlayanların ve her durumda yüce Allah'a hamdedenlerin bunlardan olduklarını söylemişlerdir.

İbni Kesir'in, 'Nihaye' adlı kitabında, hesabın Mizan'dan (amellerin tartılmasından) önce olacağını söylediğinden daha önce söz etmiştik. Ancak hesap ve Mizan hakkındaki naslarda bildirilen gelişmelerin bazılarının, hesap sırasında mı, yoksa Mizan sırasında mı gerçekleşeceği açık şekilde ifade edilmiş olmasına rağmen, sözü edilen tüm bu gelişmelerin hangilerinin hesap sırasında, hangilerinin ise Mizan (amellerin tartılması) sırasında meydana geleceğini kesin bir şekilde tesbit etmek oldukça zordur. Bundan dolayı bu iki konuyu tek bir başlık altında ele almayı uygun gördük. Hesap ve Mizan'la ilgili olarak gelen naslarda bildirilen gelişmelerin hangilerinin hesap, hangilerinin mizan sırasında meydana geleceğini tam olarak tesbit etmek de zaten müslümanın yapmakla yükümlü olduğu şeyler arasında değildir. Ancak kesin bir nas ve açık ifade ile bildirilmiş olanlar (subutu ve delaleti kesin olanlar) bunun dışındadır. Müslüman için asıl önemli olan şey ise, hesaba ve Mizan'a iman etmesi ve inancını kurtarıp amelini güzelleştirmek ve yüce Allah'ın gadabını gerektirerek kıyamet günündeki hesabının daha ağır ve zor olmasına, amel terazisindeki amelinin de hafif gelmesine neden olacak her şeyden kaçınmaktır. Bunun için de bu konularla ilgili olarak gelen nasları aynen kabul etmesi gerekmektedir.

KONU İLE İLGİLİ RİVAYETLER

١٢٤٦ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «مَنْ كَانَتْ عِنْدَهُ مَظْلَمَةٌ لأَخِيهِ، مِنْ عِرْضِهِ أَو شَيْءٍ مِنْهُ، فَلْيَتَحَلَّلْهُ مِنْهُ الْيَوْمَ، مِنْ قَبْلِ أَنْ لاَيَكُونَ دِينَارٌ وَلاَ دِرهَمٌ، إِنْ كَانَ لَهُ عَمَلٌ صَالِحٌ أُخِذَ مِنْهُ بِقَدرِ مَظْلَمَتِهِ، وَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ حَسَنَاتٌ أُخِذَ مِنْ سَيِّئَاتِ صَاحِبِهِ، فَحُمِلَ عَلَيْهِ».

1246- Buhari, Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kimin üzerinde bir kardeşinin namusu ile ilgili veya bunun dışında herhangi bir şeyden ötürü bir hak varsa, dinarın ve dirhemin bir yarar sağlamayacağı gün gelmeden önce, bugünden onunla helalleşsin. O gün geldiğinde, üzerindeki hak miktarınca iyi amellerinden (sevaplarından) alınır. Eğer iyi amelleri (sevapları) olmazsa, bu kez hak sahibinin günahlarından alınıp onun üzerine yüklenir."

Tirmizi'nin rivayetinde şöyle bildirilmektedir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Yüce Allah, üzerinde bir kardeşine ait haktan ötürü bugünden helalleşen kula rahmet eylesin."

Hadisi şerifin kalan kısmı yukarıdaki gibidir. (1)

١٢٤٧ــ رَوَى الْبَزَّارُ عَنِ ابْنِ الزُّبَيْرِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «مَنْ نُوقِشَ الْحِسَابَ هَلَكَ».

1247- Bezzar, İbni Zubeyr (r.a)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

1246-Buhari (5/101) 46-Kitabu'l Mezalim. 10-Üzerinde bir başkasına ait hak olanın yapması gerekenle ilgili bab.

1247-Keşfu'l Estar (4/158) Mecmau'z Zevaid (10/350) Müellif bu hadisi şerifle ilgili olarak şöyle açıklamada bulunmuştur: "Bunu Bezzar ve Mu'cemu'l Kebir ile Mu'cemul Evsat'ta Taberani rivayet etmiştir. Bezzar'ın rivayetinde geçen ravilerle, Mu'cemu'l Kebir'deki rivayetin ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir. Evsat'taki rivayette geçen ravilerin de Amr bin Ebi Asım Nebil dışında kalanları, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir. Söz konusu kişi ise sikadır."

1) Tirmizi (4/613) 38-Kitabu Sifati'l Kıyame. 2-Hesap ve kısas (hak alma) ile ilgili olarak gelen rivayetler babı.

"Kiminle hesap için münakaşa edilirse, o helak olmuştur."

١٢٤٨ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنِ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ، قَالَ: إِنَّ عَائِشَةَ كَانَتْ لاَتَسْمَعُ شَيْئًا لاَتَعْرِفُهُ إِلاَّ رَاجَعَتْ فِيهِ حَتَّى تَعْرِفَهُ، وَإِنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «مَنْ نُوقِشَ الْحِسَابَ عُذِّبَ» ، فَقَالَتْ: أَلَيْسَ يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى: ﴿فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ ۝ فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا ۝ وَيَنْقَلِبُ إِلَى أَهْلِهِ مَسْرُورًا﴾ [الانشقاق: ٧ ــ ٩] ؟ فَقَالَ: «إِنَّمَا ذَلِكَ الْعَرْضُ، وَلَيْسَ أَحَدٌ يُحَاسَبُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلاَّ هَلَكَ».

1248- Buhari ve **Müslim,** İbni Ebi Muleyke (r.a)'nin şöyle söylediğini rivayet etmişlerdir:

"Hz. Aişe (r.a), kendisinin duymamış olduğu bir şeyin aslını araştırmadan ve kesin bir dayanağa ulaşmadan kabul etmezdi. (Onun bildirdiğine göre) Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kiminle hesap için münakaşa edilirse, ona azab edilir."

Hz. Aişe (r.a) dedi ki:

"Ben; "Yüce Allah "Amel defteri kendisine sağından verilen kimse kolay geçireceği bir hesaba çekilir ve arkadaşlarının yanına sevinçle döner." (1) diye buyurmuyor mu?" dedim. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Burada anlatılan arzdır. (sunuştur) Kıyamet gününde her kim hesaba çekilirse, o helak olmuş demektir."

Bir rivayette de ifade şu şekilde geçmektedir:

"Kıyamet gününde her kim, hesapta münakaşa görürse, ona azab edilir." (2)

Bir başka rivayette Hz. Aişe (r.a)'nin şöyle söylediği bildirilmektedir:

"Resulullah (a.s); "Her kim hesaba çekilirse, helak olmuştur" diye buyurdu. Ben kendisine:

"Ey Allah'ın Resulü! Yüce Allah beni sana feda eylesin. Allahu Teala: "Amel

---

1248-Buhari (11/400) 81-Kitabu'r Rikak. 49-Kiminle hesap konusunda münakaşa edilirse ona azab edileceği babı. Müslim (4/2204) 51-Kitabu'l Cenne. 18-Hesabın olacağının kesinliği babı.

1) İnşikak Suresi: 7-9

2) Buhari (11/4300) Aynı yer.

defteri kendisine sağından verilen kimse, kolay geçireceği bir hesaba çekilir ve arkadaşlarının yanına sevinçle döner" diye buyurmuyor mu?" dedim. Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Burada anlatılan arzdır (sunuştur.) Siz (Yüce Allah'a) arzedilirsiniz. Ama kiminle hesap için münakaşa edilirse, o helak olmuş demektir." (1)

١٢٤٩ــ رَوَى التِّرمِذِيُّ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «مَنْ حُوسِبَ عُذِّبَ».

1249- Tirmizi, Enes bin Malik (r.a)'tenşu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kim hesaba çekilirse azap edilir."

Bu hadisi şerif hasendir. Daha önce geçen hadisi şerif, bunun şahididir.

١٢٥٠ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ مُحْرِزٍ الْمَازِنِيِّ قَالَ: بَيْنَمَا ابْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَطُوفُ، إِذْ عَرَضَ لَهُ رَجُلٌ، فَقَالَ: يَا أَبَا عَبْدِالرَّحْمٰنِ، أَخْبِرْنِي مَاسَمِعْتَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي النَّجْوَى، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «يُدْنَى الْمُؤْمِنُ مِنْ رَبِّهِ حَتَّى يَضَعَ عَلَيْهِ كَنَفَهُ، فَيُقَرِّرُهُ بِذُنُوبِهِ: تَعْرِفُ ذَنْبَ كَذَا وَكَذَا؟ فَيَقُولُ: أَعْرِفُ رَبِّ، أَعْرِفُ ــ مَرَّتَيْنِ ــ فَيَقُولُ: سَتَرْتُهَا عَلَيْكَ فِي الدُّنْيَا، وَأَغْفِرُهَا لَكَ الْيَوْمَ، ثُمَّ تُطْوَى صَحِيفَةُ حَسَنَاتِهِ، وَأَمَّا الْآخَرُونَ ــ أَوِ الْكُفَّارُ، أَوِ الْمُنَافِقُونَ ــ فَيُنَادَى بِهِمْ عَلَى رُؤُوسِ الْخَلَائِقِ: هَؤُلَاءِ الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى رَبِّهِمْ، أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ».

1250- Buhari ve Müslim, Safvan bin Muhriz Mazini (r.a)'nin şöyle söyledi-

1249-Tirmizi (4/617) 38-Kitabu Sıfatil Kıyame. 5-Kıyamet günü gerçekleşecek arz (sunuş) ile ilgili bab. Tirmizi, bu hadisin hasen, sahih olduğunu söylemiştir.

1) Buhari (8/697) 65-Kitabu't Tefsir. İnşikak suresi. 1-Yüce Allah'ın "Amel defteri kendisine sağından verilen kimse kolay geçireceği bir hesaba çekilir...." sözü ile ilgili bab. Hadisi şerifte sözü edilen "hesab esnasında münakaşa görürse..." ile kastedilen şey, kişinin hesabının inceden inceye görülmesi, bütün her şeyin derinlemesine araştırılması ve incelenmesidir.

ğini rivayet etmişlerdir:

"Abdullah bin Ömer (r.a)'in Kabe'yi tavaf etmekte olduğu sırada bir adam karşısına çıktı.

"Ey Ebu Abdurrahman! Resulullah (a.s)'tan, yüce Allah'ın kıyamet gününde mü'min kuluyla gizlice konuşması hakkında duymuş olduğun şeyi bana bildir" dedi. O da şöyle söyledi:

"Ben Resulullah (a.s)'ın şöyle buyurduğunu duydum:

"Mü'min kişi, yüce Allah'ın gölgesi onun üstüne gelecek kadar yüce Allah'a yaklaştırılır. Bu sırada yüce Allah, ona günahlarını itiraf ettirir. "Şu şu günahını biliyor musun?" diye sorar. O da: "Biliyorum ey Rabb'im, biliyorum" diye bildiğini iki kez söyleyerek cevap verir. Bunun üzerine yüce Allah:

"Ben dünyada senin bu günahını örttüm. Bugün de bağışlıyorum" diye buyurur. Sonra iyiliklerini içeren defterleri açılır. Ama diğerlerine -yahut kafirlere ve münafıklara- gelince, bunlar bütün insanların arasında çağrılırlar. Onlar için:

"İşte bunlar, Rabb'leri hakkında yalan söyleyenlerdir. İyi bilin ki, Allah'ın laneti zalimlerin üzerinedir" denilir."

١٢٥١ــ رَوَى التِّرمِذِيُّ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: جَاءَ رَجُلٌ، فَقَعَدَ بَيْنَ يَدَيْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ، فَقَالَ: يَارَسُولَ اللَّهِ! إِنَّ لِي مَمْلُوكِينَ يُكَذِّبُونَنِي وَيَخُونُونَنِي وَيَعْصُونَنِي، وَأَشْتِمُهُمْ وَأَضْرِبُهُمْ فَكَيْفَ أَنَا مِنْهُمْ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ يُحْسَبُ مَا خَانُوكَ وَعَصَوْكَ وَكَذَّبُوكَ وَعِقَابُكَ إِيَّاهُمْ، فَإِنْ كَانَ عِقَابُكَ إِيَّاهُمْ بِقَدْرِ ذُنُوبِهِمْ: كَانَ كَفَافًا، لاَلَكَ، وَلاَ عَلَيْكَ، وَإِنْ كَانَ عِقَابُكَ إِيَّاهُمْ دُونَ ذُنُوبِهِمْ، كَانَ فَضْلاً لَكَ، وَإِنْ كَانَ عِقَابُكَ إِيَّاهُمْ فَوقَ ذُنُوبِهِمْ، اقْتُصَّ لَهُمْ مِنْكَ الْفَضْلُ» فَتَنَحَّى الرَّجُلُ وَجَعَلَ يَهْتِفُ وَيَبْكِي، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «أَمَا تَقْرَأُ قَولَ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلاَ تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَى بِنَا حَاسِبِينَ﴾» فَقَالَ الرَّجُلُ: يَارَسُولَ اللَّهِ مَا أَجِدُ

1250-Buhari (8/353) 65-Kitabu't Tefsir. Hud suresi. 4-Yüce Allah'ın "Şahitler: "İşte Rabb'lerine karşı yalan söyleyenler bunlardır" derler..." sözü ile ilgili bab. Müslim (4/2120) 49-Kitabu't Tevbe. 82-Çok kimseyi öldürmüş olsa da, adam öldürmüş olanın tevbesinin kabul edileceği ile ilgili bab.

لِي وَلِهٰؤُلاَءِ وَلِهٰؤُلاَءِ شَيْئًا خَيْرًا مِنْ مُفَارَقَتِهِمْ، أُشْهِدُكَ أَنَّهُمْ كُلَّهُمْ أَحْرَارٌ.

1251- Tirmizi, Hz. Aişe (r.a)'nin şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Bir adam gelip Resulullah (a.s)'ın önünde oturdu ve:

"Ey Allah'ın Resulü! Benim kölelerim var. Beni yalanlıyorlar, bana ihanet ediyorlar ve bana karşı geliyorlar. Ben de onlara sövüyor ve kendilerini dövüyorum. Şu halde benim onlar karşısındaki durumum nedir? (Ben bu yaptığımı haklı olarak mı, yoksa haksız olarak mı yapıyorum? -Çeviren)" diye sordu. Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kıyamet günü olduğunda, onların sana ihanet edip karşı gelmeleri ve seni yalanlamaları ile senin onlara verdiğin ceza hesap edilir. Eğer senin onlara uyguladığın ceza, onların işledikleri suça denk ise hesaplaşmış olursunuz. Senin ne lehine, ne de aleyhine bir durum ortaya çıkar. Eğer senin onlara verdiğin ceza, onların işlemiş oldukları suçlar kadar değilse, bundan dolayı senin için bir fazlalık olur (sen sevap alırsın.) Ama senin verdiğin ceza, onların işlemiş oldukları suçları aşıyorsa, bu durumda onlar senden, verdiğin cezanın fazlalığı ölçüsünde kısasta bulunurlar (senden hak alırlar.)" Bu cevap üzerine adam sızlanmaya, sessizce konuşmaya ve ağlamaya başladı. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Sen yüce Allah'ın şu sözünü okumuyor musun?:

"Kıyamet günü doğru teraziler kurarız. Hiçbir kimse, hiçbir haksızlığa uğratılmaz. Hardal tanesi kadar olsa bile yapılanı ortaya koyarız. Hesab gören olarak biz yeteriz." (1) Bunun üzerine adam şöyle söyledi:

"Ey Allah'ın Resulü! Kendim için de, bu kimseler için de (sözü edilen köleler için de) onların benden ayrılmalarından daha hayırlı bir şey göremiyorum. Onların tümünün hür olduklarına seni şahit tutuyorum."

١٢٥٢ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَوْمًا: «أَتَدْرُونَ مَا الْمُفْلِسُ؟» قَالُوا: الْمُفْلِسُ فِينَا مَنْ لاَ دِرْهَمَ لَهُ وَلاَ مَتَاعَ، قَالَ: «إِنَّ الْمُفْلِسَ مَنْ يَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِصَلاَةٍ وَصِيَامٍ وَزَكَاةٍ، وَيَأْتِي قَدْ شَتَمَ هَذَا، وَقَذَفَ هَذَا، وَأَكَلَ مَالَ هَذَا، وَسَفَكَ دَمَ هَذَا، وَضَرَبَ هَذَا، فَيُعْطَى هَذَا مِنْ حَسَنَاتِهِ، وَهَذَا مِنْ

1251-Tirmizi (5/320) 48-Kitabu Tefsiri'l Kur'an. 22-Enbiya suresi ile ilgili bab. Tirmizi, bu hadisin garib olduğunu söylemiştir. Hadis ise hasen derecesindedir.

1) Enbiya Suresi: 47

حَسَنَاتِهِ، فَإِنْ فَنِيَتْ حَسَنَاتُهُ قَبْلَ أَنْ يُقْضَى مَا عَلَيْهِ، أُخِذَ مِنْ خَطَايَاهُمْ فَطُرِحَتْ عَلَيْهِ، ثُمَّ يُطْرَحُ فِي النَّارِ».

1252- Müslim, Ebu Hureyre (r.a)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"İflas etmiş kişinin kim olduğunu bilir misiniz?" Oradakiler:

"Bize göre iflas etmiş kişi, parası ve malı olmayan kimsedir" dediler. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Asıl iflas etmiş kimse, kıyamet günü, namaz, oruç ve zekat sevaplarının yanısıra, ona buna sövmüş, iftira atmış, onun bunun malını yemiş, kanını akıtmış, ötekini berikini dövmüş olarak gelen kimsedir,

Kendilerine haksızlık etmiş olduğu bu kimseler, (onun) iyiliklerini (sevaplarını) dağıtır. Eğer üzerindeki bütün haklar alınmadan iyilikleri (sevapları) biterse, bu kez hak sahiplerinin günahlarından onun üzerine yüklenir. Sonra o günahlarla cehenneme atılır."

١٢٥٣ــ رَوَى التِّرْمِذِيُّ عَنْ أَبِي بَرْزَةَ الْأَسْلَمِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لَاتَزُولُ قَدَمَا عَبْدٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، حَتَّى يُسْأَلَ عَنْ أَرْبَعٍ: عَنْ عُمُرِهِ فِيمَا أَفْنَاهُ؟ وَعَنْ عِلْمِهِ مَا عَمِلَ بِهِ؟ وَعَنْ مَالِهِ مِنْ أَيْنَ اكْتَسَبَهُ، وَفِيمَ أَنْفَقَهُ؟ وَعَنْ جِسْمِهِ فِيمَا أَبْلَاهُ؟».

1253- Tirmizi, Ebu Bezre Eslemi (r.a)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kul, kıyamet gününde şu dört şeyden sorguya çekilmedikçe iki ayağı yerinden oynamaz: Ömrünü nerede harcadığından, ilmi ile ne şekilde amel ettiğinden, malını nereden kazanıp nereye harcadığından ve bedenini nerelerde eskittiğinden."

1252-Müslim (4/1997) 45-Kitabu'r Birri ve's Sıla ve'l Adab. 15-Haksızlık etmenin (zulmün) haramlığı babı. Tirmizi (4/613) 38-Kitabu Sıfati'l Kıyame. 2-Hesap ve kısas (hak alma) hakkında gelen rivayetler babı.

1253-Tirmizi (4/612) 38-Kitabu Sıfati'l Kıyame. 1-Kıyametle ilgili bab. Tirmizi, bu hadisin sahih olduğunu söylemiştir. Hadis de onun söylediği gibidir.

١٢٥٤ــ رَوَى التِّرمِذِيُّ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «لاَتَزُولُ قَدَمَا ابْنِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ عِنْدِ رَبِّهِ، حَتَّى يُسْأَلَ عَنْ خَمْسٍ: عَنْ عُمُرِهِ فِيمَا أَفْنَاهُ؟ وَعَنْ شَبَابِهِ فِيمَا أَبْلاَهُ؟ وَعَنْ مَالِهِ مِنْ أَيْنَ اكْتَسَبَهُ، وَفِيمَ أَنْفَقَهُ؟ وَمَاذَا عَمِلَ فِيمَا عَلِمَ؟».

1254- Tirmizi, Abdullah bin Mes'ud (r.a)'dan şöyle rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kul, kıyamet gününde şu beş şeyden sorguya çekilmedikçe iki ayağı Rabbinin huzurundan ayrılmaz: Ömrünü nerede harcadığından, gençliğini nerelerde eskittiğinden, malını nereden kazanıp nereye harcadığından ve ilmi ile ne şekilde amel ettiğinden."

١٢٥٥ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَوَّلُ خَصْمَيْنِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ جَارَانِ».

1255- Ahmed, Akabe bin Amir (r.a)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kıyamet günü birbirleri ile ilk hesaplaşacak olanlar, komşulardır."

١٢٥٦ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ عَمْرٍو عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «تَجْتَمِعُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيُقَالُ أَيْنَ فُقَرَاءُ هَذِهِ الْأُمَّةِ وَمَسَاكِينُهَا؟ فَيَقُومُونَ، فَيُقَولُ: مَاذَا عَمِلْتُمْ؟ فَيَقُولُونَ رَبَّنَا ابْتَلَيْتَنَا فَصَبَرْنَا وَوَلِّيتَ الْأُمُورَ وَالسُّلْطَانَ غَيْرَنَا فَيَقُولُ اللَّهُ جَلَّ ذِكْرُهُ صَدَقْتُمْ ــ أَوْ نَحْوَ هَذَا ــ فَيَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ قَبْلَ النَّاسِ بِزَمَانٍ وَيَبْقَى شِدَّةُ الْحِسَابِ عَلَى ذَوِي الْأُمُورِ وَالسُّلْطَانِ» قَالُوا: فَأَيْنَ الْمُؤْمِنُونَ يَوْمَئِذٍ. قَالَ: «يُوضَعُ لَهُمْ مَنَابِرُ مِنْ نُورٍ يُظَلَّلُ عَلَيْهِمُ الْغَمَامُ يَكُونُ ذَلِكَ الْيَوْمُ أَقْصَرَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ مِنْ سَاعَةٍ مِنْ نَهَارٍ».

1254-Tirmizi (4/612) 38-Kitabu Sifati'l Kıyame. 1-Kıyametle ilgili bab. Tirmizi, bu hadisin garib olduğunu söylemiştir. Hadis ise hasendir. Daha sonra gelen hadis bunun şahididir.

1255-Ahmed (4/151) Mecmau'z Zevaid (10/349) Müellif: "Bunu Ahmed hasen isnadla rivayet etmiştir" demiştir.

1256- Taberani, Abdullah bin Amr (r.a)'dan rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kıyamet günü toplanırsınız. "Bu ümmetin fakirleri ve düşkünleri nerede?" diye seslenilir. Onlar kalkarlar. Kendilerine: "Siz ne yaptınız?" denilir. "Ey Rabbimiz! Sen bizi imtihan ettin, biz ise sabrettik. İşlerin idaresini ve hakimiyeti (saltanatı) başkalarına verdin" derler. Şanı yüce olan Allah: "Doğru söylediniz" der veya buna benzer bir şey söyler. Dolayısıyla bunlar (fakirler ve düşkünler), diğer insanlardan belli bir süre önce cennete girerler. Hesabın asıl zor olanı ise, işlerin idaresini ve hakimiyeti almış olanlara kalır." Oradakiler (Resulullah (a.s)'a):

"O gün mü'minler nerede olacaklar?" diye sordular. (Resulullah (a.s) da) şöyle buyurdu:

"Onlar için nurdan kürsüler konulur. Bu kürsülerin üzeri, bulutlarla gölgelendirilir. O gün, mü'minlere, günün bir saatinden daha kısa gelir."

١٢٥٧ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَجُلٌ: يَارَسُولَ اللَّهِ، أَنُؤَاخَذُ بِمَا عَمِلْنَاهُ فِي الْجَاهِلِيَّةِ؟ قَالَ: «مَنْ أَحْسَنَ فِي الْإِسْلَامِ لَمْ يُؤَاخَذْ بِمَا عَمِلَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ، وَمَنْ أَسَاءَ فِي الْإِسْلَامِ أُخِذَ بِالْأَوَّلِ وَالْآخِرِ».

1257- Buhari ve Müslim, Abdullah bin Mes'ud (r.a)'dan rivayet etmişlerdir:

"Bir adam Resulullah (a.s)'a: "Ey Allah'ın Resulü! Biz cahiliye döneminde işlemiş olduklarımızdan dolayı hesaba çekilecek miyiz?" diye sordu. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Müslümanlığı güzel olan, cahiliye döneminde işlemiş olduklarından dolayı hesaba çekilmez. Ama müslümanlığı güzel olmayan kişi, önceden işlemiş olduğundan dolayı da, sonradan işlemiş olduğundan dolayı da hesaba çekilir."

Bir Açıklama

İmam Nevevi şöyle söylemiştir:

1256-Mecmau'z Zevaid (10/337) Müellif: "Bunun Taberani rivayet etmiştir. Ebu Kesir Zebidi dışında kalan ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir. Bu kişi ise sikadır" demiştir.

1257-Buhari (12/265) Kitabu İstitabeti'l Murteddin. 1-Allah'a ortak koşanın günahı ve onun gerek dünyada, gerek ahirette çarptırılacağı ceza babı. Müslim. (1/111) 1-Kitabu'l İman. 53-Kişinin cahiliye çağında işlediklerinden dolayı hesaba çekilip çekilmeyeceği konusuyla ilgili bab.

"Bu hadisi şerifin açıklanması konusunda doğru olan, konuyu incelikleri ile ele almış olan araştırmacı ilim adamlarının söyledikleridir. Onların söylediklerine göre burada kişinin müslümanlığının güzel olması ile kastedilen, kişinin hem içiyle, hem dışıyla müslümanlığa girmesi ve gerçek anlamda İslamiyeti benimsemiş olmasıdır. Böyle birinin küfür üzere iken işlemiş olduğu günahlarının bağışlanacağı Kur'an-ı Kerim'de bildirilmektedir. Müslümanlık böyle birinin geçmiş günahlarını siler. Bu konuda müslümanların icma'ı vardır. Kişinin müslümanlığının güzel olmaması ile kastedilen şey ise, onun kalbi ile müslümanlığa girmemesidir.

Böylesi dili ile şehadet sözlerini söyleyerek dıştan müslüman görünür, ancak kalbiyle İslam inancını benimsemiş olmaz. Böylesi müslümanlar, görüş birliği ile, küfür inancı üzere devam eden bir münafıktır. Böyle biri kendini müslüman göstermeye başladığı tarihten önceki cahiliye çağında işlemiş olduğu fenalıklardan ötürü de, kendini müslüman göstermeye başladığı dönemden sonra işlemiş olduğu fenalıklardan ötürü de hesaba çekilir. Çünkü o, küfür inancını sürdürmektedir.

Şeriat ıstılahında bir kimsenin İslam'a girmesi durumunda, onun hakkında "filancanın müslümanlığı güzel olmadı" denilirse, bu sözden anlaşılması gereken, onun İslamiyeti gerçek anlamda benimsemiş olmadığıdır. En doğrusunu ise ancak yüce Allah bilir."

١٢٥٨ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «أَوَّلُ مَا يُقْضَى بَيْنَ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي الدِّمَاءِ».

1258- Buhari ve **Müslim,** Abdullah bin Mes'ud (r.a)'dan rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kıyamet gününde insanlar arasında ilk hasabı görülecek şey, kan akıtmalarıdır. (İnsan öldürme olaylarıdır.)"

Nesai'nin rivayetine göre de Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kulun kıyamet gününde ilk hesaba çekileceği şey, namazdır. İnsanlar arasında ilk hesabı görülecek şey ise, kan akıtmalarıdır." (1)

1258-Buhari (12/187) 87-Kitabu'd Diyat. 1-Yüce Allah'ın "Kim bir mü'mini kasıtlı olarak öldürürse onun cezası, içerisinde ebedi olarak kalacağı cehennemdir..." sözü ile ilgili bab. Müslim (3/1304) 28-Kitabu'l Kasame. 8-Kitabu'd Diyat. 8-Kan akıtmalarla ilgili hüküm babı. Nesai (7/83) 37-Kitabu Tahrimi'd Dem. 2-Kan akıtmanın oldukça büyük bir günah olduğu konusuyla ilgili bab.

1) Nesai (7/83) Aynı yer.

١٢٥٩ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «قَالَ الرَّبُّ عَزَّ وَجَلَّ يُؤْتَى بِحَسَنَاتِ الْعَبْدِ وَسَيِّئَاتِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيُقِيضُ بَعْضُهَا بِبَعْضٍ فَإِنْ بَقِيَتْ حَسَنَةٌ وَاحِدَةٌ أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ» . قَالَ: قُلْتُ: فَإِنْ لَمْ يَبْقَ؟ قَالَ: « ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ نَتَقَبَّلُ عَنْهُمْ أَحْسَنَ مَاعَمِلُوا وَنَتَجَاوَزُ عَنْ سَيِّئَاتِهِمْ فِي أَصْحَابِ الْجَنَّةِ﴾ » : قَالَ قُلْتُ: أَرَأَيْتَ قَوْلَهُ: ﴿فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ﴾ . قَالَ: «هُوَ الْعَبْدُ يَعْمَلُ السِّرَّ أَسَرَّهُ اللَّهُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيَرَى قُرَّةَ أَعْيُنٍ».

1259- Taberani, İbni Abbas (r.a)'tan şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Şanı yüce olan Rabb şöyle buyurdu:

"Kıyamet gününde kulun iyilikleri ve kötülükleri ortaya konulur. Bunlar birbirleri ile denkleştirilir. (Kötülükler -yani günahlar- miktarınca sevaplardan alınır.) Geriye fazladan bir iyilik kalırsa Allah onu cennete sokar." Ben:

"Eğer bir iyiliği kalmazsa?" dedim. Şöyle buyurdu:

"Onlar öyle kişilerdir ki, yaptıklarının en iyisini onlardan kabul ederiz ve onların kötülüklerinden geçeriz. Cennet halkı arasındadırlar. Bu kendilerine va'dedilen doğru va'din gerçekleşmesidir." (1) Ben:

"Sen yüce Allah'ın şu sözünü görmedin mi?" dedim.

"Yaptıklarına karşılık onlar için saklanan müjdeyi kimse bilmez." (2) (Ravi) şöyle söyledi:

"Burada sözü edilen kul, gizlice amel eden kimsedir. Yüce Allah onun için kıyamet gününde gözlerini aydınlatacak nimetler saklamıştır." (*)

١٢٦٠ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ

1259-Mecmau'z Zevaid (10/217) Müellif: "Bunu Taberani rivayet etmiştir. İsnadı ise ceyyiddir" demiştir.

1) Ahkaf Suresi: 16

2) Secde Suresi: 17

(*) Bu hadisin metninde geçen "dedi" "dedim" türündeki fiillerin, faillerinin (öznelerinin) neler olduğu pek net bir şekilde anlaşılmamaktadır. Hadisin metninde bazı kesintiler olduğu anlaşılmaktadır. Bu hadisin, asıl metninden incelenmesinde yarar var. (Çeviren)

اللَّهِ ﷺ ، فَضَحِكَ، فَقَالَ: «هَلْ تَدْرُونَ مِمَّ أَضْحَكُ؟» قُلْنَا: اَللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: «مِنْ مُخَاطَبَةِ الْعَبْدِ رَبَّهُ، فَيَقُولُ: يَارَبِّ أَلَمْ تُجِرْنِي مِنَ الظُّلْمِ؟ » قَالَ: «يَقُولُ بَلَى، فَيَقُولُ: فَإِنِّي لاَ أُجِيزُ الْيَوْمَ عَلَى نَفْسِي شَاهِدًا إِلاَّ مِنِّي، فَيَقُولُ: كَفَى بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ شَهِيدًا، وَالْكِرَامِ الْكَاتِبِينَ شُهُودًا» قَالَ: «فَيُخْتَمُ عَلَى فِيهِ، وَيُقَالُ لأَرْكَانِهِ: انْطِقِي، فَتَنْطِقُ بِأَعْمَالِهِ، ثُمَّ يُخَلَّى بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْكَلاَمِ، فَيَقُولُ: بُعْدًا لَكُنَّ وَسُحْقًا، فَعَنْكُنَّ كُنْتُ أُنَاضِلُ».

1260- Müslim, Enes bin Malik (r.a)'in şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s)'ın yanında bulunuyorduk. Bir ara Resulullah (a.s) güldü, sonra:

"Benim neye güldüğümü biliyor musunuz?" diye buyurdu. Biz:

"Allah ve Resulü daha iyi bilir" dedik. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Kulun Rabb'i ile konuşmasına güldüm. Kul, Rabb'ine:

"Ey Rabb'im! Sen beni zulümden korumamış mıydın?" diye sorar. Yüce Allah: "Evet" diye buyurur. Kul:

"Şu halde ben kendi nefsim hakkında bugün kendimden başka şahit kabul etmiyorum" der. Yüce Allah:

"Bugün kendin ve kıymetli şahitler (kiram-ı katibin) senin hakkında şahit olarak yetersiniz" diye buyurur. Sonra bu kişinin ağzı mühürlenir ve organlarına: "Konuş" denilir. Organları da yaptıkları işleri bir bir söylemeye başlarlar. Daha sonra bu kişinin kendinin de (ağzının da) konuşmasına fırsat verilir. Adam organlarına:

"Uzak olun benden, yazık size! Ben sizi kurtarmak için çabalıyor, münakaşa ediyordum" der."

١٢٦١ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ أُنَيسٍ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «يَحْشُرُ اللَّهُ الْعِبَادَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ» أَوْ قَالَ: «النَّاسَ عُرَاةً غُرْلاً بُهْمًا» . قَالَ قُلْنَا: وَمَا بُهْمًا؟ قَالَ: «لَيْسَ مَعَهُمْ شَيْءٌ ثُمَّ يُنَادِيهِمْ بِصَوْتٍ يَسْمَعُهُ مَنْ بَعُدَ كَمَا يَسْمَعُهُ مَنْ قَرُبَ:

1260-Müslim (4/2280) 53-Kitabu'z Zühd ve'r Rekaik. 27. hadis.

أَنَا الدَّيَّانُ أَنَا الْمَلِكُ، لاَيَنْبَغِي لأَحَدٍ مِنْ أَهْلِ النَّارِ أَنْ يَدْخُلَ النَّارَ وَلَهُ عِنْدَ أَحَدٍ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ حَقٌّ حَتَّى أُقِصَّهُ مِنْهُ وَلاَ يَنْبَغِي لأَحَدٍ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ أَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ وَلأَحَدٍ مِنْ أَهْلِ النَّارِ عِنْدَهُ حَقٌّ حَتَّى أُقِصَّهُ مِنْهُ حَتَّى اللَّطْمَةُ» قَالَ: قُلْنَا كَيْفَ: وَإِنَّمَا نَأْتِي عُرَاةً غُرْلاً بُهْمًا قَالَ: «الْحَسَنَاتُ وَالسَّيِّئَاتُ».

1261- Ahmed, Abdullah bin Enes (r.a)'ten rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Yüce Allah kıyamet gününde kullarını bir araya toplar (haşreder)" -veya şöyle buyurdu:

"Yüce Allah, kıyamet gününde kullarını çıplak, sünnetsiz ve beraberlerinde hiçbir şey olmaksızın bir araya toplar. (haşreder) Daha sonra uzak olanın da, yakın olan gibi işitebileceği bir sesle seslenerek şöyle buyurur:

"Ben hüküm vericiyim, ben mülk sahibiyim (melikim.) Cehennemliklerden hiç bir kimse, onun cennetliklerden herhangi biri üzerindeki hakkını ben kendisine vermeden cehenneme giremez. Yine cennetliklerden bir kişi, onun üzerindeki cehennemliklerden herhangi birine ait hakkı kendisinden alıp sahibine vermedikçe cennete giremez. Hatta bir kişinin yüzüne bir tokat atmak bile olsa, herkesin üzerindeki hak alınacaktır." Biz:

"Biz çıplak, sünnetsiz ve beraberlerinde hiçbir şey olmaksızın yüce Allah'ın huzuruna çıkarılacağımıza göre bu nasıl olacaktır?" dedik. Resulullah (a.s) da:

"İyilikler ve kötülüklerle (günahlar ve sevaplarla) huzura çıkarılacaksınız" diye buyurdu."

١٢٦٢ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ حُرَيْثِ بْنِ قَبِيصَةَ قَالَ: قَدِمْتُ الْمَدِينَةَ، فَقُلْتُ: اللَّهُمَّ يَسِّرْ لِي جَلِيسًا صَالِحًا، قَالَ: فَجَلَسْتُ إِلَى أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، فَقُلْتُ: إِنِّي سَأَلْتُ اللَّهَ أَنْ يَرْزُقَنِي جَلِيسًا صَالِحًا، فَحَدِّثْنِي بِحَدِيثٍ سَمِعْتَهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، لَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يَنْفَعَنِي بِهِ، فَقَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «إِنَّ أَوَّلَ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ عَمَلِهِ: صَلاَتُهُ، فَإِنْ صَلَحَتْ، فَقَدْ أَفْلَحَ وَأَنْجَحَ، وَإِنْ فَسَدَتْ،

1261-Ahmed (3/495) Mecmau'z Zevaid (10/351) Müellif: "Bu hadis Ahmed'in Müsned'inde ve hasen isnadla Taberani'nin Mu'cemu'l Evsat'ında yer almıştır" demiştir.

فَقَدْ خَابَ وَخَسِرَ، فَإِنِ انْتَقَصَ مِنْ فَرِيضَتِهِ شَيْئًا، قَالَ الرَّبُّ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: انْظُرُوا، هَلْ لِعَبْدِي مِنْ تَطَوُّعٍ؟ فَيُكْمَلُ بِهَا مَا انْتَقَصَ مِنَ الْفَرِيضَةِ، ثُمَّ يَكُونُ سَائِرُ عَمَلِهِ عَلَى ذَلِكَ».

1262- Ahmed, Hureys bin Kabiysa (r.a)'dan şu şekilde rivayet etmiştir:

"Medine'ye vardım ve "Ey Allah'ım! Bana iyi bir arkadaş nasib et" dedim. Sonra Ebu Hureyre (r.a) ile buluştum. Kendisine:

"Ben yüce Allah'tan bana iyi bir arkadaş nasib etmesini dilemiştim. Şimdi sen bana Resulullah (a.s)'tan duymuş olduğun bir hadisi şerif naklet. Olur ki, yüce Allah benim ondan yararlanmamı nasib eder" dedim. Ebu Hureyre (r.a) de şöyle söyledi: "Ben Resulullah (a.s)'ın şöyle buyurduğunu duydum:

"Kulun kıyamet gününde amellerinden ilk hesaba çekileceği şey, namazdır. Eğer namazı tam çıkarsa, kurtuluşu hakeder. Ama eğer namazı bozuk çıkarsa (namazını tam ve düzgün kılmadığı anlaşılırsa -Çeviren) kaybeder ve hüsrana uğrar. Eğer farz namazlarından bir eksiği olursa, şanı yüce olan Rabb; "Bakın bakalım, kulumun nafile türünden bir ibadeti var mı?" diye buyurur. Bununla farzlarından eksik çıkan tamamlanır. Kalan amelleri hakkında da bu uygulamaya başvurulur."

Bir başka rivayette Ebu Hureyre (r.a)'den bu anlamda ama buradakinden daha kısa olan bir hadis nakledilmiştir. (1)

١٢٦٣ــ رَوَى أَبُو دَاوُدَ عَنْ تَمِيمٍ الدَّارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بِهَذَا الْمَعْنَى قَالَ: «ثُمَّ الزَّكَاةُ مِثْلُ ذَلِكَ، ثُمَّ تُؤْخَذُ الْأَعْمَالُ عَلَى حَسَبِ ذَلِكَ».

1263- Ebu Davud, Temim Dari (r.a)'den, o da Resulullah (a.s)'tan bu anlamda bir hadisi şerif rivayet etmiştir. Orada namaz konusundan sonra şöyle denil-

---

1262-Ahmed (4/103) Buradaki rivayet şahidleri ile birlikte sahih hadis derecesindedir. Tirmizi (2/269) Namaz babları.. 305-Kulun kıyamet gününde ilk hesaba çekileceği şeyin namaz olduğu hakkında gelen rivayetler babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, garib olduğunu söylemiştir. Nesai (1/464) 5-Kitabu's Sala. 9-Namaz konusunda hesaba çekilme babı.

Hadisin rivayetinde Hureys bin Kabiysa adıyla kendinden söz edilen ravinin adının aslında Kabiysa bin Hureys olduğu söylenmiştir. İkinci isim daha meşhurdur.

1263-Ebu Davud (1/229) Kitabu's Sala. Resulullah (a.s)'ın "Kişinin tamamlayamamış olduğu (farz) namazları nafilelerle tamamlanır" sözü ile ilgili bab.

1) Nesai (1/233) 5-Kitabu's Sala. 9-Namaz konusunda hesaba çekilme babı.

mektedir:

"Daha sonra zekatı hakkında da bu uygulamaya başvurulur. Ardından bütün amelleri bu şekilde bir bir ele alınır."

١٢٦٤ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «لَوْ غُفِرَ لَكُمْ مَا تَأْتُونَ إِلَى الْبَهَائِمِ لَغَفَرَ لَكُمْ كَثِيرٌ».

1264- Taberani, Ebu Derda (r.a)'dan rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Eğer sizin hayvanlara yaptıklarınız bağışlanırsa, çok şeyiniz bağışlanmış olur."

١٢٦٥ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «إِنَّ أَوَّلَ عَظْمٍ مِنَ الْإِنْسَانِ يَتَكَلَّمُ يَوْمَ يُخْتَمُ عَلَى الْأَفْوَاهِ فَخِذُهُ مِنَ الرِّجْلِ الشِّمَالِ».

1265- Ahmed, Akabe bin Amir (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kıyamet gününde ağızların mühürlenmesinden sonra kulun ilk konuşacak olan kemiği, sol ayağının baldır kemiğidir."

١٢٦٦ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ حَيْدَةَ قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَ: «مَالِي آخُذُ بِحُجَزِكُمْ عَنِ النَّارِ أَلَا إِنَّ رَبِّي عَزَّ وَجَلَّ دَاعِيَّ وَإِنَّهُ سَائِلِي هَلْ بَلَّغْتَ عِبَادِي، وَإِنِّي قَائِلٌ رَبِّ إِنِّي قَدْ بَلَّغْتُهُمْ فَلْيُبَلِّغِ الشَّاهِدُ مِنْكُمُ الْغَائِبَ ثُمَّ إِنَّكُمْ مَدْعُوونَ مُقَدَّمَةً أَفْوَاهُكُمْ بِالْفِدَامِ، إِنَّ أَوَّلَ مَا يُبَيِّنُ عَنْ أَحَدِكُمْ لَفَخِذُهُ وَكَفُّهُ» قُلْتُ يَانَبِيَّ اللَّهِ: هَذَا دِينُنَا، قَالَ: «هَذَا دِينُكُمْ وَأَيْنَمَا تَحْسُنْ يَكْفِكَ».

1266- Ahmed, Muaviye bin Ceyyide (r.a)'nin şöyle söylediğini rivayet et-

---

1264-Mecmau'z Zevaid (10/217) Müellif: "Bunu Taberani rivayet etmiştir. İsnadı ceyyid (iyi) dir" demiştir.

1265-Ahmed (4/151) Mu'cemu'l Kebir (17/333) Mecmau'z Zevaid (10/351) Müellif: "Bunu Ahmed uzun bir hadisin içinde rivayet etmiştir. Ravileri sikadırlar" demiştir.

miştir:

"Resulullah (a.s)'ın yanına gittim. Şöyle buyurdu:

"Nedir, ben sizin ateşe düşmemeniz için eteklerinizden tutuyorum! Şunu bilin ki, yüce Allah beni çağıracak ve:

"(Sana vahyedileni) kullarıma tebliğ ettin mi (ulaştırdın mı)?" diye soracak. Ben de:

"Ey Rabb'im! Ben onlara, 'burada bulunan bulunmayana ulaştırsın' diye tebliğde bulundum" diyeceğim. Sonra siz ağızlarınıza kapak vurulmuş halde çağrılacaksınız. Sizden birinin ilk açıklama yapacak olan organı, baldır kemiği ve avuç içidir." Ben:

"Ey Allah'ın Resulü! Bizim dinimiz bu mudur?" diye sordum. Resulullah (a.s) da:

"Sizin dininiz budur ve herhangi şeyi güzel yaparsan, o sana yeter" diye buyurdu."

١٢٦٧ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ أَبِي عُسَيْبٍ قَالَ: خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَوْمًا فَمَرَّ بِي فَدَعَانِي فَخَرَجْتُ إِلَيْهِ، ثُمَّ مَرَّ بِأَبِي بَكْرٍ رَحِمَهُ اللَّهُ فَدَعَاهُ فَخَرَجَ إِلَيْهِ، ثُمَّ مَرَّ بِعُمَرَ فَدَعَاهُ فَخَرَجَ إِلَيْهِ فَانْطَلَقَ حَتَّى دَخَلَ حَائِطًا لِبَعْضِ الْأَنْصَارِ، فَقَالَ لِصَاحِبِ الْحَائِطِ «أَطْعِمْنَا» فَجَاءَ بِعِذْقٍ فَوَضَعَهُ فَأَكَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَأَصْحَابُهُ ثُمَّ دَعَا بِمَاءٍ بَارِدٍ فَشَرِبَ فَقَالَ: «لَتُسْأَلُنَّ عَنْ هَذَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ» قَالَ: فَأَخَذَ عُمَرُ الْعِذْقَ فَضَرَبَ الْأَرْضَ حَتَّى تَنَاثَرَ الْبُسْرُ قِبَلَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ثُمَّ قَالَ يَارَسُولَ اللَّهِ إِنَّا لَمَسْئُولُونَ عَنْ هَذَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟ قَالَ: «نَعَمْ إِلاَّ مِنْ ثَلاَثٍ: خِرْقَةٍ كَفَّ بِهَا عَوْرَتَهُ أَوْ كِسْرَةٍ سَدَّ بِهَا جَوْعَتَهُ أَوْ جُحْرٍ يَنْدَخِلُ فِيهِ مِنَ الْحَرِّ وَالْقَرِّ».

1267- Ahmed, Ebu Asib (r.a)'in şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Bir gün Resulullah (a.s) dışarı çıktı ve benim yanımdan (benim evimin yakı-

---

1266-Ahmed (5/4, 5) "Ne oluyor da ben sizin eteklerinizden tutuyorum..." ifadesi ile rivayet etmiştir. Mecmau'z Zeavid (10/351) Müellif: "Bunu Ahmed uzun bir hadisin içinde rivayet etmiştir. Ravileri sikadırlar" demiştir.

1267-Ahmed (5/81) Mecmau'z Zevaid (10/267) Müellif: "Bunu Ahmed rivayet etmiştir. Ravileri sikadırlar" demiştir.

nından) geçti. Beni çağırdı, yanına çıktım. Daha sonra Hz. Ebu Bekir (r.a)'in (evinin) yanından geçti. Onu da çağırdı, o da çıktı. Sonra Hz. Ömer (r.a)'in (evinin) yanından geçti. Onu da çağırdı, o da çıktı. Bunun ardından Resulullah (a.s) yola koyuldu. Ensardan birine ait bir behçeye girdi. Bahçenin sahibine: "Bize yiyecek ver" dedi. Bahçenin sahibi bir salkım hurma getirip koydu. Resulullah (a.s) onu sahabileri ile birlikte yedi. Ardından soğuk su istedi. Onu da içti ve:

"Kıyamet gününde bundan sorguya çekileceksiniz" diye buyurdu. Sonra Hz. Ömer (r.a), hurma salkımını alıp yere çarptı. Öyle ki, hurma taneleri Resulullah (a.s)'ın tarafına doğru yayıldı. Sonra Hz. Ömer (r.a):

"Ey Allah'ın Resulü, kıyamet gününde bundan da sorguya çekilecek miyiz?" diye sordu. Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Evet. Sadece üç şey müstesnadır: Kişinin avret yerini (görünmesi haram olan yerlerini) örtecek kadar giysi, açlığını giderecek kadar yiyecek ve sıcaktan ve soğuktan kendisini korumaya yarayacak bir barınak."

١٢٦٨ــ رَوَى أَبُو يَعْلَى عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ فِي بَيْتِي وَكَانَ بِيَدِهِ سِوَاكٌ فَدَعَا وَصِيفَةً لَهُ ــ أَوَّلَهَا ــ حَتَّى اسْتَبَانَ الْغَضَبُ فِي وَجْهِهِ فَخَرَجَتْ أُمُّ سَلَمَةَ إِلَى الْحُجُرَاتِ فَوَجَدَتِ الْوَصِيفَةَ وَهِيَ تَلْعَبُ بِبَهْمَةٍ فَقَالَتْ أَلاَ أُرَاكِ تُلْعَبِينَ بِهَذِهِ الْبَهْمَةِ وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَدْعُوكِ فَقَالَتْ: لاَ، وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ مَاسَمِعْتُكَ: فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «لَوْلاَ خَشْيَةُ الْقَوَدِ لأَوْجَعْتُكِ بِهَذَا السِّوَاكِ».

1268- Ebu Ya'la, Resulullah (a.s)'ın hanımı Ümmü Seleme (r.a)'nin şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) benim evimde (odamda) bulunuyordu. Elinde de bir misvak vardı. Resulullah (a.s)'a -veya Ümmü Seleme'ye- ait bir hizmetçi kadını (cariyeyi) çağırdı. (Kadın gelmeyince) Resulullah (a.s)'ın yüzünde kızgınlık izleri

---

1268-Mecmau'z Zevaid (10/353) Müellif bu hadisi şerifle ilgili olarak şöyle açıklamada bulunmuştur: "Bunun tümünü Ebu Ya'la rivayet etmiştir. Taberani de, bunun bir benzerini rivayet etmiştir. Taberani, hizmetçi kadının (cariyenin) Resulullah (a.s)'a mı, yoksa Ümmü Seleme'ye mi ait olduğu konusunda tereddüte düşmeden Resulullah (a.s)'ın kendine ait bir hizmetçiyi (cariyeyi) çağırdığını bildirmiştir. Resulullah (a.s)'ın hizmetçi kadına da: "Eğer ki, kıyamet gününde kısasta bulunulacağından korkmak olmasaydı..." diye buyurduğunu bildirmiştir. Bu hadisi şerifin, Ebu Ya'la'nın kitabındaki rivayeti de, Taberani'nin kitabındaki rivayeti de ceyyid (iyi) dir.

belirdi. Sonra Ümmü Seleme, Resulullah (a.s)'ın hanımlarına ait odalar kısmına (hucurata) girdi. Kadının bir kuzu ile oynaştığını gördü.

Ümmü Seleme kadına:

"Ne bu hal, Resulullah (a.s), seni çağırıyor, sen burada bu kuzu ile oynaşıyorsun" dedi. Kadın (Resulullah (a.s)'a):

"Hayır, seni hak üzere gönderene yemin olsun ki, çağırdığını duymadım" dedi. Resulullah (a.s) da:

"Eğer ki, (kıyamet gününde) kısas yapılacağından korkmasaydım, seni bu misvakla acıtırdım" diye buyurdu."

Bir rivayette ise Resulullah (a.s)'ın:

"Eğer kısas olmasaydı, seni bu misvakla döverdim" diye buyurduğu bildirilmiştir.

Bir başka rivayette ise Resulullah (a.s)'ın:

"Eğer kısastan korkmak olmasaydı, seni bu kamçıyla döverdim" diye buyurduğu bildirilmiştir.

١٢٦٩ــ رَوَى الْبَزَّارُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «مَنْ ضَرَبَ سَوْطًا ظُلْمًا اقْتُصَّ مِنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

1269- Bezzar, Ebu Hureyre (r.a)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kim bir kimseye haksız yere kamçı ile vurursa, kıyamet gününde onun üzerinde kısas uygulanır. (Kısas yoluyla kendisinden hak alınır.)"

١٢٧٠ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلاَّ سَيُكَلِّمُهُ رَبُّهُ، لَيْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ تَرْجُمَانٌ، فَيَنْظُرُ أَيْمَنَ مِنْهُ، فَلاَ يَرَى إِلاَّ مَا قَدَّمَ، وَيَنْظُرُ أَشْأَمَ مِنْهُ، فَلاَ يَرَى إِلاَّ مَا قَدَّمَ وَيَنْظُرُ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَلاَ يَرَى إِلاَّ النَّارَ تِلْقَاءَ وَجْهِهِ، فَاتَّقُوا النَّارَ وَلَو بِشِقِّ تَمْرَةٍ».

1269-Keşfu'l Estar (4/164) Mecmau'z Zevaid (10/353) Müellif: "Bunu Bezzar ve Taberani rivayet etmiştir. Her ikisinin de isnadları hasendir" demiştir.

1270- Buhari ve Müslim, Adiy bin Hatem (r.a)'den rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Sizden hiç kimse kalmaksızın arada harhangi bir tercüman (sözü nakleden kişi) bulunmadan herbirinizle Rabbi konuşacaktır. Kişi sağ yanına bakacak, önceden gönderdiğinin (işlemiş olduğu amellerinin) dışında bir şey göremeyecek. Sol yanına bakacak, yine önceden gönderdiğinin dışında bir şey göremeyecek. Sonra önüne bakacak, yüzünün karşısına gelmiş haldeki cehennemden başka bir şeyi göremeyecek. Yarım hurma ile de olsa kendinizi cehennemden koruyun."

Bir başka rivayette şöyle bir ilaveye yer verilmiştir:

"Eğer bunu da bulamazsa, tatlı bir sözle kendini cehennemden korusun." (1)

١٢٧١ــ رَوَى التِّرْمِذِيُّ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ سَيُخَلِّصُ رَجُلاً مِنْ أُمَّتِي عَلَى رُؤُوسِ الْخَلاَئِقِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَيَنْشُرُ لَهُ تِسْعَةً وَتِسْعِينَ سِجِلاًّ، كُلُّ سِجِلٍّ مِثْلُ مَدِّ الْبَصَرِ، ثُمَّ يَقُولُ: أَتُنْكِرُ مِنْ هَذَا شَيْئًا؟ أَظَلَمَكَ كَتَبَتِي الْحَافِظُونَ؟ فَيَقُولُ: لاَ، يَارَبِّ، فَيَقُولُ: أَفَلَكَ عُذْرٌ؟ فَيَقُولُ: لاَ، يَارَبِّ، فَيَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى: بَلَى إِنَّ لَكَ عِنْدَنَا حَسَنَةً، فَإِنَّهُ لاَظُلْمَ الْيَوْمَ، فَتُخْرَجُ بِطَاقَةٌ فِيهَا: أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، فَيَقُولُ: احْضُرْ وَزْنَكَ، فَيَقُولُ: يَارَبِّ مَاهَذِهِ الْبِطَاقَةُ مَعَ هَذِهِ السِّجِلاَّتِ؟ فَيَقُولُ: فَإِنَّكَ لاَتُظْلَمُ، فَتُوضَعُ السِّجِلاَّتُ فِي كِفَّةٍ، وَالْبِطَاقَةُ فِي كِفَّةٍ، فَطَاشَتِ السِّجِلاَّتُ، وَثَقُلَتِ الْبِطَاقَةُ، وَلاَ يَثْقُلُ مَعَ اسْمِ اللَّهِ شَيْءٌ».

1271- Tirmizi, Abdullah bin Amr bin As (r.a)'tan rivayet etmiştir:

1270- Buhari (11/400) 81-Kitabu'r Rikak. 49-Kendisiyle hesab konusunda münakaşa edilenin azab edileceği babı. Müslim (2/703) 12-Kitabu'z Zekat. 20-Yarım hurma bile olsa sadaka vermeye teşvik babı. Tirmizi (4/611) 38-Kitabu Sıfati'l Kıyame. 1-Kıyametle ilgili bab. Tirmizi, bu hadisin hasen, sahih olduğunu söylemiştir. İbni Mace (1/66) Mukaddime. 13-Cehmilerin (Cehmiyyenin) inkar ettikleri şeylerle ilgili bab.

1271-Tirmizi (5/24) 41-Kitabu'l İman. 17-Allah'tan başka ilah olmadığına iman ederekten ölen kimse ile ilgili olarak gelen rivayetler babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, garib olduğunu söylemiştir. İbni Mace (2/1437) 37-Kitabu'z Zühd. 35-Kıyamet gününde yüce Allah'ın rahmetinin umulması babı.

1) Buhari, aynı yer. Müslim, aynı yer.

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Yüce Allah, kıyamet gününde ümmetimden bir kişiyi insanların gözleri önünde kurtaracaktır. Onun hakkında doksandokuz dosya (kitap) ortaya konur. Her bir dosya, gözün görebileceği kadar uzaklığa uzanmaktadır. Daha sonra yüce Allah ona:

"Bunlardan herhangi bir şeyi inkar ediyor musun? Benim gözetici yazıcılarım sana haksızlık etmişler midir?" diye buyurur. O kişi:

"Hayır, ey Rabb'im" diye cevap verir. Bunun üzerine yüce Allah:

"Peki bunları işlemen konusunda ortaya süreceğin bir mazeretin var mı?" diye buyurur. O kişi yine:

"Hayır, ey Rabb'im" der. Yüce Allah da:

"Bilakis, senin bizim katımızda bir iyiliğin var. Bugün hiç kimseye haksızlık edilmez" diye buyurur. Sonra üzerinde "Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed (a.s)'in de O'nun kulu ve peygamberi olduğuna şehadet ederim" diye yazılı olan bir kart çıkarılır. Yüce Allah:

"Tartının yanına gel!" diye buyurur. Kul:

"Ey Rabb'im! Bunca dosyanın yanında bu küçücük kartın ne ağırlığı olabilir?" der. Yüce Allah:

"Sana haksızlık edilmeyecek" diye buyurur. Söz konusu dosyaların tümü, terazinin bir kefesine, söz konusu kart da diğer kefesine konulur. Dosyaların tarafı hafif, kartın tarafı ise ağır gelir. Hiç bir şey, Allah'ın adından daha ağır gelemez."

SEKİZİNCİ KISIM

SIRAT

KONU İLE İLGİLİ RİVAYETLER

SIRAT

Hesap ve Mizan'dan sonra kesin sonuç ortaya çıkar ve cehennemden önce gelen bir başka alanda yeniden toplanma (haşr) olur. Burada bizim üzerinde yaşadığımız şu yer, değiştirilip bir başka şekle büründürülür. Aynı şekilde göklerin de mahiyeti değiştirilir.

Yüce Allah ayeti kerimesinde şöyle buyuruyor:

"O gün yer başka yere, gökler de başka göklere değiştirilir." (1)

Bu değişim, yerin son değişimi olur. İnsanlar da Sırat'ın öncesinde bir yerde karanlıkta kalırlar.

Cehennem karanlık olur. Bunun gibi Sırat da karanlık olur. Her insan ancak imanı ve iyi ameli nedeniyle elde etmiş olduğu nur ve ışıktan yararlanır.

İman sahipleri kendilerinin Sırat'ın üzerinden geçmelerine izin verilmesi için peygamberlere başvururlar. Ancak Hz. Muhammed (a.s)'in dışında kalan peygamberler özür dileyerek bu konuda şefaatte bulunamayacaklarını ifade ederler. Hz. Muhammed (a.s) ise, şefaatte bulunur ve O'nun şefaati kabul edilir. Hz. Muhammed (a.s) kendisi ve ümmeti, Sırat'ın üzerinden ilk geçenler olurlar. Bazıları aşağıdaki ayeti kerimede kastedilenin, insanların Sırat'ın üzerinden geçmeleri olduğunu söylemişlerdir:

"Sizden cehenneme uğramayacak yoktur. Bu, Rabb'inin yapmayı üzerine aldığı kesinleşmiş bir hükmüdür. Sonra biz Allah'a karşı gelmekten sakınmış olanları kurtarır zalimleri de orada diz üstü çökmüş olarak bırakırız." (2)

İnsanlar Sırat'ın üzerinden değişik hızlarla ve değişik ölçüdeki nurlarla geçerler. Münafıkların ise nurları olmayacaktır.

---

1) İbrahim Suresi: 48

2) Meryem Suresi: 71-72

Yüce Allah bu konuda şöyle buyuruyor:

"O gün iman sahibi erkeklerin ve iman sahibi kadınların nurlarının önlerinde ve sağ yanlarında koştuğunu görürsün. (Kendilerine) "Bugün müjdeniz, altlarından ırmaklar akan, içlerinde ebedi kalacağınız cennetlerdir" (denilir.) İşte büyük kurtuluş budur. O gün münafık erkekler ve münafık kadınlar, mü'minlere derler ki:

"Bize bakın da sizin nurunuzdan alalım." Onlara "Arkanıza dönün de nur arayın" denilir. Aralarına kapılı bir sur çekilir ki, onun içinde rahmet verdir, dış yönünde de azap. (Münafıklar) onlara seslenirler: "Biz de sizinle beraber değil miydik?" (Mü'minler) derler ki: "Evet, ama siz kendi canlarınıza kötülük ettiniz. Kuruntular sizi aldattı. Allah'ın emri gelinceye kadar, böyle hareket ettiniz. O çok aldatıcı şeytan, sizi Allah hakkında aldattı. Bugün artık ne sizden, ne de inkar edenlerden fidye alınır! Varacağınız yer ateştir. Odur sizin layığınız. Ne kötü gidilecek yerdir orası." (1)

"Ey iman edenler! Yürekten tevbe ederek Allah'a dönün ki, Rabb'iniz kötülüklerinizi örtsün, sizi içlerinden ırmaklar akan cennetlere koysun. Allah'ın peygamberini ve O'nunla beraber olan mü'minleri utandırmayacağı o gün, nurları önlerinde ve defterleri sağlarından verilmiş olarak yürürler. Ve "Rabb'imiz! Nurumuzu tamamla, bizi bağışla, doğrusu sen her şeye kadirsin" derler." (2)

Sırat'tan geçişin dehşeti nedeniyle peygamberler ve melekler *"Ey Allah'ım, kurtar, kurtar"* diyeceklerdir.

Hesap ve Mizan sonrasında ortaya çıkan sonuçların ışığında melekler, Sırat'tan geçenlerin durumlarını incelerler. Sahih bir hadisi şerifte bildirildiğine göre mü'minler, birbirlerinden hak almak üzere cennet ile cehennem arasındaki bir köprü üzerinde bekletileceklerdir. Bazıları buradan, Sırat'ın üzerinde çeşitli köprülerin bulunacağı ve her bir köprü üzerinde amellerden bir türün inceleneceği anlamını çıkarmışlardır.

İnsanlar Sırat'ı geçtikten sonra iki sınıf halinde olacaklardır. Bunlardan bir sınıfın, iyilikleri ile kötülükleri (günahları ile sevapları) birbirine eşit olacaktır. Bunlar da A'raf'ta kalacaklardır. A'raf ise cennet ile cehennem arasında bulunan bir surdur. (duvardır) Diğer sınıfı ise cennetlikler oluşturacaktır. Bundan sonra mü'minlerin, kardeşlerinden cehenneme girmiş olanların oradan çıkarılmaları için Rabb'leri ile konuşmaları başlayacaktır. Peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s)'in de bu yerde çeşitli şefaatleri olacaktır. Cennetliklerin cennete girmelerine izin verilmesi için şefaatte bulunması bunlardandır. Hz. Muhammed (a.s)

1) Hadid Suresi: 12-15
2) Tahrim Suresi: 8

ve O'nun ümmeti cennete ilk girenler olacaklardır. Resulullah (a.s), yine iman sahiplerinden cehenneme girmiş olanların bazılarının oradan çıkarılmaları için sefaatte bulunacaktır.

Diğer peygamberlerin de burada, kendi ümmetlerinden bazı kimseler için şefaatleri olacaktır. Bunların yanısıra çocukların anne ve babaları, ilim adamlarının dostları için ve mü'minlerin de diğer mü'min kardeşleri için şefaatleri olacaktır.

Sırat'ın özelliği ile ilgili çeşitli naslar bulunmaktadır. Bunlardan bazılarında anlamın, mecazi olma ihtimali vardır. Ancak uygun olan, bu naslarda geçen ifadeleri, zahiri anlamları ile anlamak ve asıl mahiyeti ortaya çıkıncaya kadar söz konusu naslarda bildirilen bilgileri, tam bir teslimiyetle kabul etmektir.

Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Kitab'ın haber verdiği sonuçtan başka bir şey mi bekliyorlar? Sonuç gelip çattığı gün, önceleri onu unutmuş olanlar "Rabb'imizin peygamberleri şüphesiz bize gerçeği getirmişti, şimdi bize şefaat edecek var mı ki, şefaat etsin. Yahut geriye çevrilsek de işlediklerimizin başka türlüsünü işlesek" derler. Doğrusu kendilerini mahvetmişlerdir. Uydurdukları şeyler, onları koyup kaçmışlardır." (1)

Camilere devam etmek, iyi şeylerden sadaka vermek, müslümanın başına gelen bir musibetin yükünü hafifletmeye çalışmak veya hatasını bağışlamak, kişinin kendi dışındakilere zor gelen şeyi hafifletmeye çalışmak, kulların ihtiyaçlarının giderilmesi konusunda onlara yardımcı olmak, onların işlerini görmek için gayret göstermek ve mü'min kişiyi münafıklara karşı korumak, mü'min için Sırat'ın dehşetinin hafiflemesini sağlayan güzel amellerden bazılarıdır.

İman sahiplerinin tümü, arındırıldıktan ve içlerinden kimse kalmaksızın tümü cennete sokulduktan sonra yüce Allah, onlar için takdir ettiği şekli kendilerine verir. Böylece boyları ve ağırlıkları Hz. Adem (a.s)'in boyu ve ağırlığı gibi olur. Yüce Allah, kendilerini gençleştirir ve kendilerine, güzellik ve parlaklık verir.

İman sahipleri Sırat'tan geçerken, içlerindeki günahkarlardan bazıları cehenneme dökülecekleridir. İlim adamlarından bazılarının görüşlerine göre münafıklar ise Sırat'ı hiç geçemeyeceklerdir.

Diğer bazı ilim adamları ise şöyle söylemişlerdir:

"İman sahipleri ile münafıkların arasına konacak olan sur (duvar), Sırat'ın bitim noktasına yakın yerde veya herhangi bir yerinde olacaktır."

---

1) A'raf Suresi: 53

Bu görüşe göre münafıklar, Sırat'ın büyük bir bölümünü veya belli bir kısmını geçebileceklerdir. Ancak onların nurları olmayacaktır ve sonuçta bunların tümü cehenneme döküleceklerdir.

Birgörüşe göre de, mü'minlerle münafıkların arasına konacak duvar, Sırat'tan önce olacaktır Onların durumları, tümü cehenneme atılacak olan kafirlerin durumları gibi olacaktır. Cehennemlikler ve onların nasıl bir uygulama ile karşılaşacakları konusunda geniş bilgiler içeren ayet ve hadis metinleri daha önce geçmişti. Naslardan çıkan anlama göre hesap ve Mizan'dan sonra Hz. Adem (a.s), neslinden cehenneme gidecek olanları ayıracaktır. Sonra cehennemden bir boyun çıkacak ve bu boyun insanlardan belli gurupları alıp cehennemin içine atacaktır. Gördüğümüz şu kainatta bütün herşey belli bir düzen ve disiplin içinde olduğu gibi, kıyamet gününde de her şey belli düzen ve disiplin içinde olacaktır.

Sırat'la ilgili naslar oldukça çoktur ve değişik konularla ilgisi nedeniyle bir çok yerde geçmektedir. Aşağıda bunlardan bazılarını veriyoruz.

KONU İLE İLGİLİ RİVAYETLER

١٢٧٢ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «يُوضَعُ الصِّرَاطُ بَيْنَ ظَهْرَانَيْ جَهَنَّمَ. عَلَى حَسَكٍ كَحَسَكِ السَّعْدَانِ. ثُمَّ يَسْتَجِيزُ النَّاسُ: فَنَاجٍ مُسَلَّمٌ وَمَخْدُوجٌ بِهِ. ثُمَّ نَاجٍ وَمُحْتَبَسٌ بِهِ. وَمَنْكُوسٌ فِيهَا».

1272- Ahmed, Ebu Sa'id (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Cehennemin üzerine Sırat konulur. Onun üzerinde deve dikenleri (sa'dan dikenleri) gibi dikenler bulunur. Sonra insanlar oradan geçmeye çalışırlar. Kimisi hiç etkilenmeden selametle geçer. Kimisi biraz sıyrık alarak geçer. Kimisi belli bir süre tutulduktan sonra geçer. Kimisi de cehennemin içine düşer."

١٢٧٣ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ أَبِي بَكْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «يُحْمَلُ النَّاسُ عَلَى الصِّرَاطِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَتَتَقَادَعُ بِهِمْ جَنْبَتَا الصِّرَاطِ تَقَادُعَ الْفِرَاشِ فِي النَّارِ، فَيَنْجُو اللَّهُ تَعَالَى بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ» قَالَ: «ثُمَّ يُؤْذَنُ لِلْمَلَائِكَةِ وَالنَّبِيِّينَ وَالشُّهَدَاءِ أَنْ يَشْفَعُوا

1272-Ahmed (3/1) İbni Mace (2/1430) 37-Kitabu'z Zühd. 33-Yeniden diriliş babı. Bu hadis sahihtir. Müslim de, bunun bir benzerini (1/142) Kesfu'l Estar (4/181) 1-Kitabu'l İman. 81-Rü'yet (Allah'ı görme) yolunun bilinmesi babında rivayet etmiştir.

فَيَشْفَعُونَ وَيُخْرِجُونَ فَيَشْفَعُونَ وَيُخْرِجُونَ» زَادَ عَفَّانُ «مَرَّةً وَيَشْفَعُونَ وَيُخْرِجُونَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مَايَزِنُ ذَرَّةً مِنْ إِيمَانٍ».

1273- Ahmed, Ebu Bekre (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"İnsanlar kıyamet günü, Sırat'ın üzerine konulurlar. Kelebeklerin ateşe dökülmeleri gibi, Sırat'ın iki yanı onları cehenneme döker. Yüce Allah, rahmeti ile dilediğini kurtarır. Daha sonra meleklere, peygamberlere ve şehidlere şefaat etmeleri için izin verilir. Onlar da şefaatte bulunarak (cehenneme düşmüş olanların bazılarını) oradan çıkarırlar."

Affan, bir rivayetinde yukarıdakine ilaveten şu ifadeye yer vermiştir:

"(Sözü edilen kimseler) şefaatte bulunarak, kalplerinde zerre ağırlığınca iman bulunanları oradan çıkarırlar."

Bir Açıklama

Bu hadisi şerifte, Sırat'ın iki yanının bulunacağı bildirilmektedir. Bu ise, Sırat'ın kılıç gibi keskin olduğunu bildiren nasların te'vil edilmesi gerektiğini göstermektedir. Buna göre, Sırat'ın kılıçtan daha keskin olacağını bildiren hadisi şeriflerle anlatılmak istenen, oradan geçmenin oldukça zor ve korkulu olacağıdır. Bazıları ise her bir insanın kendi durumuna göre Sırat'ının olacağı görüşünü ileri sürmüşlerdir.

١٢٧٤ــ رَوَى التِّرمِذِيُّ عَنْ مُجَاهِدِ بْنِ جَبْرٍ قَالَ: قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: أَتَدْرُونَ مَاسَعَةُ جَهَنَّمَ؟ قُلْتُ: لاَ، قَالَ: أَجَلْ وَاللَّهِ مَاتَدْرِي، حَدَّثَتْنِي عَائِشَةُ: أَنَّهَا سَأَلَتْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ﴾ [الزمر: ٦٧] قَالَتْ: قُلْتُ: فَأَيْنَ النَّاسُ يَوْمَئِذٍ يَارَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «عَلَى جِسْرِ جَهَنَّمَ».

1273-Ahmed (5/43) Ravdu'd Dani (2/142) Keşfu'l Estar (4/181) Mecmau'z Zevaid (10/359) Müellif bu hadisle ilgili olarak şu açıklamayı yapmıştır: "Bunu Ahmed rivayet etmiştir. Ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir. Yine Taberani de, Mu'cemu'l Sağir'de ve Mu'cemu'l Kebir'de bunun bir benzerini rivayet etmiştir. Bu hadisi aynı şekilde Bezzar da rivayet etmiştir. Onun ravileri de, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir."

1274- Tirmizi, Mucahid bin Cebr (r.a)'in şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"İbni Abas (r.a) "Cehennemin ne kadar geniş olduğunu biliyor musunuz?" diye sordu. Ben "Hayır" dedim. Bunun üzerine şöyle söyledi:

"Evet, vallahi bilemezsin. Bana Hz. Aişe (r.a)'nin bildirdiğine göre, kendisi Resulullah (a.s)'a, yüce Allah'ın:

"Bütün yeryüzü kıyamet günü O'nun avucundadır. Gökler O'nun kudreti ile dürülmüş olacaktır." (1) sözü ile ilgili olarak soru sormuş. Hz. Aişe (r.a) bana şöyle söyledi:

"Ben Resulullah (a.s)'a: "Ey Allah'ın Resulü! O gün insanlar nerede olacaklardır?" diye sordum. Resulullah (a.s) da: "Cehennemin köprüsünün üzerinde" diye buyurdu."

Bir Açıklama

Bir başka hadisi şerifte insanların o gün, köprünün öncesinde bir karanlık içinde bulunacakları bildirilmiştir. Bu iki hadisi şerifin arası şu şekilde birleştirilebilir: İnsanlardan bazıları, o sırada Sırat'ı geçmeye başlamış olacaklar, bazıları ise henüz beklemekte olacaklardır.

١٢٧٥ــ رَوَى التِّرمِذِيُّ عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «شِعَارُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى الصِّرَاطِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ: رَبِّ سَلِّمْ سَلِّمْ».

1275- Tirmizi, Muğire bin Şu'be (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Mü'minlerin Sırat üzerindeki sözleri, "Ey Allah'ım kurtar! Kurtar!" olacaktır."

١٢٧٦ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يَخْلُصُ الْمُؤْمِنُونَ مِنَ النَّارِ، فَيُحْبَسُونَ عَلَى قَنْطَرَةٍ بَيْنَ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ، فَيُقْتَصُّ

1274-Tirimizi (5/372) 48-Kitabu Tefsiri'l Kur'an. 41-Zümer suresi babı. Tirmizi bu hadisin hasen, sahih, garib olduğunu söylemiştir.

1275-Tirmizi (4/621) 38-Kitabu Sıfati'l Kıyame. 9-Sur'un durumunun ne olacağı hakkında gelen rivayetler babı. Tirmizi, bu hadisin şahitleri ile birlikte (şahitlerinin gözönüne alınması halinde) hasen derecesinde olduğunu söylemiştir.

1) Zümer Suresi: 67

لِبَعْضِهِمْ مِنْ بَعْضٍ مَظَالِمُ كَانَتْ بَيْنَهُمْ فِي الدُّنْيَا، حَتَّى إِذَا هُذِّبُوا وَنُقُّوا، أُذِنَ لَهُمْ فِي دُخُولِ الْجَنَّةِ، فَوَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لأَحَدُهُمْ أَهْدَى بِمَنْزِلِهِ فِي الْجَنَّةِ مِنْهُ بِمَنْزِلِهِ كَانَ فِي الدُّنْيَا».

1276- Buhari, Ebu Said el Hudri (r.a)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Mü'minler, cehennemden kurtulurlar ve cennet ile cehennem arasında bulunan bir köprünün üzerinde bekletilirler. Burada, dünyada iken birbirlerine karşı işlemiş oldukları haksızlıklarının kısas uygulaması yapılır. Burada tümü 'te'dib edilip arındırıldıktan sonra cennete girmelerine izin verilir. Muhammed'in canı elinde olana yemin ederim ki, onlardan biri cennetteki evini, dünyadaki evini bulduğundan daha kolay bir şekilde bulabilecektir."

١٢٧٧ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ فِي الأَوْسَطِ عَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يَجِيءُ الظَّالِمُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتَّى إِذَا كَانَ عَلَى جِسْرِ جَهَنَّمَ بَيْنَ الظُّلْمَةِ وَالْوَعْرَةِ لَقِيَهُ الْمَظْلُومُ فَعَرَفَهُ وَعَرَفَ مَا ظَلَمَهُ بِهِ فَمَا يَبْرَحُ الَّذِينَ ظُلِمُوا يَقْصُونَ مِنَ الَّذِينَ ظَلَمُوا حَتَّى يَنْتَزِعُوا مَا فِي أَيْدِيهِمْ مِنَ الْحَسَنَاتِ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ لَهُمْ حَسَنَاتٌ رُدَّ عَلَيْهِمْ مِنْ سَيِّئَاتِهِمْ حَتَّى يُورَدَ الدَّرْكَ الأَسْفَلَ مِنَ النَّارِ».

1277- Taberani, Mu'cemu'l Evsat'ta Ebu Umame (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kıyamet gününde haksızlık yapan (zalim) kişi getirilir. Cehennem köprüsünün üzerinde karanlık ve dehşet arasında kaldığı sırada haksızlığa uğrayan (mazlum) kişi karşısına çıkar. Haksızlığa uğrayan, haksızlık yapanı tanır ve onun kendisine nasıl bir haksızlık yapmış olduğunu da hatırlar. Bu şekilde haksızlığa uğratılanlar, haksızlık yapanlardan haklarını tümüyle almadıkça yerlerinden ayrılmazlar. Öyle ki, haksızlık edenlerin (zalimlerin) iyilikleri (sevapları) ellerinden alınır. Sevaplarının bulunmaması halinde ise haksızlığa uğratılmış olanların günahları onlara yüklenir. Zalimler bu şekilde cehennemin en

---

1276-Buhari (11/395) 81-Kitabu'r Rikak. 48-Kıyamet gününde kısasta bulunulması (hak sahiplerinin haklarının haksızlık etmiş olanlardan alınması) ile ilgili bab.

1277-Mecmau'z Zevaid (10/354) Müellif: "Bunu Taberani Evsat'ta rivayet etmiştir. Raviler sika görülmüşlerdir" demiştir.

alt tabakasını boylarlar."

Bir Açıklama

İbni Kesir, 'Nihaye'de Sırat'tan söz ederken şunları söylemektedir:

"İnsanlar, Mevkif'ten ayrılmalarının ardından, Sırat'ın öncesinde bir yerde karanlığın içinde kalırlar. Bu yer ise Hz. Aişe (r.a)'den rivayet edilen hadisi şerifte bildirildiğine göre cehennem köprüsünün üzerinde olacaktır. Söz konusu hadisi şerifte bildirildiğine göre Resulullah (a.s)'a: "Yerin ve göklerin başka yerlere ve göklere değiştirilecekleri günde insanlar nerede olacaklardır?" diye sorulmuş, Resulullah (a.s) da: "Köprünün öncesinde gelen bir karanlık içinde olacaklardır" diye buyurmuştur.

Bu yerde münafıklar, mü'minlerden ayrılacaklar ve onlardan geride kalacaklardır. Mü'minler ise onların önlerine geçeceklerdir. Bu arada mü'minlerle münafıkların arasına, münafıkların mü'minlere ulaşmalarına mani olacak bir köprü konacaktır.

Bu konuda yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"O gün iman sahibi erkeklerin ve iman sahibi kadınların, nurlarının önlerinde ve sağ yanlarında koştuğunu görürsün. (Kendilerine) "Bugün müjdeniz altlarından ırmaklar akan, içlerinde ebedi kalacağınız cennetlerdir" (denilir.) İşte büyük kurtuluş budur. O gün münafık erkekler ve münafık kadınlar, mü'minlere derler ki: "Bize bakın da sizin nurunuzdan alalım." Onlara; "Arkanıza dönün de nur arayın" denilir. Aralarına kapalı bir sur çekilir ki, onun içinde rahmet vardır, dış yönünde de azap. (Münafıklar) onlara seslenirler: "Biz de sizinle beraber değil miydik?" (Mü'minler) derler ki: "Evet, ama siz kendi canlarınıza kötülük ettiniz. İman edenlerin başlarına felaket gelmesini gözlediniz. Şüphe ettiniz. Kuruntular sizi aldattı. Allah'ın emri gelinceye kadar böyle hareket ettiniz. O çok aldatıcı şeytan sizi Allah hakkında aldattı. Bugün artık ne sizden, ne de inkar edenlerden fidye alınır! Varacağınız yer ateştir. Odur sizin layığınız. Ne kötü gidilecek yerdir orası." (1)

Yüce Allah, bir ayeti kerimesinde de şöyle buyurmaktadır:

"Ey iman edenler! Yürekten tevbe ederek Allah'a dönün ki, Rabb'iniz kötülüklerinizi örtsün, sizi içlerinden ırmaklar akan cennetlere koysun. Allah'ın peygamberini ve O'nunla beraber olan mü'minleri utandırmayacağı o gün, nurları önlerinde ve defterleri sağlarından verilmiş olarak yürürler. Ve "Rabb'imiz! Nurumuzu tamamla, bizi bağışla, doğrusu sen her şeye kadirsin" derler." (2)

---

1) Hadid Suresi: 12-15

2) Tahrim Suresi: 8

Ubeyd bin Umeyr'in şöyle söylediği bildirilmiştir:

"Ey insanlar bu (Sırat), uzununa bir köprüdür. Üst tarafı kaygan ve ıslaktır. Bu köprünün iki kenarında bulunan melekler: "Rabb'im kurtar!" derler. Sırat, cehennem köprüsü üzerinde kılıç gibi bir şeydir. Bunun üzerinde kancalar ve dikenler bulunur. Canım elinde olana yemin olsun ki, bir tek kanca ile Rebia ve Mudar kabilelerinden daha çok insan tutulur."

Sa'id bin Hilal'in de şöyle söylediği bildirilmiştir:

"Bize bildirildiğine göre, kıyamet günü Sırat, köprünün üzerinde olacaktır. O, bazı insanlar için kıldan daha ince olacaktır. Bazıları açısından ise geniş bir vadi gibi olacaktır." Bunu İbni Ebi Dünya rivayet etmiştir."

DOKUZUNCU KISIM

ŞEFAATLER

KONU İLE İLGİLİ RİVAYETLER

ŞEFAATLER

Şefaat, bir kimsenin başkası için iyilik istemesidir. Kıyamet gününde ise, peygamberler, melekler, ilimleriyle amel eden ilim adamları, salih insanlar, mü'minler ve mü'min erkeklerin ve kadınların küçük yaşta ölmüş olan çocukları şefaatte bulunacaklardır. Bunun gibi insanların bazı amelleri, Kur'an-ı Kerim ve oruç da şefaat edecektir.

Allah katında şefaat, ancak yüce Allah'ın izin vermesi ile olur.

Yüce Allah, ayeti kerimesinde şöyle buyuruyor:

"O'nun izni olmadan katında şefaat edecek kimdir?" (1)

"Onlar Allah'ın hoşnut olduğu kimseden başkasına şefaat edemezler." (2)

Resulullah (a.s)'ın şefaatlerinin en büyüklerinden birisi, hüküm verme işinin başlatılması için şefaatte bulunması olacaktır. Yine Sırat'tan geçmeye ve sonra cennete girilmesine izin verilmesi için şefaatte bulunması da, O'nun büyük şefaatlerinden olacaktır. Resulullah (a.s), bunun yanısıra bazı kimselerin hiç hesaba çekilmeden cennete girebilmeleri için şefaatte bulunacaktır. Yine hesaba çekildikten sonra azabı haketmiş oldukları ortaya çıkan bazı kimselerin azap görmemeleri için şefaatte bulunacaktır. Ayrıca mü'minlerin günahkarlarının cehennemden çıkarılmaları için şefaatte bulunacaktır. Resulullah (a.s)'ın şefaatlerinden birisi de, cennete girmiş olan mü'minlerin oradaki derecelerinin yükseltilmesi amacıyla olacaktır.

Mü'min bir kulun Resulullah (a.s)'ın şefaatini haketmesine neden olan amellerinden birisi, ezandan sonra dua ederek bu duada, Resulullah (a.s)'a 'vesile'nin ve 'Makam-ı Mahmud'un verilmesini istemesidir.

Yine Haremeyn'den (Mekke ile Medine'den) birinde ölmek de şefaati gerek-

---

1) Bakara Suresi: 255

2) Enbiya Suresi: 28

tiren sebeplerdendir. Resulullah (a.s)'a çok salat getirmek de şefaate neden olan amellerdendir.

Yüce Allah ayeti kerimesinde şöyle buyuruyor:

"Onlara şefaat edenlerin şefaatlerinin de bir yararı olmaz." (1)

Bu ayeti kerime, peygamberlerden, nebilerden, meleklerden, sıddıklardan, şehidlerden, salihlerden ve bunların dışında kalan iman sahiplerinden şefaatte bulunacak kimselerin şefaatlerinin, ancak küfür üzere ölmemiş olanlara bir yararı olabileceğini ortaya koymaktadır. Bundan önce şefaatle ilgili bazı naslar verdik. Bundan sonraki bölümlerde de yeri geldikçe şefaatle ilgili naslara yer verilecektir.

İbni Kesir, 'Nehaye' adlı eserinde Resulullah (a.s)'ın şefaatlerinin çeşitleri ile ilgili olarak şu açıklamada bulunmaktadır.

"Resulullah (a.s)'ın şefaatlerinin birinci türü, O'nun ilk ve en büyük şefaatidir. Bu şefaat, diğer peygamber ve mü'min kardeşleri içinden yalnızca O'na özel kılınmıştır. Yüce Allah'ın salat ve selamı, O'nun ve diğer bütün peygamberlerin üzerlerine olsun. Resulullah (a.s)'ın bu ilk ve en büyük şefaati, bütün yaratıkların arzuladıkları bir şefaat olacaktır. Hatta yüce Allah'ın yakın dostu Hz. İbrahim (a.s) ve yüce Allah'la konuşmuş olan Hz. Musa (a.s) da bu şefaatin gerçekleşmesini arzulayanlardan olacaklardır.

İnsanlar, bir şefaatte bulunması için önce Hz. Adem (a.s)'in yanına gideceker. Sonra da sırayla bütün peygamberlere başvuracaklar. Ama bunların tümü, şefaatte bulunmaktan çekinecek ve kendilerinin böyle bir şeyi gerçekleştirebilecek durumda olmadıklarını söyleyecekler. En sonunda bu iş, Hz. Adem (a.s)'in neslinden gelenlerin dünyada ve ahirette en üstünü olan ve Allahu Teala'nın sürekli peygamberi Hz. Muhammed (a.s)'e havale edilecektir. Hz. Muhammed (a.s):

"Ben bunu yaparım, ben bunu yaparım" diyecek. Sonra gidip şanı yüce olan Alllah'ın katında, kullarının arasında hüküm verme işini başlatması için şefaatte bulunacaktır. Yüce Allah da, insanları bulundukları yerlerde rahata kavuşturacak, içlerinden mü'min olanlarla kafir olanları ayırıp mü'min olanlara cennetle, kafir olanlara da cehennemle karşılık verecektir.

Resulullah (a.s)'ın şefaatlerinin ikinci ve üçüncü türü, iyilikleri ile kötülükleri (günahları ile sevapları) eşit çıkan bazı kimselerin cennete girmelerini ve kendilerinin cehenneme girmelerine hüküm verilmiş bazı kimselerin buraya girmemelerini sağlamak amacıyla olacaktır.

---

1) Müddessir Suresi: 48

Resulullah (a.s)'ın şefaatlerinin dördüncü türü, cennete girenlerin, buradaki derecelerinin, kendilerinin işlemiş oldukları ameller dolayısıyla kazanmış oldukları sevaplarının gerektirdiğinin üstünde bir dereceye yükseltilmesi amacıyla olacaktır.

Kadı Iyaz ve onun dışında kalan bazı ilim adamları Resulullah (a.s)'ın şefaatlerinin bir beşinci türünden daha söz etmişlerdir ki, o da bazı kimselerin hiç hesaba çekilmeden cennete girmelerinin sağlanması amacıyla olacaktır. Bu konuda herhangi bir delile rastlamış değiliz. Gördüğümüz kadarıyla Kadı Iyaz da, bunun delilini zikretmemiştir. Ancak daha sonra, Resulullah (a.s)'ın Ukkaşe bin Muhsen'e, yüce Allah'ın kendisini hiç hesaba çekilmeden cennete girecek olan yetmişbin kişiden eylemesi için dua ettiğine dair hadisi şerifi bulunmaktadır. Bu hadisi şerif, daha önce de geçtiği üzere, Buhari ve Müslim'in Sahih'lerinde yer almaktadır. Bu hadisi şerif, bu konuda bir delil olarak kabul edilebilir.

Ebu Abdullah Kurtubi de, 'Tezkire' adlı kitabında Resulullah (a.s)'ın şefaatlerinin bir altıncı türünden daha söz etmiştir. Bu ise, O'nun amcası Ebu Talib'in üzerindeki azabın hafifletilmesi amacıyla olacaktır.

Kurtubi, bu konuda, Sahih-i Müslim'de Ebu Said el Hudri (r.a)'den rivayet edilen hadisi şerifi delil göstermiştir. Orada bildirildiğine göre Resulullah (a.s), Ebu Said el Hudri (r.a)'nin yanında, amcası Ebu Talib'den söz etmiş ve şöyle buyurmuştur:

"Umarım ki, kıyamet günü, benim şefaatim ona yarar verir. Böylece cehennemin biraz hafif bir yerine konulur. Burada ateş ökçelerine kadar ulaşır ama bu (kadarcık) ateşten dolayı beyni kaynar."

Kurtubi, bunu bildirdikten sonra şöyle söylemektedir:

"Eğer birisi, yüce Allah'ın "Onlara şefaat edenlerin şefaatlerinin de bir yararı olmaz" (1) diye buyurduğunu söylerse, kendisine şöyle cevap verilir: "Müslümanların günahkarlarının cehennemden çıkarılıp cennete sokulmaları durumuna benzer şekilde, inançsız bir kimsenin cehennemden çıkarılması için şefaatin bir yararı olmaz."

Resulullah (a.s)'ın şefaatlerinin yedinci türü, O'nun, mü'minlerin tümüne birden cennete girmelerine izin verilmesi için şefaatte bulunmasıdır.

Resulullah (a.s)'ın şefaatlerinin sekizinci türü de, Hz. Muhammed (a.s) ümmetinden büyük günah işlemiş olmaları nedeniyle cehenneme girmiş olanlar hakkında gerçekleşecek şefaattir. Bu şefaat ile söz konusu kişiler, cehennemden

---

1) Müddessir Suresi: 48

çıkarılacaklardır. Bu konuyla ilgili olarak tevatür derecesine varacak kadar hadisi şerif rivayet edilmiştir."

Yapılan araştırmaların ortaya koyduğuna göre, Resulullah (a.s)'ın on ayrı şefaati olacaktır. Bunların başta gelenleri, hüküm verme işinin başlatılması, Sırat'tan geçilmesine izin verilmesi ve cennete girilmesine izin verilmesi amacıyla olacaktır. Bu şefaatlerden her biri, tüm insanların ilk önce Hz. Adem (a.s)' (a.s)'e, sonra da sırasıyla Hz. Nuh (a.s)'a, Hz. İbrahim (a.s)'e ve Hz. İsa (a.s)'ya başvurmalarının ardından, işin Hz. Muhammed (a.s)'e havale edilmesi üzerine gerçekleşecektir.

İbni Kesir'in açıklamalarında Sırat'ın geçilmesine ve cennete girilmesine izin verilmesi amacıyla olacak şefaatlerden söz edilmemiştir. Oysa Resulullah (a.s), insanların kıyamet gününde üç yerde topluca kendisine başvuracaklarını bildirmiştir. İfadelerde görülen bazı kapalılıklar nedeniyle, bu ifadelerle neyin kastedildiğinin kesin tesbiti, bazı kimseler açısından zor olmaktadır. Bundan önce değişik nedenlerle şefaatle ilgili nasslara yer verilmişti. Aşağıda da şefaatle ilgili nasların bazılarını veriyoruz.

KONU İLE İLGİLİ RİVAYETLER

١٢٧٨ــ رَوَى التِّرمِذِيُّ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَلاَ فَخْرَ، وَبِيَدِي لِوَاءُ الْحَمْدِ وَلاَ فَخْرَ، وَمَا مِنْ نَبِيٍّ يَوْمَئِذٍ ــ آدَمُ فَمِنْ سِوَاهُ ــ إِلاَّ تَحْتَ لِوَائِي، وَأَنَا أَوَّلُ مَنْ تَنْشَقُّ عَنْهُ الْأَرْضُ وَلاَ فَخْرَ» قَالَ: «فَيَفْزَعُ النَّاسُ ثَلاَثَ فَزَعَاتٍ، فَيَأْتُونَ آدَمَ، فَيَقُولُونَ: أَنْتَ أَبُونَا آدَمُ، فَاشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ، فَيَقُولُ: إِنِّي أَذْنَبْتُ ذَنْبًا فَأُهْبِطْتُ بِهِ إِلَى الْأَرْضِ، وَلَكِنِ ائْتُوا نُوحًا، فَيَأْتُونَ نُوحًا، فَيَقُولُ: إِنِّي دَعَوْتُ عَلَى أَهْلِ الْأَرْضِ دَعْوَةً فَأُهْلِكُوا، وَلَكِنِ ائْتُوا إِبْرَاهِيمَ، فَيَأْتُونَ إِبْرَاهِيمَ، فَيَقُولُ: إِنِّي كَذَبْتُ ثَلاَثَ كَذِبَاتٍ»، ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «مَا مِنْهَا كَذْبَةٌ إِلاَّ مَا حَلَّ بِهَا عَنْ دِينِ اللَّهِ، وَلَكِنِ ائْتُوا مُوسَى، فَيَأْتُونَ مُوسَى، فَيَقُولُ: قَدْ قَتَلْتُ نَفْسًا، وَلَكِنِ ائْتُوا عِيسَى، فَيَأْتُونَ عِيسَى، فَيَقُولُ: إِنِّي عُبِدْتُ مِنْ دُونِ اللَّهِ، وَلَكِنِ ائْتُوا مُحَمَّدًا ﷺ، فَيَأْتُونِي، فَأَنْطَلِقُ مَعَهُمْ» . قَالَ ابْنُ جُدْعَانَ: قَالَ أَنَسٌ: فَكَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ، قَالَ: «فَآخُذُ بِحَلْقَةِ بَابِ الْجَنَّةِ، فَأُقَعْقِعُهَا، فَيُقَالُ: مَنْ هَذَا؟ فَيُقَالُ: مُحَمَّدٌ، فَيَفْتَحُونَ لِي وَيُرَحِّبُونَ، فَيَقُولُونَ: مَرْحَبًا، فَأَخِرُّ

سَاجِدًا، فَيُلْهِمُنِي اللَّهُ مِنَ الثَّنَاءِ وَالْحَمْدِ، فَيُقَالُ لِي: اِرْفَعْ رَأْسَكَ، سَلْ تُعْطَ، وَاشْفَعْ تُشَفَّعْ، وَقُلْ يُسْمَعْ لِقَوْلِكَ، وَهُوَ الْمُقَامُ الْمَحْمُودُ الَّذِي قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: ﴿عَسَى أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَحْمُودًا﴾ » قَالَ سُفْيَانُ: لَيْسَ عَنْ أَنَسٍ إِلاَّ هَذِهِ الْكَلِمَةُ: «فَآخُذُ بِحَلْقَةِ بَابِ الْجَنَّةِ فَأُقْعِقِعُهَا».

1278- Tirmizi, Ebu Said el Hudri (r.a)'den şöyle rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Övülmek için söylemiyorum ama, kıyamet gününde ben Adem (a.s)'in soyundan gelenlerin efendisiyim (seyyidiyim.)

Yine övünmek için söylemiyorum ama, hamd sancağı benim elimde olacaktır. O günde Adem (a.s) ve onun dışında kalan peygamberlerden hiçbiri ayrı olmaksızın peygamberlerin tümü, benim sancağımın altında olacaktır.

Övünmek için söylemiyorum ama, kendisi için yer yarılacak (kabrinden ilk çıkacak kişi) olan ilk kişi benim. İnsanlar üç yerde (peygamberlerin) şefaatlerine sığınırlar. Bu olaylarda Adem (a.s)'e başvuracak:

"Sen babamız Adem (a.s)'sin. Rabb'inin katında bizim için şefaatte bulun" derler. Hz. Adem (a.s) ise:

"Ben bir hata işledim, onun yüzünden yeryüzüne atıldım. Ancak siz Nuh (a.s)'a gidin" der. Bunun üzerine insanlar Hz. Nuh (a.s)'a giderler. Hz. Nuh (a.s) da:

"Ben yeryüzü halkı için bir duada bulundum. Bu dua nedeniyle tümü birden helak oldular. Siz İbrahim (a.s)'e gidin" der. Bunun üzerine insanlar Hz. İbrahim (a.s)'e giderler. Hz. İbrahim (a.s)' de:

"Ben üç yerde yalan söyledim" der. Resulullah (a.s) bunu söyledikten sonra şöyle buyurdu:

"Bunların her biri, yüce Allah'ın dinini kurtarmak amacıyla söylenilmiş yalandı." (Daha sonra Hz. İbrahim (a.s) sözüne şöyle devam eder):

"Ancak siz İsa (a.s)'ya gidin" der. Bunun üzerine insanlar Hz. İsa (a.s)'ya giderler. Hz. İsa (a.s) da:

1278- Tirmizi (4/308) 48-Kitabu Tefsiri'l Kur'an. 18-İsra suresi babı. Tirmizi, bu hadisin hasen olduğunu söylemiştir. Tirmizi'nin Sünen'i Cami'inin tahkikçisi de, hadisin aynen Tirmizi'nin söylediği gibi olduğunu ifade etmiştir.

"İnsanlar Allah'ı bırakıp bana ibadet ettiler. Ancak siz Muhammed (a.s)'e gidin" der. Bunun üzerine insanlar bana gelirler. Ben de onlarla birlikte çıkarım."

İbni Cud'an şöyle bildirdi:

"Enes bin Malik (r.a) şöyle söyledi:

"Ben şu anda adeta Resulullah (a.s)'a bakıyor gibiyim. Resulullah (a.s) sözünün devamında şöyle buyurdu:

"Ben cennetin kapısının halkasından tutarak sallarım. "Kimdir?" denilir. "Muhammed (a.s)" diye cevap verilir. Benim için kapıyı açar ve beni muhabbetle karşılarlar. Bana "merhaba" derler. Ben secdeye kapanırım. Yüce Allah bana, bazı övgü (sena) ve hamd sözleri ilham eder. Sonra da:

"Kaldır başını! İste, istediğin verilecek, şefaat dile, şefaatin kabul edilecek, söyle, söylediğin dinlenecek" denilir. İşte bu, yüce Allah'ın "Olur ki, Rabb'in seni övülecek bir makama (Makam-ı Mahmud'a) yükseltir." (1) ayeti kerimesinde sözü edilen 'Makam-ı Mahmud'dur." Sufyan şöyle söyledi:

"Enes bin Malik (r.a)'ten nakledilen sadece, "Ben cennetin kapısının halkasından tutarak sallarım" sözüdür."

Bir Açıklama

Resulullah (a.s), hadisi şerifin baş tarafında insanların üç yerde peygamberlerin şefaatlerine sığınmalarından söz etmekte, sonra da olayı kısaltarak bildirmektedir. Sadece söz konusu üç sığınmanın sonuncusu olan insanların cennete girmelerine izin verilmesi için sağınmaları olayı, geniş şekilde verilmektedir. Söz konusu üç sığınmanın birincisi, hüküm verme işinin başlatılmasının, ikincisi de Sırat'tan geçilmesine izin verilmesinin sağlanması için olacaktır.

١٢٧٩ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «كُلُّ نَبِيٍّ سَأَلَ سُؤَالاً» ــ أَو قَالَ: «لِكُلِّ نَبِيٍّ دَعْوَةٌ قَدْ دَعَاهَا لأُمَّتِهِ ــ وَإِنِّي اخْتَبَأْتُ دَعْوَتِي شَفَاعَةً لأُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

1279- Buhari ve Müslim, Enes bin Malik (r.a)'ten rivayet etmişlerdir:

1279-Buhari (11/96) 80-Kitabu'd Da'vat. 1-Her peygamberin kesin kabul edilecek bir duasının olduğuna dair bab. Müsim (4/188) 1-Kitabu'l İman. 86-Resulullah (a.s)'ın duasını kıyamet gününe, ümmeti için sakladığına dair bab.

1) İsra Suresi: 79

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Herbir peygamber bir istekte bulundu (önemli bir istekte bulundu.)" -Yahut şöyle buyurdu: "Her bir peygambere özel bir dua hakkı tanınmıştı, (diğer peygamberlerin her biri) bu dualarını, ümmetleri hakkında kullandılar"- Ben ise duamı kıyamet gününde ümmetime şefaatte bulunmak amacıyla sakladım."

Müslim'in rivayetinde bildirildiğine göre ise Resulullah (a.s) şöyle buyurmuştur:

"Ben, cennette şefaatte bulunacak olanların ilkiyim. Ve ben kıyamet gününde kendisine uyanların sayısı en çok olan peygamberim. Aynı şekilde ben cennetin kapısını ilk çalacak olanım." (1)

١٢٨٠ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ حُذَيْفَةَ بْنِ الْيَمَانِ، وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «يَجْمَعُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى النَّاسَ، فَيَقُومُ الْمُؤْمِنُونَ حَتَّى تُزْلَفَ لَهُمُ الْجَنَّةُ، فَيَأْتُونَ آدَمَ، فَيَقُولُونَ: يَا أَبَانَا، اسْتَفْتِحْ لَنَا الْجَنَّةَ فَيَقُولُ: وَهَلْ أَخْرَجَكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ إِلاَّ خَطِيئَةُ أَبِيكُمْ؟ لَسْتُ بِصَاحِبِ ذَلِكَ، اذْهَبُوا إِلَى ابْنِي إِبْرَاهِيمَ خَلِيلِ اللَّهِ» قَالَ: «فَيَقُولُ إِبْرَاهِيمُ: لَسْتُ بِصَاحِبِ ذَلِكَ، إِنَّمَا كُنْتُ خَلِيلاً مِنْ وَرَاءَ وَرَاءَ، اعْمِدُوا إِلَى مُوسَى الَّذِي كَلَّمَهُ تَكْلِيمًا» قَالَ: «فَيَأْتُونَ مُوسَى، فَيَقُولُ: لَسْتُ بِصَاحِبِ ذَلِكَ، اذْهَبُوا إِلَى عِيسَى كَلِمَةِ اللَّهِ وَرُوحِهِ، فَيَقُولُ عِيسَى: لَسْتُ بِصَاحِبِ ذَلِكَ، فَيَأْتُونَ مُحَمَّدًا ﷺ ، فَيَقُومُ فَيُؤْذَنُ لَهُ، وَتُرْسَلُ الْأَمَانَةُ وَالرَّحِمُ، فَتَقُومَانِ جَنْبَتَيِ الصِّرَاطِ يَمِينًا وَشِمَالاً، فَيَمُرُّ أَوَّلُكُمْ كَالْبَرْقِ»، قَالَ: قُلْتُ بِأَبِي وَأُمِّي: أَيُّ شَيْءٍ كَالْبَرْقِ، قَالَ: «أَلَمْ تَرَوْا إِلَى الْبَرْقِ كَيْفَ يَمُرُّ وَيَرْجِعُ فِي طَرْفَةِ عَيْنٍ؟ كَمَرِّ الرِّيحِ، ثُمَّ كَمَرِّ الطَّيْرِ، وَشَدِّ الرِّجَالِ، تَجْرِي بِهِمْ أَعْمَالُهُمْ، وَنَبِيُّكُمْ قَائِمٌ عَلَى الصِّرَاطِ، يَقُولُ: رَبِّ سَلِّمْ سَلِّمْ، حَتَّى تَعْجِزَ أَعْمَالُ الْعِبَادِ، حَتَّى يَجِيءَ الرَّجُلُ فَلاَ يَسْتَطِيعُ السَّيْرَ إِلاَّ زَحْفًا».

1280- Müslim, Huzeyfe bin Yeman ile Ebu Hureyre (r.a.)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

1280-Müslim (1/188) 1-Kitabu'l İman. 84-Cennetin en alt derecede olanının kavuşacağı nimetlerle ilgili bab.

1) Müslim (1/1889) 1-Kitabu'l İman. 85-Resulullah (a.s)'ın "Ben insanların ilk şefaatte bulunacağıyım" sözü ile ilgili bab.

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Şanı yüce olan Allah insanları bir araya getirir. Mü'minler kalkarlar. Cennet de kendilerine yaklaştırılır. Bu sırada mü'minler Hz. Adem (a.s)'in yanına giderek:

"Ey babamız, bizim için cennetin kapısının açılmasını iste" derler. Hz. Adem (a.s):

"Sizin cennetten çıkarılmanızın nedeni babanızın işlemiş olduğu hatadan başka bir şey midir? Ben bunu yayapabilecek durumda değilim. Siz yüce Allah'ın yakın dostu (halili) olan oğlum Hz. İbrahim (a.s)'in yanına gidin" der. Hz. İbrahim (a.s) de:

"Ben bunu yapabilecek durumda değilim. Ben (çeşitli perdelerin) ardından yüce Allah'ın yakın dostu (halili) idim. Siz en iyisi yüce Allah'ın kendisi ile konuşmuş olduğu Hz. Musa (a.s)'ya gidin" der. Bunun üzerine Hz. Musa (a.s)'nın yanına giderler. O da:

"Ben bunu yapabilecek durumda değilim. Siz yüce Allah'ın ruhu ve kelimesi olan Hz. İsa (a.s)'ya gidin" der. Hz. İsa (a.s) da:

"Ben bunu yapabilecek durumda değilim" der. Bunun ardından Hz. Muhammed (a.s)'in yanına gelirler. Hz. Muhammed (a.s) kalkar. O'na izin verilir. Emanet ve rahm (akrabalık ilişkileri) ortaya konur. Bunlar Sırat'ın iki yanında dururlar. İlk geçeniniz şimşek gibi geçer."

Ravi dedi ki:

"Ben: "Anam babam sana feda olsun, şimşek gibi ne olabilir?" dedim. Şöyle buyurdu:

"Şimşeği görmediniz mi, nasıl bir göz açıp yumuncaya kadar çakıp çekiliyor. (Şimşek gibi geçenlerin ardından gidenler) rüzgar gibi geçerler. Onlardan sonrakiler, kuş uçması gibi geçerler. Sonrakiler adamların (hızla) geçmeleri gibi geçerler. Bu kişileri, amelleri Sırat'tan geçirecektir. Peygamberimiz de Sırat'ın üzerinde durarak "Ey Allah'ım kurtar, kurtar!" diyecek. Sonunda kulların amelleri onları geçiremez olacak. En son bir kişi gelir ve ancak yüzüstü sürünerek Sırat'tan geçer."

Bir Açıklama

Daha önce geçen hadisi şeriflerde insanların üç yerde Resulullah (a.s)'ın şefaatine sığınacakları ve Resulullah (a.s)'ın da bunların her birinde şefaatte bulunacağı belirtiliyordu. Bir keresinde insanlar arasında hükmün boşlatılması, bir keresinde cennete girmelerine izin verilmesi ve bir keresinde de Sırat'tan

geçmelerine izin verilmesi için Resulullah (a.s)'ın şefaati istenecektir. Yukarıdaki hadisi şerifte ise, bu sonuncudan yani insanların Sırat'tan geçmelerine izin verilmesi için olacak şefaatten söz edilmektedir.

١٢٨١ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ مَعْبَدِ بْنِ هِلاَلٍ الْعَنَزِيِّ، قَالَ: اِنْطَلَقْنَا إِلَى أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، وَنَشْفَعْنَا بِثَابِتٍ، فَأَتَيْنَاهُ إِلَيْهِ وَهُوَ يُصَلِّي الضُّحَى فَاسْتَأْذَنَ لَنَا ثَابِتٌ، فَدَخَلْنَا عَلَيْهِ، وَأَجْلَسَ ثَابِتًا مَعَهُ عَلَى سَرِيرِهِ فَقَالَ لَهُ: يَا أَبَا حَمْزَةَ، إِنَّ إِخْوَانَكَ مِنْ أَهْلِ الْبَصْرَةِ يَسْأَلُونَكَ أَنْ تُحَدِّثَهُمْ حَدِيثَ الشَّفَاعَةِ، فَقَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ ﷺ ، قَالَ: «إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ مَاجَ النَّاسُ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ، فَيَأْتُونَ آدَمَ، فَيَقُولُونَ: اشْفَعْ لِذُرِّيَّتِكَ، فَيَقُولُ: لَسْتُ لَهَا، وَلَكِنْ عَلَيْكُمْ بِإِبْرَاهِيمَ، فَإِنَّهُ خَلِيلُ اللَّهِ، فَيَأْتُونَ إِبْرَاهِيمَ، فَيَقُولُ لَسْتُ لَهَا، وَلَكِنْ عَلَيْكُمْ بِمُوسَى، فَإِنَّهُ كَلِيمُ اللَّهِ، فَيُؤْتَى مُوسَى، فَيَقُولُ: لَسْتُ لَهَا: وَلَكِنْ عَلَيْكُمْ بِعِيسَى، فَإِنَّهُ رُوحُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ، فَيُؤْتَى عِيسَى، فَيَقُولُ: لَسْتُ لَهَا، وَلَكِنْ عَلَيْكُمْ بِمُحَمَّدٍ، فَأُوتَى فَأَقُولُ: أَنَا لَهَا، ثُمَّ أَنْطَلِقُ فَأَسْتَأْذِنُ عَلَى رَبِّي، فَيُؤْذَنُ لِي، فَأَقُومُ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَأَحْمَدُهُ بِمَحَامِدَ لاَأَقْدِرُ عَلَيْهَا إِلاَّ أَنْ يُلْهِمَنِيهَا، ثُمَّ أَخِرُّ لِرَبِّنَا سَاجِدًا، فَيَقُولُ: يَا مُحَمَّدُ، اِرْفَعْ رَأْسَكَ، وَقُلْ يُسْمَعُ لَكَ، وَسَلْ تُعْطَهْ، وَاشْفَعْ تُشَفَّعْ، فَأَقُولُ: يَارَبِّ أُمَّتِي أُمَّتِي، فَيَقُولُ: اِنْطَلِقْ، فَمَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ بُرَّةٍ أَوْ شَعِيرَةٍ مِنْ إِيمَانٍ فَأَخْرِجْهُ مِنْهَا، فَأَنْطَلِقُ فَأَفْعَلُ، ثُمَّ أَرْجِعُ إِلَى رَبِّي فَأَحْمَدُهُ بِتِلْكَ الْمَحَامِدِ، ثُمَّ أَخِرُّ لَهُ سَاجِدًا، فَيُقَالُ لِي: يَا مُحَمَّدُ، اِرْفَعْ رَأْسَكَ، وَقُلْ يُسْمَعْ لَكَ، وَسَلْ تُعْطَهْ، وَاشْفَعْ تُشَفَّعْ، فَأَقُولُ: يَارَبِّ أُمَّتِي أُمَّتِي، فَيُقَالُ لِي: اِنْطَلِقْ، فَمَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ مِنْ إِيمَانٍ فَأَخْرِجْهُ مِنْهَا، فَأَنْطَلِقُ فَأَفْعَلُ، ثُمَّ أَعُودُ إِلَى رَبِّي فَأَحْمَدُهُ بِتِلْكَ الْمَحَامِدِ، ثُمَّ أَخِرُّ لَهُ سَاجِدًا، فَيُقَالُ لِي: يَا مُحَمَّدُ، اِرْفَعْ رَأْسَكَ وَقُلْ يُسْمَعْ لَكَ، وَسَلْ تُعْطَهْ، وَاشْفَعْ تُشَفَّعْ، فَأَقُولُ: يَارَبِّ، أُمَّتِي أُمَّتِي. فَيُقَالُ لِي: اِنْطَلِقْ، فَمَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ أَدْنَى أَدْنَى أَدْنَى مِنْ مِثْقَالِ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ مِنْ إِيمَانٍ فَأَخْرِجْهُ مِنَ النَّارِ، فَأَنْطَلِقُ فَأَفْعَلُ» هَذَا حَدِيثُ أَنَسٍ الَّذِي أَنْبَأَنَا بِهِ، فَخَرَجْنَا مِنْ عِنْدِهِ، فَلَمَّا كُنَّا بِظَهْرِ الْجَبَّانِ، قُلْنَا: لَوْ مِلْنَا إِلَى الْحَسَنِ فَسَلَّمْنَا عَلَيْهِ وَهُوَ مُسْتَخْفٍ فِي دَارِ أَبِي

خَلِيفَةَ؟ قَالَ: فَدَخَلْنَا عَلَيْهِ، فَسَلَّمْنَا عَلَيْهِ، قُلْنَا: يَا أَبَا سَعِيدٍ، جِئْنَا مِنْ عِنْدِ أَخِيكَ أَبِي حَمْزَةَ، فَلَمْ نَسْمَعْ بِمِثْلِ حَدِيثٍ ــ حَدَّثَنَاهُ فِي الشَّفَاعَةِ، قَالَ: هِيهِ، فَحَدَّثْنَاهُ الْحَدِيثَ، فَقَالَ: هِيهِ، قُلْنَا: مَازَادَنَا؟ قَالَ: قَدْ حَدَّثَنَا بِهِ مُنْذُ عِشْرِينَ سَنَةً، وَهُوَ يَوْمَئِذٍ جَمِيعٌ، وَلَقَدْ تَرَكَ شَيْئًا مَا أَدْرِي: أَنَسِيَ الشَّيْخُ، أَمْ كَرِهَ أَنْ يُحَدِّثَكُمْ فَتَتَّكِلُوا؟ قُلْنَا لَهُ: حَدِّثْنَا، فَضَحِكَ وَقَالَ: خُلِقَ الْإِنْسَانُ مِنْ عَجَلٍ، مَاذَكَرْتُ لَكُمْ هَذَا إِلاَّ وَأَنَا أُرِيدُ أَنْ أُحَدِّثَكُمُوهُ، قَالَ: «ثُمَّ أَرْجِعُ إِلَى رَبِّي فِي الرَّابِعَةِ، فَأَحْمَدُهُ بِتِلْكَ الْمَحَامِدِ، ثُمَّ أَخِرُّ لَهُ سَاجِدًا، فَيُقَالُ لِي: يَا مُحَمَّدُ، ارْفَعْ رَأْسَكَ، وَقُلْ يُسْمَعُ لَكَ، وَسَلْ تُعْطَهْ وَاشْفَعْ تُشَفَّعْ، فَأَقُولُ: يَارَبِّ، ائْذَنْ لِي فِيمَنْ قَالَ: لاَإِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ، قَالَ: فَلَيْسَ ذَلِكَ إِلَيْكَ، وَلَكِنْ وَعِزَّتِي وَكِبْرِيَائِي وَعَظَمَتِي لأُخْرِجَنَّ مِنْهَا مَنْ قَالَ: لاَإِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ» قَالَ: فَأَشْهَدُ عَلَى الْحَسَنِ أَنَّهُ حَدَّثَنَا بِهِ أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ ــ أُرَاهُ قَالَ: قَبْلَ عِشْرِينَ سَنَةً ــ وَهُوَ يَوْمَئِذٍ جَمِيعٌ.

1281- Buhari ve Müslim, Ma'bed bin Hilal el-Anezi (r.a.)'nin şöyle söylediğini rivayet etmişlerdir:

"Enes bin Malik (r.a.)'in yanına gitmek üzere yola çıktık. Sabit'i de yanımıza aldık. (Burada "Sabit" denilirken kasdedilen Sabit el-Bunani'dir - Çeviren) Birlikte Enes bin Malik (r.a.)'in yanına vardık. Vardığımızda Duha (kuşluk) namazı kılıyordu. Sabit bizim için izin istedi. Birlikte yanına girdik. Sabit'in seririnin (yatak divanının) üzerine oturttu. Sabit kendisine:

"Ey Ebu Hamza! Basra halkından kardeşlerin senin kendilerine şefaat hadisini nakletmeni istiyorlar" dedi. Enes bin Malik (r.a.) de şöyle bildirdi:

"Hz. Muhammed (a.s) bize şöyle buyurdu:

"Kıyamet günü olduğunda insanlar birbirlerine karışırlar. Hz. Adem (a.s)'in yanına giderek; "Neslin için şefaatte bulun" derler. Hz. Adem (a.s):

"Ben bunu yapabilecek durumda değilim. Ancak siz yüce Allah'ın yakın dostu (halili) Hz. İbrahim (a.s)'in yanına gidin" der. Bunun üzerine insanlar Hz. İbrahim (a.s)'in yanına giderler. O da:

"Ben bunu yapabilecek durumda değilim. Ancak siz Hz. Musa (a.s)'nın

---

1281-Buhari (13/473) 79-Kitabu't Tevhid. 36-Şanı yüce olan Rabb'in kıyamet gününde peygamberlerle ve diğerleriyle konuşması babı. Müslim (1/182) 1-Kitabu'l İman. 84-Cennetin en alt derecede olanının durumu ile ilgili bab.

yanına gidin. Allahu Teala onunla konuşmuştur." der. Sonra Hz. Musa (a.s)'nın yanına gidilir. Hz. Musa (a.s) da:

"Ben bunu yapabilecek durumda değilim. Ancak siz Hz. İsa (a.s)'nın yanına gidin. O, yüce Allah'ın ruhu ve kelimesidir" der. Bundan sonra Hz. İsa (a.s)'nın yanına gidilir. O da:

"Ben bunu yapabilecek durumda değilim. Ancak siz Hz. Muhammed (a.s)'in yanına gidin" der. Sonra bana gelinir. Ben:

"Ben bunu yapabilecek durumdayım" derim ve çıkarım. Rabb'imin huzuruna varmak üzere izin isterim. Bana izin verilir. Yüce Allah'ın huzurunda durur, ancak O'nun bana ilham etmesi ile bilebileceğim bir takım hamd sözleri ile O'na hamd ederim. Sonra Rabb'imiz için secdeye kapanırım. Yüce Allah:

"Ey Muhammed (a.s) başını kaldır! Söyle, söylediğin dinlenecek. İşte, istediğin verilecek. Şefaat dile, şefaatin kabul edilecek" diye buyurur. Ben:

"Ey Rabb'im, ümmetimi istiyorum, ümmetimi" derim. Bunun üzerine:

"Çık, kalbinde bir buğday veya arpa tanesi ağırlığınca iman bulunanı oradan (cehennemden) çıkar" denilir. Sonra çıkar, belirtildiği kadar insanı oradan çıkarırım. Sonra tekrar Rabb'imin huzuruna dönerim. Söz konusu hamd sözleri ile yine O'na hamd ederim. Ardından yine O'nun için secdeye kapanırım. Yüce Allah:

"Ey Muhammed (a.s) başını kaldır! Söyle, söylediğin dinlenecek, iste istediğin verilecek. Şefaat dile, şefaatin kabul edilecek" diye buyurur. Ben:

"Ey Rabb'im, ümmetimi istiyorum, ümmetimi" derim. Bunun üzerine:

"Çık, kalbinde bir hardal tanesi ağırlığınca iman bulunanı oradan (cehennemden) çıkar" denilir. Sonra çıkar, belirtildiği kadar insanı oradan çıkarırım. Sonra tekrar Rabb'imin huzuruna dönerim. Söz konusu hamd sözleri ile yine O'na hamd ederim. Ardından yine O'nun için secdeye kapanırım. Yüce Allah:

"Ey Muhammed (a.s) başını kaldır! Söyle, söylediğin dinlenecek, iste istediğin verilecek. Şefaat dile, şefaatin kabul edilecek" diye buyurur. Ben:

"Ey Rabb'im, ümmetimi istiyorum, ümmetimi" derim. Bunun üzerine:

"Çık, kalbinde bir hardal tanesi ağırlığından çok daha az iman bulunanı cehennemden çıkar" denilir. Ben de çıkar, söylenileni yaparım."

Enes bin Malik (r.a.)'in bize rivayet ettiği hadisi şerif buydu. Biz ondan bu hadisi şerifi dinledikten sonra çıktık. Mezarlık civarına geldiğimizde, "Keşke Hasan'a (Hasan-ı Basri (r.a) -Çeviren) da bir uğrayıp selam versek. O, Ebu

Halife'nin evinde halktan uzak bir şekilde yaşıyor" dedik. Sonra onun yanına gittik. Kendisine selam verdik ve:

"Ey Ebu Sa'id! Kardeşin Ebu Hamza'nın yanından geliyoruz. Onun bize şefaatle ilgili olarak rivayet ettiği hadisi daha önce kimseden duymuş değildik" dedik.

"Söz konusu hadisi söyleyin bakalım" dedi. Biz kendisine bu hadisi aynen naklettik. "Devam edin" dedi. "Bundan fazla bir şey söylemedi" dedik.

Hasan (r.a) bunun üzerine şöyle söyledi:

"O, bu hadisi bize yirmi yıl önce rivayet etmişti. O zaman rivayet etmiş olduğu metin daha kapsamlıydı. O, bu seferinde bazı şeyleri aktarmamış. Acaba şeyh (Enes bin Malik r.a.) bir kısmı unuttuğundan dolayı mı, yoksa size naklet-mesi halinde sizin tembelliğe düşmenizden korktuğundan dolayı mı atladı bil-miyorum!" Biz kendisine:

"Öyleyse onun atlamış olduğu kısımları sen naklet!" dedik. Hasan (r.a) bizim bu sözümüze güldü ve:

"İnsan aceleci yaratılmıştır. Ben de zaten size bu kısmı nakletmek için böyle bir hatırlatmada bulundum" dedi ve sözüne şöyle devam etti:

"(Hadisin devamında bildirildiğine göre) Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Sonra dördüncü kez Rabb'imin huzuruna dönerim. Söz konusu hamd sözleri ile yine O'na hamd ederim. Ardından yine O'nun için secdeye kapanırım. Yüce Allah:

"Ey Muhammed (a.s) başını kaldır! Söyle, söylediğin dinlenecek. İste, iste-diğin verilecek. Şefaat dile, şefaatın kabul edilecek" diye buyurur. Ben:

"Ey Rabb'im. 'La ilahe illa'llah (Allah'tan başka ilah yoktur)' demiş olan her-kesi oradan (cehennemden) çıkarmam için izin vermeni istiyorum" derim. Yüce Allah da:

"Bu iş sana bırakılmış değildir. Ancak ben izzetim, yüceliğim ve büyüklüğüm adına 'la ilahe illa'llah' demiş olan herkesi oradan çıkaracağım" diye buyurur."

Ravi dedi ki:

"Hasan (r.a)'ın bunu, kendisinin Enes bin Malik (r.a.)'ten duymuş olduğunu ifade ederek bize rivayet ettiğine şahidim. Hasan (r.a), kendisinin bu hadisi şerifi yirmi yıl kadar önce duyduğunu ve hadisin o zaman (kendisine rivayet edilmiş olan şeklinin) daha kapsamlı olduğunu ifade etti."

١٢٨٢ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ تَعْلِيقًا: عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَنَسٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «يُحْبَسُ الْمُؤْمِنُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ...» وَذَكَرَ نَحْوَهُ، وَفِي آخِرِهِ: «مَا بَقِيَ فِي النَّارِ إِلاَّ مَنْ حَبَسَهُ الْقُرْآنُ» . أَيْ وَجَبَ عَلَيْهِ الْخُلُودُ، ثُمَّ تَلاَ هَذِهِ الآيَةَ: ﴿عَسَى أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَحْمُودًا﴾ قَالَ: وَهَذَا الْمَقَامُ الْمَحْمُودُ الَّذِي وُعِدَهُ نَبِيُّكُمْ ﷺ .

1282- Buhari, muallak olarak (senedini vermeden) Katade'nin, Enes bin Malik (r.a)'ten rivayeti ile nakletmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kıyamet günü mü'minler bir yerde tutulurlar..." hadisin devamında yukarıdakinin benzeri bir metin vermektedir. Sonunda ise:

"Bundan sonra cehennemde sadece Kur'an-ı Kerim'in unuttuğu kimseler- sonsuza kadar orada kalmalarına hükmedilmiş olanlar- kalır." ifadesine yer verilmektedir. Bu rivayette bildirildiğine göre (ravi) daha sonra şu ayeti kerimeyi okudu:

"Olur ki, Rabb'in seni övülecek bir makama (Makam-ı Mahmud'a) yükseltir." (1) Ardından da şöyle söyledi:

"İşte sizin peygamberinize (a.s) va'dedilmiş olan Makam-ı Mahmud budur."

Bir rivayette de şöyle bir ilaveye yer verilmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"La ilahe illa'llah diyen ve kalbinde bir arpa tanesi ağırlığınca iyilik (sevap) bulunan kimse cehennemden çıkarılır. Sonra, "La ilahe illa'llah' diyen ve kalbinde bir buğday tanesi ağırlığınca iyilik (sevap) bulunan kimse cehennemden çıkarılır. Sonra, "La ilahe illa'llah' diyen ve kalbinde bir zerre ağırlığınca iyilik (sevap) bulunan kimse cehennemden çıkarılır." (2)

Bir Açıklama

Bu hadisi şerif, insanların üçüncü sığınmalarından, yani cennete girmelerine izin verilmesi için olacak sığınmalarından söz etmektedir. Daha önce de dikkat

---

1282- Buhari (13/422) 79- Kitabu't Tevhid. 24- Yüce Allah'ın "O gün bazı yüzler parıldayacaktır..." sözü ile ilgili bab.

1) İsra Suresi: 79

2) Buhari (13/392) 79-Kitabu't Tevhid. 19-Yüce Allah'ın "Onu elimle yarattığımda..." sözü ile ilgili bab.

çektiğimiz üzere, asıl anlatılmak istenenin anlatılmasını sağlamak amacıyla hadis özetlenerek verilmiştir. Buradaki hadisi şerif aynı zamanda, mü'minlerden cehenneme girmiş olanların oradan çıkarılmalarına yarayacak şefaatten söz etmektedir.

١٢٨٣ــ رَوَى التِّرمِذِيُّ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَنْ يَشْفَعَ لِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَقَالَ: «أَنَا فَاعِلٌ إِنْ شَاءَ اللَّهُ» قُلْتُ: فَأَيْنَ أَطْلُبُكَ؟ قَالَ: «أَوَّلُ مَا تَطْلُبُنِي عَلَى الصِّرَاطِ» قُلْتُ: فَإِنْ لَمْ أَلْقَكَ عَلَى الصِّرَاطِ؟ قَالَ: «فَاطْلُبْنِي عِنْدَ الْمِيزَانِ» قُلْتُ: فَإِنْ لَمْ أَلْقَكَ عِنْدَ الْمِيزَانِ؟ قَالَ: «فَاطْلُبْنِي عِنْدَ الْحَوْضِ، فَإِنِّي لَأُخْطِئُ هَذِهِ الثَّلَاثَةَ مَوَاطِنَ».

1283- Tirmizi, Enes bin Malik (r.a.)'in şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s)'tan kıyamet gününde benim için şefaatte bulunmasını istedim. Resulullah (a.s) "İnşallah, bunu yapacağım" diye buyurdu. Kendisine: "Seni nerede arayayım?" diye sordum. "Beni ilk olarak Sırat'ın başında ara" diye buyurdu. "Peki burada bulamazsam?" dedim. "O zaman beni Mizan başında ara!" diye buyurdu. "Peki Mizan'ın başında da bulamazsam?" dedim. Bunun üzerine Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"O zaman Havz'ın (Hâvz-ı Kevser'in) başında ara. Ben bu üç yerin daşında herhangi bir yerde olmam."

١٢٨٤ــ رَوَى التِّرمِذِيُّ عَنْ عَوفِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «أَتَانِي آتٍ مِنْ عِنْدِ رَبِّي، فَخَيَّرَنِي بَيْنَ أَنْ يُدْخِلَ نِصْفَ أُمَّتِي الْجَنَّةَ، وَبَيْنَ الشَّفَاعَةِ، فَاخْتَرْتُ الشَّفَاعَةَ، فَهِيَ نَائِلَةٌ مَنْ مَاتَ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا».

1284- Tirmizi, Avf bin Malik (r.a.)'ten rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

1283-Tirmizi (4/621) 38-Sıfatu'l Kıyame. 9-Sırat'ın mahiyeti ile ilgili olarak gelen rivayetler babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, garib olduğunu söylemiştir.

1284-Tirmizi 54/621) 38-Sıfatu'l Kıyame. 13. bab. Senedi hasendir. İbni Mace (2/1441) 37-Kitabu'z Zühd. 37-Şefaatle ilgili bab'da bunun bir benzeri rivayet edilmiştir. İbni Mace'nin naklettiği rivayet Ebu Musa el Eş'ari'den rivayet edilmiştir. Mecmau'z Zevaid'de de, bunun sahih olduğu, ravilerinin de sika oldukları belirtilmiştir.

"Rabb'imin huzurundan biri gelip, benim ümmetimin yarısını cehennemden kurtarmama izin verilmesi ile bana şefaatte bulunma hakkının verilmesinden birini seçmemi istedi. Ben de şefaat hakkını seçtim. Şüphesiz bunun yararı, ümmetimden Allah'a ortak koşmadan ölmüş olan herkese ulaşır."

١٢٨٥ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ فِي الْأَوْسَطِ عَنْ جَابِرٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «يَفْتَقِدُ أَهْلُ الْجَنَّةِ نَاسًا كَانُوا يَعْرِفُونَهُمْ فِي الدُّنْيَا فَيَأْتُونَ الْأَنْبِيَاءَ فَيَذْكُرُونَهُمْ فَيَشْفَعُونَ فِيهِمْ فَيَشْفَعُونَ يُقَالُ لَهُمْ الطُّلَقَاءُ وَكُلُّهُمْ طُلَقَاءُ يُصَبُّ عَلَيْهِمْ مَاءُ الْحَيَاةِ».

1285- Taberani, Evsat'ta Cabir (r.a.)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Cennetlikler dünyada iken tanıdıkları bazı kimseleri orada göremezler. Peygamberlerinin yanlarına giderek bu durumu hatırlatırlar ve onlar için şefaatte bulunmalarını isterler. Peygamberler de şefaatte bulunurlar. Bunlara (peygamberlerin şefaatleri ile cehennemden çıkarılanlara) serbest bırakılanlar (tuleka) adı verilir. Bunların tümü (cehennemden) çıkarılırlar. Üzerlerine de hayat suyu dökülür."

١٢٨٦ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ فِي الْأَوْسَطِ وَالصَّغِيرِ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «يَدْخُلُ مِنْ أَهْلِ هَذِهِ الْقِبْلَةِ النَّارَ مَنْ لَايُحْصِي عَدَدَهُمْ إِلاَّ اللَّهُ مَا عَصَوا اللَّهَ وَاجْتَرَؤُوا عَلَى مَعْصِيَتِهِ وَخَالَفُوا طَاعَتَهُ فَيُؤْذَنُ لِي فِي الشَّفَاعَةِ فَأُثْنِي عَلَى اللَّهِ سَاجِدًا كَمَا أُثْنِي عَلَيْهِ قَائِمًا فَيُقَالُ لِي: ارْفَعْ رَأْسَكَ وَسَلْ تُعْطَهْ وَاشْفَعْ تُشَفَّعْ».

1286- Taberani, Evsat ve Sağir'de, Abdullah bin Amr bin el-As (r.a.)'tan rivayet etmiştir:

" Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Şu kıble ehlinden (bu kıbleye doğru namaz kılanlardan), sayılarını ancak yüce Allah'ın bilebileceği kadar insan cehenneme girer. Bunlar Allah'a isyan

---

1285-Mecmau'z Zevaid (10/379) Müellif: "Bunu Taberani, Evsat'ta rivayet etmiştir. İsnadı hasendir" demiştir.

1286-Ravdu'd Dani (1/80) Mecmau'z Zevaid (10/376) Müellif: "Bunu Taberani Evsat'ta ve Sağir'de rivayet etmiştir. İsnadı hasendir" demiştir.

etmiş olmazlar, ama günah işleme konusunda cür'etkarlık göstermiş ve O'na itaat edilmesi gereken yerde itaatsizlik etmiş olurlar. Benim onlar için şefaatte bulunmama izin verilir. Ben secdeye kapanıp ayakta iken yüce Allah'a övgüde bulunduğum (sena ettiğim) gibi, secde halinde de övgüde bulunurum (sena ederim) Sonra bana:

"Başını kaldır, iste, istediğin verilecek, şefaat dile, şefaatın kabul edilecek" denilir."

١٢٨٧ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «أَمَّا أَهْلُ النَّارِ الَّذِينَ هُمْ أَهْلُهَا، فَإِنَّهُمْ لاَيَمُوتُونَ فِيهَا وَلاَ يَحْيَوْنَ، وَلَكِنْ نَاسٌ أَصَابَتْهُمُ النَّارُ بِذُنُوبِهِمْ ــ أَوْ قَالَ: بِخَطَايَاهُمْ ــ فَأَمَاتَتْهُمْ إِمَاتَةً، حَتَّى إِذَا كَانُوا فَحْمًا أُذِنَ بِالشَّفَاعَةِ، فَجِيءَ بِهِمْ ضَبَائِرَ ضَبَائِرَ، فَبُثُّوا عَلَى أَنْهَارِ الْجَنَّةِ، ثُمَّ قِيلَ: يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ، أَفِيضُوا عَلَيْهِمْ، فَيَنْبُتُونَ نَبَاتَ الْحِبَّةِ فِي حَمِيلِ السَّيْلِ» فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ: كَأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَدْ كَانَ بِالْبَادِيَةِ.

1287- Müslim, Ebu Said el-Hudri (r.a.)'den rivayet etmiştir

" Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Asıl cehennemlikler (orada sonsuza kadar kalmalarına hükmedilenler) orada ne ölürler, ne de dirilirler. Ancak günahları -yahut 'işledikleri hataları' diye söyledi- yüzünden oraya girmiş olanlar, bir ölümle öldürülürler. En son iyice kömürleştiklerinde şefaatte bulunulması için izin verilir. Sonra gurup gurup getirilirler. Cennetin ırmaklarına atılırlar. Sonra:

"Ey cennetlikler! Onların üzerine (cennet sularından) dökün!" denilir. Bunun ardından onlar selin getirdiği birikintiler içindeki tanelerin bitmesi gibi biterler."

Oradakilerden bir adam şöyle söyledi:

"Resulullah (a.s) adeta sahradaymış gibi konuşuyordu (sahrada olanlarla benzetme yapıyordu.)"

١٢٨٨ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ

1287-Müslim (11172) 1-Kitabu'l İman. 82-Şefaatin hak olduğu ve tevhid inancına sahip olanların cehennemden çıkarılacakları ile ilgili bab.

قَالَ: «يَخْرُجُ قَوْمٌ مِنَ النَّارِ بِشَفَاعَةِ مُحَمَّدٍ ﷺ ، فَيَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ يُسَمَّوْنَ الْجَهَنَّمِيِّينَ».

1288- Buhari, İmran bin Husayn (r.a.)'dan rivayet etmiştir:

" Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"İnsanlardan bir topluluk Muhammed (a.s)'in şefaati ile cehennemden çıkar ve cennete girerler. Bunlar "cehennemden çıkarılanlar (cehennemiyyun)" diye adlandırılırlar."

١٢٨٩ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «يَخْرُجُ مِنَ النَّارِ قَوْمٌ بِالشَّفَاعَةِ، كَأَنَّهُمْ الثَّعَارِيرُ» ، قُلْنَا: مَا الثَّعَارِيرُ؟ قَالَ: «الضَّغَابِيسُ».

1289- Buhari ve **Müslim,** Cabir bin Abdullah (r.a.)'tan rivayet etmişlerdir:

" Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Bazı kimseler şefaat ile cehennemden çıkarlar. Bunlar kuşkonmaz bitkisi gibi olurlar."

Bir başka rivayette ifade şu şekilde geçmektedir:

"Yüce Allah bazı kimseleri cehennemden çıkarıp cennete sokar." (1)

Bir başka rivayette ise şöyle denilmektedir:

"Yüce Allah bazı kimseleri şefaatle cehennemden çıkarır."(2)

١٢٩٠ــ رَوَى ابْنُ مَاجَةَ عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «خُيِّرْتُ بَيْنَ الشَّفَاعَةِ وَبَيْنَ أَنْ يَدْخُلَ نِصْفُ أُمَّتِي الْجَنَّةَ. فَاخْتَرْتُ الشَّفَاعَةَ. لأَنَّهَا أَعَمُّ وَأَكْفَى. أَتَرَوْنَهَا لِلْمُتَّقِينَ؟ لاَ. وَلَكِنَّهَا لِلْمُذْنِبِينَ، الْخَطَّائِينَ الْمُتَلَوِّثِينَ».

1288-Buhari (11/416) 81-Kitabu'r Rikak. 51-Cennet ve cehennemin özelliği babı. Ebu Davud (4/236) Kitabu's Sünne. Şefaatle ilgili bab. Tirmizi (4/715) Kitabu Sıfati Cehennem. 10. bab.

1289-Buhari (11/416) 81-Kitabu'r Rikak. 51-Cennet ve cehennemin özelliği babı. Müslim (1/178) 1-Kitabu'l İman. 84-Cennetin en alt derecede olanının durumu ile ilgili bab.

1) Müslim, aynı yer.

2) Müslim, aynı yer.

1290- İbni Mace, Ebu Musa el-Eş'ari (r.a.)'den rivayet etmiştir:

" Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Ümmetimin yarısının cennete girmesi ile şefaatten birini seçmem istendi, ben şefaati seçtim. Çünkü o daha genel ve daha çok kimseye yeterlidir. Siz şefaatin takva sahipleri için mi olacağını sanıyorsunuz? Hayır, aksine şefaat; günahkarlar, hata işleyenler ve kirlenmişler için olacaktır."

١٢٩١ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ اَبِي أُمَامَةَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ : «صِنْفَانِ مِنْ أُمَّتِي لَنْ تَنَالَهُمَا شَفَاعَتِي: إِمَامٌ ظَلُومٌ غَشُومٌ، وَكُلُّ غَالٍ مَارِقٍ».

1291- Taberani, Ebu Umame (r.a.)'den rivayet etmiştir:

" Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Ümmetimden iki sınıf vardır ki, onlara şefaatim ulaşamaz. Bunlar: Zalim ve katı devlet başkanı ile şüpheci ve taşkın her bir kişidir."

١٢٩٢ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ: غَزَوْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي بَعْضِ أَسْفَارِهِ فَعَرَّسَ بِنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ، فَانْتَهَيْتُ فِي بَعْضِ اللَّيْلِ إِلَى مُنَاخِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَلَمْ أَجِدْهُ فَخَرَجْتُ أَطْلُبُهُ بَارِزًا، فَإِذَا رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَطْلُبُ مَا أَطْلُبُ. قَالَ فَبَيْنَا نَحْنُ كَذَلِكَ، إِذْ اِتَّجَهَ إِلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ . قَالَ: فَقُلْنَا يَارَسُولَ اللَّهِ! أَنْتَ بِأَرْضِ حَرْبٍ وَلاَ نَأْمَنُ عَلَيْكَ، فَلَوْلاَ إِذْ بَدَتْ لَكَ حَاجَةٌ قُلْتُ لِبَعْضِ أَصْحَابِكَ فَقَامَ مَعَكَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «إِنِّي سَمِعْتُ هَزِيزًا كَهَزِيزِ الرَّحَا، وَحَنِينًا كَحَنِينِ النَّحْلِ، وَأُتِيتُ آتٍ مِنْ رَبِّي فَخَيَّرَنِي بَيْنَ أَنْ يُدْخِلَ ثُلُثَ أُمَّتِي الْجَنَّةَ وَبَيْنَ الشَّفَاعَةِ، فَاخْتَرْتُ لَهُمْ شَفَاعَتِي وَعَلِمْتُ أَنَّهَا أَوْسَعُ لَهُمْ» قَالَ: فَقُلْنَا: يَارَسُولَ اللَّهِ ادْعُ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَنَا مِنْ أَهْلِ شَفَاعَتِكَ فَدَعَا لَهُمَا ثُمَّ إِنَّهُمَا اِنْتَهَيَا إِلَى أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَأَخْبَرَاهُمْ بِقَوْلِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: فَجَعَلُوا يَأْتُونَهُ وَيَقُولُونَ: يَارَسُولَ اللَّهِ ادْعُ

1290-İbni Mace (2(1441) 37-Kitabu'z Zühd. 37-Şefaatle ilgili bab. Mecmau'z Zevaid'de de, bunun sahih olduğu, ravilerinin de sika oldukları belirtilmiştir.

1291-Mu'cemu'l Kebir (8/337) Mecmau'z Zevaid (5/235) Müellif: "Bunu Taberani Kebir ve Evsat'ta rivayet etmiştir. Kebir'deki rivayetin ravileri sikadırlar" demiştir.

اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَنَا مِنْ أَهْلِ شَفَاعَتِكِ فَيَدْعُو لَهُمْ. فَلَمَّا أُصِبَّ عَلَيْهِ الْقَوْمُ وَكَثَّرُوا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «إِنَّهَا لِمَنْ مَاتَ وَهُوَ يَشْهَدُ أَنْ لاَإِلٰهَ إِلاَّ اللَّهُ».

1292- Ahmed, Ebu Musa (r.a.)'ının şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Seferlerinden birinde Resulullah (a.s) ile birlikte gazveye çıktık. Resulullah (a.s) (yolda) bizi istirahate bıraktı. Ben geceleyin bir ara Resulullah (a.s)'ın istirahat etmekte olduğu yere vardım ama kendisini bulamadım. Bunun üzerine çıkıp etrafta O'nu aramaya başladım. Bu sırada Resulullah (a.s)'ın ashabından bir başka adamın daha benim gibi (O'nu) aramakta olduğunu gördüm. Biz böyle kendisini aramakta olduğumuz sırada birden Resulullah (a.s) karşımıza çıktı. Kendisine:

"Ey Allah'ın Resulü! Sen bir savaş toprağı üzerindesin, güvenliğin konusunda endişeliyiz. Eğer bir ihtiyacın çıkarsa, sahabilerinden birine söyle, seninle birlikte gelsin" dedik. Bunun üzerine Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Değirmen taşının dönmesi sırasında çıkan ses gibi bir ses duydum. Aynı şekilde arı vızıltısı gibi ses kulağıma geldi. Rabbimin katından bana gelen Cibril a.s.) geldi ve benim ümmetimin üçte birinin cennete girmesi ile şefaatten birini seçmemi istedi. Ben de ümmetim için şefaati seçtim. Onun (şefaatin) ümmetimden daha çok kimseye yararının dokunacağını düşündüm." Biz:

"Ey "Allah'ın Resulü! Allahu Teala'ya dua et de, bizi senin kendilerine şefaatte bulunacağın kimselerden eylesin" dedik. Resulullah (a.s) bu iki kişi için dua etti. Sonra bu iki kişi Resulullah (a.s)'ın ashabının yanına gittiler ve Resulullah (a.s)'ın söylemiş olduğu sözü kendilerine bildirdiler. Bunun üzerine sahabiler bir bir Resulullah (a.s)'ın yanına gelerek:

"Ey Allah'ın Resulü! Allahu Teala'ya dua et de, bizi senin kendilerine şefaatte bulunacağın kimselerden eylesin" diye istekte bulunmaya başladılar. Resulullah (a.s) da onlar için dua ediyordu. Ancak bütün ahali etrafına toplanıp kalabalık oluşunca Resulullah (a.s):

"Şefaat, Allah'tan başka ilah olmadığına şehadet ederek ölen herkes içindir" diye buyurdu."

Taberani'nin naklettiği rivayette ise şöyle denilmektedir:

"Yola çıktık, vakit sabaha yakın olunca (Resulullah a.s) konakladı. Biz de etrafına toplandık. Yolculuklarda genellikle böyle yapardık. Daha sonra Resulullah (a.s) devesini bağladı ve devenin yularını yanağının altına koyup yattı.

1292-Ahmed, Müsned (4/415)

Biz de dağıldık. Ben bir ara başımı kaldırdım. Baktım, Resulullah (a.s)'ı yerinde göremedim. Bu durum beni endişeye soktu. Kalktım, vadi tarafından değirmen taşının dönmesi sırasında çıkan ses gibi bir ses duyuyordum. Tam bu sırada, Resulullah (a.s) neşeli bir şekilde geldi. Kendisine:

"Ey Allah'ın Resulü! Neredeydin?" diye sordum. Resulullah (a.s):

"Beni yerimde görememen, seni korkutmuş gibi görünüyor" diye buyurdu. Ben:

"Evet, vallahi korkuttu" dedim. Resulullah (a.s) bunun üzerine şöyle buyurdu:

"Biraz önce bana Cibril (a.s) gelerek, yüce Allah'ın benim ümmetimin yarısını bağışlaması ile şefaatten birini seçmemi istedi. Ben de şefaati seçtim." Daha sonra oradakiler başına toplanarak:

"Ey Allah'ın Resulü! Bizim için de şefaatte bulun" dediler. Resulullah (a.s) "Şefaatim sizedir" diye buyurdu. Toplananlar iyice kalabalıklaşınca da Resulullah (a.s):

"Allah'tan başka ilah olmadığına şehadet ederek ölen herkes cennete girer" diye buyurdu."(1)

١٢٩٣ــ رَوَى الْبَزَّارُ عَنْ عَبْدِالرَّحْمٰنِ بْنِ أَبِي عُقَيْلٍ قَالَ: انْطَلَقْتُ فِي وَفْدٍ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَأَتَيْنَاهُ فَأَنَخْنَا بِالْبَابِ وَمَا فِي النَّاسِ أَبْغَضُ إِلَيْنَا مِنْ رَجُلٍ نَلِجُ عَلَيْهِ، فَمَا خَرَجْنَا حَتَّى مَا كَانَ فِي النَّاسِ أَحَبُّ إِلَيْنَا مِنْ رَجُلٍ دَخَلْنَا عَلَيْهِ فَقَالَ قَائِلٌ مِنَّا: يَارَسُولَ اللَّهِ أَلاَ سَأَلْتَ رَبَّكَ مُلْكًا كَمُلْكِ سُلَيْمَانَ قَالَ: فَضَحِكَ ثُمَّ قَالَ: «فَلَعَلَّ لِصَاحِبِكُمْ عِنْدَاللَّهِ أَفْضَلَ مِنْ مُلْكِ سُلَيْمَانَ، إِنَّ اللَّهَ لَمْ يَبْعَثْ نَبِيًّا إِلاَّ أَعْطَاهُ دَعْوَةً، مِنْهُمْ مَنْ اتَّخَذَ بِهَا دُنْيَاهُ فَأُعْطِيَهَا، وَمِنْهُمْ مَنْ دَعَا بِهَا عَلَى قَوْمِهِ إِذْ عَصَوْهُ فَأُهْلِكُوا بِهَا وَإِنَّ اللَّهَ أَعْطَانِي دَعْوَةً فَاخْتَبَأْتُهَا عِنْدَ رَبِّي شَفَاعَةً لأُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

1293- Bezzar, Abdurrahman bin Ebi Akil (r.a.)'in şöyle dediğini rivayet

1293-Keşfu'l Estar (4/165) Mecmau'z Zevaid (10/370) Müellif: "Bunu Taberani ve Bezzar rivayet etmiştir. Her ikisinin de ravileri sikadırlar" demiştir.

1) Mecmau'z Zevaid (10/368) Müellif bu hadisle ilgili olarak şöyle açıklamada bulunmuştur: "Bunu Ahmed ve Taberani rivayet etmiştir. Taberani'nin senetlerinin birindeki raviler sikadırlar. Taberani, Mu'cemu's Sağir'de de bunun bir benzerini rivayet etmiştir."

etmiştir:

"Bir heyet halinde Resulullah (a.s)'ın yanına varmak üzere yola çıktık. Resulullah (a.s)'ın yanına kadar geldik. Kapıda bineklerimizi çökerttik (bineklerimizden indik). Bizim için insanların içinde yanına girmekte olduğumuz kişiden daha sevimsiz biri yoktu. Ama yanından ayrılırken bizim için insanların içinde ondan daha sevimli kimse yoktu. Bizden birisi Resulullah (a.s)'a:

"Ey Allah'ın Resulü! Rabb'inden sana Hz. Süleyman (a.s)'a verdiği gibi bir saltanat vermesini istemedin mi?" diye sordu. Resulullah (a.s) bu söze güldü ve şöyle buyurdu:

"Belki arkadaşınız Allah katında Süleyman (a.s)'ın saltanatından daha üstün bir şeye sahiptir. Yüce Allah, herhangi bir peygamber gönderdi ise, ona (mutlaka kabul edilecek) bir dua hakkı tanımıştır. Kimisi bu duası ile dünyadan bir şey istedi ve istediği kendisine verildi. Kimisi, kavminin kendisine karşı gelmeleri üzerine bu dua hakkını kavmine karşı kullandı ve onun duası yüzünden kavmi helak edildi. Yüce Allah bana da bir dua hakkı tanıdı. Ama ben bu hakkımı kıyamet gününde ümmetime şefaatte bulunmak için sakladım."

١٢٩٤ــ رَوَى الْبَزَّارُ عَنْ أَبِي ذَرٍّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي: جُعِلَتْ لِيَ الْأَرْضُ طَهُورًا وَمَسْجِدًا وَأُحِلَّتْ لِيَ الْغَنَائِمُ وَلَمْ تَحِلَّ لِنَبِيٍّ كَانَ قَبْلِي، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ عَلَى عَدُوِّي، وَبُعِثْتُ إِلَى كُلِّ أَحْمَرَ وَأَسْوَدَ، وَاعطيتُ الشَّفَاعَةَ وَهِيَ نَائِلَةٌ مِنْ أُمَّتِي مَنْ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا».

1294- Bezzar, Ebu Zer (r.a.)'den rivayet etmiştir:

" Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Bana, benden önce kimseye verilmemiş olan beş şey verildi: Bütün yeryüzü benim için temiz ve mescid kılındı. Bana ganimet malları helal kılındı. Benden önceki herhangi bir peygambere ise ganimet malları helal kılınmamıştı. Bir aylık yol mesafeden düşmanımın kalbine korku salmakla bana destek verildi. Kırmızı ve siyah tenlilerin tamamına gönderildim. Bir de bana şefaat hakkı verildi ki, bu, ümmetimden Allah'a ortak koşmadan ölmüş olan herkese ulaşacaktır."

١٢٩٥ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ، فِي الْأَوْسَطِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللَّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ

1294-Keşfu'l Estar (4/166) Mecmau'z Zevavid (8/259) Müellif: Bunu Bezzar iki hasen isnadla rivayet etmiştir" demiştir.

ﷺ : «إِنَّ نَاسًا مِنْ أُمَّتِي يُعَذَّبُونَ بِذُنُوبِهِمْ فَيَكُونُونَ فِي النَّارِ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَكُونُوا، ثُمَّ يُعِيرُهُمْ أَهْلُ الشِّرْكِ فَيَقُولُونَ: مَا نَرَى مَا كُنْتُمْ فِيهِ مِنْ تَصْدِيقِكُمْ وَإِيمَانِكُمْ نَفَعَكُمْ فَلاَ يَبْقَى مُوَحِّدٌ إِلاَّ أَخْرَجَهُ اللَّهُ» ثُمَّ قَرَأَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : ﴿رُبَمَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ كَانُوا مُسْلِمِينَ﴾.

1295- Taberani, Evsat'ta Cabir bin Abdullah (r.a.)'tan rivayet etmiştir:

" Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Ümmetimden bazı kimseler, günahları dolayısıyla azaba çarptırılacaklardır. Bunlar yüce Allah'ın dilediği kadar bir süre cehennemde kalırlar. Daha sonra şirke düşmüş olanlar, bunları (günahları dolayısıyla cehenneme atılmış olanları) küçümseyerek, "Sizin (peygamberi) doğrulamış ve iman etmiş olmanızın size bir yarar sağladığını göremiyoruz" derler. Bundan sonra yüce Allah, tevhid inancına sahip bir tek kişi bırakmaksızın hepsini cehennemden çıkarır."

Resulullah (a.s) bunu söyledikten sonra şu ayeti kerimeyi okudu:

"Bir zaman gelir ki, inkar edenler 'keşke müslüman olmuş olsaydık' diye arzularlar."(1)

١٢٩٦ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ مُصْعَبٍ الأَسْلَمِيِّ قَالَ: انْطَلَقَ غُلاَمٌ مِنَّا فَأَتَى النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَ: إِنِّي سَائِلُكَ سُؤَالاً، قَالَ: «وَمَا هُوَ؟» قَالَ: أَسْأَلُكَ أَنْ تَجْعَلَنِي مِمَّنْ تَشْفَعُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. قَالَ: «مَنْ أَمَرَكَ هَذَا ــ أَوْ ــ مَنْ عَلَّمَكَ هَذَا ــ أَوْ ــ مَنْ ذَلِكَ عَلَى هَذَا؟ قَالَ: مَا أَمَرَنِي بِهِ أَحَدٌ إِلاَّ نَفْسِي: قَالَ: «فَإِنَّكَ مِمَّنْ أَشْفَعُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

1296- Taberani, Mus'ab Eslemi (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Bizden bir çocuk çıkıp Resulullah (a.s)'ın yanına gitti ve: "Senden bir isteğim var!" dedi. Resulullah (a.s) "Nedir o?" diye buyurdu. Çocuk:

"Senin beni, kıyamet gününde kendilerine şefaatte bulunacağın kimselerden

---

1295-Mecmau'z Zevaid (10/379) Müellif bu hadisle ilgili olarak şu açıklamayı yapmıştır: "Bunu Taberani Evsat'ta rivayet etmiştir. Bisam Sayrafi dışında kalan ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir. Söz konusu kişi ise sikadır."

1296-Mu'cemu'l Kebir (20/365) Mecmau'z Zevaid (10/369) Müellif: "Bunu Taberani rivayet etmiştir, ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir" demiştir.

1) Hicr Suresi: 2

eylemeni istiyorum" dedi. Resulullah (a.s):

"Sana bunu kim emretti -veya sana bunu kim öğretti ya da seni buna kim yöneltti-?" diye buyurdu. Çocuk: "Buna bana kendi şahsımdan başka kimse emretmedi" dedi. Resulullah (a.s) da:

"Sen, kıyamet gününde kendilerine şefaatte bulunacağım kimselerdensin" diye buyurdu."

١٢٩٧ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «إِنَّهُ يُقَالُ لِلْوِلْدَانِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ: ادْخُلُوا الْجَنَّةَ فَيَقُولُونَ: يَارَبِّ حَتَّى يَدْخُلَ آبَاؤُنَا وَأُمَّهَاتُنَا» قَالَ: «فَيَأْبَوْنَ» . قَالَ: «فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: مَالِي أَرَاهُمْ مُحْبَنْطِئِينَ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ» قَالَ: «فَيَقُولُونَ: يَارَبِّ آبَاؤُنَا فَيَقُولُ: ادْخُلُوا الْجَنَّةَ أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ».

1297- Ahmed, Resulullah (a.s)'ın ashabından bir kişiden rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kıyamet gününde çocuklara 'cennete girin' denilir. Çocuklar:

"Ey Rabb'imiz! Babalarımız ve annelerimiz girmeden (olmaz)" diyerek cennete girmek istemezler. Bunun üzerine şanı yüce olan Allah:

"Ne oluyor da, onların girmeye arzulu oldukları halde girmekten çekindiklerini görüyorum. Cennete girsenize!" diye buyurur. Çocuklar yine:

"Ey Rabb'imiz! Babalarımızı istiyoruz" derler. Yüce Allah da:

"Siz de, babalarınız da cennete girin" diye buyurur."

١٢٩٨ــ رَوَى التِّرمِذِيُّ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ شَقِيقٍ رَحِمَهُ اللَّهُ كُنْتُ مَعَ رَهْطٍ بِإِيلِيَاءَ، فَقَالَ عَبْدُاللَّهِ بْنُ أَبِي الْجَدْعَاءِ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «يَدْخُلُ الْجَنَّةَ بِشَفَاعَةِ رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي: أَكْثَرُ مِنْ بَنِي تَمِيمٍ» ، قُلْنَا: سِوَاكَ يَارَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «نَعَمْ سِوَايَ».

1298- Tirmizi, Abdullah bin Şakik (r.a.)'in şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

1297-Ahmed (4/105) Mecmau'z Zevaid (3/11) Müellif: "Bunu Ahmed rivayet etmiştir. Ravileri sikadırlar" demiştir.

1298-Tirmizi (4/626) 38-Kitabu'l Kıyame. 12. bab. Tirmizi, bu hadisin hasen, sahih, garib olduğunu söylemiştir. Hadis de onun söylediği gibidir.

"İyliya'da bir takım kimselerle birlikte bulunuyordum. Orada Abdullah bin Ebi'l-Ced'a "Ben Resulullah (a.s)'ın şöyle buyurduğunu duydum" diyerek şu hadisi şerifi nakletti:

"Ümmetimden bir tek kişinin şefaati ile Temimoğullarından daha çok insan cennete girer." Biz:

"Senin dışında bir kişinin şefaatiyle mi, ey Allah'ın Resulu?" diye sorduk. Resulullah (a.s) da:

"Evet. Benim dışımda bir kişinin şefaatiyle" diye buyurdu."

١٢٩٩ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ أَبِي بَرْزَةَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «إِنَّ مِنْ أُمَّتِي لَمَنْ يَشْفَعُ لأَكْثَرَ مِنْ رَبِيعَةَ وَمُضَرَ وَإِنَّ مِنْ أُمَّتِي لَمَنْ يَعْظِمُ لِلنَّارِ حَتَّى يَكُونَ رُكْنًا مِنْ أَرْكَانِهَا».

1299- Ahmed, Ebu Umame (r.a.)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Ümmetimin içinde Rebi'a ve Mudar kabilelerinden daha çok insana şefaatte bulunabilecek kimseler vardır. Ve yine ümmetimin içinde cehennemin direklerinden bir direk kadar cehennemin içinde büyüyecek olan da vardır."

١٣٠٠ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «لَيَدْخُلَنَّ الْجَنَّةَ بِشَفَاعَةِ رَجُلٍ لَيْسَ بِنَبِيٍّ مِثْلُ الْحَيَّيْنِ رَبِيعَةَ وَمُضَرَ» فَقَالَ رَجُلٌ: يَارَسُولَ اللَّهِ أَوَمَا رَبِيعَةُ مِنْ مُضَرَ قَالَ: «إِنَّمَا أَقُولُ مَا أَقُولُ».

1300- Ahmed, Ebu Umame (r.a.)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Peygamber olmayan bir kimsenin şefaati ile, Rebi'a ve Mudar mahallelerinde yaşayan insan kadar kimse cennete girebilecektir." Bir adam:

1299-Ahmed (4/212) Mecmau'z Zevaid (10/381) Müellif: "Bunu Ahmed rivayet etmiştir. Ravileri sikadırlar" demiştir.

1300-Ahmed (5/257) Mecmau'z Zevaid (10/381) Müellif: "Bunu Ahmed ve değişik isnadlarla Taberani rivayet etmiştir. Ahmed'in rivayetindeki raviler ve Taberani'nin senetlerinin birindeki ravilerden Abdurrahman bin Meysere dışında kalanlar, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir. Söz konusu kişi ise sikadır" demiştir.

"Ey Allah'ın Resulu! Rebi'a da Mudar'dan değil midir?" diye sordu. Resulullah (a.s) da:

"Ben anlatmak istediğimi ifade ediyorum" diye buyurdu."

١٣٠١ــ رَوَى الْبَزَّارُ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «إِنَّ الرَّجُلَ لَيَشْفَعُ لِلرَّجُلَيْنِ وَالثَّلاَثَةِ».

1301- Bezzar, Enes bin Malik (r.a.)'ten şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Bir kişi, iki veya üç kişiye şefaat eder".

١٣٠٢ــ رَوَى التِّرمِذِيُّ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «إِنَّ مِنْ أُمَّتِي مَنْ يَشْفَعُ فِي الْفِئَامِ مِنَ النَّاسِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَشْفَعُ لِلْقَبِيلَةِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَشْفَعُ لِلْعُصْبَةِ، وَمِنْهُمْ يَشْفَعُ لِلْوَحِدِ، حَتَّى يَدْخُلُوا الْجَنَّةَ».

1302- Tirmizi, Ebu Said el-Hudri (r.a.)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Ümmetimden, insanlardan belli bir cemaate şefaat edecek olan vardır; bir kabileye şefaat edecek olan vardır; bir guruba şefaat edecek olan vardır ve bir tek kişiye şefaat edecek olan vardır."

Rezin, yukarıdaki rivayete şunu ilave etmiştir:

"Benim şefaatim, büyük günah işlemiş olanlar içindir. Bir adamın cehenneme atılması emredilir. Bu sırada, dünyada susuz olduğu sırada kendisine bir su içirmiş olduğu adamın yanından geçer. Ona "Şefaatte bulunmayacak mısın?" diye sorar. Adam:

"Sen kimsin?" diye sorar. Beriki:

"Ben sana şöyle şöyle bir günde su içirmemiş miydim?" der. Adam bu kişiyi tanır ve onun için şefaatte bulunur. Böylece adam cehennem yolundan geri çevrilerek cennete sokulur."

1301-Keşfu'l Estar (4/173) Mecmau'z Zevaid (10/382) Müellif: "Bunu Bezzar rivayet etmiştir Ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir" demiştir.

1302-Tirmizi (4/627) 38-Kitabu Sıfati'l Kıyame. 12. bab. Tirmizi, bu hadisin hasen olduğunu söylemiştir.

ONUNCU KISIM

CENNET VE CEHENNEM

KUR'AN-I KERİM'DEN AHİRET MANZARALARI
CEHENNEMLE İLGİLİ RİVAYETLER
CENNETLE İLGİLİ RİVAYETLER
CEHENNEMDEN EN SON ÇIKACAK OLANLAR
AHİRETTE YÜCE ALLAH'IN GÖRÜLMESİ
ÖLÜMÜN KESİLMESİ
CENNET VE CENNET EHLİNİN DURUMLARI
MÜLK SAHİBİ ALLAH'IN ŞANI YÜCEDİR

CENNET VE CEHENNEM

GİRİŞ

Ey insanlar ve cinler! Sizin sonunuz ya cennet veya cehennem olacaktır. Bunu düşünüyor musunuz, yoksa farkında değil misiniz?

Bizim bu sonucu düşünmemiz için -Allah'ın salat ve selamı üzerlerine olsun- peygamberler gönderilmiş, kitaplar indirilmiş, halkın bu gerçeği kabul etmemekte kendilerini mazur göstermelerine bir yol bırakmamış ve haklarında kesin delilin (hüccetin) ortaya konması için çeşitli mucizeler ve kerametler gösterilmiştir.

İşte Kur'an-ı Kerim de onların önünde duruyor.

Bu kitap, içerisinde çeşitli mucizeler taşıyan bir büyük mucizedir. Bu kitap, sana gelecekte olacak şeylerden söz etmekle mucizeler içermektedir. İşte Hz. Muhammed (a.s) de kendisine Kur'an-ı Kerim mucizesi verilmiş bir peygamberdir. Yüce Allah O'na daha başka mucizeler vermekle de lütufla bulunmuştur. Kendinden önceki peygamberler de O'nun geleceğini önceden müjdelemiştir. O'nun özellikleri ve ortaya koyduğu şeyler de peygamberliğini isbat etmekteydi. İşte bu peygamber, insanları hem korkutmuş, hem müjdelemiştir.

İmanla ilgili bazı konular vardır. Bu konularda icmali iman (genel iman) yeterlidir. Ancak bazı konular da vardır ki, bu konularda mutlaka tafsili (açıklamalı) imana gerek vardır. Her durumda tafsili (açıklamalı) iman, imanla ilgisi bulunan konular hakkındaki nassları bilmenin ve bu nassları, ehli sünnet ve'l cemaat itikadını kabul etmiş ve ilimde derinleşmiş (rüsuh sahibi) ilim adamlarının yaptıkları incelemelerin ışığında, gerçek anlamlarıyla anlamak mümkündür. Bu ise en güzel olanıdır.

Dünyada görmeye alışık olmadığımız ve ahiret alemine ait manzaralardan söz eden ayeti kerime ve hadisi şerif metinlerini okuduğumuzda, derhal yüce

Allah'ın ve Resulullah (a.s)'ın sözünü doğrulama yoluna gideriz. Yüce Allah ve Resulullah (a.s)'tan daha doğru sözlü kimse olamaz.

"Şüphesiz Allah ve Resulu doğru söylemiştir." (1)

"Allah'tan daha doğru sözlü kim olabilir?" (2)

Elbette hiç kimse yüce Allah'tan ve Resulullah (a.s)'tan daha doğru sözlü olamaz.

Cehennem, yüce Allah'ın, kafirler ve isyancı günahkarlar için hazırlamış olduğu bir hapishanedir. Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Cehennemi kafirler için bir zindan kılmışızdır." (3)

Cennet ise sonsuza kadar devam edecek olan selamet ve nimet yurdudur. Yüce Allah, cenneti iman sahipleri için hazırlamıştır. Cennette olanların hepsi mutluluk ve huzur vesilesidir. Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Rabb'lerinin katında selamet yurdu onlarındır." (4)

Allahu Teala, cenneti ve cehennemi önceden yaratmıştır ve her ikisi de şu anda vardır. Yüce Allah cehennem hakkında şöyle buyurmaktadır:

"İnkar edenler için hazırlanan ve yakıtı insanlarla taş olan ateşten sakının." (5)

"Şüphesiz zalimler için duvarları, çepeçevre onları içine alacak bir ateş hazırlamışızdır." (6)

Cennet hakkında da yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Rabb'inizin mağfiretine ve Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için hazırlanmış eni gökler ve yer kadar olan cennete koşuşun." (7)

Buradan anlaşıldığına göre cennet de cehennem de, önceden yaratılmış, hazırlanmış ve her ikisinin de sonsuz (ebedi) olması takdir edilmiştir. Cennet yükseklerdedir. Şu anda yedinci kat göğün üstünde bulunmaktadır. Cehennem ise bilinmeyenler aleminde bulunmaktadır. Yerini ancak yaratanı bilmektedir. Kıyamet günü, cehennem de, cennet de ortaya getirilir. Kıyamet gününde ikisi

---

1) Ahzab Suresi: 22
2) Nisa Suresi: 87
3) İsra Suresi: 8
4) En'am Suresi: 127
5) Bakara Suresi: 24
6) Kehf Suresi: 29
7) Ali İmran Suresi: 133

birbirine bitişik olurlar. İnsanlar mahşer (toplanma) yerinden cennete ulaşabilmek için Sırat'ın üzerinden geçerler. Daha önce bunu bildiren çok sayıda nas (ayet ve hadis metni) geçmişti.

Cehennem korkunç derecede geniş ve büyüktür. Yüce Allah bu konuda şöyle buyuruyor:

"O gün cehenneme; "Doldun mu?" deriz. "Daha yok mu?" der." (1)

Aynı şekilde cennet de dehşet verecek derecede geniş ve büyüktür. Yüce Allah bu konuda da şöyle buyuruyor:

"O halde siz Rabb'inizden bir mağfirete ve genişliği gökle yerin genişliği gibi olup Allah'a ve Resulüne inananlar için hazırlanmış olan bir cennete koşuşun." (2)

"Rabb'inizin mağfiretini ve Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için hazırlanmış eni gökler ve yer kadar olan cennete koşuşun." (3)

Cennetin bu derece geniş olması garipsenemez. Bir dairenin çevresi, çapından daha fazladır. Tercih edilen görüşe göre, yedi kat gök, küresel bir şekildedir. Cennet de yedinci kat göğün üstünde olduğuna göre, cennetin çevresi de çapından daha fazla olacaktır elbette. Cennetin çapı ise, bütün yedi kat gök ile yerin oluşturduğu alemin toplam genişliği kadardır.

Cennet de, cehennem de sonsuza kadar var olacaktır. -Allah en doğrusunu bilir de- Yüce Allah 'ın:

"Orada çağlar boyu kalacaklardır. Orada ne bir serinlik, ne de içilecek bir şey tadabilirler! Yalnız kaynar su ve irin içerler." (4) sözünde kastedilen anlam şudur:

Orada çağlar boyunca azap görecekler, sonra ondan daha şiddetli bir azap gelecek. Yahut bir çağ bittiğinde, yeni bir çağ başlayacak ve bu böyle sonsuza kadar sürecektir.

Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'in bir başka yerinde de şöyle buyuruyor:

"Bedbaht olanlar cehennemdedirler. Onlar orada ah edip inlerler. Rabb'inin dilediği dışında gökler ve yer durdukça orada temelli kalacaklardır. Rabb'in şüphesiz her istediğini yapar. Mes'ud olanlar ise cennettedirler. Rabb'inin dile-

---

1) Kaf Suresi: 30
2) Hadid Suresi: 21
3) Ali İmran Suresi: 133
4) Nebe Suresi: 23-25

dikleri dışında gökler ve yer durdukça, onlar orada sürekli kalacaklardır." (1)

Yani kesintisiz bir azaba çarptırılacaklar. Burada istisna edatının kullanılması, sürekliliğin olmayacağını bildirmek için değildir. Burada, göklerin ve yerin sonsuzluğu gibi, cennetin ve cehennemin de sonsuza kadar varolacakları, ancak göklerde ve yerde olacak değişimlerin cennet ve cehennemi etkilemeyeceği bildirilmiş olmaktadır. İlim adamları bu iki ayeti kerimenin açıklaması konusunda değişik görüşler ortaya atmışlardır. Ancak cennetin ve cehennemin sonsuza kadar varolacakları konusu kesin olarak inanılması gereken şeylerdendir. Bunu inkar eden açık bir sapıklığa düşmüş olur.

İbni Kesir cennetliklerden söz ederken şu açıklamalarda bulunmuştur:

"Rivayetlerde bildirildiğine göre, cennete gireceklerin ilk guruplarından olanların yüzleri, ay gibi parlayacaktır. Onlardan sonrakiler parlaklıkta, göğün yükseklerinde parıldayan yıldızlar gibi olacaklardır. Cinsel ilişkide bulunacaklar, ancak istekleri dışında üreme ve çocuk dünyaya getirme olmayacaktır. Her bakımdan mükemmel bir hayata kavuşacaklarından, zevkleri çok olacağından, kendilerine bolca ve sürekli nimet verileceğinden ve sevinçleri de sürekli olacağından dolayı ölmeyecek ve uyumayacaklardır. Süreklilikleri ölçüsünde güzellikleri, parlaklıkları, gençlikleri, güçleri ve mükemmellikleri artacaktır. Onlar için de cennetin güzelliği, parlaklığı, hoşluğu ve aydınlığı artacaktır. Cennet onların en çok hoşlandıkları, değer verdikleri, en çok sahip çıkmaya çalıştıkları, hoşlandıkları, lezzet aldıkları ve üstün tuttukları şey olacaktır.

Yüce Allah ayeti kerimesinde şöyle buyuruyor:

"Orada sürekli kalacaklardır. Oradan hiç ayrılmak istemezler." (2)

İbni Kesir cehennemliklerden söz ederken de şu açıklamalarda bulunmuştur:

"Günahları yüzünden cehenneme atılmış olanlar da oradan çıkarıldıklarında, orada artık inançsız kafirlerin dışında kimse kalamaz. Bunlar orada artık ne ölür, ne de yaşarlar. Nitekim yüce Allah, ayeti kerimesinde şöyle buyurmaktadır:

"Bedbaht olan ondan kaçınacaktır. O en büyük ateşe yaslanacaktır. O orada ne ölecek, ne de dirilecektir." (3)

Onlar, oradan ne çıkabilirler, ne de kaçacak bir yer bulabilirler. Bilakis orada sonsuza kadar kalıcıdırlar. Yüce Allah, bu konuda şöyle buyuruyor:

"Allah, şüphesiz inkarcılara lanet etmiş ve onlara -içinde sonsuz olarak te-

---

1) Hud Suresi: 106-108
2) Kehf Suresi: 108
3) A'la Suresi: 11-13

melli kalacakları- çılgın alevli cehennemi hazırlamıştır. Onlar bir dost ve yardımcı bulamazlar." (1)

Yüce Allah, Nisa suresinde de şöyle buyurmaktadır:

"İnkar edenleri ve zalimleri Allah, şüphesiz bağışlamaz. Onları içinde temelli ve ebediyyen kalacakları cehennem yolundan başka bir yola eriştirmez. Bu Allah için kolaydır." (2)

Şeyh Takiyyuddin Sebki'nin, 'el İ'tibar bi Bekai'l Cenne ve'n Nar' (Cennet ve Cehennemin Sonsuzluğuna Önem Verilmesi)' isimli bir kitapçığı bulunmaktadır. Şeyh Sebki bu kitapçığında, cennet ve cehennemin sonsuzluğunu kesin ifadelerle bildiren ayeti kerime ve hadisi şerif metinlerini toplamış ve cennet ile cehennemin sonsuzluğunu inkar edenlere cevap vermiştir. Şeyh Sebki söz konusu kitapçığını şu açıklamalarla tamamlamıştır:

"Cennet ve cehennemin sonsuzluğunu bildiren bu ayeti kerimeleri derledikten sonra, önce cehennemin sonsuzluğunu bildiren ayeti kerimeleri verdik. Bununla, çağımızda ortaya çıkmış olan ve cehennemin son bulacağını ileri süren bir takım kimselere cevap vermeyi amaçladık. Biz bu konuyla ilgili yüz kadar ayeti kerime derledik. Bunların altmış kadarı cehennemle, kırk kadarı ise cennetle ilgilidir. Cehennemle ilgili ayeti kerimelerin otuzdördünde, cennetle ilgili ayeti kerimelerin ise otuzsekizinde cehennemin sonsuzluğunu bildiren "hudud" veya bundan türeme kelimelerin yer aldığına dikkat çektik.

Diğer yandan yine "sonsuzluk" anlamı taşıyan "ebed" veya bundan türeme kelime içeren cehennemle ilgili üç, cennetle ilgili sekiz ayeti kerimenin bulunduğuna, cennetle ilgili söz konusu sekiz ayeti kerimenin yedisinde "hulud" tabirinin de geçtiğine dikkat çektik. Bunun yanısıra otuzdan fazla ayeti kerimede oradan çıkış olmadığı açık ifade ile veya mana yönünden bildirilmektedir. Bu konudaki ayeti kerimelerin çokluğu, ifadelerden kastedilen anlamın gerçek anlam olduğunu, Kur'an-ı Kerim'in bazı yerlerinde olduğu gibi ifadenin zahirindeki anlamdan farklı bir şeyin (mecazi anlamın) kastedilmediğini göstermektedir. Bundan dolayıdır ki, müslümanlar bu inanç ilkesi üzerinde görüş birliğine varmış ve bu inanç ilkesini peygamberlerinden (a.s) alarak nesilden nesile aktarmışlardır. Bu ilke aynı zamanda dinin zorunlu olarak bilinen ilkelerinden olduğundan dolayı müslümanların fıtratlarına yerleşmiş bir inanç ilkesi özelliği taşımaktadır. Hatta müslümanların dışında kalan diğer ümmetlerden de buna inananlar vardır. Bu inanç ilkesini inkar eden kimse kafir olur. Bunu te'vil eden yani farklı anlamlara çeken ise yeniden dirilişin ruh ve bedenle olacağını bildiren nassları te'vil eden gibidir ve dolayısıyla o da kafirdir."

---

1) Ahzab Suresi: 64-65
2) Nisa Suresi: 168-169

Şu halde ey kardeşim! İman gözünü bulunduğun duruma ve varacağın yöne çevir. Zikir, fikir, varılacak yer üzerinde düşün ve çokca Kur'an-ı Kerim okumak suretiyle Allah'a yönel.

Aşağıda cennet ve cehennem ile ilgili bazı nasları vereceğiz. Bu naslarla birlikte kitabın emacı doğrultusunda bazı açıklama ve yorumlara da yer vereceğiz. Aşağıda verdiklerimiz, cennet, cehennem, cennetliklerin kavuşacakları nimetler, cehennemliklerin oraya düşmelerinin sebeplerinden bir kısmı hakkında bilgi veren ayeti kerime ve hadisi şerif naslarının bazılarıdır. Önce saydığımız konularla ilgili bilgiler veren ayeti kerime nasslarını vermekle konuya başlıyoruz:

KUR'AN-I KERİM'DEN AHİRET MANZARALARI

"Kıyamet koptuğunda kimini alçaltacak ve kimini yükseltecek olan o hadisenin yalan olmadığı ortaya çıkacaktır.

Ey insanlar, yerin sarsıldıkça sarsıldığı, dağların ufalandıkça ufalanıp da toz duman haline geldiği zaman siz de üç sınıf olursunuz. İyi işler işlediklerini belirtmek için amel defterleri sağdan verilenler, ne mutlu o sağcılara! Kötülük işlediklerini belirtmek üzere amel defterleri soldan verilenler, ne yazık o solculara! İyilik işlemekte önde olanlar, karşılıklarını almakta da önde olanlardır. Na'im cennetlerinde Allah'a en çok yaklaştırılmış olanlar işte bunlardır. Onların büyük kısmı öncekilerden, bir kısmı da sonrakilerdendir. Altın ve cevahirle işlenmiş tahtlara karşılıklı olarak yaslanırlar. Ölümsüz gençler, yanlarında baş ağrısı ve dönmesi vermeyen bembeyaz bir kaynaktan doldurulmuş kaseler, ibrikler, kadehler, sevecekleri meyveler, arzulayacakları kuş eti ile dolaşırlar. İşlediklerine karşılık olarak sedefteki inciler gibi ceylan gözlüler vardır. Orada boş ve günaha sokacak bir söz duymazlar. Sadece selama karşılık selam sözü işitirler.

Defterleri sağdan verilenler, ne mutlu o sağcılara! Onlar, dikensiz sedir ağaçları, salkımları sarkmış muz ağaçları, uzamış gölge altında çatlayarak akan su kenarlarında bitip tükenmeyen ve yasak da edilmeyen bol meyvelar arasında yüksek döşekler üzerindedirler.

Biz ceylan gözlüleri, defterleri sağdan verilenler için yeniden yaratmışızdır. Onları bakire, eşlerine düşkün ve hepsini bir yaşta kılmışızdır. Bunların bir kısmı öncekilerden, bir kısmı da sonrakilerdendir.

Defterleri soldan verilenler, ne yazık o solculara! İnsanın içine işleyen bir sıcaklık ve kaynar su içinde serinliği ve hoşluğu olmayan kara bir dumanın gölgesinde bulunurlar. Çünkü onlar bundan önce dünyada nimet içinde bulunurlarken büyük günah işlemekte direnir dururlardı. Şöyle söylerlerdi: "Öldüğümüzde toprak ve kemik yığını olduğumuzda mı, biz mi tekrar dirileceğiz?

Önce gelip geçmiş babalarımız mı?" Ey Muhammed! De ki: "Şüphesiz öncekiler de, sonrakiler de belli bir günün belirli bir vaktinde toplanacaklardır."

Sonra siz ey sapıklar, yalanlayanlar! Doğrusu zakkum ağacından yiyeceksiniz. Karınlarınızı onunla dolduracaksınız. Onun üzerine kaynar su içeceksiniz. Hem de susamış develerin suya saldırışı gibi içeceksiniz. İşte onlara ceza günü sunulacak konuklar budur." (1)

Vakıa suresi, Rahman suresinden sonra gelmektedir. Rahman suresinin son kısmında ise cehennemliklerden ve yüce Allah'ın ihsan sahipleri için hazırlamış olduğu iki cennetten ve bu iki cennetin özelliklerinden söz edilmektedir. Bunun ardından yüce Allah'ın sağcılar (ashab-ı yemin) için hazırlamış olduğu iki cennetten ve bu iki cennetin özelliklerinden söz edilmektedir. Bunun ardından Vakıa suresi gelmekte ve insanların kıyamet gününde üç guruba ayrılacaklarını bildirmektedir: Sağcılar, solcular ve öne geçenler (ehl-i yemin, ehl-i şimal ve sabikun). Bu surede, yüce Allah'ın, adı geçen grupların her biri için neler hazırladığı hakkında ayrıntılı bilgi verilmektedir. Vakıa suresinin sonu da, yüce Allah'ın kendi zatına yakın olanlar (mukarrabun) ve sağcılar ile solcular için neler hazırladığı hakkında bilgiler içeren ayeti kerimelerle tamamlanmaktadır. Mukarrabun (Yüce Allah'a yakın olanlar) ile kastedilenler 'öne geçenler (sabikun)'dir. Söz konusu iki sure, anlam yönünden birbirlerini bütünlemektedirler. Biz de ilk önce Vakıa suresinin baş tarafındaki yüce Allah'ın öne geçenler, sağcılar (ehli yemin) ve solcular (ehli şimal) için neler hazırladığı hakkında bilgiler içeren ayeti kerimeleri veriyoruz.

"Gök yarılıp da gül gibi kızardığı, yağ gibi eridiği zaman haliniz nice olur. Öyleyken Rabb'inizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız?

O gün insana ve cinne suçu sorulur! Öyleyken Rabb'inizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız?

Suçlular simalarından tanınırlar da alın saçlarından ve ayaklarından yakalanırlar. Öyleyken Rabb'inizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız?

İşte suçluların yalanladıkları cehennem budur. Onlar cehennem ateşiyle kaynar su arasında dolaşır dururlar. Öyleyken Rabb'inizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız?

Rabb'inize karşı durmaktan korkan kimseye iki cennet vardır. Öyleyken Rabb'inizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız?

Bu iki cennet, türlü ağaçlarla doludur. Öyleyken Rabb'inizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız?

---

1) Vakıa Suresi: 1-56

Bu cennetlerde akan iki kaynak vardır. Öyleyken Rabb'inizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız?

Bu cennetlerde her türlü meyveden çift çift vardır. Öyleyken Rabb'inizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız?

Orada örtüleri parlak atlastan yataklara yaslanırlar. İki cennetin meyvelerini de kolayca toplarlar. Öyleyken Rabb'inizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız?

Oralarda bakışlarını yalnız erkeklerine çevirmiş daha önce ne insan ve ne de cinlerin dokunmuş olduğu eşler vardır. Öyleyken Rabb'inizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız?

Onlar yakut ve mercan gibidirler. Öyleyken Rabb'inizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız?

İyiliğin karşılığı, ancak iyilik değil midir? Öyleyken Rabb'inizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız?

Bu iki cennetten başka iki cennet daha vardır. Öyleyken Rabb'inizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız?

Renkleri koyu yeşildir. Öyleyken Rabb'inizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız?

İkisinde de durmadan fışkıran iki kaynak vardır. Öyleyken Rabb'inizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız?

İkisinde de türlü meyveler, hurmalıklar ve nar ağaçları verdır. Öyleyken Rabb'inizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız?

Oralarda iyi huylu güzel kadınlar vardır. Öyleyken Rabb'inizni nimetlerinden hangisini yalanlarsınız?

Çadırlar içinde ceylan gözlüler vardır. Öyleyken Rabb'inizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız?

Onlara daha önce insan da, cin de dokunmamıştır. Öyleyken Rabb'inizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız?

Cennetlikler orada yeşil yastıklara ve harikulade işlemeli döşeklere yaslanırlar. Öyleyken Rabb'inizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız? Büyük ve pek cömert olan Rabb'inin adı ne yücedir." (1)

Rahman suresinde geçen bu ayeti kerimeler, bizim yukarıda vermiş olduğu-

1) Rahman Suresi: 37-78

muz Vakıa suresine ait ayeti kerimelerin hemen öncesinde geçmekte ve oradaki ayeti kerimelerin üzerinde durduğu konulardan söz etmektedir. Buradaki bilgiler, biraz daha ayrıntılıdır. Diğer bir deyişle, burada yüce Allah'ın sağcılar, solcular ve öne geçenler (sabikun) için hazırlamış olduğu şeylerin özelliklerinden söz edilmektedir. Vakıa suresinde önce, yüce Allah'ın öne geçenler (sabikun) için neler hazırladığından söz edilmektedir. Burada ise önce yüce Allah'ın cehennemlikler için neler hazırladığından söz edilmekte, ardından öne geçen ihsan sahipleri (el muhsinun es sabikun) için neler hazırlandığı konusuna geçilmektedir. Bu konuyla ilgili kısmın son ayeti kerimesinin *"iyiliğin karşılığı, ancak iyilik değil midir?"* (1) şeklinde olması, burada sözü edilen nimetlerin ihsan sahipleri için olduğunu göstermektedir. Daha sonra yüce Allah'ın sağcılar (ehl-i yemin) için hazırlamış olduğu iki cennetten söz edilmektedir ki, bu iki cennet, sözü edilen ihsan sahipleri için hazırlanmış olan iki cennetten daha aşağı derecededir. Yüce Allah'ın:

"Gök yarılıp da gül gibi kızardığı, yağ gibi eridiği zaman haliniz nice olur!" (2) sözünde kastedilen yarılma, kıyamet gününde Mevkif'teki beklemeden, hesap ve Mizan'dan sonra gerçekleşecek olan ve peşinden insanların durumları değişecek olan yarılma da olabilir. Burada yükseklerde ve cehennemliklerin cehenneme girmelerinden önce gerçekleşecek olan bir başka yarılma da kastediliyor olabilir.

"O gün ne insana ve ne cinne soru sorulur" (3) ayeti kerimesi, yukarıda sözü edilen yarılmanın, birinci yarılmadan ayrı bir yarılma olacağını göstermektedir. Anlaşıldığına göre bu ayeti kerimede sözü edilen yarılma, hesap ve Mizan işinin tamamlanmasından, bütün herkesle ilgili kesin hüccetin (delilin) ortaya konmasından sonra, artık cehennemliklerin cehenneme, cennetliklerin de cennete girmesi dışında bir şeyin kalmadığı sırada gerçekleşecektir. Yukarıda verilen ayeti kerimelerde geçen bazı kelimelerle ilgili olarak 'Kelimatu'l Kur'an, Tefsir ve Beyan' (Kur'an-ı Kerim Kelimeleri, Tefsir ve Açıklaması) isimli eserin yazarının yaptığı bazı açıklamaları buraya alıyoruz.

"Suçlular simalarından tanınırlar":

Yani onların yüzleri siyah ve gözleri de mavi olacağından hemen tanınırlar.

"Rabbi'ne karşı gelmekten çekinen kimseye iki cennet vardır":

Bu iki cennet ile kastedilen ona verilecek sarayın içerisindeki iki bahçedir.

"Bu iki cennetin içinde akan iki kaynak vardır":

---

1) Rahman Suresi: 60
2) Rahman Suresi: 37
3) Rahman Suresi: 39

Bu iki kaynak Tesnim ve Selsebil pınarlarıdır.

"Her türlü meyvelerden çift çift vardır":

Yani her türden çift çift olacak, bunların birisi bilinen, birisi ise daha önce görülmemiş mahiyette olacaktır.

"Atlas (İstebrak)":

Bununla kastedilen şey kalın ipektir.

"İnsanların ve cinlerin dokunmamış olduğu kadınlar":

Cennetliklere ihsan edilen bu kadınlara, kocalarından önce hiç bir yaratık yakınlıkta bulunmamıştır.

"Bu iki cennetten başka iki cennet daha vardır":

Yukarıda sözü edilen iki cennetten daha aşağı mertebede onlar için iki cennet (bahçe) daha bulunmaktadır.

"Ceylan gözlüler (huriler)":

Beyaz tenli, güzel kadınlar.

"Çadırlar içinde..":

Yani inciden yapılmış evlere kapanmış olan, dışarı çıkmayan, kendilerini sadece kocalarının hizmetlerine vermiş olan kadınlar.

"Doğrusu Allah, inanıp salih amel işleyenleri, içlerinden ırmaklar akan cennetlere koyar. Orada altın bilezikler ve inciler takınırlar. Oradaki elbiseleri de ipektendir. Bu kimseler sözün güzelini işitecek duruma ulaştırılmışlar, övülmeye layık olan Allah'ın yoluna eriştirilmişlerdir." (1)

"Orada altın bilezikler ve inciler takınırlar":

Yani süsler, takılar takınırlar. İnciler taktıkları gibi, ellerinde de altınlar olur. Bu inciler, üzerlerine altın sürülmüş olarak ellerine ve boynularına takılır. Cennetliklerin konuşmaları tatlı sözlerledir. Onlar tamamen yüce Allah'ın sevdiği ve razı olduğu şeylere iletilirler. Cennet, selamet ve huzur yurdudur.

"İşte onlara bu dünyanın iyi sonucu, girecekleri Adn cennetleri vardır. Babalarının, eşlerinin, çocuklarının iyi olanları da oraya girerler. Melekler her kapıdan yanlarına girip "Sabretmenize karşılık, size selam olsun, burası dünyanın ne güzel bir sonucudur" derler."(2)

---

1) Hac Suresi: 23-24

2) Ra'd Suresi: 23-24

"Adn cennetleri":

Yani içinde sürekli kalınan cennetler. Yahut bu cennetler, cennetin tam ortasında bulunur.

Bu ayeti kerimeler salih kimselerin, eşlerinin, babalarının ve nesillerinin kendilerinden daha üstün mertebede bulunan bu salih kimselere yaklaştırılacaklarını göstermektedir. Ancak burada birinciler yüksek dereceye kavuştukları gibi, ikinciler de iyilerden olarak oralara yaklaştırılmayı haketmiş olurlar. Melekler de, cennetliklerin evlerine girerek onlara selam verecekler. Yüce Allah'ın dilediği türden hediyeler takdim edeceklerdir. Bütün bunlar, cennetlikler için lütuf ve ikramın artması, onların gönüllerinin sürekli rahat tutulması için olacaktır.

"Ey iman edenler! Kendinizi ve çoluk çocuğunuzu cehennem ateşinden koruyun. Onun yakıtı insanlar ve taşlardır. Görevlileri, Allah'ın kendilerine verdiği emirlere baş kaldırmayan, kendilerine buyrulanları yerine getiren pek haşin meleklerdir. "Ey inkar edenler! Bugün özür beyan etmeyin, ancak işlediklerinizin karşılığını görmektesiniz" denir." (1)

"Görevlileri... pek haşin meleklerdir:"

Yani o melekler için, cehennemle ilgili görevlerin yerine getirilmesi kolay olacaktır. Bu melekler de zebanilerdir. Müddessir suresinde bildirildiğine göre bunların sayısı ondokuz adet olacaktır. Bunlar konuşurken sert konuşacak ve oldukça ağır davranışta bulunacaklardır. Yahut katı görünüşlü ve sert tavırlı olacaklardır. Oldukça ağır işleri yapmaya güç yetirebileceklerdir. Burada kafirlerin özür ileri sürmemelerinin istenmesi, onların özür ileri sürmeyecekleri anlamında değildir. Ancak onların özür ileri sürmelerinin kendilerine bir yarar sağlamayacağı özellikle belirtilmiş olmaktadır.

"Allah'a karşı gelmekten sakınanlara va'dedilen cennetin, altından ırmaklar akar. Onların yiyecekleri ve gölgeleri devamlıdır. Bu takva sahiplerinin elde edecekleri sonuçtur. İnkarcıların varacakları sonuç ise ateştir."(2)

"Onların yiyecekleri ve gölgeleri devamlıdır":

Yani oranın meyveleri hiç kesilmeden devam eder, ağaçlarının gölgeleri de dünya ağaçlarının gölgeleri gibi güneşin duirumuna göre bir yönden bir yöne doğru kaymaz, olduğu gibi kalır.

"Allah'a karşı gelmekten sakınanlara söz verilen cennet şöyledir. Orada temiz su ırmakları, tadı bozulmayan süt ırmakları, içenlere zevk veren şarap ır-

1) Tahrim Suresi: 6-7
2) Ra'd Suresi: 35

makları, süzme bal ırmakları vardır. Onlara orada her türlü ürün ve Rabb'lerinden mağfiret vardır. Bunların durumu, ateşte temelli kalan ve bağırsaklarını parça parça edecek kaynar su içirilecek kimsenin durumu gibi olur mu?"(1)

"Temiz su ırmakları," olarak tercüme edilen kısmın metninde *"gayru asin"* ifadesi kullanılmaktadır. *"Asin, su"*, kokusu ve tadı değişen sudur. Dolayısıyla *"asin"* olmayan su da, kokusu ve tadı değişmeyen su demektir. Cennetin şarapları, dünya şarapları gibi değildir. Yüce Allah, cehennemliklerin içecekleri hakkında da şöyle buyurmaktadır

"(Onlara) bağırsaklarını parça parça edecek kaynar su içirilecek:"

Yani cennetliklerin sözü edilen içeceklerine karşılık, cehennemlikler böyle aşırı derecede sıcak, sıcaklığından dolayı içenlerin bağırsaklarını parçalayan bir takım sıvılar içeceklerdir.

"Şüphesiz ona yol gösterdik. Buna kimi şükreder, kimi de nankörlük. Doğrusu inkarcılar için zincirler, demir halkalar ve çılgın alevli cehennem hazırladık.

Şüphesiz iyiler, kafur katılmış bir tastan içerler. Bu, ancak Allah'ın kullarının taşıra taşıra içebileceği bir pınardır. Onlar verdikleri sözleri yerine getirirler. Fenalığı yaygın olan bir günden korkarlar. Onlar içleri çektiği halde yiyeceği, yoksula, öksüze ve esire yedirirler. "Biz sizi ancak Allah rızası için doyuruyoruz. Bir karşılık ve teşekkür beklemiyoruz. Doğrusu biz, çok asık suratların bulunacağı bir günde Rabb'imizden korkarız" derler. Allah da onları, bu yüzden o günün fenalığından korur. Onların yüzlerine parlaklık ve neşe verir. Sabırlarının karşılığı cennet ve oradaki ipeklerdir. Orada tahtlara yaslanırlar. Orada yakıcı sıcak ve dondurucu soğuk görmezler. Meyve ağaçlarının gölgeleri üzerlerine sarkmış ve onların koparılması kolaylaştırılmıştır. Çevrelerinde gümüş kaplar ve billur kaseler dolaştırılır. Billurları gümüş gibi parlaktır. Onları ölçüp ölçüp dağıtırlar. Orada zencefil karışık bir tasla içirilirler. O pınara 'selsebil' (tatlı su) denilir. Yanlarında ölümsüz gençler dolaşır. Onları gördüğünde saçılmış birer inci sanırsın. Onların neresine baksan nimet ve büyük bir saltanat görürsün. Üzerlerinde ince yeşil ipekli, parlak atlastan elbiseler vardır. Gümüş bileziklerle süslenmişlerdir. Rabb'leri onlara tertemiz içecekler içirir. "İşte bu, sizin işlediklerinizin karşılığıdır, çalışmalarınız şükre değer" denir."(2)

"Şüphesiz ona yol gösterdik":

Yani ona hidayet yolunu da, sapıklık yolunu da açıkladık.

"İnkarcılar için zincirler, demir halkalar hazırladık":

---

1) Muhammed Suresi: 15

2) İnsan Suresi: 3-22

Yani bu zincirlere vurularak cehennemin içine çekilirler ve cehennemde zincirlerle bağlanırlar. Halkalarla da elleri boyunlarına bağlanacak ve öylece cezalandırılacaklardır.

"Şüphesiz iyiler, kafur katılmış bir tastan içerler":

Burada kastedilen şey, içi şarap dolu olan tastır. Bu içeceğin içine kafur katılmış olacaktır. Kafur dünyada bilinen bir şeydir. Ancak cennet kafuru tad ve lezzet bakımından dünyadakinden farklı olacaktır.

"Taşıra taşıra...":

Yani bu pınarı istedikleri yerlere akıtabileceklerdir.

"Fenalığı yaygın olan bir günden korkarlar":

O günün şiddet ve sıkıntısı her tarafı çepeçevre kuşatmış olacaktır.

"Doğrusu biz çok asık suratların bulunacağı bir günden korkarız":

O günün dehşeti dolayısıyla yüzler asık hale gelecek, son derece biçimsiz bir hal alacaktır.

"Ölçüp ölçüp dağıtırlar":

Yani ondan alacakları içecekleri, kandıracak miktarlara göre belirlerler.

"Selsebil":

O pınarın suyu çok rahat içileceğinden ötürü bu adla adlandırılır.

"Yanlarında ölümsüz gençler dolaşır":

Yani bu gençler sürekli o halleri üzere, genç halde kalırlar.

"İman edip salih amel işleyenlere gelince, onların yaptıklarına karşılık varacakları cennet konakları vardır. Ama yoldan çıkanların, işte onların varacakları yer ateştir. Oradan çıkmak isteyişlerinin her defasında geri çevrilirler ve onlara "yalanlayıp durduğunuz ateşin azabını tadın" denilir."(1)

"Cennet konakları vardır":

Onlara cennette yüce Allah'ın ziyafeti verilecektir. Cennetlikler, yüce Allah'ın misafirleri durumundadırlar. Ancak bu ziyafet sonsuza kadar sürecek bir ziyafettir. Yüce Allah, kulundan misafirine ikramda bulunmasını istediğine göre, kendi zatının vereceği ziyafetin ne derece büyük ikram ve izzetlerle dolu olacağı, sonsuza kadar hep artarak süreceği açık bir şeydir.

---

1) Secde Suresi: 19-20

"İman edip salih amel işleyenleri, içinde temelli ve ebedi kalacakları, içlerinden ırmaklar akan cennetlere koyacağız. Onlara orada tertemiz eşler vardır. Onları en koyu gölgeliklere yerleştireceğiz."(1)

"Onlara orada tertemiz eşler vardır":

Yani dünya kadınlarında gerek huy bakımından, gerekse bedensel açıdan hoş karşılanmayan şeyler, onlarda olmayacaktır.

"En koyu gölgelikler":

Yani herhangi bir etkiden dolayı değişmeyen, sürekli aynı kalan gölge.

"Ey insanlar! Rabb'iniz tarafından bağışlanmaya, Allah'a ve peygamberine inananlar için hazırlanmış, genişliği yerle göğün genişliği kadar olan cennete koşuşun."(2)

"Onlar farkında değillerken kıyamet gününün kendilerine ansızın gelmesini mi bekliyorlar? O gün Allah'a karşı gelmekten sakınanlar dışında dost olanlar birbirlerine düşman olurlar. Allah (onlar için): "Ey kullarım bugün size korku yoktur; siz üzülmeyeceksiniz" der. Bunlar ayetlerimize inanmış ve kendilerini bize vermişlerdir. Şöyle denir: "Siz ve eşleriniz, ağırlanmış olarak cennete giriniz." Onlar için altın kadeh ve tepsiler dolaştırılır. Canlarının istediği ve gözlerinin hoşlandığı her şey oradadır. Siz orada temellisiniz. İşlediklerinize karşılık size miras verilen işte bu cennettir. Orada sizin için bol yemiş vardır. Onlardan yersiniz."(3)

"İman edip salih amel işleyenlere, kendilerine altından ırmaklar akan cennetler olduğunu müjdele. Onlara buranın bir ürünü rızık olarak verildiğinde "Bu daha önce de rızıklandığımızdır" derler. Bunlar söylediklerinin benzerleri olarak sunulmuştur. Onlara orada tertemiz eşler vardır ve orada temelli kalırlar."(4)

"Bunlar söylediklerinin benzerleri olarak sunulmuştur":

Yani şekil olarak dünyada yemiş oldukları yiyeceklerin benzerleri olacak ama lezzet ve miktar bakımından farklı olacaktır.

"Ama iyilerin defterleri yüksek katlardadır. O yüksek katların ne olduğunu sen bilir misin? O, gözde meleklerin gördüğü yazılı bir kitaptır.

İyiler, şüphesiz nimet içinde ve tahtlar üzerinde etrafı seyrederler. Onları

---

1) Nisa Suresi: 57
2) Hadid Suresi: 21
3) Zuhruf Suresi: 66-73
4) Bakara Suresi: 25

yüzlerindeki nimet pırıltısından tanırsın. Kapağı miskten olan ağzı kapalı saf bir içecekten içerler. İyi şeyler için yarışanlar, bunun için yarışsınlar. Onun katkısı, gözdelerin içtiği yüce kaynaktandır.

Suçlular, şüphesiz iman etmiş olanlara gülerlerdi. Yanlarından geçtikleri zaman da birbirlerine göz kırparlardı. Taraftarlarına vardıklarında bununla eğlenirlerdi. İman edenleri gördükleri zaman; "Doğrusu bunlar sapık olanlardır" derlerdi. Oysa kendileri iman edenlere gözcü olarak gönderilmemişlerdi. Bugün de iman edenler, inkarcılara gülerler. Tahtlar üzerinde inkarcıların yaptıkları şeylerin karşılığının nasıl verildiğini seyrederler."(1)

"İyilerin defterleri":

Yani iyilerin amellerinin yazılı olduğu defterler.

"Yüksek katlardadır (İlliyyindedir)":

Onların amel defterleri, iyiliklerin yazıldığı defterlere kayıtlıdır.

"Yüzlerindeki nimet pırıltısından tanırsın":

Kendilerine ihsan edilmiş olan nimetin vermiş olduğu sevinç, neşe ve mutluluk içinde olduklarını görürsün.

"Saf bir içecek":

Yani şarapların en güzel ve en temiz, en saf olanı.

"Ağzı kapalı":

Yani bu şarapların kaplarının ağızları, iyiler tarafından açılmak üzere kapatılmıştır.

"Kapağı miskten olan":

Yani bu şarap kapları çamurla sıvanmayıp miskle kapatılır.

"Yüce kaynak (yani "Tesnim" adı verilen kaynak):

İçeceği, içeceklerin en güzeli olan yüce bir gözedir.

"Yanlarından geçtikleri zaman da birbirlerine göz kırparlardı":

Mü'minlerin yanlarından geçtiklerinde, onlarla alay etmek amacıyla birbirlerine kaş, göz işaretleri yaparlardı.

"Taraftarlarına vardıklarında bununla eğlenirlerdi":

Mü'minleri aşağılamaktan, onlarla alay etmekten özel bir zevk duyarlardı.

---

1) Mutaffifin Suresi: 18-36

"İnkarcıların yaptıkları şeylerin karşılığının nasıl verildiğini seyrederler":

Yani mü'minlerle alay etmelerine karşılık kendilerine nasıl ceza verildiğini oradan seyrederler.

"Allah, kasabaların zalim halkını yakalayınca, böyle yakalar. Yakalaması da şiddetli ve elimdir. Ahiretin azabından korkanlara bunda hiç şüphesiz ibret vardır. Bu insanların toplanacakları gündür, bu görülecek bir gündür. Biz o günü ancak belli bir süreye kadar geciktiririz. O gün gelince Allah'ın izni olmaksızın hiç kimse konuşamaz. İçlerinde bedbaht olanlar da, mes'ud olanlar da vardır. Bedbaht olanlar cehennemdedirler. Onlar orada ah edip inlerler. Rabb'inin dilediklerı dışında, gökler ve yer durdukça orada temelli kalacaklardır. Rabb'in şüphesiz her istediğini yapar. Mes'ud olanlar ise cennettedirler. Rabb'inin dilediklerı dışında sonsuz bir lütuf olarak gökler ve yer durdukça orada temelli kalacaklardır."(1)

"Bu görülecek bir gündür":

Yani göklerin ve yerin ahalileri bu güne şahit olacaklardır. Diğer bir ifadeyle çok sayıda yaratık, o güne şahit olacaktır. İnsanların, cinlerin ve meleklerin tümü o güne şahit olacaktır.

"O gün gelince Allah'ın izni olmaksızın hiç kimse konuşamaz":

Ancak yüce Allah'ın izniyle kanuşabilecektir. Bu ise Mekif'te olacaktır. Yüce Allah'ın *"Bu onların konuşamayacakları gündür. Onlara izin de verilmez ki, özür beyan etsinler."(2)* ayeti kerimesinde anlatılan durum, bir başka yerde (mevkifte) ortaya çıkacaktır. Yüce Allah'ın *"Rabb'inin dilediklerı dışında"* sözünde istisna edatının kullanılması, şu an göklerle yere nisbet edilen sonsuzluğun, kıyametin kopması ile sona erecek nisbi bir sonsuzluk olduğunu, cennet ve cehennemin sonsuzluğunun ise yüce Allah'ın dilemesiyle kıyamet gününün kopmasıyla kesilmeyecek olan bir sonsuzluk olduğunu göstermektedir.

"Onlar orada ah edip inlerler":

Bu sözde anlatılan ah edip inleme, çirkin şekilde nefes alıp vermedir. Ayeti kerimenin metninde *"zefir"* ve *"sehik"* kelimeleri kullanılmaktadır. Burada *"zefir"* kelimesinin *"çirkin şekilde nefes alma"*, *"şehik"* kelimesinin ise aynı tarzda nefes verme anlamı taşıdığı ifade edilmektedir.

Dr. Said Ramazan el-Buti, 'Kibriyyu'l-Yakiniyyati'l-Kevniyye' adlı kitabında yüce Allah'ın cennetlikler ve cehennemliklerle ilgili *"Rabbinin dilediklerı dışında"* sözünde istisna edatının kullanılması hakkında, daha değişik bir açıklamada

1) Hud Suresi: 102-108
2) Mürselat Suresi: 35-36

bulunmuş ve şunları söylemiştir:

"Buradaki istisna, ayeti kerimede geçen "Bedbaht olanlar" ve "Mesud olanlar" ibarelerine yöneliktir. Yani bedbaht (şaki) olanların ve şekavete düşenlerin, tevhid inancına sahip olmakla birlikte günahları nedeniyle cehenneme atılmış olanların dışındakilerin tümü, cehennemde sonsuza kadar kalacaklardır. Bunun böyle olduğunu gösteren daha başka pek çok delil bulunmaktadır. Bunun yanısıra saadet ehlinden yani mutluluğu haketmiş olanlardan da, yüce Allah'ın cennete girmeden önce cehennemde bir süre azap görmelerini dilediklerini dışındakilerin tümü, cennette sonsuz hayat süreceklerdir. Bunlar ise, mü'minlerin hayatlarını günah işlemek ve isyankarlıklarla geçirmiş olan ve kendilerine önceden şefaatte bulunulmuş olmayanlardır.

İstisna ibaresinde "men" yerine "ma" edatı kullanılmıştır. Çünkü burada kastedilen salt sayıdır. Bu, "hanımlardan size hoş görünenlerden dilediklerinizi nikahlayın" ayeti kerimesindeki ibareye benzemektedir. Bu ayeti kerimede de sayı esas alındığından dolayı "men" yerine "ma" edatı kullanılmıştır."

"Allah'a karşı gelmekten sakınmış olanlar ise, güvenli bir yerde, bahçelerde ve pınar başlarındadırlar. İnce ipekten ve parlak atlastan giyinerek karşılıklı otururlar. Bu böyledir. Onları iri, siyah gözlü hurilerle eşlendiririz. Orada güven içinde olarak her yemişi isteyebilirler. Orada ilk ölümden başka bir ölüm tatmazlar. Rabb'in, lütfuyla onları cehennem azabından korumuştur. İşte büyük kurtuluş budur."(1)

Cennetlikler orada hurilerle evlendirilecekleri gibi, dünya kadınlarından da eşleri olacaktır. Cennette gerek erkekler, gerekse kadınlar bekar olmayacaklardır. Dünyada evlenmiş olan kadınlar, cennette eşlerinin gözlerinde oranın hurilerinden daha güzel olacaklardır.

"Bu ahiret yurdunu, yeryüzünde böbürlenmeyi ve bozgunculuğu istemeyen kimselere veririz. Sonuç Allah'a karşı gelmekten sakınanlarındır."(2)

Dünyada bazı insanlar vardır ki, Allah yolunda yükselmek değil de, kendi nefislerini yükseltmek isterler, ancak bunların fesat çıkarma amaçları yoktur. Bazı insanlar da vardır ki, hem kendilerini yükseltmek isterler, hem de fesat çıkarmaya çalışırlar. Bunların dışında bazı insanlar da, yükselme gayesi gütmeden sırf fesat çıkarmak için çabalarlar. Allah'ın rızasına kavuşacak olanlar ise hem kendi nefislerini yükseltme, hem de fesat çıkarma amacı taşımayanlardır. Bunların amaçları, Allah'ın dininin yücelmesini sağlamaktır. Kendi nefisleriyle de, başkaları vasıtasıyla da o dinin yükselmesini sağlamaya çabalarlar ve bunu

---

1) Duhan Suresi: 51-57
2) Kasas Suresi: 83

tamamen Allah'ın rızasını gözeterek, ihlasla yaparlar. Onlar, fesattan ve fesatçılıktan tamamen uzaktırlar.

"Kitabı sağından verilen "Alın kitabımı okuyun, doğrusu bir hesapla karşılaşacağımı umuyordum" der. Artık o, meyveleri sarkmış yüksek bir bahçede hoş bir yaşayış içindedir. Onlara şöyle denir: "Geçmiş günlerde peşinen işledikleriniz karşılık afiyetle yiyiniz, içiniz."(1)

"Rabblerine karşı gelmekten sakınanlar, bölük bülük cennete götürülürler. Oraya varıp da kapıları açıldığında bekçileri onlara "Selam size! Hoş geldiniz! Temelli olarak buraya girin" derler. Onlar; "Bize verdiği sözde duran ve bizi bu yere varis kılan Allah'a hamdolsun. Cennette istediğimiz yerde oturabiliriz. Yararlı iş işleyenlerin ecri ne güzelmiş" derler."(2)

"Bölük bölük cennete götürülürler":

Yani cemaatler ve guruplar halinde. Hızla cennete doğru yöneltilmeleri için böyle guruplar halinde sürüleceklerdir. Ayrıca cennetliklerin kendi aralarındaki dereceleri de farklı olacaktır. Bu nedenle her derecedeki insanlar, ayrı bir cemaat halinde cennete sokulacaklardır. Meleklerin *"Size selam olsun"* sözleri, *"artık bundan sonra sizin hoşunuza gitmeyecek bir şey karşınıza çıkmayacaktır"* anlamındadır.

"Hoş geldiniz!":

İsyankarlık kirinden kendinizi temizlediniz. Bu söz cennetliklerin, görünen ve görünmeyen bütün kirlerinden ve pisliklerinden tamamen arındırıldıktan sonra cennete sokulacaklarını göstermektedir.

"Bizi bu yere varis kılan Allah'a hamdolsun":

Bazıları buradaki yer ile kastedilenin cennet toprağı olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bazıları ise burada yeryüzü toprağı üzerinde meydana gelecek değişikliğe dikkat çekildiğini ifade etmişlerdir. Bunlara göre yeryüzü toprağı, cennetliklerin yiyecekleri ekmek haline dönüştürülecek, yeryüzünün mirası da tartışmasız onlara kalacaktır.

"Melekleri Arş'ın etrafını çevirmiş oldukları halde Rabb'lerini hamd ile överken görürsün. Artık insanların aralarında adaletle hükmolunmuştur. "Hamd alemlerin Rabb'i olan Allah içindir" denir."(3)

"Melekleri... görürsün":

---

1) Hakka Suresi: 19-24
2) Zümer Suresi: 73-74
3) Zümer Suresi: 75

Yani cennete giren melekleri.

"Artık insanların aralarında adaletle hükmolunmuştur":

Yani insanların ve cinlerin bazılarının cennete, bazılarının da cehenneme sokulmaları ile aralarında adalet üzere hüküm verilmiştir.

"(O zaman) iman edip salih amel işleyenleri, cennette altlarından ırmaklar akan yüksek odalara kondururuz. Orada ebedi kalırlar. Çalışanların ücreti ne güzeldir." (1)

"Fakat Rabb'lerinden sakınanlara üst üste bina edilmiş köşkler vardır. Altlarından ırmaklar akar. Bu, Allah'ın verdiği sözdür. Allah, verdiği sözden caymaz." (2)

"Doğrusu Allah'a karşı gelmekten sakınanlar, Rabblerinin kendilerine verdiğini almış olarak bahçelerde ve pınar başlarındadırlar. Çünkü onlar bundan önce iyi davrananlardı. Onlar geceleri az uyuyanlardı. Seher vakitlerinde bağışlanma dilerlerdi. Onların mallarında muhtaç ve yoksullar için bir hak vardı, onu verirlerdi." (3)

"İman edip salih amel işleyenleri, imanlarına karşılık Rabbleri doğru yola eriştirir. Nimet cennetlerinde, onların altlarından ırmaklar akar. Oradaki duaları "Münezzehsin, ey Allah'ım", dirlik temennileri "Selam size!" ve dualarının sonu da "Alemlerin Rabbi Allah'a hamdolsun"dur." (4)

"İyi davrananlara daima daha iyisi ve üstünü verilir. Onların yüzlerine ne bir karalık, ne de zillet bulaşır. İşte onlar cennetliklerdir. Orada temelli kalırlar." (5)

"Daha iyisi" yani cennet.

"Ve üstünü (ziyade); yani yüce Allah'ın cemaline bakmak.

"Allah'a karşı gelmekten sakınanlar ise cennetlerde pınar başlarındadırlar. "Oraya güven içinde, esenlikle girin" denilir. Biz onların gönüllerinde olan kini çıkardık. Artık onlar sedirler üzerinde karşılıklı oturan kardeşlerdir. Onlar orada bir yorgunluk hissetmezler. Oradan çıkarılacak da değillerdir."(6)

Mü'minlerin kalplerinde kin ve garazın çıkarılması, onların cennete sokulma-

---

1) Ankebut Suresi: 58
2) Zümer Suresi: 20
3) Zariyat Suresi: 15-19
4) Yunus Suresi: 9-10
5) Yunus Suresi: 26
6) Hicr Suresi: 45-47

larından önce gerçekleştirilir.

"Doğrusu Allah'a karşı gelmekten sakınanlara kurtuluş, bahçeler, bağlar, göğüsleri tomurcuklanmış yaşıt kızlar ve dolu kadehler vardır. Orada boş ve yalan söz işitmezler. Bunlar Rabb'inin katından hesapları karşılığı verilenlerdir. O, göklerin, yerlerin ve ikisi arasında olanların Rabb'idir. O, önünde kimsenin konuşmayacağı Rahman olan Allah'tır. Meleklerin ve Ruh'un dizi dizi durdukları gün. Rahman olan Allah'ın izni olmadan kimse konuşmayacaktır. Konuştuğu zaman da doğruyu söyleyecektir. İşte gerçek gün budur. Dileyen kimse Rabb'ine götürecek bir yol benimser. Sizi yakın gelecekteki bir azapla uyardık. O gün kişi elleriyle sunduğuna bakar ve inkarcı da "keşke toprak olsaydık" der." (1)

"Kurtuluş":

Sevilen, istenilen her şeye kavuşulması.

"Göğüsleri tomurcuklanmış":

Bunlar cennet kadınlarıdır. Bu kadınların, yuvarlak sepetlerin en güzeli görünümünde yuvarlak memeleri olur.

"Yaşıt":

Yani hepsi aynı yaşta olan.

"Ruh":

Burada kastedilen ya Cibril, ya canları almakla görevlendirilmiş olan melek veya meleklerden daha iri olan büyük bir yaratıktır. Melekler ve ruh, o derece görkemliliklerine rağmen, saf tutacaklarına ve ancak izin verildikten sonra ve sadece doğruyu söylemek şartıyla konuşabileceklerine göre, o yer gerçekten dehşetli ve son derece disiplinli olacak demektir.

İnkarcı da "keşke toprak olsaydım" der":

Bu ayeti kerimenin tefsirinde, kafirin bu sözü, hayvanların birbirlerindeki haklarını aldıktan sonra yüce Allah'ın emriyle toprak olduklarını gördüğü sırada söyleyeceği ifade edilmiştir. Kafir bu manzarayı görünce, kendisinin de böyle olmasını arzulayacaktır. Bunun yanısıra ayeti kerimenin tefsiri ile ilgili olarak daha başka görüşler de ortaya atılmıştır.

"Allah'a karşı gelmekten sakınanlar, şüphesiz cennetlerde ve Rabb'lerinin kendilerine verdikleriyle zevk duyarak nimetler içindedirler. Rabb'leri onları cehennem azabından korumuştur. Onlara şöyle denir: "İşlediklerinizden ötürü,

---

1) Nebe Suresi: 31-40

dizi dizi tahtlara yaslanarak afiyetle yiyin, için." Onlara ceylan gözlü eşler veririz. İman eden, nesilleri de imanda kendilerine uyan kimselere, nesillerini de katarız. Onların işlediklerinden hiç bir şey eksiltmeyiz. Herkes kazancına bağlıdır. Cennette olanlara diledikleri meyve ve etten bol bol veririz. Orada kadeh tokuştururlar, fakat bundan ne bir saçmalama, ne de bir günaha girme vardır. Sedefteki inciler gibi olan gençler yanlarında dolaşırlar. Birbirlerine dönüp soruşurlar. "Doğrusu bundan önce ailemizin yanında bile korku içindeydik. Allah, lütfedip bizi kavurucu azaptan korudu. Doğrusu bundan önce de O'na yalvarıyorduk. Şüphesiz O, iyilik yapandır, acıyandır" derler." (1)

"İman eden, nesilleri de imanda uyan kimselere, nesillerini de katarız":

Yani kendilerinin de iman sahibi olmaları şartıyla cennete sokulmaları ve anne-babalarının derecelerine yaklaştırmaları suretiyle çoluk-çocukları da onların yanlarına götürülmüşlerdir. Bu ifade, babalarının iyi kimseler olmasının, mü'min olmaları durumunda çocuklara da yararının olacağını göstermektedir.

"Herkes kazancına bağlıdır (herkese kazancının rehinidir)":

Yani Allah katında rehin durumundadır. Onu kurtarabilecek tek şey; iman ve iyi ameldir.

"Fakat bundan ne bir saçmalama, ne de bir günaha girme vardır":

Yani dünya şarabı içenlerin yaptıkları şeyleri onlar yapmazlar ve dünyada bu şeyleri içenlerin başlarına gelenler, onların başlarına gelmez. İçtiklerinden dolayı sarhoş olmayacaklarından, ne boş söz konuşurlar, ne de günaha düşürücü bir iş yaparlar.

"İman etmiş olanların yüzleri o gün pırıl pırıldır. Yaptıklarından hoşnuttular. Yüksek bir cennettedirler. Orada boş söz işitmezler. Orada akan kaynak vardır. Orada yükseltilmiş tahtlar vardır. Yerleştirilmiş kaseler, sıra sıra yastıklar, serilmiş yumuşak tüylü halılar vardır." (2)

"Sıra sıra yastıklar":

Yastıklar ve divanlar. Yanyana sıralanmış durumdaki bu yastıklara ve divanlara yaslanılacaktır.

"Serilmiş yumuşak tüylü halılar":

Sohbet toplantılarında yerlere döşenecek olan kıymetli sergiler ve halılar.

"İyi hareket edenin ecrini zayi etmeyiz. Doğrusu iman edip salih amel işle-

---

1) Tur Suresi: 17-28
2) Gaşiye Suresi: 8-16

yenlere, içlerinden ırmaklar akan Adn cennetleri vardır. Orada altın bilezikler takınırlar. İnce ve kalın ipekliden yeşil elbiseler giyerek tahtları üzerinde otururlar. Ne güzel bir mükafat ve ne güzel yaslanacak yer." (1)

"Tahtlar üzerinde otururlar":

En doğrusunu Allah bilir de burada tahtlar ile kastedilenler, cennetliklerin üzerinde oturdukları ve üzerlerine güzel yastıklar dizilmiş olan divanlardır.

"İşte bu güzel bir anmadır. Doğrusu Allah'a karşı gelmekten sakınanlara güzel bir gelecek vardır. Kapıları onlara açılmış Adn cennetleri vardır. Orada tahtlara yaslanmış olarak türlü meyveler ve içecekler isterler. Yanlarında gözlerini eşlerine dikmiş yaşıt güzeller vardır. İşte bu, hesap günü için size söz verilenlerdir. Doğrusu verdiğimiz bu rızıklar tükenecek değildir." (2)

"Doğrusu verdiğimiz bu rızıklar tükenecek değildir":

Yani bu rızıklar hiç tükenmeyeceği gibi, kesintiye de uğramayacaktır.

"Rahman'ın kullarına gıyaben vaadettiği Adn cennetlerine gireceklerdir. Şüphesiz O'nun vaadi yerine gelecektir. Orada boş söz değil, yalnız selam işitirler. Orada sabah, akşam rızıkları hazırdır. İşte kullarımızdan takva sahibi kimselere vereceğimiz cennet budur." (3)

"Orada sabah, akşam rızıkları hazırdır":

Bazı ilim adamları bu ifadede kastedilen anlamın, rızıkların sürekliliği olduğunu söylemişlerdir. Yoksa cennette sabah ve akşam olmayacaktır. Bazıları ise burada dünyadaki refah adetine göre ifade kullanıldığını, asıl anlamın ise orada herkesin arzuladığı nimeti ve rahatlığı, arzuladığı anda bulabileceği olduğunu söylemişlerdir.

"Bunlar Adn cennetlerine girerler. Orada altın bilezikler ve incilerle süslenirler. Oradaki elbiseleri de ipektir. Derler ki: "Bizden üzüntüyü gideren Allah'a hamdolsun. Doğrusu Rabbi'miz bağışlayandır, şükrün karşılığını verendir. Bizi lütfuyla temelli kalınacak cennete O yerleştirdi. Orada bize ne bir yorgunluk gelecek ve ne de usanç gelecektir." (4)

"Bizden üzüntüyü gideren Allah'a hamdolsun":

Yani yüce Allah onlardan bütün üzüntü ve kederi gidermiş, mutlu kılmıştır. "Usanç" ile kastedilen ise, aşırı yorgunluktan ileri gelen bıkkınlıktır.

---

1) Kehf Suresi: 30-31
2) Sad Suresi: 49-54
3) Meryem Suresi: 61-63
4) Fatır Suresi: 33-35

"De ki: "Bu mu iyidir, yoksa Allah'a karşı gelmekten sakınanlara gidilecek yer olarak söz verilen ebedi cennet mi daha iyidir?" Temelli kalacakları cennette dilledikleri şeyleri bulurlar. Bu, Rabb'inin yerine getirilmesi istenen bir va'didir." (1)

"Doğrusu bugün cennetlikler eğlenceyle meşguldürler. Onlar ve eşleri gölgeliklerde tahtlar üzerine yaslanmışlardır. Orada meyveler ve her istedikleri onlarındır. Merhametli olan Rabb katından onlara selam vardır." (2)

"Doğrusu bugün cennetlikler eğlenceyle meşguldürler":

Yani onları başka nimetlere ihtiyaç hissettirmeyecek kadar meşgul eden nimetler ve rızıklar içindedirler.

"Orada, meyveler ve her istedikleri onlarındır":

Her şeyin lezzetini alırlar. Rahattırlar. İstedikleri her şeyi elde edebileceklerdir.

Kadı Beyzavi, yüce Allah'ın ayeti kerimesinin mealinde ***"Doğrusu bugün cennetlikler eğlenceyle meşguldürler"*** diye verilen ***"fi şugul"*** sözü ile ilgili olarak şöyle bir açıklamada bulunmuştur:

"Yüce Allah, cennetliklerin içinde bulundukları durumun ne derece yüce zevklerle dolu olduğunu, onların ne kadar sevinç içinde olacaklarını ve insanların kavrayabileceklerinin çok üstünde bir zevk içinde bulunacaklarını bildirmek için böyle müphem bir ifade kullanmıştır."

"Allah'a karşı gelmekten sakınmış olanlar, elbette gölgeliklerde ve pınar başlarındadırlar. Canlarının istediği meyveler arasındadırlar. Onlara denir ki: "İşlediklerinize karşılık afiyetle yiyiniz, içiniz. Biz iyi davrananlara işte böyle karşılık veririz. O gün yalanlamış olanların vay haline!" (3)

"Doğrusu yeryüzünde olan bütün şeyler ve onların bir katı daha kafirlerin olsa da kıyamet gününün azabından kurtulmak için fidye verseler kabul edilmez. Onlara elem verici azap vardır. Ateşten çıkmak isterler, çıkamazlar. Onlara sürekli azap vardır." (4)

"Mal toplayarak onu tekrar tekrar sayan, dili ile çekiştirip alay eden kimsenin vay haline! Malının kendisini ölümsüz kılacağını sanar. Hayır, o, andolsun ki Hutame'ye atılacaktır. Hutame'nin ne olduğunu sen bilir misin? O, Allah'ın ,

---

1) Furkan Suresi: 15-16
2) Yasin Suresi: 55-58
3) Mürselat Suresi: 41-45
4) Maide Suresi: 36-37

yüreklere çökecek olan tutuşturulmuş ateşidir. Onlar uzun sütunlar arasında her yönden o ateşle kapatılmışlardır." (1)

"Vay haline!(Veylun):

Yani bu kimse azaba çarptırılacaktır veya helak olacaktır. Yahut buradaki *"Veyl"* kelimesi, cehennemdeki bir derenin adıdır.

"Dili ile çekiştirip alay eden":

İnsanları kınayan, arkalarından konuşan ve insanları çokça ayıplayan.

"Malının kendisini ölümsüz kılacağını sanar":

Kendisini dünya hayatında bir ölümsüzlüğe kavuşturacağını zanneder.

"Hutame":

Cehennem. İçine atılanların tümünü kırıp parçaladığından dolayı bu adla adlandırılmıştır.

"Yüreklere çökecek olan tutuşturulmuş ateş":

Sıcaklığı ta yüreklerin ortasına kadar ulaşabilecektir.

"Onlar uzun sütunlar arasında her yönden o ateşle kapatılmışlardır":

Kapılarının uzun uzun sütunları olacak ve tüm kapıları kapatılmış olacaktır. Bu açıklama, cehennemin bir tür hapishane olduğunu, ancak dünya hapishanelerı gibi olmadığını göstermekdedir.

"Ebu Leheb'in elleri kurusun! Kurudu da. Malı ve kazandığı kendisine fayda vermedi. Alevli ateşe yaslanacaktır. Karısı boynunda liften örülmüş bir ip olduğu halde ona odun taşıyacaktır." (2)

"Malı ve kazandığı kendisine fayda vermedi":

Yani kazanmış olduğu malı, onun elinin kurumasını önleyemedi.

Kadı Beyzavi *"Karısı boynunda liften örülmüş bir ip olduğu halde ona odun taşıyacaktır"* sözünde kastedilen ipin, ateşten bir ip olduğunu söylemiştir.

Bunu liften yapılmış bir ip olarak tefsir edenler, kelimenin dünyadaki anlamını esas almaktadırlar. Ancak orada ateşten bir ip olacağını garipsememek gerekmektedir. Cehennemin içinde Zakkum ağacı bulunacaktır. Ahiretin şartları, dünya şartlarından farklıdır. Dünyadaki ateşte ağaç ve lif yanabilir, ama ahiret

---

1) Hümeze Suresi: 1-9
2) Tebbet Suresi: 1-5

ateşinin kendine göre özellikleri bulunmaktadır. Hangi anlam verilirse verilsin, ayeti kerime, oraya atılanın dünyada işlemiş olduklarından dolayı aşağılanacağını ve küçümseneceğini ifade etmektedir.

"İşte Rabb'leri hakkında tartışmaya gelen iki taraf: Onu inkar edenlere ateşten elbiseler kesilmiştir. Başlarına da kaynar su dökülür de bununla karınlarındakiler ve deriler eritilir. Demir topuzlar da onlar içindir. Orada uğradıkları gamdan ne zaman çıkmak isteseler, her defasında oraya geri çevrilirler. "Yakıcı azabı tadın" denir." (1).

"İşte Rabb'leri hakkında tartışmaya gelen iki taraf":

Yani bunlar Allahu Teala hakkında aralarında görüş ayrılığına düşen, birbirleriyle tartışan iki guruptur. Bunlar da mü'minlerle kafirlerdir. Yüce Allah, Allah hakkında mü'minlerle tartışmalara giren, hasımlaşan kafirlere neler hazırladığını bildirmektedir. Onlara bedenlerine göre ateşten elbiseler biçilmiştir. Aynı elbiseler gibi, bedenlerini saracaktır. Burada ateşten elbise ile kastedilen şey, onları çepeçevre kuşatacak olan ateş midir, yoksa normal elbise gibi ateşten elbiseler mi olacaktır? Her ikisinin de olması mümkündür.

"Demir topuzlar da onlar içindir":

Yani onlar için demirden kamçılar olacak ve bu kamçılarla dövüleceklerdir.

"Doğrusu münafıklar cehennemin en alt tabakasındadırlar. Onlara yardımcı da bulamayacaksın." (2)

Münafıklar cehennemin en altında bulunan tabakaya yerleştirileceklerdir. Çünkü onlar, kafirlerin en fenalarıdırlar. Onlar yüce Allah ile alay ederek ve müslümanlara da oyun yaparak küfre sapmışlardır.

"İffetli, habersiz mü'min kadınlara zina iftirasında bulunanlar, dünya ve ahirette lanetlenmişlerdir. Kendi dilleri, elleri ve ayakları yapmış olduklarına şahitlik ettikleri gün, onlar büyük azaba uğrayacaklardır. O gün Allah, onlara kesinleşmiş cezaları verecektir. Allah'ın apaçık hak olduğunu bileceklerdir." (3)

Allah'a ve Resulullah (a.s)'a iman etmiş olan, namuslu, kendileri hakkında iddia edilen şeylerden haberleri bile olmayan hanımlara iftira atanlar, dünya ve ahirette lanetlenmişlerdir. Burada kastedilen iftira, söz konusu hanımların zina yapmakla itham edilmeleridir. Yukarıdaki ayeti kerimedeki tehdidin, Hz.Aişe (r.a)'ye iftira atmış olan münafıklara yönelik olduğu söylenmiştir. Ancak, bu tehdidin namuslu bir kadına iftira atıp da sonra hatasından dolayı tevbe etmemiş

1) Hacc Suresi: 19-22
2) Nisa Suresi: 145
3) Nur Suresi: 23-25

yahut tevbesi kabul edilmemiş, attığı iftiradan etkilenenlerin haklarını alamamış oldukları herkese yönelik olduğu da söylenmiştir. Mü'min erkeklere ve kadınlara iftirada bulunanlar açısından bu, ne derece şiddetli bir tehdittir!

"Şaşacaksan, onların "biz toprak olunca mı yeniden yaratılacağız" demelerine şaşmak gerekir. İşte onlar Rabb'lerini inkar edenlerdir. İşte onlar boyunlarına demir halkalar vurulanlardır. İşte onlar cehennemliklerdir, orada temelli kalacaklardır." (1)

"İşte onlar boyunlarına demir halkalar vurulanlardır":

Cehennemde böyle zincirlere vurulurlar.

"O ayetlerimizi inkar edenleri yakında bir ateşe sokacağız. Öyle ki, derileri piştikçe azabı tatsınlar diye onlara başka deriler vereceğiz. Şüphesiz Allah, daima üstün ve hikmet sahibidir." (2)

Derileri iyice yanıp piştikten sonra kendilerine yeniden eski derileri gibi deriler verilecek yahut derilerinin üzerlerindeki yanık izleri giderilecektir. Böylelikle o azabı sürekli tatması sağlanacak. Nitekim ayeti kerimenin devamında *"azabı tatsınlar diye"* buyuruluyor. Yani azabı tatmalarının süreklilik kazanması için bu uygulamaya başvurulacaktır. Yüce Allah'ın, cehennemliklerin yanan derilerinin yerine başka deriler yaratacağı, azabın ise gerçekte isyankar cana olduğu da söylenmiştir.

Çağımızda cerrahiye uzmanlarının yaptıkları açıklamalara göre bedendeki sinirlerin en hassas olanları ve acıyı en iyi hissedenleri, deri sinirleridir. Yukarıdaki ayeti kerime de bu yönden, Kur'an-ı Kerim'de yer alan ilahi mucizelerden bir mucize özelliğindendir.

"Ey inkarcılar, yiyiniz, biraz zevkleniniz bakalım. Doğrusu sizler suçlularsınız. O gün, yalanlamış olanların vay haline! Onlara rüku edin denildiğinde rüku'a varamazlar. O gün, yalanlamış olanların vay haline! Kur'an'dan başka hangi söze inanacaklardır?"(3)

Bu ayeti kerime, cehennemliklerin dünyada, yüce Allah'tan ve O'nun kendilerine yüklediği sorumluluklardan habersiz bir şekilde yiyip-içip zevk sürdüklerini, bu tutumları nedeniyle azabı hak ettiklerini bildirmektedir.

"Altın ve gümüşü biriktirip Allah yolunda sarfetmeyenlere can yakıcı bir azabı müjdele! Bunlar cehennem ateşinde kızdırıldığı gün, alınları, böğürleri ve sırtları onlarla dağlanacak. "Bu kendiniz için biriktirdiğinizdir. Biriktirdiğinizi

---

1) Ra'd Suresi: 5

2) Nisa Suresi: 56

3) Mürselat Suresi: 46-50

tadın" denecek." (1)

Buradaki tehdid (va'id) dünyada, yüce Allah'ın, malı üzerindeki hakkını yerine getirmemiş olana yöneliktir. Böyle bir kişi, o malı ile cehennemde azaba çarptırılacaktır. Sahih bir hadisi şerifte bildirildiğine göre hayvanlarının zekatlarını vermeyenler, Mevkif'te hayvanlarının kendilerini çiğnemesi yoluyla azaba çarptırılacaklardır. Bu hadisi şerifi, ileride zekatla ilgili bölümde vereceğiz.

"Doğrusu suçlular temelli kalacakları cehennemin azabı içindedirler. Azaba hiç ara verilmez. Onlar orada tamamen umutsuzdurlar. Biz onlara zulmetmedik. Ama onlar zalim kimselerdi. Cehennemde şöyle seslenirler. "Ey Malik! Rabb'in hiç olmazsa canımızı alsın." Malik: "Siz böyle kalacaksınız" der." (2)

"Malik":

Cehennemin baş bekçisi ve zebanilerin başkanıdır. Cehennemlikler Malik'e:*"Bizim hakkımızda hükmünü versin"* yani *"bizim canımızı alsın"* diye seslenecekler. Kendilerine verilecek cevap ise *"Siz böyle kalacaksınız"* şeklinde olacaktır. Yani *"Siz burada sonsuza kadar kalıcısınız. Ölmek veya bir başka şekilde sizin için kurtuluş yoktur."* Bu ayeti kerime, cehennemin son bulacağını ileri sürenlerin küfre düştükleri konusunda en kuvvetli delillerden biridir.

"Allah'ın bol nimetlerinden verdiklerinde cimrilik edenler, sakın bunun kendileri için hayırlı olduğunu sanmasınlar. Bilakis bu onların kötülüğünedir. Cimrilik yaptıkları şey kıyamet günü, boyunlarına dolanacaktır." (3)

Sahih bir hadisi şerifte, dünyada mallarının zekatlarını vermeyenlerin üzerlerine yüce Allah'ın, kıyamet gününde yılanlar salacağı ve bu yılanların onların boyunlarına dolanarak ağızlarının iki yanlarına yapışacakları bildirilmektedir. Bu hadisi şerif de, ileride zekatla ilgili bölümde gelecektir. Bu hadisi şerif, dünyada altın, gümüş ve benzeri mallarının zekatlarını vermekte cimrilik edenlerin, Mahşer'de gereken azaba çarptırılacaklarını göstermektedir. Daha sonra cehenneme girdiklerinde de, mal biriktirip de zekatını vermeme yüzünden özel bir azaba çarptırılacaklardır.

"Yüzleri ateşte çevrildiği gün "Keşke Allah'a itaat etseydik. Keşke peygambere itaat etseydik" derler. "Rabb'imiz, biz yöneticilerimize ve büyüklerimize itaat etmiştik, fakat onlar bizi yoldan saptırdılar. Rabb'imiz, onlara iki kat azap ver. Onları büyük bir lanete uğrat" derler." (4)

---

1) Tevbe Suresi: 34-35
2) Zuhruf Suresi: 74-77
3) Ali İmran Suresi: 180
4) Ahzab Suresi: 66-68

"Allah'ın ahdini ve yeminlerini az bir değere değişenlerin, işte onların ahirette bir payları yoktur. Allah onlara kıyamet günü hitab etmeyecek. Onlara bakmayacak, onları temize çıkarmayacaktır. Elem verici azap onlar içindir." (1)

"Allah'ın ahdini":

Daha önceden yüce Allah'a karşı vermiş oldukları sözlerini.

"Yeminlerini":

Yani daha önce, kendilerine bir peygamberin gelmesi durumunda ona iman edecekleri ve yardım edecekleri konusunda yaptıkları yeminlerini.

"Ahirette bir payları yoktur":

Yani ahirette onların Allah'ın rahmetinden bir nasipleri olmayacaktır.

"Allah onlara kıyamet günü hitab etmeyecek":

Yani yüce Allah onlarla, hoşlarına gidecek bir şekilde konuşmaz veya her türlü delilin önlerine konulmuş olmasına rağmen hakkı bulup iman etmeyip küfürde ısrarda etmiş olmalarından dolayı kendilerine gadaplanması ve kızması sebebiyle hiç konuşmaz.

"Onlara bakmayacak":

Yani rahmet nazarıyla (bakışıyla) bakmaz.

"Onları temize çıkarmayacaktır":

Yani dünyada işlemiş oldukları işlerinden ötürü kendilerine övgüde bulunmaz. Onlar dünyada hakkı tanıdıkları halde, övgüyü sevmelerinden dolayı kabul etmemişlerdi ve insanları memnun edebilmek için hakdan yüz çevirmişlerdi. Ayeti kerimede geçen *"Allah onlara kıyamet günü hitab etmeyecek"* ifadesi ile kastedilen anlamın yüce Allah'ın onlarla hiç konuşmayacağı anlamı olduğu görüşüne göre bu, kıyamet gününün bazı safhalarına ait özel bir durumdur.

"Gerçekten Allah'ın indirdiği kitaptan, bir şeyi gizlemede bulunup, onu az bir değere değişenler var ya; onların karınlarına tıkındıkları ancak ateştir. Allah, kıyamet günü onlarla konuşmaz ve onları günahlardan arındırmaz. Onlara elem verici azap vardır." (2)

Hakkı esasta kabul etmeyen kişi, daha önce geçen ayeti kerimelerde sözü edilen azaba çarptırılacağı gibi, hakkı ortaya çıkarmaya gücü yettiği halde onu

---

1) Ali İmran Suresi: 77
2) Bakara Suresi: 174

gizleyen kimse de bu ayeti kerimede sözü edilen azaba çarptırılacaktır. Buna göre, bir kimseden bir konuda bilgi istendiğinde, o istenilen bilgiyi vermesi gerekir. Bildiği halde ilmi gizleyen kimsenin ağzına, kıyamet gününde ateşten gem vurulacaktır.

"Onların karınlarına tıkındıkları ancak ateştir":

Kadı Beyzavi, yüce Allah'ın bu sözünü şu şekilde tefsir etmiştir:

"Buradaki ifadeye göre onların hali hazırda yedikleri şey, ateşten başka bir şey değildir; çünkü cezayı gerektirecek bir şey yediklerinden dolayı yediklerine zaten ateş karışmıştır. Sonuçta bundan ötürü kendilerine bizzat ateş yedirilecektir. Yani kıyamet gününde, kendilerine karınları dolarcasına ateş yedirilecektir."

"İnandıktan, peygamberin hak olduğuna şehadet ettikten, kendilerine belgeler geldikten sonra inkar eden bir milleti Allah, nasıl doğru yola eriştirir? Allah, zalimleri doğru yola eriştirmez. İşte bunların cezaları, Allah'ın, meleklerin, insanların hepsinin lanetine uğramalarıdır. Orada temellidirler. Onlardan azap hafifletilmez. Onların azapları geciktirilmez. Ancak bunun ardından tevbe edip düzelenler müstesnadır. Doğrusu Allah, bağışlar ve merhamet eder." (1)

Bazı insanlar vardır ki, dinden dönmüşlerdir ve yeniden dine girmelerinden ümit kesilmiştir. Çünkü bunlar apaçık delillerin önlerine konmasına rağmen dinden çıkmışlerdır. İşte yüce Allah bu gibilere bir daha hidayet vermeyeceğini bildirmektedir. Bu gibi insanlar, Allah'ın, meleklerin, mü'minlerin ve hem dünyada, hem ahirette tüm insanların lanetlerine layık görülmüşlerdir. Bunların yanısıra bir de dinden döndükten sonra tevbe eden ve durumlarını düzelten insanlar vardır. Yüce Allah, bunlar için bağışlama ve rahmet va'dinde bulunmaktadır.

"Hayır, doğrusu onlar o gün, Rabb'lerinden yoksun kalacaklardır. Sonra onlar, şüphesiz cehenneme gireceklerdir. Sonra da "Yalanlayıp durduğunuz, işte budur" denecektir." (2)

"Hayır, doğrusu onlar o gün, Rabb'lerinden yoksun kalacaklardır":

Onlar ne kıyamet gününün gelişmelerinin olduğu sıralarda, ne de cehenneme girmelerinden sonra şanı yüce Allah'ı görebilirler. Bunlar yüce Allah'ı görme nimetinden mahrumdurlar. Mü'minler ise bunların aksine, yüce Allah'ı hem kıyamet gününün gelişmelerinin olduğu sırada ve hem de cennete girmelerinden sonra görebileceklerdir.

---

1) Ali İmran Suresi: 86-89
2) Mutaffifin Suresi: 15-17

"İnkar edenler için hazırlanan ve yakıtı insanlarla taş olan ateşten sakının." (1)

"Tur'a yayılmış, ince deri üzerine satır satır dizilmiş kitaba, ma'mur bir ev olan Kabe'ye, yükseltilmiş tavan gibi göğe, kaynayacak denize andolsun ki, Rabb'inin azabı hiç şüphesiz gelecektir. Onu savacak yoktur. Göğün sarsıldıkça sarsıldığı, dağların yürüdükçe yürüdüğü gün, işte o gün daldıkları yerde eğlenip oyalanarak kıyameti yalanlayanlara yazık olacak. Cehennem ateşine itildikçe itildikleri gün, onlara "işte yalanlayıp durduğunuz ateş budur. Bu bir büyü müdür, yoksa hala görmez misiniz? Girin oraya sabretseniz de, sabretmeseniz de artık birdir. Ancak işlediklerinizin karşılığını görüyorsunuz" denir." (2)

"Tur":

Yüce Allah'ın, Hz. Musa (a.s)'ya hitapda bulunduğu (kendisiyle konuştuğu) Turi Siyna dağının bir parçası.

"Satır satır dizilmiş kitaba":

Düzenli bir şekilde yazılmış olan kitap. Burada kastedilen şey, Kur'an-ı Kerim veya Levh-i Mahfuz'dur.

"İnce deri üzerine":

Bu kitaptan derilere veya benzeri şeylere yazılanlar.

"Yayılmış":

Yayılmış halde, üzerine mühür basılmamış. Burada, bir önceki ayeti kerimede sözü edilen Kitab'a istiare yapılmıştır.

"Ma'mur bir ev olan Kabe'ye":

Bununla kastedilen, ya yeryüzündeki Kabe, veya gökteki Kabe'dir. Gökteki Kabe de, yedinci kat gökte bulunmaktadır. Ma'mur olması ile, oraya ibadet için çok sayıda gelen olduğuna işaret edilmektedir.

"Yükseltilmiş tavan": Yani gök.

"Kaynayacak deniz":

Kıyamet gününde alevlerle tutuşturulacak olan deniz.

"Göğün sarsıldıkça sarsıldığı":

Gök o zaman çalkalanır ve değirmen taşı gibi dönmeye başlar. Bu olay ise

---

1) Bakara Suresi: 24
2) Tur Suresi: 1-16

göğün, bir yazıcının önündeki kitapları dürmesi gibi dürüleceği vaktin hemen öncesinde meydana gelir.

"Yazık olacak (veyl)":

Helak veya ah çekme (hasret) yahut şiddetli azap vardır.

"O gün daldıkları yerde eğlenip oyalanarak kıyameti yalanlayanlara":

Saçmalıklara, yalanlara dalanlara.

"Cehennem ateşine itildikçe itildikleri gün":

Sert ve katı bir muamele ile cehennem ateşine doğru itilirler.

"Oraya girin":

Oraya girin veya oranın ateşine iyice yaslanın.

"Cehennem yalnız azgınları bekleyen yerdir. Dönecekleri yer orasıdır. Orada çağlar boyu kalacaklardır. Orada serinlik bulamayacaklardır. İşlediklerine uygun olan kaynar su ve irin dışında bir içecek tadamayacaklardır. Çünkü onlar hesaba çekileceklerini ummazlardı. Ayetlerimizi hep yalan sayıp dururlardı. Biz de her şeyi yazıp saymışızdır. Şöyle deriz: "Artık tadınız, bundan böyle size azaptan başka bir şey artırmayız." (1)

"Azgınları bekleyen yerdir":

Kafirleri gözeten, onların kendine varmalarını bekleyen yerdir.

"Dönecekleri yer orasıdır":

Varacakları, ulaşacakları yer orasıdır.

"Çağlar boyu":

Birbirini izleyen ve hiç tükenmeyecek olan çağlar boyunca, sonsuza kadar.

"İşlediklerine uygun olan":

Onların dünyada iken işlemiş oldukları amellerine uygun düşen ceza verilmiştir.

"Biz de her şeyi saymışızdır":

Her şeyi zapdetmiş, kayıtlı halde korumuşuzdur. Bu kayıt ya Levh-i Mahfuz'daki veya koruyucu meleklerin (hafaza meleklerinin) yazmış oldukları defterlerdeki kayıttır.

---

1) Nebe Suresi: 21-30

Bazı kimseler yüce Allah'ın: *"Orada çağlar boyu kalacaklardır"* sözü hakkında vehme kapılarak bu ifadeden, cehennemin son bulacağı anlamını çıkarmak suretiyle küfre düşmüşlerdir. Oysaki böyle bir düşünce, ümmetin icma'ına (üzerinde görüş birliği ettiği inanç ilkesine) ve kesin anlam taşıyan muhkem nasların ifade ettiği anlama aykırı düşmektedir.

Yüce Allah'ın:*"Ordada çağlar boyu kalacaklardır. Orada serinlik bulamayacaklar. İşlediklerine uygun olan kaynar su ve irin dışında bir içecek tadamayacaklardır"* sözünde kastedilen anlam, orada cehennemliklerin bir çağ boyunca belli bir azapla azaplandırılacakları, daha sonra başka bir azap türü ile azap görecekleri başka bir çağın geleceğidir. Nitekim yüce Allah daha ileride: *"Şöyle deriz: "Artık tadınız, bundan böyle size azaptan başka bir şey artırmayız"* diye buyurmaktadır. Yani her çağının bitiminde, yeni bir çağ başlayacak ve bu böylece sonsuza kadar devam edecektir.

"Cehennemi kafirler için kuşatıcı bir hapishane yapmışızdır." (1)

Mealde 'hapishane' olarak verilen ayeti kerimenin metninde 'hasir' kelimesine bazıları döşek, yatak anlamı vermiştir. Ancak söz konusu kelimeye bu anlamın verilmesi, cehennemin bir hapishane mahiyeti taşıdığı yolundaki açıklamaya ters değildir. Çünkü yüce Allah bir başka ayeti kerimesinde şöyle buyurmaktadır:

"O, onların üzerine kapatılıp kilitlenecektir." (2)

"Kötülük işleyenlere kötülükleri kadar ceza verilir. Onların yüzlerini aşağılık bürür. Allah'a karşı onları savunacak yoktur. Yüzleri geceden kara bir parçayla örtülmüş gibidir. Bunlar cehennemliklerdir. Orada temelli kalırlar." (3)

"Yüzleri geceden kara bir parçayla örtülmüş gibidir":

Onların yüzleri aşırı derecede siyah ve kapkaranlık bir hal alacağından ötürü böyle denilmiştir. Bu siyahlık, kafirleri hem mahşer meydanında, hem de cehenneme girdikten sonra bürür. Cehennemdeki siyahlıkları ise daha şiddetli olacaktır.

"Benim seçkin kullarıma karşı senin bir gücün yoktur. Ancak sana uyan azgınları azdırabilirsin sen. Cehennem o şeytana uyanların hepsinin buluşma yeridir. Onun yedi kapısı vardır. Her kapıya onlardan bir bölüm ayrılmıştır." (4)

Beyzavi *"cehennemin yedi kapısının olması"* konusunda şu açıklamada bu-

1) İsra Suresi: 8
2) Hümeze Suresi: 8
3) Yunus Suresi: 27
4) Hicr Suresi: 42-44

lunmuştur:

"Cehenneme gireceklerin çokluğundan dolayı bu şekilde, yedi ayrı kapıdan girerler. Yahut bu yedi kapı ile kastedilen anlam, onların seviyelerine göre belirlenmiş olan yedi kattır. Her biri , durumuna uygun olan kata yerleştirilecektir. Bu yedi katın birincisinin adı cehennem, sonrakinin adı Leza, sonrakinin adı Hutame, sonrakinin adı Sa'ir, sonrakinin adı Sekar, sonrakinin adı Cehim, daha sonrakinin adi ise Haviye'dir.

"Her kapıya onlardan bir bölüm ayrılmıştır":

Söz konusu kapıların (veya katların) herbiri için, cehenneme girecek olanlardan bir gurup ayrılmıştır. En üst, tevhid inancına sahip olanların günahkarları için, ikinci kat; yahudiler için, üçüncü kat; hıristiyanlar için, dördüncü kat; Sabiiler için, beşinci kat; Mecusiler için, altıncı kat; müşrikler için, yedinci kat da münafıklar için tahsis edilmiştir.

İlim adamları mantıki metodlarla (tümevarımla) ayeti kerimeden bu anlamı çıkarmışlardır. Bir çok nasta (ayeti kerime ve hadisi şerif metninde) geçtiği üzere cennetin de sekiz kapısı olacaktır.

"Kıyamet günü kötü azaptan yüzünü korumaya çalışan kimse güven içinde olan kimse gibi midir? Zalimlere; "Kazandıklarınızın karşılığını tadın" denir." (1)

İnsanların dünyadaki adetlerinde, kendi elleriyle yüzlerini dağlamak vardır. Cehennemde ise yüzleri ile kendi vücutlarını dağlayacaklardır.

Kadı Beyzavi: *"Kötü azaptan yüzünü korumaya çalışan"* sözü ile ilgili olarak şöyle söylemiştir:

"Yani yüzünü ateşe karşı engel yaparak o yolla bedenini korumaya çalışır. Çünkü onların elleri boyunlarına bağlı olacak ve dolayısıyla elleriyle yüzlerini koruyamayacaklar."

"Senden azabı acele bekliyorlar. Doğrusu azap tepelerinden, ayaklarının altından kendilerini içine aldığı gün cehennem, inkarcıları kuşatacaktır. O gün (Allah) "Yaptıklarınızın karşılığını tadın" der." (2)

"Cehennem inkarcıları kuşatacaktır":

Azap kendilerine geldiğinde onları çepeçevre kuşatacaktır. Yahut onların şu anki inkarlarının ve günahlarının gerektirdiği şekilde şu anda kendilerini kuşattığı gibi kuşatacaktır.

---

1) Zümer Suresi: 24
2) Ankebut Suresi: 54-55

"Azap tepelerinden, ayaklarının altından kendilerini içine aldığı zaman":

Azap onları her taraflarından saracaktır.

"Yaptıklarınızın karşılığını tadın der":

Bunu diyecek olan yüce Allah veya meleklerdir. Kafirlere; *"Dünyada işlemiş olduğunuz günahların gerektirdiği cezayı çekin"* denecektir.

"İnkar edenler bölük bölük cehenneme sürülür. Oraya vardıklarında kapıları açılır, bekçileri onlara "Sizin içinizden Rabb'inizin ayetlerini okuyan ve bugüne kavuşacağınızı ihtar eden peygamber gelmedi mi?" derler. "Evet geldi" derler. Ancak azap sözü inkarcıların aleyhine gerçekleşir. Onlara "Temelli kalacağınız cehennemin kapılarından girin. Böbürlenenlerin durağı ne kötüdür" denir." (1)

"Onları korktukları zaman bir görsen, artık kurtuluş yoktur. Cehenneme yakın bir yerde yakalanmışlardı. O zaman "Allah'a inandık" derler ama ahiret gibi uzak bir yerden imana nasıl kolayca ulaşırlar. Oysa onu daha önce inkar etmişler, uzak bir yer olan dünyadan görünmeyene dil uzatmışlardı. Kendileriyle arzuladıkları şeyler arasına engel konur. Nitekim daha önce kendilerine benzeyenlere de aynı şeyler yapılmıştı. Çünkü onlar şüphe ve endişe içinde idiler." (2)

"Onları korktukları zaman bir görsen":

Bu korku; ya ölümleri sırasında veya yeniden diriliş esnasında olur.

"Artık kurtuluş yoktur":

Artık kaçacak bir yer ve azaptan kurtuluş yoktur.

"Cehenneme yakın bir yerde yakalanmışlardır":

Hesap yerinde.

"Kendileriyle arzuladıkları şey arasına engel konur":

Burada onların arzuladıkları şeylerle aralarına bir engel konulmasıyla kendilerine azap edileceği anlam kastedilmiş olabilir. Bunun yanısıra onların, cehennem azabından kurtulabilmek için iman etmeyi ve salih amel işlemeyi arzulayacakları, ancak bunun gerçekleştirileceği yer dünya olduğundan dolayı böyle bir şeye fırsat verilmeyeceği anlamı kastedilmiş de olabilir.

"Nitekim daha önce kendilerine benzeyenlere de aynı şeyler yapılmıştı":

---

1) Zümer Suresi: 71-72
2) Sebe Suresi: 51-54

Kendileri gibi kafir olanlara da aynı şey yapılmıştı.

"Ey insanoğlu! Her şeyi kaplayacak kıyametin haberi sana gelmedi mi? O gün bir takım yüzler zillete bürünmüştür. Zor işler altında bitkin düşmüştür. Yakıcı ateşe yaslanırlar. Kızgın bir kaynaktan içirilirler. Semirtmeyen, açlığı gidermeyen, kötü kokulu bir dikenden başka yiyecekleri yoktur." (1)

"Her şeyi kaplayacak kıyamet":

Dehşetli olayları ile bütün insanları kaplayacak olan kıyamet günü.

"O gün bir takım yüzler zillete bürünmüştür":

O gün bazı insanlar aşağılanacaklarından, yüzlerini aşağılık ve zillet bürüyecektir.

"Zor işler altında bitkin düşmüştür":

Cehenneme girecek olanlar, cehennemde zincirleri ve halkaları çekmek gibi işleri yapacaklarından ötürü iyice bitkin düşecektir.

"Yakıcı ateşe yaslanırlar":

Sıcaklığı iyice kavurucu derecede olan ateşin içine atılırlar.

"Kızgın bir kaynak":

Kızgınlığı son derecesine varmış bir kaynak.

"Kötü kokulu bir diken":

Bu, diken gibi olan bir cehennem bitkisidir. Yenildiği zaman bir yarar sağlamayacağı gibi, yiyenlerin açlığını da gidermez.

"De ki: "Kıyamet günü, kendilerini ve ailelerini hüsrana uğratanlar, elbette onlar hüsrandadırlar." Dikkat edin işte apaçık hüsran budur. Onlara üstlerinden kat kat ateş vardır. Altlarında da kat kattır. Allah, kullarını bununla korkutur. Ey kullarım benden sakının." (2)

"İşte apaçık hüsran budur":

Bu, tam bir hüsrandır. Hüsranın en son noktasıdır.

"Kendilerini ve ailelerini hüsrana uğratanlar":

Kendileri sapıklık yolunu seçmek suretiyle hüsrana uğramışlar; ailelerini de sapıklığa iletmekle hüsrana uğratmışlardır.

---

1) Gaşiye Suresi: 1-7
2) Zümer Suresi: 15-16

"Onlara üstlerinden kat kat ateş vardır. Altlarında da kat kattır":

Üstlerindeki ateş kat kat olacağı gibi, altlarında da kat kat ateş olacaktır.

"Doğrusu hüküm günü hepsinin birarada bulunacağı gündür. O gün dostun dosta hiç bir faydası olmaz. Yardım da görmezler. Yalnız Allah'ın merhamet ettiği kimseler bunların dışındadır. O, şüphesiz güçlüdür, merhametlidir. Doğrusu günahkarların yiyeceği zakkum ağacıdır. Karınlarında, suyun kaynaması gibi kaynayan erimiş maden gibidir. "Suçluyu yakalayın, cehennemin ortasına sürükleyin. Sonra başına -azap olarak- kaynar su dökün" denir. Sonra ona "Tat bakalım, hani şerefli olan, değerli olan, yalnız sendin! İşte bu, şüphelenip durduğunuz şeydir" denir." (1)

"Hüküm günü":

Kıyamet ve hesap günü.

"Zakkum ağacı":

Bu ağaç, cehennemin içinde biten ağaçların en fena olanıdır. Yüce Allah bu ağaçla ilgili olarak Kur'an-ı Kerim'in bir başka yerinde şöyle buyurmaktadır:

"O cehennemin dibinde çıkan bir ağaçtır. Tomurcukları şeytan başı gibidir. İşte cehennemlikler bundan yerler. Karınlarını onunla doldururlar. Sonra onun üzerine kaynar su katılmış içecek şüphesiz onlar içindir." (2)

"Cehennemin ortasına sürükleyin":

Kendisini zorla, çeke çeke cehennemin ortasına atın.

"Sonra ona "Tat bakalım, hani şerefli olan, değerli olan, yalnız sendin!..." denir":

Bu ifade, küfürde öncülük rolünde olanların diğerlerinden daha şiddetli bir azaba çarptırılacaklarını göstermektedir. Onlar cehennemin ortasına sürükleneceklerdir.

"İşte bu, şüphelenip durduğunuz şeydir":

İşte şu gördüğünüz gerçekler, daha önce üzerinde tartışadurduğunuz, gerçekliği konusunda münakaşa ettiğiniz şeylerdir.

"Şüphesiz zalimler için duvarları çepeçevre onları içine alacak ateş hazırlamışızdır. Onlar yardım istediklerinde erimiş maden gibi yüzleri kavuran bir su kendilerine sunulur. Bu ne kötü bir içecek ve cehennem ne kötü bir durak-

---

1) Duhan Suresi: 40-50
2) Saffat Suresi: 64-67

tır." (1)

Mealde *"duvarlar"* olarak verilen) ve ayeti kerimenin metninde *"suradik"* şeklinde geçen kelimeyi, bazıları cehennemliklerin içine kapatılacakları evlerin (hapishanelerin) etrafını saran şeyler olarak açıklamışlardır. Bazı tefsirciler ise bunları normal duvar olarak açıklamışlardır. Bu konuda çok sayıda ayeti kerime bulunmaktadır ve cehennemin duvarları konusunda daha ileride bilgi verilecektir. Cehennem hakkında *"durak (murtefek)"* ifadesinin kullanılması, insanın orada sürekli kalacağı, oraya sürekli kalmak üzere yerleşeceği bir yer olması dolayısıyladır. Orası adeta insanların sürekli kalacakları bir arsa (irtifak yeri) özelliğindedir. Dehşet ve azap yönünden de bu özelliktedir.

"Peygamberler yardım istediler ve her inatçı zorba hüsrana uğradı. Ardında cehennem vardır. Orada kendisine irinli su içirilecektir. Onu yudum yudum alacak fakat yutmayacaktır. Ölüm ona her taraftan geldiği halde ölemeyecek arkasından da çetin bir azap gelecektir." (2)

"Peygamberler yardım istediler":

Peygamberler, zalimlere karşı yüce Allah'tan yardım istediler.

"Her inatçı zorba hüsrana uğradı":

Kendini beğenmiş olanların, büyüklenerek hakkı kabul etmeme konusunda inatçılık gösteren ve haktan yüz çevirenlerin tümü hüsrana uğrayıp helak oldu.

"Ardında cehennem vardır":

Önünde veya hayatının arkasında, dünya hayatının bitiminden sonra.

"Orada kendilerine irinli su içirilecektir":

Cehennemliklerin derilerinden akan irinler içirilecektir.

"Onu yudum yudum alacak fakat yutamayacaktır":

Acılığına ve sıcaklığına rağmen o içeceği içmek için kendini zorlar. Ama fena bir durumda ve çok çirkin kokulu olması sebebiyle yutamaz.

"Arkasından da çetin bir azap gelecektir":

O gördüğü azabın ardından daha şiddetli bir azap gelecektir. Bununla cehennem azabının sürekliliği anlamının kastedildiği de söylenmiştir.

"İnkar edenlere cehennem ateşi vardır. Ölümlerine hükmedilmez ki, ölsünler. Kendilerinden cehennemin azabı da hafifletilmez. Her inkarcıyı böyle ceza-

1) Kehf Suresi: 29
2) İbrahim Suresi: 15-17

landırırız. Orada "Rabb'imiz! Bizi çıkar. Yaptığımızdan başka yararlı iş işleyelim" diye bağrışırlar. O zaman onlara şöyle deriz: "Öğüt alacak kişinin öğüt alabileceği kadar bir süre sizi yaşatmadık mı? Size uyarıcı da gelmişti. Artık azabı tadınız. Zalimlerin yardımcısı olmaz." (1)

"Kendilerinden cehennemin azabı da hafifletilmez":

Bu ifade, cehennemliklerin üzerindeki azabın onlara tatlı gelecek bir şekle dönüştürüleceğini ve artık onların cehennem azabından hoşlanmaya başlayacaklarını ileri sürerek küfre düşenlere bir cevap niteliği taşımaktadır. Bu iddia; bazı çevrelerde yaygınlaşmış olan bir küfür sözüdür.

"Zaten onlar kıyamet saatini de yalanladılar. O saatin geleceğini yalanlayanlara çılgın alevli bir ateş hazırlamışızdır. Bu ateş onlara uzak bir yerden görününce onun kaynamasını ve uğultusunu işitirler. Elleri boyunlarına bağlanarak dar bir yerden atıldıkları zaman orada yok olup gitmeyi isterler. "Bir kere yok olmayı değil, bir çok defa yok olmayı isteyin" denir." (2)

"Bu ateş, onlara uzak bir yerden görününce":

Sözü edilen ateş, görülebilecek kadar uzaklıktan kendilerine göründüğü zaman.

"Onun kaynamasını ve uğultusunu işitirler":

Bu derece uzak bir mesafede bulunmalarına rağmen cehennemin kaynamasını, kızgın kızgın sesler çıkarmasını duyarlar. Buradan kaynama sesine benzer bir ses duyulacaktır. Uğultu (zefir) denilerek kastedilen ses ise cehennemin ortasında gelecek olan sestir.

"Dar bir yerden atıldıkları zaman":

Cehennemliklerin üzerindeki azabın daha şiddetlendirilmesi için yerleri daraltılacaktır. Yer daraldıkça üzerlerindeki azap daha da şiddet kazanacaktır.

"Orada yok olup gitmeyi isterler":

İçerisinde bulundukları yerin acısı dolayısıyla yok olup gitmek isterler, ama yok olmazlar.

"Ey Muhammed! Allah'ın ayetleri üzerinde tartışanları görmez misin? Nasıl da döndürülüyor. Kitabı ve peygamberlerimize gönderdiklerimizi yalanlayanlar elbette bileceklerdir. Boyunlarında halkalar ve zincirler olarak kaynar suya sürülür, sonra ateşte yakılırlar." (3)

1) Fatır Suresi: 36-37
2) Furkan Suresi: 11-14
3) Gafir Suresi: 69-72

"Nasıl da döndürülüyorlar":

Allah'ın ayetlerinin doğruluğuna ve açıklığına rağmen nasıl da ondan uzaklaştırılıyorlar.

"Boyunlarında halkalar ve zincirler olarak kaynar suya sürülür, sonra ateşte yakılırlar":

Zincirlerle ve halkalarla elleri boyunlarına bağlanır. Cehennemde iyice aşağılanmaları ve üzerlerindeki azapların artırılması amacıyla zincirlere vurulurlar. Orada iyice sıcak, kaynar su ile azap edilirler. Sonra da üzerlerindeki azabın daha şiddetlendirilmesi için ateşle yakılırlar. Yüce Allah, ayeti kerimesinde, cehennem ateşi ile ilgili olarak: *"Oranın yakıtı; insanlar ve taşlardır"* diye buyurmuştur.

Bu konuyu, inkarcıların dünyadaki tutumları, hakka karşı tavırları ve cehennem azabını nasıl hakettikleri hakkında bilgi veren ayeti kerimeleri vermekle kapatıyoruz:

"Andolsun ki, hüküm çoğunun aleyhine gerçekleşmiştir. Bunun için artık inanmazlar. Boyunlara, çenelerine kadar varan demir halkalar geçirmişizdir. Bunun için başları yukarı kalkıktır. Önlerine ve arkalarına set çekmişizdir. Gözlerini perdelediğimizden artık göremezler." (1)

"Hüküm çoğunun aleyhine gerçekleşmiştir":

Yüce Allah'ın şu ayeti kerimesinde bildirilen hüküm, haklarında gerçekleşmiştir:

"Andolsun ki, cehennemi hep cinlerden ve insanlardan dolduracağım." (2)

"Boyunlarına, çenelerine kadar varan demir halkalar geçirmişizdir":

Boyunlarına geçirilen halkalar, çenelerine kadar ulaşmaktadır. Dolayısıyla başlarını sağa sola oynatmaya fırsat bulamayacaklardır.

"Bunun için başları yukarı kalkıktır":

Dünyada hakkın yönüne bakıp onunla ilgilenmedikleri gibi, cehennemde de boyunlarına geçirilen halkalar, çenelerine kadar ulaşmak suretiyle başlarını yukarıya doğru kaldırma, böylelikle kafalarını kıpırdatma, sağa sola bakma imkanı bulamayacaklar.

"Önlerine ve arkalarına set çekmişizdir":

---

1) Yasin Suresi: 7-9
2) Hud Suresi: 119

Birisi ön taraflarında, diğeri de arka taraflarında bulunan iki set ile kuşatılmışlardır. Önlerine doğru baktıklarında bir şey göremeyecekleri gibi arkalarına baktıkları zaman da bir şey göremeyeceklerdir. Çünkü bunlar, dünyada arkalarına baktıklarında göremedikleri gibi, geleceklerine baktıklarında da bir şey göremezler. Kendi geçmişlerine baktıklarında ibret almadıkları gibi, geçmiş ümmetlerin hayatlarını incelediklerinde de ibret almazlar.

"Gözlerini perdelediğimizden artık göremezler":

Gözlerine perde çektiğimizden ötürü görme imkanları da kalmamıştır.

Ey kardeşim! Yüce Allah, seni, kendilerinin bu perişan durumlarını gördüğün kimselerden değil, İslam ehlinden kıldığından dolayı Allahu Teala'ya hamdetmelisin...

CEHENNEMLE İLGİLİ RİVAYETLER

١٣٠٣ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «هَذِهِ النَّارُ جُزْءٌ مِنْ مِائَةِ جُزْءٍ مِنْ جَهَنَّمَ».

1303- Ahmed, Ebu Hureyre (r.a)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Bu ateş (dünya ateşi) cehennemin yüz parçasından bir parçadır."

١٣٠٤ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَتَدْرُونَ مَثَلَ نَارِكُمْ هَذِهِ مِنْ نَارِ جَهَنَّمَ لَهِيَ أَشَدُّ مِنْ دُخَانِ نَارِكُمْ هَذِهِ بِسَبْعِينَ ضِعْفًا».

1304- Teberani, Ebu Hureyre (r.a)'nin şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Siz şu ateşinizin, cehennem ateşinin yanındaki durumunun ne olduğunu biliyor musunuz? O ateş, (cehennem ateşi) sizin şu ateşinizin dumanından yetmiş kat daha şiddetlidir."

1303-Ahmed (2/379) Mecmau'z Zevaid (10/387) Müellif: "Bunu Ahmed rivayet etmiştir. Ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir" demiştir.

1304-Mecmau'z Zevaid (10/387) Müellif: "Bunu Taberani rivayet etmiştir. Ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir" demiştir.

١٣٠٥ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «نَارُكُمْ هَذِهِ الَّتِي تُوقِدُونَ: جُزْءٌ مِنْ سَبْعِينَ جُزْءًا مِنْ نَارِ جَهَنَّمَ» ، قَالُوا: وَاللَّهِ إِنْ كَانَتْ لَكَافِيَةً يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «فَإِنَّهَا فُضِّلَتْ عَلَيْهَا بِتِسْعَةٍ وَسِتِّينَ جُزْءًا، كُلُّهَا مِثْلُ حَرِّهَا».

1305- Buhari ve Müslim, Ebu Hureyre (r.a)'den şöyle rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Sizin şu yaktığınız ateş, cehennem ateşinin yetmiş parçasından bir parçadır. (Yetmişte biri şiddetindedir.) Oradakiler:

"Vallahi, ey Allah'ın Resulü! Bu kadarı da bize yetmektedir" dediler. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"O ateş, bu ateşten altmışdokuz kat daha fazla şiddetli kılındı. Cehennem ateşinin her bir katı (cüz'ü), dünya ateşinin şiddetindedir."

Bir Açıklama

Biz dünya ateşlerinin tümünün şiddetinin, birbirine eşit olmadığını bilmekteyiz. Dünyada öyle ateş vardır ki, cehennem ateşinin yüzde biri şiddetindedir ve öyle ateş vardır ki, cehennem ateşinin yetmişte biri şiddetindedir.

١٣٠٦ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ، إِذْ سَمِعَ وَجْبَةً، فَقَالَ: «أَتَدْرُونَ مَا هَذَا؟ » قُلْنَا: اَللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: «هَذَا حَجَرٌ رُمِيَ بِهِ فِي النَّارِ مُنْذُ سَبْعِينَ خَرِيفًا، فَهُوَ يَهْوِي فِي النَّارِ الْآنَ حَيْثُ انْتَهَى إِلَى قَعْرِهَا».

1306- Müslim, Ebu Hureyre (r.a)'nin şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

1305- Buhari (6/330) 59- Kitabu Bed'i'l Halk. 10- Cehennemin özelliği babı. Müslim (4/2184) 51-Kitabu'l Cenne. 12-Cehennemin ateşinin sıcaklığının aşırı derecede olacağı babı. Tirmizi (4/709) 40-Kitabu Sıfati Cehennem. 7-Cehennemin özelliği ile ilgili olarak gelen rivayetler babı. Muvatta (4/994) 57-Kitabu Cehennem. 1-Cehennemin özelliği ile ilgili olarak gelen rivayetler babı. Muvatta'da "Cehennem ateşinin her bir cüz'ünün sıcaklığı, dünya ateşinin sıcaklığı kadardır" ifadesine yer verilmiştir.

1306-Müslim (4/2184) 51-Kitabu'l Cenne. 12-Cehennemin ateşinin sıcaklığının aşırı derecede olacağı babı.

"Resulullah (a.s)'ın yanında bulunuyorduk. Bir ara yüksek bir ses duydu.

"Bunun ne olduğunu biliyor musunuz?" diye buyurdu. Oradakiler:

"Allah ve Resulü daha iyi bilir" dediler.

"Bu, yetmiş güz öncesinden cehenneme atılmış olan bir taşın sesidir. O zamandan beri cehennemin içine doğru düşüyordu ve daha yeni dibine ulaştı."

Bir rivayette *"...ve siz de sesini duydunuz"* ifadesi ilave edilmiştir. (1)

Bu hadisi şerif, Resulullah (a.s)'ın ashabından bazı kimselerin, gaybe ait bazı şeyleri duyabildiklerini göstermektedir.

١٣٠٧ــ رَوَى التِّرمِذِيُّ عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ : «لَوْ أَنَّ رَصَاصَةً مِثْلَ هٰذِهِ ــ وَأَشَارَ إِلَى مِثْلِ الْجُمْجُمَةِ ــ أُرْسِلَتْ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ ــ وَهِيَ مَسِيرَةُ خَمْسِمِائَةِ سَنَةٍ ــ لَبَلَغَتِ الْأَرْضَ قَبْلَ اللَّيْلِ، وَلَوْ أَنَّهَا أُرْسِلَتْ مِنْ رَأْسِ السِّلْسِلَةِ لَسَارَتْ أَرْبَعِينَ خَرِيفًا اَللَّيْلَ وَالنَّهَارَ، قَبْلَ اَنْ تَبْلُغَ أَصْلَهَا، أَوْ قَعْرَهَا».

1307- Tirmizi, Abdullah bin Amr bin As (r.a)'tan şöyle rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Eğer şunun gibi bir kurşun (veya kaya parçası) -bunu söylerken bir kafa tasına işaret etti- gökten yere atılsa, bu ikisi arasındaki mesafe, beşyüz yıllık yoldur, bir geceden daha kısa bir süre içinde yere ulaşırdı. Ancak aynı şey (cehennem) silsilesinin başından atılmış olsaydı, ta dibine ulaşıncaya kadar gecesiyle gündüzüyle kırk güz geçerdi."

Bir Açıklama

Tercümedeki "kurşun" veya "kaya parçası" tereddüdü, ilgili kelimenin noktalanmasından kaynaklanmaktadır. Burada "rasasa" şeklinde olan bu kelime Sünen-i Tirmizi'nin basılmış şeklinde noktalı "dat" ile "radada" şeklinde geçmektedir. Şerhu's Sunne'de ise "radrada" ve "radrad" şeklinde geçmektedir. Bu sonuncular küçük kaya parçaları veya bir şeyin parçalanmış hali için kullanılır.

Sünen-i Tirmizi tahkikçisi, bu hadisin isnadının hasen olduğunu söylemiştir.

1307-Tirmizi (4/709) 40-Kitabu Sıfati Cehennem. 16-Suveyd'in rivayeti babı.
1) Müslim (4/2185) Aynı kitap ve bab.

Tirmizi de, hadisin isnadının hasen, sahih olduğunu söylemiştir.

Şeyh Şu'ayb da, Şerhu's Sunne (15/249) de yaptığı açıklamada bu hadisi hasen görmüştür. Ancak, bazıları bunu zayıf görmüşlerdir. Kanaatimizce bunların zayıf görmelerinin nedeni senedinde, Derrac Ebu Semeh'in bulunmasıdır.

İbni Hacer, Takrib isimli eserinde, onun hakkında şöyle söylemiştir:

"Ebu Heysem rivayetlerinde saduktur. Yani doğrudur. Saduk; hadis rivayetinde bir derecedir. Bu derecedeki birinin rivayetleri sahih derecesinde olmaz. Ancak hasen görülebilir. Saduk sayılan birinin rivayetlerinin sıhhat derecesi, onu destekleyen veya zayıf düşüren başka rivayetlere göre değişir. Ancak esasta zayıf biridir."

Ancak onunla ilgili olarak, Tehzib'de verilen bilgilere bakıldığında, onu bazılarının sika, bazılarının ise zayıf saydıkları görülür. Aşağıda onunla ilgili olarak söylenenleri aktarıyoruz.

"Abdullah bin Ahmed, babasının rivayetinde Derrac'ın naklettiği hadislerin münker yani kabul edilmeyen türden, sika ravilerin rivayetlerine aykırı olduğunu söylemiştir. Ebu Davud'a onun hakkında soru sorulunca: "Ben Ahmed'in; "Derrac tenkid edilmiştir" dediğini duydum" diye cevap vermiştir.

Osman Darimi de, İbni Mu'in'den rivayetinde onun sika olduğunu söylemiştir. Osman şöyle söylemiştir:

"Derrac ve Meşrah bin Haman tümüyle zayıf değillerdir. Bu ikisi saduktur-lar."

Devri de, İbni Mu'in'den rivayetle şöyle söylemiştir:

"Derrac sikadır. Ebu'l Heysem de sikadır. (Yani her ikisi de sağlam ve güvenilir ravilerdir.)"

Acuri de, Ebu Davud'dan rivayetinde şöyle söylemiştir:

"Onun (Derrac'ın), Ebu'l Heysem'in Ebu Said'den rivayeti tarıkıyla naklet-miş olduğu hadislerinin dışındaki hadisleri güvenilir türdendir."

Nesai ise onun kave (kuvvetli, güvenilir) olmadığını söylemiştir. Nesai, bir başka yerde de onun hadislerinin münker (sika ravilerin rivayetlerine ters, kabul edilemez türden) olduğunu ifade etmiştir.

Ebu Hatem ise, onun rivayet ettiği hadislerde zayıflık olduğunu söylemiştir.

Darekutni de, onun zayıf olduğunu söylemiştir. Darekutni, bir başka yerde de, onun metruk (rivayet ettiği hadislere itibar edilmeyen bir ravi) olduğunu

ifade etmiştir.

Fadlek Razi'ye, İbni Mu'in'in "Derrac sikadır" diye söylediği bildirildiğinde: "O sika olmadığı gibi, bir değeri de yoktur (hadis rivayetinde bir değeri bulunmamaktadır)" demiştir.

İbni Adiyy de şöyle söylemiştir:

"Derrac'dan yazmış olduğum (imla ettiğim) hadislerin genelinin mutabi'i (rivayet yönünden destekleyicisi) yoktur. Onun münker görülen hadisleri arasında:

"Rüyaların en doğru olanı, seher vakitlerinde görülendir."

"Kış mü'minin baharıdır,"

"Doyasıya yemek haramdır,"

"Onlar o kadar çok Allah'ı anarlar ki, kendilerine 'deli' denilir."

"Ancak çeşitli sürçmeleri olanlar yumuşak huylu olurlar" şeklindeki hadisleri bulunmaktadır. Umarım, sözü edilen münker, görülmüş hadislerin dışında kalanlarının rivayetinde bir mahzur yoktur. Bunların dışında kalan hadisleri "la be'se bih" derecesinde hadislerdir."

İbni Yunus da: "O Mısır'da kıssa (hikaye) anlatırdı" demiştir.

Derrac hicri 126 yılında vefat etti.

İbni Hibban, onu Abdurrahman'dan rivayette bulunan sika raviler arasında anmış, babasının adının Semeh olduğunu belirtmiş ve Sahih'inde de onun rivayet ettiği hadislere yer vermiştir. İbni Ebi Hatim de, Ahmed bin Salih Mısri'den rivayetle şöyle söylemiştir:

"Derrac'ın babasının adı bilinmemektedir. İbni Adiyy, Ahmed bin Hanbel'in rivayetle, Derrac'ın Ebu Heysem'den, onun da Ebu Said'den rivayet ettiği hadisleri nakletmiştir. Ancak Derrac zayıf görülmüştür. İbni Şahin de, Sikat'ta "Onun bu tarıkla (yukarıda belirtilen rivayet tarıkıyla) naklettiği nadislerde bir mahzur yoktur" demiştir." (1)

Bu hadisi şeriften, yedi kat göğün, bir yönden bizim yıldızlar arasındaki mesafeler hakkında bildiğimiz boyutlara oranla, bir yandan da uzay cisimleri arasındaki mesafelere oranla yere daha yakın olduğu anlamı çıkmaktadır. İşte bu, göklerin bizim göremediğimiz ve gayb alemine ait varlıklar olduğu görüşünü belirtmemizin nedenlerinden birisidir.

---

1) Tehzibut Tehzib (3/208-209)

١٣٠٨ــ رَوَى التِّرمِذِيُّ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَرَأَ هَذِهِ الْآيَةَ ﴿اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلاَ تَمُوتُنَّ إِلاَّ وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾ فَقَالَ: «لَوْ أَنَّ قَطْرَةً مِنَ الزَّقُّومِ قُطِرَتْ فِي الدُّنْيَا لأَفْسَدَتْ عَلَى أَهْلِ الدُّنْيَا مَعَايِشَهُمْ، فَكَيْفَ بِمَنْ يَكُونُ طَعَامَهُمْ؟».

1308- Tirmizi, Abdullah bin Abbas (r.a)'tan şöyle rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s); "Ey iman edenler! Allah'tan sakınılması gerektiği gibi sakının ve sizler ancak müslüman olarak can verin" (1) ayeti kerimesini okudu ve şöyle buyurdu:

"Eğer ki, zakkumdan bir damla dünyaya damlatılsaydı, dünyada bulunanların tümünün yaşantılarını bozardı. Artık yiyeceklerinin bu olması durumunu siz düşünün."

١٣٠٩ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «اشْتَكَتِ النَّارُ إِلَى رَبِّهَا، فَقَالَتْ: رَبِّ، أَكَلَ بَعْضِي بَعْضًا، فَأَذِنَ لَهَا بِنَفَسَيْنِ: نَفَسٍ فِي الشِّتَاءِ، وَنَفَسٍ فِي الصَّيْفِ، فَهُوَ أَشَدُّ مَا تَجِدُونَ مِنَ الْحَرِّ، وَأَشَدُّ مَا تَرَوْنَ مِنَ الزَّمْهَرِيرِ».

1309- Buhari ve Müslim, Ebu Hureyre (r.a)'den şöyle rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Cehennem, Rabb'ine karşı sızlanarak "Ey Rabb'im! İçimdekiler birbirini yedi" diye söyledi. Rabb'i de onun iki kez nefes almasına izin verdi. Böylece biri kışın, biri de yazın olmak üzere iki kez nefes alır. İşte, yazın en sıcak zaman-

---

1308-Tirmizi (4/706) 40-Kitabu Sıfati Cehennem. 4-Cehennemliklerin içecekleri ile ilgili olarak gelen rivayetler babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, sahih olduğunu söylemiştir. Hadis, gerçekte onun dediği gibidir.

1309-Buhari (2/18) 9-Kitabu Mevakiti's Sala. 9-Öğle namazını biraz geciktirme babı. Müslim (1/431) 5-Kitabu'l Mesacid. 32-Öğle namazını biraz geciktirmenin müstehablığı babı.

1) Ali İmran Suresi: 102. Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'inde Zakkum ağacının özelliğinden söz etmiş ve şöyle buyurmuştur:

"O, cehennemin dibinde çıkan bir ağaçtır. Tomurcukları, şeytanların başları gibidir. Onlar ondan yiyecekler ve karınlarını ondan doyuracaklar" (Saffat Suresi: 64-66)

larında karşılaştığınız durum ile, kışın en şiddetli soğuk günlerinde karşılaştığınız durum, onun aldığı bu iki nefesdir."

Yine Buhari'nin bir başka rivayetine göre Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Havanın sıcak olduğu zamanlarda öğle namazını biraz geciktirin. Şiddetli sıcak, cehennemin nefes almalarından etkilenmektedir. Cehennem Rabb'ine karşı sızlandı. Rabb'i de ona biri kışın, biri yazın olmak üzere yılda iki kez nefes alması için izin verdi. İşte, yazın en sıcak zamanlarında karşılaştığınız durum ile, kışın en şiddetli soğuk günlerinde karşılaştığınız durum, onun aldığı bu iki nefestir." (1)

Müslim'in bir başka rivayetine göre de Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Cehennem Rabb'ine karşı sızlanarak "Ey Rabb'im! İçimdekiler birbirini yedi; benim nefes almama izin ver" dedi. Rabb'i de onun biri kışın, biri yazın olmak üzere iki nefes almasına izin verdi. İşte karşılaştığınız aşırı derecedeki soğuk ve aşırı derecedeki sıcak, onun nefesinin etkisidir." (2)

Yine Müslim'in bir başka rivayetinde de Resulullah (a.s)'ın şöyle buyurduğu bildirilmektedir:

"Havanın sıcak olduğu zamanlarda öğle namazını biraz geciktirin. Aşırı sıcaklık cehennemin nefes almasının etkisidir."

Yine şöyle buyurdu:

"Cehennem, Rabb'ine karşı sızlandı, Rabb'i de ona biri kışın, biri yazın olmak üzere iki nefes olmasına izin verdi." (3)

Bir Açıklama

Cehennem, gayb alemine ait bir alemdir. Bunun gibi nerede olduğu, nasıl nefes aldığı, nefes almasının dünyaya ve dünyadakilere etkisinin nasıl ulaştığı, hep gayb aleminin bilinmeyenler dünyasına ait şeylerdendir. Bu konuda bize düşen, tam bir teslimiyet göstermektir.

Çünkü gayb alemi (bilinmeyenler dünyası) fiziki araştırmaların konuları arasına girmez. Ancak fiziki araştırmalar yoluyla elde edilen verilere de ters değildir. Aksine, bu verileri tamamlayıcı nitelik taşımaktadır.

---

1) Buhari (2/18) 9-Kitabu Mevakiti's Sala. 9-Öğle namazını biraz geciktirme babı.

2) Müslim (1/432) 5-Kitabu'l Mesacid. 32-Öğle namazını biraz geciktirmenin müstehablığı babı.

3) Müslim (1/432) 5-Kitabul Mesacid. 32-Öğle namazını biraz geciktirmenin müstehablığı babı.

١٣١٠ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «إِنَّ أَهْوَنَ أَهْلِ النَّارِ عَذَابًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ: لَرَجُلٌ يُوضَعُ فِي أُخْمَصِ قَدَمَيْهِ جَمْرَتَانِ، يَغْلِي مِنْهُمَا دِمَاغُهُ».

1310- Buhari ve Müslim, Nu'man bin Beşir (r.a)'den rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kıyamet gününde, en basit cehennem azabına çarptırılacak adamın ayaklarının altına iki kor konulur, onunla beyni kaynar."

Bir başka rivayette ise ifade şu şekilde geçmektedir:

"Adama (yani en düşük cehennem azabına çarptırılacak adama) ateşten iki nalin giydirilerek iki bağ bağlanır. Onunla tencerenin kaynaması gibi beyni kaynar. En düşük azaba çarptırılacak olanın durumu bu olduğuna göre, şiddetli azaba çarptırılacak olanın durumu artık ne olur?" (1)

١٣١١ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «إِنَّ مِنْهُمْ مَنْ تَأْخُذُهُ النَّارُ إِلَى كَعْبَيْهِ، وَمِنْهُمْ مَنْ تَأْخُذُهُ إِلَى رُكْبَتَيْهِ، وَمِنْهُمْ مَنْ تَأْخُذُهُ إِلَى حُجْزَتِهِ، وَمِنْهُمْ مَنْ تَأْخُذُهُ النَّارُ إِلَى تَرْقُوَتِهِ».

1311- Müslim, Semure bin Cundeb (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Ateş, cehennemliklerin bazılarının topuklarına kadar ulaşır. Bazılarının dizlerine kadar ulaşır. Kimisinin uyluklarına kadar ulaşır. Bazılarının ise kürek kemiklerine kadar ateş ulaşır."

Bir başka rivayette de şu şekilde geçmektedir:

"Ateş, onlardan bazılarının topuklarına kadar ulaşır, bazılarının uyluklarına

---

1310-Buhari (11/417) 81-Kitabu'r Rikak. 51-Cennet ve cehennemin özelliği babı. Müslim (1/196) 1-Kitabu'l İman. 91-Cehennemde en azap görecek olanın durumu babı.

1311-Müslim (4/2185) 51-kitabu'l Cenne. 12-Cehennem ateşinin sıcaklığının şiddeti ile ilgili bab.

1) Müslim, aynı yer.

kadar ulaşır, bazılarının ise boğazlarına kadar ulaşır." (1)

Bir başka rivayette ise *"uyluklarına kadar"* yerine, *"eteklerine kadar"* ifadesi geçmektedir. (2)

١٣١٢ــ رَوَى التِّرمِذِيُّ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِنَّ الْحَمِيمَ لَيُصَبُّ عَلَى رُؤُوسِهِمْ، فَيَنْفُذُ حَتَّى يَخْلُصَ إِلَى جَوْفِهِ، فَيَسْلُتُ مَا فِي جَوْفِهِ حَتَّى يَمْرُقَ مِنْ قَدَمَيْهِ ــ وَهُوَ الصَّهْرُ ــ ثُمَّ يُعَادُ كَمَا كَانَ».

1312- Tirmizi, Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Son derece sıcak su (hamîm) (cehennemliklerin) başlarından aşağıya dökülür. Bu su, geçtiği yerleri yarıp yol açarak kişinin karnına kadar ulaşır. Karnının içindekileri de iyice eritip parçalayarak ayaklarından çıkar. -Suyun bu yaptığı şey kişinin vücudunu eritmektir- Sonra o kişiye yeniden eskisi gibi vücut verilir."

١٣١٣ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «ضِرْسُ الْكَافِرِ ــ أَوْ نَابُ الْكَافِرِ ــ مِثْلُ أُحُدٍ، وَغِلَظُ جِلْدِهِ: مَسِيرَةُ ثَلَاثٍ».

1313- Müslim, Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kafirin azı dişi Uhud dağı gibi olur. Derisinin kalınlığı da, üç mesafelik -(burada mesafenin ne olduğu belirtilmiyor) yoludur."

Tirmizi'nin rivayetine göre ise Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kıyamet günü kafirin azı dişi Uhud dağı gibi olur. Dizkapağı Beyza gibi olur. Ateşin üzerindeki mak'adı (oturak yerleri) ise buradan Rebeze kadar olan

---

1312-Tirmizi (4/705) 40-Kitabu Sıfati Cehennem. 4-Cehennemliklerin içecekleri ile ilgili olarak gelen rivayetler babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, sahih olduğunu söylemiştir.

1313-Müslim (462189) 51-Kitabu'l Cenne. 13-Cehenneme zorbaların gireceği ile ilgili bab.

1) Müslim (4/2185) 51-Kitabu'l Cenne. 12-Cehennem ateşinin sıcaklığının şiddeti ile ilgili bab.

2) Müslim, aynı yer.

yolun üç katı kadar olur."

Medine ile Rebeze arasındaki mesafenin üç katı kadar. Beyza da bir dağdır. Beyza'nın Mağrib şehirlerinden bir şehir olduğu da söylenmiştir. (1)

Yine bir rivayette Resulullah (a.s)'ın *"Kafirin azı dişi Uhud dağı gibi olur"* diye buyurduğu bildirilmiştir. (2)

Yine bir rivayette Resulullah (a.s)'ın şöyle buyurduğu bildirilmiştir:

"Kafirin derisinin kalınlığı; kırkiki zira olacaktır. Azı dişi de Uhud dağı gibi olacaktır. Cehennemden oturacağı yer (yani kapatacağı yer) ise Mekke ile Medine arası kadar olacaktır." (3)

Bir Açıklama

Dünya cisimlerinin sıcaktan genleştiği bilinmektedir. Anlaşıldığına göre kafirin de cehennemde kalış süresi uzadıkça, ateşin azabını iyice tatması için bedeni de sürekli genleşmek suretiyle büyüyüp uzayacaktır.

١٣١٤ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ سُلَيْمِ بْنِ عَامِرٍ الْكَلاَعِيِّ قَالَ: قُلْنَا لِلْمِقْدَامِ بْنِ مَعْدِيَ كَرِبَ الْكِنْدِيِّ: يَا أَبَا كَرِيمَةَ إِنَّ النَّاسَ يَزْعُمُونَ أَنَّكَ لَمْ تَرَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: بَلَى وَاللَّهِ لَقَدْ رَأَيْتُهُ وَلَقَدْ أَخَذَ بِشُحْمَةِ أُذُنِي هَذِهِ وَأَنَا أَمْشِي مَعَ عَمٍّ لِي ثُمَّ قَالَ لِعَمِّي: «أَتُرَى أَنَّهُ يَذْكُرُهُ» . قُلْنَا يَا أَبَا كَرِيمَةَ حَدِّثْنَا مَا سَمِعْتَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ . قَالَ: سَمِعْتُهُ يَقُولُ: «يُحْشَرُ مَا بَيْنَ السُّقْطِ إِلَى الشَّيْخِ الْفَانِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي خَلْقِ آدَمَ وَقَلْبِ أَيُّوبَ وَحُسْنِ يُوسُفَ مُرْدًا مُكَحَّلِينَ» فَقُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ فَكَيْفَ بِالْكَافِرِ قَالَ: «يَغْلُظُ لِلنَّارِ حَتَّى يَكُونَ غِلَظُ جِلْدِهِ أَرْبَعِينَ ذِرَاعًا وَقَرِيضَةُ النَّابِ مِنْ أَسْنَانِهِ مِثْلَ أُحُدٍ».

1314- Taberani, Suleym bin Amir Kila'i (r.a)'nin şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Mikdam bin Ma'di Kerb Kindi'ye "Ey Ebe Kerime! İnsanlar senin Resulullah (a.s)'ı görmediğini ileri sürüyorlar" dedik. Şöyle cevap verdi:

1314-Mu'cemu'l Kebir (20/280) Mecmau'z Zevaid (10/333) Müellif: "Taberani bunu iki isnadla rivayet etmiştir. Birisi hasendir" demiştir.

1) Tirmizi (4/702) 40-Kitabu Sıfati Cehennem. 3-Cehennemliklerin büyüklükleri hakkında gelen rivayetler babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, sahih olduğunu söylemiştir.

2) Tirmizi (4/704) Aynı yer.

3) Tirmizi (4/703) Aynı yer.

"Bilakis vallahi, ben O'nu gördüm. Amcalarımdan biriyle yürümükte olduğum sırada şu iki kulağımın memelerinden tuttu ve: "Ne dersin, belki de, bu bunu hatırlar" diye buyurdu." Biz:

"Ey Ebu Kerime! Resulullah (a.s)'tan duymuş olduğun bir hadisi şerifi bize bildir" dedik. Şöyle cevap verdi:

"Ben Resulullah (a.s)'ın şöyle buyurduğunu duydum:

"Hz. Adem (a.s)'in soyundan gelenler içinde düşük olmuş olandan, kendinden tamamen geçerek ölmüş olan yaşlı ihtiyara kadar herkes, Hz. Eyyub (a.s)'un kalbi ile ve Yusuf (a.s)'un güzelliği de güzelce kınalanmış bir şekilde, kıyamet günü toplanma meydanına getirilir." Biz:

"Ey Allah'ın Resulü! Kafirin durumu ne olacaktır?" diye sorduk. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"O, cehennemin içinde iyice kalınlaştırılır. Hatta derisinin kalınlığı kırk zirayı bulur. Dişlerinin sivri olanları Uhud dağı gibi olurlar."

١٣١٥ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَرْفَعُهُ، قَالَ: «مَا بَيْنَ مَنْكِبَيِ الْكَافِرِ فِي النَّارِ مَسِيرَةُ ثَلاَثَةِ أَيَّامٍ لِلرَّاكِبِ الْمُسْرِعِ».

1315- Müslim, Ebu Hureyre (r.a)'nin merfu olarak şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Cehennemde kafirin iki omuzunun arası, hızlı koşan binekli birinin üç günde katedebileceği kadar uzunlukta olur."

Bir rivayette ise *"cehennemde"* kelimesi yoktur.

١٣١٦ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «لاَ تَزَالُ جَهَنَّمُ يُلْقَى فِيهَا، وَتَقُولُ: هَلْ مِنْ مَزِيدٍ؟ حَتَّى يَضَعَ رَبُّ الْعِزَّةِ فِيهَا قَدَمَهُ، فَيَنْزَوِي بَعْضُهَا إِلَى بَعْضٍ، وَتَقُولُ: قَطْ قَطْ، بِعِزَّتِكَ وَكَرَمِكَ، وَلاَ يَزَالُ فِي الْجَنَّةِ فَضْلٌ، حَتَّى يُنْشِيءَ اللَّهُ لَهَا خَلْقًا، فَيُسْكِنَهُمْ فَضْلَ الْجَنَّةِ».

1316- Buhari ve Müslim, Enes bin Malik (r.a)'ten rivayet etmişlerdir:

1315-Müslim (4/219) 51-Kitabu'l Cenne. 13-Cehenneme zorbaların gireceği ile ilgili bab.

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Cehennemin içine habire atılanlar olurken, cehennem "Daha var mı?" diye sorar. Yüceliğin Rabb'i üzerine ayağını koyuncaya kadar böyle devam eder. Bunun üzerine cehennem kendi içine çekilerek: "Yeter, yeter! İzzetin ve keremin hakkı için" der. Aynı şekilde cennete de fazlalık olur. Hatta yüce Allah orası için bir topluluk (halk) yaratır ve bunları o cennetteki fazlalığa yerleştirir."

Bir başka rivayette bildirildiğine göre Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Yüceliğin Rabb'i üzerine ayağını koyuncaya kadar cehennem "Daha var mı?" demeye devam eder. Bundan sonra "Yeter, yeter! İzzetin hakkı için" diye söyler. Bunun üzerine kendi içine çekilir." (1)

Bir Açıklama

Ehli sünnet ve'l cemaatin, üzerinde icma ettiği (görüş birliğine vardığı) inanç ilkesine göre, yüce Allah hakkında bildirilen fiillerin tümü, O'nun şanına ve izzetine uygun şekilde yorumlanır ve O'nunla ilgili şeylerin yaratıklarında olanlara benzetilmesinden kaçınılır. Ehli sünnet inancında olanlar, yüce Allah'ı yaratıklarına benzetmekten kaçınmakla birlikte, O'nun hakkında bildirilenler konusunda tam bir teslimiyet göstermeyi tercih ederler. Bununla birlikte ilimde rüsuh sahibi (derinleşmiş), hidayet öncüsü durumundaki ilim adamlarının tamamı, yüce Allah'ın şanının yüceliğine, Arap dilinde kullanılan ifadelere ve kuvvetli rivayetlere ters düşmeyen yorumları (te'villeri) ve açıklamaları da inkar etmezler.

Biz de burada yüce Allah hakkında "ayak" sözünün geçmesi nedeniyle bir hatırlatmada bulunma gereği duyduk. Bundan önce de, benzer şekilde bazı hatırlatmalarda bulunma gereği duyduğumuz naslar geçmişti. Dolayısıyla yüce Allah hakkında, gafil ya da bilgisiz birinin O'nun şanına uygun düşmeyecek şekilde, O'nun yaratıklarına benzemediği ilkesine aykırı ve O'nu yaratıklarına benzer gösteren bir anlam verebileceği herhangi bir sıfattan söz edildiğinde, okuyucunun dikkatli olması gerekmektedir.

١٣١٧ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «يَدْخُلُ أَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ، وَأَهْلُ النَّارِ النَّارَ ثُمَّ يَقُولُ: انْظُرُوا مَنْ

1316-Buhari (13/369) 97-Kitabu't Tevhid. 7-Yüce Allah'ın "O, aziz ve hakîmdir" sözü ile ilgili bab. Müslim (4/2188) 51-Kitabu'l Cenne. 13-Cehenneme zorbaların gireceği ile ilgili bab.

1) Müslim (4/2188) Aynı yer.

وَجَدْتُمْ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ مِنْ إِيمَانٍ فَأَخْرِجُوهُ، فَيُخْرَجُونَ مِنْهَا حُمَمًا قَدِ امْتُحِشُوا، فَيُلْقَوْنَ فِي نَهْرِ الْحَيَاةِ ــ أَوِ الْحَيَا ــ فَيَنْبُتُونَ فِيهِ كَمَا تَنْبُتُ الْحِبَّةُ إِلَى جَانِبِ السَّيْلِ، أَلَمْ تَرَوْهَا كَيْفَ تَخْرُجُ صَفْرَاءَ مُلْتَوِيَةً؟ ».

1317- Buhari ve Müslim, Ebu Said el-Hudri (r.a)'den rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Cennetlikler cennete, cehennemlikler de cehenneme girer. Sonra (Yüce Allah):

"Bakın, kimin kalbinde bir hardal tanesi ağırlığında iman bulursanız onu oradan çıkarın" diye buyurur. Onları vücutları yanmış, kararmış bir halde çıkarırlar. Sonra onları hayat -yahut Haya- ırmağına atarlar. Bunlar orada, selin getirdiği yığının içindeki tanelerin bitmesi gibi biterler. Siz onların sarı ve buruşuk bir şekilde bittiğini görmediniz mi?"

Bu metin Müslim'in rivayetidir. Buhari'nin rivayetinde ise *"Vücutları kapkara olmuş bir halde"* ifadesi geçmektedir. Buhari'nin rivayetinde bunun yanısıra, *"Bir hardal tanesi ağırlığında iman"* yerine, *"Bir hardal tanesi ağırlığında iyilik"* ifadesi geçmektedir.

١٣١٨ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «إِنَّ قَوْمًا يُخْرَجُونَ مِنَ النَّارِ يَحْتَرِقُونَ فِيهَا، إِلاَّ دَارَاتِ وُجُوهِهِمْ، حَتَّى يُدْخَلُوا الْجَنَّةَ».

1318- Müslim, Cabir bin Abdullah (r.a)'tan şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Bazı kimseler, cehennemde yüzlerinin kenarlarına kadar olan kısımları yandıktan sonra cennete sokulmak üzere oradan çıkarılırlar."

Bir başka hadisi şerifte: *"Cehennem ateşi, secde yerlerini yemez"* diye bildirilmiştir. (1)

1317-Buhari (1/72) 2-Kitabu'l İman. 15-İman sahiplerinin birbirlerine göre üstünlükleri (dereceleri) babı. Müslim (1/172) 1-Kitabu'l İman. 82-Şefaatin kesinliği babı.

1318-Müslim (1/178) 1-Kitabu'l İman. 84-Cennetliklerin en alt derecede olanı ile ilgili bab.

1) Nesai (2/229) 12-Kitabu't Tatbik. 81-Secde yerleri babı.

١٣١٩ــ رَوَى التِّرمِذِيُّ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «يُعَذَّبُ نَاسٌ مِنْ أَهْلِ التَّوحِيدِ فِي النَّارِ حَتَّى يَكُونُوا فِيهَا حُمَمًا، ثُمَّ تَدْرِكُهُمُ الرَّحْمَةُ، فَيُخْرَجُونَ، فَيُطْرَحُونَ عَلَى أَبْوَابِ الْجَنَّةِ» ، قَالَ: «فَيَرُشُّ عَلَيْهِمْ أَهْلُ الْجَنَّةِ الْمَاءَ، فَيَنْبُتُونَ كَمَا يَنْبُتُ الْغُثَاءُ فِي حُمَالَةِ السَّيْلِ، ثُمَّ يُدْخَلُونَ الْجَنَّةَ».

1319- Tirmizi, Cabir bin Abdullah (r.a)'tan rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Tevhid inancına sahip olanlardan bazı kimseler, siyah kor haline gelinceye kadar cehennem ateşinde yakılırlar. Daha sonra kendilerine rahmet ulaşır ve oradan çıkarılırlar. Cennet kapılarına bırakılırlar." Daha sonra şöyle buyurdu:

"Sonra cennettekiler onların üzerlerine su serperler. Sonra bunlar, selin getirdiği yığın içindeki tanelerin bitmesi gibi biterler. Daha sonra da cennete sokulurlar."

١٣٢٠ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ ، قَالَ: «تَأْكُلُ النَّارُ ابْنَ آدَمَ إِلاَّ أَثَرَ السُّجُودِ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَى النَّارِ أَنْ تَأْكُلَ أَثَرَ السُّجُودِ».

1320- Buhari ve Müslim, Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Cehennem ateşi insanoğlunun secde izleri dışında kalan her tarafını yer (yani yakar). Ancak yüce Allah, cehennem ateşine secde izlerini yemesini haram kılmıştır (yasak etmiştir)."

Bir Açıklama

Bu şekilde vücutlarının bir takım yerleri yandıktan sonra cehennemden çıkarılacak olanlar, tevhid inancına sahip olanlardır. Yüce Allah tevhid inancındaki bazı kimseleri ilahi rahmeti ile oradan çıkarmak üzere cehennemde öldürür. Ce-

---

1319-Tirmizi (4/713) 40-Kitabu Sıfati Cehennem. 10. bab. Tirmizi, bu hadisin hasen, sahih olduğunu söylemiştir. Hadis gerçekte onun dediği gibidir.

1320-Buhari (13/419) 97-Kitabu't Tevhid. 24-Yüce Allah'ın "O gün bazı yüzler parlak olacaklardır" sözü ile ilgili bab. Müslim (1/163) 1-Kitabu'l İman. 81-Rü'yet (Allah'ı görme) yolunun bilinmesi bab. İbni Mace (2/1446) 37-Kitabu'z Zühd. 38-Cehennemin özelliği babı. Burada verilen metin, İbni Mace'nin rivayet etmiş olduğu metindir.

hennemde inançsız kafirlerin dışında kimsenin kalmadığı sırada, ölüm cennet ile cehennemin arasında bir yerde kesilir. Kendilerinden söz etmiş olduğumuz kimseler gibileri, sonuçta cennete girecek olduktan sonra, A'raf'ta bekletilenlerin (ehli A'raf'ın) cennete girmeleri öncelikle mümkün olur.

١٣٢١ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ عَمْرٍو وَقَالَ: اَهْلُ النَّارِ يَدْعُونَ مَالِكًا فَلاَ يُجِيبُهُمْ اَرْبَعِينَ عَامًا ثُمَّ يَقُولُ: اِنَّكُمْ مَاكِثُونَ، ثُمَّ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ فَيَقُولُونَ: ﴿رَبَّنَا اَخْرِجْنَا مِنْهَا فَاِنْ عُدْنَا فَاِنَّا ظَالِمُونَ﴾، فَلاَ يُجِيبُهُمْ مِثْلَ الدُّنْيَا، ثُمَّ يَقُولُ: ﴿اِخْسَئُوا فِيهَا وَلاَ تُكَلِّمُونِ﴾، ثُمَّ يَئِسُ الْقَوْمُ فَمَا هُوَ اِلاَّ الزَّفِيرُ وَالشَّهِيقُ تُشْبِهُ اَصْوَاتُهُمْ اَصْوَاتَ الْحَمِيرِ اَوَّلُهَا شَهِيقٌ وَآخِرُهَا زَفِيرٌ.

1321- Taberani, Abdullah bin Amr (r.a)'dan şu şekilde rivayet etmiştir:

"Cehennemlikler, Malik'i çağırırlar, ancak o, onların çağrılarına kırk yıl süreyle cevap vermez. Sonra da "Siz böylece kalıcısınız" der. Sonra Rabb'lerine çağrıda bulunarak:

"Rabb'imiz! Bizi buradan çıkar. Tekrar günaha dönersek, doğrusu zulmetmiş oluruz"(1) derler. Rabb'leri dünyadaki gibi onlara cevap vermez. Sonra:

"Sinin orada, benimle konuşmayın" (2) diye buyurur. Bunun üzerine artık cehennemlikler iyice ümidi keserler. Bundan sonra artık geriye haykırışlardan, bağırışlardan, inlemelerden başka bir şey kalmaz. Sesleri eşeklerin anırmalarına benzer. Başlangıcı gür, sonu kısık olur."

١٣٢٢ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿زِدْنَاهُمْ عَذَابًا فَوْقَ الْعَذَابِ﴾ قَالَ: زِيدُوا عَقَارِبَ اَنْيَابُهَا كَالنَّخْلِ الطِّوَالِ.

1322- Taberani, Abdullah bin Mes'ud (r.a)'un, yüce Allah'ın:

"Bozgunculuklarına karşılık onlara azap üstüne azap veririz" (3) ayeti ile il-

---

1321-Mecmau'z Zevaid (10/396) Müellif: "Bunu Taberani rivayet etmiştir. Ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir" demiştir.

1322-Mu'cemu'l Kebir (9/258) Mecmau'z Zevaid (7/48) Müellif: "Bunu Taberani birden fazla isnadlarla rivayet etmiştir. Bunlardan bir tanesinde isimleri geçen raviler, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir" demiştir.

1) Mü'minun Suresi: 107

2) Mü'minun Suresi: 108

3) Nahl Suresi: 88

gili olarak şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Üzerlerine fazladan, hortumları uzun hurma ağaçları gibi olan akrepler gönderilir."

١٣٢٣ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ فِي الْأَوْسَطِ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ قَالَ: قَالَتْ بَنُو إِسْرَائِيلَ يَامُوسَى يَخْلُقُ رَبُّكَ عَزَّ وَجَلَّ خَلْقًا ثُمَّ يُعَذِّبُهُمْ، فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ: أَنِ ازْرَعْ فَزَرَعَ، ثُمَّ قَالَ احْصُدْ فَحَصَدَ، ثُمَّ قَالَ دُرْهُ فَدَرَّاهُ فَاجْتَمَعَ الْقَمَاشُ، فَقَالَ: لِأَيِّ شَيْءٍ يَصْلُحُ هٰذَا؟ قَالَ: لِلنَّارِ، قَالَ: فَكَذٰلِكَ لَا أُعَذِّبُ مِنْ خَلْقِي إِلَّا مَنْ إِسْتَأْهَلَ النَّارَ.

1323- Taberani, 'Mu'cemu'l-Evsat'ta, Said bin Cubeyr (r.a)'in şöyle söylediğini ruvayet etmiştir:

"İsrailoğulları, Hz. Musa (a.s.)'ya "Ey Musa! Rabb'in bir halk yaratıyor, sonra onlara azab ediyor" dediler. Bunun üzerine yüce Allah ona: "Ekin ek" diye vahyetti. Ekti. Sonra "Ektiğin ekini biç" diye buyurdu. Biçti. Sonra da "Biçtiğini topla" diye buyurdu. Topladı. Bunun ardından, geride işe yaramayan, artıklar birikti. (Yüce Allah) "İşte şu geride kalan artıklar ne işe yarar?" diye buyurdu. (Hz. Musa (a.s.)): "Yakmaya" dedi. Bunun üzerine yüce Allah: "İşte ben de, yaratıklarımdan sadece yakılmayı haketmiş olanlara azab ederim" diye buyurdu."

Bir Açıklama

İbni Kesir, cehennemin kat kat olduğu ve her bir katının bir adı olduğu yolundaki görüş üzerinde durarak bu konuda şu açıklamayı yapmaktadır:

"Kurtubu şöyle söylemiştir:

"İlim adamlarının bildirdiklerine göre, en üst tabaka cehennemdir. Bu tabaka ise, Hz. Muhammed (a.s) ümmetinden günahkar olanlara ayrılmıştır. İşte içerisi boşalacak ve rüzgarın kapılarını çarpacak olan kat, bu kattır. Daha sonra Leza adı verilen kat gelir. Onun altındaki katın adı Hutame, onun altındakinin adı Sa'ir, onun altındakinin adı Sakar, onun altındakinin adı Cehim, onun altındakinin adı da Haviye'dir.

Hakkında Kur'an-ı Kerim nassı bulunduğundan dolayı münafıkların cehennem tabakalarının en alt tabakasına yerleştirilecekleri kesindir.

Adı geçen isimlerden bazıları ile, çoğu zaman cehennemin herhangi bir ta-

---

1323-Mecmau'z Zevaid (7/201) Müellif: "Bunu Taberani, Mu'cemu'l Evsat'ta rivayet etmişir. Ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir" demiştir.

bakası değil, tümü birden kastedilir. Mesela cehennem; sa'ir, leza gibi isimlerle çoğu zaman cehennemin herhangi bir katı değil de tümü kastedilir."

Kurtubi bu sözünde o, doğru söylemiştir. Allah kendisinden razı olsun."

CENNETLİKLERİN DURUMLARI İLE İLGİLİ RİVAYETLER

١٣٢٤ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ أَنَسٍ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ يَنْعَمُ، وَلاَ يَبْأَسُ، وَلاَ تَبْلَى ثِيَابُهُ، وَلاَ يَفْنَى شَبَابُهُ».

1324- Müslim, Enes bin Malik (r.a) ve Ebu Hureyre (r.a)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Cennete giren nimete kavuşur ve ümitsizliğe düşmez. Giysileri eskimez. Gençliği gitmez (ihtiyarlamaz.)"

١٣٢٥ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِذَا دَخَلَ أَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ، يُنَادِي مُنَادٍ: إِنَّ لَكُمْ أَنْ تَحْيَوْا فَلاَ تَمُوتُوا أَبَدًا، وَإِنَّ لَكُمْ أَنْ تَصِحُّوا فَلاَ تَسْقَمُوا أَبَدًا، وَإِنَّ لَكُمْ أَنْ تَشِبُّوا فَلاَ تَهْرَمُوا أَبَدًا، وَإِنَّ لَكُمْ أَنْ تَنْعَمُوا فَلاَ تَبْأَسُوا».

1325- Müslim, Ebu Said el-Hudri (r.a)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Cennetlikler cennete girdiklerinde bir çağırıcı şöyle seslenir: "Siz burada sürekli yaşayacak, ölmeyeceksiniz. Sürekli sağlıklı bir şekilde yaşayacak, hiç hasta olmayacaksınız. Sürekli genç olarak yaşayacak, hiç ihtiyarlamayacaksınız. Sürekli nimetler içinde olacak, hiç zorluğa düşmeyeceksiniz. -Bir rivayette "herhangi bir sıkıntıya düşmeyeceksiniz" ifadesi geçmektedir- işte bu, yüce Allah'ın şu ayeti kerimesinde bildirilen hususdur:

"Onlara "işlediğinize karşılık, işte mirasçısı olduğunuz cennet!" diye sesleni-

---

1324-Müslim (4/2181) 51-Kitabu'l Cenne. 7-Cennetin ve cennetliklerin özellikleri babı.

1325-Müslim (4/2182) 51-Kitabu'l Cenne. 8-Cennetliklerin nimetlerinin sürekliliği ile ilgili bab. Tirmizi (5/374) 48-Kitabu't Tefsir. 41-Zümer Suresi babı.

lir."(1)

١٣٢٦ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: أَعْدَدْتُ لِعِبَادِيَ الصَّالِحِينَ مَالاَ عَيْنٌ رَأَتْ، وَلاَ أُذُنٌ سَمِعَتْ، وَلاَ خَطَرَ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ» وَاقْرَؤُوا إِنْ شِئْتُمْ: ﴿فَلاَ تَعْلَمُ نَفْسٌ مَا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ﴾.

1326- Buhari ve Müslim, Ebu Hureyre (r.a)'den şöyle rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Şanı yüce olan Allah şöyle buyurdu: "Ben salih kullarım için hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın duymadığı ve hiçbir insanın hatırına gelmemiş olan nimetler hazırladım..." İsterseniz şu ayeti kerimeyi okuyun:

"Yaptıklarına karşılık onlar için ne gözler aydınlatıcı nimetlerin saklandığını kimse bilemez." (2)

Bir rivayette de, Ebu Hureyre (r.a)'nin şöyle söylediği bildirilmiştir:

"İsterseniz şu ayeti kerimeyi okuyun:

"Yaptıklarına karşılık onlar için ne gözler aydınlatıcı nimetlerin saklandığını kimse bilemez." (3)

Bir başka rivayette de Resulullah (a.s)'ın şöyle buyurduğu bildirilmiştir:

"Yüce Allah şöyle buyurdu: "Ben salih kullarım için hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın duymadığı ve hiçbir insanın hatırına gelmemiş olan nimetler hazırladım. Bunlar hazineler dolusudur. Allah'ın size bildirmemiş oldukları ise daha çoktur." Resulullah (a.s) daha sonra şu ayeti kerimeyi okudu:

"Yaptıklarına karşılık onlar için ne gözler aydınlatıcı nimetlerin saklandığını kimse bilemez." (4)

Buhari'nin bir rivayetinde de, hadisin içinde geçen ayeti kerimenin metninde-

---

1326-Buhari (8/515) 65-Kitabu't Tefsir. 1-"Yaptıklarına karşılık onlar için ne gözler aydınlatıcı nimetlerin saklandığını kimse bilemez" ayeti kerimesi ile ilgili bab. Müslim (4/2174) 51-Kitabu'l Cenne. 2. hadis.

1) A'raf Suresi: 43

2) Secde Suresi: 17

3) Buhari, aynı yer.

4) Müslim (4/2175) 51-Kitabu'l Cenne. 4. hadis.

ki 'kurretu a'yun' ifadesi, 'kurratu a'yun' olarak okunmaktadır. (1) Yani 'göz nuru, göz aydınlatıcı şey' anlamına gelen 'kurre' kelimesinin çoğulu kullanılmaktadır ki, bu yerde kelimenin çoğul ya da tekil olarak kullanılması, anlamı değiştirmemektedir. Her iki durumda da ilgili ifade *"hiçbir gözün görmediği"* anlamını taşır. Ancak kelime bir Kur'an ayeti içinde bulunduğundan ötürü doğru okunuş şeklinin ortaya çıkarılması konusunda gösterilen titizlik nedeniyle bu konu ilim adamları tarafından ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Yine Buhari, bir rivayetinde hadisin sadece *"hiç bir insanın hatırına gelmemiş olan nimetler hazırladım"* ifadesinin sonunu kadar olan kısmını nakletmiş, sonrasını nakletmemiştir. (2)

Müslim'in de, bu üçüncü rivayete benzer bir rivayeti bulunmaktadır. O da ayeti kerimeyi vermeksizin, Resulullah (a.s)'ın *"Allah'ın size bildirmemiş oldukları ise daha çoktur"* diye buyurduğunu bildirmiştir. (3)

Bir Açıklama

İmam Buhari'nin, Sahih-i Buhari diye bilinen Cami'u's-Sahih'inin tahkikçisi şöyle söylemiştir:

"Buhari, muallak olarak (rivayet senedinin tamamını vermeden) şöyle bildirmiştir:

"Ebu Muaviye (r.a), ayeti kerimenin metninde geçen 'kurre' kelimesini çoğul okuyarak 'kurratu a'yun' dedi. Hafız İbni Hacer Askalani'nin, Feth'de söylediğine göre, Ebu Ubeyd el-Kasım bin Selam, Buhari'nin yukarıda sözü edilen muallak rivayetini Fedailu'l-Kur'an isimli kitabında muvassal olarak (senedinin tamamını vermek suretiyle) nakletmiştir. Oradaki rivayet de Ebu Muaviye'den hemen hemen aynı şekilde nakledilmiştir."

İbnu'l-Cevzi, 'Zadu'l-Mesir' adlı eserinde (6/340) şöyle söylemiştir:

"Ebu Derda (r.a), Ebu Hureyre (r.a), Ebu Abdurrahman Sulemi (r.a), Şa'bi (r.a) ve Katade (r.a) (söz konusu ifadeyi) 'kurratu a'yun' olurak okumuşlardır."

Hafız İbni Hacer de, Feth (8/396) de şöyle söylemiştir:

"Ebu Ubeyd şöyle söylemiştir: "Ben bu kelimenin 'İmam' olarak adlandırılan mushafta 'kurre' şeklinde tekil olduğunu gösteren 'kapalı ta (noktasız)' ile yazılı olduğunu gördüm. Kelimenin bu şekilde okunuşu, belli başlı İslam şehirlerinde oturanların okuyuş şeklidir."

---

1) Buhari, aynı yer.

2) Buhari, aynı yer.

3) Müslim (4/2175) 51-Kitabu'l Cenne. 3. hadis.

١٣٢٧ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: شَهِدْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ مَجْلِسًا وَصَفَ فِيهِ الْجَنَّةَ، حَتَّى انْتَهَى، ثُمَّ قَالَ فِي آخِرِ حَدِيثِهِ: «فِيهَا مَا لاَ عَيْنٌ رَأَتْ وَلاَ أُذُنٌ سَمِعَتْ، وَلاَ خَطَرَ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ»، ثُمَّ اقْتَرَأَ هَاتَيْنِ الآيَتَيْنِ: ﴿تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ۝ فَلاَ تَعْلَمُ نَفْسٌ مَا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾.

1327- Müslim, Sehl bin Sa'd (r.a)'ın şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s)'ın cennetin özelliklerinden söz ettiği bir sohbetinde bulundum. Sohbetinin bitimine kadar yanında idim. Sözünün sonunda da şöyle buyurdu:

"Orada, hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın duymadığı, hiçbir insanın hatırına gelmemiş nimetler bulunmaktadır."

Resulullah (a.s) bu sözünü söyledikten sonra şu iki ayeti kerimeyi okudu:

"Yanları yataklardan uzaklaşır. Korkarak ve umarak Rabb'lerine dua ederler ve kendilerine verdiğimiz rızıktan hayır için harcarlar. Yaptıklarına karşılık onlar için ne gözler aydınlatıcı nimetlerin saklandığını kimse bilemez." (1)

Ebu Sahr Humeyd bin Ziyad şöyle söyledi:

"Ben bu hadisi Muhammed bin Ka'b Kurazi'ye rivayet ettim. O da: "Sana bu hadisi Ebu Hazim rivayet etti mi? diye sordu. Ben "Evet" dedim. Bunun üzerine şöyle söyledi:

"Burada çok hassas bir nokta (çok akıllıca söylenilmiş bir husus) var. Onlar Allah için gizlice amel işlemişler. Yüce Allah da onlar için büyük sevap gizlemiştir. İşte bu sevabı gördüklerinde, o gözler aydınlanacaktır."

١٣٢٨ــ رَوَى التِّرْمِذِيُّ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ مَوْضِعَ سَوْطٍ فِي الْجَنَّةِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا» وَاقْرَؤُوا إِنْ شِئْتُمْ ﴿فَمَنْ زُحْزِحَ عَنِ النَّارِ وَأُدْخِلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلاَّ مَتَاعُ الْغُرُورِ﴾.

1327-Müslim (4/2175) 51-Kitabu'l Cenne. 5. hadis.
1) Secde Suresi: 16-17

1328- Tirmizi, Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Cennette bir kamçı konulacak kadar bir yer, bütün dünyadan ve içindekilerden daha üstündür." İsterseniz şu ayeti kerimeyi okuyun:

"Kim cehennemden uzaklaştırılır ve cennete sokulursa, kurtuluşa ermiştir. Dünya hayatı zaten aldatıcı bir geçimden ibarettir." (1)

١٣٢٩ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «لَمَّا خَلَقَ اللَّهُ جَنَّةَ عَدْنٍ خَلَقَ فِيهَا مَالاَ عَيْنٌ رَأَتْ وَلاَ أُذُنٌ سَمِعَتْ وَلاَ خَطَرَ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ ثُمَّ قَالَ لَهَا تَكَلَّمِي فَقَالَتْ ﴿قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ﴾.

1329- Taberani, İbni Abbas (r.a)'tan rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Yüce Allah, Adn cennetini yarattığında içerisinde, hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın duymadığı, hiçbir insanın hatırına gelmemiş nimetler yarattı. Sonra ona "Konuş" diye buyurdu. O:

"Şüphesiz mü'minler kurtuluşa ermişlerdir" (2) dedi."

Yine Taberani'nin bir başka rivayetinde de Resulullah (a.s)'ın şöyle buyurduğu bildirilmektedir:

"Yüce Allah, Adn cennetini kendi eliyle yarattı. İçerisine meyvelerini yerleştirdi ve içinden ırmaklar akıttı. Sonra ona baktı ve: "Konuş" dedi. O da:

"Şüphesiz mü'minler kurtuluşa ermişlerdir" dedi. Daha sonra yüce Allah şöyle buyurdu:

"Yüceliğime (izzetime) yemin olsun ki, cimri kimse senin içine girerek bana komşu olamaz." (3)

1328-Tirmizi (5/232) 48-Kitabu't Tefsir. 4-Ali İmran Suresi babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, sahih olduğunu söylemiştir. Hadis de, onun söylediği gibidir.

1329-Mu'cemu'l Kebir (11/184)

1) Ali İmran Suresi: 185

2) Mü'minun Suresi: 1

3) Mecmau'z Zevaid (10/396) Müellif: "Bunu Taberani, Evsat ve Kebir'de rivayet etmiştir. Taberani'nin, Evsat'taki iki isnadında: biri ceyyid (iyi) dir" demiştir.

١٣٣٠ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ فِي الْأَوْسَطِ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «يَدْخُلُ أَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ جُرْدًا مُرْدًا مُكَحَّلِينَ».

1330- Taberani, Evsat'ta, Enes bin Malik (r.a)'ten rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Cennetlikler, cennete saçsız ve sakalsız bir şekilde ve gözleri sürmelenmiş olarak girerler."

١٣٣١ــ رَوَى التِّرمِذِيُّ عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «يَدْخُلُ أَهْلُ الْجَنَّةِ جُرْدًا مُرْدًا مُكَحَّلِينَ، أَبْنَاءَ ثَلَاثِينَ، أَو ثَلَاثٍ وَثَلَاثِينَ سَنَةً».

1331- Tirmizi, Muaz bin Cebel (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Cennetlikler, cennete saçsız ve sakalsız bir şekilde, gözleri sürmelenmiş ve otuz ya da otuzüç yaşında olarak girer."

١٣٣٢ــ رَوَى التِّرمِذِيُّ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «أَهْلُ الْجَنَّةِ جُرْدٌ، مُرْدٌ، كَحْلَى، لَايَفْنَى شَبَابُهُمْ، وَلَا تَبْلَى ثِيَابُهُمْ».

1332- Tirmizi, Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Cennetlikler saçsız sakalsız olurlar ve gözleri de sürmeli olur. Gençlikleri gitmez. Giysileri eskimez."

1330-Mecmau'z Zevaid (10/398) Müellif: "Bunu Taberani, Evsat'ta rivayet etmiştir. İsnadı ise ceyyid (iyi)dir" demiştir.

1331-Tirmizi (4/682) 39-Kitabu Sıfati'l Cenne. 12-Cennetliklerin yaşları hakkında gelen rivayetler babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, garib olduğunu söylemiştir. Hadis, şahitleri ile birlikte hasen derecesine çıkmaktadır.

1332-Tirmizi (4/679) 39-Kitabu Sıfati'l Cenne. 8-Cennetliklerin giysileri ile ilgili olarak gelen rivayetler babı. Tirmizi, bu hadisin sahih, garib olduğunu söylemiştir. Hadis, şahitleri ile birlikte hasen derecesindedir. Hadiste "gözleri sürmeli olurlar" denilirken, onların gözlerinin sürme sürmedikleri halde adeta sürme sürülmüş gibi görüneceğine dikkat çekilmektedir.

١٣٣٣ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «إِنَّ أَوَّلَ زُمْرَةٍ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ: عَلَى صُورَةِ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ عَلَى أَشَدِّ كَوْكَبٍ دُرِّيٍّ فِي السَّمَاءِ إِضَاءَةً، لاَيَبُولُونَ، وَلاَ يَتَغَوَّطُونَ، وَلاَ يَتْفُلُونَ، وَلاَ يَمْتَخِطُونَ، أَمْشَاطُهُمُ الذَّهَبُ، وَرَشْحُهُمُ الْمِسْكُ، وَمَجَامِرُهُمُ الْأَلُوَّةُ ــ الْأَلُنْجُوجُ عُودُ الطِّيبِ ــ أَزْوَاجُهُمُ الْحُورُ الْعِينُ، عَلَى خَلْقِ رَجُلٍ وَاحِدٍ، عَلَى صُورَةِ أَبِيهِمْ آدَمَ سِتُّونَ ذِرَاعًا فِي السَّمَاءِ».

1333- Buhari ve Müslim, Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Cennete girecek olanların ilk gurupları, ondördüncü gecesindeki ay gibi olurlar. Onların peşinden girenlerin parlaklıkları, gökteki en parlak yıldızın parlaklığı gibi olur. Küçük ve büyük abdest bozmaları yoktur. Tükürmezler. Sümkürmezler. Tarakları altındır. Fırçaları miskdir. Buhurdanlıkları güzel kokulu uddandır. Eşleri huri iynlerdir (siyah gözlü güzel kadınlardır). Hepsi tek bir kişinin şeklinde olur. Babaları Adem'in görünümünde olurlar. Boyları altmış zira olur."

Bir başka rivayette ise Ebu Hureyre (r.a)'nin şöyle söylediği bildirilmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Cennete ilk girecek guruptan olanların görünümleri, ondördüncü gecesindeki ayın görünümünde olur. Orada tükürmezler, sümkürmezler, abdest bozmazlar. Oradaki kapları altındandır. Tarakları altından ve gümüştendir. Buhardanlıkları uddandır. Fırçaları misktir. Onlardan her birinin iki hanımı olur. Bu kadınlar o kadar güzel olurlar ki, güzelliklerinden baldırlarının kemiklerinin ilikleri etin arkasından görünür. Cennetliklerin arasında ayrılıklar ve kinler olmaz. Tümünün kalbi tek bir kalp gibidir. Sabah ve akşam yüce Allah'ı tesbih ederler." (1)

Buhari'nin bu ikinci rivayete benzer bir başka rivayeti daha bulunmaktadır ki, orada *"tümünün kalbi, bir tek kişinin kalbi üzeredir"* ifadesi geçmektedir.

1333-Buhari (6/362) 60-Kitabu Ehadisi'l Enbiya. 10-Hz. Adem (a.s)'in ve neslinin yaratılışı babı. Müslim (4/2180) 51-Kitabu'l Cenne. 7-Cennetin ve cennetliklerin özellikleri babı.

1) Buhari (6/318) 59-Kitabu'l Bedi'i'l Halk. 8-Cennetin özelliği hakkında gelen rivayetler babı. Müslim, aynı yer.

Ayrıca bu rivayette *"hastalanmazlar"* denilmekte ve *"buhurdanlıklarının yakıtları uddur"* ifadesine yer verilmektedir. (1)

Yine bir başka rivayette Resulullah (a.s)'ın şöyle buyurduğu bildirilmiştir:

"Cennete ilk girecek guruptan olanlar, ondördüncü gecesindeki ay gibi olurlar. Onların ardından cennete girenler de, gökteki en parlak yıldız kadar parlak olurlar. Tümünün kalbi tek bir kalp üzeredir. Aralarında kindarlık, hasetçilik olmaz. Onlardan her bir erkek içni huri iynlerden iki eş bulunur. Bu kadınların baldırlarının ilikleri, kemiğin ve etin arkasından görünür." (2)

Müslim'in rivayetine göre de Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Ümmetimden cennete girecek ilk guruptan olanların yüzleri, ondördüncü gecesindeki ay gibi olur. Onların peşlerinden girenlerin yüzleri, gökteki en parlak yıldız gibi olur. Bundan sonra hepsi belli dereceler üzere cennete girerler."

Müslim'in rivayetinin devamı, yukarıda verilen birinci hadisin devamı gibidir. Ancak bu rivayette İbni Ebu Şeybe'nin *"(cennetliklerin) hepsi bir tek kişinin huyu (ahlakı) üzere olurlar"* diye naklettiği bildirilmiştir.

Ebu Kureyb ise *"bir tek kişinin yaratılışı (şekli) üzere olurlar"* diye bildirmiştir. (3)

Bir başka rivayette bildirildiğine göre de Muhammed bin Sirin şöyle söylemiştir:

"İster övünürsünüz, ister üzerinde düşünürsünüz. Cennette erkekler mi çok olacaktır, yoksa kadınlar mı?". Bunun üzerine Ebu Hureyre (r.a) şöyle söyledi:

"Ebu'l-Kasım (yani Hz. Muhammed (a.s) şöyle buyurmadı mı:

"Cennete girecek ilk zümreden olanların yüzleri, ondördüncü gecesindeki ay gibi olur. Onların peşlerinden girenlerin yüzleri, gökteki en parlak yıldız gibi ışık saçar. Oraya giren her bir erkeğin iki kadını bulunur. Bu kadınların baldırlarının ilikleri, etlerinin arkasından görünür. Cennette bulunanların tümü bekardır." (4)

İbni Uyeyne'nin rivayetine göre de, kadınlar ve erkekler, hangilerinin cennette sayıca daha çok olacakları konusunda tartışmaya girdiler. Sonra meseleyi Ebu Hureyre (r.a)'ye sordular. O da:

---

1) Buhari.. Aynı yer.

2) Buhari. Aynı yer.

3) Müslim (4/2179) 51-Kitabu'l Cenne. 6-Cennete girecek ilk zümre ile ilgili bab.

4) Müslim. Aynı yer.

"Ebu'l-Kasım (yani Hz. Muhammed (a.s)) şöyle buyurdu..." diyerek yukarıdakine benzer bir hadisi şerif rivayet etti. (1)

Bir Açıklama

"Oraya giren her bir erkeğin iki kadını bulunur" sözü ile ilgili olarak İmam Nevevi şu açıklamayı yapmıştır:

"Bu ifadeden ilk bakışta, cennette kadınların erkeklerden sayıca daha çok olacakları anlaşılmaktadır. Bir başka hadisi şerifte ise, kadınların cehennemliklerin çoğunluğunu oluşturacakları bildirilmektedir. Bu iki hadisten Hz. Adem (a.s)'in neslinden gelenlerin çoğunluğunun kadın olacağı sonucu çıkmaktadır. Buralarda belirtilen sayılar, Hz. Adem (a.s)'in soyundan gelenlerle ilgili olanlardır. Yoksa cennete giren erkeklerin, huri iynlerden daha fazla sayıda eşleri bulunacaktır."

İbni Hacer de şöyle söylemiştir:

"Oraya giren her bir erkeğin iki kadını bulunur" sözünde kastedilen iki kadın, dünya kadınlarından olanlardır. Ahmed bin Hanbel'in, yine Ebu Hureyre (r.a)'den bir başka tarıkla, cennete girenlerin en alt derecede olanının kavuşacağı nimetlerle ilgili merfu rivayetinde bildirildiğine göre Ebu Hureyre (r.a) şöyle söylemiştir:

"Onun dünya kadınlarından olan eşlerinden başka huri iynlerden yetmişiki eşi bulunacaktır."

Bu ikinci hadisin rivayet senedinde (ravileri arasında) Şehr bin Havşeb bulunmaktadır ki, onun hakkında zayıf biri olduğu iddiaları bulunmaktadır.

Ebu Ya'la'nın, Ebu Hureyre (r.a)'den merfu olarak rivayet etmiş olduğu Sur'la ilgili uzun hadiste de, Ebu Hureyre (r.a)'nin şöyle söylediği bildirilmiştir:

"Bir adam, (cennette) yüce Allah'ın orada var ettiği kadınlardan yetmişikisinin, dünya kadınlarından da iki tanesinin yanına girer (yani bu kadar eşi olur)".

Tirmizi de, Ebu Said (r.a)'den merfu olarak şöyle bir rivayet nakletmiştir:

"Cennettekilerin en alt derece olanının, seksenbin hizmetçisi ve yetmişiki eşi bulunur." Tirmizi, bu hadisin garib olduğunu söylemiştir.

Yine Tirmizi'nin, Mikdam bin Ma'd Yakreb'den rivayet ettiği hadiste de şöyle bildirilmekdedir:

"Şehidin yedi özelliği vardır". Bunlar sıralanırken şu husus da geçmektedir:

---

1) Ebu Davud (4/236) Kitabu's Sünne. Şefaat babı.

"Kendisine hurilerden (huri iynden) yetmiş iki eş verilir."

İbni Mace ve Darimi'nin, Ebu Umame (r.a)'den merfu olarak rivayet etmiş oldukları hadiste de şöyle bildirilmektedir:

"Her kim, cennete girerse yüce Allah ona hurilerden yetmişiki, dünya kadınlarından da yetmişiki eş verir."

Bu hadisin senedi son derece zayıftır. Bu konuda en çok sayı veren rivayet ise, Ebu'ş-Şeyh'in 'el-Azeme' adlı eserinde, Beyhaki'nin de 'el-Ba's' adlı eserinde vermiş oldukları ve Abdullah bin Ebi Evfa'dan merfu olarak nakledilen rivayettir. Bu rivayette şöyle denilmektedir:

"Cennetliklerden bir adam beşyüz huri ile evlendirilir. Yine bir kişi dörtbin bekar, sekizbin de evlenmiş (seyyib) kadınla yakınlıkta bulunur." Bu hadisin rivayetinde adı belirtilmeyen bir ravi bulunmaktadır.

Taberani'nin İbni Abbas (r.a)'tan rivayet ettiği bu hadiste de şöyle denilmektedir:

"Cennetliklerden bir adam, yüz bekar kadınla yakınlıkta bulunur.

İbnu'l-Kayyim şöyle söylemiştir:

"Ebu Musa (r.a)'dan rivayet edilmiş olanın dışındaki sahih hadislerde, bir erkek için (dünya kadınlarından) iki kadından fazal eş olacağından söz edilmez.

Ebu Musa (r.a)'dan rivayet edilmiş olan söz konusu hadiste ise şöyle denilmektedir:

"Cennette, mü'minin inciden bir çadırı bulunacaktır. Orada onun etrafında dönen eşleri bulunacaktır."

Bu sonuncu hadisi, Ziya sahih görmüştür. Müslim'in cennetliklerin en alt mertebede olanı ile ilgili olarak Ebu Said (r.a)'den rivayet etmiş olduğu hadiste ise:

"Daha sona onun yanına iki eşi girer" denilmektedir. Buradan çıkan sonuca göre, en az olanın (dünya kadınlarından) iki eşi bulunacaktır. Bazıları buradaki, "iki" sayısının ayeti kerimelerde geçen "iki cennet", "iki göze" ve benzeri ifadelerdeki ikilemeye benzetme amacıyla kullanılmış olabileceğini yahut "iki" sayısının "lebbeyk ve sa'deyk (iki kere buyur, iki kere emret)" ifadesindeki gibi yüceltme, çokluk bildirme amacıyla kullanılmış olabileceğini söylemişlerdir. Sözkonusu ifadelerden neyin amaçlandığı bilinmektedir.

Müslim'in, Muhammed bin Sirin'in, Ebu Hureyre (r.a)'den rivayeti tarıkıyla bildirdiğine göre, Ebu Hureyre (r.a), rivayet etmiş olduğu hadisi şerifi, cennete

kadınların, sayıca erkeklerden çok olacakları konusunda bir delil olarak göstermiştir. İfadeden bu açıkça anlaşılmaktadır. Ancak Resulullah (a.s)'ın *daha önce* gelmiş olan ve güneş tutulması olayı ile ilgili hadisinde geçen (Kadınlara hitaben) *"Sizin cehennemliklerin çoğunluğunu oluşturduğunuzu gördüm"* ifadesine ters düşmektedir. Kadınların cehennemliklerin çoğunluğunu oluşturmaları, cennetliklerin de çoğunluğunu oluşturmayacakları anlamına gelmez. Ancak Resulullah (a.s)ın bir başka hadisinde geçen bir ifade, bu iddianın aksini ortaya koymaktadır.

Bir rivayette Resulullah (a.s)'ın şöyle buyurduğu bildirilmiştir:

"Cennete muttali oldum ve içerisindekilerin azınlığının kadınlar olduğunu gördüm." Belki bu rivayeti nakleden ravi, duyduğu metinden çıkardığı anlama göre böyle bir ifade kullanmış olabilir. Şöyle ki, cehennemliklerin çoğunluğunun kadınlardan oluşacağına dair rivayeti duymuş ve bu rivayetten cennetliklerin azınlığının kadınlardan olacağı anlamını çıkarmış ve dolayısıyle böyle bir ifade kullanmış olabilir. Bu ifadenin daha önce geçenlere göre açıklanması şart değildir. Yahut cennetliklerin içinde, kadınların oranlarının azlığı, günahkarlardan cehenneme girmiş olanların şefaatle oradan çıkarılmaları olayından önceki duruma göre olması da muhtemeldir. En doğrusunu ise ancak yüce Allah bilir."

١٣٣٤ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «إِنَّ أَهْلَ الْجَنَّةِ يَأْكُلُونَ فِيهَا وَيَشْرَبُونَ، وَلاَ يَتْفُلُونَ، وَلاَ يَبُولُونَ، وَلاَ يَتَغَوَّطُونَ، وَلاَ يَتَمَخَّطُونَ» قَالُوا: فَمَا بَالُ الطَّعَامِ؟ قَالَ: «جُشَاءٌ وَرَشْحٌ كَرَشْحِ الْمِسْكِ، يُلْهَمُونَ التَّسْبِيحَ وَالتَّحْمِيدَ، كَمَا يُلْهَمُونَ النَّفَسَ».

1334- Müslim, Cabir bin Abdullah (r.a)'tan rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Cennetlikler orada yerler ve içerler. Artıkları olmaz. Bevl etmezler (küçük abdest bozmazlar). Büyük abdest bozmazlar. Sümkürmezler." Oradakiler; "Peki yenilenler nereye gidecek?" diye sordular. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Hava ve misk korusu gibi koku olarak çıkar. Kendilerine nefes gibi tesbih ve hamd sözleri ihlam edilir (nefes alıp vermedeki durum gibi tabii bir şekilde hamd ve tesbih sözlerini söylerler. - Çeviren)"

1334-Müslim (4/2180) 51-Kitabu'l Cenne. 7-Cennetin ve cennetliklerin özellikleri ile ilgili bab.

Bir rivayette hadisin metninde geçen (hamd sözü diye tercüme ettiğimiz) tahmid" kelimesinin yerine "hamd" kelimesi kullanılmaktadır. (1) Bu fark anlam bakımından bir şeyi değiştirmemektedir.

Bir başka rivayette ise bunun yerine "tekbir" kelimesi geçmektedir. (2)

Ebu Davud, bu hadisin sadece *"Cennetlikler orada yerler ve içerler"* kısmını rivayet etmiş, bundan sonrasını rivayet etmemiştir. (3)

١٣٣٥ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «إِنَّ أَهْلَ الْجَنَّةِ لَيَتَرَاءَوْنَ أَهْلَ الْغُرَفِ مِنْ فَوقِهِمْ، كَمَا تَتَرَاءَوْنَ الْكَوكَبَ الدُّرِّيَّ الْغَابِرَ فِي الْأُفُقِ مِنَ الْمَشْرِقِ إِلَى الْمَغْرِبِ، لِتَفَاضُلِ مَا بَيْنَهُمْ»، قَالُوا: يَارَسُولَ اللَّهِ تِلْكَ مَنَازِلُ الْأَنْبِيَاءِ، لَايَبْلُغُهَا غَيْرُهُمْ؟ قَالَ: «بَلَى، وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، رِجَالٌ آمَنُوا بِاللَّهِ وَصَدَّقُوا الْمُرْسَلِينَ».

1335- Buhari ve **Müslim,** Ebu Said el-Hudri (r.a)'den rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Cennetliklerin özel saraylara yerleştirilenleri, aralarındaki derecelerinin farklılığı sebebiyle ufakta doğudan batıya doğru ilerleyen parlak yıldızları görmeniz gibi görürler." Oradakiler:

"Ey Allah'ın Resulü! Bu sözünü ettiğin dereceler, herhalde peygamberlere ait derecelerdir. Onların dışında kimse bu derecelere ulaşamaz" dediler. Resulullah (a.s)'da şöyle buyurdu:

"Hayır aksine... Canım elinde olana yemin olsun ki, bunlar yüce Allah'a inanmış ve O'nun göndermiş olduğu elçileri doğrulamış kimselerdir."

١٣٣٦ــ رَوَى الْبَزَّارُ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «خَلَقَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى الْجَنَّةَ لَبِنَةً مِنْ ذَهَبٍ وَلَبِنَةً مِنْ فِضَّةٍ وَمِلَاطُهَا الْمِسْكُ، وَقَالَ لَهَا تَكَلَّمِي، فَقَالَتْ: ﴿قَدْ

1335-Buhari (6/320) 59-Kitabu' Bedi'i'l Halk. 8-Cennetin özelliği hakkında gelen rivayetler babı. Müslim (4/2177) 51-Kitabu'l Cenne. 3-Cennetliklerin ve odalara (saraylara) yerleştirilenlerin birbirlerinin görmeleri ile ilgili bab.

1) Müslim. Aynı yer.

2) Müslim. Aynı yer.

3) Ebu Davud (4/236) Kitabu's Sunne. Şefaat babı.

أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ﴾فَقَالَتِ الْمَلاَئِكَةُ طُوبَاكِ مَنْزِلَ الْمُلُوكِ».

1336- Bezzar, Ebu Said (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Yüce Allah cenneti, bir tuğlası altın, bir tuğlası gümüş olarak yarattı. Bunların sıvaları ise misktir. Sonra ona "Konuş" diye buyurdu. O da "Mü'minler şüphesiz kurtuluşa ermişlerdir" diye söyledi. Melekler de, (cennete hitaben) "Sana ne mutlu, padişahlar mertebesindensin" dediler." .

١٣٣٧ــ رَوَى الْبَزَّارُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «الْجَنَّةُ لَبِنَةٌ مِنْ فِضَّةٍ وَلَبِنَةٍ مِنْ ذَهَبٍ وَمِلاَطُهَا الْمِسْكُ».

1337- Bezzar, Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Cennetin bir tuğlası altın, bir tuğlası gümüş, bunların sıvaları ise misktir."

١٣٣٨ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَالَنَا إِذَا كُنَّا عِنْدَكَ رَقَّتْ قُلُوبُنَا، وَزَهِدْنَا فِي الدُّنْيَا، وَكَانَتِ الآخِرَةُ كَأَنَّهَا رَأْيُ عَيْنٍ؟ فَإِذَا خَرَجْنَا مِنْ عِنْدِكَ فَأَنِسْنَا فِي أَهَالِينَا، وَشَمَمْنَا أَوْلاَدَنَا: أَنْكَرْنَا أَنْفُسَنَا؟ قَالَ: «لَوْ أَنَّكُمْ إِذَا خَرَجْتُمْ تَكُونُونَ عَلَى حَالِكُمْ عِنْدِي لَزَارَتْكُمُ الْمَلاَئِكَةُ فِي بُيُوتِكُمْ، وَلَصَافَحْتُكُمْ فِي طُرُقِكُمْ، وَلَوْ لَمْ تُذْنِبُوا لَذَهَبَ بِكُمْ وَلَجَاءَ اللَّهُ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ يُذْنِبُونَ،

1336-Keşfu'l Estar (4/179) Mecmau'z Zevaid (10/397) Müellif bu hadisle ilgili olarak şöyle bir açıklamada bulunmuştur:

"Bunu Bezzar merfu ve mevkuf olarak rivayet etmiştir. Taberani de, Evsat'ta rivayet etmiş, ancak "Resulullah (a.s)'dan" diye söylemiştir. (Yani merfu olarak değil de bizzat Resulullah (a.s)'ın sözü olarak rivayet etmiştir.) Taberani'nin rivayetinde Resulullah (a.s)'ın şöyle buyurduğu bildirilmiştir:

"Yüce Allah, cenneti bir tuğlası altın, bir tuğlası gibidir. Mevkuf olarak nakledilen rivayetin ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir. Ebu Said'e bu sadece mevkuf olarak nakledilmiştir.

1337-Keşfu'l Estar (4/190) Mecmau'z Zevaid (10/396) Müellif: Bunu Bezzar ve Evsat'ta Taberani rivayet etmiştir. Taberani'nin rivayetindeki raviler, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir" demiştir.

فَيُغْفِرُ لَهُمْ» ، قَالَ: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ، مِمَّ خُلِقَ الْخَلْقُ؟ قَالَ: «مِنَ الْمَاءِ» ، قُلْتُ: الْجَنَّةُ مَا بِنَاؤُهَا؟ قَالَ: «لَبِنَةٌ مِنْ فِضَّةٍ، وَلَبِنَةٌ مِنْ ذَهَبٍ، وَمِلاطُهَا الْمِسْكُ الْأَذْفَرُ وَحَصْبَاؤُهَا اللُّؤْلُؤُ وَالْيَاقُوتُ، وَتُرْبَتُهَا الزَّعْفَرَانُ، مَنْ يَدْخُلُهَا يَنْعَمُ، وَلاَ يَبْأَسُ، وَيَخْلُدُ وَلاَ يَمُوتُ، لاَتَبْلَى ثِيَابُهُمْ، وَلاَ يَفْنَى شَبَابُهُمْ»، ثُمَّ قَالَ: «ثَلاَثَةٌ لاَتُرَدُّ دَعْوَتُهُمْ: الْإِمَامُ الْعَادِلُ، وَالصَّائِمُ حِينَ يُفْطِرُ، وَدَعْوَةُ الْمَظْلُومِ يَرْفَعُهَا فَوْقَ الْغَمَامِ، وَتُفْتَحُ لَهَا أَبْوَابُ السَّمَاءِ، وَيَقُولُ الرَّبُّ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: وَعِزَّتِي لَأَنْصُرَنَّكِ وَلَو بَعْدَ حِينٍ».

1338- Ahmed, Ebu Hureyre (r.a)'nin şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s)'a: "Ey Allah'ın Resulü! Bizim halimiz ne olacak, senin yanına geldiğimiz zaman, yüreklerimiz inceliyor, dünyadan yüz çeviriyoruz. Ahireti de adeta gözlerimizle görüyormuş gibi oluyoruz. Ama senin yanından çıktığımız zaman ailemize karışıyoruz, çocuklarımızla içli dışlı oluyoruz. Adeta kendi kendilerimizi reddediyoruz" dedik. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Eğer siz, benim yanımdaki halinizi korumuş olsaydınız, meleker sizi evlerinizde ziyaret eder, yollarda karşınıza çıkar sizinle müsafaha ederlerdi. Eğer siz günah işlemeseydiniz. Yüce Allah, sizi alıp günah işleyen ve kendisinin de onları bağışlayacağı bir başka halk getirirdi." Ben:

"Ey Allah'ın Resulü! Yaratıklar neden yaratılmışlardır?" diye sordum. Resulullah (a.s): "Sudan" diye cevap verdi. Ben: "Cennet neden yapılmıştır?" diye sordum.

"Bir tuğlası altından, bir tuğlası gümüşten. Bunların arasına konan sıva ise güzel kokulu misktir. Aralarındaki süslemeleri inci ve yakuttur. Toprağı zaferandır. Oraya giren kimse nimet bulur ve sıkıntıya düşmez. Orada sonsuz hayata kavuşur ve ölmez. Cennetliklerin giysileri eskimez. Gençlikleri de gitmez." Resulullah (a.s) bundan sonra şöyle buyurdu:

"Üç kişi vardır ki, bunların duaları geri çevrilmez: Adil imam (devlat başka-

---

1338-Ahmed (2/304) Tirmizi (4/672) 39-Kitabu' Sıfati'l Cenne. 2-Cennetin özelliği hakkında gelen rivayetler babı. Tirmizi, "Bu hadisin buradaki isnadı kuvvetli (kavi) değildir. Aynı zamanda bu hadis bana göre muttasıl değildir (senedinde kopukluk bulunmaktadır) Bu hadis, bir başka senetle Ebu Medle'nin Ebu Hureyre (r.a)'den rivayeti tarıkıyla da nakledilmiştir" demiştir. Sünen-i Tirmizi'nin tahkikçisi ise: "Hadisin bölümlerinin şahitleri varıdr. Dolayısıyla hadis, bu şahitleri ile birlikte hasen derecesine çıkmaktadır" diye söylemiştir. İbni Mace (1/557) 7-Kitabu's Sıyam. 4-Oruçlunun duasının geri çevrilmeyeceği ile ilgili bab. İbni Hibban'ın düzenlemesi ile el İhsan (5/180)

nı), iftar anında oruçlu; bir de mazlumun duası. Onun duası, bulutların üstünden yükseltilir, kendisine göğün kapıları açılır ve şanı yüce olan Rabb Teala: "Yüceliğime yemin olsun, bir süre sonra da olsa sana yardım edeceğim" diye buyurur."

١٣٣٩ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: سُئِلَ النَّبِيُّ ﷺ عَنِ الْجَنَّةِ فَقَالَ: «مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ يَحْيَا فِيهَا لاَيَمُوتُ وَيَنْعَمُ فِيهَا لاَيَبْأَسُ، لاَتَبْلَى ثِيَابُهُ وَلاَ يَفْنَى شَبَابُهُ» قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا بِنَاؤُهَا؟ قَالَ: «لَبِنَةٌ مِنْ ذَهَبٍ وَلَبِنَةٌ مِنْ فِضَّةٍ مِلاَطُهَا الْمِسْكُ وَتُرَابُهَا الزَّعْفَرَانُ حَصْبَاؤُهَا اللُّؤْلُؤُ وَالْيَاقُوتُ».

1339- Taberani, Abdullah bin Ömer (r.a)'in şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s)'a cennet hakkında soru soruldu. O da şöyle buyurdu:

"Cennete giren orada (sürekli) yaşar ve bir daha ölmez. Orada nimetlenir ve hiç sıkıntı görmez. Elbiseleri eskimez. Gençliği de gitmez." Kendisine:

"Ey Allah'n Resulü! Binaları neden yapılmıştır?" diye soruldu. O da şöyle buyurdu:

"Bir tuğlası altın, bir tuğlası gümüş olarak yapılmıştır. Bunların arasına konan sıva ise misktendir. Toprağı ise zaferandır. Aralarındaki işlemeleri de inci ve yakuttur."

١٣٤٠ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «جَنَّتَانِ مِنْ فِضَّةٍ، آنِيَتُهُمَا وَمَا فِيهِمَا، وَجَنَّتَانِ مِنْ ذَهَبٍ، آنِيَتُهُمَا وَمَا فِيهِمَا، وَمَا بَيْنَ الْقَوْمِ وَبَيْنَ أَنْ يَنْظُرُوا إِلَى رَبِّهِمْ إِلاَّ رِدَاءُ الْكِبْرِيَاءِ عَلَى وَجْهِهِ فِي جَنَّةِ عَدْنٍ».

1340- Buhari ve Müslim, Ebu Musa el-Eş'ari (r.a)'den rivayet etmişlerdir:

1339-Mecmau'z Zevaid (10/398) Müellif: "Bunu Taberani, hasen isnadla rivayet etmiştir" demiştir.

1340-Buhari (13/423) 97-Kitabu't Tevhid. 24-YüceAllah'ın: "O gün bazı yüzler parlaktır..." sözü ile ilgili bab. Müslim (1/163) 1-Kitabu'l İman. 80-Mü'minlerin ahirette Rabb'lerini görmelerinin kesin olduğu ile ilgili bab.

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Gümüşten iki cennet vardır ki, bunların kapları ve içinde bulunanlar gümüştendir. Altından iki cennet vardır ki, bunların da kapları ve içindekiler altındandır. Adn cennetine yerleşenlerin, Rabb'lerine bakmalarının önünde O'nun (Rabb'lerinin) yüzündeki "kibriya (yücelik)" giysisinden (ridasından) başka bir engel yoktur."

Tirmizi'nin rivayetinde ifade: *"Cennetin içinde gümüşten iki cennet vardır..."* şeklinde geçmektedir. Hadisin devamı yukarıdaki gibidir. (1)

Bir Açıklama

İbni Hacer şöyle söylemiştir:

"Ancak Ebu Hureyre (r.a)'nin rivayet etmiş olduğu hadisi şerif buna ters düşmektedir. Ebu Hureyre (r.a) şöyle söylemiştir:

"Resulullah (a.s)'a: "Ey Allah'ın Resulü! Bize cennetten söz et! O neden yapılmıştır?" dedik:

"Bir tuğlası altın, bir tuğlası gümüş olarak yapılmıştır" diye buyurdu." Bu hadisi, Ahmed ve Tirmizi rivayet etmiş ve İbni Mace de sahih olduğunu söylemiştir. Bu hadisin aynı zamanda Taberani'nin rivayet etmiş olduğu ve Abdullah bin Ömer (r.a)'den nakledilen bir şahidi bulunmaktadır. Taberani'nin rivayet etmiş olduğu bu hadisin senedi hasendir. Bir başka şahidini de Bezzar, Ebu Said (r.a)'den rivayet etmiştir. Bezzar'ın rivayet etmiş olduğu hadisin metni şöyledir:

"Yüce Allah cenneti, bir tuğlası altından, bir tuğlası da gümüşten yaratmıştır". Hadis böyle devam ediyor. İki rivayetin arasını birleştirmek için, birincisinin cennetteki tüm eşyaların ve kapların özelliğinden söz ettiği, ikincisinin ise tüm cennetlerin duvarlarının özelliğinden söz ettiği söylenebilir. Bunu Beyhaki'nin, 'el-Ba's' adlı eserinde, Ebu Said (r.a)'den rivayet etmiş olduğu bir hadis de desteklemektedir. Oradaki hadiste Resulullah (a.s)'ın şöyle buyurduğu bildirilmiştir:

"Yüce Allah, cennetin etrafını bir tuğlası altın, bir tuğlası gümüşten olan bir duvarla çevrelemiştir."

Buna göre "Kapları ve içindeki her şey" sözü, "altın" sözünden bedel olur. Bu ifade ile söz konusu iki cennetin içindeki her şeyin ve tüm kaplarının altından olduğu anlaşılır. Bu ikinci ihtimal tercihe daha uygundur."

---

1) Tirmizi (4/674) 39-Kitabu Sıfati'l Cenne. 3-Cennetin odalarının özellikleri ile ilgili olarak gelen rivayetler babı.

١٣٤١ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «إِنَّ لِلْمُؤْمِنِ فِي الْجَنَّةِ لَخَيْمَةً مِنْ لُؤْلُؤَةٍ وَاحِدَةٍ مَجُوفَةٍ، طُولُهَا فِي السَّمَاءِ سِتُّونَ مِيلاً».

1341- Buhari ve Müslim, Ebu Musa el-Eş'ari (r.a)'den rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Mü'minin cennete, içi boş tek inciden (içi boş olan komple bir inciden) yapılı bir çadırı bulunur. Bu çadırın yüksekliği altmış mili bulur. -Bir başka rivayette eninin bu kadar olduğu bildirilmiştir- Mü'minin o çadırın içerisinde eşleri olur. Mü'min, bunların etrafında döner ve onlar birbirlerini göremezler."

Tirmizi'nin rivayetinde ise ifade şu şekilde geçmektedir:

"Mü'minin cennette, içi boş tek inciden yapılı bir çadırı bulunur. Bu çadırın eni altmış mili bulur. O çadırın her bir köşesinde mü'minin bir eşi olur. Bunlar birbirlerini görmezler ve mü'min onlarına etrafında döner." (1)

١٣٤٢ــ رَوَى التِّرْمِذِيُّ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِنَّ الْمَرْأَةَ مِنْ نِسَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ لَيُرَى بَيَاضُ سَاقِهَا مِنْ وَرَاءِ سَبْعِينَ حُلَّةً، حَتَّى يُرَى مُخُّهَا، وَذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ: ﴿كَأَنَّهُنَّ الْيَاقُوتُ وَالْمَرْجَانُ﴾ «فَأَمَّا الْيَاقُوتُ، فَإِنَّهُ حَجَرٌ لَو أَدْخَلْتَ فِيهِ سِلْكًا ثُمَّ اسْتَصْفَيْتَهُ لأُرِيَتْهُ مِنْ وَرَائِهَا».

1342- Tirmizi, Abdullah bin Mes'ud (r.a)'dan rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Cennet kadınlarından bir kadının baldırının aklığı, yetmiş hullenin (giysi-

---

1341-Buhari (8/624) 65-Kitabu't Tefsir. 2- "Çadırlara kapanmış, gün yüzü görmemiş kadınlar vardır" ayeti kerimesi ile ilgili bab. Müslim (4/2182) 51-Kitabu'l Cenne. 9-Cennet çadırlarının özellikleri ile ilgili bab.

1342-Tirmizi (4/676) 39-Kitabu Sıfati'l Cenne. 5-Cennet kadınlarının özellikleri ile ilgili bab. Tirmizi, "Bu, İbni Mes'ud (r.a)'dan da rivayet edilmiştir. İbni Mes'ud (r.a), bu hadisi direk Resulullah (a.s)'tan nakletmemiştir. Bu rivayet Ubeyde bin Hamid'in rivayetinden daha sağlamdır" demiştir. Bu hadis, el İhsan bi Tertibi İbni Hibban (9/244)'da da rivayet edilmiştir."

1) Tirmizi (4/674) 39-Kitabu Sıfati'l Cenne. 3-Cennetin odalarının özellikleri ile ilgili olarak gelen rivayetler babı.

nin) arkasından görünür. Hatta kemiğinin iliği bile görünür. İşte bu, yüce Allah'ın şu ayeti kerimesinde ifade edilen hususdur:

"Onlar adeta yakut ve mercan gibidirler." (1) Yakut öyle bir taştır ki, içine bir tel sokup sonra onun üzerini silip bakarsan, arkasından o telin göründüğüne şahid olursun."

١٣٤٣ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ فِي الْأَوْسَطِ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «لَوِ اطَّلَعَتِ امْرَأَةٌ مِنْ نِسَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ إِلَى الْأَرْضِ لَمَلأَتْ مَا بَيْنَهُمَا رِيحًا وَلأَضَاءَتْ مَا بَيْنَهُمَا، وَلَنَاجُهَا عَلَى رَأْسِهَا خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا».

1343- Taberani, Evsat'ta, Enes bin Malik (r.a)'ten rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Eğer ki, cennet kadınlarından biri dünyaya şöyle bakınsaydı, dünyanın her tarafı onun gözel kokusu ile dolardı. Ve dünyanın her tarafını aydınlatırdı. Onun başındaki tacı, dünyadan ve içindekilerden daha üstündür."

١٣٤٤ــ رَوَى التِّرْمِذِيُّ عَنْ أَنَسٍ (رَفَعَهُ) : «غَدْوَةٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ رَوْحَةٌ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا، وَلَقَابُ قَوْسِ أَحَدِكُمْ أَوْ مَوضِعُ قَدِّهِ فِي الْجَنَّةِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا، وَلَوْ أَنَّ امْرَأَةً مِنْ نِسَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ اطَّلَعَتْ إِلَى أَهْلِ الْأَرْضِ لأَضَاءَتِ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا، وَلَمَلأَتْ مَا بَيْنَهُمَا رِيحًا، وَلَنَصِيفُهَا ــ يَعْنِي: خِمَارَهَا ــ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا».

1344- Tirmizi, Enes bin Malik (r.a)'ten merfu olarak rivayet etmiştir:

"Birinizin Allah yolunda cihada çıkması veya dönmesi (yahut sabah ya da akşam Allah yolunda cihada çıkması) bütün dünyadan ve içindekilerden daha hayırlıdır. Yine biriniz için cennetten bir yay koyumluk veya bir kamçı koyumluk yer, bütün dünyadan ve içindekilerden daha hayırlıdır. Eğer cennet kadın-

---

1343-Mecmau'z Zevaid (10/418) Müellif: "Bunu Taberani Evsat'ta rivayet etmiştir. İsnadı iyi (ceyyid) dir" demiştir.

1344-Tirmizi (4/181) 23-Kitabu Fedaili'l Cihad. 17-Allah yolunda cihada çıkmanın ve dönmenin fazileti babı. Tirmizi, bu hadisin sahih olduğunu söylemiştir. Ahmed de, bir benzerini (3/141) rivayet etmiştir. Buhari (6/15) 56-Kitabu'l Cihad. 6-Huri iynler babında bunun bir benzerini rivayet etmiştir. Aynı şekilde Müslim de, bir benzerini (3/1499) 33-Kitabu'l İmare. 30-Allah yolunda cihada çıkmanın ve dönmenin fazileti babında rivayet etmiştir.

1) Rahman Suresi: 58

larından biri dünyaya şöyle bakınsaydı, dünyanın her tarafını aydınlatırdı ve dünyanın her tarafı onun güzel kokusu ile dolardı. Onun başının örtüsü, dünyadan ve içindekilerden daha üstündür."

١٣٤٥ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لَوْ أَنَّ مَا يُقِلُّ ظُفُرٌ مِمَّا فِي الْجَنَّةِ بَدَا لَتَزَخْرَفَتْ لَهُ مَا بَيْنَ خَوَافِقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، وَلَوْ أَنَّ رَجُلاً مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ اطَّلَعَ، فَبَدَا سِوَارُهُ، لَطَمَسَ ضَوْءَ الشَّمْسِ، كَمَا تَطْمِسُ الشَّمْسُ ضَوْءَ النُّجُومِ».

1345- Ahmed, Sa'd bin Ebi Vakkas (r.a)'tan şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Eğer cennetteki tırnaklara sürülenlerden bir şey kendini gösterseydi, göklerle yerin arasını süslerdi. Ve eğer cennet adamlarından biri dünyaya bakınsaydı da onun bileziği görünseydi, güneşin, yıldızların ışıklarını gidermesi gibi, bu bilezik de güneşin ışığını giderirdi."

١٣٤٦ــ رَوَى التِّرمِذِيُّ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «يُعْطَى الْمُؤْمِنُ فِي الْجَنَّةِ قُوَّةَ كَذَا وَكَذَا مِنَ الْجِمَاعِ» قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَوَ يُطِيقُ ذَلِكَ؟ قَالَ: «يُعْطَى قُوَّةَ مِائَةٍ».

1346- Tirmizi, Enes bin Malik (r.a)'ten şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Mü'mine cennette cinsel ilişki konusuda şöyle şöyle güç verilir." Kendisine:

"Ey Allah'ın Resulü! Bu kadarın altından kalkabilecek mi?" diye soruldu. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Kendisine yüz kişinin gücü verilir."

1345-Ahmed (1/169) Tirmizi (4/678) 39-Kitabu Sıfati'l Cenne. 7-Cennetliklerin özellikleri hakkında gelen rivayetler babı. Tirmizi, bu hadisin garib olduğunu söylemiştir. Hadis ise hasendir.

1346-Tirmizi (4/677) 39-Kitabu Sıfati'l Cenne. 7-Cennetliklerin özellikleri hakkında gelen rivayetler babı. Tirmizi, bu hadisin sahih, garib olduğunu söylemiştir. Hadisin isnadı ise hasendir. Darimi (2/334) Cennetlikler ve onların kavuşacakları nimetlerle ilgili bab. Onun Zeyd bin Erkam'a dayandırılan isnadı sahihtir.

١٣٤٧ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ فِي الصَّغِيرِ وَالْأَوْسَطِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ: أَنُفْضِي إِلَى نِسَائِنَا فِي الْجَنَّةِ؟ فَقَالَ: «إِي وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّ الرَّجُلَ لَيُفْضِي فِي الْيَوْمِ الْوَاحِدِ إِلَى مِائَةِ عَذْرَاءَ».

1347- Taberani, Mu'cemu'l-Evsat ve Mu'cemu's-Sağir'de Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s)'a: "Ey Allah'ın Resulü! Cennette hanımlarımızla ilişkide bulunacak mıyız?" diye soruldu. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Evet. Canım elinde olana yemin olsun ki, erkek, bir tek günde yüz bekar hanımla ilişkide bulunabilecektir."

١٣٤٨ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ مِنَ الْيَهُودِ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: يَا أَبَا الْقَاسِمِ: تَزْعُمُ أَنَّ أَهْلَ الْجَنَّةِ يَأْكُلُونَ فِيهَا وَيَشْرَبُونَ قَالَ: «نَعَمْ، وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّ الرَّجُلَ لَيُعْطَى قُوَّةَ مِائَةِ رَجُلٍ فِي الْأَكْلِ وَالشُّرْبِ وَالشَّهْوَةِ وَالْجِمَاعِ» فَقَالَ الْيَهُودِيُّ: إِنَّ الَّذِي يَأْكُلُ وَيَشْرَبُ تَكُونُ لَهُ الْحَاجَةُ وَالْجَنَّةُ مُطَهَّرَةٌ، قَالَ: «حَاجَةُ أَحَدِهِمْ عَرَقٌ يَفِيضُ مِنْ جِلْدِهِ كَرِيحِ الْمِسْكِ فَإِذَا بَطْنُهُ قَدْ ضَمَرَ».

1348- Taberani, Zeyd bin Erkam (r.a)'ın şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Yahudilerden bir adam Resulullah (a.s)'ın yanına gelerek:

"Ey Ebu'l-Kasım! Sen cennetliklerin orada yiyip içeeklerini ileri sürüyormuşsun" diye söyledi. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Evet. Canım elinde olana yemin olsun ki, orada bir kişiye, yeme, içme, şehvet ve cinsel ilişki açısından yüz kişinin gücü verilir." Bunun üzerine yahudi:

"Yiyip içenin, onları çıkarma ihtiyacı olur. Cennet ise temiz olacaktır" dedi. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

1347-Keşfu'l Estar (4/198) Mecmau'z Zevaid (10/417) Müellif: "Bunu Bezzar ve Sağir ve Evsat'ta Taberani rivayet etmiştir. Evsat'taki ikinci rivayetin Muhammed bin Sevab dışında kalan ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir. Söz konusu kişi ise sikadır" demiştir. Takrib'de de Muhammed bin Sevab'la ilgili olarak "Saduktur (doğru sözlüdür. Hadis rivayetinde bir derece) demiştir. Mesleme herhangi bir delil göstermeden onun zayıf biri olduğunu ileri sürmüştür" denilmektedir.

1348-Mu'cemu'l Kebir (5/177) Keşfu'l Estar (4/197)

"Onlardan biri bu şeyleri, derisinden ter olarak çıkarır. Bu terin kokusu misk kokusu gibi olur. Bir de karnının çekildiğini, içindekileri hazmettiğini görür."

Bir başka rivayette ise Ebu Hureyre (r.a)'nin şöyle söylediği bildirilmiştir:

"Bizim Resulullah (a.s)'ın yanında bulunduğumuz sırada, yahudilerden Sa'lebe bin Haris adında bir adam çıkageldi ve: "es-Selamu aleyke, ey Muhammed (a.s)!" dedi. Resulullah (a.s) da: "Ve aleykum" diye cevap verdi. Sonra adam:

"Yahudiler, cennette, yiyeceğin, içeceğin ve eşlerin bulunacağını ileri sürüyorlar" dedi. Resulullah (a.s):

"Evet. Sen misk ağacına inanıyor musun?" diye buyurdu. Adam "Evet" dedi. Resulullah (a.s):

"Kitabınızda ondan söz edildiğini görüyor musun?" diye buyurdu. Adam yine: "Evet" dedi. Bunun üzerine Resulullah (a.s) da:

"Bevlleri ve cinsel ilişkide oluşan artıkları, tüylerinin altından ayaklarına doğru misk olarak akar" diye buyurdu." (1)

١٣٤٩ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ فِي الصَّغِيرِ وَالْأَوسَطِ عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «إِنَّ أَزْوَاجَ الْجَنَّةِ لَيُغَنِّينَ بِأَحْسَنِ أَصْوَاتٍ سَمِعَهَا أَحَدٌ قَطُّ، إِنَّ مِمَّا يُغْنِينَ: نَحْنُ الْخَيِّرَاتُ الْحِسَانُ أَزْوَاجُ قَوْمٍ كِرَامٍ يَنْظُرْنَ بِقُرَّةِ أَعْيَانٍ. وَإِنَّ مِمَّا يُغْنِينَ بِهِ: نَحْنُ الْخَالِدَاتُ فَلَا نَمُتْنَهُ نَحْنُ الْآمِنَاتُ فَلَا يَخَفْنَهُ نَحْنُ الْمُقِيمَاتُ فَلَا يَظْعَنَّهُ».

1349- Taberani, Sağir ve Evsat'ta Abdullah bin Ömer (r.a)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

1349-Mecmau'z Zevaid (10/419) Müellif: "Bunu Taberani, Sağir ve Evsat'ta rivayet etmiştir. Ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir" demiştir.

1) Mu'cemu'l Kebir (5/178) Mecmau'z Zevaid (10/416) Müellif bununla ilgili olarak şöyle bir açıklamada bulunmuştur: "Bunun tamamını Taberani, Evsat'ta rivayet etmiştir. Kebir'de de bir benzerini rivayet etmiştir. Bu hadisi Ahmed de rivayet etmiştir. Ancak onun rivayetinde, yahudi: "Ey Ebu'l Kasım! Sen cennetliklerin orada yiyip içeceklerini ileri sürmüyor muydun?" diye söylediği, Resulullah (a.s)'ın da sahabilerine, "Eğer ki, bu adam bu konuda beni doğrulayacak olsa onunla tartışırım" diye söylediği bildirilmiştir. Kalan kısmı yukarıdaki gibidir. Bu hadisi Bezzar da rivayet etmiştir. Gerek Bezzar'ın ve gerekse Ahmed'in, Sumame bin Akabe dışında kalan ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir. Söz konusu kişi ise sikadır."

"Cennet kadınları, bir kimsenin asla duymamış olduğu derece güzel seslerle şarkılar söylerler. Onların söyledikleri şarkı sözlerinden birisi şöyledir: "Biz güzel hayır sahibi kadınlarız; Değerli insanların eşleriyiz; Gözlerimizin nurları ile bakarız." Yine onların söyledikleri şarkılardan birisi şöyledir: "Biz sonsuza kadar yaşar, hiç ölmeyiz; Biz güvenli kimseleriz, hiç korkmayız; Biz sürekli kalıcıyız, hiç gitmeyiz."

١٣٥٠ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ فِي الْأَوْسَطِ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «إِنَّ الْحُورَ فِي الْجَنَّةِ يُغَنِّينَ يَقُلْنَ: نَحْنُ الْحُورُ الْحِسَانُ هُدِينَا لِأَزْوَاجٍ كِرَامٍ».

1350- Taberani, Evsat'ta Enes bin Malik (r.a)'ten rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Huriler, cennette şarkılar söylerler ve şöyle derler: "Biz güzel hurileriz. Değerli eşlere hediye edilmişizdir."

١٣٥١ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَبْدٍ السَّلَمِيِّ قَالَ: كُنْتُ جَالِسًا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فَجَاءَ أَعْرَابِيٌّ فَقَالَ يَارَسُولَ اللَّهِ! اَسْمَعُكَ تَذْكُرُ فِي الْجَنَّةِ شَجَرَةً لَا اَعْلَمُ اَكْثَرَ شَوْكًا مِنْهَا ــ يَعْنِي الطَّلْحَ ــ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يُجْعَلُ مَكَانَ كُلِّ شَوْكَةٍ مِنْهَا خُصْوَةُ التَّيْسِ الْمَلْهُودِ ــ يَعْنِي الْخَصِيَّ مِنْهَا ــ سَبْعُونَ لَوْنًا مِنَ الطَّعَامِ لَايَشْبَهُ لَوْنٌ آخَرَ».

1351- Taberani, Ukbe bin Abd Sulemi (r.a)'nin şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s)'la birlikte oturuyordum. Bu sırada bir bedevi gelerek: "Ey Allah'ın Resulü! Duyduğuma göre, beni mondan daha çok dikenli ağaç bilmediğim bir ağacın -yani muz ağacının- cennette bulunacağını söylüyormuşsun" dedi. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Onun her bir dikeninin yerine, burulmuş tekelerin husyeleri gibi bir şey konur. Onun herbirinin, rengi birbirine benzemeyen yetmiş ayrı renkte meyvesi o-

---

1350-Mecmau'z Zevaid (10/419) Müellif: "Bunu Taberani, Evsat'ta rivayet etmiştir. Ravileri sika görülmüşlerdir" demiştir.

1351-Mecmau'z Zevaid (10/414) Müellif: "Bunu Taberani rivayet etmiştir. Ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir" demiştir.

lacaktır."

١٣٥٢ــ رَوَى التِّرمِذِيُّ عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «مَا فِى الْجَنَّةِ شَجَرَةٌ اِلاَّ وَسَاقُهَا مِنْ ذَهَبٍ».

1352- Tirmizi, Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Cennette bulunan ağaçların tümünün gövdeleri altındandır."

١٣٥٣ــ رَوَى الطَّبَرَانِىُّ عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ اَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «اِنَّ فِى الْجَنَّةِ شَجَرَةً مُسْتَقِلَّةً عَلَى سَاقٍ وَاحِدٍ، عَرْضُ سَاقِهَا ثِنْتَانِ وَسَبْعُونَ».

1353- Taberani, Semure bin Cundeb (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Cennette yalnız başına bir ağaç bulunur. Bu ağacın gövdesinin eni yetmişikidir." Burada yetmişiki ile neyin kastedildiği belirtilmiyor."

١٣٥٤ــ رَوَى الْبُخَارِىُّ عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللَّهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «اِنَّ فِى الْجَنَّةِ لَشَجَرَةً يَسِيرُ الرَّاكِبُ فِى ظِلِّهَا مِائَةَ سَنَةٍ، وَاقْرَؤُوا اِنْ شِئْتُمْ: ﴿وَظِلٍّ مَمْدُودٍ﴾ وَلَقَابُ قَوْسِ اَحَدِكُمْ فِى الْجَنَّةِ خَيْرٌ مِمَّا طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ اَوْ تَغْرُبُ».

1354- Buhari, Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Cennette bir ağaç vardır. Gölgesinde binekli bir kişi, yüz yıl ilerler. İsterseniz şu ayeti kerimeyi okuyun: "Uzayıp giden gölge." (1) Şüphesiz sizden biri-

---

1352-Tirmizi (4/671) 38-Kitabu Sifati'l Cenne. 1-Cennet ağaçlarının özellikleri hakkında gelen rivayetler babı. Tirmizi, bu hadisin Ebu Said'den rivayetle hasen, garib; isnadının ise hasen olduğunu söylemiştir.

1353-Mu'cemu'l Kebir (7/266) Keşfu'l Estar (4/199) Mecmau'z Zevaid (10/414) Müellif: "Bunu Bezzar ve Taberani rivayet etmiştir. Taberani'nin rivayeti hasendir" demiştir.

1354- Buhari (6/319) 59-Kitabu Bed'i'l Halk. 1-Cennette bulunan ağaçlarla ilgili bab.

1) Vakıa Suresi: 30

nin cennetten bir yay koyumluk yeri üzerine, güneşin doğduğu ve battığı her şeyden daha hayırlıdır."

Resulullah (a.s)'a kadar ulaşan bir senetle bildirilen bir başka rivayete göre de Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Cennette bir ağaç vardır ki, binekli bir kişi, gölgesinde yüz yıl yürür. Yine de sonuna erişemez. İsterseniz şu ayeti kerimeyi okuyun: "Uzayıp giden gölge." (1)

Müslim'in 'sene' ibaresine kadar kısmı, yukarıdaki birinci rivayet gibi, *"sonuna erişemez"* ibaresine kadar olan kısmı da ikinci rivayet gibi olan bir başka rivayeti bulunmaktadır. (2)

Yukarıdaki birinci rivayeti Tirmizi de nakletmiştir. (3)

Yine onun bazı fazlalıklar içeren bir başka rivayeti daha bulunmaktadır ki, bu rivayeti de şöyledir:(4)

"(Resulullah (a.s) şöyle buyurdu):

"Cennette bir ağaç vardır ki, binekli bir kişi, gölgesinde yüz yıl ilerler de yine sonuna erişemez. İsterseniz "Uzayıp giden gölge" ayeti kerimesini okuyunuz. Cennette bir kamçı koyacak kadarlık bir yer, dünyadan ve içindekilerden daha hayırlıdır. İsterseniz şu ayeti kerimeyi okuyun:

"Kim cehennemden uzaklaştırılarak cennete sokulursa, kurtuluşa ermiştir. Dünya hayatı ise aldatıcı bir zevkten başka bir şey değildir." (5)

١٣٥٥ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ أَبِي حَازِمٍ رَحِمَهُ اللَّهُ عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِنَّ فِي الْجَنَّةِ شَجَرَةً يَسِيرُ الرَّاكِبُ فِي ظِلِّهَا مِائَةَ عَامٍ لَايَقْطَعُهَا» قَالَ: فَحَدَّثْتُهَا النُّعْمَانَ بْنَ أَبِي عَيَاشٍ الزُّرَقِيَّ، فَقَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو سَعِيدٍ

---

1) Buhari (8/627) 65-Kitabu't Tefsir. 1-"Uzayıp giden gölge" ayeti kerimesi ile ilgili bab.

2) Müslim (4/2175) 51-Kitabu'l Cenne. 1-Resulullah (a.s)'ın "Cennette bir ağaç vardır ki..." sözü ile ilgili bab.

3) Tirmizi (4/671) 39-Kitabu Sıfati'l Cenne. 1-Cennet ağaçlarının özellikleri ile ilgili olarak gelen rivayetler babı.

4) Ali İmran Suresi: 185

5) Tirmizi (5/400) 48-Kitabu't Tefsir. 57-Vakı'a suresi ile ilgili olarak gelen rivayetler babı. Buradaki fazlalıkları Buhari ve Müslim, ayrı birer hadis olarak rivayet etmişlerdir.

الْخُدْرِيِّ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ : «إِنَّ فِي الْجَنَّةِ شَجَرَةً يَسِيرُ الرَّاكِبُ الْجَوَادَ الْمُضَمَّرَ السَّرِيعَ مِائَةَ عَامٍ لَايَقْطَعُهَا».

1355- Buhari ve Müslim, Ebu Hazim (r.a)'ten rivayet etmişler, o da Sehl bin Sa'd (r.a)'dan rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Cennette bir ağaç vardır ki, binekli bir kişi, gölgesinde yüz yıl ilerler de yine sonuna erişemez."

Ravi dedi ki:

"Ben bu hadisi, Nu'man bin Ebi Ayyaş Zurki'ye rivayet ettim, o da şöyle söyledi:

"Ebu Said el-Hudri (r.a) bana şöyle rivayette bulundu:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Cennette bir ağaç vardır ki, bineği hızlı, gösterişli ve hareketli olan binekli bir kişi, gölgesinde yüz yıl ilerler de yine sonuna erişemez."

١٣٥٦ــ رَوَى التِّرمِذِيُّ عَنْ اَسْمَاءَ بِنْتِ اَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ ــ وَذَكَرَ سِدْرَةَ الْمُنْتَهَى ــ قَالَ: «يَسِيرُ الرَّاكِبُ فِي ظِلِّ الْفَنَنِ مِنْهَا: مِائَةَ سَنَةٍ، اَوْ يَسْتَظِلُّ بِظِلِّهَا مِائَةُ رَاكِبٍ ــ شَكَّ يَحْيَ ــ فِيهَا فَرَاشُ الذَّهَبِ، كَأَنَّ ثَمَرَهَا الْقِلَالُ».

1356- Tirmizi, Esma binti Ebi Bekir (r.a)'in şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s)'ın Sidretü'l-Münteha'dan söz ederek şöyle buyurduğunu duydum:

"Binekli bir kişi, onun bir dalının gölgesinde yüz yıl ilerler -yahut gölgesin-

---

1355-Buhari (11/415) 81-Kitabu'r Rikak. 51-Cennet ve cehennemin özelliği babı. Müslim (4/2176) 51-Kitabu'l Cenne. 1-Resulullah (a.s)'ın "Cennette bir ağaç vardır ki..." sözü ile ilgili bab.

1356-Tirmizi (4/680) 39-Kitabu Sıfati'l Cenne. 9-Cennetliklerin meyveleri hakkında gelen rivayetler babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, garib olduğunu söylemiştir. Hadis ise hasendir.

de yüz kişi gölgelenir- "Buradaki tereddüt, hadisin ravilerinden olan Yahya'dan kaynaklanmaktadır.- Onun üzerinde altından kelebekler bulunur. Meyvaları tıpkı su kabarcıkları gibidir."

١٣٥٧ــ رَوَى التِّرمِذِيُّ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «فِي الْجَنَّةِ مِائَةُ دَرَجَةٍ، مَا بَيْنَ كُلِّ دَرَجَتَيْنِ مِائَةُ عَامٍ».

1357- Tirmizi, Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Cennette yüz mertebe vardır. Her iki mertebenin arası, yüz yıllık mesafedir."

١٣٥٨ــ رَوَى التِّرمِذِيُّ عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «فِي الْجَنَّةِ مِائَةُ دَرَجَةٍ، مَا بَيْنَ كُلِّ دَرَجَةٍ وَدَرَجَةٍ كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَالْفِرْدَوْسُ أَعْلَاهَا دَرَجَةٌ، مِنْهَا تَفَجَّرَ أَنْهَارُ الْجَنَّةِ الْأَرْبَعَةِ، وَمِنْ فَوْقِهَا يَكُونُ الْعَرْشُ، فَإِذَا سَأَلْتُمُ اللَّهَ فَاسْأَلُوهُ الْفِرْدَوْسَ».

1358- Tirmizi, Ubade bin Samit (r.a)'ten şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Cennette yüz mertebe vardır. Her iki mertebenin arası, gökyüzü ile yer arasındaki mesafe kadardır. Bu mertebelerin en yükseği ise Firdevs'tir. Cennetin dört (büyük) ırmağı buradan doğar. Arş da, onun üzerindedir. Allah'tan (cennet mertebelerinden herhangi birini) dilediğiniz zaman, Firdevs'i dileyin."

١٣٥٩ــ رَوَى الْبَزَّارُ عَنِ الْعِرْبَاضِ بْنِ سَارِيَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «إِنْ سَأَلْتُمُ اللَّهَ فَسْئَلُوهُ الْفِرْدَوْسَ».

1359- Bezzar, Irbad bin Sariye (r.a)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

1357-Tirmizi (4/674) 39-Kitabu Sıfati'l Cenne. 9-Cennetin mertebeleri hakkında gelen rivayetler babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, garib olduğunu söylemiştir.

1358-Tirmizi (4/675) 39-Kitabu Sıfati'l Cenne. 9-Cennetin mertebeleri hakkında gelen rivayetler babı. Bu hadis sahihtir. Buhari'nin rivayeti, buradakinden daha çok şey ihtiva etmektedir.

1359-Keşfu'l Estar (4/191) Mecmau'z Zevaid (10/398) Müellif: "Bunu Bezzar rivayet etmiştir. Ravileri sikadırlar" demiştir.

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Allah'tan dilerseniz, Firdevs'i dileyin."

١٣٦٠ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ اَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «تَكُونُ الْاَرْضُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ خُبْزَةً وَاحِدَةً، يَتَكَفَّؤُهَا الْجَبَّارُ بِيَدِهِ كَمَا يَتَكَفَّؤُ اَحَدُكُمْ خُبْزَتَهُ فِي السَّفَرِ، نُزُلاً لِأَهْلِ الْجَنَّةِ» فَاَتَى رَجُلٌ مِنَ الْيَهُودِ فَقَالَ: بَارَكَ الرَّحْمٰنُ عَلَيْكَ يَا اَبَا الْقَاسِمِ، اَلاَ اُخْبِرُكَ بِنُزُلِ اَهْلِ الْجَنَّةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟ قَالَ: «بَلَى» قَالَ: تَكُونُ الْاَرْضُ خُبْزَةً وَاحِدَةً، كَمَا قَالَ النَّبِيُّ ﷺ ، فَنَظَرَ النَّبِيُّ ﷺ اِلَيْنَا، ثُمَّ ضَحِكَ حَتَّى بَدَتْ نَوَاجِذُهُ، ثُمَّ قَالَ: اَلاَ اُخْبِرُكَ بِاِدَامِهِمْ؟ قَالَ: «بَلَى» قَالَ: اِدَامُهُمْ بَالَامٌ وَنُونٌ. قَالُوا: وَمَا هٰذَا؟ قَالَ: ثَوْرٌ وَنُونٌ، يَاْكُلُ مِنْ زَائِدَةِ كَبِدِهِمَا سَبْعُونَ اَلْفًا.

1360- Buhari ve **Müslim,** Ebu Said el-Hudri (r.a)'den rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Yer kıyamet gününde tek bir ekmek olur. Cebbar olan Allah onu, cennetliklere ikram etmek için sizden birinin yolculuğu sırasında ekmeğini çevirmesi gibi, eli ile çevirir." Bu sırada yahudilerden bir adam gelerek Resulullah (a.s)'a:

"Rahman senin üzerine bereket versin, ey Ebu Kasım! Sana, kıyamet gününde cennetliklere neyin ikram edileceğini bildireyim mi?" diye sordu. Resulullah (a.s) "Evet, bildir" diye buyurdu. Adam:

"O gün yer, tek bir ekmek haline gelir" dedi. O böyle söyleyince Resulullah (a.s) bize doğru baktı, sonra da azı dişleri görünürcesine güldü. Sonra da:

"Ben de sana katıklarının ne olacağını bildireyim mi?" diye buyurdu. Adam: "Evet, bildir" dedi. Resulullah (a.s) da:

"Öküz ve balık. Bunların ciğerlerinin fazlasından yetmiş kişi yer" diye buyurdu."

١٣٦١ــ رَوَى اَحْمَدُ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللَّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِلْيَهُودِ:

1360-Buhari (11/372) 81-Kitabu'r Rikak. 44-Yüce Allah'ın kıyamet gününde yeri düreceği konusu ile ilgili bab. Müslim (4/2151) 50-Kitabu Sıfati'l Munafikin. 3-Cennetliklere ikram edilecekler babı.

«إِنِّي سَائِلُهُمْ عَنْ تُرْبَةِ الْجَنَّةِ وَهِيَ دَرْمَكَةٌ بَيْضَاءُ» فَسَأَلَهُمْ، فَقَالُوا: خُبْزَةٌ يَا أَبَا الْقَاسِمِ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «الْخُبْزُ مِنَ الدَّرْمَكِ».

1361- Ahmed, Cabir bin Abdullah (r.a)'tan rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s), yahudiler hakkında şöyle buyurdu:

"Ben onlara cennet toprağı hakkında soru soracağım. Cennet toprağı un gibi ve beyazdır." Daha sonra kendilerine bunu sordu. Onlar da "(Cennet toprağı) ekmektir, ey Ebu Kasım" diye cevap verdi. Resulullah (a.s) da: "Ekmek undan yapılır" diye buyurdu."

١٣٦٢ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ طَارِقِ بْنِ شِهَابٍ قَالَ: جَاءَتِ الْيَهُودُ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالُوا: أَخْبِرْنَا مَا أَوَّلُ مَا يَأْكُلُ أَهْلُ الْجَنَّةِ إِذَا دَخَلُوا؟ قَالَ: «أَوَّلُ مَا يَأْكُلُونَ كَبِدُ الْحُوتِ».

1362- Taberani, Tarık bin Şihab (r.a)'ın şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Yahudiler, Resulullah (a.s)'ın yanına gelerek:

"Cennetliklerin ilk cennete girmeleri sırasında ne yiyeceklerini bize bildir" dediler. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu: "İlk yiyecekleri şey, balık ciğeridir."

١٣٦٣ــ رَوَى التِّرْمِذِيُّ عَنْ مُعَاوِيَةَ: هُوَ جَدُّ بَهْزِ بْنِ حَكِيمٍ ــ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ــ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِنَّ فِي الْجَنَّةِ بَحْرَ الْعَسَلِ، وَبَحْرَ الْخَمْرِ، وَبَحْرَ اللَّبَنِ، وَبَحْرَ الْمَاءِ، ثُمَّ تَنْشَقُّ الْأَنْهَارُ بَعْدُ».

1363- Tirmizi, Behz bin Hakim'in dedesi olan Muaviye (r.a)'den şu şekilde

---

1361-Ahmed (3/361) Mecmau'z Zevaid (10/399) Müellif: "Bunu Ahmed rivayet etmiştir. Mucalid dışında kalan ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir. Bu kişiyi ise bir çok kimse sika görmüştür. Hadisin isnadı da hasendir" demiştir.

1362-Mu'cemu'l Kebir (8/386) Mecmau'z Zevaid (10/413) Müellif: "Bunu Taberani rivayet etmiştir. İsmail bin Behram dışında kalan ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir. Bu kişi ise sikadır" demiştir.

1363-Tirmizi (4/699) 39-Kitabu Sıfati'l Cenne. 27-Cennetin ırmaklarının özellikleri hakkında gelen rivayetler babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, sahih olduğunu söylemiştir. Hadis de onun söylediği gibidir.

rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Cennette bal denizi bulunur, şarap denizi bulunur, süz denizi bulunur ve su denizi bulunur. Sonra ırmaklar bu denizlerden doğar."

١٣٦٤ــ رَوَى التِّرْمِذِيُّ عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: سُئِلَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ مَا الْكَوْثَرُ؟ فَقَالَ: «ذَاكَ نَهْرٌ اَعْطَانِيَهُ اللّٰهُ ــ يَعْنِي فِي الْجَنَّةِ ــ اَشَدُّ بَيَاضًا مِنَ اللَّبَنِ، وَاَحْلَى مِنَ الْعَسَلِ، فِيهِ طَيْرٌ اَعْنَاقُهَا كَاَعْنَاقِ الْجُزُرِ» قَالَ عُمَرُ: اِنَّ هٰذِهِ لَنَاعِمَةٌ، قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ : «اَكَلَتُهَا اَنْعَمُ مِنْهَا».

1364- Tirmizi, Enes bin Malik (r.a)'in şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s)'a "Kevser nedir?" diye soruldu. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Bu, yüce Allah'ın bana verdiği -yani cennette- bir ırmaktır. Bu ırmak, sütten daha beyaz ve baldan daha tatlıdır. Onun içinde boyunları develerin boyunlarına benzeyen kuşlar bulunur." Hz. Ömer (r.a): "Bu dediğin muhakkak deve kuşudur" dedi. Resulullah (a.s) da:

"Ben onu yedim, dediğin kuştan daha lezzetliydi" diye buyurdu."

١٣٦٥ــ رَوَى التِّرْمِذِيُّ عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ : «اَلْكَوْثَرُ نَهْرٌ فِي الْجَنَّةِ، حَافَّتَاهُ مِنْ ذَهَبٍ مَجْرَاهُ عَلَى الْيَاقُوتِ وَالدُّرِّ، تُرْبَتُهُ اَطْيَبُ مِنَ الْمِسْكِ، مَاؤُهُ اَحْلَى مِنَ الْعَسَلِ وَاَشَدُّ بَيَاضًا مِنَ الثَّلْجِ».

1365- Tirmizi, Abdullah bin Ömer (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kevser, cennette bir ırmaktır. İki kıyısı altındandır. Aktığı alan (mecrası)

1364-Tirmizi (4/680) 39-Sıfati'l Cenne. 10-Cennetin kuşlarının özellikleri hakkında gelen rivayetler babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, garib olduğunu söylemiştir. Hadis ise hasendir.

1365-Tirmizi (5/450) 48-Kitabu't Tefsir. 91-Nasr Suresi babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, sahih olduğunu söylemiştir. Hadis ise sahihtir. İbni Mace (2/1450) 37-Kitabu'z Zühd. 39-Cennetin özelliği babı.

yakut ve incidendir. Toprağı miskten daha güzel kokar. Suyu baldan daha tatlı ve kardan daha beyazdır."

١٣٦٦ــ رَوَى التِّرمِذِيُّ عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ عُمَرَ: لَمَّا نَزَلَتْ: ﴿إِنَّآ أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ﴾، قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ: «هُوَ نَهْرٌ فِي الْجَنَّةِ حَافَّتَاهُ مِنْ ذَهَبٍ يَجْرِي عَلَى الدُّرِّ وَالْيَاقُوتِ، تُرْبَتُهُ أَطْيَبُ مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ، وَطَعْمُهُ أَحْلَى مِنَ الْعَسَلِ، وَمَاؤُهُ أَشَدُّ بَيَاضًا مِنَ الثَّلْجِ».

1366- Tirmizi, Abdullah bin Ömer (r.a)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Biz sana Kevser'i verdik"(1) ayeti kerimesi indiğinde Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"O, cennette bir ırmaktır. İki kıyısı altındandır. Yakut ve inci üzerine akar. Toprağı miskten daha güzel kokar. Tadı baldan daha tatlıdır. Suyunun rengi kardan daha beyazdır."

١٣٦٧ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ أَنَسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ: «إِنَّ طَيْرَ الْجَنَّةِ كَأَمْثَالِ الْبُخْتِ تَرْعَى فِي شَجَرِ الْجَنَّةِ»، فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: يَارَسُولَ اللّٰهِ! إِنَّ هٰذِهِ لَطَيْرٌ نَاعِمَةٌ. فَقَالَ: «أَكَلَتُهَا أَنْعَمُ مِنْهَا ــ قَالَهَا ثَلَاثًا ــ وَإِنِّي لَأَرْجُوا أَنْ تَكُونَ مِمَّنْ يَأْكُلُ مِنْهَا».

1367- Ahmed, Enes bin Malik (r.a)'in şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Cennetin kuşları uzun boylu develer gibidirler. Cennetin ağaçlarına konarak oralardan otlanırlar." Hz. Ebu Bekir: (r.a)

1366-Tirmizi (5/499) 48-Kitabu't Tefsir. 90-Kevser suresi babı. Tirmizi, bu hadisi sahih olarak görmüştür. Darimi (2/337) Kitabu'r Rikak. Kevser Suresi ile ilgili bab. Bu hadisin bir benzerini de Buhari (11/463) 81-Kitabu'r Rikak. 53-Havzla ilgili babda rivayet etmiştir. Ve yine Müslim de, bunun bir benzerini (1/300) 4-Kitabu's Salat. 14-"...Söyleyenin delili" başlıklı babda rivayet etmiştir.

1367-Ahmed (3/221) Mecmau'z Zevaid (10/414) Müellif: "Bunu Tirmizi muhtasar olarak rivayet etmiştir. Yine Ahmed rivayet etmiştir. Ahmed'in, Seyyar bin Hatem dışında kalan ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir, bu kişi ise sikadır" demiştir.

1) Kevser Suresi: 1

"Ey Allah'ın Resulü! Bu senin dediğin mutlaka deve kuşudur" dedi. Resulullah (a.s):

"Ben onu yedim, dediğin kuştan daha lezzetlidir" diye buyurdu ve bu sözü üç kez tekrar etti. Sonra da:

"Ben, senin de onu yiyeceklerden olacağını umuyorum" diye buyurdu."

١٣٦٨ــ رَوَى أَبُو يَعْلَى عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «عُرِضَتْ عَلَيَّ الْجَنَّةُ فَذَهَبْتُ أَتَنَاوَلُ مِنْهَا قِطْفًا أُرِيكُمُوهُ فَحِيلَ بَيْنِي وَبَيْنَهُ». فَقَالَ رَجُلٌ يَارَسُولَ اللَّهِ! مَا مَثَلُ الْحَبَّةِ مِنَ الْعِنَبِ قَالَ: «كَأَعْظَمِ دَلْوٍ فَرَتْ أُمُّكَ قَطُّ».

1368- Ebu Ya'la, Ebu Said el-Hudri (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Bana cennet arzedildi. Ben de gidip, size göstermek üzere demetler toplamak için uzandım ama gözüme engel konuldu." Bir adam:

"Ey Allah'ın Resulü! (Cennet) üzümlerinin bir tanesi ne kadardır?" diye sordu. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Senin annenin şu ana kadar saldığı kovaların en büyüğü kadar."

١٣٦٩ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِنَّ الرَّجُلَ لَيَتَّكِئُ فِي الْجَنَّةِ سَبْعِينَ سَنَةً قَبْلَ أَنْ يَتَحَوَّلَ، ثُمَّ تَأْتِيهِ امْرَأَتُهُ فَيَنْظُرُ وَجْهَهُ فِي خَدِّهَا أَصْفَى مِنَ الْمِرْآةِ، وَإِنَّ أَدْنَى لُؤْلُؤَةٍ عَلَيْهَا تُضِيءُ مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ، فَتُسَلِّمُ عَلَيْهِ فَيَرُدُّ السَّلَامَ وَيَسْأَلُهَا مَنْ أَنْتِ؟ فَتَقُولُ: أَنَا مِنَ الْمَزِيدِ. وَإِنَّهُ لَيَكُونُ عَلَيْهَا سَبْعُونَ ثَوْبًا أَدْنَاهَا مِثْلُ النُّعْمَانِ، مِنْ طُوبَى فَيَنْفُذُهَا حَتَّى يَرَى مُخَّ سَاقِهَا مِنْ وَرَاءِ ذَلِكَ، وَإِنَّ عَلَيْهَا مِنَ التِّيجَانِ إِنَّ أَدْنَى لُؤْلُؤَةٍ مِنْهَا لَتُضِيءُ مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ».

1369- Ahmed, Ebu Said el-Hudri (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

1368-Mecmau'z Zevaid (10/414) Müellif: "Bunu Ebu Ya'la rivayet etmiştir. İsnadı hasendir" demiştir.

1369-Ahmed (3/75) Mecmau'z Zevaid (10/419) Müellif: "Bunu Ahmed ve Ebu Ya'la rivayet etmiştir. Her ikisinin de isnadları hasendir" demiştir.

"Bir adam cennette, bir tarafa oynamadan (veya durumu değişmeden) yetmiş yıl koltuğunda oturur. Sonra hanımı gelir ve adam hanımının yüzüne bakar. Yanağının aynadan daha parlak olduğunu görür. Onun üzerindeki en basit inci, doğu ile batı arasını aydınlatır. Eşi kendisine selam verir. O da selamını alır ve "Sen kimsin?" diye sorar. Hanım: "Ben fazladan olarak verilenim" der. Üzerinde yetmiş kat elbise bulunur. Bu elbiselerin en basiti bile pırıl pırıl renktedir (kıpkırmızı renktedir). Tubadandır. Adam hanımı kendisine yaklaştırır ve bütün o giydiklerinin arkasından baldır kemiğinin iliğini görür. Hanımın başında taçlar bulunur ve bu taçların üzerindeki incilerin en basiti, doğu ile batı arasını aydınlatacak derecede parlaktır."

١٣٧٠ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِنَّ فِي الْجَنَّةِ سُوقًا يَأْتُونَهَا كُلَّ جُمُعَةٍ، فَتَهُبُّ رِيحُ الشَّمَالِ، فَتَحْثُو فِي وُجُوهِهِمْ وَثِيَابِهِمْ، فَيَزْدَادُونَ حُسْنًا وَجَمَالاً، فَيَرْجِعُونَ إِلَى أَهْلِيهِمْ وَقَدِ ازْدَادُوا حُسْنًا وَجَمَالاً، فَيَقُولُ لَهُمْ أَهْلُوهُمْ: وَاللَّهِ لَقَدِ ازْدَدْتُمْ بَعْدَنَا حُسْنًا وَجَمَالاً، فَيَقُولُونَ: وَأَنْتُمْ وَاللَّهِ لَقَدِ ازْدَدْتُمْ بَعْدَنَا حُسْنًا وَجَمَالاً».

1370- Müslim, Enes bin Malik (r.a)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Cennette, insanların her cuma günü gittikleri bir pazar vardır. Burada kuzey rüzgarı eser ve toplananların her birinin yüzlerine ve elbiselerine dokunur. Bununla güzellikleri ve parlaklıkları daha da artar. Böyle güzellikleri ve parlaklıkları artmış olarak ailelerine dönerler. Aileleri kendilerine:

"Vallahi, bizden ayrıldığınızdan sonra güzellikleriniz ve parlaklıklarınız artmış" derler. Onlar da:

"Vallahi, bizden ayrıldığınızdan sonra sizin de güzellikleriniz ve parlaklıklarınız artmış" derler."

١٣٧١ــ رَوَى الْبَزَّارُ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ وَقَامَ آخَرُ فَقَالَ: يَارَسُولَ اللَّهِ أَخْبِرْنَا عَنْ ثِيَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ أَخُلِقٌ يُخْلَقُ أَمْ نَسْجٌ يُنْسَجُ فَضَحِكَ بَعْضُ الْقَوْمِ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مِمَّ تَضْحَكُونَ مِنْ جَاهِلٍ يَسْأَلُ عَالِمًا؟» أَيْنَ السَّائِلُ؟ قَالَ: أَنَا

1370-Müslim (4/2178) 51-Kitabu'l Cenne. 5-Cennet pazarı ile ilgili bab.

ذَا يَارَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: «تَنْشَقُّ عَنْهَا ثِمَارُ الْجَنَّةِ».

1371- Bezzar, Abdullah bin Amr (r.a)'ın şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Bir başkası kalkarak "Ey Allah'ın Resulü! Bize cennetliklerin giysilerinden söz et. Bu giysiler öylece mi yaratılır, yoksa bir şeylerden mi dokunulur?" diye sordu. Onun bu sorusu üzerine orada bulunanlardan bazıları güldüler. Bunun üzerine Resulullah (a.s):

"Neye gülüyorsunuz, bilmeyenin bilene sormasına mı? Soruyu soran nerede?" diye buyurdu. Adam:

"Ben burdayım, ey Allah'ın Resulü!" dedi. Resulullah (a.s) da:

"Bu giysiler, cennet meyvalarının arasından çıkar" diye buyurdu."

١٣٧٢ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ عَبْدِالرَّحْمٰنِ بْنِ سَاعِدَةَ قَالَ: كُنْتُ اَحَبُّ الْخَيْلَ فَقُلْتُ: يَارَسُولَ اللَّهِ هَلْ فِى الْجَنَّةِ خَيْلٌ؟ فَقَالَ: «اِنْ اَدْخَلَكَ اللَّهُ الْجَنَّةَ يَا عَبْدَالرَّحْمٰنِ كَانَ لَكَ فِيهَا فَرَسٌ مِنْ يَاقُوتٍ لَهُ جَنَاحَانِ يَطِيرُ بِكَ حَيْثُ شِئْتَ».

1372- Taberani, Abdurrahman bin Saide (r.a)'nin şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Ben atları severdim. Bu yüzden Resulullah (a.s)'a:

"Ey Allah'ın Resulu! Cennette atlar da olacak mıdır?" diye sordum. O da şöyle buyurdu:

"Ey Abdurrahman! Eğer yüce Allah seni cennete sokarsa, orada seni uçarak istediğin yere götüren yakuttan atın olur."

١٣٧٣ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ اَبِى هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللَّهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «اِنَّ اَدْنَى مَقْعَدِ اَحَدِكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ، مَنْ يَقُولُ لَهُ: تَمَنَّ، فَيَتَمَنَّى، وَيَتَمَنَّى، فَيَقُولُ لَهُ: هَلْ تَمَنَّيْتَ؟ فَيَقُولُ: نَعَمْ، فَيَقُولُ لَهُ: فَاِنَّ لَكَ مَا تَمَنَّيْتَ وَمِثْلَهُ مَعَهُ».

1371-Kesfu'l Estar (4/196) Mecmau'z Zevaid (10/415) Müellif: "Bunu Bezzar, uzun bir hadisin içinde rivayet etmiştir. Ravileri de sikadırlar" demiştir.

1372-Mecmau'z Zevaid (10/413) Müellif: "Bunu Taberani rivayet etmiştir. Ravileri sikadırlar" demiştir.

1373- Müslim, Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Sizden, cennetin en alt derecesine ulaşan birine "iste" denilir. O da ister. Kendisine "İstedin mi (isteklerin bitti mi)?" denilir. O da "Evet" der. Bunun üzerine ona "istediklerinin tümü ve bir o kadarı senindir" denilir."

١٣٧٤ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ فِي الْأَوْسَطِ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «إِنَّ أَسْفَلَ أَهْلِ الْجَنَّةِ أَجْمَعِينَ دَرَجَةً لَمَنْ يَقُومُ عَلَى رَأْسِهِ عَشَرَةُ آلَافِ بَنْدٍ لِكُلِّ وَاحِدٍ صَحِيفَتَانِ؛ وَاحِدَةٌ مِنْ ذَهَبٍ وَالْأُخْرَى مِنْ فِضَّةٍ فِي كُلِّ وَاحِدَةٍ لَوْنٌ لَيْسَ فِي الْأُخْرَى مِثْلُهُ، يَأْكُلُ مِنْ آخِرِهَا مِثْلَ مَا يَأْكُلُ مِنْ أَوَّلِهَا، يَجِدُ لآخِرِهَا مِنَ الطِّيبِ وَاللَّذَّةِ مِثْلَ الَّذِي يَجِدُ لأَوَّلِهَا ثُمَّ يَكُونُ ذٰلِكَ رِيحَ الْمِسْكِ الْأَذْفَرِ، لَايَبُولُونَ وَلاَ يَتَغَوَّطُونَ وَلاَ يَتَمَخَّطُونَ إِخْوَانًا عَلَى سُرُرٍ مُتَقَابِلِينَ».

1374- Taberani, Evsat'ta Enes bin Malik (r.a)'ten rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Bütün cennetliklerin en alt derecede olanının başında onbeş tepsi durur. Her birinde biri altından, diğeri gümüşten iki tabak olur. Her birinde benzeri başka yerde olmayan bir renk olur. En arkada olan, en öndekinin yediği gibi yiyebilir. En ilkinden duyduğu lezzet ve kokuyu, en sonuncu da duyabilir. Sonra hoş bir misk kokusu yayılır. Cennetlikler küçük ve büyük abdest bozmazlar, sümkürmezler. Karşılıklı divanlara otururak kardeşçe ilişkiler içinde bulunurlar."

١٣٧٥ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللَّهِ قَالَ سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : فَقِيلَ يَارَسُولَ اللَّهِ أَيَنَامُ أَهْلُ الْجَنَّةِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «اَلنَّوْمُ أَخُو الْمَوْتِ وَأَهْلُ الْجَنَّةِ لاَيَنَامُونَ».

1375- Taberani, Cabir bin Abdullah (r.a)'ın şöyle söylediğini rivayet etmiş-

---

1373-Müslim (1/167) 1-Kitabu'l İman. 81-Yüce Allah'ı görme (rü'yet) yolunun bilinmesi babı.

1374-Mecmau'z Zevaid (10/401) Müellif: "Bunu Taberani Evsat'ta rivayet etmiştir. Ravileri sikadırlar" demiştir.

tir:

"Resulullah (a.s)'a bir soru sorularak "Ey Allah'ın Resulu! Cennetlikler uyurlar mı?" denildi. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Uyku ölümün kardeşidir. Cennetlikler ise uyumazlar."

CEHENNEMDEN EN SON ÇIKACAKLARLA İLGİLİ RİVAYETLER

١٣٧٦ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «إِنِّي لأَعْلَمُ آخِرَ أَهْلِ النَّارِ خُرُوجًا مِنْهَا، وَآخِرَ أَهْلِ الْجَنَّةِ دُخُولاً الْجَنَّةَ: رَجُلٌ يَخْرُجُ مِنَ النَّارِ حَبْوًا، فَيَقُولُ اللَّهُ لَهُ: اِذْهَبْ فَادْخُلِ الْجَنَّةَ، فَيَأْتِيهَا، فَيُخَيَّلُ إِلَيْهِ أَنَّهَا مَلأَى، فَيَرْجِعُ فَيَقُولُ: يَارَبِّ، وَجَدْتُهَا مَلأَى، فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: اِذْهَبْ فَادْخُلِ الْجَنَّةَ» قَالَ: «فَيَأْتِيهَا، فَيُخَيَّلُ إِلَيْهِ أَنَّهَا مَلأَى، فَيَرْجِعُ فَيَقُولُ: يَارَبِّ وَجَدْتُهَا مَلأَى، فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ: اِذْهَبْ فَادْخُلِ الْجَنَّةَ، فَإِنَّ لَكَ مِثْلَ الدُّنْيَا، وَعَشَرَةَ أَمْثَالِهَا، أَوْ إِنَّ لَكَ مِثْلَ عَشَرَةِ أَمْثَالِ الدُّنْيَا، فَيَقُولُ: أَتَسْخَرُ بِي ــ أَوْ أَتَضْحَكُ بِي ــ وَأَنْتَ الْمَلِكُ؟» قَالَ: فَلَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ ضَحِكَ حَتَّى بَدَتْ نَوَاجِذُهُ، فَكَانَ يُقَالُ: ذٰلِكَ أَدْنَى أَهْلِ الْجَنَّةِ مَنْزِلَةً.

1376- Buhari ve Müslim, Abdullah bin Mes'ud (r.a)'dan şu şekilde rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Ben, cehennemden en son çıkarılacak ve en son cennete girecek olan kişiyi biliyorum. Bu kişi, cehennemden kaba etlerinin üstüne sürünerek çıkacak olan bir adamdır. Yüce Allah ona: "Git, cennete gir!" diye buyurur. O da cennetin yakınına gelir, ona cennet tamamen dolmuş gibi görünür. Geri dönüp "Ey Rabb'im! Oranın tamamen dolmuş olduğunu gördüm" der. Yüce Allah, tekrar:

1375-Keşfu'l Estar (4/193) Mecmau'z Zevaid (10/415) Müellif: "Bunu Evsat'ta Taberani ve Bezzar rivayet etmiştir. Bezzar'ın ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir" demiştir.

1376-Buhari (11/418) 81-Kitabu'r Rikak. 51-Cennet ve cehennemin özelliği babı. Müslim (1/173) 1-Kitabu'l İman. 83-Cehennemden en son çıkacak kişi ile ilgili bab

"Git, cennete gir!" diye buyurur. O yeniden cennetin yakınına gelir, ama cennet kendisine yine tamamen dolmuş gibi görünür. Geri dönüp "Ey Rabbim! Oranın tamamen dolmuş olduğunu gördüm" der. Yüce Allah, tekrar: "Git, cennete gir! Senin için orada bütün dünya ve on katı kadar varlık vardır -ya da orada senin için dünyanın on katı kadar varlık vardır-" diye buyurur. Bunun üzerine adam: "Sen mülkün sahibi iken benimle alay mı ediyorsun, yahut bana gülüyor musun?" der."

Ravi dedi ki:

"Resulullah (a.s)'ın bunu söylerken azı dişleri görünürcesine güldüğünü gördüm. Sözü edilen kişinin, cennetin en alt derecesinde olacağı söylenirdi."

Bir Açıklama

Cami'in tahkikçisi şöyle söylemiştir:

"Hafız İbni Hacer'in, Feth'de bildirdiğine göre "Sözü edilen kişinin... söylenirdi" sözünü söyleyen ravidir. Ancak cennetin en alt derecede olacak kişiyi bildiren bizzat Resulullah (a.s)'tır. Bu husus, Müslim'in, Ebu Said (r.a)'den rivayet etmiş olduğu hadisin baş tarafında bildirilmektedir. Orada geçen ifade ise şöyledir.

"(Resulullah (a.s) şöyle buyurdu):

"Cennetin en alt derecesinde olanı, yüce Allah'ın, yüzünü cehennem tarafından beri çevireceği bir adamdır..." daha sonra olay anlatılıyor."

Müslim'in naklettiği bir rivayete göre de Resulullah (a.s) şöyle buyurmuştur:

"Ben, cehennemden en son çıkarılacak kişiyi biliyorum. Bu kişi, cehennemden sürünerek çıkacak olan bir adamdır. Ona: "Çık, cennete gir!" denilir. O da gidip cennete girer, ancak insanların oralardaki yerleri almış olduklarını görür. Kendisine: "Sen hangi zamanda bulunduğunu hatırlıyor musun?" diye sorulur. O da "Evet" der. Bu kez ona "Dile" denilir. O da dilekte bulunur. Bunun üzerine "Sana bütün dilediklerin ve dünyanın on katı kadar varlık vardır" denilir. Bunun üzerine adam: "Sen mülkün sahibi iken benimle alay mı ediyorsun?" der." Ravi dedi ki:

"Resulullah (a.s)'ın bunu söylerken azı dişleri görünürcesine güldüğünü gördüm." (1)

Bir Açıklama

Cehennemden en son çıkacak kişi ile ilgili olarak, bir mutlak anlamda so-

---

1) Müslim, aynı yer.

nunculuğun, bir de nisbi anlamda sonunculuğun söz konusu olacağını söylemek mümkündür. Mutlak anlamda sonunculukla, cehennemde kalan iman sahipleri içinden en son olarak oradan çıkarılacak ve cennete sokulacak kişinin sonunculuğu kastedilir. Nisbi anlamda sonunculuk ise, değişik şekillerde olabilir. Cennete girecek olanların içinden en son hesaba çekilecek kişinin sonunculuğu vardır, cennete girmeyi haketmiş olanların içinden Sırat'ı en son geçecek olanın sonunculuğu vardır. Yine cennete girmeyi haketmişlerin içinden başkalarının öne geçmelerinden sonra en son oraya girenin sonunculuğu vardır. Bunun gibi şefaatler yoluyla en son cennete girenin sonunculuğu da vardır.

Bundan önce en son cennete girecek olanla ilgili bir takım nasslar geçmişti. Yine burada da bu konuyla ilgili nasslar verilmektedir. Bu nassların bazılarında mutlak anlamda sonunculuk kastedilmektedir. Bazılarında ise nisbi anlamda sonunculuk kastedilmektedir. Bu hususun açıklanması durumunda, naslarda geçen ifadelerden hareketle bazı yanlış yorumlarda bulunabileceği ve hatalı hükümler verilebileceği düşüncesiyle böyle bir açıklamaya gerek duyduk. Bu noktayı, okuyucunun bu konu ile ilgili rivayetler arasındaki farklılığın, anlattığımız hususlan kaynaklandığını bilmesi için belirtme gereği duyduk.

١٣٧٧ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ قَالَ: «آخِرُ مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ رَجُلٌ، فَهُوَ يَمْشِي مَرَّةً، وَيَكْبُو مَرَّةً، وَتَسْفَعُهُ النَّارُ مَرَّةً، فَإِذَا مَا جَاوَزَهَا إِلْتَفَتَ إِلَيْهَا، فَقَالَ: تَبَارَكَ الَّذِي نَجَّانِي مِنْكِ، لَقَدْ اَعْطَانِيَ اللّٰهُ شَيْئًا مَا اَعْطَاهُ اَحَدًا مِنَ الْاَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ، فَتُرْفَعُ لَهُ شَجَرَةٌ، فَيَقُولُ: يَارَبِّ! اَدْنِنِي مِنْ هٰذِهِ الشَّجَرَةِ فَلَأَسْتَظِلَّ بِظِلِّهَا، وَاَشْرَبَ مِنْ مَائِهَا، فَيَقُولُ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ: يَا ابْنَ آدَمَ لَعَلِّي إِنْ اَعْطَيْتُكَهَا سَاَلْتَنِي غَيْرَهَا؟ فَيَقُولُ: لاَ، يَارَبِّ، وَيُعَاهِدُهُ اَنْ لاَيَسْاَلَهُ غَيْرَهَا، قَالَ: «وَرَبُّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَعْذِرُهُ، لاَنَّهُ يَرَى مَا لاَ صَبْرَ لَهُ عَلَيْهِ، فَيُدْنِيهِ مِنْهَا، فَيَسْتَظِلُّ بِظِلِّهَا، وَيَشْرَبُ مِنْ مَائِهَا، ثُمَّ تُرْفَعُ لَهُ شَجَرَةٌ هِيَ اَحْسَنُ مِنَ الْاُولٰى، فَيَقُولُ: اَيْ رَبِّ، اَدْنِنِي مِنْ هٰذِهِ لأَشْرَبَ مِنْ مَائِهَا، وَاَسْتَظِلَّ بِظِلِّهَا، لاَ اَسْاَلُكَ غَيْرَهَا، فَيَقُولُ: يَا ابْنَ آدَمَ، اَلَمْ تُعَاهِدْنِي اَنْ لاَتَسْاَلَنِي غَيْرَهَا؟ فَيَقُولُ: لَعَلِّي إِنْ اَدْنَيْتُكَ مِنْهَا تَسْاَلُنِي غَيْرَهَا؟ فَيُعَاهِدُهُ اَنْ لاَيَسْاَلَهُ غَيْرَهَا، وَرَبُّهُ تَعَالَى يَعْذِرُهُ، لاَنَّهُ يَرَى مَالاَ صَبْرَ لَهُ عَلَيْهِ، فَيُدْنِيهِ مِنْهَا، فَيَسْتَظِلُّ بِظِلِّهَا، وَيَشْرَبُ مِنْ مَائِهَا، ثُمَّ تُرْفَعُ لَهُ شَجَرَةٌ عِنْدَ بَابِ الْجَنَّةِ، وَهِيَ اَحْسَنُ مِنَ الْاُولَيَيْنِ، فَيَقُولُ: اَيْ رَبِّ اَدْنِنِي مِنْ هٰذِهِ لأَسْتَظِلَّ بِظِلِّهَا، وَاَشْرَبَ مِنْ مَائِهَا، لاَ اَسْاَلُكَ غَيْرَهَا،

فَيَقُولُ: يَا ابْنَ آدَمَ! أَلَمْ تُعَاهِدْنِي أَنْ لاَتَسْأَلَنِي غَيْرَهَا؟ قَالَ: بَلَى، يَارَبِّ، هٰذِهِ لاَ أَسْأَلُكَ غَيْرَهَا ـ وَرَبُّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَعْذِرُهُ، لأَنَّهُ مَالاَ صَبْرَ لَهُ عَلَيْهِ، فَيُدْنِيهِ مِنْهَا، فَإِذَا أَدْنَاهُ مِنْهَا سَمِعَ أَصْوَاتَ أَهْلِ الْجَنَّةِ، فَيَقُولُ: أَيْ رَبِّ أَدْخِلْنِيهَا، فَيَقُولُ: يَا ابْنَ آدَمَ، مَا يَصْرِينِي مِنْكَ، أَيُرْضِيكَ أَنْ أُعْطِيكَ الدُّنْيَا وَمِثْلَهَا مَعَهَا؟ قَالَ: يَارَبِّ، أَتَسْتَهْزِءُ مِنِّي وَأَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ»، فَضَحِكَ ابْنُ مَسْعُودٍ، فَقَالَ: أَلاَ تَسْأَلُونِي مِمَّ أَضْحَكُ؟ فَقَالُوا: مِمَّ تَضْحَكُ؟ فَقَالَ: هٰكَذَا ضَحِكَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، فَقَالُوا: مِمَّ تَضْحَكُ يَارَسُولَ اللَّهِ؟ فَقَالَ: «مِنْ ضَحِكِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، حِينَ قَالَ: أَتَسْتَهْزِئُ مِنِّي وَأَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ؟ فَيَقُولُ: إِنِّي لاَأَسْتَهْزِئُ مِنْكَ، وَلٰكِنِّي عَلَى مَا أَشَاءُ قَادِرٌ».

1377- Müslim, Abdullah bin Mes'ud (r.a)'dan rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Cennete en son giren kişi, bazen yürüyen, bazen tökezleyip düşen bir adamdır. Bunu bazen ateş sarar, onu geçince o tarafa bakıverir. "Şanı yüce olan Allah, beni senden kurtardı. Allah, öncekilerden ve sonrakilerden kimseye vermediğini bana verdi" der. Onun önüne bir ağaç çıkarılır.

"Ey Rabb'im, beni bu ağaca yaklaştır, onun gölgesinde gölgeleneyim. Suyundan içeyim" der. Yüce Allah:

"Ey Ademoğlu! Olur ki, ben sana bunu verirsem, sen daha başka bir şey istersin" diye buyurur. Adam: "Hayır, ey Rabb'im" der ve kendisinden başka bir şey istemeyeceğine dair Allah'a söz verir. Yüce Allah da, bu şeye karşı onda sabır olmadığını bildiği için onu mazur görür. Onu, o ağaca yaklaştırır. Gölgesinde gölgelenir, suyundan içer. Sonra önüne bir başka ağaç çıkarılır. Bu birinciden daha güzeldir.

"Ey Rabbim! Beni bu ağaca yaklaştır; suyundan içeyim, gölgesinde gölgeleneyim. Senden başka bir şey istemeyeceğim" der. Yüce Allah:

"Benden başka bir şey istemeyeceğine dair söz vermemiş miydin? Olur ki, seni ona yaklaştırırsam, benden başkasını istersin" diye buyurur. Yüce Allah, onda, ona karşı sabır olmadığını bildiği için kendisini mazur görür ve istediği ağaca yaklaştırır. Gölgesinde gölgelenir ve suyundan içer. Sonra cennet kapısı yakınında ona karşı bir ağaç çıkarılır. Bu, ilk ikisinden daha güzel olur. Adam:

1377-Müslim (1/174) 1-Kitabu'l İman. 83-Cehennemden en son çıkacak kişi babı.

"Ey Rabb'im! Beni bu ağaca yaklaştır; gölgesinde gölgeleneyim, suyundan içeyim. Senden başka bir şey istemeyeceğim" der. Yüce Allah:

"Ey Ademoğlu! Benden başka bir şey istemeyeceğine dair söz vermemiş miydin?" diye buyurur. Adam:

"Evet, ey Rabb'im! Ama bunu istiyorum, başka şey istemeyeceğim" der. Yüce Rabb'i, onda, ona karşı sabır olmadığını bildiği için kendisini mazur görür, onu o ağaca yaklaştırır. Ağaca yaklaşınca cennettekilerin seslerini duyar.

"Ey Rabb'im! Beni oraya sok!" der. Yüce Allah, bunun üzerine şöyle buyurur:

"Sen benden daha ne kadarını istiyorsun? Sana dünyayı ve bir o kadarını versem seni memnun eder mi?" Adam:

"Ey Rabbim! Sen bütün alemlerin Rabb'i iken benimle alay mı ediyorsun?" der."

Hadisi rivayet etmiş olan İbni Mes'ud (r.a) burada güldü ve:

"Niçin güldüğümü sormuyor musunuz?" diye söyledi. Oradakiler: "Niçin güldün?" diye sordular. Şöyle cevap verdi:

"Resulullah (a.s) da, böyle güldü ve "Niçin gülüyorsun ey Allah'ın Resulü?" diye sordular. " Kulun 'Sen bütün alemlerin Rabb'i iken benimle alay mı ediyorsun?' demesi üzerine alemlerin Rabb'inin gülmesine gülüyorum" diye buyurdu. Yüce Allah şöyle buyurur:

"Ben seninle alay etmiyorum. Benim istediğim her şeyi yapmaya gücüm yeter."

١٣٧٨ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِنَّ أَدْنَى أَهْلِ الْجَنَّةِ مَنْزِلَةً: رَجُلٌ صَرَفَ اللَّهُ وَجْهَهُ عَنِ النَّارِ قِبَلَ الْجَنَّةِ، وَمَثَّلَ لَهُ شَجَرَةً ذَاتَ ظِلٍّ، فَقَالَ: أَيْ رَبِّ، قَرِّبْنِي مِنْ هٰذِهِ الشَّجَرَةِ لأَكُونَ فِي ظِلِّهَا ...» وَسَاقَ الْحَدِيثَ بِنَحْوِ حَدِيثِ ابْنِ مَسْعُودٍ، وَلَمْ يَذْكُرْ: فَيَقُولُ: «يَا ابْنَ آدَمَ، مَا يَصْرِينِي مِنْكَ؟ ...» إِلَى آخِرِ الْحَدِيثِ.

1378- Müslim, Ebu Said el-Hudri (r.a)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

1378-Müslim (1/175) 1-Kitabu'l İman. 84-Cennetliklerin en alt derecede olacak olanı ile ilgili bab.

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Cennette en düşük dereceye ulaşacak kişi, yüce Allah'ın, yüzünü cehennem (ateş) tarafından cennet tarafına doğru çevireceği bir kişidir. Yüce Allah, onun için gölgesi bulunan temsili bir ağaç yaratır. Bu kişi de:

"Ey Rabbim! Beni şu ağaca yaklaştır da gölgesinde gölgeleneyim..." der."

Daha sonra İbni Mes'ud (r.a)'un rivayet etmiş olduğu hadisin metnine benzer bir hadis metni vermiştir. Ancak:

"Ey Ademoğlu! Sen benden daha ne kadarını istiyorsun?.." ifadesinden sonuna kadar olan kısmı vermemiştir. Fakat bu rivayette şöyle bir fazlalığa yer vermiştir:

"Yüce Allah ona, "şöyle şöyle isteklerde bulun" diye hatırlatmada bulunur. Adamın bütün istekleri bitince yüce Allah "istediklerinin tümü ve on katı kadarı senindir" diye buyurur. Sonra adam evine girer ve hurilerden iki eşi yanına girerek: "Sen bizim için ve bizi de senin için yaratmış olan yüce Allah'a hamdolsun" derler. Adam da: "Bana verilenin bir benzeri kimseye verilmedi" der."

١٣٧٩ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ اَبِى ذَرٍّ الْغِفَارِىِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ ﷺ : «اِنِّى لاَعْلَمُ آخِرَ اَهْلِ الْجَنَّةِ دُخُولاً الْجَنَّةَ، وَآخِرَ اَهْلِ النَّارِ خُرُوجًا مِنْهَا: رَجُلٌ يُؤْتَى بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَيُقَالُ: اعْرِضُوا عَلَيْهِ صِغَارَ ذُنُوبِهِ، وَارْفَعُوا عَنْهُ كِبَارَهَا، فَيُعْرَضُ عَلَيْهِ صِغَارُهَا، فَيُقَالُ لَهُ: عَمِلْتَ يَوْمَ كَذَا وَكَذَا، كَذَا وَكَذَا، وَعَمِلْتَ يَوْمَ كَذَا وَكَذَا، كَذَا وَكَذَا؟ فَيَقُولُ: نَعَمْ، لاَيَسْتَطِيعُ اَنْ يُنْكِرَ، وَهُوَ مُشْفِقٌ مِنْ كِبَارِ ذُنُوبِهِ اَنْ تُعْرَضَ عَلَيْهِ، فَيُقَالُ لَهُ: فَاِنَّ لَكَ مَكَانَ كُلِّ سَيِّئَةٍ حَسَنَةً، فَيَقُولُ: رَبِّ، قَدْ عَمِلْتُ اَشْيَاءَ لاَ اَرَاهَا هَا هُنَا» قَالَ: فَلَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ ضَحِكَ حَتَّى بَدَتْ نَوَاجِذُهُ.

1379- Müslim, Ebu Zer Gıfari (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Ben cennete en son girecek olan ve cehennemden en son çıkacak olan adamı biliyorum. Bu adam kıyamet günü getirilip: "Ona küçük günahlarını arzedip (gösterip) büyük günahlarını kaldırın" denilir. Küçük günahları kendisine arzedilerek:

1379-Müslim (1/177) 1-Kitabu'l İman. 84-Cennetliklerin en alt derecede olacak olanı ile ilgili bab. Tirmizi (4/713) 40-Kitabu Sıfati Cehennem. 10-Hennad'ın rivayeti babı.

"Şöyle şöyle günde, şöyle şöyle işi yaptın mı; yine şöyle şöyle günde, şöyle şöyle işe yaptın mı?" diye sorulur. Adam, işlediklerini inkara güç yetiremez ve: "Evet" der. Adam bu arada büyük günahlarının da kendine arzedileceğinin endişesini taşımaktadır. Ancak kendisine: "Sana işlemiş olduğun her bir fenalığa karşılık, bir iyilik var" denilir. Bunun üzerine adam, "Ey Rabbim! Burada bana arzedilenler arasında görmediğim daha başka şeyler de işledim" der."

Ravi dedi ki:

"Ben, Resulullah (a.s)'ın bunu söyleyince, azı dişleri görünürcesine güldüğünü gördüm."

١٣٨٠ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَرْفَعُهُ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «سَأَلَ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلاَمُ رَبَّهُ: مَا أَدْنَى أَهْلِ الْجَنَّةِ مَنْزِلاً؟ قَالَ: هُوَ رَجُلٌ يَجِيءُ بَعْدَ مَا أُدْخِلَ أَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ، فَيُقَالُ لَهُ: ادْخُلِ الْجَنَّةَ، فَيَقُولُ: أَيْ رَبِّ، كَيْفَ وَقَدْ نَزَلَ النَّاسُ مَنَازِلَهُمْ، وَأَخَذُوا أَخَذَاتِهِمْ؟ فَيُقَالُ لَهُ: أَمَا تَرْضَى أَنْ يَكُونَ لَكَ مِثْلُ مُلْكِ مَلِكٍ مِنْ مُلُوكِ الدُّنْيَا؟ فَيَقُولُ: رَضِيتُ رَبِّ، فَيَقُولُ: لَكَ ذٰلِكَ وَمِثْلُهُ وَمِثْلُهُ وَمِثْلُهُ وَمِثْلُهُ، فَقَالَ فِي الْخَامِسَةِ: رَضِيتُ رَبِّ، فَيَقُولُ هٰذَا لَكَ وَعَشَرَةُ أَمْثَالِهِ، وَلَكَ مَا اشْتَهَتْ نَفْسُكَ، وَلَذَّتْ عَيْنُكَ، فَيَقُولُ: رَضِيتُ رَبِّ، قَالَ: رَبِّ فَأَعْلاَهُمْ مَنْزِلَةً؟ قَالَ: أُولٰئِكَ الَّذِينَ أَرَدْتُ، غَرَسْتُ كَرَامَتَهُمْ بِيَدِي، وَخَتَمْتُ عَلَيْهَا، فَلَمْ تَرَ عَيْنٌ، وَلَمْ تَسْمَعْ أُذُنٌ، وَلَمْ يَخْطُرْ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ»، قَالَ: «وَمِصْدَاقُهُ فِي كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿فَلاَ تَعْلَمُ نَفْسٌ مَا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ ...﴾.

1380- Müslim, Muğire bin Şu'be (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Musa (a.s) Rabbine: "Cennette en alt derecede olacak olan kimdir?" diye sordu. Rabbi de şöyle buyurdu:

"Bu, cennetliklerin cennete sokulmalarından sonra gelecek olan bir adamdır. Kendisine: "Cennete gir" denilir. "Ey Rabbim! Nasıl gireyim ki, bütün her-

---

1380-Müslim (1/176) 1-Kitabu'l İman. 84-Cennetin en alt derecede olacak olanı ile ilgili bab. Tirmizi (5/347) 48-Kitabu't Tefsir. 33-Secde Suresi babı. Tirmizi, bu hadisin, "Adam "Razı oldu, Rabb'im" der" ifadesinin üçüncüsüne kadar olan kısmını rivayet etmiştir.

kes yerlerine yerleşmiş, alacaklarını almışlar" der. Kendisine:

"Dünya krallarından bir kralın mülkü kadar sana mülk verilmesine razı olmaz mısın?" denilir. "Razı oldum, ey Rabb'im" der. Bunun üzerine Rabb'i ona:

"Sana bu ve bir o kadarı, bir o kadarı, bir o kadarı ve bir o kadarı var" der. Beşincisinde adam "Razı oldum, ey Rabb'im" der. Bunun üzerine Rabb'i:

"Bütün bunlar ve on katı kadarı senindir. Yine canının çektiği, gözünün arzuladığı her şey senindir" der. Adam da: "Razı oldum Rabb'im" der. Musa (as) daha sonra:

"Peki, en yüksek mertebeye kavuşacak olan nasıl biridir?" diye sordu. Yüce Allah da şöyle buyurdu:

"Bütün benim istediklerim, kendilerine vereceğim nimetlerimi kendi elimle hazırlayıp tamamladığım kimselerdir. Onlara hazırlanan nimetler hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın duymadığı ve hiçbir kimsenin hatırına gelmemiş olan nimetlerdir." Resulullah (a.s) bunu bildirdikten sonra şöyle buyurdu:

"'Kur'an-ı Kerim'de de bunu doğrulayan bir ayeti kerime bulunmaktadır:

"Yaptıklarına karşılık onlar için ne gözler aydınlatıcı nimetler saklandığını kimse bilemez." (1)

AHİRETTE YÜCE ALLAH'IN GÖRÜLMESİ

Yüce Allah, kafirler hakkında şöyle buyurmaktadır:

"Hayır! Doğrusu o gün onların önlerine Rabb'lerini (görmemeleri için) perde konmuştur." (1)

Bu ifade, burada bahsedilen uygulamanın onlar için ceza özelliği taşıdığını ve mü'minlerin yüce Allah'ı görebileceklerini ortaya koymaktadır.

Yüce Allah, yine bir başka ayeti kerimede şöyle buyurmaktadır:

"O gün, bir takım yüzler Rabb'lerine bakarak ışıl ışıl parlayacaklardır." (2)

Yüce Allah, Hz. Musa (a.s) hakkında da şöyle buyurmaktadır:

"Musa: "Rabb'im! Bana kendini göster, sana bakayım" dedi. Allah "Sen beni göremeyeceksin, ama dağa bak; eğer o yerinde kalırsa, sen de beni göreceksin" buyurdu. Rabb'i dağa tecelli edince, onu yerle bir etti ve Musa da baygın düştü." (3)

Rabb'ini tanıyan ve bilen Hz. Musa (a.s)'nın, O'nu görmek istemesi, O'nu görmenin mümkün olduğu konusunda bir delildir. Aynı şekilde yüce Allah'ın, ona cevabında kendisi görülebilmesi için bir şartın gerçekleşmesinden söz etmesi de O'nun görülebileceği konusunda bir delildir. Bundan dolayı ehli sünnet ve'l cemaat mezhebi alimleri yüce Allah'ı görmenin aklen mümkün olduğu, buna inanmanın da naklen (ayeti kerime ve hadisi şerif nasslarının ortaya koyduğu hükme göre) gerekli (vacib) olduğu ve kafirler için değil de, mü'minler için bu durumun fiilen gerçekleşeceği üzerinde icma etmişlerdir. Ancak bu

---

1) Mutaffifin Suresi: 15
2) Kıyame Suresi: 22-23
3) A'raf Suresi: 143

görme durumu herhangi bir keyfiyete göre ve belli bir kısıtlama içinde olmayacaktır.

Yüce Allah ayeti kerimesinde şöyle buyuruyor:

"O'nun benzeri hiçbir şey yoktur." (1)

"Onların hiçbirinin ilmi O'nu (Allah'ı) kuşatamaz." (2)

Ehli sünnet ve'l cemaat mezhebinin görüşüne göre dünyada, uyanık halde yüce Allah'ı gördüğünü ileri süren küfre düşmüş olur. Resulullah (a.s)'ın İsra ve Mi'rac gecesinde, yüce Allah'ı kesin olarak görüp görmediği üzerinde ise ilim adamları görüş ayrılığına düşmüşlerdir. Çoğunluğun görüşüne göre ise görmüştür. Bu konudaki görüş ayrılığı, sahabe çağından bu yana devam etmektedir. Ancak Resulullah (a.s)'ın, Mi'rac gecesinde yüce Allah'ı kesin şekilde görmüş olduğu görüşü, tercihe daha uygun görülmektedir.

İmam Nevevi bu konuda şöyle söylemiştir:

"Bil ki, yüce Allah'ın görülmesinin mümkün olduğu ve aklen imkansız olmadığı üzerinde ehli sünnet mezhebinde görüş birliği vardır. Aynı şekilde ahirette, yüce Allah'ın görülmesinin fiilen gerçekleşeceği üzerinde de görüş birliği vardır. Yüce Allah'ı kafirler değil, mü'minler görebileceklerdir. Mutezililer, Hariciler ve Mürci'ilerin bazıları gibi bid'at ehli bir takım guruplar, yüce Allah'ı yaratıkların içinden hiç kimsenin göremiyeceğini ve zaten Allahu Teala'yı görmenin aklen de mümkün olmadığını ileri sürmüşlerdir.

Onların bu iddiaları açık bir hata ve çirkin bir bilgisizliktir. Bu konuda kitap ve sünnetten açık deliller bulunduğu gibi, sahabiler de yüce Allah'ın görüleceği üzerinde görüş birliğine varmışlardır. Ümmetin geçmişinin, sahabilerden sonra gelenleri de ahirette mü'minlerin yüce Allah'ı görebilecekleri üzerinde görüş birliği etmişlerdir. Yirmi kadar sahabi bu konuda Resulullah (a.s)'tan hadisi şerif rivayet etmiştir. Bu konuyla ilgili Kur'an-ı Kerim ayetleri bilinmektedir. Bunun yanısıra bid'atçilerin bu konuyla ilgili itirazlarına da kelam alimlerinin kitaplarında uygun cevaplar verilmiştir. Onların değişik şüphelerini giderecek açıklamalar da kelamcıların kitaplarında vardır. Bunların tümünü bizim burada zikretmemiz mümkün değildir. Yüce Allah'ın dünyada görülmesi de imkan dahilindedir. Ancak ilk dönemlerde ve sonraki dönemlerde yaşamış olan ilim adamlarının (selef ve halef alimlerinin) çoğunluğunun ve daha başkalarının görüşlerine göre böyle bir şey dünyada gerçekleşmeyecektir.

İmam Ebu Kasım Kuşeyri, İmam Ebu Bekir bin Fevrek'ten naklen yazdığı ri-

---

1) Şura Suresi: 11
2) Taha Suresi: 110

salesinde, İmam Ebu Hasan Eş'ari'nin bu konu üzerinde iki ayrı rivayetinin bulunduğunu bildirmiştir.

Birinci görüşüne göre yüce Allah'ın dünyada görülmesi olayı gerçekleşecektir; ikinci görüşüne göre ise gerçekleşmeyecektir. Hak çizgide olan ilim adamlarının yaptıkları açıklamalara göre yüce Allah'ı görme olayı, Allahu Teala'nın yaratıklarında meydana getireceği bir güçle olacaktır. Görme olayı sırasında ışıkların ulaşması, görülenin karşıya çıkması ve benzeri durumların gerçekleşmesi şart değildir.

Madde dünyasında bizim birbirimizi görmemiz, ancak bu gibi şartların gerçekleşmesi ve görenle görülenin karşı karşıya gelmesi ile mümkün olmaktadır. İlim adamlarının görüşlerine göre görme olayı (rü'yet), O'na ait açık delillerin ortaya çıkması ile olacaktır. Yoksa O'nun görülmesi, O'nun kendini belli bir yönden ortaya çıkarması ile olmayacaktır. Yüce Allah böyle şeyden uludur. Bilakis mü'minler O'nu herhangi bir yön söz konusu olmaksızın göreceklerdir. En doğru olanını ise ancak yüce Allah bilir."

İbni Hacer ise bu konuda şöyle söylemiştir:

"Ahirette başkalarının değil de, yalnızca iman sahiplerinin yüce Allah'ı göreceklerini ve dünyada böyle bir şeyin gerçekleşmeyeceğini bildiren ayet ve hadis delilleri (sem'i deliller) oldukça çoktur. Ancak peygamberimizin dünyada iken yüce Allah'ı görüp görmediği konusunda ilim adamlarımız değişik görüşler ortaya atmışlardır.

Dünyadakilerle ahirete ulaşanların arasındaki fark konusunda, dünyalıkların gözlerinin yok olucu (fani), ahirete ulaşanların gözlerinin ise kalıcı (ebedi, sonsuz) ve daha iyi olduğuna işaret edilmiştir. Ancak bu durum görme olayının yalnızca, kendilerinin yüce Allah'ı görecekleri bildirilmiş olan kimselere özel kılınmasını engelleyici bir durum değildir. Yani sözü edilen fark, bütün dünyalıklar ile bütün ahiret ehli arasında olacaktır. Bu genel durum, görme olayının sadece belli bir topluluğa özel kılınmasını engelleyici bir durum değildir. Çünkü fark, görme olayının gerçekleşmesini sağlayacak bir imkan, bu imkandan yararlanılması ise yüce Allah'ın belli bir topluluğa özel kılacağı bir nimettir.

Mutezililerin büyük çoğunluğu, görmenin ancak görülecek şeyin belli bir yönden ortaya çıkması ile gerçekleşebileceği, yüce Allah'ın ise böyle bir şeyden münezzeh (arı, ulu) olduğu iddiasından hareketle, yüce Allah'ın görülemeyeceğini ileri sürmüşlerdir. Ancak onlar yüce Allah'ın kullarını görebildiği ve O'nun görmesinin belli bir yönden olmadığı konusunda görüş birliği içindedirler.

Yüce Allah'ın görülebileceğini kabul edenler de bu olayın nasıl gerçekleşe-

ceği üzerinde farklı görüşler ortaya atmışlardır. Bazıları: Başka varlıkların görülmesi gibi, gözün bilfiil görmesi ile, gören kişide yüce Allah hakkında bir bilgi oluşacağını söylemişlerdir. Bu görüş, bu konuda rivayet edilmiş olan hadisi şeriflerden birinde geçen "Yüce Allah'ı ayı gördüğünüz gibi göreceksiniz" ifadesinde anlatılmak istenene uygun görülmüştür. Gerçekte ise yüce Allah yönden ve keyfiyetten (maddi bir yapıdan, nasıllıktan) münezzehtir. Bu durum ise bilgiyi (bilgilenmeyi) aşan bir durumdur.

Bazıları ise yüce Allah'ı görmekteki amacın bilgilenme (O'nun hakkında bilgi sahibi olma) olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Bunlardan bazıları bu konudaki görüşlerini açıklarken, bunun görülenlerin görülmesine nisbetle oluşan gibi insanda, yüce Allah'ın zatına özel bir bilgi durumunun ortaya çıkacağını söylemişlerdir. Bazıları da şöyle söylemişlerdir:

"Mü'minin yüce Allah'ı görmesi, bir tür tesbit (keşf) ve bilgilenmedir. Ancak O'nun hakkındaki bilgilenme, daha başka varlıklar hakkındaki bilgilenmeden daha mükemmel ve daha açıktır."

Bu açıklama, birincisinden daha doğru ve yerindedir. Birinci görüş çevresinde yapılan açıklamada, görme sırasında görenlerin bazılarının, diğer bazılarından farklı durumu olmayacağını yani görme olayının herkes için aynı şartlarda ve aynı tarzda gerçekleşeceğini söylemişlerdir. Çünkü buradaki bilgilenmede herhangi bir derece farkı söz konusu olmayacaktır.

İbni Tin bu görüşler etrafında yaptığı açıklamasında bilgilenme fiilinin iki mef'ulun bih aldığını söylemiştir. Mesela ona göre "Zeyd'i fakih biri olarak gördüm" denilince, "onu bu sıfata sahip biri olarak bildim" anlamı kastedilmiş olur. Ama "Zeyd'i çıkarken gördüm" denilince, burada sadece göz ile görme anlamı kastedilmiş olur.

Resulullah (as.)'tan rivayet edilen "Siz Rabbinizi açıkça göreceksiniz" sözü, İbni Tin'in yukarıda verilmiş olan görüşünü daha iyi desteklemektedir. Çünkü "açıkça görme olayı", sadece görmeden uzak bir bilgilenme ile gerçekleşmez.

İbni Battal şöyle söylemiştir:

"Ehli sünnet alimleri ve ümmetin büyük çoğunluğu, ahirette yüce Allah'ın görülebileceğini söylemişlerdir. Hariciler, Mutezililer ve Mürciilerin bazıları ise böyle bir şeyin mümkün olamayacağını ileri sürmüşlerdir.

Bu görüşlerini de, görme olayının, ancak görülen şeyin sonradan olma (muhdes) ve belli bir yerde ortaya çıkması şartlarının gerçekleşmesi ile mümkün olabileceği iddialarına dayandırmışlardır.

Yüce Allah'ın, Kur'an-ı Kerim'deki "O gün bazı yüzler parlaktır ve Rabble-

rine bakmaktadırlar" sözünde geçen "bakmaktadırlar (nazıra)" sözünü, "beklemektedirler" şeklinde te'vil etmişlerdir. Bu yorumlama ise yanlıştır. Çünkü bekleme anlamına gelen "intizar" fiili, "ila" harfi cerri almaz." (1)

İbni Battal, daha sonra yukarıda verilen açıklamaları anlatmış ve ardından şöyle söylemiştir:

"Yüce Allah'ın görüleceğini inkar edenlerin ortaya attıkları görüşler, bozuk görüşlerdir. Çünkü yüce Allah'ın var olduğu konusunda ve O'nun görülen bir varlık olarak görme olayının gerçekleşmesinin, O'nun bilinen varlık olarak bilgilenme olayının gerçekleşmesi gibi mümkün olduğu üzerinde kesin deliller bulunmaktadır. Bilinen bir varlık hakkında bilgilenme olayının gerçekleşmesi, bilinen şeyin sonradan olmasını nasıl gerektirmiyorsa, görme olayı açısından da aynı durum söz konusudur. Yüce Allah'ın görülebileceğini kabul etmeyenler, Kur'an-ı Kerim'de geçen "O'nu gözler kavrayamaz" (2) sözünü ve yüce Allah'ın, Hz. Musa (a.s)'ya hitaben "Sen beni göremeyeceksin" (3) diye buyurmasını kendilerine dayanak olarak almaktadırlar.

Birinci ayeti kerime ile ilgili cevap şudur:

"O'nu gözlerin kavrayamayacağı ile kasdedilen anlam, O'nu dünyada gözlerin kavrayamayacağıdır. Bu konuyla ilgili iki ayeti kerimenin ortaya koyduğu delilllerin birleştirilmesi açısından, yukarıdaki ayeti kerimede kastedilen anlamın bu olduğunu kabul etmek gerekmektedir. Sonra kavramanın mümkün olmaması, görmenin de mümkün olamayacağı anlamı taşımaz. Çünkü bir varlığı gerçek anlamda kuşatıp kavrayamadan, varlığı görme olayı gerçekleşebilmektedir.

---

1) Arapçada fiiller geçişli ve geçişsiz (müteaddi ve gayr-i müteaddi) diye ikiye ayrılır. Geçişsiz fiiller de yerine 'harfi cer' denilen ve yalnız başlarına bir anlam taşımayan, ancak cümle içinde bir anlam kazanan kelimelerle geçişli hale getirilir. Herhangi bir fiilin geçişlilik kazanması için, hangi 'harfi cerr' alacağı yahut hangi 'harfi cerr'le birlikte nasıl anlam kazanacağı, ancak Arapların eskiden beri süregelen kullanımlarıyla anlaşılır. Yukarıda işaret edilen ayeti kerimenin metninde de "ila rabbiha nazıra" ifadesi kullanılarak "bakmak" anlamındaki "nazar" fiilinin şimdiki zaman anlamı taşıyan ismi fail sigası niteliğindeki "nazıra" kelimesine "ila" 'harfi cerri' ile geçişlilik kazandırılmıştır. "Beklemek" anlamındaki "intizar" fiili de "nazar" kökünden türeme olduğundan ötürü yerine göre "nazar" fiili "intizar" anlamında kullanılabilmektedir. Ancak "intizar" anlamında kullanılması durumunda, cümle içinde aynen bu fiilin kullanılış şartlarına göre kullanılması gerekir. "İntizar" fiili ise doğrudan geçişli bir fiil olduğundan dolayı bu fiile geçişlilik kazandırılması için herhangi bir 'hafi cerr'le birlikte kullanılmasına gerek yoktur. Dolayısıyla yukarıdaki açıklamada da, "nazar" fiilinin "beklemek" anlamında kullanılması durumunda "ila" ile birlikte kullanılmasına gerek kalmayacağına dikkat çekilmektedir. (Çeviren)

2) En'am Suresi: 103

3) A'raf Suresi: 143

İkinci ayeti kerime ile ilgili olarak da şu cevap verilebilir:

Aynı şekilde iki ayeti kerimenin ortaya koyduğu delillerin birleştirilmesi açısından burada kastedilen anlamın "sen beni dünyada göremeyeceksin" anlamı olduğunu söylemek gerekir. Çünkü bir şeyin olmayacağının bildirilmesi, onun yine ayeti kerimede bildirilen anlama uygun olarak sahih ve kesin rivayetlerle bildirilmiş (sabit) hadisi şeriflerde ifade edilen durumda ancak gerçekleşebileceğinin kabul edilmesini engellemez. Müslümlar yüce Allah'ın görülebileceğini bildiren rivayetleri sahabilerden ve tabiinlerden rivayetle hep kabul edegelmişlerdir. Bununla birlikte yüce Allah'ın görüleceğini (rü'yeti) inkar ederek, ümmetin geçmişine (selefe) muhalefet edenler de ortaya çıkmıştır."

Kurtubi de şöyle söylemiştir:

"Yüce Allah'ın görüleceğini inkar edenler bu konuda görülenin belli bir yapısının bulunması, karşı karşıya gelme, ışıkların görülen varlığı aydınlatması, uzaklık ve perde gibi aradaki engellerin kalkması gibi kendi zihinlerinde oluşturdukları bir takım akli şartlardan söz etmişlerdir. Ehli sünnet ise, bu konuda görülecek şeyin varolması dışında herhangi bir şart ileri sürmez. Ehli sünnete göre görme olayı, yüce Allah'ın görende yarattığı bir kavrayış (idrak) ile gerçekleşir. Bu kavrayış ile gören, görüleni görür, Ancak bu görme olayı, yerine göre belli şartlarda gerçekleşebilmektedir. Ama Allahu Teala istediği zaman bu şartları değiştirebilir. Doğru olanı ise yüce Allah bilmektedir."

Daha önce, yüce Allah'ın görülebileceğini bildiren bazı nasları vermiştik. Aşağıda bu konuyla ilgili daha başka nasları vereceğiz:

KONU İLE İLGİLİ RİVAYETLER

١٣٨١ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِاللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ، فَنَظَرَ إِلَى الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ، وَقَالَ: «إِنَّكُمْ سَتَرَوْنَ رَبَّكُمْ عَيَانًا، كَمَا تَرَوْنَ هٰذَا الْقَمَرَ، لاَتُضَامُّونَ فِي رُؤْيَتِهِ، فَإِنِ اسْتَطَعْتُمْ أَنْ لاَتُغْلَبُوا عَنْ صَلاَةٍ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا، فَافْعَلُوا»، ثُمَّ قَرَأَ: ﴿وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِ﴾.

1381- Buhari ve Müslim, Cerir bin Abdullah (r.a)'ın şöyle söylediğini ri-

1381-Buhari (8/597) 65-Kitabu't Tefsir. 1-"Rabbi'ini övgü ile tesbih et" ayeti kerimesi ile ilgili bab. Müslim (1/439) 5-Kitabu'l Mesacid. 37-Sabah ve ikindi namazlarının üstünlükleri babı. Ebu Davud (4/233) Kitabu's Sünne. Rü'yet (Yüce Allah'ı görme) babı. Tirmizi (4/687) 39-Kitabu Sıfati'l Cenne. 16-Şanı yüce olan Rabb'in görülmesi hakkında gelen rivayetler babı.

vayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s)'ın yanında bulunuyorduk. Ondördüncü gecesinde olan aya doğru baktı ve şöyle buyurdu:

"Siz şu ayı gördüğünüz gibi, Rabbinizi açıkça göreceksiniz. O'nu görmekte bir zorluk çekmeyecek, izdiham oluşturmayacaksınız. Eğer güneşin doğuşundan ve batışından önce namaz kılmaya gücünüz yeterse, buna devam edin." Resulullah (a.s) daha sonra şu ayeti kerimeyi okudu:

"Onların dediklerine sabret ve güneş doğmadan ve batmadan önce Rabbini övgü ile an (tesbih et)." (1)

١٣٨٢ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَتَانِي جِبْرِيلُ عليه السلام وَفِي يَدِهِ مِرْآةٌ بَيْضَاءُ فِيهَا نُكْتَةٌ سَوْدَاءُ، فَقُلْتُ: مَا هٰذِهِ يَا جِبْرِيلُ؟ قَالَ: هٰذِهِ الْجُمُعَةُ يَعْرِضُهَا عَلَيْكَ رَبُّكَ لِتَكُونَ لَكَ عِيدًا وَلِقَوْمِكَ مِنْ بَعْدِكَ، تَكُونُ أَنْتَ الْأَوَّلَ، وَتَكُونُ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى مِنْ بَعْدِكَ» قَالَ: «مَا لَنَا فِيهَا؟ قَالَ: لَكُمْ فِيهَا خَيْرٌ، لَكُمْ فِيهَا سَاعَةٌ مَنْ دَعَا رَبَّهُ فِيهَا بِخَيْرٍ هُوَ لَهُ قَسْمٌ إِلاَّ أَعْطَاهُ إِيَّاهُ، أَوْ لَيْسَ لَهُ بِقَسْمٍ إِلاَّ إِدَّخَرَ لَهُ مَا هُوَ أَعْظَمُ مِنْهُ، أَوْ تَعَوَّذَ فِيهَا مِنْ شَرٍّ هُوَ عَلَيْهِ مَكْتُوبٌ إِلاَّ أَعَاذَهُ مِنْ أَعْظَمَ مِنْهُ، قُلْتُ: مَا هٰذِهِ النُّكْتَةُ السَّوْدَاءُ فِيهَا؟ قَالَ: هِيَ السَّاعَةُ تَقُومُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، وَهُوَ سَيِّدُ الْأَيَّامِ عِنْدَنَا، وَنَحْنُ نَدْعُوهُ فِي الْآخِرَةِ: يَوْمَ الْمَزِيدِ» قَالَ: «قُلْتُ: لِمَ تَدْعُونَهُ يَوْمَ الْمَزِيدِ؟ قَالَ: إِنَّ رَبَّكَ عَزَّ وَجَلَّ إِتَّخَذَ فِي الْجَنَّةِ وَادِيًا أَفْيَحَ مِنْ مِسْكٍ أَبْيَضَ، فَإِذَا كَانَ يَوْمُ الْجُمُعَةِ نَزَلَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى مِنْ عِلِّيِّينَ عَلَى كُرْسِيِّهِ ثُمَّ حُفَّ الْكُرْسِيُّ بِمَنَابِرَ مِنْ نُورٍ، وَجَاءَ النَّبِيُّونَ حَتَّى يَجْلِسُوا عَلَيْهَا، ثُمَّ حُفَّ الْمَنَابِرُ بِكَرَاسِيَّ مِنْ ذَهَبٍ، ثُمَّ جَاءَ الصِّدِّيقُونَ وَالشُّهَدَاءُ حَتَّى يَجْلِسُوا عَلَيْهَا، ثُمَّ يَجِيءُ أَهْلُ الْجَنَّةِ حَتَّى يَجْلِسُوا عَلَى الْكَثِيبِ، فَيَتَجَلَّى لَهُمْ رَبُّهُمْ تَبَارَكَ وَتَعَالَى حَتَّى يَنْظُرُوا إِلَى وَجْهِهِ، وَهُوَ يَقُولُ: أَنَا الَّذِي صَدَقْتُكُمْ وَعْدِي، وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي، هٰذَا مَحَلُّ كَرَامَتِي فَسَلُونِي، فَيَسْأَلُونَهُ الرِّضَى، فَيَقُولُ عَزَّ وَجَلَّ: رِضَائِي أَحَلَّكُمْ دَارِي، وَأَنَالَكُمْ كَرَامَتِي، فَسَلُونِي

1) *Kaf Suresi: 39*

فَيَسْأَلُونَ حَتَّى تَنْتَهِيَ رَغْبَتُهُمْ، فَيُفْتَحُ لَهُمْ عِنْدَ ذٰلِكَ مَا لاَعَيْنٌ رَأَتْ، وَلاَ أُذُنٌ سَمِعَتْ، وَلاَ خَطَرَ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ إِلَى مِقْدَارِ مُنْصَرَفِ النَّاسِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، ثُمَّ يَصْعَدُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى عَلَى كُرْسِيِّهِ، فَيَصْعَدُ مَعَهُ الشُّهَدَاءُ وَالصِّدِّيقُونَ ــ أَحْسَبُهُ قَالَ ــ : وَيَرْجِعُ أَهْلُ الْغُرَفِ إِلَى غُرَفِهِمْ، دُرَّةٌ بَيْضَاءَ لاَ فَصْمَ فِيهَا وَلاَ قَصْمَ، أَوْ يَاقُوتَةٌ حَمْرَاءَ، أَوْ زَبَرْجَدَةٌ خَضْرَاءَ مِنْهَا غُرَفُهَا وَأَبْوَابُهَا، مُطَّرِدَةٌ فِيهَا أَنْهَارُهَا، مُتَدَلِّيَةٌ فِيهَا ثِمَارُهَا، فِيهَا أَزْوَاجُهَا وَخَدَمُهَا فَلَيْسُوا إِلَى شَيْءٍ أَحْوَجَ مِنْهُمْ إِلَى يَوْمِ الْجُمُعَةِ لِيَزْدَادُوا فِيهِ كَرَامَةً، وَلِيَزْدَادُوا فِيهِ نَظَرًا إِلَى وَجْهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى، وَلِذٰلِكَ دُعِيَ يَوْمَ الْمَزِيدِ».

1382- Taberani, Enes bin Malik (r.a)'ten rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Cibril (a.s), elinde, üzerinde siyah bir nokta bulunan beyaz bir ayna ile birlikte geldi. "Bu nedir, ey Cibril?" diye sordum.

"Bu Rabbinin senin ve senden sonra da toplumunun (ümmetinin) bayramı olmak üzere sana arzettiği cuma günüdür. Sen ilk olacaksın, yahudiler ve hıristiyanlar ise senden sonra olacaklardır." diye cevap verdi. "Bizim için bunda ne vardır?" dedim. Şöyle cevap verdi:

"Sizin için bunda hayır vardır. O günün içinde öyle bir an vardır ki, bir kimse o anda Rabbine iyilikle dua ederse ve istediği şey kendisi için takdir edilmiş ise (kendisinin dünyadaki kaderine göre ise) onu kendisine mutlaka verir. Eğer takdirinde yok ise o zaman da, yüce Allah onun için istediğinden daha büyük bir ecir saklar. Yine o anda, kendisi için kesin takdir edilmiş şeylerden olmayan bir fena durumdan Allah'a sığınırsa, Allah onu, o şeyden mutlaka korur. Aksi halde onu daha büyük bir fenalıktan korur." Ben: "İçinizdeki şu siyah nokta nedir?" diye sordum.

"O, cuma günün içinde bulunan söz konusu andır. Cuma günü, günlerin efen-

---

1382-Mecmau'z Zevaid (10/421) Müellif bu hadisle ilgili olarak şöyle bir açıklamada bulunmuştur: "Bunu Bezzar rivayet etmiştir. Taberani de, bunun bir benzerini Mu'cemu'l Evsat'ta rivayet etmiştir. Ebu Ya'la da özet olarak rivayet etmiştir. Ebu Ya'la'nın ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir. Taberani'nin iki isnadından birindeki ravilerin, Abdurrahman bin Sabit bin Sevban dışında kalanları, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir. Bir çok kimse bu kişiyi sika görmüşse de, zayıf olduğunu söyleyenler de vardır. Bezzar'ın isnadı hakkında bazı ihtilaflar bulunmaktadır."

disidir. Biz onu ahirette, "fazlalık günü (yevmu'l-mezid)' olarak adlandırırız" dedi. "Siz onu neden fazlalık günü olarak adlandırırsınız?" diye sordum. O da şöyle cevap verdi:

"Şanı yüce olan Rabbin cennette miskten daha hoş ve geniş, beyaz bir vadi yarattı. Cuma günü olunca şanı yüce olan Rabbin iliyyin'de Kürsi'sine iner. Kürsi'sinin etrafı nurdan minberlerle çevrilir. Peygamberler gelerek bu minberlerin üzerlerine otururlar. Sonra bu minberlerin etrafına da nurdan kürsiler konulur. Daha sonra cennetlikler gelerek tepenin üzerine otururlar. Bu sırada şanı yüce olan Rabbleri kendilerine tecelli eder ve onlar da Rabblerinin yüzüne bakarlar. Rabbleri kendilerine şöyle buyurur:

"Ben, size verdiği sözünü yerine getirmiş ve nimetini tamamlamış olanım. Bu yer benim lütuf yerimdir Benden istekte bulunun." Onlar da, yüce Allah'tan rızasını (razılığını) isterler. Yüce Allah da:

"Sizden razı olmam, sizin benim yurduma yerleştirilmenizi sağladı ve size lütfumu ulaştırdı" diye buyurur. Daha sonra onlar, artık herhangi bir istekte bulunma ihtiyacı duymayacak duruma gelinceye kadar isteklerini söylerler. O anda önlerine, hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın duymadığı, hiçbir insanın aklına gelmemiş nimetler çıkar. Daha sonra şanı yüce olan Allah, yeniden kürsisine yükselir. O'nunla birlikte şehitler ve sıddıklar (çoğu doğru insanlar) da yükselirler. -Sanıyorum burada şöyle söyledi: "Cennetlikler de adalarına dönerler-" Odaları, içinde herhangi bir kırıklık ve çatlaklık bulunmayan incilerdendir. Yahut kırmızı yakuttan veya yeşil zeberceddendir. Odaları ve odalarının kapıları bundandır. Irmakları, onların içinden akıp gider. Meyvaları içine doğru uzanır. Hanımları ve hizmetçileri buraların içindedirler. Cennetlikler de, cuma gününe duydukları kadar hiçbir şeye ihtiyaç duymazlar. Bu güne ulaşmayı, üzerlerindeki lütfun artması ve şanı yüce olan Rabblerinin yüzüne daha çok bakabilmek için arzularlar. İşte bu yüzden o gün, fazlalık günü (yevmu'l-mezid) olarak adlandırılmıştır."

١٣٨٣ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ صُهَيْبٍ الرُّومِي رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِذَا دَخَلَ أَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ، يَقُولُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: تُرِيدُونَ شَيْئًا أَزِيدُكُمْ؟ فَيَقُولُونَ: أَلَمْ تُبَيِّضْ وُجُوهَنَا؟ أَلَمْ تُدْخِلْنَا الْجَنَّةَ وَتُنَجِّنَا مِنَ النَّارِ؟» قَالَ: «فَيَكْشِفُ الْحِجَابَ، فَمَا أُعْطُوا شَيْئًا أَحَبَّ إِلَيْهِمْ مِنَ النَّظَرِ إِلَى رَبِّهِمْ تَبَارَكَ وَتَعَالَى» زَادَ فِي رِوَايَةٍ: ثُمَّ تَلاَ هَذِهِ الآيَةَ: ﴿لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَى وَزِيَادَةٌ﴾.

1383- Müslim, Suheyb Rumi (r.a)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Cennetlikler cennete girdiklerinde şanı yüce olan Allah: "Artırmamı istediğiniz bir şey var mı?" diye buyurur. Onlar:

"Sen bizim yüzlerimizi ağartmamış mıydın, bizi cennete sokmamış mıydın, cehennemden kurtarmamış mıydın?" derler. Sonra perde kaldırılır. Onlara şanı yüce olan Rabblerini görmekten daha sevimli bir nimet verilmiş değildir."

Bir rivayette, Resulullah (a.s)'ın bunu söyledikten sonra şu ayeti kerimeyi okuduğu bildirilmiştir:

"Güzel davrananlara daha güzel karşılık ve fazlası vardır." (1)

١٣٨٤ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّاسَ قَالُوا: يَارَسُولَ اللّٰهِ! هَلْ نَرَى رَبَّنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ: «هَلْ تُضَارُّونَ فِي الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ؟»، قَالُوا: لاَ، يَارَسُولَ اللّٰهِ، قَالَ: «فَهَلْ تُضَارُّونَ فِي الشَّمْسِ لَيْسَ دُونَهَا سَحَابٌ؟» قَالُوا: لاَ، يَارَسُولَ اللّٰهِ، قَالَ: «فَاِنَّكُمْ تَرَوْنَهُ كَذٰلِكَ يَجْمَعُ اللّٰهُ النَّاسَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَيَقُولُ مَنْ كَانَ يَعْبُدُ شَيْئًا فَلْيَتَّبِعْهُ فَيَتَّبِعُ مَنْ كَانَ يَعْبُدُ الشَّمْسَ الشَّمْسَ، وَيَتَّبِعُ مَنْ كَانَ يَعْبُدُ الْقَمَرَ الْقَمَرَ، وَيَتَّبِعُ مَنْ كَانَ يَعْبُدُ الطَّوَاغِيتَ الطَّوَاغِيتَ، وَتَبْقَى هٰذِهِ الْاُمَّةُ فِيهَا شَافِعُوهَا، اَوْ مُنَافِقُوهَا، ــ شَكَّ اِبْرَاهِيمُ ــ فَيَاْتِيهِمُ اللّٰهُ فَيَقُولُ: اَنَا رَبُّكُمْ، فَيَقُولُونَ: هٰذَا مَكَانُنَا حَتَّى يَاْتِيَنَا رَبُّنَا فَاِذَا جَاءَ رَبُّنَا عَرَفْنَاهُ، فَيَاْتِيهِمُ اللّٰهُ فِي صُورَتِهِ الَّتِي يَعْرِفُونَ، فَيَقُولُ: اَنَا رَبُّكُمْ، فَيَقُولُونَ اَنْتَ رَبُّنَا فَيَتَّبِعُونَهُ، وَيَضْرِبُ الصِّرَاطَ بَيْنَ ظَهْرَيْ جَهَنَّمَ، فَاَكُونُ اَنَا وَاُمَّتِي اَوَّلَ مَنْ يُجِيزُهَا، وَلاَ يَتَكَلَّمُ يَوْمَئِذٍ اِلاَّ الرُّسُلُ وَدَعْوَى الرُّسُلِ يَوْمَئِذٍ: اَللّٰهُمَّ سَلِّمْ سَلِّمْ ...».

1384- Buhari ve Müslim, Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet etmişlerdir:

1383-Müslim (1/163) 1-Kitabu'l İman. 80-Mü'minlerin ahirette şanı yüce olan Rabb'lerini göreceklerinin kesinliği ile ilgili bab. Tirmizi (4/687) 39-Kitabu Sıfati'l Cenne. 16-Şanı yüce olan Rabb'in görülmesi konusunda gelen rivayetler babı.

1384-Buhari (13/419) 97-Kitabu't Tevhid. 24-Yüce Allah'ın: "O gün bazı yüzler parlak olacak, Rabblerine bakacaklardır" sözü ile ilgili bab. Müslim (1/163) 1-Kitabu'l İman. 81-Rü'yet (yüce Allah'ı görme) yolunun bilinmesi babı. Buradaki kısım uzun bir hadisin içinde, belli bir bölüm olarak verilmektedir.

1) Yunus Suresi: 26

"İnsanlar: "Ey Allah'ın Resulü, kıyamet gününde Rabbimizi görebilecek miyiz?" diye sordular. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Ondördüncü gecesindeki ayı görmekte zorluk çekiyor musunuz?" İnsanlar: "Hayır, ey Allah'ın Resulü!" dediler. Daha sonra Resulullah (a.s):

"Önünde bulut bulunmadığı zaman güneşi görmekte zorluk çekiyor musunuz?" diye sordu. İnsanlar yine:

"Hayır, ey Allah'ın Resulü!" dediler. Bunun üzerine Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"İşte siz de, yüce Allah'ı böyle göreceksiniz. Yüce Allah, kıyamet gününde insanları bir araya getirip "Herkes neye ibadet ediyor idiyse, onun peşinden gitsin" diye buyurur. Bunun üzerine güneşe tapanlar güneşin, aya topanlar ayın, tağutlara tapanlar da tağutların peşlerine takılırlar. Ortada sadece, şefaatçileri -veya münafıkları-da içlerinde olmak üzere bu ümmet kalır. (Burada tereddüt eden, yani Resulullah (a.s)'ın "şefaatçileri" mi, yoksa "münafıkları" mı dediği konusunda tereddüde düşen, hadisin ravilerinden İbrahim'dir). Sonra yüce Allah gelerek: "Sizin Rabbiniz benim" diye buyurur. Onlar:

"Rabbimiz gelinceye kadar biz bu yerimizden ayrılmayız, Rabbimiz geldiğinde biz O'nu tanırız" derler. Daha sonra yüce Allah onlara, kendisini tanıdıkları bir suretle tecelli eder ve: "Ben sizin Rabbinizim" diye buyurur. Onlar da O'nu tanırlar ve kendisine uyarlar. Daha sonra (Yüce Allah), cehennemin üzerine Sırat'ı koyar. Ben ve ümmetim buranın üzerinden ilk geçenler oluruz. O gün, peygamberlerin dışında kimse konuşamaz. Peygamberlerin çağrıları ise "Ey Allah'ım kurtar, kurtar (selamete) eriştir" şeklindedir."

Bir Açıklama

Mü'minlerin yüce Allah'ı görecekleri kesindir. Görme olayı, kıyamet gününün değişik dönemlerinde (mevkiflerinde) gerçekleşecektir. Bunun yanısıra bazı mü'minlerin yüce Allah'ı Berzah aleminde de görebilecekleri bildirilmiştir. Sahih bir hadisi şerifte bildirildiğine göre yüce Allah, Hz. Cabir (r.a)'in babası ile şehit olmasından sonra açıkça yani arada bir perde bulunmaksızın konuşmuştur.

Hattabi, yüce Allah'ın kıyamet gününün değişik safhalarında görülmesi ile ilgili olarak şöyle söylemiştir:

"Yukarıdaki hadisi şerifte anlatılan olayda işaret edilen görme olayı, yüce Allah'ın cennette sevdiklerine bir lütfu olarak gerçekleşecek olan görme olayından farklıdır. Yukarıdaki hadiste işaret edilen görme (rü'yet) olayı, sadece bir imtihandan ibaret olacaktır. En doğrusunu ise ancak yüce Allah bilir."

١٣٨٥ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قُلْنَا: يَارَسُولَ اللَّهِ! هَلْ نَرَى رَبَّنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟ قَالَ: «هَلْ تُضَارُّونَ فِي رُؤْيَةِ الشَّمْسِ وَالْقَمَرِ إِذَا كَانَتْ صَحْوًا؟» قُلْنَا: لاَ، قَالَ: «فَإِنَّكُمْ لاَتُضَارُّونَ فِي رُؤْيَةِ رَبِّكُمْ يَوْمَئِذٍ إِلاَّ كَمَا تُضَارُّونَ فِي رُؤْيَتِهِمَا»، ثُمَّ قَالَ: «يُنَادِي مُنَادٍ لِيَذْهَبْ كُلُّ قَوْمٍ إِلَى مَا كَانُوا يَعْبُدُونَ فَيَذْهَبُ أَصْحَابُ الصَّلِيبِ مَعَ صَلِيبِهِمْ، وَأَصْحَابُ الْأَوْثَانِ مَعَ أَوْثَانِهِمْ وَاصْحَابُ كُلِّ آلِهَةٍ مَعَ آلِهَتِهِمْ، حَتَّى يَبْقَى مَنْ كَانَ يَعْبُدُ اللَّهَ مِنْ بَرٍّ أَوْ فَاجِرٍ وَغُبَرَاتٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ، ثُمَّ يُؤْتَى بِجَهَنَّمَ تعرضُ كَأَنَّهَا سَرَابٌ، فَيُقَالُ لِلْيَهُودِ: مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ؟ قَالُوا: كُنَّا نَعْبُدُ عُزَيْرًا ابْنَ اللَّهِ، فَيُقَالُ: كَذَبْتُمْ لَمْ يَكُنْ لِلَّهِ صَاحِبَةٌ وَلاَ وَلَدٌ فَمَا تُرِيدُونَ؟ قَالُوا: نُرِيدُ أَنْ تَسْقِيَنَا، فَيُقَالُ: اشْرَبُوا فَيَتَسَاقَطُونَ فِي جَهَنَّمَ، ثُمَّ يُقَالُ لِلنَّصَارَى: مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ؟ فَيَقُولُونَ: كُنَّا نَعْبُدُ الْمَسِيحَ ابْنَ اللَّهِ، فَيُقَالُ كَذَبْتُمْ لَمْ يَكُنْ لِلَّهِ صَاحِبَةٌ وَلاَ وَلَدٌ، فَمَا تُرِيدُونَ فَيَقُولُونَ نُرِيدُ أَنْ تَسْقِيَنَا، فَيُقَالُ: اشْرَبُوا فَيَتَسَاقَطُونَ حَتَّى يَبْقَى مَنْ كَانَ يَعْبُدُ اللَّهَ مِنْ بَرٍّ أَوْ فَاجِرٍ، فَيُقَالُ لَهُمْ: مَا يَحْبِسُكُمْ وَقَدْ ذَهَبَ النَّاسُ؟ فَيَقُولُونَ: فَارَقْنَاهُمْ وَنَحْنُ أَحْوَجُ مِنَّا إِلَيْهِ الْيَوْمَ، وَإِنَّا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِي: لِيُلْحِقَ كُلُّ قَوْمٍ بِمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ وَإِنَّمَا نَنْتَظِرُ رَبَّنَا». قَالَ: «فَيَأْتِيهِمُ الْجَبَّارُ فِي صُورَةٍ غَيْرِ صُورَتِهِ الَّتِي رَأَوْهُ فِيهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ، فَيَقُولُ: أَنَا رَبُّكُمْ، فَيَقُولُونَ: أَنْتَ رَبُّنَا، فَلاَ يُكَلِّمُهُ إِلاَّ الْأَنْبِيَاءُ، فَيَقُولُ: هَلْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُ آيَةٌ تَعْرِفُونَهُ؟ فَيَقُولُونَ: السَّاقُ، فَيَكْشِفُ عَنْ سَاقِهِ، فَيَسْجُدُ لَهُ كُلُّ مُؤْمِنٍ، وَيَبْقَى مَنْ كَانَ يَسْجُدُ لِلَّهِ رِيَاءً وَسُمْعَةً فَيَذْهَبُ كَيْمَا يَسْجُدَ فَيَعُودُ ظَهْرُهُ طَبَقًا وَاحِدًا ...».

1385- Buhari ve Müslim, Ebu Said el-Hudri (r.a)'den rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s)'a: "Ey Allah'ın Resulü! Kıyamet gününde Rabbimizi görecek miyiz?" diye sorduk. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

1385-Buhari (13/420) 97-Kitabu't Tevhid. 24-Yüce Allah'ın "O gün bazı yüzler parlak olacaktır" sözü ile ilgili bab. Müslim (1/163) 1-Kitabu'l İman. 81-Rü'yet (yüce Allah'ı görme) yolunun bilinmesi babı. Buradaki kısım uzun bir hadisin içinde. belli bir bölüm olarak verilmektedir.

"Havanın açık olduğu zamanda güneşi ve ayı görmekte zorlanıyor musunuz?" Biz "Hayır" dedik. Bunu üzerine şöyle buyurdu:

"Siz nasıl ayı ve güneşi görmekte zorlanmıyorsanız, o gün de Rabbinizi görmekte zorlanmayacaksınız." Sonra şöyle buyurdu:

"Bir seslenici, "Her topluluk kulluk ettiği şeyin ardından gitsin" diye seslenir. Bunun üzerine haçlılar; haçın peşine takılırlar. Puta tapanlar; putların peşine takılırlar. Allah'tan başka kendilerine ilah edinenlerin hepsi taptıkları şeylerin peşlerine takılırlar. Sonra iyileriyle, günahkarlarıyla Allah'a kulluk edenler ve ehli kitaptan geriye bırakılanlar kalırlar. Sonra cehennem getirilip adeta bir serap gibi arzedilir. Yahudilere; "Siz neye tapıyordunuz?" denilir. Onlar: "Biz Allah'ın oğlu Üzeyr'e tapıyorduk" derler. Onlara: "Yalan söylediniz, Allah'ın ne bir eşi, ne de çocuğu oldu" denilir. Ve "Siz ne istiyorsunuz?" diye sorulur. Onlar: "Bizi sulamanı istiyoruz" derler. "İçiniz" denilir ve bu söz üzerine yahudiler birbirlerinin ardından cehenneme dökülürler.

Sonra hıristiyanlara "Siz neye tapıyordunuz?" diye sorulur. Onlar: "Allah'ın oğlu Mesih'e tapıyorduk" derler. Onlara da: "Yalan söylediniz, Allah'ın ne eşi, ne de çocuğu oldu denilir" Ve "Siz ne istiyorsunuz?" diye sorulur. Onlar: "Bizi sulamanı istiyoruz" derler. "İçiniz" denilir ve hıristiyanlar da birbirlerinin ardından cehenneme dökülürler.

Geriye sadece, iyi olsun, günahkar olsun; yalnız Allah'a kulluk edenler kalırlar. Onlara "İnsanlar gitti; sizi tutan nedir?" denilir. Onlar: "Biz onları bugünkünden daha çok kendilerine ihtiyacımız olduğu günde bıraktık. Kendilerinden ayrıldık. Ayrıca biz bir seslenicinin (münadinin) "Her topluluk kime kulluk ediyor idiyse, ona uysun" dediğini duyduk. Biz Rabbimizi bekliyoruz" derler. Şanı yüce olan Allah onlara, ilk keresinde gördüklerinden farklı bir surette tecelli eder ve "Ben sizin Rabbinizim" diye buyurur. Onlar da "Sen bizim Rabbimizsin" derler. Onunla sadece peygamberler konuşurlar. Yüce Allah "Sizinle Rabbimiz arasında onu tanımanıza yardımcı olacak bir deliliniz var mıdır?" diye buyurur. Onlar "Baldır (Sak)" derler. Baldırını (sakını) gösterir. Her mü'min ona secde eder. Allah'a gösteriş ve duyurmak için secde edenler ise, sırtları tek bir tabaka (bütün) halde olarak öylece kalırlar."

ÖLÜMÜN KESİLMESİ İLE İLGİLİ RİVAYETLER

١٣٨٦ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «يُؤْتَى بِالْمَوْتِ كَهَيْئَةِ كَبْشٍ أَمْلَحَ، فَيُنَادِي مُنَادٍ: يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ، فَيَشْرَئِبُّونَ وَيَنْظُرُونَ، فَيَقُولُ لَهُمْ: هَلْ تَعْرِفُونَ هٰذَا؟ فَيَقُولُونَ: نَعَمْ، هٰذَا الْمَوْتُ، وَكُلُّهُمْ

قَدْ رَآهُ، ثُمَّ يُنَادِي مُنَادٍ: يَا أَهْلَ النَّارِ، فَيَشْرَئِبُّونَ وَيَنْظُرُونَ، فَيَقُولُ لَهُمْ: هَلْ تَعْرِفُونَ هٰذَا؟ فَيَقُولُونَ: نَعَمْ، هٰذَا الْمَوْتُ وَكُلُّهُمْ قَدْ رَآهُ، فَيُذْبَحُ بَيْنَ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ، ثُمَّ يَقُولُ: يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ خُلُودٌ فَلاَ مَوْتَ، وَيَا أَهْلَ النَّارِ خُلُودٌ فَلاَ مَوْتَ»، ثُمَّ قَرَأَ: ﴿وَأَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ إِذْ قُضِيَ الْأَمْرُ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ وَهُمْ لاَيُؤْمِنُونَ﴾. وَأَشَارَ بِيَدِهِ إِلَى الدُّنْيَا.

1386- Buhari ve Müslim, Ebu Said el-Hudri (r.a)'den rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"(Kıyamet gününde) ölüm, boz renkli bir koç şeklinde getirilir. Sonra bir seslenici; "Ey cennetlikler!" diye seslenir. Cennetlikler ona doğru yönelip dikkatlice bakarlar. Sonra bu seslenici (münadi): "Bunu tanıyor musunuz?" diye sorar. Onlar: "Evet. Bu ölümdür" derler. Tümü onu görmüş olur.

Ardından yine seslenici: "Ey cehennemlikler!" diye seslenir. Cehennemlikler ona doğru yönelip dikkatlice bakarlar. Sonra bu seslenici (münadi): "Bunu tanıyor musunuz?" diye sorar. Onlar: "Evet. Bu ölümdür" derler. Tümü onu görmüş olur.

Daha sonra ölüm, cennet ile cehennem arasında kesilir. Sonra seslenici: "Ey cennetlikler! Artık sonsuzsunuz, size ölüm yok ve ey cehennemlikler artık sonsuzsunuz size de ölüm yok" diye seslenir." Resulullah (a.s) daha sonra şu ayeti kerimeyi okudu:

"Ey Muhammed! Hala gaflet içinde bulunanları ve hala iman etmeyenleri; onları işin bitmiş olacağı o hasret günü ile uyar."(1) Bunu okurken de eliyle dünyaya işaret etti."

Bu hadisi Tirmizi de rivayet etmiştir. Tirmizi'nin rivayetinde Resulullah (a.s)'ın şöyle buyurduğu bildirilmektedir:

"Kıyamet günü olduğunda, ölüm boz renkli bir koç şeklinde getirilip cennet ile cehennem arasında durdurulur. Onlar (yani cennetlikler ve cehennemlikler) bakarlarken ölüm burada kesilir. Eğer bir kimse sevinçten ölecek olsaydı, cennetlikler ölürlerdi; yine bir kimse üzüntüden ölecek olsaydı cehennemlikler ölürlerdi." (2)

1386-Buhari (8/428) 65-Kitabu't Tefsir. 1-"Onları hasret günü ile uyar" sözü ile ilgili bab. Müslim (4/2188) 51-Kitabu'l Cenne. 13-Cehenneme zorbaların gireceği ile ilgili bab.

1) Meryem Suresi: 38

2) Tirmizi (5/315) 48-Kitabu't Tefsir. 20-Meryem suresi babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, sahih olduğunu söylemiştir.

١٣٨٧ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ : «إِذَا صَارَ أَهْلُ الْجَنَّةِ إِلَى الْجَنَّةِ، وَأَهْلُ النَّارِ إِلَى النَّارِ: جِيءَ بِالْمَوْتِ، حَتَّى يُجْعَلَ بَيْنَ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ، فَيُذْبَحَ، ثُمَّ يُنَادِي مُنَادٍ: يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ لاَمَوْتَ، يَا أَهْلَ النَّارِ لاَمَوْتَ، فَيَزْدَادُ أَهْلُ الْجَنَّةِ فَرَحًا إِلَى فَرَحِهِمْ، وَأَهْلُ النَّارِ حُزْنًا إِلَى حُزْنِهِمْ».

1387- Buhari ve Müslim, Abdullah bin Ömer (r.a)'den rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Cennetlikler cennete, cehennemlikler de cehenneme girdiklerinde, ölüm getirilip cennet ile cehennemin arasına konularak kesilir. Sonra bir seslenici:

"Ey cennetlikler, artık ölüm yoktur ve ey cehennemlikler artık ölüm yoktur" diye seslenir. Böylece cennetliklerin sevinç üzerine sevinçleri artar, cehennemliklerin de üzüntü üzerine üzüntüleri artar."

Bir rivayette de Resulullah (a.s)'ın şöyle buyurduğu bildirilmiştir:

"Yüce Allah, cennetlikleri cennete, cehennemlikleri de cehenneme koyar. Sonra aralarında bir seslenici durup;

"Ey cennetlikler, artık ölüm yoktur ve ey cehennemlikler, artık ölüm yoktur. Herkes bulunduğu yerde ölümsüzdür" diye seslenir." (1)

١٣٨٨ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ : «آتِي بَابَ الْجَنَّةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَأَسْتَفْتِحُ، فَيَقُولُ الْخَازِنُ: مَنْ أَنْتَ؟ فَأَقُولُ: مُحَمَّدٌ، فَيَقُولُ: بِكَ أُمِرْتُ أَنْ لاَ أَفْتَحَ لأَحَدٍ قَبْلَكَ».

1388- Müslim, Enes bin Malik (r.a)'ten rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kıyamet günü, cennetin kapısının önüne gelerek açılmasını isterim. Oranın bekçisi: "Sen kimsin?" diye sorar. Ben: "Muhammed'im" derim. Bunun üzerine bekçi: "Bu kapıyı senden önce kimseye açmamakla emrolundum" der."

1387-Buhari (11/415) 81-Kitabu'r Rikak. 51-Cennet ve cehennemin özelliği ile ilgili bab. Müslim (4/2189) 13-Cehenneme zorbaların gireceği ile ilgili bab.

1388-Müslim (1/188) 1-Kitabu'l İman. 85-Resulullah (a.s)'ın "Ben şefaatte bulunacak olanların ilkiyim" sözü ile ilgili bab.

1) Müslim, aynı yer.

١٣٨٩ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ لأَهْلِ الْجَنَّةِ: يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ، فَيَقُولُونَ: لَبَّيْكَ رَبَّنَا وَسَعْدَيْكَ، وَالْخَيْرُ فِي يَدَيْكَ، فَيَقُولُ: هَلْ رَضِيتُمْ؟ فَيَقُولُونَ: وَمَالَنَا لاَنَرْضَى يَا رَبَّنَا وَقَدْ أَعْطَيْتَنَا مَا لَمْ تُعْطِ أَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ؟ فَيَقُولُ: أَلاَ أُعْطِيكُمْ أَفْضَلَ مِنْ ذَلِكَ؟ فَيَقُولُونَ: وَأَيُّ شَيْءٍ أَفْضَلُ؟ فَيَقُولُ: أُحِلُّ عَلَيْكُمْ رِضْوَانِي، فَلاَ أَسْخَطُ عَلَيْكُمْ بَعْدَهُ أَبَدًا».

1389- Buhari ve Müslim, Ebu Said el-Hudri (r.a)'den rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Şanı yüce olan Allah cennetliklere "Ey cennetlikler!" diye seslenir. Onlar: "Emret, ey Rabbimiz ve buyur! İyilik tümüyle senin elindedir" derler. Yüce Allah: "Memnun oldunuz mu?" diye buyurur. Onlar:

"Niçin memnun olmayacak mışız, ey Rabbimiz? Yaratıklarından hiç kimseye vermediğini bize verdin!" derler. Yüce Allah: "Size bundan daha üstününü vereyim mi?" diye buyurur. Onlar:

"Bundan üstün ne olabilir?" diye sorarlar. Yüce Allah: "Sizin için razılığımı bildiririm. Artık bundan sonra size asla kızmam" diye buyurur."

١٣٩٠ــ رَوَى أَبُو يَعْلَى عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «سَأَلْتُ رَبِّي الأَهِينَ مِنْ ذُرِّيَةِ الْبَشَرِ أَنْ لاَيُعَذِّبَهُمْ فَأَعْطَانِيَهُمْ».

1390- Ebu Ya'la, Enes bin Malik (r.a)'ten rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

1389-Buhari (11/415) 81-Kitabu'r Rikak. 51-Cennet ve cehennemin özelliği ile ilgili bab. Müslim (4/2176) 51-Kitabu'l Cenne. 2-Yüce Allah'ın razılığını vermesi babı. Tirmizi (4/689) 39-Kitabu Sıfati'l Cenne. 18-Suveyd bin Nasr'ın rivayeti babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, sahih olduğunu söylemiştir.

1390-Mecmau'z Zevaid (7/219) Müellif bu hadis hakkında şöyle bir açıklamada bulunmuştur: "Bunu Ebu Ya'la, değişik tarıklarla ve değişik ravilerden rivayet etmiştir. Bunların birinin, Abdurrahman bin Mutevekkil dışında kalan ravileri, Sahih'te isimleri geçen ravilerdir. Söz konusu kişi ise sikadır. Onun bu rivayetinde geçen ifade ise şöyledir: "Allah'tan, insanlık soyundan kasıtsız günah işleyenleri istedim. O da verdi."

"Rabb'imden, insanların farkında olmadan günah işleyenlerine (1) azap etmemesini istedim, Rabb'im de bu isteğimi kabul etti."

١٣٩١ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ مُطَرِّفٍ قَالَ: قَالَ لِي عِمْرَانُ: إِنِّي لأُحَدِّثُكَ بِالْحَدِيثِ الْيَوْمَ لَعَلَّ اللَّهَ يَنْفَعُكَ بِهِ بَعْدَ الْيَوْمِ: إِعْلَمْ إِنَّ خِيَارَ عِبَادِ اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْحَمَّادُونَ.

1391- Ahmed, Mutarraf (r.a)'ın şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Imran bana şöyle söyledi:

"Bugün sana bir hadis bildireceğim, inşallah yüce Allah sana bununla bir yarar sağlayacaktır:

"Bil ki, kıyamet gününde Allah'ın kullarının en seçkinleri, çokça hamdedenlerdir."

١٣٩٢ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ أَبِي التَّيَّاحِ قَالَ: كَانَ لِمُطَرِّفِ بْنِ عَبْدِاللَّهِ بْنِ الشِّخِّيرِ امْرَأَتَانِ، فَخَرَجَ مِنْ عِنْدِ إِحْدَاهُمَا، فَلَمَّا رَجَعَ قَالَتْ لَهُ: أَتَيْتَ مِنْ عِنْدِ فُلاَنَةَ؟ قَالَ: أَتَيْتُ مِنْ عِنْدِ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ، فَحَدَّثَنَا: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِنَّ أَقَلَّ سَاكِنِي الْجَنَّةِ النِّسَاءُ».

1392- Müslim, Ebu Teyyah (r.a)'ın şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Mutarraf bin Abdullah bin Şuhayr'ın iki hanımı vardı. Bunlardan birininyanından çıktı. Geri döndüğünde kadın:

"Sen filanca kadının yanından mı geliyorsun?" diye sordu. Mutarraf da şöyle söyledi:

"İmran bin Husayn'ın yanından geliyorum. O Resulullah (a.s)'ın şöyle bu-

---

1391-Ahmed (4/434) Mecmau'z Zevaid (10/95) Müellif: "Bunu Ahmed mevkuf olarak rivayet etmiştir. Hadis bu haliyle merfuya yakın durumdadır. Ravileri ise, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir" demiştir.

1392-Müslim (4/2097) 48-Kitabu'z Zikr ve'd Dua. 26-Cennetliklerin çoğunun fakirler olacağı babı.

1) Bizim burada "insanların farkında olmadan günah işleyenleri" şeklinde tercüme ettiğimiz ve hadisin metninde "lahin" diye geçen kelime hakkında şöyle bir açıklamada bulunulmaktadır: "Bunların gafil, işlediğinin farkında olmayan kimseler oldukları söylenmiştir. Yine bu kelime ile kastedilen kişilerin günahı kasıtsız olarak ve yanılarak yahut unutarak işlemiş kimseler oldukları da söylenmiştir. Bir başka açıklamaya göre ise bunlar herhangi bir günah işlememiş olan kimselerdir."

yurduğunu bildirdi:

"Cennete yerleşenlerin azınlığını, kadınlar oluşturmaktadır."

١٣٩٣ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «لاَيَدْخُلُ الْجَنَّةَ بَخِيلٌ وَلاَ خَبٌّ وَلاَ خَائِنٌ وَلاَ سَيِّئُ الْمَلَكَةِ، وَأَوَّلُ مَنْ يَقْرَعُ بَابَ الْجَنَّةِ الْمَمْلُوكُونَ إِذَا أَحْسَنُوا فِيمَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، وَفِيمَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ مَوَالِيهِمْ».

1393- Ahmed, Hz. Ebu Bekir Sıddık (r.a)'tan rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Cennete cimri insan, aldatıcı, hain ve kötü huylu (yahut kölerine ve elinin altındaki insanlara kötü davranan) kimse giremez. Kendileri ile yüce Allah arasındaki görevleri, güzelci yerine getirmeleri (Allah'a karşı görevlerini hakkıyla yerine getirmeleri) yine sahipleri ile aralarındaki ilişkileri güzelce yürütmeleri durumunda, cennetin kapısını ilk çalacak olanlar kölelerdir."

١٣٩٤ــ رَوَى التِّرْمِذِيُّ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «عُرِضَ عَلَيَّ أَوَّلُ ثَلاَثَةٍ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ: شَهِيدٌ، وَعَفِيفٌ مُتَعَفِّفٌ، وَعَبْدٌ أَحْسَنَ عِبَادَةَ اللَّهِ وَنَصَحَ لِمَوَالِيهِ».

1394- Tirmizi, Ebu Hureyre (r.a)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Bana cennete ilk girecek olan üç kişi arzedildi. Bunlar: Şehit, iffetli terbiyeli kişi ve Allah'a karşı kulluğunu güzelce yerine getiren, sahibi hakkında da iyilik düşünen köledir."

1393-Ahmed (1/4) Tirmizi (4/343) 28-Kitabu'l Birr ve's Sıla. 41-Cimri kişi hakkında gelen rivayetler babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, garib olduğunu söylemiştir. Mecmau'z Zevaid (10/411) Müellif: "Bunu Tirmizi ve İbni Mace muhtasar olarak (daha kısa bir şekilde) rivayet etmiştir. Yine Ahmed ve Ebu Ya'la da rivayet etmişlerdir. Tirmizi bu rivayet isnadını hasen görmüştür" demiştir.

1394-Tirmizi (4/176) 23-Kitabu Fedaili'l Cihad. 13-Şehitlerin alacakları sevaplar hakkında gelen rivayetler babı. Tirmizi'nin, Sünen-i Tirmizi olarak bilinen Camiu's Sahih'inin tahkikçisi: "Bunu aynı zamanda, Ahmed Müsned'de, Hakim Müstedrek'te ve Beyhaki Sünen'de rivayet etmiştir" diye söylemiştir.

١٣٩٥ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ طَرِيفٍ أَبِي تَمِيمَةَ قَالَ: شَهِدْتُ صَفْوَانَ وَجُنْدُبًا وَأَصْحَابَهُ وَهُوَ يُوصِيهِمْ فَقَالُوا: هَلْ سَمِعْتَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ شَيْئًا؟ قَالَ: سَمِعْتُهُ يَقُولُ: «مَنْ سَمَّعَ سَمَّعَ اللَّهُ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»، قَالَ: «وَمَنْ شَاقَّ شَقَّقَ اللَّهُ عَلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ» فَقَالُوا: أَوْصِنَا، فَقَالَ: «إِنَّ أَوَّلَ مَا يَنْتُنُ مِنَ الْإِنْسَانِ بَطْنُهُ، فَمَنِ اسْتَطَاعَ أَنْ لَا يَأْكُلَ إِلَّا طَيِّبًا فَلْيَفْعَلْ، وَمَنِ اسْتَطَاعَ أَنْ لَا يَحَالَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجَنَّةِ بِمِلْءِ كَفٍّ مِنْ دَمٍ هَرَاقَهِ فَلْيَفْعَلْ» . قُلْتُ [أَنِي رَاوِي كِتَابِ الْبُخَارِيِّ] لِأَبِي عَبْدِاللَّهِ: مَنْ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ ، جُنْدُبٌ؟ قَالَ: نَعَمْ جُنْدُبٌ.

1395- Buhari, Turayf Ebu Temime (r.a)'den şöyle rivayet etmiştir:

"Safvan'la birlikte Cundeb'i ve arkadaşlarını gördüm. (Cundeb) arkadaşlarına öğüt veriyordu. Arkadaşları kendisine "Resulullah (a.s)'ın bir şey söylediğini duydun mu?" diye sordular. O da şöyle söyledi:

"Ben Resulullah (a.s)'ın şöyle buyurduğunu duydum:

"Kim duyurmak için iş yaparsa, Allah onun gizlediğini açığa çıkarır. Kim zorluk çıkarırsa, Allah da onun önüne zorluk çıkarır." Sonra arkadaşları "Bize öğüt ver" dediler. O da şöyle söyledi:

"İnsanın ilk çürüyecek olan organı karnıdır. Temiz olandan başka bir şey yememeye gücü yeten kişi bunu yapsın. Yine kendisi ile cennetin arasına bir avuç dolusu da olsa, akıttığı bir kanı engel olarak koymamaya gücü yeten bunu yapsın."

Sahihi Buhari'deki ravi şöyle söylemiştir:

"Ben Ebu Abdullah'a Resulullah (a.s)'tan duydum, diyen kişi kimdi, Cundeb mi?" diye sordum. O da: "Evet, Cundeb'di" diye cevap verdi."

Bir Açıklama

İbni Hacer'in bu hadisin şerhi konusunda yaptığı açıklamalardan bazılarını burada veriyoruz:

"Kim zorluk çıkarırsa, Allah da, onun önüne zorluk çıkarır."

Yani her kim, insanların önüne zorluk çıkarır, onları sıkıntıya sokarsa, yüce

1395-Buhari (13/128) 93-Kitabu'l Ahkam. 9-Zorluk çıkaranın önüne, yüce Allah'ın da zorluk çıkaracağı babı.

Allah da, onun önüne zorluk çıkarır ve kendisini sıkıntıya sokar. Bu kişi, yaptığının aynısı bir ceza ile cezalandırılır.

"Kim duyurmak için iş yaparsa, Allah onun gizlediğini açığa çıkarır":

Yani kim ihlassız bir şekilde, sırf yaptığının başkaları tarafından görülmesi ve duyulması amacıyla iş yaparsa, yüce Allah da kıyamet gününde, onun kalbinde gizlediği düşünceyi açığa çıkararak ve kendisini rezil duruma düşürerek cezalandırır. Burada kastedilenin, yaptığı işle dünyada makam ve mevki kazanmayı amaçlayan kimse olduğu da söylenmiştir. Bunun yanısıra, hadisteki ifade ile kastedilenin, başkasının kusurlarını duyurmaya çalışan kimse olduğu da söylenmiştir. Böyle olması durumunda kişi yine işlemiş olduğu fiilin türünden bir ceza ile cezalandırılacak demektir. Buna göre hadisi şerif, mü'minler hakkında çirkin sözler söylenilmesinden, onların kusurlarının ve ayıplarının açığa çıkarılmasından ve mü'minlerin yollarına aykırı hareket etmekten nahyetmekte, onların cemaatlerene bağlı kalmayı emretmektedir. Bunun yanısıra, mü'minlerin önlerine zorluklar çıkarılmasından, onlara zarar verilmesinden nehyetmektedir. Safvan, yukarıdaki öğüdünü Haricilerden bir guruba yapıyordu."

Bir rivayette şöyle bir fazlalığa yer verilmiştir:

"Orada bulunanlar ağladılar. Bunun üzerine Cundeb şöyle söyledi:

"Eğer bu hareketlerinde samimi iseler, ben bugün gördüğüm şu topluluktan daha çok kurtuluşa layık bir topluluk görmüş değilim." Onun "eğer yaptıklarında samimi iseler" sözü, yerinde bir tesbit ve doğru bir firasetti. Çünkü o insanlar, yanından çıktıktan sonra mü'minlerin arasında kılıç çekerek adamları ve çocukları öldürdüler. Onların bu saldırıları büyük bir musibete neden oldu."

Bir rivayette de şöyle denilmektedir:

"Cundeb bin Abdullah'ın şöyle söylediği bildirilmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Sizden herkes, kendisi ile cennetin arasına, bir tavuk kesmek şeklinde de olsa akıtacağı bir avuç kanla bile engel koymasın. Her ne zaman kendisinin önüne cennet kapılarından bir şey arzedilecek olsa, bu (akıttığı kan) araya girer. Yine her kim karnına temiz olanın dışında bir şey sokmamaya güç yetirebilirse yapsın. İnsanın ilk çürüyecek olan organı karnıdır." (1)

١٣٩٦ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «سَأَلْتُ رَبِّي

---

1) Mu'cemu'l Kebir (2/160) Mecmau'z Zevaid (7/297) Müellif: "Bunu Taberani, Evsat ve Kebir'de rivayet etmiştir. Ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir" demiştir.

عَزَّ وَجَلَّ فَوَعَدَنِي أَنْ يُدْخِلَ الْجَنَّةَ مِنْ أُمَّتِي سَبْعُونَ أَلْفًا عَلَى صُورَةِ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ، فَاسْتَزَدْتُهُ فَزَادَنِي مَعَ كُلِّ أَلْفٍ سَبْعِينَ أَلْفًا، فَقُلْتُ: أَيْ رَبِّ إِنْ لَمْ يَكُنْ هَؤُلَاءِ مُهَاجِرَ أُمَّتِي قَالَ إِذًا أُكْمِلُهُمْ لَكَ مِنَ الْأَعْرَابِ».

1396- Ahmed, Ebu Hureyre (r.a)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Rabbimden istekte bulundum. O da bana, ümmetimden yetmişbin kişiyi ondördüncü gecesindeki ay görüntüsünde cennete sokma sözü verdi. Ben daha çok istedim, bunun üzerine söz konusu yetmişbin kişinin her binine karşılık, yetmiş bin kişiyi bu görünüşte cennete sokma sözü verdi. Ben:

"Ey Rabbim! Ümmetimin muhacirlerinin içinden bu sayıya ulaşacak kadar kimse çıkmazsa?" dedim. O da "Bedevilerle bu sayıyı tamamlarım" diye buyurdu."

١٣٩٧ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ حَيْدَةٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «أَنْتُمْ تُوَفُّونَ سَبْعِينَ أُمَّةً أَنْتُمْ آخِرُهَا وَأَكْرَمُهَا عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ».

1397- Ahmed, Muaviye bin Hayde (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Siz yetmiş ümmete karşılık gelirsiniz. Siz bunların sonuncusu ve yüce Allah katında en yüksek mertebeye sahip olanısınız."

١٣٩٨ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ حُذَيْفَةَ قَالَ: غَابَ عَنَّا رَسُولُ اللَّهِ فَلَمْ يَخْرُجْ حَتَّى ظَنَنَّا أَنَّهُ لَنْ يَخْرُجَ، فَلَمَّا خَرَجَ سَجَدَ سَجْدَةً حَتَّى ظَنَنَّا أَنَّ نَفْسَهُ قَدْ قُبِضَتْ فِيهَا، فَلَمَّا رَفَعَ رَأْسَهُ قَالَ: «إِنَّ رَبِّي عَزَّ وَجَلَّ اسْتَشَارَنِي فِي أُمَّتِي مَاذَا أَفْعَلُ بِهِمْ؟ قُلْتُ: مَا شِئْتَ رَبِّي هُمْ خَلْقُكَ وَعِبَادُكَ. فَاسْتَشَارَنِي الثَّانِيَةَ، فَقُلْتُ لَهُ: كَذَلِكَ، فَقَالَ لَا نُخْزِيكَ

1396-Ahmed (2/359) Mecmau'z Zevaid (10/404) Müellif: "Bunu Ahmed rivayet etmiştir. Ravileri. Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir" demiştir.

1397-Ahmed (3/5) Mecmau'z Zevaid (10/397) Müellif: "Bunu Ahmed rivayet etmiştir. Ravileri sikadırlar" demiştir.

فِي أُمَّتِكَ يَا مُحَمَّدُ، وَأَخْبَرَنِي أَنَّ أَوَّلَ مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مِنْ أُمَّتِي سَبْعُونَ أَلْفًا مَعَ كُلِّ أَلْفٍ سَبْعُونَ أَلْفًا لَيْسَ عَلَيْهِمْ حِسَابٌ، ثُمَّ أَرْسَلَ إِلَيَّ، فَقَالَ ادْعُ تُجَبْ وَسَلْ تُعْطَهُ، فَقُلْتُ لِرَسُولِهِ: أَوْ مُعْطِيَّ رَبِّي عَزَّ وَجَلَّ سُؤْلِي؟ قَالَ: مَا أَرْسَلَنِي إِلَيْكَ إِلاَّ لِيُعْطِيَكَ، وَلَقَدْ أَعْطَانِي رَبِّي عَزَّ وَجَلَّ وَلاَ فَخْرَ، وَغَفَرَ لِي مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِي وَمَا تَأَخَّرَ وَأَنَا أَمْشِي حَيًّا صَحِيحًا وَأَعْطَانِي أَنْ لاَ تَجُوعَ أُمَّتِي وَلاَ تُغْلَبَ، وَأَعْطَانِي الْكَوْثَرَ مِنَ الْجَنَّةِ يَسِيلُ فِي حَوْضِي، وَأَعْطَانِي الْعِزَّ وَالنَّصْرَ وَالرُّعْبَ يَسِيرُ بَيْنَ يَدَيَّ وَلأُمَّتِي شَهْرًا، وَأَعْطَانِي أَنِّي أَوَّلُ الأَنْبِيَاءِ أَدْخُلُ الْجَنَّةَ وَطَيَّبَ لِي وَلأُمَّتِي الْغَنِيمَةَ وَأَحَلَّ لَنَا كَثِيرًا مِمَّا شَدَّدَ عَلَى مَنْ قَبْلَنَا وَلَمْ يَجْعَلْ عَلَيْنَا مِنْ حَرَجٍ».

1398- Ahmed, Huzeyfe (r.a)'nin şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Bir keresinde Resulullah (a.s) yanımıza çıkmadı. Çıkmayışı hayli uzayınca, biz artık çıkmayacak sandık. Daha sonra çıkınca bir secdeye kapandı. Secdede o kadar uzun süre kaldı ki, ruhu alındı sandık. Başını secdeden kaldırınca şöyle buyurdu:

"Rabbim ümmetim hakkında; "Onlar için nasıl bir muamelede bulunayım?" diye benimle istişarede bulundu. Ben: "Ey Rabbim! Onlar senin yaratıkların ve kullarındır" dedim. Sonra ikinci kez yine istişarede bulundu. Ben yine aynı şeyleri söyledim. Bunun üzerine Rabbim:

"Ey Muhammed! Ümmetin hakkında seni mahcub etmeyeceğiz" diye buyurdu. Sonra da, ümmetimden ilk cennete girecek olan yetmişbin kişinin ve bunlardan her bin kişi ile birlikte yetmişbin kişinin üzerine herhangi bir hesap olmadığını bildirdi. Sonra bana bir elçi göndererek:

"Dile, dileğin kabul edilecek, iste istediğin verilecek" diye buyurdu. Ben elçisine: "Rabbim benim istediğimi verecek mi?" dedim. O: "Beni sana ancak, istediğini vermek için gönderdi" dedi. Övünmek için söylemiyorum ama, Rabbim bana istediğimi verdi. Benim geçmiş ve gelecek hatalarımı bağışladı. Ben sağlıklı ve diri olarak yürüyorum. Bana ümmetimin açlığa maruz bırakılmaması ve mağlub edilmemesi nimeti verdi. Ayrıca bana cennette Havz'ımın içine akacak olan Kevser'i verdi. Bunun yanısıra bana yücelik, zafer ve gerek benim için, gerekse ümmetim için bir aylık mesafe ilerisine kadar ulaşan bir korkutma

---

1398-Ahmed (5/393) Mecmau'z Zevaid (10/86) Müellif: "Bunu Ahmed rivayet etmiştir. Ravileri sikadırlar" demiştir.

gücü (tehdit gücü) verdi. Yine bana, peygamberler içinde cennete ilk girecek olma hakkı verdi. Bana ve ümmetime ganimeti temiz (helal) kıldı. Bizden önceki ümmetler açısından zorluk oluşturan bir çok şeyi bize halal kıldı. Bizim için bir zorluk çıkarmadı."

١٣٩٩ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ أَنَسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ وَعَدَنِي أَنْ يُدْخِلَ الْجَنَّةَ مِنْ أُمَّتِي أَرْبَعِمِائَةِ أَلْفٍ» فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ زِدْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «وَهَكَذَا» وَجَمَعَ كَفَّيْهِ فَذَكَرَ نَحْوَهُ.

1399- Ahmed, Enes bin Malik (r.a)'ten şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Şanı yüce olan Allah bana, ümmetimden dörtyüzbin kişiyi cennete sokma sözü verdi."

Hz. Ebu Bekir (r.a): "Biz daha fazla oluruz, ey Allah'ın Resulü!" dedi.

Resulullah (a.s): "Böyledir" diye buyurdu. Ve iki avucunu birleştirerek benzeri söz söyledi."

١٤٠٠ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ أَنَسٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «وَعَدَنِي رَبِّي عَزَّ وَجَلَّ أَنْ يُدْخِلَ الْجَنَّةَ مِنْ أُمَّتِي مِائَةَ أَلْفٍ» فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: زِدْنَا يَارَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «وَهَكَذَا» وَأَشَارَ بِيَدِهِ، قَالَ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ زِدْنَا قَالَ: «وَهَكَذَا» قَالَ عُمَرُ: فَطِبْتَ يَا أَبَا بَكْرٍ قَالَ: مَالَنَا وَلَكَ يَا ابْنَ الْخَطَّابِ. قَالَ عُمَرُ: إِنَّ اللَّهَ إِنْ شَاءَ يُدْخِلُ النَّاسَ الْجَنَّةَ كُلَّهُمْ بِحَفْنَةٍ. قَالَ النَّبِيُّ ﷺ : «صَدَّقَ اللَّهُ عُمَرَ».

1400- Ahmed, Enes bin Malik (r.a)'ten rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Rabbim bana, ümmetimden yüzbin kişiyi cennete sokma sözü verdi." Hz. Ebu Bekir (r.a): "Biz daha fazla oluruz, ey Allah'ın Resulü!" dedi. Resulullah (a.s): "Böyledir" diye buyurdu. Ve eliyle işaret etti. Hz. Ebu Bekir (r.a) yine:

1399-Ahmed (3/165) Mecmau'z Zevaid (10/404) Müellif: "Bunu Ahmed rivayet etmiştir. İsnadı hasendir" demiştir.

1400-Ahmed (3/193) Mecmau'z Zevaid (10/404) Müellif: "Bunu Ahmed ve Evsat'ta Taberani rivayet etmşitir. İsnadı hasendir" demiştir.

"Biz daha fazla oluruz, ey Allah'ın Resulü!" dedi. Resulullah (a.s) da tekrar: "Böyledir" diye buyurdu. Bunun üzerine Hz. Ömer (r.a): "Bu kadarı sana yeter, ey Ebu Bekir!" dedi. Hz. Ebu Bekir (r.a) de: "Bize ve sana ne oluyor (aramızdaki mesele nedir) ey İbni Hattab?" dedi. Hz. Ömer (r.a) de: "Allah dilerse bütün insanları bir avuç içinde cennete koyar" dedi. Resulullah (a.s) da: "Allah, Ömer'in sözünü doğruladı" diye buyurdu."

١٤٠١ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ قَالَ: قَالَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «كَيْفَ أَنْتُمْ وَرُبُعُ أَهْلِ الْجَنَّةِ، لَكُمْ رُبُعُهَا وَلِسَائِرِ النَّاسِ ثَلاَثَةُ أَرْبَاعِهَا» فَقُلْنَا: اَللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: «فَكَيْفَ أَنْتُمْ وَثُلُثُهَا» قَالُوا: فَذَاكَ أَكْثَرُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «أَهْلُ الْجَنَّةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عِشْرُونَ وَمِائَةُ صَفٍّ أَنْتُمْ مِنْهَا ثَمَانُونَ صَفًّا».

1401- Ahmed, İbni Mes'ud (r.a)'dan rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) bize şöyle buyurdu:

"Sizin cennetliklerin dörtte birini, diğer ümmetlerin ise dörtte üçünü oluşturmaları konusunda ne düşünürsünüz?" Biz; "Allah ve Resulu daha iyi bilir" dedik. Bunun üzerine; "Peki sizin üçte birini oluşturmanız üzerinde ne düşünürsünüz?" diye buyurdu. Oradakiler: "Bu oran daha çoktur" dediler. Bunun üzerine Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Cennetlikler kıyamet gününde yüzyirmi saf olacaktır. Siz ise bunların seksen safını oluşturacaksınız."

١٤٠٢ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَنَّهُ قَالَ: «هَلْ تَدْرُونَ أَوَّلَ مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مِنْ خَلْقِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ؟» قَالُوا: اَللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ: قَالَ: «الْفُقَرَاءُ الْمُهَاجِرُونَ الَّذِينَ تُسَدُّ بِهِمُ الثُّغُورُ، وَتُتَّقَى بِهِمُ الْمَكَارِهُ، وَيَمُوتُ أَحَدُهُمْ وَحَاجَتُهُ فِي صَدْرِهِ لاَيَسْتَطِيعُ لَهَا قَضَاءً، فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ مَلاَئِكَتِهِ: اِئْتُوهُمْ فَحَيُّوهُمْ. فَتَقُولُ الْمَلاَئِكَةُ: نَحْنُ سُكَّانُ سَمَائِكَ وَخِيرَتُكَ مِنْ خَلْقِكَ

1401-Ahmed (1/453) Mu'cemu'l Kebir (10/208) Keşfu'l Estar (4/201) Mecmau'z Zevaid (10/403) Müellif bu hadisle ilgili olarak şöyle bir açıklamada bulunmuştur: "Bu hadis, Sahih'te muhtasar olarak (daha kısa bir şekilde) rivayet edilmiştir. Bunu ayrıca, Ahmed, Ebu Ya'la, Bezzar ve her üç Mu'cem'inde de Taberani rivayet etmiştir. Tümünün ravilerinin, Haris bin Husayra dışında kalanları, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir. Bu kişi ise sıkadır."

أَفَتَأْمُرُنَا أَنْ نَأْتِيَ هَؤُلاَءِ فَنُسَلِّمَ عَلَيْهِمْ» قَالَ: «إِنَّهُمْ كَانُوا عِبَادًا يَعْبُدُونِي لاَ يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا، وَتُسَدُّ بِهِمُ الثُّغُورُ، وَتُتَّقَى بِهِمُ الْمَكَارِهُ، وَيَمُوتُ أَحَدُهُمْ وَحَاجَتُهُ فِي صَدْرِهِ لاَ يَسْتَطِيعُ لَهَا قَضَاءً» . قَالَ: «فَتَأْتِيهِمُ الْمَلاَئِكَةُ عِنْدَ ذَلِكَ فَيَدْخُلُونَ عَلَيْهِمْ مِنْ كُلِّ بَابٍ ﴿سَلاَمٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ﴾ ».

1402- Ahmed, Abdullah bin Amr bin As (r.a)'tan rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Şanı yüce olan Allah'ın yaratıklarının içinden cennete ilk önce girecek olanların kimler olduklarını biliyor musunuz?" Biz; "Allah ve Resulü daha iyi bilir" dedik. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Bunlar (Allah'ın yaratıklarının cennete ilk girecek olanları) kendilerinin aracılığıyla (düşmana) karşı gediklerin kapatıldığı ve hoşlanılmayan (sıkıntılı) şeylere karşı korunulan muhacirlerin fakirleridir. Onlardan biri ihtiyacı göğsünde olarak ve bu ihtiyacını karşılama gücünden mahrum olarak ölür. Şanı yüce olan Allah, meleklerinden dilediklerine, "Onlara gidip kendilerini selamlayın" diye buyurur. Melekler:

"Biz senin göklerinde oturan, yaratıklarının seçkinlerinden olan kimseleriz. Sen bize bunların yanlarına gidip kendilerini selamlamamızı mı emrediyorsun?" derler. Yüce Allah da:

"Onlar bana ibadet eden ve hiç bir şeyi bana ortak koşmayan kullardı. Kendileri vasıtasıyla gedikler kapatılır, hoş olmayan durumlara karşı korunulurdu. Onlardan biri ihtiyacı göğsünde olarak ve bunu karşılamaya güç yetiremeden ölürdü" diye buyurur. Bunun üzerine melekler gelip, bütün kapılardan onların yanlarına girerler.

Melekler her kapıdan yanlarına girip, "Sabretmenize karşılık size selam olsun. Burası dünyanın ne güzel bir sonucudur" derler." (1)

١٤٠٣ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «إِنَّ أَوَّلَ ثُلَّةٍ تَدْخُلُ الْفُقَرَاءُ الْمُهَاجِرُونَ الَّذِينَ تُتَّقَى بِهِمُ الْمَكَارِهُ، وَإِذَا أُمِرُوا سَمِعُوا وَأَطَاعُوا، وَإِذَا كَانَتْ لِرَجُلٍ مِنْهُمْ حَاجَةٌ إِلَى السُّلْطَانِ لَمْ تُقْضَ حَتَّى يَمُوتَ وَهِيَ فِي

1402-Ahmed (2/168) Keşfu'l Estar (4/256) Mecmau'z Zevaid (10/259) Müellif: "Bunu Ahmed, Bezzar ve Taberani rivayet etmiştir. Ravileri sikadırlar" demiştir.

1) Ra'd Suresi: 24

صَدْرِهِ، وَاللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَدْعُو يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْجَنَّةَ فَتَأْتِي بِزُخْرُفِهَا وَزِينَتِهَا، فَيَقُولُ: إِنَّ عِبَادِيَ الَّذِينَ قَاتَلُوا فِي سَبِيلِي وَقُتِلُوا وَأُوذُوا فِي سَبِيلِي وَجَاهَدُوا ادْخُلُوا الْجَنَّةَ فَيَدْخُلُونَهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ».

1403- Ahmed, Abdullah bin Amr (r.a)'dan şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"(Cennete) ilk girecek olan gurup, kendileriyle zorlu durumlara karşı korunulan muhacirlerin fakirleridir. Kendilerine bir şey emredildiği zaman dinlerler ve itaat ederler. Kendilerinden bir adamın yönetime yönelik bir ihtiyacı olur; ancak bu karşılanmadan, öyle ihtiyacı göğsünde olarak ölür. Yüce Allah, kıyamet gününde cenneti çağırır. O da süsleri ve parlaklıkları ile gelir. Sonra yüce Allah şöyle buyurur:

"Benim yolumda çarpışıp öldürülmüş, benim yolumda eziyet görmüş ve cihad etmiş kullarım cennete girin." Onlar da hesapsız olarak (hesap görmeden) cennete girerler."

١٤٠٤ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ عُمَرَ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «تَدْخُلُ فُقَرَاءُ أُمَّتِي الْجَنَّةَ قَبْلَ أَغْنِيَائِهِمْ بِأَرْبَعِينَ خَرِيفًا» ، فَقِيلَ: صِفْهُمْ لَنَا. فَقَالَ: «الدِّنسَةُ ثِيَابُهُمْ، الشَّعِثَةُ رُؤُوسُهُمْ، الَّذِينَ لاَيُؤْذَنُ لَهُمْ عَلَى السُّدَّاتِ، وَلاَ يُنْكِحُونَ الْمُتَنَعَّمَاتِ، تُوكَلُ بِهِمْ مَشَارِقُ الْأَرْضِ وَمَغَارِبُهَا، يُعْطُونَ كُلَّ الَّذِي عَلَيْهِمْ وَلاَ يُعْطَونَ كُلَّ الَّذِي لَهُمْ».

1404- Taberani- Abdullah bin Ömer (r.a)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

1403-Ahmed (2/168) Mecmau'z Zevaid (10/259) Müellif bu hadisle ilgili olarak şöyle bir açıklamada bulunmuştur: "Bunu Ahmed ve Taberani rivayet etmiş ve Taberani şöyle bir ilaveye yer vermiştir: "(Melekler selam verdikten sonra sözlerine şöyle devam ederler): "Cennete azapsız ve hesapsız olarak girin!: "Daha sonra melekler dönüp "Ey Allah'ımız! Biz seni gece ve gündüz tesbih ve takdis ediyoruz (şanının yüceliğini anıyoruz). Senin kendilerini bize üstün kıldığın şu kişiler kimlerdir?" derler. Şanı yüce olan Allah da şöyle buyurur: "Bunlar benim yolumda çarpışmış ve benim yolumda eziyet görmüş kullarımdır." Sonra melekler her kapıdan yanlarına girip, "Sabretmenize karşılık size selam olsun. Burası dünyanın ne güzel bir sonucudur" derler." Taberani'nin rivayetindeki ravilerin Ebu Uşşane dışında kalanları, Sahih'te adları geçen ravilerdir. Bu kişi ise sikadır."

1404- Mu'cemu'l Kebir (12/316) Mecmau'z Zevaid (10/260) Müellif: "Bunu Taberani, Kebir ve Evsat'ta rivayet etmiştir. Ravileri sikadırlar" demiştir.

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Ümmetimin fakirleri zenginlerinden kırk güz önce cennete girerler." Kendisine "Onların özelliklerinden bize söz et" denildi. "Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Üstleri başları kirli, saçları başları dağınıktır. Kendilerine kapılarından girmeleri için izin verilmez. (Bir ihtiyaç nedeniyle gittikleri kapılar yüzlerine kapatılır zengin ve varlıklı kadınlarla evlenemezler. Yeryüzünün doğusu ve batısı kendilerine teslim edilir Pek çok şeyin sorumluluğu onlardan sorulur. Üzerlerindeki her şeyi verirler ama kendilerine ait olan her şeyi alamazlar. (Kendi üzerlerindeki hakların tümünü verirler ama başkalarının üzerinde bulunan kendilerine ait hakların tümünü alamazlar.)"

١٤٠٥ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ الْمُتَحَابِّينَ فِي اللَّهِ لَتُرَى غُرَفُهُمْ فِي الْجَنَّةِ كَالْكَوْكَبِ الطَّالِعِ الشَّرْقِيِّ أَوِ الْغَرْبِيِّ، فَيُقَالُ: مَنْ هَؤُلَاءِ؟ فَيُقَالُ هَؤُلَاءِ الْمُتَحَابُّونَ فِي اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ».

1405- Ahmed, Ebu Said el-Hudri (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Allah için birbirlerini sevenlerin cennetteki odaları doğudan veya batıdan doğan yıldız gibi görünür. "Bunlar kimlerdir?" denilir. "Bunlar Allah için birbirlerini sevenlerdir" diye cevap verilir."

١٤٠٦ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَفَعَهُ: «يَدْخُلُ الْجَنَّةَ أَقْوَامٌ أَفْئِدَتُهُمْ مِثْلُ أَفْئِدَةِ الطَّيْرِ».

1406- Müslim, Ebu Hureyre (r.a)'nin merfu olarak şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Cennete, yürekleri kuşların yürekleri gibi olan bir takım topluluklar girecektir."

Bir Açıklama

1405-Ahmed (3/87) Mecmu'z Zevaid (19/422) Müellif: "Bunu Ahmed rivayet etmiştir. Ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir" demiştir.

1406-Müslim (4/2183) 51-Kitabu'l Cenne. 11-Cennete girecek bazı topluluklarla ilgili bab.

İmam Nevevi bu hadisle ilgili olarak şöyle bir açıklamada bulunmuştur:

"Bu benzetme, kastedilen kişilerin yüreklerinin, kuşların yürekleri gibi ince ve zayıf olması dolayısıyla yapılmıştır. Bu anlamın kastedildiği, bir başka hadisi şeriften de anlaşılmaktadır. Kuşlar, hayvanların en çok korkanları ve en çekingen olanlarıdırlar. Yüce Allah da, bir ayeti kerimesinde şöyle buyurmaktadır:

"Allah'tan hakkıyla korkanlar ancak alimlerdir." (1)

Buradan anlaşıldığına göre hadisi şerifte, korkunun kendilerine hakim olduğu topluluklar kastedilmektedir. Geçmiş toplulukların (selef topluluklarının) bazılarının da aşırı derecede korku ve endişe içinde oldukları rivayet edilmişir. Bununla birlikte hadisi şerifte kastedilenlerin Allah'a tevekkül eden kimseler olduğu da bildirilmiştir."

١٤٠٧ــ رَوَى التِّرمِذِيُّ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «أَلاَ أُخْبِرُكُمْ بِمَنْ يَحْرُمُ عَلَى النَّارِ، وَبِمَنْ تَحْرُمُ عَلَيْهِ النَّارُ؟ عَلَى كُلِّ قَرِيبٍ هَيِّنٍ سَهْلٍ».

1407- Tirmizi, Abdullah bin Mes'ud (r.a)'dan şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kendisi ateşe (cehenneme) haram kılınmış ve ateş de kendisine haram kılınmış olan kimseyi size bildireyim mi? İnsana yakın, rahat ve başkalarına zorluk çıkarmayan, kolaylık gösteren her kişiye ateş haram kılınmıştır."

١٤٠٨ــ رَوَى الْبَزَّارُ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ سُئِلَ مَنْ فِي الْجَنَّةِ؟ قَالَ: «النَّبِيُّ فِي الْجَنَّةِ، وَالشَّهِيدُ فِي الْجَنَّةِ وَالْمَوْلُودُ فِي الْجَنَّةِ، وَالْمَوْءُودَةُ فِي الْجَنَّةِ».

1408- Bezzar, İbni Abbas (r.a)'tan rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s)'a kimin cennete gireceği soruldu. O da şöyle buyurdu:

1407-Tirmizi (4/654) 38-Kitabu'l Kıyame. 45-Hennad'ın rivayeti babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, garib olduğunu söylemiştir. Hadis de onun söylediği gibidir.

1408-Keşfu'l Estar (3/30) Mecmau'z Zevaid (7/219) Müellif: "Bunu Bezzar rivayet etmiştir ve Muhammed bin Muaviye bin Malic dışında kalan ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir. Söz konusu kişi ise sıkadır. Takrib'de onun saduk (doğru sözlü) veya muhtemelen şüpheli (vehim) olduğu söylenmiştir" demiştir.

1) Fatır Suresi: 28

"Peygamber cennete girecektir. Şehid cennete girecektir. Çocuk cennete girecektir ve gömülerek öldürülen cennete girecektir."

١٤٠٩ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ: اسْتُضْحِكَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَوْمًا، فَقِيلَ لَهُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا يُضْحِكُكَ؟ قَالَ: «قَوْمٌ يُسَاقُونَ إِلَى الْجَنَّةِ مُقَرَّنِينَ فِي السَّلاَسِلِ».

1409- Ahmed, Ebu Umame (r.a)'nin şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Bir gün Resulullah (a.s) hafifçe gülümsedi. Kendisine "Ey Allah'ın Resulü! Seni güldüren nedir?" diye soruldu. O da şöyle buyurdu:

"Ayakları zincire vurulmuş olarak cennete çekilen bir takım insanlara gülüyorum."

١٤١٠ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ شَرِيكِ بْنِ طَرِيفٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ أَحَدٌ مِنْكَ بِعَمَلِهِ». قَالُوا: وَلاَ أَنْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «وَلاَ أَنَا إِلاَّ أَنْ يَتَغَمَّدَنِي اللَّهُ بِرَحْمَةٍ مِنْهُ وَفَضْلٍ».

1410- Taberani, Şerik bin Tarif (r.a)'ten şöyle rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Sizden hiç kimse, cennete işlemiş olduğu ameli sayesinde giremeyecektir."

Kendisine: "Sen de mi, ey Allah'ın Resulü?" diye soruldu. O da şöyle buyurdu:

"Evet, ben de. Ancak yüce Allah, bana kendi rahmetini ve ihsanını ulaştırır."

١٤١١ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ أَحَدٌ إِلاَّ بِرَحْمَةِ اللَّهِ» قَالُوا: وَلاَ أَنْتَ؟ قَالَ: «وَلاَ أَنَا إِلاَّ أَنْ يَتَغَمَّدَنِي اللَّهُ» وَقَالَ بِيَدِهِ فَوْقَ رَأْسِهِ.

1409-Ahmed (5/256) Mecmau'z Zevaid (5/333) Müellif: "Bunu Ahmed ve Taberani rivayet etmiştir. Ahmed'in isnadlarından birinin ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir" demiştir.

1410-Mu'cemu'l Kebir (7/308) Mecmau'z Zevaid (10/357) Müellif: "Bunu Taberani değişik senetlerle rivayet etmiştir. Bir tanesinin ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir" demiştir.

1411- Ahmed, Ebu Said el-Hudri (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Sizden bir kimse cennete ancak yüce Allah'ın rahmeti ile girebilecektir". Kendisine "Sen de mi, ey Allah'ın Resulü?" diye soruldu. O da şöyle buyurdu:

"Evet, ben de. Ancak yüce Allah, bana kendi katından (rahmet) verir". Bu sözü söylerken, Resulullah (a.s)'ın eli, başının üstündeydi."

١٤١٢ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَتَحَدَّثُ ــ وَعِنْدَهُ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْبَادِيَةِ ــ «أَنَّ رَجُلاً اِسْتَأْذَنَ رَبَّهُ فِي الزَّرْعِ، فَقَالَ: أَلَسْتَ فِيمَا شِئْتَ؟ يَقُولُ: بَلَى، وَلَكِنِّ أُحِبُّ ذَلِكَ، فَيُؤْذَنُ لَهُ، فَيَبْذُرُ، فَيُبَادِرُ الطَّرْفَ نَبَاتُهُ وَاسْتِحْصَادُهُ، وَتَكْوِيرُهُ أَمْثَالَ الْجِبَالِ، فَيَقُولُ الرَّبُّ سُبْحَانَهُ: دُونَكَ يَا ابْنَ آدَمَ، فَإِنَّهُ لاَيُشْبِعُكَ شَيْءٌ» فَقَالَ الأَعْرَابِيُّ: إِنَّكَ لَنْ تَجِدَهُ إِلاَّ قُرَشِيًّا أَوْ أَنْصَارِيًّا، فَإِنَّهُمْ أَصْحَابُ زَرْعٍ، فَأَمَّا نَحْنُ: فَلَسْنَا بِأَصْحَابِ زَرْعٍ، فَضَحِكَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حَتَّى بَدَتْ نَوَاجِذُهُ.

1412- Buhari, Ebu Hureyre (r.a)'nin şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s), yanında taşradan bir adam varken konuşuyordu. Adam, Rabbinin kendisine ekin ekmesi için izin vermesini istedi. Resulullah (a.s):

"Sen şu anda istediğini yapmıyor musun?" diye buyurdu. Adam: "Evet, ama ben bu işi seviyorum" diye cevap verdi. Ve şöyle devam etti:

Ona (Cennette) bu iş için izin verilir. O da tohum atar. Bu tohumlar göz açıp yumuncaya kadar bitkisini verir ve hasad edilir. Yığınları dağlar gibi olur. Şanı yüce olan Rabb: "Al şunu, ey insanoğlu, seni hiç bir şey doyurmaz" diye buyurur. Bedevi: "Ey Allah'ın Resulü! Sen onun ancak Kureyşlilerden veya ensardan olduğunu görürsün. Onlar ekim işiyle uğraşmaktadırlar, biz ekim işiyle uğraşanlardan değiliz" dedi. Bu söz üzerine Resulullah (a.s), azı dişleri görünürcesine güldü." (1)

1412-Buhari (13/487) 97-Kitabu't Tevhid. 38-Yüce Rabb'in cennetliklerle konuşması babı.

1) Burada verilen hadis metninde bir atlama olduğu anlaşılıyor. İfadeden "Ona (cennete) bu iş için izin verilir... Şanı yüce olan Rabb: "Al şunu, ey insanoğlu, seni hiç bir şey doyurmaz" diye buyurur" kısmını Resulullah (a.s)'ın söylediği anlaşılmaktadır. Hadisin Sahihi Buhari'deki metni, burada verilenden biraz farklıdır. (Çeviren)

١٤١٣ــ رَوَى التِّرمِذِيُّ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا اشْتَهَى الْوَلَدَ فِي الْجَنَّةِ، كَانَ حَمْلُهُ وَوَضْعُهُ وَسِنُّهُ فِي سَاعَةٍ وَاحِدَةٍ كَمَا يَشْتَهِي».

1413- Tirmizi, Ebu Said Hudri (r.a)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Mü'min cennette çocuk sahibi olmak istediği zaman, (eşinin) çocuğa hamile kalması, onu doğurması ve büyütmesi, arzuladığı üzere bir saat (oldukça kısa bir süre) içinde gerçekleşir."

١٤١٤ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «صِنْفَانِ مِنْ أَهْلِ النَّارِ، لَمْ أَرَهُمَا: قَوْمٌ مَعَهُمْ سِيَاطٌ كَأَذْنَابِ الْبَقَرِ، يَضْرِبُونَ بِهَا النَّاسَ، وَنِسَاءٌ كَاسِيَاتٌ عَارِيَاتٌ، مُمِيلاَتٌ مَائِلاَتٌ، رُؤُوسُهُنَّ كَأَسْنِمَةِ الْبُخْتِ الْمَائِلَةِ، لاَيَدْخُلْنَ الْجَنَّةَ، وَلاَ يَجِدْنَ رِيحَهَا وَإِنَّ رِيحَهَا لَتُوجَدُ مِنْ مَسِيرَةِ كَذَا وَكَذَا».

1414- Müslim, Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Cehennemliklerden iki gurup vardır ki, ben onları görmüş değilim. Birisi

---

1413-Tirmizi (4/695) 39-Kitabu Sıfati'l Cenne 23-Cennetin en alt derecede olanının kavuşacağı nimetler hakkında gelen rivayetler babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, garib olduğunu söylemiştir. Ahmed (3/9) İbni Mace (2/1452) 37-Kitabu'z Zühd. 39-Cennetin özelliği babı. İhsan bi tertibi İbni Hibban (9/247) Darimi (2/337) Kitabu'r Rikak. Cennetliklerin çocukları ile ilgili bab. Sünen-i Tirmizi'nin tahkikçisi bu hadisin isnadının hasen olduğunu söylemiştir.

1414-Müslim (3/1680) 37-Kitabu'l Libas ve'z Zine. 34-Giyili çıplak kadınlar babı.

***Giyili çıplak kadınlar:** Bedenlerinin bazı yerlerini gösterirler. Burada kastedilen anlamın, söz konusu kadınların, altını gösteren oldukça şeffaf giysiler giymeleri olduğu da söylenmiştir. Bu durumda onlar, görünüşte giyiniktirler ama gerçekte çıplak sayılırlar.*

***Kendileri kaydıkları gibi başkalarını da kaydırırlar:** Allah'a itaattan ve örtünmesi gereken yerlerini örtme görevinden uzaklaşmışlardır. Başkalarını da kaydırmaları ise, başkalarını da kendileri gibi davranmaya yöneltmeleridir. Bu ifade ile kastedilen anlamın, onların yürürken gösterişli, kibirli yürümeleri ve omuzlarını kabartmaları, süslerini yanlardan göstermeleri anlamı olduğu da söylenmiştir. Bir başka açıklamaya göre ise bu ifade ile, kendilerinin fenalığa kaymaları, erkekleri de fitneye çekmeleri anlamı kastedilmiştir.*

ellerinde ineklerin kuyrukları gibi kamçılar bulunan insanlardır. Bunlar, o ellerindeki kamçılarla insanları döverler. Diğeri de giyili çıplak kadınlardır. Bunlar kendileri (doğru çizgiden) kaydıkları gibi, başkalarını da kaydırırlar. Kafaları, uzun boyunlu develerin hörgüçleri gibidir. Bunlar cennette giremezler ve cennetin kokusu şöyle şöyle uzaklıktan duyulabildiği halde, bunlar cennetin kokusunu da duyamazlar."

١٤١٥ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ عُمَارَةَ بْنِ خُزَيْمَةَ قَالَ: بَيْنَمَا نَحْنُ عِنْدَ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ فِي حَجٍّ أَوْ عُمْرَةٍ قَالَ: بَيْنَمَا نَحْنُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي هَذَا الشِّعْبِ: إِذْ قَالَ: «انْظُرُوا هَلْ تَرَوْنَ شَيْئًا» فَقُلْنَا نَرَى غِرْبَانًا مِنْهَا غُرَابٌ أَعْصَمُ أَحْمَرُ الْمِنْقَارِ وَالرِّجْلَيْنِ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «لاَيَدْخُلُ الْجَنَّةَ مِنَ النِّسَاءِ إِلاَّ مَنْ كَانَ مِنْهُنَّ مِثْلَ هَذَا الْغُرَابِ فِي الْغِرْبَانِ».

1415- Ahmed, Umare bin Huzeyme (r.a)' den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Biz sokakta Resulullah (a.s) ile birlikte bulunduğumuz bir sırada "Bakın bakalım, bir şey görebiliyor musunuz?" diye buyurdu. Biz: "Bir takım kargalar görüyoruz. Bir tanesi bacağında beyazlık bulunan ve gagası da, ayakları da kırmızı olan bir karga" dedik. Bunun üzerine Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kadınlardan, kargaların içinde böyle (farklı) görünen karga gibi (farklı) görünenlerinden başkası cennete giremeyecek."

Bir Açıklama

Yüce Allah'ın lütfu ile kadınların inançlı olanları hayli çoktur. Bunlar sonuçta cennete gireceklerdir. Ancak bunların büyük bir kısmı, cehenneme girmelerini gerektirecek bir takım amelleri işlemeleri nedeniyle önce cehenneme gireceklerdir. Daha sonra, yüce Allah'ın ihsanı ile cennete varabileceklerdir. Yukarıdaki hadisi şerifde, herkesin cennete girmesinden önceki safhadan söz etmektedir.

١٤١٦ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ عَبْدِالرَّحْمٰنِ بْنِ شِبْلٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «إِنَّ

1415-Ahmed (4/197) Mecmau'z Zevaid (10/399) Müellif bu hadisle ilgili olarak şöyle bir açıklamada bulunmuştur: "Bir rivayette şöyle denilmektedir: "Hacc ya da umre sırasında Amr bin As (r.a) ile birlikte bulunuyorduk. Zahran'a geldiğimiz sırada, hevdecinin (develerin sırtına konulan semer benzeri bir bineklik) içinde bir kadın çıkageldi..." Daha sonra yukarıdaki gibi bir metin verilmektedir.

Zahran:Mekke yakınlarında bir yerdir.

الْفُسَّاقَ أَهْلُ النَّارِ» ، قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ: وَمَنِ الْفُسَّاقُ؟ قَالَ: «النِّسَاءُ» قَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَوَ لَسْنَ أُمَّهَاتِنَا وَنِسَاؤُنَا وَأَزْوَاجُنَا وَبَنَاتُنَا؟ قَالَ: «بَلَى! وَلَكِنَّهُنَّ إِذَا أُعْطَيْنَ لَمْ يَشْكُرْنَ وَإِذَا ابْتَلَيْنَ لَمْ يَصْبِرْنَ».

1416- Ahmed, Abdurrahman bin Şibi (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Fasıklıkta ileri gidenler (çokça günah işleyenler) cehenneme gidecekler." Orada bulunanlar:

"Ey Allah'ın Resulü! Fasıklıkta ileri gidenler kimlerdir?" diye sordular. Resulullah (a.s) da: "Kadınlar" diye buyurdu. Bir adam:

"Ey Allah'ın Resulü! Onlar bizim annelerimiz, kadınlarımız, eşlerimiz ve kızlarımız değiller mi?" diye sordu. Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Evet. Ama onlar, kendilerine bir şey verildiğinde şükretmezler (teşekkür etmezler), başlarına bir bela geldiğinde de sabretmezler."

١٤١٧ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ : «قُمْتُ عَلَى بَابِ الْجَنَّةِ، فَكَانَ عَامَّةُ مَنْ دَخَلَهَا الْمَسَاكِينَ، وَأَصْحَابُ الْجَدِّ مَحْبُوسُونَ، غَيْرَ أَنَّ أَصْحَابَ النَّارِ قَدْ أُمِرَ بِهِمْ إِلَى النَّارِ، وَقُمْتُ عَلَى بَابِ النَّارِ، فَإِذَا عَامَّةُ مَنْ دَخَلَهَا النِّسَاءُ».

1417- Buhari ve Müslim, Usame bin Zeyd (r.a)'den rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Cennetin kapısında durdum. Oraya girenlerin çoğusu düşkünlerdi (aşırı derecede fakir olanlardı). Bolluk içinde olanlar ise tutuluyorlardı (bekletiliyorlardı). Öte yanda cehennemliklere de cehenneme dökülmeleri emredilmişti. Cehennemin kapısında da durdum. Çoğunluğu kadınlardı."

1416-Ahmed (3/428) Mecmau'z Zevaid (10/394) Müellif: "Bunu Ahmed rivayet etmiştir. Ebu Raşid Hayrati dışında kalan ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir. Bu kişi ise sikadır" demiştir.

1417-Buhari (11/415) 81-Kitabu'r Rikak. 51-Cennet ve cehennemin özelliği babı. Müslim (4/2096) 48-Kitabu'z Zikr ve'd Dua. 26-Cennete girecek olanların çoğunluğunun fakirlerden olacağı babı.

١٤١٨ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «اطَّلَعْتُ فِي الْجَنَّةِ فَرَأَيْتُ أَكْثَرَ أَهْلِهَا الْفُقَرَاءَ، وَاطَّلَعْتُ فِي النَّارِ فَرَأَيْتُ أَكْثَرَ أَهْلِهَا النِّسَاءَ».

1418- Ahmed, Abdullah bin Abbas (r.a)'tan rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Cennetin içine baktım. Oraya girenlerin çoğunluğu fakirlerdi. Cehennemin içine de baktım, oraya girenlerin çoğunluğu da kadınlardı."

١٤١٩ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ حَارِثَةَ بْنِ وَهْبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «أَلاَ أُخْبِرُكُمْ بِأَهْلِ الْجَنَّةِ؟ كُلُّ ضَعِيفٍ مُتَضَعَّفٍ، لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللَّهِ لأَبَرَّهُ، أَلاَ أُخْبِرُكُمْ بِأَهْلِ النَّارِ؟ كُلُّ عُتُلٍّ جَوَّاظٍ مُسْتَكْبِرٍ».

1419- Buhari ve Müslim, Harise bin Vehb (r.a)'den rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Size cennetliklerin kimler olduklarını bildireyim mi? Zayıf olan, basite alınan her kişi. Böyle biri Allah adına yemin ederse, Allah onun yeminini doğru çıkarır. Ve size cehennemliklerin kimler olduklarını bildireyim mi? Büyüklenen, kaba ve çirkin tavırlı her kişi."

Müslim'in bir rivayetinde de şöyle denilmektedir:

"Resulullah (a.s):

"Size cennetliklerin kimler olduklarını bildireyim mi?" diye buyurdu. Biz: "Evet...." dedik." Devamı yukarıdaki gibidir. Ancak cehennemliklerle ilgili olarak da, Resulullah (a.s)'ın sorusuna kendilerinin *"Evet.."* cevabı verdikleri bildirilmektedir. (1)

Yine Müslim'in buna benzer bir başka rivayetinde Resulullah (a.s)'ın cehenneme gireceklerin özellikleri hakkında *"Kaba, çirkin (2) ve kibirli her kişi"* diye

---

1418-Ahmed (1/234) Mecmau'z Zevaid (10/261) Müellif: "Bunu Ahmed rivayet etmiştir. İsnadı ceyyid (iyi)dir" demiştir.

1419-Buhari (8/663) 65-Kitabu't Tefsir. 1-Yüce Allah'ın: "Kaba ve sonra da kötülükle damgalı (kimse)" sözü ile ilgili bab. Müslim (4/2190) 51-Kitabu'l Cenne. 13-Cehenneme zorbaların gireceği babı. Tirmizi (4/717) 40-Kitabu Sıfati Cehennem. 13-Mahmud'un rivayeti babı.

1) Müslim, aynı yer.

2) Müslim, aynı yer.

buyurduğu bildirilmiştir. (1)

١٤٢٠ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ عِيَاضِ بْنِ حُمَادٍ الْمُجَاشِعِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ ذَاتَ يَوْمٍ فِي خُطْبَتِهِ: «أَلاَ إِنَّ رَبِّي أَمَرَنِي أَنْ أُعَلِّمَكُمْ مَا جَهِلْتُمْ مِمَّا عَلَّمَنِي يَوْمِي هَذَا، كُلُّ مَالٍ نَحَلْتُهُ عَبْدًا حَلاَلٌ، وَإِنِّي خَلَقْتُ عِبَادِي حُنَفَاءَ كُلَّهُمْ، وَإِنَّهُمْ أَتَتْهُمُ الشَّيَاطِينُ فَاجْتَالَتْهُمْ عَنْ دِينِهِمْ، وَحَرَّمَتْ عَلَيْهِمْ مَا أَحْلَلْتُ لَهُمْ، وَأَمَرَتْهُمْ أَنْ يُشْرِكُوا بِي مَا لَمْ أُنَزِّلْ بِهِ سُلْطَانًا، وَإِنَّ اللَّهَ نَظَرَ إِلَى أَهْلِ الأَرْضِ، فَمَقَتَهُمْ، عَرَبَهُمْ وَعَجَمَهُمْ، إِلاَّ بَقَايَا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ، وَقَالَ: إِنَّمَا بَعَثْتُكَ لأَبْتَلِيَكَ وَأَبْتَلِيَ بِكَ، وَأَنْزَلْتُ عَلَيْكَ كِتَابًا لاَ يَغْسِلُهُ الْمَاءُ، تَقْرَؤُهُ نَائِمًا وَيَقْظَانَ، وَإِنَّ اللَّهَ أَمَرَنِي أَنْ أُحَرِّقَ قُرَيْشًا، فَقُلْتُ: رَبِّ إِذًا يَثْلَغُوا رَأْسِي، فَيَدَعُوهُ خُبْزَةً، قَالَ: اسْتَخْرِجْهُمْ كَمَا أَخْرَجُوكَ، وَاغْزُهُمْ نُغْزِكَ، وَأَنْفِقْ فَسَنُنْفِقُ عَلَيْكَ، وَابْعَثْ جَيْشًا نَبْعَثْ خَمْسَةً مِثْلَهُ، وَقَاتِلْ بِمَنْ أَطَاعَكَ، قَالَ: وَأَهْلُ الْجَنَّةِ ثَلاَثَةٌ: ذُو سُلْطَانٍ مُقْسِطٌ مُتَصَدِّقٌ مُوَفَّقٌ، وَرَجُلٌ رَحِيمٌ رَقِيقُ الْقَلْبِ لِكُلِّ ذِي قُرْبَى وَمُسْلِمٍ، وَعَفِيفٌ مُتَعَفِّفٌ ذُو عِيَالٍ. وَأَهْلُ النَّارِ خَمْسَةٌ: الضَّعِيفُ الَّذِي لاَ زَبْرَ لَهُ، الَّذِينَ هُمْ فِيكُمْ تَبَعًا لاَ يَبْتَغُونَ أَهْلاً وَلاَ مَالاً، وَالْخَائِنُ الَّذِي لاَ يَخْفَى لَهُ طَمَعٌ وَإِنْ دَقَّ إِلاَّ خَانَهُ، وَرَجُلٌ لاَ يُصْبِحُ وَلاَ يُمْسِي إِلاَّ وَهُوَ يُخَادِعُكَ عَنْ أَهْلِكَ وَمَالِكَ» وَذَكَرَ الْبُخْلَ أَوِ الْكَذِبَ «وَالشِّنْظِيرَ الْفَحَّاشَ».

1420- Müslim, Iyaz bin Hummad Mucaşi'i (r.a)'den rivayet etmiştir:

1420-Müslim (4/2197) 51-Kitabu'l Cenne. 16-Dünyada cennete gidecek olanların bilinmesini sağlayan özellikler babı.

1) Hadisin metninde geçen ve bizim "çirkin" diye türkçeleştirdiğimiz "zenim" kelimesi hakkında şöyle bir açıklamada bulunulmaktadır:

Kendisi herhangi bir kavimden veya aileden olmadığı halde, o kavimden ya da aileden olduğunu ileri süren kişi. Çirkin, aşağılık kimselere de böyle denildiği söylenmiştir.

"Zenim" kelimesi Kur'an-ı Kerim'in Kalem suresinin, 13. ayeti kerimesinde de geçmektedir. Bu kelime ile ilgili olarak İmam Mevdudi'nin 'Tefhimu'l Kur'an' adlı tefsirinde şöyle açıklamada bulunulmaktadır:

"Zenim" kelimesi, Arap dilinde sahip kimse hakkında da kullanıldığını söylemişlerdir. (Çeviren)

"Resulullah (a.s) birgün hutbesinde şöyle buyurdu:

"Rabbim bana, sizin bilmediğiniz, ancak bana öğretmiş olduğu bazı şeyleri bugün size öğretmemi emretti. (Yüce Allah şöyle buyurdu):

"Benim bir kula ihsan ettiğim şey, onun için helaldir. Ben, kullarımın tümünü günahtan arı olarak yarattım. Ancak şeytanlar gelip kendilerini hafife aldılar, dinlerinden uzaklaştırdılar. Böylelikle benim kendilerine helal kılmış olduğum şeyleri bu şeytanlar onlara haram ettiler ve benim kendileri için bir delil indirmemiş olduğum şeyleri bana ortak koşmalarını emrettiler."

Yüce Allah, yeryüzünde bulananlara baktı; ehli kitaptan geriye kalanların dışında Arap olanların da, Arap olmayanların da tümüne kızdı. Sonra şöyle buyurdu:

"Seni, imtihan etmek ve seninle başkalarını imtihan etmek için gönderdim. Sana suyun yıkayamayacağı bir kitap indirdim. Sen onu uykuda da uyanıkken de okursun."

Yüce Allah bana Kureyş'i yakmamı emretti. Ben:

"Ey Rabbim! Onlar benim başımı bir ekmeği parçalar gibi parçalarlarsa!" dedim. Yüce Allah:

"Onlar seni nasıl (Mekke'den) çıkardılarsa, sen de onları çıkar. Onlara karşı savaş, biz sana yardım ederiz. (Allah yolunda) harca, biz de senin için harcarız. Sen bir ordu gönder, biz onun beş katı orduyu (yardım için) gönderelim. Sana uyanlarla birlikte çarpış" diye buyurdu.

Cennetlikler üç guruptur: Güç (iktidar) sahibi, adeletli, iyilik için harcayan ve başarılı kılınan kimse; merhametli, bütün yakınlarına ve her müslümana karşı ince yürekli olan kişi; çoluk çocuk sahibi iffetli, haysiyetini koruma gayreti içinde bulunan kişi...

Cehennemlikler de beş guruptur: Kafaları çalışmayan, mal ve çoluk-çocuk edinme amacı taşımayan sizin aranıza öylesine girmiş olan zayıf kimseler; taşıdığı amacı size belli etmeyen, ince bir fırsat yakaladığında hemen ihanetini yapan hain kişi; ne sabah, ne de akşam, seni ailen ya da malın konusunda tuzağa düşürme çabasından geri kalmayan adam".

Bundan sonra yalancı veya cimri kişiden ve çok fena huylu, geçimsiz kimseden söz etti."

Bir rivayette şöyle bir fazlalığa yer vermiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Yüce Allah bana, alçak gönüllü olmanızı vahyetti. Ta ki, kimse kimseye karşı övünmesin. Kimse kimseye karşı bir taşkınlık, aşırılık etmesin." (1)

Hadiste şöyle bir şey geçmektedir:

"Hadisin ravilerinden birisi anlatıyor:

"Kafaları çalışmayan, mal ve çoluk-çocuk edinme amacı taşımayan, sizin aranıza öylesine girmiş olan zayıf kimseler" deniliyor. Ben "Böylesi de olur mu, ey Ebu Abdullah?" diye sordum. Şöyle cevap verdi:

"Evet vallahi, ben bunun örneğini cahiliye döneminde gördüm. Bir adam, bir mahelle için çobanlık yapardı. O mahallenin çocuklarının kendisiyle dalga geçmeleri, onunla oynamaları dışında eline bir şey geçmezdi."

١٤٢١ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «حُجِبَتِ النَّارُ بِالشَّهَوَاتِ، وَحُجِبَتِ الْجَنَّةُ بِالْمَكَارِهِ».

1421- Buhari ve **Müslim,** Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Cehennemin etrafı şehveti çeken (nefse hoş görünen) şeylerle çevrilmiştir. Cennetin etrafı ise hoşlanılmayan (nefse ağır gelen) şeylerle çevrilmiştir."

١٤٢٢ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «الْجَنَّةُ أَقْرَبُ إِلَى أَحَدِكُمْ مِنْ شِرَاكِ نَعْلِهِ، وَالنَّارُ مِثْلُ ذَلِكَ».

1422- Buhari, Abdullah bin Mes'ud (r.a)'dan rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Cennet, sizden birine ayakkabısının bağından daha yakındır. Cehennem de öyle."

١٤٢٣ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ

1421-Buhari (11/320) 81-Kitabu'r Rikak. 28-Cehennemin etrafının şehveti çeken şeylerle çevrildiği babı. Müslim (4/2174) 51-Kitabu'l Cenne. 2. hadis.

1422-Buhari (11/321) 81-Kitabu'r Rikak. 29-Cennetin insana çok yakın olduğu babı.

1) Müslim (4/2198) 51-Kitabu'l Cenne. 16-Dünyada cennete gidecek olanların bilinmesini sağlayan özellikler babı.

ﷺ : «حُفَّتِ الْجَنَّةُ بِالْمَكَارِهِ، وَحُفَّتِ النَّارُ بِالشَّهَوَاتِ».

1423- Müslim, Enes bin Malik (r.a)'ten rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Cennetin etrafı hoşlanılmayan (nefse ağır gelen) şeylerle çevrilmiştir. Cehennemin etrafı da şehveti çeken (nefse hoş görünen) şeylerle çevrilmiştir."

١٤٢٤ــ رَوَى أَبُو دَاوُدَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لَمَّا خَلَقَ اللَّهُ الْجَنَّةَ، قَالَ لِجِبْرِيلَ: اذْهَبْ فَانْظُرْ إِلَيْهَا، فَذَهَبَ فَنَظَرَ إِلَيْهَا، فَقَالَ: وَعِزَّتِكَ لَايَسْمَعُ بِهَا أَحَدٌ إِلاَّ دَخَلَهَا. فَحَفَّهَا بِالْمَكَارِهِ، فَقَالَ: اذْهَبْ فَانْظُرْ إِلَيْهَا، فَذَهَبَ إِلَيْهَا ثُمَّ جَاءَ فَقَالَ: وَعِزَّتِكَ لَقَدْ خَشِيتُ أَنْ لَايَدْخُلَهَا أَحَدٌ» قَالَ: «وَلَمَّا خَلَقَ اللَّهُ النَّارَ، قَالَ لِجِبْرِيلَ: اذْهَبْ فَانْظُرْ إِلَيْهَا، فَذَهَبَ فَنَظَرَ إِلَيْهَا، ثُمَّ جَاءَ فَقَالَ: وَعِزَّتِكَ لَايَسْمَعُ بِهَا أَحَدٌ فَيَدْخُلُهَا، فَحَفَّهَا بِالشَّهَوَاتِ، فَقَالَ: اذْهَبْ فَانْظُرْ إِلَيْهَا، فَذَهَبَ فَنَظَرَ إِلَيْهَا، فَلَمَّا رَجَعَ، قَالَ: وَعِزَّتِكَ لَقَدْ خَشِيتُ أَنْ لَايَبْقَى أَحَدٌ إِلاَّ دَخَلَهَا».

1424- Ebu Davud, Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Yüce Allah cenneti yarattığında, Cibril'e "Git, ona bak!" diye buyurdu. Cibril, gidip baktı ve: "Yüceliğine (izzetine) yemin olsun ki, kim onun haberini alırsa, mutlaka oraya girer" dedi. Sonra yüce Allah onun etrafını nefse ağır gelen şeylerle çevirdi ve Cibril'e: "Git, ona bak!" diye buyurdu. Cibril gidip baktı, sonra geri dönüp: "Yüceliğine yemin olsun ki, oraya kimsenin giremeyeceğinden korkuyorum" dedi. Yüce Allah, cehennemi yarattığında da Cibril 'e "Git, ona bak!" diye buyurdu. Cibril gidip baktı ve: "Yüceliğine yemin olsun ki, kim onun haberini alırsa, asla oraya girmez" dedi. Sonra yüce Allah onun etrafını nefse hoş gelen şeylerle çevirdi ve Cibril'e: "Git, ona bak!" diye buyurdu. Cib-

1423-Müslim (4/2174) 51-Kitabu'l Cenne. 1. hadis; Tirmizi (4/693) 39-Kitabu Sıfati'l Cenne. 21-Cennetin etrafının nefse ağır olan şeylerle çevrildiği hakkında gelen rivayetler babı. Tirmizi: "Bu hadis hasen, garibdir. Ancak bu rivayet tarıkı ile sahihtir" demiştir.

1424-Ebu Davud (4/236) Kitabu's Sünne. Cennet ve cehennemin yaratılması babı. Tirmizi (4/693) 39-Kitabu Sıfati'l Cenne. 21-Cennetin etrafının nefse ağır olan şeylerle çevrildiği hakkında gelen rivayetler babı. Tirmizi: "Bu hadis hasen, sahihtir" demiştir. Hadis de, onun dediği gibidir.

ril gidip baktı, geri döndüğünde: "Yüceliğine yemin olsun ki, hiç kimsenin kalmadan oraya gireceğinden korkuyorum" dedi."

Nesai, cennetle ilgili kısımda *"Yüce Allah, Cibril'e: "Git, oraya bak!"* diye buyurdu sözünden sonra şöyle bir ilaveye yer vermiştir:

"Oraya girecek olanlar için benim ne nimetler hazırladığımı gör."

Aynı şekilde cehennemle ilgili kısımda da buna benzer bir ilaveye yer vermiştir. (1)

١٤٢٥ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «يَخْرُجُ مِنَ النَّارِ أَرْبَعَةٌ، فَيُعْرَضُونَ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، فَيَلْتَفِتُ أَحَدُهُمْ فَيَقُولُ: أَيْ رَبِّ، إِذْ أَخْرَجْتَنِي مِنْهَا فَلاَ تُعِدْنِي فِيهَا، فَيُنْجِيهُ اللَّهُ مِنْهَا».

1425- Müslim, Enes bin Malik (r.a)'ten rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Cehennemden dört kişi çıkarılıp şanı yüce olan Allah'a sunulurlar. Onlardan biri bakınıp, "Ey Rabbim! Madem ki, beni oradan çıkardın, bir daha oraya geri çevirme" der. Allah da, onu oradan kurtarır."

١٤٢٦ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «كُلُّ أَهْلِ النَّارِ يَرَى مَقْعَدَهُ مِنَ الْجَنَّةِ فَيَقُولُ: لَوْ أَنَّ اللَّهَ هَدَانِي فَتَكُونُ عَلَيْهِ حَسْرَةً» قَالَ: «وَكُلُّ أَهْلِ الْجَنَّةِ يَرَى مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ فَيَقُولُ: لَوْلاَ أَنَّ اللَّهَ هَدَانِي فَيَكُونُ لَهُ شُكْرًا».

1426- Ahmed, Ebu Hureyre (r.a)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Cehenneme girecek olanların her biri, cennette kendisi için hazırlanmış olan yerini görür ve "Keşke Allah bana hidayet vermiş olsaydı" der. Böylece

1425-Müslim (1/180) 1-Kitabu'l İman. 84-Cennetin en alt derecede olacak olanı ile ilgili bab.

1426-Ahmed (2/512)

1) Nesai (7/3) 35-Kitabu'l Eyman ve'n Nuzur. 3-Yüce Allah'ın izzetine (yüceliğine) yemin etme babı. 'el İhsan bi Tertibi İbni Hibban' (9/243) Müstedrek (1/27)

onu görmesi, kendisi için bir hasret (hayıflanma) sebebi olur. Cennete girecek olanların her biri de, cehnenemde kendisi için hazırlanmış olan yerini görür ve "Eğer Allah bana hidayet vermiş olmasaydı, halim ne olurdu?" der. Böylece onu görmesi kendisi için bir şükür sebebi olur."

Bir başka rivayette şöyle denilmektedir:

"Her kim cehenneme girecek olsa kendisine, iyilerden olması halinde cennete kavuşacak olduğu yer gösterilir, dolayısıyla bu onun için hasret (hayıflanma) nedeni olur. Her kim de cennete girecek olsa kendisine, kötülerden olması halinde cehennemden varacak olduğu yer gösterilir, dolayısıyla bu onun için şükür nedeni olur." (1)

١٤٢٧ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يُؤْتَى بِأَنْعَمِ أَهْلِ الدُّنْيَا مِنْ أَهْلِ النَّارِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَيُصْبَغُ فِي النَّارِ صَبْغَةً، ثُمَّ يُقَالُ: يَا ابْنَ آدَمَ! هَلْ رَأَيْتَ خَيْرًا قَطُّ؟ هَلْ مَرَّ بِكَ مِنْ نَعِيمٍ قَطُّ؟ فَيَقُولُ: لاَ وَاللَّهِ يَارَبِّ، وَيُؤْتَى بِأَشَدِّ النَّاسِ بُؤْسًا مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ، فَيُصْبَغُ صَبْغَةً فِي الْجَنَّةِ، فَيُقَالُ لَهُ: يَا ابْنَ آدَمَ هَلْ رَأَيْتَ بُؤْسًا قَطُّ؟ هَلْ مَرَّ بِكَ مِنْ شِدَّةٍ قَطُّ؟ فَيَقُولُ: لاَ وَاللَّهِ يَارَبِّ، مَامَرَّ بِي بُؤْسٌ قَطُّ، وَلاَ رَأَيْتُ شِدَّةً قَطُّ؟ فَيَقُولُ: لاَوَاللَّهِ يَارَبِّ، مَامَرَّ بِي بُؤْسٌ قَطُّ، وَلاَ رَأَيْتُ شِدَّةً قَطُّ».

1427- Müslim, Enes bin Malik (r.a)'ten şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Cehennemliklerin dünyada en çok refah ve bolluk içinde olanı, kıyamet günü getirilip cehennemin içinde bir boya ile boyanır ve sonra kendisine:

"Ey insanoğlu! Hiçbir iyilik gördün mü? Hiçbir refah ve bolluk hayatı yaşadın mı?" diye sorulur. O da: "Hayır vallahi, ey Rabbim!" diye cevap verir. Cennetliklerin de dünyada en çok sıkıntı ve zorluk içinde olanı, kıyamet günü getirilip cennette bir boya ile boyanır ve sonra kendisine:

1427-Müslim (4/2162) 50-Kitabu Sıfati'l Münafıkin. 12-Dünyanın en çok bolluk içinde olanının boyanması babı.

Burada boyanmakla kastedilen anlam, cehennem ya da cennetin içine iyice daldırılmasıdır. Yani adeta bir kerede atılmış gibi oraya daldırılır.

1) Ahmed (2/541) Mecmau'z Zevaid (10/399) Müellif: "Bunun tamamını Ahmed rivayet etmiştir. Birinci rivayetinin ravileri, Sahih'te adları geçen ravilerdir" demiştir.

"Ey insanoğlu! Hiçbir sıkıntı gördün mü? Hiçbir zorluk dönemi geçirdin mi?" diye sorulur. O da: "Hayır vallahi, ey Rabbim!" diye cevap verir."

١٤٢٨ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «تَحَاجَّتِ الْجَنَّةُ وَالنَّارُ، فَقَالَتِ النَّارُ: أُوثِرْتُ بِالْمُتَكَبِّرِينَ وَالْمُتَجَبِّرِينَ، وَقَالَتِ الْجَنَّةُ: فَمَالِي لَا يَدْخُلُنِي إِلَّا ضُعَفَاءُ النَّاسِ وَسَقَطُهُمْ؟».

1428- Buhari ve **Müslim,** Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Cennet ile cehennem tartıştı (tartışır). Cehennem: "Bana hep büyüklenenler ve zorbalar gönderiliyor!" dedi (der). Cennet de: "Ne oluyor ki, bana da insanların sadece zayıfları ve düşkünleri giriyor" dedi (der.)"

Bir rivayette şöyle bir fazlalığa yer verilmiştir:

"(Cennet): "Ne oluyor ki, bana da insanların sadece zayıfları, düşkünleri ve ihtiyaçlıları, zorluk içinde olanları giriyor" dedi. Yüce Allah da cennete:

"Sen benim rahmetimsin! Seninle kullarımdan dilediğime rahmet ederim" diye buyurdu. Cehenneme de:

"Sen de benim azabımsın! Seninle kullarımdan dilediğime azab ederim. Sizin her biriniz için, dolacağı kadarı vardır (dolacağı kadar miktarda yaratık gönderilecektir)" diye buyurdu. Ancak cehennem, yüce Allah ayağını koyuncaya kadar dolmaz." (1)

Bir başka rivayette de şöyle denilmektedir:

"Cehennem, şanı yüce olan Allah ayağını koyuncaya kadar dolmaz. Sonra (yüce Allah'ın ayağını koymasından sonra, cehennem): "Artık yeter, artık yeter, artık yeter" der. Bunun üzerine artık cehennem dolmuş olur. Sonra cehennemlikler birbirlerinin üstlerine atılıp, karıştırılırlar. Yüce Allah yaratıklarından kimseye haksızlık etmez. Cennet için ise yüce Allah, (dolması için) ayrıca bir topluluk yaratır." (2)

Buhari'nin rivayetine göre de Resulullah (a.s) şöyle buyurmuştur:

1428-Buhari (8/595) 65-Kitabu't Tefsir. 1-Yüce Allah'ın "Cehennem "daha var mı?" der" sözü ile ilgili bab. Müslim (4/2186) 5-Kitabu'l Cenne. 13-Cehenneme zorbaların gireceği ile ilgili bab.

1) Müslim (4/2187) Aynı yer.

2) Müslim (4/2187) Aynı yer.

"Cennet ve cehennem birbirleri hakkında Rabblerine müracaatta bulunurlar. Cennet:

"Ey Rabbim! Şuna ne oluyor, (bana) hep insanların zayıfları ve düşkünleri doluyor" der. Cehennem de:

"Benim için insanların büyüklük taslayanları seçildi" der. Yüce Allah, cennete: "Sen benim rahmetimsin" der. Cehenneme de: "Sen de azabımsın, istediğimi senin azabına düşürürüm" diye buyurur. Sonra "Her ikinize de dolu dolu nasip vardır" diye buyurur"

Resulullah (a.s) daha sonra şöyle buyurdu:

"Cennet hakkında şunu söyleyeyim ki, Allah kullarından hiç kimseye haksızlık etmez. Cehnenem için yüce Allah dilediği kadar bir topluluk yaratır. Onlar oraya atılırlar. "Daha var mı?" der. Yine oraya atılanlar olur. Tekrar "Daha var mı?" der. Ta ki, (Yüce Allah) ayağını içine koyuncaya kadar böyle devam eder. (Ayağını içine koymasından) sonra dolar. İçindekiler birbirlerinin üstüne atılırlar. Cehennem de:

"Artık yeter, artık yeter, artık yeter!" der." (1)

Bir Açıklama

Fethu'l-Bari'nin kenar açıklamasında şöyle denilmiştir:

"İbnu'l-Kayyim el-Cevzinin bildirdiğine göre, bu rivayette ravi hata etmiştir. Doğru olanı ise, daha önce 4850 numaralı olarak geçen Abdurrezzak bin Hemmam'ın Ebu Hureyre (r.a)'den rivayeti tarıkıyla bildirilen metinde ve 7384 numaralı olarak geçen Katade'nin, Enes bin Malik (r.a)'ten rivayeti tarıkıyle bildirilen metinde geçen "Yüce Allah, cennet için ayrıca bir topluluk yaratır" ifadesidir. Bu iki rivayetteki metinden, yukarıdaki metni rivayet eden ravinin, cennetle ilgili açıklamanın başına "cehennem" kelimesini koyduğu anlaşılmaktadır. Bu gibi değiştirmeler yapanlar, hadis ilminde "munkalib' olarak adlandırılmaktadır."

İbni Hacer de şöyle söylemiştir:

"Ebu Hasan el-Kabisi'nin söylediğine göre bu konuda bilinen ifade "Yüce Allah, cennet için ayrıca bir topluluk yaratır. Cehennemin üzerine ise ayağını koyar" ifadesidir. Ebu Hasan:

"Ben, buradaki metin dışında, hiçbir hadiste yüce Allah'ın cehennem için ayrıca bir topluluk yaratacağını bildiren ifadeye rastlamış değilim" demiştir."

1) Buhari (13/434) 97-Kitabu't Tevhid. 25-Yüce Allah'ın "Şüphesiz Allah'ın rahmeti yakındır" sözü ile ilgili olarak gelen rivayetler babı.

١٤٢٩ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ خَالِدٍ أَنَّ أَبَا أُمَامَةَ مَرَّ عَلَى خَالِدِ بْنِ يَزِيدَ ابْنِ مُعَاوِيَةَ فَسَأَلَهُ عَنْ أَلْيَنِ كَلِمَةٍ سَمِعَهَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «أَلاَ كُلُّكُمْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلاَّ مَنْ شَرَدَ عَلَى اللَّهِ شِرَادَ الْبَعِيرِ عَلَى أَهْلِهِ».

1429- Ahmed, Ali bin Halid (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Ebu Umame, Halid bin Yezid bin Muaviye'nin yanından geçti ve kendisinden, Resulullah (a.s)'tan duymuş olduğu (ahiretle) ilgili en yumuşak söz hakkında soru sordu. O da şöyle söyledi:

"Ben, Resulullah (a.s)'ın şöyle buyurduğunu duydum:

"Develerin sahiplerine karşı gösterildiği serkeşlik gibi, yüce Allah'a karşı serkeşlik edenleriniz dışında, hepiniz cennete gireceksiniz."

١٤٣٠ــ رَوَى أَبُو دَاوُدَ عَنْ حَارِثَةَ بْنِ وَهْبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «لاَيَدْخُلُ الْجَنَّةَ الْجَوَّاظُ، وَلاَ الْجَعْظَرِيُّ» قَالَ: وَالْجَوَّاظُ: الْغَلِيظُ الْفَظُّ.

1430- Ebu Davud, Harise bin Vehb (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Hor, çirkin ve katı görünümlü kişi ile kendini beğenmiş kibirli kimse, cennete giremez."

١٤٣١ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِي أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ عِنْدَ ذِكْرِ أَهْلِ النَّارِ: «وَكُلُّ جَعْظَرِيٍّ جَوَّاظٍ مُسْتَكْبِرٍ جَمَّاعٍ مَنَّاعٍ، وَأَهْلُ الْجَنَّةِ الضُّعَفَاءُ الْمَغْلُوبُونَ».

1431- Ahmed, Abdullah bin Amr bin As (r.a)'tan rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) cehennemliklerden söz ederken şöyle buyurdu:

1429-Ahmed (5/258) Mecmau'z Zevaid (10/403) Müellif: "Bunu Ahmed rivayet etmiştir. Ali bin Halid Medeni dışında kalan ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir. Bu kişi ise sikadır" demiştir.

1430-Ebu Davud (4/253) Kitabu'l Edeb. Güzel ahlakla ilgili bab. İsnadı hasendir.

1431-Ahmed (2/214) Mecmau'z Zevaid (10/393) Müellif: "Bunu Ahmed rivayet etmiştir. Ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir" demiştir.

"Bunlar (cehennemlikler) kendini beğenmiş, kibirli, hor, çirkin görünümlü, çok mal biriktirip başkalarına iyilikte bulunmaktan kaçınan, mallarını hep kendine saklayan kimselerdir. Cennetlikler ise zayıflar ve başkaları tarafından alt edilenlerdir."

١٤٣٢ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ فِي الْأَوْسَطِ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «أُتِيتُ لَيْلَةَ إِسْرِيَ بِي عَلَى رِجَالٍ تُقْرَضُ شِفَاهُهُمْ بِمَقَارِيضَ مِنْ نَارٍ قُلْتُ: مَنْ هَؤُلَاءِ يَا جِبْرِيلُ؟ قَالَ: هَؤُلَاءِ خُطَبَاءُ أُمَّتِكَ الَّذِينَ يَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالبِرِّ وَيَنْسَوْنَ أَنْفُسَهُمْ وَهُمْ يَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا يَعْقِلُونَ».

1432- Taberani, Evsat'ta, Enes bin Malik (r.a)'ten rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"İsra ve Mirac gecesinde dudakları ateşten makaslarla kesilen bir takım insanlar gördüm. "Bunlar kimlerdir, ey Cibril?" diye sordum. "Bunlar senin ümmetinin, başkalarına iyilik emredip de kitab'ı okudukları halde kendi nefislerini unutan hatiplerdir. Bunlar akıl etmezler mi?" diye cevap verdi."

١٤٣٣ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يَخْرُجُ عُنُقٌ مِنَ النَّارِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَتَكَلَّمُ بِلِسَانٍ طَلْقٍ لَهَا عَيْنَانِ تُبْصِرُ بِهِمَا وَلَهَا لِسَانٌ تَكَلَّمُ بِهِ فَتَقُولُ: إِنِّي أُمِرْتُ بِمَنْ جَعَلَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ، وَبِكُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ، وَبِمَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ، فَتَنْطَلِقُ بِهِمْ قَبْلَ سَائِرِ النَّاسِ بِخَمْسِمِائَةِ عَامٍ».

1433- Ahmed, Ebu Said Hudri (r.a)'den rivayet etmiştir:

1432-Keşfu'l Estar (6/112) Mecmau'z Zevaid (7/276) Müellif buna benzer bir hadisi naklettikten sonra şöyle söylemiştir: "Bunun tamamını Ebu Ya'la ve Bezzar rivayet etmiştir. Bir kısmını da Taberani, Evsat'ta rivayet etmiştir. Ahmed de, Ebu Ya'la'nın senetleri ile rivayet etmiştir. Ravileri, Sahih'te adları geçen ravilerdir."

1433-Ahmed (2/336) Bu hadisi, Ebu Hureyre (r.a)'den muhtasar (kısa olarak) rivayet etmiştir. Ayrıca Keşfu'l Estar (4/185) Mecmau'z Zevaid (10/392) Mecmau'z Zevaid müellifi bu hadisle ilgili olarak şöyle bir açıklamada bulunmuştur: "Bu hadisin bir rivayetinde "(Cehennemden çıkan boyun, saydığı insanların) üzerlerine doğru uzanır ve onları yakalayıp cehennemin içine atar" denilmektedir. Bunu Bezzar rivayet etmiştir. Burada verilen metin de ona aittir. Yine Ahmed muhtasar olarak, Ebu Ya'la da benzer bir şekilde rivayet etmiştir. Taberani de, Evsat'ta rivayet etmiştir. Taberani'nin iki rivayetinden birinin ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir."

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kıyamet günü, cehennemden açık ve fasih bir dille konuşan bir boyun çıkar. Bunun kendileri ile görebildiği iki gözü olur. Dili ile konuşur ve: "Ben, Allah'a ortak koşanların, inatçı zorbaların, haksız yere can alanların tümünü almakla emrolundum." der. Bunları diğer (cehenneme gidecek) insanlardan beşyüz yıl önce alıp götürür."

١٤٣٤ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِنَّ أَصْحَابَ الصُّوَرِ يُعَذَّبُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُقَالُ لَهُمْ: أَحْيُوا مَا خَلَقْتُمْ».

1434- Buhari ve Müslim, Hz. Aişe (r.a)'den rivayet etmişlerdir:

"Canlı resim yapanlar, kıyamet gününde azap edilirler ve kendilerine:

"Yarattıklarınıza can verin bakalım" denilir."

١٤٣٥ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى لأَهْوَنِ أَهْلِ النَّارِ عَذَابًا: لَوْ كَانَتْ لَكَ الدُّنْيَا كُلُّهَا، أَكُنْتَ مُفْتَدِيًا بِهَا؟ فَيَقُولُ: نَعَمْ، فَيَقُولُ: قَدْ أَرَدْتُ مِنْكَ أَيْسَرَ مِنْ هَذَا، وَأَنْتَ فِي صُلْبِ آدَمَ: أَنْ لاَتُشْرِكَ بِي وَلاَ أُدْخِلُكَ النَّارَ، وَأُدْخِلُكَ الْجَنَّةَ، فَأَبَيْتَ إِلاَّ الشِّرْكَ».

1435- Müslim, Enes bin Malik (r.a)'ten rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Yüce Allah, cehennemde en düşük azaba çarptırılacak olana: "Eğer dünyanın tümü senin olsaydı, şu azaptan kurtulmak için verir miydin?" diye buyurur. O da: "Evet" der. Bunun üzerine yüce Allah: "Sen daha Adem'in sulbünde iken, ben senden bundan daha kolay olanını, bana ortak koşmamanı istemiş ve seni bu durumda cehenneme sokmayıp, cennete sokacağımı bildirmiştim. Ama sen bana ortak koşmak dışında bir şey kabul etmemiştin" diye buyurur."

Yine Müslim'in ve Buhari'nin bir rivayetinde şöyle bildirilmektedir:

1434-Buhari (13/528) 97-Kitabu't Tevhid. 56-Yüce Allah'ın: "Allah, sizi ve yaptıklarınızı yaratmıştır" sözü ile ilgili bab. Müslim (3/1669) 37-Kitabu'l Libas ve'z Zine. 26-Canlı resim yapmanın haram kılınması babı. Ahmed (6/80) İbni Mace (2/728) 12-Kitabu't Ticaret. 5-İmalatlar babı.

1435-Müslim (4/2160) 50-Kitabu Sıfati'l Munafikin. 10-Kafirin (azaptan kurtulmak için) bir şeyler feda etmek istemesi babı.

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kıyamet günü, kafir getirilir. "Ne dersin, senin bütün yer dolusunca altının olsaydı onu (bu azaptan kurtulmak için) feda eder miydin?" diye sorulur. O da: "Evet" der. Kendisine bunun üzerine: "Senden daha önce bundan daha kolay olanı istenmişti. Bana ortak koşmaman istenmişti" denilir." (1)

CENNET VE CEHENNEM YARATILMIŞTIR VE VARDIR

Cennet ve cehennemin halen mevcut olmadıklarını ve daha sonra yaratılacaklarını ileri sürenlere cevap olarak şu bilgileri vermek istiyoruz:

Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmaktadır:

"Rabbinizin mağfiretine ve Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için hazırlanmış eni gökler ve yer kadar olan cennete koşuşun." (2)

Yine bir başka ayeti kerimede şöyle buyurmaktadır:

"Siz, Rabbinizden bir mağfirete ve genişliği göklerle yerin genişliği gibi olup Allah'a ve Resulüne inananlar için hazırlanmış bulunan cennete koşuşun. İşte bu Allah'ın lütfudur. Onu dilediğine verir. Allah, büyük bir lütuf sahibidir." (3)

Bir başka eyeti kerimede de şöyle buyuruyor:

"Kafirler için hazırlanmış olan ateşten (cehennemden) sakının." (4)

Yüce Allah, Firavun ailesi hakkında da şöyle buyurmaktadır:

"Onlar (yani Firavun ailesi) sabah, akşam ateşe sunulurlar. Kıyamet çattığı gün. "Firavun'un adamlarını azabın en ağırına sokun" denir." (5)

Yüce Allah, bir ayeti kerimesinde de şöyle buyuruyor:

"Yaptıklarına karşılık onlar için ne gözler aydınlatıcı nimetler saklandığını kimse bilemez." (6)

Sahih-i Buhari ve Sahih-i Müslim'de, Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet edildiğine göre Resulullah (a.s) şöyle buyurmuştur:

---

1) Müslim (4/2161) Aynı yer. Buhari (11/400) 81-Kitabu'r Rikak. 49-Hesap esnasında kendisiyle münakaşa edilene azap edileceği babı.

2) Ali İmran Suresi: 133

3) Hadid Suresi: 21

4) Ali İmran Suresi: 131

5) Mü'min Suresi: 46

6) Secde Suresi: 17

"Yüce Allah buyurur ki:

"Ben salih kullarım için hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın duymadığı ve hiç kimsenin aklına gelmemiş nimetler hazırladım. Bunlar hazineler dolusudur. Allah'ın size bildirmemiş oldukları ise daha çoktur." Resulullah (a.s) daha sonra şu ayeti kerimeyi okudu:

"Yaptıklarına karşılık onlar için, ne gözler aydınlatıcı nimetlerin saklandığını kimse bilemez." (1)

Yine Buhari ve Müslim'de, Malik'ten rivayet edildiğine göre Resulullah (a.s) şöyle buyurmuştur:

"Sizden biri öldüğünde sabah ve akşam, varacağı yer kendisine gösterilir. Eğer cennetliklerden ise, cennetlikler arasındaki yeri ve eğer cehennemliklerden ise, cehennemlikler arasındaki yeri gösterilir ve kendisine: "İşte, yüce Allah'ın kıyamet gününde seni diriltmesi sırasında varacağın yerin burasıdır" denilir. (2)

Yine Sahih-i Müslim'de, İbni Mes'ud (r.a)'dan şöyle bir rivayet nakledilmiştir:

"Şehidlerin ruhları, yeşil kuşların kursaklarında bulunur. Bu şekilde cennetin istedikleri yerlerinde dolaşırlar. Sonra da, Arş'a asılı durumdaki kandillere dönerler." (3)

İmam Ahmed bin Hanbel'in bildirdiğine göre Muhammed bin İdris Şafi'i, Malik'ten, o Zühri'den, o Abdurrahman bin Ka'b bin Malik'ten, o da babasından şöyle rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Mü'minin ruhu, cennet ağaçlarına takılı bir kuştadır. Yüce Allah, onu bedenine geri döndürünceye kadar burada kalır." (4)

Gene Buhari ve Müslim'in, Ebu Zenad'ın A'rec'den, onun Ebu Hureyre (r.a)'den rivayeti tarıkıyla naklettiklerine göre Resulullah (a.s) şöyle buyurmuştur:

---

1) Buhari (8/515). 65-Kitabu't Tefsir. Secde suresi tefsiri. Müslim (4/2175) 51-Kitabu'l Cenne ve Sıfatu Na'imiha ve Ehliha. 4. hadis.

2) Buhari (3/243) 23-Kitabu'l Cenaiz. 89-Ölüye varacağı yerin gösterileceği babı. Müslim (4/2199) 51-Kitabu'l Cenne ve Sıfatu Na'imiha ve Ehliha. 17-Ölüye varacağı yerin gösterilmesi babı.

3) Müslim (3/1502) 33-Kitabu'l İmare. 33-Şehitlerin ruhlarının cennette olacağı babı. Buradaki hadis merfu olarak, (Resulullah (a.s)'ın buyurduğu belirtilmeden) nakledilmiştir.

4) Ahmed (3/455)

"Cennetin etrafı nefse ağır gelen şeylerle, cehennemin etraf ise şehveti (nefsi) çeken şeylerle çevrilmiştir." (1)

Hammad bin Seleme'nin, Muhammed bin Amr'dan, onun Ebu Seleme'den, onun da Ebu Hureyre (r.a)'den rivayeti tarıkıyla bildirildiğine göre Ebu Hureyre (r.a) merfu olarak Resulullah (a.s)'ın söylemiş olduğu bir hadisi, O'nun söylemiş olduğunu belirtmeden direk kendi ağzıyla şöyle söylemiştir:

"Yüce Allah, cenneti yarattığında Cibril (a.s)'e: "Git, ona bak" diye buyurdu..." hadis böyle devam ediyor. (2)

Daha önce geçmiş olan bir hadisi şerifte şöyle denilmekteydi:

"Yüce Allah cenneti yarattığında ona "konuş" diye buyurdu. O da: "Şüphesiz mü'minler kurtuluşa ermişlerdir" dedi." (3)

Yine Sahih-i Buhari ve Sahih-i Müslim'de, Ebu Hureyre (r.a)'den ve sadece Sahih-i Müslim'de Ebu Said el Hudri (r.a)'den rivayet edildiğine göre Resulullah (a.s) şöyle buyurmuştur:

"Cennet ile cehennem, aralarında tartıştı..." hadis böyle devam ediyor. (4)

Buhari ve Müslim, Abdullah bin Ömer (r.a)'in merfu olarak şöyle söylediğini bildirmişlerdir:

"Humma hastalığı, cehennemin taşmasından (veya sıcağını dışa vurmasından) ileri gelmektedir." (5)

Yine Buhari ve Müslim'in rivayet ettiklerine göre Ebu Zer (r.a) merfu olarak şöyle söylemiştir:

"Sıcaklık iyice şiddetlendiğinde (öğle) namazını biraz geciktirin. Havanın

---

1) Buhari (11/320) 81-Kitabu'r Rikak. 28-Cehennemin etrafının şehveti çeken şeylerle çevrilmiş olduğuna dair bab. Müslim (4/2174) 51-Kitabu'l Cenne ve Sıfatu Na'imiha ve Ehliha. 1. hadis.

2) Tirmizi (4/693, 694) 39-Kitabu Sıfati'l Cenne. 21-Cennetin etrafının nefse ağır gelen şeylerle çevrildiğine dair gelen rivayetler babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, sahih olduğunu söylemiştir. Nesai (7/3, 4) 35-Kitabu'l Eyman ve'n Nuzur. 3-Yüce Allah'ın izzetine yemin etme babı.

3) Mecmau'z Zevaid (10/397)

4) Buhari (8/595) 65-Kitabu't Tefsir. Kaf suresi. Müslim (4/2186, 2187) 51-Kitabu'l Cenne ve Sıfatu Na'imiha ve Ehliha. 13-Cehenneme zorbaların gireceği babı.

5) Buhari (6/330) 59-Kitabu Bed'i'l Halk. 10-Cehennemin özelliği ve yaratılmış olduğu ile ilgili bab. Müslim (4/1731) 39-Kitabu's Selam. 26-Her hastalığın ilacının bulunduğu ve tedavinin güzel olduğu ile ilgili bab.

sıcaklığı, cehennemin taşmasından (ateşini dışa vurmasından) ileri gelir." (1)

Yine Buhari ve Müslim'in, Sahih'lerinde şöyle bildirilmektedir:

"Ramazan ayı girdiğinde, cennetin kapıları açılır ve cehennemin kapıları kapatılır." (2)

Ayrıca daha önce geçen Resulullah (a.s)'ın miracı ile ilgili hadiste, Resulullah (a.s)'ın o gecede cennet ile cehennemi görmüş olduğu bildirilmişti.

Yüce Allah da, ayeti kerimesinde şöyle buyuruyor:

"Andolsun ki, onu bir kez daha inerken görmüştü. Sidretü'l-Münteha'da. Ki barınılacak cennet onun yanındadır." (3)

Buhari ve Müslim'in bildirdiklerine göre Resulullah (a.s) şöyle buyurmuştur:

"Daha sonra cennete sokuldum. Bir de, inciden kubbelerle karşılaştım. Toprağı ise misktendi." (4)

Sahih-i Müslim'de Katade'den rivayet edildiğine ve onun da Enes bin Malik (r.a)'ten rivayet ettiğine göre Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Ben cennetin içinde dolaşırken, iki kıyısında içi boş incilerden kubbeler bulunan ırmakla karşılaştım. "Bu nedir?" diye sordum. (Cibril a.s) "Bu, Rabb'inin sana verdiği Kevser ırmağıdır" dedi." (5)

Hz. Ömer (r.a)'in menkıbeleri ile ilgili olarak, Resulullah (a.s)'ın şöyle buyurduğu bildirilmektedir:

"Cennetin içine sokuldum ve bir sarayın yanında abdest alan bir cariye ile (hanımla) karşılaştım. Kendisine "Sen kimin içinsin?" diye sordum. "Ömer bin Hattab (r.a)'ınım" diye cevap verdi. Oraya (o saraya) girmek istedim, ama senin kaskançlığını hatırladım." Resulullah (a.s)'ın bu sözü üzerine Hz. Ömer (r.a) ağladı ve: "Sana karşı da mı kıskançlık edeceğim, ey Allah'ın Resulü?" diye söyledi."

Bu hadis, Buhari ve Müslim'in Sahih'lerinde Cabir (r.a)'den rivayet edil-

1) Buhari (2/18) 9-Kitabu'l Mevakit. 9-Havanın fazla sıcak olması durumunda öğle namazının biraz geciktirilmesi babı. Müslim (1/431) 5-Kitabu'l Mesacid. 32-Öğle namazını biraz geciktirmenin müstahablığı babı.

2) Buhari (4/112) 3-Kitabu's Savm. 5-"Ramazan" mı, yoksa "Ramazan ayı" mı denileceği ile ilgili bab. Müslim (2/758) 13-Kitabu's Siyam. 1-Ramazan ayının fazileti babı.

3) Necm Suresi: 13-15

4) Buhari (6/375) 60-Kitabu'l Enbiya. 5-Hz. İdris (a.s) ile ilgili bab. Müslim (1/149) 1-Kitabu'l İman. 74-Resulullah (a.s)'ın İsra'sı (Mi'rac'ı) ile ilgili bab.

5) Bu hadis Buhari'de (11/464) 81-Kitabu'r Rikak. 53-Havz'la ilgili babda rivayet edilmiştir. Ayrıca, Ahmed (3/191)

miştir. (1)

Resulullah (a.s), Hz. Bilal (r.a)'e de şöyle buyurmuştur:

"Cennete girdim ve önümde senin ayakkabılarının hışırtılarını duydum. Sen müslüman olduktan sonra işlemiş olduğun amellerin içinde en çok ümit verici olanını bana söyle!" Hz. Bilal (r.a) de şöyle cevap verdi:

"Müslüman olduktan sonra, benim için şu amelden daha çok ümit verici bir şey işlemiş değilim: Ben gecenin veya gündüzün herhangi bir vaktinde her ne zaman tam bir temizlik yapsam (abdest ya da gusül almak suretiyle namaz kılmaya uygun duruma gelsem) mutlaka o temizlikle, yüce Allah'ın benim üzerime farz kılmış olduğu namazımı kılarım."(2)

Yine Rumeysa (r.a) (3) hakkında Resulullah (a.s)'ın onu cennette gördüğü bildirilmiştir.

Bununla ilgili hadis de Sahihi Buhari ve Sahih Müslim'de, Cabir bin Abdullah (r.a)'tan şu şekilde rivayet edilmiştir: (4)

"Resulullah (a.s), güneş tutulmasından dolayı namaz kılındığı günde (Kusuf namazı gününde) de, cennet ve cehennemin kendisine gösterildiğini, cennetin kendisine yaklaştığını ve oradan bir üzüm salkımı almaya kalkıştığını bildirmiştir." (5)

---

1) Buhari (9/320) 67-Kitabu'n Nikah. 107-Kıskanma (gayret) babı. Müslim (4/1962) 44-Kitabu Fedaili's Sahabe. 3-Hz. Ömer (r.a)'in faziletlerinden (üstünlüklerinden) bazıları hakkındaki bab.

2) Müslim (4/1910) 44-Kitabu Fedaili's Sahabe. 3-Hz. Bilal (a.s)'in faziletlerinden (üstünlüklerinden) bazıları hakkındaki bab. Ahmed (2/333)

3) Burada Rumeysa diye kastedilen kadın, Rumeysa bintu Milhan'dır. Bu hanımın adı bazı kaynaklarda "ğayn" harfi ile "Ğumeysa" olarak geçmektedir. İbni Abdilberr, Rumeysa ve Ğumeysa adlı hanımın Enes bin Malik (r.a)'in annesi Ümmü Suleym olduğunu bildirilmiştir. Adının okunuşundaki değişiklik, adı olan kelimenin taşıdığı anlamdan kaynaklanmaktadır. Nihaye'de bildirildiğine göre İbnu'l Esir, söz konusu adın, gözde bir aklık ortaya çıkması anlamı taşıyan ve gerek "ramasa", gerekse "ğamasa" olarak okunan bir fiil kökünden türeme olduğunu ifade etmiştir. Bu şekilde, Rumeysa adına kök olan kelime iki farklı şekilde okunabildiğinden dolayı, bu ad da iki farklı şekilde okunabilmektedir. (Çeviren)

4) Buhari (7/90) 62-Kitabu Fedaili's Sahabe. 6-Hz. Ömer (r.a)'in menkıbeleri babı. Müslim (4/1908) 44-Kitabu Fedaili's Sahabe. 3-Ümmü Suleym (r.a)'in faziletlerinden (üstünlüklerinden) bazıları hakkındaki bab.

5) Buhari (2/540) 16-Kitabu'l Kusuf. 9-Kusuf (güneş tutulması) namazının cemaatle kılınması babı. Müslim (2/626) 10-Kitabu'l Kusuf. 3-Resulullah (a.s)'a kusuf namazı konusunda arzedilenlerle ilgili bab. İbni Mace (1/402) 5-Kitabu İkameti's Sala. 152-Kusuf (güneş tutulması) namazı hakkında gelen rivayetler babı. Nesai (3/137-139) 16-Kitabu'l Kusuf. 14-Bir başka tür babı.

Yine Sahihi Buhari ve Sahihi Müslim'de Zühri'nin Said'den, onun da Ebu Hureyre (r.a)'den rivayeti tarikıyla bildirildiğine göre Resulullah (a.s) şöyle buyurmuştur:

"Amr bin Amir bin Luhayy Huza'i'yi cehennemde gördüm... Cehennemin içinde bağırsaklarını çekiyordu." (1)

Bir başka hadisi şerifte Resulullah (a.s)'ın şöyle buyurduğu bildirilmiştir:

"Değnekliyi (değneği ile insanlara eziyet edeni) orada (cehennemde) gördüm." (2)

Bir başka hadisi şerifte ise Resulullah (a.s) şöyle buyurmuştur:

"Bir kadın, bir yere kapatarak ölünceye kadar yedirip içirmediği, yeryüzündeki artıklardan yiyip içmesine de fırsat vermediği bir kediden dolayı cehenneme girdi." (3)

Resulullah (a.s), insanların gelip geçtiği yoldaki diken dallarını kenara atan bir adamdan söz ederken de şöyle buyurmuştur:

"Ben onun cennette onunla (attığı şeylerle gölgelendiğini gördüm." (4)

Bu hadis, Sahihi Müslim'de de, Ebu Hureyre (r.a)'den daha değişik bir metinle rivayet edilmiştir. (5)

Sahihi Buhari ve Sahihi Müslim'de, İmran bin Husayn (r.a)'den rivayet edildiğine göre Resulullah (a.s) şöyle buyurmuştur:

"Cennetin içerisini gördüm ve oraya girenlerin çoğunluğunun fakirlerden olduklarını müşahade ettim. Cehennemin içerisini de gördüm ve oraya girenlerin çoğunluğunun da kadınlardan olduklarını müşahede ettim." (6)

Sahihi Müslim'de, Muhtar bin Fulful Muhzami'nin Enes bin Malik (r.a)'ten rivayeti ile bildirildiğine göre Resulullah (a.s) şöyle buyurmuştur:

---

1) Buhari (6/547) 61-Kitabu'l Menakıb. 9-Huza'a kabilesinin hikayesi babı. Müslim (4/2192) 51-Kitabu'l Cenne ve Sıfati Na'imiha ve Ehliha. 13-Cehenneme zorbaların gireceği babı.

2) Nesai (3/139) 16-Kitabu'l Kusuf. 14-Bir başka tür babı.

3) Buhari (5/41-42) 42-Kitabu'l Musakat. 9-Su içirmenin fazileti babı.

4) Ahmed (3/154)

5) Müslim (4/2021) 45-Kitabu'l Birr ve's Sıla. 36-İnsanlara eziyet veren şeylerin yoldan atılması babı.

6) Buhari (9/298) 67-Kitabu'n Nikah. 88-Aile çevresinin küfranı nimeti babı. Müslim (4/2096) 48-Kitabu'z Zikr ve'd Dua ve't Tevbe ve'l İstiğfar. 26-Cennetliklerin çoğunluğunun fakirler olacağı babı. Ancak Müslim, bu hadisi İmran bin Husayn'dan değil de İbni Abbas (r.a)'tan rivayet etmiştir.

"Canım elinde olana yemin olsun ki, eğer benim gördüğümü görmüş olsaydınız, şüphesiz az güler, çok ağlardınız." Kendisine: "Ey Allah'ın Resulü! Sen ne gördün?" diye soruldu. O da: "Cennet ve cehennemi gördüm" diye buyurdu." (1)

Yine haberde bildirildiğine göre abdest alan kişi, abdestinden sonra şehadet getirirse kendisi için cennetin kapıları açılır ve istediği kapıdan girer. (2)

Buhari'nin Sahih'inde Şu'be'nin, Udeyy bin Sabit'ten, onun da Bera bin Azib'den rivayeti tarikıyla bildirildiğine göre Resulullah (a.s)'ın oğlu İbrahim vefat ettiğinde Resulullah (a.s) şöyle buyurmuştur:

"Onun için cennette sütanne vardır." (3)

Beyhaki bunu, Hakim'im rivayeti ile ve senedini vererek nakletmiştir. (4) Ebu Hureyre (r.a)'nin rivayet ettiğine göre Resulullah (a.s) şöyle buyurmuştur:

"Mü'minlerin çocukları cennette bir dağın üzerindedirler. Bu çocukların kıyamet gününde anne babalarına teslim edilecekleri vakte kadar kendileri ile Hz. İbrahim (a.s) ve Sare (a.s) ilgilenir." (5)

Bu rivayeti Vaki de aynı şekilde Sufyan-ı Sevri (r.a)'den rivayet etmiştir. Bu konuda rivayetler gerçekten hayli çoktur.

Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmaktadır:

"Ey Adem! Eşin ve sen cennette kal. Orada olandan istediğiniz yerde bol bol yiyin. Yalnız şu ağaca yaklaşmayın. Yoksa zalimlerden olursunuz, dedik." (6)

İlim adamlarının çoğunluğunun görüşlerine göre burada kastedilen cennet, Me'va cennetidir.

---

1) Müslim (1/320) 4-Kitabu's Sala. 25-İmanın önüne geçmenin haramlığı babı.

2) Müslim (1/210) 2-Kitabu't Tahare. 6-Abdestten sonra söylenilmesi müstehab olan zikirler babı.

3) Buhari (6/320) 59-Kitabu Bed'i'l Halk. 8-Cennetin özelliği ile ilgili olarak gelen rivayetler babı.

4) Sünenu'l Kubra (4/9) Kitabu'l Cenaiz. Düşük olan çocuğun yıkanacağı ve kefenleneceği babı.

5) Ahmed (2/326) Müstedrek (1/384) Müstedrek müellifi olan Hakim en Neysaburi şöyle söylemiştir: "Bu hadis, Buhari ve Müslim'in şartlarına göre sahihtir. Ancak onlar kitaplarına almamışlardır." Onun bu açıklamasını Zehebi de doğrulamıştır.

6) Bakara Suresi: 35

MÜLKÜN SAHİBİ OLAN ALLAH'IN ŞANI YÜCEDİR

İnsanlık tarihi boyunca çeşitli krallıklar, devletler, emirlikler ortaya çıkmış; bunlarla birlikte çok sayıda kral, devlet başkanı, emir gelmiş ve geçmiştir. Bunların tümünü, şanı yüce olan Allah kendi ilmi, izzeti, iradesi ve gücü ile yaratmıştır. Bütün bunları yüce Allah, kendi saltanatının ve adlarının bilinmesi için yaratır. Yönetim ve saltanatlar ile yüce Allah'ın 'Hakem' ve 'Melik' adları bilinir. Varlıklar aleminin genişliği ile yüce Allah'ın yüceliği ve O'nun 'Azim' adı bilinir. Ancak insan ne kadar derin düşünse de Allahu Teala'yı yine hakkıyla bilemez.

Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmaktadır:

"Allah'ı, O'nun şanına yaraşır şekilde tanıyamadılar." (1)

Yine bir başka ayeti kerimede de şöyle buyurmaktadır:

"Onlar, Allah'ı bilgice kavrayamazlar." (2)

'Melik' adına bakıp bizim bu bölümde anlattığımız şeyler üzerinde düşünmemiz gerekiyor. Bu adı layıkıyla kavrayabilecek anlayışta mıyız?

Varlıklar aleminin genişliğine bakıp, ondaki görülemeyen ve hissedilen yaratıklar üzerinde düşünelim. Yüce Allah'ın saltanatının ne derece geniş olduğunu tam manasıyla anlayabilir miyiz? Üstelik yüce Allah, gerek bu mevcut olanlara benzer şekilde ve gerekse bunların farklı niteliklerde sonu gelmeyecek sayıda varlık yaratmayı ne kadar güzel bir düzene koymuş olduğuna bir bakalım. Yaratıklarını ne derece üstün meziyetlerle, ne ince hikmetlerle ve ne kadar güzel şekillerde yaratmış olduğu üzerinde bir düşünelim.

---

1) En'am Suresi: 91
2) Taha Suresi: 110

Sonra vermiş olduğu bütün hükümlerin Ummu'l Kitap olarak da adlandırılan 'Levhi Mahfuz'da keydedilmiş olması ve olanların hiç birinin 'kalem'in kaydettiğinden farklı bir gelişme göstermemesi konusu üzerinde bir düşünelim.

Oysa biz, yöneticilerin ve kralların tümünün detaylı planlar yapmaya güç yetiremediklerini, üstelik de planladıklarının tümünü aynen uygulamaya koyamadıklarını görürüz.

Bundan sonra, yüce Allah'ın askerlerinin nasıl askerler olduklarını bilmek için meleklerinin gerçekleştirdikleri düzenlemeler üzerinde bir düşünelim.

Sonra da, elçilerinin ve bu elçilerine gönderdiği düzenlerin ne derece mükemmel olduğunu görmek için elçilerini nasıl seçtiğine ve onlara nasıl şeriatler indirdiğine bir bakalım.

Sonra O'nun nasıl intikam aldığını ve nasıl merhamet gösterdiğini görmek için, bazı toplulukları nasıl kahrettiğine ve bazı topluluklara da nasıl yardım gönderdiğine bir bakalım.

Bundan sonra da, kendi hükmüne karşı çıkanlara nasıl bir hapishane hazırlamış olduğu üzerinde bir düşünelim.

"Biz, cehennemi kafirler için kuşatıcı bir zindan yapmışızdır." (1)

Yine dostlarını cennette nasıl mükafatlandıracağı üzerinde bir düşünelim.

Sonra da O'nun adaletini anlamak için yaratıklarına karşı şahitler göstermek, kitapta (hesap defterinde) yazılanları karşısına çıkarmak ve gereği gibi hesap görerek nasıl hüccetler ve deliller ortaya koyacağı üzerinde bir düşünelim.

Sonra da, insanların ayakları bir hizada saf oluşturmuş ve başlarını yukarıya doğru dikmiş bir şekilde tam bir düzen ve korku içinde duracakları Mevkif'in (Duruş yerinin) dehşetini bir düşünelim.

Yine Allahu Teala'nın yüceliğini ve celalini anlamak için, meleklerin kıyamet gününde nasıl saf saf geleceklerini ve arşın etrafını saracaklarını bir düşünelim.

Sonra da, O'nun lütufta bulunduğu insanlara, lütfunun nasıl olduğunu anlamak için şefaatçilerin şefaatlerini kabul etmesine bir bakalım.

Dünyada saltanat kurmuş olanların etkinlikleri, düzenleri, adaletleri, ezici güç sahibi olmaları (kahirleri), mülklerinin genişliği ve yaptıkları işler konusunda ne kadar çok şey anlatılsa da, yüce Allah'ın kemal sıfatları yanında bunların ne derece aşağıda kaldıklarını ve eksikliklerini bir görelim.

---

1) İsra Suresi: 8

Ey müslüman! Bil ki, gerçek mülk sahibi, ancak yüce Allah'tır. Kulluğun bütün gereklerine uyarak O'na kul ol ve Hudat'ın söylemiş olduğu şu beyti tekrarla:

"Beni sadece "Ey O'nun (yüce Allah'ın) kulu!" diye çağır!

Bil ki, bu ad, benim en değerli adımdır."

SONUÇ

Kıyamet günü ile ilgili bölümde, kıyamet kopmadan hemen önce meydana gelecek olaylardan söz ettik. Bu arada ölüm ve Berzah hayatı hakkında da bilgi verdik.

Sonra kıyamet gününde ve daha sonrasında meydana gelecek olaylardan söz ettik. Bu bölümde kıyamet günü ile ilgili olarak bildirdiklerimiz, bu konu ile ilgili olarak gelen rivayetlerin sadece bir kısmıdır. Kıyamet günü ile ilgili naslar ise bir hayli çoktur. Çünkü gerek kitapta, gerek sünnette kıyamet günü ile ilgili konulara çokça yer verildiğini ve bu konulardan sıkça öz edildiğini görmekteyiz. Dolayısıyla kıyamet günü ile ilgili olarak elde edilmesi mümkün olan bilgileri tam bir şekilde almak isteyenin kitap ve sünnete başvurması gerekir. Ancak öğretimde konuların belli bölümlere (bablara) ayrılması gerekmektedir.

Müslümandan istenen, kıyamet günü hakkında genel bir fikir sahibi olmasıdır. Bununla birlikte imkanı ölçüsünde konunun incelikleri hakkında da bilgi sahibi olmaya çalışması güzeldir (mendubdur).

Müslümandan aynı zamanda kıyamet günü ile ilgili nasları doğrulaması, bu konuda tam bir teslimiyet göstermesi ve te'vil yoluna gitmemesi istenir.

Sadece ehli sünnet alimlerinden ilimde derinleşmiş olanların (ilimde rusuh sahibi olanların) te'vil yoluna gittikleri konularda kendisi de onların te'villerini (yorumlarını) alabilir. Bu ilim adamları her müslüman için örnek bir öncüdür. Bununla birlikte anlaşılması zor noktalarda herhangi bir te'vil yoluna gitmeden işi Allah'a havale etmek ve tam bir teslimiyet göstermek daha sağlıklı ve iman için daha emniyetli bir yoldur.

Müslüman, Resulullah (a.s)'ın kıyamet gününün alametleri ile ilgili olarak bildirmiş olduğu şeyler üzerinde düşünmesi ve Resulullah (a.s)'ın bildirmiş olduklarından henüz gerçekleşmemiş olanların da gerçekleşeceği konusundaki yakını (kesin) inancının daha güçlenmesi için söz konusu kıyamet alemetlerinden şimdiye kadar gerçekleşmiş olanlarına bakıp düşünmesi de mendubdur (güzeldir). Böylelikle kıyamet gününün yakın olduğunu ve kıyamet kopmadan önce meydana gelecek dehşetli olayları ve fitneleri aklına getirir. Niyetini düzeltip, içinin ve dışının kendi katında en sevimli hal üzere kılması için Allah'a dua eder.

Daha sonra ölümü düşünür, Berzah hayatı ile ilgili olarak gelmiş haberler üzerinde kafa yorar ve Allahu Teala'ya karşı durumu konusundaki niyetini (kalbinin durumunu) yeniden gözden geçirir.

Sonra Sur'a ilk üfleniş ve bunun ardından göklerde, yerde ve diğer yaratıklarda meydana gelecek değişiklikler üzerinde düşünür.

Sonra Sur'a ikinci üflenişi ve bunu takib eden diriliş ve Mehşer'de toplanma, Mevkif'de durulması, Resulullah (a.s)'ın ortaya çıkacak tartışmaları ve insanların çeşitli mazeretler ortaya sürmelerini, herkes hakkında hüccetin (delilin) ortaya konmasını, tevhid inancına sahip olanlarla küfür ve şirk inancı üzere olanların birbirlerinden ayırdedilmelerini aklına getirmelidir. Bu arada, insanların bir kısmının doğrudan cennete gönderilmelerini düşünmelidir. Bundan önce de, cennetin ve cehennemin durumunu, bunların getirilmelerini hatırlamalıdır. Sonra insanların iyice susamalarını ve o yerde susuzluğunun giderilmesinin ancak Havz'dan (Resulullah (a.s)'ın Haz-ı Kevser'inden) su içilmesi ile mümkün olabileceğini aklına getirmelidir. Bunu düşünürken de kendisinin, Havz'dan geri çevrilenlerden olmaması için çaba göstermelidir.

Sonra hesap ve Mizan'ı (amellerin tartılması olayını) hatırlamalı ve Rabb'inden kendisini hesapsız olarak cennete girecek olanlardan kılmasını dilemelidir.

Sonra insanların, Sırat'ın beri tarafında çömelip kalacaklarını ve Resulullah (a.s)'ın yeni bir şefaati olmadan buradan geçmeye güç yetiremiyeceklerini aklına getirmelidir.

Bundan sonra Sırat'ın üzerinden geçme olayını ve Sırat'ın üzerinde değişik köprülerin bulunacağını düşünmelidir. Yine Sırat'tan geçişin ve herkes için dünyada işlediklerinden dolayı kısas uygulanmasının dehşeti üzerinde düşünmelidir. Sırat'tan geçse bile, gerek bedensel yönden ve gerekse kalp yönünden cennetliklerin sahip olacakları özellikleri kazanabilmesi için bütün kalp hastalıklarından arınmadıkça cennete girmesinin mümkün olamıyacağını aklına getirmelidir.

Aynı şekilde, bundan sonra da cennete girmenin, ancak Resulullah (a.s)'ın yeni bir şefaati ile gerçekleşebileceğini ve bu olayın, o peygamberin sahip olduğu derecenin yüceliğini ortaya çıkaracak yeni bir olay olacağını hatırlamalıdır.

Sonra da cenneti, yüce Allah'ın orada hazırlamış olduğu nimetleri, insanların oradaki derecelerinin farklı olacağını düşünmeli ve İlliyyin'e kavuşacaklardan olmayı istemeli ve bunun için çalışmalıdır.

Sonra cehennemi, orada sonsuza kadar kalacak olanları ve şefaat edecek olanların şefaatleri ile oradan çıkacak olanları düşünmelidir. Bütün bunları düşünürken niyetini düzeltmeli, amelini artırmalı, dua etmeli ve kendisinin de

şefaat edeceklerden olması için tazarru edip ağlamalıdır.

İşte böyle, ey müslüman kardeşim! Günlük hayatında zaman zaman, geleceğinde karşına çıkacak olaylar üzerinde düşünmelisin. Bu konu hakkında bir çokları gaflet içindedirler. Bu tür düşüncelerin içine dalanlar çok azdır. Oysaki insanlar akıllarını kullanabilselerdi, bu konuları bir göz açıp yumuncaya kadar bir süre bile akıllarından çıkarmazlardı.

Bütün bu düşüncelerin yanısıra hergün mutlaka Kur'an-ı Kerim'den belli bir bölüm okuyup ayeti kerimeleri üzerinde tek tek düşünmelisin. Öncekilerin ve sonrakilerin ilimleri onun içinde vardır.

Ahiret gününden söz eden ayeti kerimeler üzerinde etraflıca düşün ve bu ayeti kerimelerin taşıdıkları anlamlar, kalbinde gereği gibi korku ve dehşet uyandırsın. İşte bu peygamberlerin (a.s) sünnetlerindendir.

Daha sonra Resulullah (a.s)'ın sünnetini de inceleyerek, insanın geleceği ile ilgili olarak içerdiği haberler üzerinde düşün. Eğer ağlamaya güç yetirebilirsen bil ki bu, kalbin selametinin ve ilim ve hikmeti iyice içine sindirebildiğinin işaretidir. Bütün bu düşüncelere dayalı olarak da, ibadet ve zikrini artır. Yüce Allah'ın üzerindeki haklarını tam olarak yerine getirmekle karşılıklı ilişkilerde kulların bütün haklarını gözetmeye titizlik göster. Kalbini tamamen Allah'a bağlayarak ve hastalıkları konusunda nefsini kontrol altına alarak bir yükselişin içine gir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AKAİDLE İLGİLİ DEĞİŞİK KONULAR

SİHİR, KERAMET VE YIZDIZ FALI
OLAYLAR YÜCE ALLAH'IN İRADESİNE BAĞLIDIR
FAL, UĞURSUZLUK ANLAYIŞI VE
DİĞER KONULAR
GÖZ DEĞMESİ, MUSKA YAPMAK VE RUKYE
ADAKLAR
YEMİN

AKAİDLE İLGİLİ DEĞİŞİK KONULAR

Resulullah (a.s)'ın sireti ile ilgili kısımda, Resulullah (a.s)'ın pek çok mucizelerinden söz etmiştik. İçerisinde Resulullah (a.s)'ın peygamberlik belirtilerinden sayılan bir olaydan söz edilmeyen bölüm çok azdı. Yine Kur'an-ı Kerim Tefsiri'miz olan 'El Esas Fi't Tefsir' adlı eserimizde de Resulullah (a.s)'ın çok sayıda mucizesinden söz etmiştik. Kur'an-ı Kerim mucizesi ise, bütün çağlarda devam eden açık bir mucize olması nedeniyle esasta Resulullah (a.s)'ın mucizelerinin en büyüğüdür. Resulullah (a.s)'ın mucizeler göstermesi, O'nun peygamberliğinin alemetidir.

İmanın kökleşmesi, sağlamlaşması, halk üzerinde bu konuda hüccetlerin ortaya çıkması ve iman sahiplerinin imanları üzerinde kararlılıklarının sağlanması için sevdiği veli kullarının elleriyle bir takım kerametler göstermesi, yüce Allah'ın ilahi sünnetindendir.

Kerametlerin yanısıra yüce Allah'ın mü'min kullarına lütufta bulunmak için sebeplere dayalı olarak yardımlar gönderdiğini, destekte bulunduğunu ve bir takım başarılara ulaştırdığını görürüz. Belirtildiği üzere bunlar bir takım sebeplere dayalı olarak gerçekleşse de, sonuçta yüce Allah'ın mü'min kullarına bereket ihsan ettiği ve kendilerini başarıya ulaştırdığı anlaşılır.

Duanın kabul edilmesi de kerametlerden veya ilahi yardımlardan sayılır. Mucizenin alışılmış olaylar haline gelmemesi ve insanların üzerinde hüccet oluşturacak niteliğini koruması için şanı yüce olan Allah, mucizeleri belli ölçülerde yaratır. Çünkü alışılmış olaylar haline gelmesi durumunda hüccetlik özelliği zayıflar. Bunun yanısıra kesin mucizelerin ortaya çıkmasından sonra böyle şeylerin sadece göz boyayıcı olaylardan ibaret olduğunu ileri sürerek mucizelik tarafını inkar edenler, yüce Allah'ın azabını haketmiş olurlar.

Nitekim yüce Allah bir ayeti kerimesinde şöyle buyurmaktadır:

"Bizi mucize göndermekten alıkoyan, ancak öncekilerin onları yalanlamış

olmalarıdır. Semud milletine gözle görülebilen bir mucize, bir dişi deve vermiştik de ona zulmetmişlerdi. Oysa biz mucizeleri yalnız korkutmak için göndeririz." (1)

Yüce Allah, varlıklar aleminin görüşünü ve dışa akseden yönlerini kendi varlığının anlaşılmasına imkan sağlayacak nitelikte yaratmıştır. Mucizeleri, kerametleri ve ilahi yardımları ise fazladan hüccetler ve ilahi gücünün alametleri kılmıştır. İnsanlar, mucizeler, kerametler ve ilahi yardımlar aracılığıyla yüce Allah'ın peygamberlerini ve veli kullarını tanırlar. Bu tanıma olayı ise kendilerini ilahi vahye inanmalarını, onun ortaya koyduğu ölçülere uymalarını ve Allahu Teala'nın yüceliğini, O'nun peygamberleri ile veli kullarının da kıymetlerini bilmelerini ve tanımalarını gerektirir.

İşte Allah'ın dini olan İslamiyet de, Allah'ın ve Resulünün bilinmesi, yüce Allah'ın ve O'nun peygamberinin sözünün doğrulanması ve yüce Allah'ın ve peygamberinin emirlerine uyulmasından ibarettir. Varlıklar alemi, onda oluşturulmuş olan tabii kanunlar, güzellikler ve bu tabiatın sunmuş olduğu hizmetler, insanın emrine verilmiş olunca, insan da böyle bir dine bağlanmakla yükümlü olmaktadır.

Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmaktadır:

"Yerde olanların hepsini sizin için yaratan O'dur." (2)

"Sizi yeryüzünde yaratıp, orayı imar etmenizi dileyen odur." (3)

"Allah'ın göklerde olanları da yerde olanları da buyruğunuz altına verdiğini, nimetlerini ve açık gizli olarak size bolca ihsan ettiğini görmez misiniz?" (4)

İnsan sürekli dünyevi çıkar ve kazanç arayışı içindedir. Dünya işlerini düzeltme yolundaki çabalarını hiç aksatmamaya çalışır. Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Ama sizler dünya hayatını tercih ediyorsunuz. Oysa ahiret hayatı daha iyi ve daha bakidir." (5)

Yüce Allah, dünya işlerini araştırmayı insana bırakmıştır. Hz. Peygamber (a.s)'in şu sözü de bu konuyu ifade etmek üzere söylenmiş bir sözdür:

---

1) İsra Suresi: 59
2) Bakara Suresi: 29
3) Hud Suresi: 61
4) Lokman Suresi: 20
5) A'la Suresi: 16-17

"Dünya işleriniz konusunda siz daha bilgilisiniz." (1)

Yüce Allah da ayeti kerimede şöyle buyurmaktadır:

"Onlar dünya hayatının görülen kısmını bilirler." (2)

Bu naslara ve bunlara benzer diğer naslara dayanarak, Akaid alimleri, insanların ortaya koyabilecekleri hükümleri üçe ayırmışlardır:

1. Sadece akıl yürütmek suretiyle ulaşılabilecek olan akli hükümler.

2. Tecrübe yoluyla ve mantıki tümevarım, tümdengelim metodları ile ulaşılabilecek pratiğe dayalı hükümler. Bunlar 'adi (normal) hükümler' olarak adlandırılmaktadır.

3. Vahiy yoluyla bilinebilecek olan şer'i hükümler.

Bütün bu hükümlerin elde edilmesinin belli metodları ve araştırma yolları vardır. Adi (normal, adeten bilinebilen) hükmün, akli hükme ve şer'i hükme ters düşmeyeceğini, yine akli hükmün, adi hükme ve şer'i hükme ters düşmeyeceğini, aynı şekilde şer'i hükmün de akli hükme ve adi hükme ters düşmeyeceğini bilmeyen kişi, yanlış bir anlayış içerisindedir. Şer'i hükmü anlamak için bu hükmün anlaşılmasında kullanılması zorunlu olan miktarı aşacak şekilde adi hükmü dayanak edinmeye çalışan, yine bir hükmün şer'i hüküm olup olmadığını anlamaya yetecek kadardan fazla akli hükümleri, şer'i hükümleri anlamak için dayanak kabul edenler, evlere girmek için kapılarından başka yolları kullanan kimseye benzerler. Evet, yüce Allah'ın halk üzerinde hüccet oluşturması için, ya da iman sahiplerinin imanlarının artması için yarattığı mucizeler ve kerametler, adi hükümlerin sınırlarını aşmaktadır.

Bazı kimselerin sapıklıklarında yavaş yavaş ilerlemelerine fırsat vermek amacıyla bu bilgilerin normal adetleri aşan bir takım fiiller gösterdikleri olur. Nitekim Mesih Deccal'de bu haller görülecektir. Ancak bu tür olaylar, söz konusu kimselerin, iddialarında yalancı olduklarını gösteren açık delillerin (hüccetlerin) bulunmasından sonra ortaya çıkar.

İşte bu gibi konuların bilinmesi, Akaid alanında büyük öneme sahiptir. Bu yüzden daha önce anlatmış olduklarımızı da te'yid etmek amacıyla konulardan söz etmeyi uygun gördük. Bu arada bu bölümde mucize, keramet ve ilahi yardım (maune) konusunda şüphe uyandıran ve kafaları karıştıran şeyler üzerinde duracağız.

Belirtildiği üzere mucizeler ve kerametler, yüce Allah'ın kulları üzerindeki

---

1) Müslim (4/1836) 43-Kitabu'l Fedail. 38-Söylenilenin şeriattan bir dayanağının bulunmasının gerekliliği babı.

2) Rum Suresi: 7

hüccetleri niteliği taşımaktadır. Mesih Deccal'in de göstereceği gibi, bazı kimselerin istidrac (sapıklıkta ilerlemelerine yavaş yavaş imkan verilmesi) türünden bazı olağanüstü haller göstermeleri, bir takım kimselerin zihinlerinin karışmasına ve şüpheye düşmelerine yol açmaktadır.

Yüce Allah, aklın ve şeriatın olumlu ile olumsuzu ortaya koymadaki rollerinin etkinliğini göstermesi için bu tür harikulade (adeti aşan, adet üstü) olayların ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Harikulade işin keramet sayılmasının şartı, onu gösteren kişinin şeriat çizgisi üzere olmasıdır. Aksi halde görülen harikulade olayın iddia sahibi açısından bir hüccet (delil) oluşturmasının şartıdır. Mesela bir gözü şaşı olan Mesih Deccal, ilahlık iddiasında bulunacaktır. Onun öyle bir yaratık bedeniyle ve üstelik bedensel özüre sahip olmasına rağmen, ortaya atacağı ilahlık iddiası aklın kabul edebileceği bir şey değildir. Akıllar yüce Allah'ın kemal sıfatlarına sahip olacağını ve O'nun sonradan olmaların özelliklerinden münezzeh olacağını kabul eder.

Bundan dolayı söz konusu (istidrac türünden) harikulade olaylar, ancak bilgisizler ve düşünce kabiliyetleri zayıf olanlar açısından, mucize ve keramet hakkında şüphe uyandırıcı ve kafa karıştırıcı bir rol oynayabilir. Ancak mucizeler ve kerametler hakkında bunlardan başka şüphe uyandıran şeyler de vardır.

Falcılık ve kehanet, gelecekten haber verme ve keşf (gayb alemine ait bazı şeylerin bilinmesi) hakkında şüphe uyandırmaktadır. Falcıların ve kahinlerin verdikleri haberler ise, gerçekte onların şeytanlardan aldıkları gizli bilgilerdir. Bu kimseler, yalancılıkları ve bozuk yaşantı sahibi olmaları ile tanınırlar.

Bundan dolayı biz bu bölümde kafa karıştırıcı olaylarla ilgili fasıllar açtık.

Cahiliye dönemi insanları bir çok saçmalıkların içine düşmüşlerdi. Fal oklarının atılması ve bunlardan bir takım anlamlar çıkarılması, kuşların uçuşlarına göre uğursuzluk yorumları yapılması, onların içine düşmüş oldukları saçmalıklardandı. Bu uygulama, sonuçta insanların günlük hayatı ile ilgili olarak verdiği kararlarda maddi şeylerin ve kuşların durumlarını esas alması anlamı taşımaktaydı. Yüce Allah, bize bunların yerine istihareyi ihsan etti ki, bu uygulama çok çok daha üstün ve kıymetlidir.

Bir şeylerden uğur ve uğursuzluk anlamı çıkarmak, insanın genel karekterinde vardır. Dolayısıyla bunun, insanın gidişat ve tutumunda etkisi olmaktadır. Uğur anlamı çıkarılması, tevekkül anlayışına uymakla birlikte, uğursuzluk çıkarılması ise tevekkülü zayıflatır.

Yine insan, tabiatı gereğince başına bir bela geldiğinde başkasına sığınır. Tabii ki, bu durumlarda en güzel olan, Allah'a sığınmaktır. Ancak insan bazen sebepler dünyasına sığınır. Bu sığınmasında şeriat hükümlerini gözetmesi duru-

munda herhangi bir problem söz konusu değildir. Ancak insan bazen böyle sebepler dünyasına sığınırken, her şeyi sebeplere göre açıklamaya kalkışıp yaratıcısını unutmaktadır.

Yine insanlar bazen muska ve rukye gibi şeylere sığınırlar. Eğer şer'an mubah (caiz) olan bir şeye sığınırsa, buna yol vardır, aksi takdirde mahzurlu bir şeyin içine düşmüş olur. Biz bütün bu konuları, bu bölümün içinde ele aldık. Çünkü bu konuların tümünün Akaid ile ilgisi bulunmaktadır.

İnsan hala bilinmeyen bir varlık olma özelliğini korumakta ve bazı insanlarda hala kendilerine özgü bir takım karakterler bulunmaktadır. Şeriatın üzerinde durduğu bu özel karekterlerden biri de göz değmesidir. Şeriat kaynaklarında bundan söz edilmiş olması ve bunda (göz değmesi olayında) bilinmeyen (gaybi) bir yön bulunması nedeniyle bu konuyu da bu bölümün içinde ele aldık.

Hastalığın insandan insana yahut hayvandan hayvana veya hayvandan insana ya da insandan hayvana geçmesi olayları da görülen olaylardandır. Ancak bu konu biraz çetrefilli, anlaşılması biraz zor ve bazı gizli tarafları bulunan bir konudur. Bu yüzden şeriat bunun üzerine çizgi çekmiş ve yok saymıştır. Resulullah (a.s)'ın *"hastalık geçmesi (adva) yoktur"* (1) sözünü de böyle anlamaktayız. Bu hadisin taşıdığı anlam, bir kimsenin başka birine hastalık geçirmeyeceği anlamı değildir. Bu anlamın kastedilmiş olamıyacağı Resulullah (a.s)'ın daha başka hadisi şeriflerinden ve yaşanıp görülen olaylardan anlaşılmaktadır. Ancak bu hadisi şerifle *"hastalık geçmesi ile ilgili herhangi bir hükmün ve bu konu etrafında oluşturulmuş herhangi bir meselenin bulunmadığı"* anlamı kastedilmektedir.

Bu konunun çetrefilliği dolayısıyla biz bu konfuyu da Akaid konuları arasında ele aldık.

Cahiliye dönemi insanları putları adına adakta bulunuyorlardı. Adak, esasta insanın kendi şahsı için gerekli kıldığı bir ibadettir. Bu konuyla ilgili fıkhi hüküm ile itikadi hüküm birbirinden ayrıdır. İnsanların bu konuyu karıştırmaları sebebiyle bazen şirke düştükleri veya büyük günah işledikleri olmaktadır. Dolayısıyla biz adak konusunu da bu bölümün içinde ele aldık.

Yine Allah'ın adıyla yemin etmek, O'nu yüceltmek anlamı taşır. Aynı şekilde başka bir varlı- ğın adıyla yemin etmek de, o varlığı yüceltmek anlamı taşır. Her iki durumda da mesele bir yönden Akaid konusu ile ilişkilidir. Her ne kadar fıkıh kitaplarında bu konuları içine alan iman meseleleri ile ilgili kısa bölümler bulunuyorsa da, biz bu konuyu burada ele almayı gerekli gördük.

---

1) Buhari (10/171) 76-Kitabu't Tıbb. 25-Açlık (tan ölümün) olmadığı babı. Müslim (4/1742) 39-Kitabu's Selam. 33-Hastalık geçmesinin ve uğursuzluğunun olmadığı babı.

Bu saydığımız konular 'Akaid'le İlgili Değişik Konular' başlığını verdiğimiz bu bölümün konularıdır.

Sihir, kehanet, falcılık (yıldız falı), gelişmelerin yüce Allah'a nisbet edilmemesi, kuşların uçuşlarından uğursuzluk anlamı çıkarmak (tire), fal, uğursuzluk anlayışı, hastalığın geçmesi, göz değmesi, rukye yapmak (okuyarak tedavi), adak ve yeminler, ayrı ayrı kısımlar halinde incelenmiştir. Bu konuları içine alan kısımlar şu şekilde meydana getirilmiştir.

Birinci kısım: Peygamberlik hakkında tereddüt uyandıran bir takım tutarsızlıklar: Sihr, kehanet ve yıldız falı (tencim).

İkinci kısım: Yüce Allah'ın gelişmeler üzerindeki iradi gücünü tamamen unutarak bunları sadece sebeplere dayandırmak.

Üçüncü kısım: Kuşların uçuşundan uğursuzluk anlamı çıkarmak (tire), fal, uğursuzluk anlayışı, hastalığın geçmesi ve bunun etrafında toplanan diğer konular.

Dördüncü kısım: Göz değmesi, muska yapmak ve rukye (okuyarak tedavi).

Beşinci kısım: Adak.

Altıncı kısım:Yemin.

BİRİNCİ KISIM

SİHİR, KEHANET VE YILDIZ FALI

KONU İLE İLGİLİ RİVAYETLER

SİHİR, KEHANET VE YILDIZ FALI

GİRİŞ

Peygamberlerin getirdikleri inanç sistemlerinin (risaletlerin) doğruluğu isbat edilmek istenildiğinde, onların ellerinde veya onlara yakın bir şekilde görülen olağanüstü olaylar da delil olarak gösterilir. İşte onların gösterdikleri bu olaylara da mucizeler adı verilmektedir. Peygamberlerin henüz olmamış ama gelecekte meydana gelecek olaylardan haber vermeleri bu tür mucizelerdendir. Onların bildirdikleri şeyler, aynen bildirdikleri gibi ortaya çıkar. Ancak bunlar insanlara karşı delil olarak gösterildiğinde, insanlar bunları kabul etmekten kaçınarak, sihir, kehanet ve fal yoluyla da bu şekilde gelecekten haber verilebildiğini ileri sürmektedirler. Onlar bu iddiaları ile adeta peygamberlerin göstermiş oldukları şeylerin de sihir, fal veya kehanet türünden olduğunu ileri sürerler.

Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmaktadır:

"Bir mucize görseler hemen yüz çevirirler ve "süregelen bir büyüdür" derler." (1)

Söz konusu iddianın sahipleri, mucizenin sebepler alemi ile bir ilişkisinin bulunmadığının farkında değillerdir. Sihir, gerçekte sebepler aleminden bir parçadır. Bunun metodunu bilen bilir, bilmeyen bilmez. Ruh jimnastiği ve benzeri özel eğitimler hakkında da aynı şey söylenilebilir. Bunların hiçbiri, sebepler dünyasından kopuk değildir. Mucize ise tamamen farklıdır. Bundan dolayı müslümanın, gerek bir peygambere ait mucize türünden ve gerekse bir veliye ait keramet türünden olan harikulade olaylar ile sihiri birbirinden ayırmasını sağlayacak bir bilgiye sahip olması gerekmektedir. Bunun yanısıra müslümanın, kehanet ve fal yoluyla verilen haberler ile bir peygamberin verdiği gelecek-

---

1) Kamer Suresi: 2

le ilgili haberleri birbirinden ayırmasını sağlayacak bilgiye sahip olması da son derece önemlidir. Peygamberlerin gelecekle ilgili olarak verdikleri haberler kesin doğrudur. Olacağını söyledikleri şeyler aynen kesinlikle olur. Kehanet ve fal yoluyla verilen haberlerin içine ise, zanna dayalı olarak söylenilmiş sözler, bazı işaretlerden çıkarılmış haberler, ihtimaller ve yalanlar karışır.

İlmiyle herşeyi kuşatmış olan yüce Allah'ın vahyi ile, şeytanların telkinleri ve yalancıların uydurdukları şeyler arasında çok büyük bir fark bulunmaktadır. Bir kahin, bir gün doğru konuşsa bile, başka zamanda sözlerine bir sürü yalan karıştırır. Bu söylediklerini de, ya etrafındaki gelişmelerden çıkardığı anlamlara dayandırır; ya da şeytanlar, meleklerin aralarında geçen konuşmalara kulak verip çaldıkları haberlerin içine daha bir sürü şey katar ve ona telkin ederler, o da bunları başkalarına aktarır.

Önemli olan müslümanın, sihir, fal ve kehanet türünden olan haberler ile, mucize, keramet ve geleceğe dair doğru bilgi türünden olan haberleri birbirinden ayırmasına yardımcı olacak bilgiye sahip olmasıdır. İslamiyet, mucize, keramet ve gayb (bilinmeyenler) alemine ait haberlerden söz ederken, sihir, kehanet ve falcılığın olabileceğini de reddetmemiştir. Ancak, sihir, kehanet ve falcılığı haram kılmıştır. Müslümanın sihir yapması yahut bir kahini veya falcıyı doğrulaması haram kılınmıştır. Bu itibarla, sihir, kehanet ve falın tanınmasının pratikte üç etkisi olmaktadır.

Birinci etkisi: Bu şeylerle, peygamberlerin ve veli kulların bildirdikleri arasındaki farkı görebilmek.

İkinci etkisi: Müslümanın bu yolla sihir, kehanet ve falcılık davalarından kendini uzak tutabilmek.

Üçüncü etkisi: Sihir ve kehanetin de varlığına inanmak. Kur'an-ı Kerim'in bir çok yerinde sihirin varlığından söz edilmiştir. Yüce Allah, bir ayeti kerimesinde şöyle buyurmaktadır:

"İnsanlara sihri öğreten şeytanlar kafir olmuşlardı." (1)

Kehanetten ise Resulullah (a.s)'ın hadisi şeriflerinde söz edilmiştir. İşte bunlardan dolayı, biz de müslümanın sayılan konular hakkında bilgi sahibi olmasını sağlamak amacıyla böyle bir başlığa yer verdik. Aşağıda sözünü ettiğimiz konularla ilgili iktibasları ve nasları veriyoruz:

SİHİR, KEHANET VE FALCILIK

Ferid Vecdi, Ansiklopedisi'nde sihir hakkında şu bilgileri vermektedir:

---

1) Bakara Suresi: 102

"İlim adamları, sihirin, insanın elde edemiyeceği bir şeyin, elde edilmesi amacıyla şeytanlara yaklaşılması olduğunu söylemişlerdir.

İbni Haldun, Mukaddime'sinde sihir hakkında şöyle söylemektedir:

"Sihir, hazırlanışların nasıl olacağı ilmidir. Bu ilim yoluyla, kişilerin nefisleri, unsurlar aleminde etkiler göstermeye güç yetirebilir...

Sihirle ilgili ilimler, bir takım zararlar taşımaları ve yıldız ve benzeri türden Allah'tan başka bir varlığa yönelmeyi gerektirmeleri nedeniyle şeriatler tarafından benimsenmemiş ve tamamen terkedilmiştir. Bu yüzden de sihirle ilgili kitaplar kenarda ve köşede kalan ve nadir bulunabilen kitaplar haline gelmişlerdir. Sihir hakkında bilgiler, Hz. Musa (a.s)'nın peygamber olarak gönderilmesinden önce yaşamış olan Nabat ve Keldaniler gibi topluluklara ait kitapların içinde bulunuyordu. Bu ilimler, Babil'de oturmuş olan Süryaniler ve Keldaniler ile Mısır'daki Kıbtiler ve daha başka çeşitli topluluklar arasında yaygın durumdaydı. Onların bu konuda yazılmış kitapları ve eserleri (yani kitabe, sahife türünden kayıtları) bulunuyordu. Onların kitaplarından bugünkü dillere çok az şey tercüme edilmiştir. Babillilerin geriye bıraktıkları eserlerden olan Nabatiler Tarımı (el Fellahe'n Nabatiyye) adlı kitap, bu konuda tercüme edilmiş olan kitaplardandır. İnsanlar da sihir ilmini bu kitaptan almışlar, sonra buradaki bilgileri geliştirmiş ve yeni yeni çalışmalar ortaya koymuşlardır. Yedi Yıldız Kitapları, Tamtam el Hindi, yıldız ve merdiven resimleri ve daha başka çalışmalar bu sahada ortaya konulmuş olan çalışmalardan bazılarıdır.

Akıl sahipleri, daha önce sözünü etmiş olduğumuz etkisi dolayısıyla sihirin varlığından şüphe etmezler. Bundan Kur'an-ı Kerim'de de söz edilmiştir. Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Şeytanların Süleyman'ın hükümdarlığı hakkında söylediklerine uydular. Oysa Süleyman küfre düşmemişti. İnsanlara sihri ve Babil'deki Harut ve Marut adlı iki meleğe indirilenleri öğreten şeytanlar kafir olmuşlardı. Bu iki melek, "biz sadece bir imtihanız, sakın küfre düşme" demedikçe kimseye bir şey öğretmezlerdi. Halbuki bu ikisinden koca ile karısının arasını ayıracak şeyler öğreniyorlardı. Oysa Allah'ın izni olmadıkça onlar kimseye zarar veremezlerdi. Kendilerine zarar verecek, faydalı olmayacak şeyler öğreniyorlardı. Kendilerine karşılığında sattıkları şeyin ne kötü olduğunu keşke bilselerdi." (1)

Avrupalılar Pasifik'te insan üzerinde sihir etkisi yapan ve hayli geniş bir alanı içine alan bir bölge bulunduğunu gözlemlemişlerdir. Bu bölgenin bir kişiyi kendine çekmesi için o kişinin sadece saçının bir tüyünün veya bedeninin küçük bir parçasının o bölgenin sınırları içine girmesi yetmektedir. Bu bölge

---

1) Bakara Suresi: 102

bir kimseyi kendine çektikten sonra da, artık ona ait bir giyecek parçası dışında bir şeyine rastlanamaz duruma gelmektedir.

Afrika'da da sihircilerin bahsetmeğe değer bir etkileri vardır. Bir turist, bu kıtanın her neresine gitse, melekut alemine ait sırları bilen, hastalıklara şifa veren, şeytanları ve cinleri kovan, kurak alanların üzerine yağmurları indirten bir kimse olduğuna inanılan ve ilahi bir şahıs gibi itibar gören bir sihirciye rastlayabilmektedir. Bu sihirciler o derece itibar görürler ki, o bölgenin yöneticisi, bir düşmana karşı çıkma, bir yere yerleşme yahut kayıp hayvanları arama konusunda mutlaka onlara danışır. Onların görüşüne övgüye layık hikmet sahibinin katından inen bir bilgi gibi değer verir. Bu kıtada sihirbazları, Mancana (bizi kurtaran) veya Niyanca olarak adlandırırlar.

Afrikalılar arasında muskacılık, tılsım, ip bağlama gibi şeyler oldukça yaygındır. Bu kıtanın insanları söz konusu şeyleri, hasede karşı koruyan, hastalıklara şifa veren, rızık çeken, karşılıklı sevgi ve yakınlığı sağlayan olağanüstü şeyler olarak görürler. Herhangi bir tılsım başarılı olmayıp amacına ulaşamasa ve beklenen sonucu vermese de yine tılsımın esasta başarılı olacağı konusunda şüpheye düşmezler. Geçmişte olanlarla ilgili bilgi ve haberleri, bu konuda esas alarak tılsımın daha başka şeylerde başarılı olacağı konusunda inanç taşırlar.

İspanyalılar Amerika'yı keşfettiklerinde, sihire o kıtada da, dünyanın diğer bölgelerindeki gibi değer verildiğini gördüler. Onlar, bu kıtanın yerlilerinin, vadilerde ıssız yerlere ve mağaralara çekilerek, nefis terbiyesi ile ilgili bazı uygulamalara devam ettiklerini, yemeden içmeden katı bir zühd hayatı yaşadıklarını ve bu yaşantılarının ruhlarının kurtuluşuna ve tabiat kanunları üzerinde etki yapmalarına neden olacağına inandıklarını gördüler.

Yine Amerika'yı keşfedenler, Kuzey Amerika'da sihircilerin, bitkilerin sahip oldukları özelliklerle ilgili çok geniş bilgilere sahip olduklarını gördüler. Bu özelliklerin, değişik hastalıklar üzerinde etkilerinin olduğunu söylüyorlardı. Yine onlar, bir kimsenin resmi veya heykeli üzerinde etkide bulunulması durumunda, bu etkinin o resmin veya heykelin sahibine geçeceğine ve böylece sihir yoluyla gerçekleştirilmesi istenen yarar veya zararın gerçekleştirilebileceğine inanıyorlardı.

Papirüs kağıtlarına yazılı olan eski Mısır yazmalarında, o dönemde Mısır'da sihire bütün toplum tabakalarınca büyük değer verildiğine, hatta sihir için bir takım törenler ve din adamlarının yerine getirdikleri özel görevler düzenlendiğine işaret edilmektedir.

Sihir ve falcılık konusunda en fazla derinleşmiş olan toplumun, Keldaniler olduğu bildirilmektedir.

Kur'an-ı Kerim, sihirden bir çok yerde söz etmiştir. Ümmetin eskileri, sihirin varlığına ve riyazet (nefsi zorlayıcı yaşantı) yoluyla yahut daha başka yollarla elde edilebilecek gizli ilimlerden olduğuna inanırlardı. Sonrakilerin çoğusu ise, sihirin bir el çabukluğu ve göz boyamacılık olduğu ve bunun tabiatüstü bir sebebe dayanmadığı görüşünü benimsediler. Ancak bu görüş sağlam bir delile dayanmamıştır. Bizim de, Kur'an-ı Kerim'deki naslar dışında sihirin varlığı konusunda bir delilimiz yoktur. Sonra doksan yıldan beri Avrupa'da yazılmakta olan, Asbertizm gibi çeşitli harukalede işlerle ilgili kitaplar, bir ruh aleminin ve bu alemde bizim tasavvur edemeyeceğimiz bir takım varlıkların bulunduğunu açıkca ortaya koymuştur. Yine bu kitaplar, insanların söz konusu varlıklarla özel yollarla bağlantılar kurabileceklerini, bu varlıkların da aynı şekilde insanlarla bağlantılar kurabileceklerini ortaya koymuştur. Bu mümkün olduğuna ve bizim bilmediğimiz bazı olağanüstü hallere dayalı varlıklar bulunduğuna göre sihirin de sadece bir el çabukluğu veya yanıltma olmayıp ruhsal güçlere dayanan bir şey olması, uzak bir ihtimal değildir."

Ferid Vecdi, Ansiklopedi'sinde yıldız falcılığı (tencim, astroloji) hakkında da şu bilgileri vermektedir:

"Büyük ilim adamı İbni Haldun, Mukaddime'sinde şöyle söylemektedir:

"Yıldız falcılığı (tencim) yapanlar, kendilerinin yıldızlara ait güçleri tanımak yoluyla, unsurlar aleminde bulunanları daha gerçekleşmeden bilebildiklerini ileri sürerler. Bunlar söz konusu şeylerin unsurlar aleminden gelen gelişmeler üzerindeki etkilerinin de gerek tek tek, gerekse topluca bilebildikleri iddiasındadırlar."

İbni Haldun, daha sonra yıldızlara ait güçler ve bunların etkileri ile ilgili ilmin bazı işaretlerden anlam çıkarmaktan ve kuvvetli tahminde bulunmaktan ibaret olduğunu ifade etmekte ve böyle bir tahmin yoluyla kişide olacaklarla ilgili bir zan oluştuğuna işaret etmektedir.

Şeriatın, yıldız falcılığı yolunun, batıl bir yol olduğunu ortaya koyduğu bilinmektedir. Bunun yanısıra, yıldız falcılığı yolunun zayıflığı, akıl vasıtasıyla da ortaya konulmuştur. Üstelik yıldız falcılığı, toplumların zihinlerinde bozukluğa yol açması sebebiyle insanlık medeniyetine zarar vermektedir. Yıldız falcılığı yoluyla verilen haberlerden biri, belli sebebe ve araştırmaya dayalı olmaksızın herhangi bir şekilde doğruya uyduğunda, bilgi sahibi olmayan insanlarca, yıldız falcılığı yoluyla verilecek diğer haberlerin de doğruya uyacağı zannına kapılmalarıdır. Oysaki durum hiç de öyle değildir. Üstelik yıldız falcılığını doğrulayanlar, olayları, yaratıcısından başka bir şeye nisbet etme hatasına düşmektedirler. Hatta bazı ülkelerde bu tür haberlere dayanılarak kesinlikle gerçekleşeceği sanılan bazı olaylarla ilgili beklentiler içine girilmekte, bu beklen-

tiler dolayısıyla devlet içinde, birbirlerinden şüphelenen insanlar ve düşman kişiler harekete geçmekte ve saldırılar, devrimler gerçekleştirmektedirler. Biz bunun bir çok örneğine rastladık. Bundan dolayı gerek dine ve gerekse devlete verdiği zarar sebebiyle medeniyet ehli insanların yıldız falcılığı anlayışından uzak durması gerekir.

Bununla birlikte, Avrupa kaynaklarına dayanarak, falcılığın geçmişi hakkında yeterli bilgi vermeden bu maddeyi geçmemiz uygun olmaz. Araştırmanın her yönden bir bütünlük arzedebilmesi için bu konuda da bilgi vermemiz gerekmektedir.

Falcılık (yıldız falı, astroloji) Avrupalılar tarafından, yıldızların ve gök varlıklarının hareketlerine bakarak gelecekte olacak olaylar hakkında bilgi vermek şeklinde tanımlanmaktadır. Araştırmacı ilim adamları bütün toplumların masallarında bu alanla ilgili açıklama ve sözlere rastlanıldığını görmüşlerdir. Bu alan her ne kadar, kabul edilmiş ilimler derecesinde bir özen ve değer görmemiş ise de, geçmiş toplumlarda belli bir itibar kazanmıştır. Bu alanı bilinen derecesine çıkaran ilk toplum da Keldaniler toplumu olmuştur. Daha sonra onlardan eski Mısırlılar, onlardan da Yunanlar almışlardır. Daha sonra Yunanlardan, Hindistanlılara ve Romenlere geçmiştir. Bu meşguliyet, eski çağlardan itibaren orta çağlara kadar insanların ilgilendiği bir alan olmuş ve o dönemlerde çok sayıda insan bununla uğraşmıştır.

Varlıklar dünyası ile ilgili ilimlerin gelişmeye başladığı ve insanların gök varlıklarının gerçek mahiyetlerini öğrenmeye başladıkları orta çağlara kadar sürekli insanların zihinlerini meşgul etmeye devam etmiştir. Bu dönemde ise artık söz konusu alanla ilgilenenler iyice azalmıştır. Akla ve duyguya ters düşse de, eskiye ait şeylerle ilgilenmek dışında bir şeyden zevk almadan bir takım kafalar olmasaydı, belki bu ilgi alanı tamamen unutulup gidecekti. Bugün hala gerek doğuda, gerek batıda bazı kafalar bu alana ilgi göstermekte ve bazı insanlar bu alanla ilgilenenlerin söylediklerini adeta bir vahiy gibi kabul edip onların etrafına toplanmaktadırlar. Bunlar, bu konuyu değerlendirme, yorumlama ve ele almada kendi kafalarına göre fikirler ortaya atmakta ve olayların, fala dayanılarak verilen haberleri yalanması durumlarında da gene kafalarına göre bir takım mazeretler bulmaktadırlar. Hatta, bir çoklarının, söz konusu yalancı falcıların söylediklerini iyi anlamadığından ötürü kendi aklını suçladığını, falcıları yalan söylemekle suçlayamadıklarını görmekteyiz.

Bu alanın temelinin batıla dayanması nedeniyle üzerinde çok fazla durulmaya gerek bile yoktur. İşin özü ise şudur: Eski çağ insanlarının çoğu, yıldızları tanrılaştırıyor ve onlara ibadet ediyorlardı. Bunun gibi yıldızlardan her birinin, varlıklar aleminin idaresinde belli bir yeri olduğunu sanıyorlardı. Bu inancı en çok benimsemiş olanlar da Keldaniler ile eski Mısırlılardı. İşte böyle batıl bir

İnanıştan, yıldız falı gibi bir ilgi alanının doğmuş olmasına hayret etmemek gerekir. Yıldızlar; tanrılar ve tanrıların oğulları olarak kabul edilir. Onların ruh ve canları ve varlıklar üzerinde tasarruf güçleri olduğuna inanılması, bunların hareketlerine ve birbirlerine yaklaşmalarına bakılarak ne yapmak istedikleri hakkında fikirler çıkarılmaya çalışılması da normal hale gelir. İslamiyet gelip, hayali ve duygusal tanrıların varlığını reddedince ve tek ve gerçek ilah olan yüce Allah'a kulluğu isteyince, artık yıldız falcılığı (tencim, astroloji) için bir yol kalmamıştır. Çünkü İslam'ın getirdiği inanç sistemi, yüce Allah'tan başka bir varlığın, yaratıklar üzerinde (tabiatüstü) bir etki gösterebildiği inancını reddeder."

Ferid Vecdi, Ansiklopedi'sinde kehanet hakkında da şu bilgileri vermektedir:

"Kehanet de; gayb alemine ait işlerin (gizliliklerin) bilinmesinde cinlerden yararlanılmasıdır. Bu alan, Araplar arasında bilinen bir alandı. Araplardan birinin başına, özelliğini yahut geleceğini bilmek istediği bir olay gelince, bir kahine gider ve işin kendisini ilgilendiren tarafını kahine bildirirdi. İçlerindeki her bir kahinin de, cinlerden yanına gidip gelen ve istediği konularla ilgili bilgileri kendisine ulaştıran bir dostu olurdu. Bu uygulama aklın kabul edemiyeceği bir şey değildir. Avrupa'daki ruh çağırma uygulamaları, araştırmacıların bu konuyu anlamalarını daha da kolaylaştırmaktadır."

Beğavi, 'Şerhu's Sünne'de şöyle söylemektedir:

"Kahin, gelecek zamanda olacak şeyleri haber veren kişidir. Bu kişi, gizlilikleri bilebildiğini ve gayb aleminden haberler alabildiğini ileri sürer. Araplar arasında bir takım işleri bilebildiklerini ileri süren kahinler vardı. Onlardan bazıları cinlerin bir başkanının olduğunu ve ona uyan bir cinin kendisine haber getirdiğini söylerlerdi. Bazıları ise gizlilikleri kendilerine verilmiş olan özel bir kabiliyetle bilebildiklerini söylerlerdi. Kendilerine 'Arraf' denilenler ise gelişmeleri o gelişmeler hakkında fikir veren bazı durumlara göre anladıklarını ileri süren kimselerdi. Örneğin bu yolla, çalınan şeyi kimin çaldığını, kaybolan bir şeyin nerede olduğunu bilebildiklerini söylerlerdi. Bir kadın zina işlemekle suçlanır "Bunun arkadaşı (veya sahibi) kimdir?" diye sorar, ona göre bir şeyler çıkarırdı. Arrafların, buna benzer daha başka işler hakkında fikirlerine başvurulurdu. Bunun yanısıra yıldız falcılarını (müneccimleri) kahin olarak adlandıranlar da vardır."

Beğavi, 'Şerhu's Sünne'de sihirlerin olabileceğini ve bu yolla peygamberlerin bedenlerine bile etkide bulunabileceğini, ancak böyle bir şeyin peygamberlerin görevlerini yerine getirmeleri açısından olumsuz bir durum ortaya çıkaramayacağını ifade ederek şöyle söylemiştir: (1)

---

1) Şerhu's Sünne (12/184)

"Yüce Alah, Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmaktadır:

"Ancak insanlara sihri öğreten şaytanlar küfre düşmüşlerdi." (1)

Yüce Allah, bir başka ayeti kerimesinde de şöyle buyurmaktadır:

"Sihirbaz nereden gelirse gelsin kurtuluşa eremez." (2)

Yine bir ayeti kerimede şöyle buyurulmaktadır:

"Düğümlere üfleyen büyücülerin şerrinden Allah'a sığınırım." (3)

Bir başka ayeti kerimede şöyle buyurulmaktadır:

"(Mısır'daki sihirbazların) değnekleri ipleri ve sihirleri yüzünden Musa (a.s)'ya sanki yürüyormuş gibi geldi." (4)

Sihirin varlığını inkar etmek bilgisizliktir. Sihirin varlığını inkar edene karşı çıkılması ise, bu bilgisizliğin ortadan kaldırılmasıdır ve bir fazilettir.

Sihirin varlığının kabul edilmesinin şeriat açısından zararlı olduğu kanaati ise yersiz bir kanaattir. Çünkü sihirin etkisi peygamberlerin bedenlerinde olabilmektedir. Peygamberler ise, kendilerinde başkalarında görülen rahatsızlıklar ve hastalıklar gibi bedenlerinde rahatsızlıkların ve hastalıkların görülmesi mümkün olan insanlardır. Sihirin peygamberlerin bedenleri üzerinde görülebilecek etkisi, öldürme ya da zehirleme olayının veya ağır bir hastalığın etkisini aşabilecek ölçüde değildir elbette. Hz. Zekeriyya (a.s) öldürüldü. Peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s), Hayber'de zehirlendi.

Din konusunda ise yüce Allah'ın gönderdiği şeyler üzere masumdurlar. Yani yüce Allah'ın onlar aracılığıyla gönderdiği şeylere kimse bir zarar dokunduramaz. Aynı zamanda yüce Allah kendilerini gözetlemektedir. Şanı yüce olan Allah, dinini ve vahyini, içerisine herhangi bir şey karıştırılmakdan ve değiştirilmekten korumaktadır. Resulullah (a.s)'a sihir yapıldığında da O, özellikle kadınlarla ilgili işlerden bir şey yapıyormuş gibi bir takım hayallere ve zanlara kapılıyordu. Bu husus ise yüce Allah'ın şu ayeti kerimesinin muhtevasına uymaktadır:

"Onlar o iki melekten kadınla kocasının arasını açmalarını sağlayacak şeyleri öğreniyorlardı." (5)

---

1) Bakara Suresi: 102
2) Taha Suresi: 69
3) Felak Suresi: 4
4) Taha Suresi: 66
5) Bakara Suresi: 102

Buna göre, Resulullah (a.s)'a sihir yoluyla dokundurulan zararın O'nun peygamberliği ve şariatı üzerinde herhangi bir olumsuz etkisi olmamıştır. Bunun için yüce Allah'a şükrediyoruz. Sihir ise şeytanın işlerindendir. Şeytan üflemek, dokunmak ve vesvese vererek insanın üzerinde sihrin etkisini gerçekleştirir. Sihirci ise şeytanın bu konuda kendine bilgi vermesi ve ondan yardım görmesi yoluyla işlem yapar. Şeytandan bu konuda gerekli telkinleri aldıktan sonra bir takım sözler söyleyerek ve ip bağlarına üfleyerek şeytandan aldığı telkinleri başkalarına karşı kullanır.

Sözün insanların yapıları ve nefisleri üzerinde etkisi olmaktadır. Bundan dolayıdır ki, bir insan hoşuna gitmeyecek bir söz duyduğunda sinirlenir ve ateşi yükselir. Hatta böyle bir sözden dolayı insanın yüzü kıpkırmızı olur. Duydukları bazı sözlerden ve ağır ifadelerden dolayı ölen insanlar olmuştur. Eğer ki, konu çok fazla uzamayacak olsaydı, bunlardan söz ederdik."

Nevevi (r.a) de, Sahih-i Müslim Şerhi'nde şöyle söylemiştir:

"Sihir yapmak haramdır. İlim adamlarının icma' (görüş birliği) ile bu fiil büyük günahlardandır. Resulullah (a.s), bu fiili kişiyi helake götürücü yedi fiil arasında saymıştır. Sihirin küfrü gerektiren şekli bulunduğu gibi, küfrü gerektirmeyen şekli de bulunmaktadır. Kişi eğer sihrin küfrü gerektiren türünü yaparsa, küfrüne hükmedilip tevbesi istenir ve öldürülmez. Eğer tevbe ederse, tevbesi kabul edilir. Eğer küfrü gerektirmeyecek türünü işlerse, o zaman da azarlanır. İmam Malik'in şöyle söylediği bildirilmiştir:

"Sihir yapan kişi kafir olur. Sihirden dolayı öldürülür ve tevbesi de istenmez. Bilakis zındık gibi kesin şekilde öldürülmesine hükmolunur."

Kadı Iyaz da şöyle söylemiştir:

"Tabi'inlerden olan bazı ilim adamları ile İmam Ahmed de, sihir hakkında İmam Malik'in söylediği şeyi söylemişlerdir." (1)

KONU İLE İLGİLİ RİVAYETLER

١٤٣٦ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: «سُحِرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حَتَّى إِنَّهُ لَيُخَيَّلُ إِلَيْهِ فَعَلَ الشَّيْءَ وَمَا فَعَلَهُ، حَتَّى إِذَا كَانَ ذَاتَ يَوْمٍ وَهُوَ عِنْدِي، دَعَا اللَّهَ وَدَعَاهُ، ثُمَّ قَالَ: «أَشَعَرْتِ يَا عَائِشَةُ، أَنَّ اللَّهَ قَدْ أَفْتَانِي فِيمَا اسْتَفْتَيْتُهُ فِيهِ؟» قُلْتُ: وَمَا ذَاكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَقَالَ: «جَاءَنِي رَجُلَانِ، فَجَلَسَ أَحَدُهُمَا عِنْدَ

1) *Müslim Şerhi (14/176)*

رَأْسِي، وَالآخِرُ عِنْدَ رِجْلَيَّ، ثُمَّ قَالَ أَحَدُهُمَا لِصَاحِبِهِ: مَا وَجَعُ الرَّجُلِ؟ قَالَ: مَطْبُوبٌ، قَالَ: وَمَنْ طَبَّهُ؟ قَالَ: لَبِيدُ بْنُ الأَعْصَمِ الْيَهُودِيُّ، مِنْ بَنِي زُرَيْقٍ، قَالَ: فِيمَاذَا؟ قَالَ: فِي مُشْطٍ وَمُشَاطَةٍ وَجُفِّ طَلْعَةٍ ذَكَرٍ، قَالَ: فَأَيْنَ هُوَ؟ قَالَ: فِي بِئْرِ ذِي أَرْوَانَ ــ وَمِنَ الرُّوَاةِ مَنْ قَالَ: فِي بِئْرِ ذَرْوَانَ، قَالَ: وَذَرْوَانَ: بِئْرٌ فِي بَنِي زُرَيْقٍ ــ فَذَهَبَ النَّبِيُّ ﷺ فِي أُنَاسٍ مِنْ أَصْحَابِهِ إِلَى الْبِئْرِ فَنَظَرَ إِلَيْهَا، وَعَلَيْهَا نَخْلٌ، قَالَ: ثُمَّ رَجَعَ إِلَى عَائِشَةَ، فَقَالَ: «وَاللَّهِ لَكَأَنَّ مَاءَهَا نُقَاعَةُ الْحِنَّاءِ، وَلَكَأَنَّ نَخْلَهَا رُؤُوسُ الشَّيَاطِينِ» ، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَفَأَخْرَجْتَهُ؟ قَالَ: «لاَ، أَمَّا أَنَا فَقَدْ عَافَانِيَ اللَّهُ وَشَفَانِي، وَخَشِيتُ أَنْ أُثَوِّرَ عَلَى النَّاسِ مِنْهُ شَرًّا، وَأَمَرَ بِهَا فَدُفِنَتْ».

1436- Buhari ve Müslim, Hz. Aişe (r.a)'den rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s)'a sihir yapıldı. Öyle ki, bazen yapmadığı bir işi yaptığı zannına kapılıyordu. Böyle bir gün yanımda bulunduğu sırada, yüce Allah'a dua etti. Sonra da:

"Farkettin mi, ey Aişe! Yüce Allah, kendisinden bilgi istediğim hususta bana bilgi verdi!" diye buyurdu. Ben: "Ne gibi bir şey, ey Allah'ın Resulü?" diye sordum. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"İki adam bana geldi. Biri başımın tarafında, diğeri de ayaklarımın tarafında oturdu. Sonra biri arkadaşına: "Bu kişinin acısı nedendir?" diye sordu. Öteki: "Kendisine sihir yapılmıştır" diye cevap verdi. Sonra beriki: "Ona kim sihir yapmıştır?" diye sordu. O da: "Zuraykoğullarından yahudi Lebid bin el A'sam" diye cevap verdi. Beriki: "Sihri neye yaptı?" diye sordu. Öteki: "Tarağa, baştan dökülen saçlara ve taze hurma kovasına" diye cevap verdi. Beriki: "O şu anda nerededir?" diye sordu. Öteki: "Zi Ervan kuyusunda" diye cevap verdi. - Ravilerden bazıları kuyunun adını Zervan kuyusu olarak zikretmişlerdir. Zervan kuyusu ise Zuraykoğullarına ait bölgede bir kuyudur-

Resulullah (a.s) daha sonra, sahabilerden bazı kişilerle birlikte söz konusu kuyunun yanına gitti ve içine baktı. Kuyuda hurma ağaçları vardı. Resulullah (a.s) daha sonra Hz. Aişe (r.a)'nin yanına döndü ve şöyle buyurdu:

"Vallahi, kuyunun suyu adeta içine kına karıştırılmış gibi. Hurmaları da şeytanların başları gibi."

1436-Buhari (10/235) 76-Kitabu'l Tıbb. 50-Sihir babı. Müslim (4/1719) 39-Kitabu's Selam. 17-Sihir babı.

(Hz. Aişe (r.a) dedi ki):

"Ben "Ey Allah'ın Resulü! Onu çıkardın mı?" diye sordum. Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Hayır. Beni, yüce Allah şifa ve afiyete kavuşturdu. Öte yandan insanların heyecana kapılıp bazı hareketlere geçmelerinden endişe duydum." Resulullah (a.s) daha sonra bu şeyin gömülmesini emretti ve gömüldü."

Bir rivayette de şöyle denilmektedir:

"Resulullah (a.s)'a sihir yapılmıştı. Bu yüzden hanımlarına yaklaşmadığı halde onlara yaklaşmış olduğu zannına kapılıyordu."

Bu rivayette sihri yapan kişinin Zuraykoğullarından, bir yahudi ile anlaşmalı ve kendisi münafık olan biri olduğu söylenilmektedir. (1)

Cami'in tahkikçisi şöyle söylemiştir:

"İmam Nevevi, Sahih-i Müslim Şerhi'nde şöyle söylemiştir:

"Kadı Iyaz'ın söylediğine göre, rivayetlerin tümünde Resulullah (a.s)'a sihir yapıldığı sırada, yapmamış olduğu bir işi yapmış olduğu zannına ve benzer şekilde hayallere kapıldığı bildirilmektedir. Bu durum, gözün önüne bazi görüntülerin gelmesi şeklinde açıklanmaktadır. Bunda kişinin akli dengesine zarar veren herhangi bir durum söz konusu değildir. Bu olay, peygamberlik hakkında şüphe uyandıracak yahut sapık yolda olanların tenkidlerinden, sihirin ancak beden ve organlar üzerinde etkisini gösterebileceği, yoksa akıl, kalp ve inanç üzerinde herhangi bir etki gösteremeyeceği anlaşılmaktadır."

١٤٣٧ــ رَوَى النَّسَائِيُّ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَحَرَ النَّبِيَّ ﷺ رَجُلٌ مِنَ الْيَهُودِ، فَاشْتَكَى لِذٰلِكَ أَيَّامًا، فَأَتَاهُ جِبْرِيلُ فَقَالَ: إِنَّ رَجُلاً مِنَ الْيَهُودِ سَحَرَكَ، عَقَدَ لَكَ عُقَدًا فِي بِئْرِ كَذَا وَكَذَا، فَأَرْسَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَاسْتَخْرَجَهَا فَحَلَّهَا، فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ كَأَنَّمَا أُنْشِطَ مِنْ عِقَالٍ، فَمَا ذَكَرَ ذٰلِكَ لِذٰلِكَ الْيَهُودِيِّ وَلاَ رَآهُ فِي وَجْهِهِ قَطُّ.

1437- Nesai, Zeyd bin Erkam (r.a)'ın şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

1437-Nesai (7/112) 37-Kitabu Tahrimi'd Dem. 20-Ehli Kitab'ın sihircileri babı. İsnadı sahihtir.

1) Buhari (10/232) 76-Kitabu't Tıbb. 49-Sihirin ortaya çıkarılıp çıkarılamayacağı babı.

"Yahudilerden bir adam Resulullah (a.s)'a sihir yaptı. Bundan dolayı günlerce rahatsızlık çekti. Daha sonra Cibril (a.s) gelerek kendisine "Yahudilerden bir adam sana sihir yaptı. Bunun için ip bağladı ve şöyle şöyle bir kuyunun içine attı" diye bildirdi. Resulullah (a.s) da oraya adam gönderip, o sihir bağını oradan çıkarttırdı ve çözdü. Bundan sonra Resulullah (a.s) adeta bağlardan çözülmüş gibi yerinden kalktı. Ancak bu olayı söz konusu yahudiye zikretmedi ve bir daha da hiç yüzüne bakmadı."

İfadeden anlaşıldığına göre burada bildirilen olay, daha önceki rivayette bildirilmiş olan sihir olayından ayrı bir olaydır.

١٤٣٨ــ رَوَى مَالِكٌ عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهَا أَعْتَقَتْ جَارِيَةً لَهَا عَنْ دُبُرٍ مِنْهَا، ثُمَّ إِنَّ عَائِشَةَ مَرِضَتْ، فَدَخَلَ عَلَيْهَا سِنْدِيٌّ، فَقَالَ: إِنَّكِ مَطْبُوبَةٌ، فَقَالَتْ: مَنْ طَبَّبَنِي؟ قَالَ: امْرَأَةٌ مِنْ نَعْتِهَا كَذَا وَكَذَا، وَقَدْ بَالَ فِي حَجْرِهَا صَبِيٌّ، فَقَالَتْ عَائِشَةُ: ادْعُ لِي فُلَانَةً، لِجَارِيَةٍ لَهَا تَخْدُمُهَا، فَوَجَدُوهَا فِي بَيْتِ جِيرَانٍ لَهَا، فِي حَجْرِهَا صَبِيٌّ قَدْ بَالَ، فَقَالَتْ: حَتَّى أَغْسِلَ بَوْلَ هَذَا الصَّبِيِّ، فَغَسَلَتْهُ: ثُمَّ جَاءَتْ فَقَالَتْ لَهَا عَائِشَةُ: أَسَحَرْتِنِي؟ فَقَالَتْ: نَعَمْ، فَقَالَتْ: لِمَ؟ قَالَتْ: أُحْبَبْتُ الْعِتْقَ، قَالَتْ عَائِشَةُ: وَاللَّهِ لَا تَعْتِقِي أَبَدًا، فَأَمَرَتِ ابْنَ أَخِيهَا أَنْ يَبِيعَهَا مِنَ الْأَعْرَابِ مِمَّنْ يُسِيءُ مَلَكَتَهَا، ثُمَّ ابْتَعْ بِثَمَنِهَا رَقَبَةً حَتَّى أُعْتِقَهَا، فَفَعَلَتْ. قَالَتْ عَمْرَةُ: فَلَبِثَتْ عَائِشَةُ مَا شَاءَاللَّهُ مِنَ الزَّمَانِ، ثُمَّ إِنَّهَا رَأَتْ فِي النَّوْمِ أَنِ اغْتَسِلِي مِنْ ثَلَاثِ أَبْوُرٍ يَمُدُّ بَعْضُهَا بَعْضًا، فَإِنَّكِ تُشْفَيْنَ فَاغْتَسَلَتْ، فَشُفِيَتْ».

1438- Malik, Resulullah (a.s)'ın hanımı Hz. Aişe (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Hz. Aişe (r.a) kendine ait bir cariyeyi onun bulunmadığı bir sırada azad etti. Daha sonra Hz. Aişe (r.a) hastalandı. Bu sırada Sindli biri yanına gelerek: "Sana sihir yapılmıştır" diye söyledi. Hz. Aişe (r.a) "Bana kim sihir yaptı?" diye

---

1438-Bunu Malik rivayet etmiştir. İsnadı sahihtir. Şeyh Şuayb Arnavut, Beğavi'nin Şerhu's Sunne'sine yazdığı Ta'lik'te (12/189) de şöyle söylemektedir: "Bu hadis, Muvatta'yı İmam Malik'ten rivayet eden zatlardan olan ve eski Medine kadısı Ebu Mus'ab Zuhri Ufi'nin rivayetinde tek kaldığı (kendisi dışındaki ravilerin nakletmedikleri) hadislerdendir. Söylenildiğine göre, onun rivayet etmiş olduğu Muvatta nüshasında, diğer Muvatta nüshalarında bulunmayan yüz kadar hadis bulunmaktadır. Onun naklettiği Muvatta nüshası ise İmam Malik'e arzedilmiş olan Muvatta nüshalarının sonuncularındandır.

sordu. O da: "Şöyle şöyle özelliklere sahip bir kadın. Şu an bu kadının eteğine bir bebek işemiştir" diye söyledi. Hz. Aişe (r.a) bunun üzerine hizmetindeki bir cariyeye: "Git bana filanca kadını çağır" diye söyledi. Daha sonra o kadını komşularının evinde buldular. Kucağında da, altına işemiş bir bebek vardı. Kadın (söz konusu cariye): "Şu bebeğin çişini yıkayıp geliyorum" dedi. Sonra onu yıkayıp geldi. Hz. Aişe (r.a) kendisine: "Sen bana sihir mi yaptın?" diye sordu. Kadın: "Evet" dedi. Hz. Aişe (r.a) "Niye?" diye sordu. Kadın: "Azad edilmek istedim" diye cevap verdi. Bunun üzerine Hz. Aişe (r.a) "Sen asla azad edilemiyeceksin" diye söyledi. Kardeşinin oğluna, onu bedevilerin cariyelerine en kötü muamele edenine satmasını, parasıyla da azad edilmek üzere başka bir cariye satın almasını söyledi. Hz. Aişe (r.a) bu şekilde yaptı (o cariyeyi sattırıp parasıyla başka bir cariyeyi azad etti.)"

Amre şöyle söylemiştir:

"Hz. Aişe (r.a)'nin rahatsızlığı yüce Allah'ın dilediği kadar bir süre devam etti. Sonra rüyasında kendisine "üç ayrı kuyunun suyunu birbirine ekleyip bu su ile yıkan, şifa bulursun" diye söylenildiğini gördü. O da yıkandı ve şifa buldu."

Bir Açıklama

Yukarıdaki hadiste kendisinden söz edilen Sindlinin Hz. Aişe (r.a)'ye söyledikleri, bazı kimselerin sihri ve sihirciyi ortaya çıkarabileceklerini göstermektedir. Müslüman toplumlarda, yukarıda sözü edilen şahıs gibi, meşru bir yoldan gerçekleştirilmesi mümkün olduğunda, sihir çözme işini yapanların bulunduğunu ve buna karşı çıkılmadığını anlıyoruz. Sihir yapan ile, sihri ortaya çıkaran veya çözen arasında bir fark yoktur.

١٤٣٩ــ رَوَى أَبُو دَاوُدَ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «مَنِ اقْتَبَسَ عِلْمًا مِنَ النُّجُومِ اقْتَبَسَ شُعْبَةً مِنَ السِّحْرِ، زَادَ مَا زَادَ».

1439- Ebu Davud, Abdullah bin Abbas (r.a)'tan rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Yıldızlar konusunda bilgi edinen, sihirden bir yol öğrenmiş olur. Sonra bunun üzerine yapabildiği kadar ilave yapar."

١٤٤٠ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ قَتَادَةَ بْنِ دِعَامَةَ قَالَ: خَلَقَ اللَّهُ هَذِهِ النُّجُومَ لِثَلَاثٍ،

1439-Ebu Davud (4/15) Kitabu't Tıbb. 220-Yıldızlarla ilgili bab. İbni Mace (2/1228) 33-Kitabu'l Edeb. 28-Yıldızların öğrenilmesi babı. Bu hadis hasendir.

جَعَلَهَا اللَّهُ زِينَةً لِلسَّمَاءِ، وَرُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ، وَعَلاَمَاتٍ نَهْتَدِى بِهَا، فَمَنْ تَأَوَّلَ فِيهَا غَيْرَ هَذَا، فَقَدْ أَخْطَأَ حَظَّهُ، وَأَضَاعَ نَصِيبَهُ، وَتَكَلَّفَ مَا لاَيَعْنِيهِ، وَمَا لاَعِلْمَ لَهُ بِهِ، وَمَا عَجَزَ عَنْ عِلْمِهِ الأَنْبِيَاءُ وَالْمَلاَئِكَةُ، صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ.

1440- Buhari, Katade bin Di'ame (r.a)'nin şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Yüce Allah şu yıldızları üç şey için yaratmıştır: Bunları göklerin süsü eylemiştir. Şeytanların kovulma aracı ve yolumuzu bulmamıza yarayan işaretler kılmıştır. Kim bunlar hakkında bunun dışında bir yorum yaparsa, yanlış bir yorum yapmış, nasibini zayi etmiş ve kendini ilgilendirmeyen ve hakkında bir bilgi sahibi olmadığı, üstelik peygamberlerle meleklerin bile bilmeye güç yetiremedikleri işe girmiş olur."

Rebi'den de buna benzer bir rivayet nakledilmiştir. Onun rivayetinde şöyle bir fazlalık bulunmaktadır:

"Şüphesiz ki yüce Allah, kimsenin hayatını, rızkını ve ölümünü bir yıldızda kılmamıştır. (Yani bir yıldız yoluyla vermez) Onlar, yıldızlarda sebepler aramakla, yüce Allah'a iftirada bulunmakta, yalan isnad etmektedirler."

Bir Açıklama

Cami'in tahkikçisi şöyle söylemiştir:

"Yukarıdaki hadisi şerifin, "... hakkında bir bilgi sahibi olmadığı işe girmiş olur" ifadesine kadar olan kısmını, Buhari (6/211)'de, Kitabu Bed'i'l Halk adlı eserin, yıldızlarla ilgili babında muallak olarak (senedini vermeden) rivayet etmiştir."

Hafız İbni Hacer Askalani de, Feth'de şöyle söylemiştir:

"Abd bin Hamid, bu hadisi, Şeyban'ın rivayetinden muvassal olarak (içinde herhangi bir kesinti bulunmayan bir senetle ve senedini tam olarak vererek) rivayet etmiş ve sonunda da şöyle bir ilaveye yer vermiştir:

"Yüce Allah'ın hükmü konusunda bilgi sahibi olmayan bazı insanlar, bu yıldızlar etrafında bir takım kehanet uygulamaları ortaya çıkarmışlardır. İşte "kim şu burçta fidan dikerse, şöyle olur", "kim şu burçta yola çıkarsa, şöyle olur" türünden sözler ediyorlar. Ömrüme yemin olsun ki, sözü edilen burçların herhangi birinde uzun boylu insan da doğar, kısa boylu da! Yine kırmızı tenli insan da doğar, siyah tenli de. Güzel insan da doğar, çirkin insan da. Bu

---

1440-Buhari (6/295) 59-Kitabu Bed'i'l Halk. 3-Yıldızlarla ilgili bab.

burçlardan biri yahut şu hayvanlardan biri veya şu kuşlardan biri gayb (bilinmeyenler) alemina ait herhangi bir şey bilemezler."

Göklere yükselmek isteyen şeytanların arkasından, gök varlıklarından alınan kor parçaları (şihablar) atılır. Bunlar ise yıldızlar dünyasına ait maddelerdir. Bu konuyla ilgili ayeti kerimede genel anlam ifade eden terim kullanılmış, ancak özel anlam kastedilmiştir. Bu şekilde genel anlam taşıyan ifade ile özel anlamın kastedildiğini yüce Allah'ın şu ayeti kerimesinde de görmekteyiz:

"İnsanlar onlara: "Düşmanınız olan insanlar size karşı hep bir araya geldiler (size karşı bir ordu topladılar.) Onlardan korkun" dedikleri zaman, bu onların imanlarını artırdı ve: "Allah bize yeter, o ne güzel vekildir" dediler." (1)

İbnu'l Esir şöyle söylemiştir:

"Andolsun ki, biz yakın göğü kandillerle donadık. Onlarla şeytanların taşlanmasını sağladık." (2) ayeti kerimesi ile kastedilen yıldızlardan koparılan bazı kor parçalarının alınarak onlarla şeytanların taşlanmalarıdır. Yoksa gerçekte şeytanların üzerlerine bizzat yıldızlar atılmaz. Çünkü yıldızlar göklerdeki yerlerinde durmaktadırlar. Şeytanların üzerlerine atılan maddeler de, ateşten alınan kor parçaları gibi şeylerdir. Ateş yerinde dururken, ondan alınan kor parçaları herhangi bir amaç için kullanılabilir."

Şeytanların üzerine atılan maddelerin görünen yıldızlardan alınmış parçalar olması şart değildir. Parçalanmış yıldızlardan alınan parçalar da olabilir. Bildiğimize göre güneş sistemi içerisinde parçalanmış ve parçaları göğün içinde Merih ve Müşteri yıldızı arasındaki bölgeye dağılmış olan bir yıldız bulunmaktadır.

١٤٤١ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ صَفِيَّةَ بِنْتِ أَبِي عُبَيْدٍ رَحِمَهَا اللَّهُ عَنْ بَعْضِ أَزْوَاجِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَنْ أَتَى عَرَّافًا فَسَأَلَهُ عَنْ شَيْءٍ فَصَدَّقَهُ، لَمْ تُقْبَلْ لَهُ صَلَاةٌ أَرْبَعِينَ يَوْمًا».

1441- Müslim, Safiyye bintu Ebi Ubeyd (r.a)'den, o da Resulullah (a.s)'ın hanımlarının birinden şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

1441-Müslim (4/1751) 39-Kitabu's Selam. 35-Kehanetin ve kahinlere gitmenin haramlığı babı.

1) Ali İmran Suresi: 173

2) Mülk Suresi: 5

"Kim bir arrafa (kahine) gider, ona bir şey sorar ve söylediklerini de doğrularsa, kırk gün namazı kabul olmaz."

١٤٤٢ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «مَنْ أَتَى عَرَّافًا لَمْ تُقْبَلْ لَهُ صَلاَةٌ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً».

1442- Taberani, Abdullah bin Ömer (r.a)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kim bir arrafa (kahine) giderse, kırk gece namazı kabul olmaz."

١٤٤٣ــ رَوَى أَبُو دَاوُدَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «مَنْ أَتَى كَاهِنًا فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ، أَو أَتَى امْرَأَةً فِي دُبُرِهَا ــ وَفِي رِوَايَةٍ: امْرَأَةً حَائِضًا ــ فَقَدْ بَرِيءَ مِمَّا أُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ».

1443- Ebu Davud, Ebu Hureyre (r.a)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kim bir kahine gider ve onun söylediklerini doğrularsa, yahut kadına arkasından temasta bulunursa (cinsel ilişkide bulunursa) -bir rivayette ise "yahut hayızlı kadınla ilişkide bulunursa" şeklinde geçmektedir- Muhammed (a.s)'e indirilenden uzak olmuş olur."

Bir Açıklama

Kendilerinin imanlı cinlerle ilişkileri olan bazı insanlar bulunmaktadır. Bu insanların, söz konusu cinler aracılığıyla bazı olmuş olayları bilmeleri mümkün olabilir. Eğer bu yönleri kesinlik kazanırsa, bu gibiler, kahinler ve arraflar sınıfına girmez. İnsanları yanıltmaları ve yasak edilmiş bir şeyi işlememeleri durumunda, sundukları hizmetlerde hoş karşılanmayan işlerin arasına girmez. Uygu-

---

1442-Mecmau'z Zevaid (5/118) Müellif: "Bunu Taberani, Evsat'ta rivayet etmiştir. Ravileri sikadırlar" demiştir.

1443-Ebu Davud (4(15) Kitabu't Tıbb. Kahinle ilgili bab. Ahmed (2/408) Tirmizi (1/243) Kitabu't Tahare. 102-Hayızlı bir kadınla cinsel ilişkide bulunmanın keraheti ile ilgili bab. İbni Mace (1/209) 1-Kitabu't Tahare. 122-Hayızlı kadınla cinsel ilişkinin yasaklığı babı. Darimi (1/259) Kitabu's Sala ve't Tahare. Hanımına arkadan temasta bulunanla ilgili bab. Bu hadis sahihtir.

Arraf: Arraf da kahin gibidir. Arrafın sihirci kimse olduğu da söylenmiştir.

lamaları ise yerindedir ve bu uygulama ile şeriatın yasak kılmış olduğu bir usulü kullanmış sayılmazlar.

١٤٤٤ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِذَا قَضَى اللَّهُ الْأَمْرَ فِي السَّمَاءِ ضَرَبَتِ الْمَلَائِكَةُ بِأَجْنِحَتِهَا خُضْعَانًا لِقَوْلِهِ، كَأَنَّهُ سِلْسِلَةٌ عَلَى صَفْوَانٍ، فَإِذَا فُزِّعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ، قَالُوا: مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ؟ قَالُوا: الْحَقَّ، وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ، فَيَسْمَعُهَا مُسْتَرِقُ السَّمْعِ ــ وَمُسْتَرِقُو السَّمْعِ هَكَذَا، بَعْضُهُ فَوْقَ بَعْضٍ ــ وَوَصَفَ سُفْيَانُ بِكَفِّهِ، فَحَرَّفَهَا، وَبَدَّدَ بَيْنَ أَصَابِعِهِ ــ فَيَسْمَعُ الْكَلِمَةَ، فَيُلْقِيهَا إِلَى مَنْ تَحْتَهُ، ثُمَّ يُلْقِيهَا الْآخَرُ إِلَى مَنْ تَحْتَهُ، حَتَّى يُلْقِيَهَا عَلَى لِسَانِ السَّاحِرِ أَوِ الْكَاهِنِ، فَرُبَّمَا أُدْرَكَهَا الشِّهَابُ قَبْلَ أَنْ يُلْقِيَهَا، وَرُبَّمَا أَلْقَاهَا قَبْلَ أَنْ يُدْرِكَهُ، فَيَكْذِبُ مَعَهَا مِائَةَ كَذْبَةٍ فَيُقَالُ: أَلَيْسَ قَدْ قَالَ لَنَا يَوْمَ كَذَا وَكَذَا، كَذَا وَكَذَا؟ فَيُصَدَّقُ بِتِلْكَ الْكَلِمَةِ الَّتِي سُمِعَتْ مِنَ السَّمَاءِ».

1444- Buhari, Ebu Hureyre (r.a)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Yüce Allah, gökte bir hüküm verdiğinde, melekler O'nun sözüne boyun eğdiklerini göstermek amacıyla kanatlarını çırparlar. Böylece tıpkı dümdüz taşların oluşturduğu zincir gibi bir manzara oluşur. Kalplerindeki heyecan ve korku geçtikten sonra:

"Rabb'iniz ne buyurdu?" diye sorarlar. Sonra:

"Hak buyurdu. O yücedir, büyüktür" derler. Bu konuşmaları, gökte konuşulanlara kulak dikenler duyarlar. Gökte konuşulanlara kulak dikenler ise şu şekilde birbirlerinin üstüne yığılmış halde olurlar. -Sufyan, onların bu üstüste yığılmışlıklarını anlatmak için avuçlarını birbirine yapıştırıp parmaklarını içiçe geçirdi- En üstte konuşulanlardan bir şey duyan, duyduğunu altındakine iletir. O kendi altındakine iletir. Sonra diğeri kendi altındakine iletir ve bu şekilde sihirciye yahut kahine ulaştırılır ve onların dilinden başkalarına aktarılır. Bazen öyle olur ki, o konuşmaları dinleyen (şeytan) herhangi bir şey duymaya fırsat bulamadan arkasından (yıldız parçalarından alınan) bir kor yetişir. Bazen de

---

1444-Buhari (8/537) 65-Kitabu't Tefsir. 1-Yüce Allah'ın: "Gönüllerindeki korku giderilince..." ayeti kerimesi ile ilgili bab. Tirmizi (5/362) 48-Kitabu't Tefsir. 35-Sebe suresi babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, sahih olduğunu söylemiştir.

bu kor kendisine ulaşmadan konuşalanlardan bir şey duyar. Ancak bu duyduklarına yüz tane de yalan katar. Ancak (bu sözleri ileten kahin ya da sihirci) hakkında "şöyle şöyle günde, bize şöyle şöyle söylenmemiş miydi?" denilir ve gökten duyulmuş olan sözü dolayısıyla (diğer sözleri de) doğrulanır."

Bir Açıklama

Sözü kahine ileten kişi, şeytanlardan bir şeytandır. Böyle birinin ise ne meleklerden, ne de başka bir varlıktan nakletmiş olduğu rivayetine güvenilir. İşte kahinlerin kehanetleri ile peygamberlere gelen vahiy arasındaki büyük fark budur. Peygamberlere gelen vahiy masumdur (içerisine yalan vs. karıştırılmasına karşı korunmuştur) Çünkü vahiy bize, günahtan korunmuş olan melekler ve peygamberler aracılığıyla iletilmektedir. Bunlar ise yalanlanamaz ve yalancılıkla itham edilemezler. Ama öte taraftaki yalancıların bazen doğru konuştukları olabilir.

١٤٤٥ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنِ الْكُهَّانِ؟ فَقَالَ: «لَيْسُوا بِشَيْءٍ» قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّهُمْ يُحَدِّثُونَا أَحْيَانًا بِالشَّيْءِ، فَيَكُونُ حَقًّا؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «تِلْكَ الْكَلِمَةُ مِنَ الْحَقِّ يَخْطَفُهَا الْجِنِّيُّ، فَيَقْذِفُهَا فِي أُذُنِ وَلِيِّهِ، فَيَخْلِطُونَ مَعَهَا مِائَةَ كَذْبَةٍ».

1445- Buhari ve Müslim, Hz. Aişe (r.a)'den rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s)'a kahinler hakkında soru soruldu. O da: "Bir şey değildirler" diye buyurdu. Bunun üzerine:

"Ey Allah'ın Resulü! Onlar bazen bize bir şeyler söylüyorlar ve söyledikleri doğru çıkıyor" dediler." Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Bu, size söyledikleri doğru çıkan sözler, cinlerden birinin gizlice kaptığı bir bilgidir. Bu bilgiyi söz konusu cin, dostunun kulağına iletir. Onlar da buna yüz tane yalan katarlar."

1445-Buhari (10/216) 76-Kitabu't Tıbb. 46-Kehanet babı. Müslim 54/1750) 39-Kitabu's Selam. 35-Kehanetin haramlığı babı.

***Kahinler:** İnsanlara gizli kalan şeylerle ilgili bilgiler veren kimselerdir. Bunların söylediklerinin bazıları çıksa da çoğusu saçmadır ve çıkmaz. Bu kimseler kendilerine cinlerin haber getirdiklerini ileri sürerler. Cahiliye döneminde Şıkk ve Satih ile bunların dışında kalan kahinler, bu işi yapıyorlardı. İslamiyet bu uygulamayı geçersiz kılmış, kahinlik yapmayı haram saymış ve kahinlere gidilmesini, onların sözlerinin dinlenilmesini ve doğrulanmasını da yasaklamıştır.*

Bir rivayette şöyle bir ilaveye yer verilmiştir:

"Sonra (bu cin duyduğu şeyi) dostunun kulağına tavuğun gıdaklaması gibi okur." (1)

Bir rivayette de bu cümlede geçen *"tavuk gıdaklaması gibi okur"* ifadesi, (aynı anlama gelen) bir başka metinle verilmiştir. (2)

Bir başka rivayette Hz. Aişe (r.a)'in *"Resulullah (a.s)'a ben kendim sordum..."* diyerek yukarıdaki hadisi şerifi naklettiği bildirilmiştir. (3)

Buhari'nin naklettiği bir başka rivayette de şöyle bildirilmiştir:

"Melekler, bulutların arasında gökte olan işlerle ilgili konuşurlar. Şeytanlar da bu konuşulanlardan bir şeyler duyarlar ve kahinin kulağına cam cızırtısı gibi okurlar. Onlar (kahinler) de buna yüz tane yalan katarlar." (4)

Buhari, buna benzer bir başka rivayet daha nakletmiş ve son cümlede ayrıca *"kendilerinden"* kelimesini ilave etmiştir.

Bir Açıklama

Beğavi, 'Şerhu's Sünne'de, meleklerin konuştuklarından gizlice bir şeyler

---

1) Buhari (13/535) 97-Kitabu't Tevhid. 57-Günahkar ve münafık bir kimsenin kıraatı (Kur'an-ı Kerim okuması) ile ilgili bab.

Hadisteki "tavuk gıdaklaması gibi okur" ifadesinin metninde "okur" anlamında geçen "karkara" kelimesi, bir sözün sağır bir kimseye duyurulması amacıyla tekrar tekrar söylenilmesi anlamında kullanılır. Tıpkı cam şişenin boşaltılmasından sonra içinde kalan şeyin zorla ve tane tane çıkarılması sırasında camın cızırdatılması gibi. Buradaki kelimeyi daha değişik şekillerde rivayet edenler de olmuştur. Bir rivayette 'Karru'd Deccace' denilmektedir ki, bununla kastedilen, tavuğun gıdaklamasını durdurduktan sonra boğazdan çıkardığı sestir. Bu kelime de aynı şekilde 'karkara' olarak kullanılmaktadır. Buna benzer şekilde kapının ses çıkarması hakkında 'sarra' ve 'sarsara' denilmektedir. Şahinin öterken birbirini izleyen tekrarlar halinde ses çıkarması (gıcırdama yapması) nedeniyle bu kuşun ötüşü hakkında bu fiil kullanılır.

Hadiste kastedilen anlam ise şudur: Tavuğun sözü edilen şekilde ses çıkararak arkadaşlarına mesaj vermesi ve onları etrafına toplaması gibi, cin de gizlice elde ettiği bilgileri dostu olan kahine uluştarır. Bu arada şeytanlar da bu sese kulak verirler.

Burada bir durum daha söz konusudur: Tavuklardan biri gıdakladığında, onun etrafındaki diğer tavuklar da gıdaklar. Hattabi şöyle söylemiştir: "Metindeki ifade 'dal' ile 'deccace' şeklinde değil de 'za' ile 'zuccace (cam)' şeklinde de olabilir. Nitekim bir rivayet onun bu görüşü açısından delil niteliği taşımaktadır. Bu rivayette cam anlamına gelen 'karura' kelimesi kullanılarak 'cam cızırtısı gibi' denilmektedir. En doğrusunu ise ancak yüce Allah bilir.

2) Müslim (4/1750) 39-Kitabu's Selam. 35-Kehanetin haramlığı babı.

3) Müslim, aynı yer.

4) Buhari (6/338) 59-Kitabu Bed'i'l Halk. 11-İblis'in ve askerlerinin özellikleri babı.

dinlenilmesi konusunda şu açıklamayı yapmıştır:

"Cinlerden birinin gizlice bilgi kapması, hızla varıp bilgiyi dinlemesi ve çabucak kaçmasıdır. Nitekim yüce Allah bir ayeti kerimesinde şöyle buyurmaktadır:

"Yalnız (meleklerin konuşmalarından) bir söz kapan olursa, onu da delici bir kor takip eder." (1)

Gelecekle ilgili olaylar hakkında bilgi vermek ile, olmuş olaylar hakkında bilgi vermeyi mutlaka birbirinden ayırmak gerekiyor. Aynı şekilde müslüman bir insanın, müslüman bir cinle bağlantı kurması ile, şeytan ile bağlantı kurulmasını da birbirinden ayırmak şarttır. Müslüman bir insanın, müslüman bir cinle bağlantı kurması olayı mümkündür ve olmaktadır. Böyle bir bağlantıdan, yerine göre faydalı bir sonuç da elde edilir.

١٤٤٦ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: اَخْبَرَنِي رَجُلٌ مِنْ اَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ مِنَ الْاَنْصَارِ: اَنَّهُمْ بَيْنَا هُمْ جُلُوسٌ لَيْلَةً مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ رُمِيَ بِنَجْمٍ وَاسْتَنَارَ، فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «مَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ اِذَا رُمِيَ بِمِثْلِ هٰذَا؟» قَالُوا: اَللَّهُ وَرَسُولُهُ اَعْلَمُ، كُنَّا نَقُولُ: وُلِدَ اللَّيْلَةَ رَجُلٌ عَظِيمٌ، وَمَاتَ رَجُلٌ عَظِيمٌ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «فَاِنَّهَا لَايُرْمَى بِهَا لِمَوْتِ اَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ، وَلٰكِنَّ رَبَّنَا ــ تَبَارَكَ اسْمُهُ ــ اِذَا قَضَى اَمْرًا سَبَّحَ حَمَلَةُ الْعَرْشِ، ثُمَّ سَبَّحَ اَهْلُ السَّمَاءِ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، حَتَّى يَبْلُغَ التَّسْبِيحُ اَهْلَ هٰذِهِ السَّمَاءِ الدُّنْيَا، ثُمَّ قَالَ الَّذِينَ يَلُونَ حَمَلَةَ الْعَرْشِ لِحَمَلَةِ الْعَرْشِ: مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ؟ فَيُخْبِرُوهُمْ مَا قَالَ، فَيَسْتَخْبِرُ بَعْضُ اَهْلِ السَّمٰوَاتِ بَعْضًا، حَتَّى يَبْلُغَ الْخَبَرُ هٰذِهِ السَّمَاءَ الدُّنْيَا، فَيَخْطِفُ الْجِنُّ السَّمْعَ فَيَقْذِفُونَ اِلَى اَوْلِيَائِهِمْ، وَيُرْمَوْنَ، فَمَا جَاؤُوا بِهِ عَلَى وَجْهِهِ فَهُوَ حَقٌّ، وَلٰكِنَّهُمْ يُفَرِّقُونَ فِيهِ وَيَزِيدُونَ».

1446- Müslim, Abdullah bin Abbas (r.a)'dan rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s)'ın ensardan olan sahabilerinden bir adamın bana bildirdiğine göre, onların bir gece Resulullah (a.s) ile birlikte oturdukları sırada,

---

1446-Müslim (4/1750) 39-Kitabu's Selam. 35-Kehanetin haramlığı babı. Tirmizi (5/362) 48-Kitabu't Tefsir. 35-Sebe suresi babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, sahih olduğunu söylemiştir.

1) Saffat Suresi: 10

gökte bir yıldız kayması olmuş ve bundan dolayı ortalık aydınlanmış. Bunun üzerine Resulullah (a.s) kendilerine şöyle buyurmuş:

"Cahiliye döneminde yıldız kayması olduğunda siz ne derdiniz?" Onlar şöyle cevap vermişler:

"Allah ve Resulü, daha iyisini bilir de, biz "bu gece büyük adam olacak biri doğdu ve bir büyük adam öldü" derdik. Bunun üzerine Resulullah (a.s) da şöyle buyurmuş:

"Bu yıldızlar, ne birinin ölmesi, ne de birinin doğması nedeniyle kayarlar. Ancak şanı yüce olan Rabb'imiz bir hüküm verdiğinde, arşın taşıyıcıları tesbih ederler. Sonra gökte onlardan daha alt kademelerde bulunanlar tesbih ederler. Böylece tesbih şu dünyanın göğünde bulunanlara kadar ulaşır. Daha sonra arşın taşıyıcılarının hemen alt kademesinde bulunanlar, arşın taşıyıcılarına "Rabb'iniz ne buyurdu?" diye sorarlar. Onlar bu soruyu soranlara, Rabb'lerinin ne buyurduğunu bildirirler. Bu şekilde göktekiler birbirlerine böyle sorarak (yüce Allah'ın ne buyurduğunu) öğrenirler. Cinler de konuşulanları kaparak dostlarına iletirler. Ancak işte bu cinlerin arkasından yıldız korları atılır. O cinlerin bu yolla elde edip getirdikleri bilgiler doğrudur. Ama (kahinler) bu bilgilere ilaveler yapmaktadır."

Bir rivayette *"Resulullah (a.s)'ın ashabından bir adam"* yerine, *"Resulullah (a.s)'ın ashabından bazı kimseler"* denilmektedir. Bu rivayette şöyle bir fazlalığa da yer verilmiştir. (1)

Nitekim yüce Allah, ayeti kerimesinde şöyle buyurmaktadır:

"Sonunda gönüllerindeki korku giderilince birbirlerine "Rabb'iniz ne buyurdu" diye sorarlar. "Hak buyurdu. O yücedir, büyüktür" derler." (2)

Tirmizi'nin nakletmiş olduğu bir başka rivayete göre ise İbni Abbas (r.a) şöyle söylemiştir:

"Resulullah (a.s)'ın oturmakta olduğu bir sırada..." Daha sonra yukarıdaki hadisi şerif metnini vermektedir. Bu rivayette İbni Abbas (r.a)'ın, hadisi ensardan birinden naklettiğine işaret edilmemektedir. (3)

١٤٤٧ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ: مَنْ أَتَى كَاهِنًا أَوْ عَرَّافًا وَتَيَقَّنَ

---

1) Müslim (4/1751) 39-Kitabu's Selam. 35-Kehanetin haramlığı babı.

2) Sebe Suresi: 23

3) Tirmizi (5/363) 48-Kitabu't Tefsir. 35-Sebe suresi babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, sahih olduğunu söylemiştir.

بِمَا يَقُولُ فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ ﷺ

1447- Taberani, Abdullah bin Mes'ud (r.a)'dan rivayet etmiştir:

"Kim bir kahine yahut arrafa giderek söylediklerine kesin inanırsa, Hz. Muhammed (a.s)'e indirilmiş olanı inkar etmiş olur."

1447-Mu'cemu'l Kebir (10/93) Mecmau'z Zevaid (5/118) Müellif bu hadisle ilgili olarak şöyle bir açıklamada bulunmuştur: "Bunu Taberani, Kebir ve Evsat'ta rivayet etmiştir. Ancak o 'kesin şekilde inanırsa' ifadesinin yerine 'doğrularsa' ifadesini kullanmıştır. Bezzar'ın rivayeti de böyledir. Taberani'nin Kebir'deki rivayetinin ravileri ile Bezzar'ın ravileri sikadırlar."

İKİNCİ KISIM

YARATMANIN YÜCE ALLAH'A DEĞİL DE SEBEPLERE DAYANDIRILMASI

KONU İLE İLGİLİ RİVAYETLER

YARATMANIN YÜCE ALLAH'A DEĞİL DE SEBEPLERE DAYANDIRILMASI

Sebeplerin varlığına inanmak, müslümanın inancından bir parçadır. Ancak müslümanın inancının diğer bir parçası, bunlara da güvenmemesidir. Çünkü tümüyle sebeplere güvenilmesi, Allah'a güven ve O'na dayanma olan tevekkül anlayışına ters düşer. Aynı şekilde sebeplerin mutlak etki gösterdikleri inancına da kapılmaması gerekir. Çünkü böyle bir inanç, ilahi iradenin her şeyi kuşattığı ve ilahi iradenin kuşattığı her şeye de ilahi kudretin (gücün) ulaştığı inancına ters düşmektedir. Sözü edilen tarzdaki inanç (sebeplerin kesin etki gösterdiğine inanma) Mutezililerin ortaya sürdükleri emaneten (geçici olarak) verilmiş bir güç unsuruna dayandığı anlayışından ileri gelir. Böyle bir anlayış ise, kişiyi küfre, ya da sapıklığa götürecek bir tür şirktir. Bu nedenle ilim adamlarımız şöyle söylemişlerdir:

"Kim sebepleri tamamen geçersiz sayarsa, küfre düşer. Kim de sebeplerin (mutlak anlamda) etkinlik gösterdiğini ileri sürerse, o da şirke düşer."

Müslüman, sebeplerin birbirleri ile bağlantılarının bulunabileceğini inkar etmez. Ancak geçmişte ve şimdi, bütün olayların yüce Allah'ın iradesi ve gücü ile gerçekleştiğine inanır. Bundan dolayı müslümanın zikirlerinden birisi *"la havle ve la kuvvete illa bi'llah (Güç ve imkan ancak Allah ile, Allah'ın dilemesi iledir)"* şeklindedir. Bu söylediğimiz için bir örnek olması açısından yağmur olayını ele alalım. İnsanın yağmur yağması ihtimalleri üzerinde tahmin yürütmesi mümkündür. Böyle bir şeyin mümkün olduğu kabul edilmiştir. Yüce Alah da, ayeti kerimesinde şöyle buyurmaktadır:

"Rahmetinin önünde müjdeci olarak rüzgarları gönderen Allah'tır." (1)

---

1) A'raf Suresi: 57

Eskilerde bir Arap, rüzgarların kokusunu alarak ve bulutlara bakarak yağmur yağabileceği konusunda tahmin yürütürdü. İşte bu sebepler dünyasından bir parçadır. Buna itiraz etmez ve böyle bir şeyin mümkün olabileceğini de inkar etmeyiz. Aksine bunun kabul edilmesi gerekmektedir. Çağımızda, olacak gelişmelerin önceden tahmin edilmesi ile ilgili teknikler daha da geliştirilmiştir. Ancak bütün bu tekniklerin yaptığı tesbitler, ihtimaller dairesinin içinde kalmaktadır. Dolayısıyla bu düşünceyi tamamlayacak olan şey, olayların ancak yüce Allah'ın iradesi, ilmi ve gücü dahilinde meydana geldiğine inanmamızdır. İnsanlara yarar sağlayan yağmur, yüce Allah'ın rahmet ve inayetinin bir eseridir. Bir kimse, inancının düzgün olmasıyla birlikte bu hususu bilemezse, herhangi bir günaha girmiş olmaz. Ancak yüce Allah'ın olaylara herhangi bir müdahalesinin söz konusu olmadığını ileri süren ve asıl sebepleri yaratanı unutarak kişilere geçici olarak verilmiş gücün etkinlik gösterdiği anlayışından hareketle, olayları sadece sebeplere dayandıran ise sapıklık içine düşer. Ama eğer bu kişi, ne başlangıç itibariyle, ne de sonuç itibariyle yüce Allah'ın olaylara herhangi bir müdahalesinin söz konusu olmadığını ileri sürüyorsa, o zaman küfre düşmüş olur.

Bu konunun içine giren meseleler oldukça uzun meselelerdir ve bu meselelerle ilgili çok sayıda delil bulunmaktadır. Bu konuda ehli sünnet ve'l cemaat alimleri hakkı bulmuş, diğerleri ise sapıklığa düşmüşlerdir. Bu konuya giren meseleler içinden yine bir örnek olması nedeniyle yağmurun yağdırılması konusunu ele alalım. Yüce Allah, ayeti kerimesinde şöyle buyuruyor:

"Allah'ın gökten su indirdiğini görmez misin?" (1)

Bir başka ayeti kerimede şöyle buyuruyor:

"Rüzgarları gönderip bulutları yürüten, onları gökte dilediği gibi yayan ve kısım kısım yığan Allah'tır. Artık sen de aralarından yağmurun çıktığını görürsün. Allah'ın kullarından dilediğine verdiği yağmurla daha önceden kendilerine yağmur indirilmesinden ümitlerini kesmiş oldukları için onlar seviniverirler. Allah'ın rahmetinin belirtilerine bir bak. Yeryüzünü ölümden sonra nasıl diriltiyor." (2)

Yine bir başka ayeti kerimede de şöyle buyurulmaktadır:

"Bilmez misin ki, Allah, bulutları sürer; sonra onları biraraya getirip üstüste yığar. Sen de onların arasından yağmur yağdığını görürsün. Gökten içinde dolu bulunan dağlar gibi bulutlar indirir. Dilediğini ona uğratır. Dilediğinden de uzak tutar." (3)

---

1) Fatır Suresi: 27
2) Rum Suresi: 48-50
3) Nur Suresi: 43

İşte bundan dolayı Resulullah (a.s), müslümanın diğer işlerinde olduğu gibi, yağmur konusunda da, onu yağdıranın ancak Allah olduğu inancı ile yağmuru bekleyeceğine dikkat çekmiştir. Böyle bir şey ise sebepler dünyasına inanılmasının reddi anlamına gelmez.

Aşağıda bu konuyla ilgili nasları veriyoruz. Bu naslar, İslam'ın sebeplerin geçerliliğini kabul ettiğini, ancak bunların asıl etki unsuru olmadığını, asıl etkinin yüce Allah katından geldiğini bildirdiğini göstermektedir.

Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"O, her gün yeni bir iştedir." (1)

KONU İLE İLGİLİ RİVAYETLER

١٤٤٨ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ صَلاَةَ الصُّبْحِ بِالْحُدَيْبِيَةِ فِي إِثْرِ سَمَاءٍ كَانَتْ مِنَ اللَّيْلِ، فَلَمَّا انْصَرَفَ، أَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ، فَقَالَ: «هَلْ تَدْرُونَ مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ؟» قَالُوا: اَللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: قَالَ: «أَصْبَحَ مِنْ عِبَادِي مُؤْمِنٌ بِي، وَكَافِرٌ، فَأَمَّا مَنْ قَالَ: مُطِرْنَا بِفَضْلِ اللَّهِ وَرَحْمَتِهِ، فَذٰلِكَ مُؤْمِنٌ بِي، كَافِرٌ بِالْكَوْكَبِ، وَأَمَّا مَنْ قَالَ: مُطِرْنَا بِنَوْءِ كَذَا وَكَذَا، فَذٰلِكَ كَافِرٌ بِي، مُؤْمِنٌ بِالْكَوْكَبِ».

1448- Buhari ve **Müslim,** Zeyd bin Halid (r.a)'den rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s), Hudeybiye'de bize, geceden yağmış olan yağmurun ardından sabah namazı kıldırdı. Namazı bitirdikten sonra cemaate dönerek şöyle buyurdu:

"Rabb'inizin ne buyurduğunu biliyor musunuz?" Oradakiler: "Allah ve Resulü daha iyi bilir" dediler. Bunun üzerine Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Yüce Allah şöyle buyurdu: "Kullarımın içinde bana inanan da, beni inkar eden de çıktı. "Bize yüce Allah'ın ihsanı ve rahmeti ile yağmur yağdırıldı" diyen

---

1448-Buhari (2/333) 10-Kitabu'l Ezan. 156-İmamın selamdan sonra cemaate dönmesi babı. Müslim (1/83) 1-Kitabu'l İman. Yıldızların sayesinde yağmur yağdırıldığını ileri sürenin küfre düşeceği babı. Ebu Davud (4/16) Kitabu't Tıbb. 22-Yıldızlarla ilgili bab. Muvatta (1/112) 13-Kitabu'l İstiska. 3-Yıldızlarla (yıldızlar sayesinde) yağmur isteme babı.

1) Rahman Suresi: 29

bana inanmış ve yıldızı (yıldızların etkinliğini) inkar etmiş olur. Ama "İşte şöyle şöyle bir yıldız sayesinde bize yağmur yağdırıldı" diyen ise, beni inkar etmiş, yıldıza inanmış olur."

Nesai'nin rivayetinde de ravinin şöyle söylediği bildirilmektedir:

"Resulullah (a.s)'ın zamanında yağmur yağdı ve Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Rabb'inizin ne söylediğini duymadınız mı? O şöyle buyurdu: "Her ne zaman kullarıma nimet versem, mutlaka içlerinden bu nimete karşı inkarcılık eden bir gurup çıkar. "Bize işte şöyle şöyle bir yıldızın veya şöyle bir yıldızın sayesinde yağmur yağdırıldı" diyen kimse, beni inkar etmiş, yıldıza inanmış olur." (1)

Bir Açıklama

İbni Esir bu konuda şöyle bir açıklamada bulunmuştur:

"Hadisin metninde geçen 'en Nev' kelimesi, (bizim "Bize şöyle şöyle yıldızın sayesinde yağmur yağdırıldı" cümlesinin içinde "yıldız" diye tercüme etmiş olduğumuz kelime) 'el Enva' kelimesinin tekilidir. Enva ile kastedilen ise, gökteki onsekiz menzildir. Ay, her gece bu onsekiz menzilden birine girer. Her onüç gecede bir fecrin doğması ile birlikte bu menzillerden birisi batı tarafından batar ve onun karşılığında doğu tarafından bir başkası doğar. Yılın bitimiyle birlikte bunların bu şekilde deveranı da tamamlanmış olur. Eski Araplar, bunların birinin batıp yerine bir benzerinin doğması ile, yağmurun yağdığına inanırlardı. Bu yüzden yağmurun yağmasını söz konusu menzillere nisbet eder ve "İşte bu menzilin (nev'in) sayesinde bize yağmur yağdırıldı" derlerdi. Bunların 'nev' olacak adlandırılmalarının nedeni ise, birinin batıdan batmasının hemen ardından, diğerinin doğudan doğmasıdır. 'Nae' fiili 'doğdu, göründü' anlamındadır. Bunun yanısıra 'Nev'in 'batmak' anlamına geldiği de söylenmiştir.

Ebu Ubeyd şöyle söylemiştir:

"Burada bildirilenin dışında 'Nev'in düşme (yıldız düşmesi, yıldız kayması) anlamına geldiğine dair bir şey duymuş değiliz. Resulullah (a.s), söz konusu menzillerle (enva ile) ilgili inanca karşı sert tavır koymuştur. Çünkü Araplar, yağmurların bunların sayesinde yağdırıldığına inanırlardı. Ancak bir kimse yağmuru yüce Allah'ın yağdırdığına inandığı halde, yağmurun hangi zamanda yağdığını bildirmek amacıyla "işte şu menzilde (şu yıldızın doğduğu sırada) yağmur yağdı" derse, bunda bir günah yoktur. Rivayette bildirildiğine göre, Hz.

1) Nesai (3/164) 17-Kitabu'l İstiska. 16-Yıldızlarla (onların sayesinde) yağmur istemenin hoş olmadığı babı.

Ömer (r.a) yağmur talebinde (duasında) bulunmak istedi. Bunun için Abbas bin Abdulmuttalib (r.a)'i çağırttı ve ona:

"Süreyya menzilinden (nev'inden) ne kadar kaldı?" diye sordu. O da:

"Onun hakkında bilgi sahibi olanlar, onun ortaya çıkışından sonra ufukta yedi kez ortaya çıktığını söylemektedirler" dedi. Bu şekilde Süreyya yıldızının yedi kez ortaya çıkması dönemi tam geçmeden, yağmur yağdı. Burada Hz. Ömer (r.a) "insanların adeten bildiklerine göre, bitmesinin ardından yüce Allah'ın yağmur göndermesi, umulan sürenin bitimine ne kadar zaman kaldı?" demek istemişti.

Resulullah (a.s)'ın hadisi şerifinde geçen "beni inkar etmiş olur" sözündeki "inkar" ile, imanın tersi olan inkarın (küfrün) kastedilmiş olması ihtimalinin yanısıra, şükrün tersi olan inkarın (küfranı nimetin) kastedilmiş olması da muhtemeldir. Yani böyle konuşan kimse, nimeti Allah'tan başkasına nisbet etmesi sebebiyle, yüce Allah'ın üzerindeki nimetini inkar etmiş olur.

Yıldızlar ilmi konusunda yasak olan, yıldızların bir araya gelmeleri, ayrılmaları ve bir yerden bir yere geçmeleri gibi hareketlerine dayanılarak gelecekte olacak olaylarla ilgili tahminler yürütülmesi ve bu yolla olmamış olaylar hakkında bilgi çıkarmanın mümkün olacağının iddia edilmesidir. Aynı şekilde yıldızların dünya olayları üzerinde etkilerinin olduğuna inanılması da bu konuyla ilgili yasakların arasına girmektedir. Ama yıldızların durumlarına ve hareketlerine göre vakit hakkında bilgi çıkarılmasında, yollarda yönlerin belirlenmesinde, kıblenin tesbitinde ve benzeri uygulamalarda herhangi bir mahzur yoktur."

١٤٤٩ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَلَمْ تَرَوْا إِلَى مَا قَالَ رَبُّكُمْ؟ قَالَ: مَا أَنْعَمْتُ عَلَى عِبَادِي مِنْ نِعْمَةٍ إِلاَّ أَصْبَحَ فَرِيقٌ مِنْهُمْ بِهَا كَافِرِينَ، يَقُولُونَ: اَلْكَوْكَبُ، وَبِالْكَوْكَبِ».

1449- Müslim, Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Rabb'inizin ne buyurduğuna dikkat ettiniz mi? Şöyle buyurdu: "Her ne zaman kullarıma nimet versem, mutlaka içlerinden onu inkar eden bir gurup çıkar. "İşte yıldız böyle yaptı, yıldız sayesinde böyle oldu." derler."

1449-Müslim (1/84) 1-Kitabu'l İman. 32-"Bize filanca yıldız sayesinde yağmur yağdırıldı" diyenin küfre düşeceği babı.

Bir başka rivayette bildirildiğine göre Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Her ne zaman yüce Allah gökten bir bereket indirse, mutlaka insanlarda bir topluluk onu inkar eder. Yağmuru Allah indirir. Onlar ise "şöyle şöyle yıldızdan bu oldu" derler." (1)

Nesai'nin rivayetine göre de Resulullah (a.s) şöyle buyurmuştur:

"Yüce Allah şöyle buyurdu: "Her ne zaman kullarıma nimet versem, mutlaka içlerinden onu inkar eden bir gurup çıkar. "İşte yıldız böyle yaptı, yıldız sayesinde böyle oldu" derler." (2)

١٤٥٠ــ رَوَى النَّسَائِيُّ عَنْ اَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «لَوْ اَمْسَكَ اللَّهُ الْقَطْرَ عَنْ عِبَادِهِ خَمْسَ سِنِينَ، ثُمَّ اَرْسَلَهُ لَاَصْبَحَتْ طَائِفَةٌ مِنَ النَّاسِ كَافِرِينَ، يَقُولُونَ: سُقِينَا بِنَوْءِ الْمِجْدَحِ».

1450- Nesai, Ebu Said el Hudri (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Yüce Allah, kullarına elli yıl bir damla yağmur göndermeyip sonra yağdırsa, mutlaka içlerinden bir gurup onu inkar ederek "işte deberan yıldızının sayesinde bize bu yağmur gönderildi" derler."

١٤٥١ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِالْمُطَّلِبِ قَالَ: خَرَجْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ مِنَ الْمَدِينَةِ فَالْتَفَتَ اِلَيْهَا فَقَالَ: «اِنَّ اللَّهَ قَدْ بَرَّأَ هٰذِهِ الْجَزِيرَةَ مِنَ الشِّرْكِ وَلٰكِنْ اَخَافُ اَنْ تُضِلَّهُمُ النُّجُومُ»، قَالَ: «يَنْزِلُ الْغَيْثُ فَيَقُولُونَ مُطِرْنَا بِنَوْءِ كَذَا وَكَذَا».

1451- Taberani, Abbas bin Abdulmuttalib (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) ile birlikte Medine'den çıktım. Resulullah (a.s) bir ara Me-

---

1450-Nesai (3/165) 17-Kitabu'l İstiska. 16-Yıldızlarla yağmur istemenin hoş olmadığı babı. Bu rivayetin senedinde Itab bin Huneyn'in adı da geçmektedir. Bu kişiye İbni Ebi Huneyn Mekki de denirdi. Bu kişiyi, İbni Hibban'ın dışındaki rical (hadis ravileri) alimleri sika olarak görmemişlerdir. Senedde adı geçen diğer raviler ise sikadırlar.

1451-Mecmau'z Zevaid (8/114) Müellif: "Bunu Ebu Ya'la ve Taberani Evsat'ta muhtasar olarak rivayet etmişlerdir. Ebu Ya'la'nın isnadı hasendir" demiştir.

1) Müslim, aynı yer.

2) Nesai (3/164) 17-Kitabu'l İstiska. 16-Yıldızlarla yağmur istemenin hoş olmadığı babı.

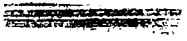
dine'ye doğru dönerek şöyle buyurdu:

"Yüce Allah bu yarımadayı şirkten temizlemiştir. Ama yıldızların bu beldenin insanlarını sapıtacağından (bu beldenin insanlarının yıldızlarla ilgili bir takım sapık inançları benimseyerek yoldan çıkacaklarından) korkuyorum. Yağmur yağar, onlar da "bize şöyle şöyle yıldızdan yağmur yağdırıldı" derler."

ÜÇÜNCÜ KISIM

TİRE, FAL, UĞURSUZLUK VE HASTALIĞIN GEÇMESİ

KONU İLE İLGİLİ RİVAYETLER

TİRE, FAL, UĞURSUZLUK VE HASTALIĞIN GEÇMESİ

GİRİŞ

Vehim (evhama kapılmanın) insan üzerinde önemli bir etkisi vardır. Hatta *"kişiyi yönlendirmede, vehim kadar etkili bir başka şey yoktur"* denilmiştir. Bazen vehimlerin, insanı ciddi sıkıntılara soktuğu görülmektedir. Bu vehimler, kişiyi gönül rahatlığı ve olayları akıl çevresinde değerlendirme dairesinden çıkarıp üzüntü, sıkıntı, şaşkınlık ve dehşet içine sokarlar. İslam şeriatı ise insanı zikir, tevekkül ve her türlü evhamdan uzak bir şekilde düşünmekle birlikte, tutarlılığa (sebata), akla göre hareket etmeye ve gönül rahatlığı içinde olmaya yöneltmiştir.

İnsanın vehmin etkisinde kalmasını dışa vuran yönlerinden birisi, günlük hayatıyla ilgili uygulamalarında maddi şeylerin ve hayvanların durumlarından anlamlar çıkarıp bunlara göre kararlar vermesidir. Cahiliye dönemi insanları fal okları ile kısmet arayışı içine girerlerdi. Bir şeyin içine ok sapları koyarlardı. Bunlardan bazılarının üzerinde 'evet', bazılarının üzerinde de 'hayır' yazıları olurdu. Bir kimse yola çıkmak istediğinde, kendisi veya bir başkası onların içinden bir ok çekerdi. Üzerinde 'hayır' yazılı ok çıktığında yola çıkmaktan vazgeçer, üzerinde 'evet' yazılı ok çıktığında ise yola çıkardı. İşte bu uygulama, insanın maddi şeyleri hakem tayin etmesinin bir örneğidir.

Yine cahiliye çağı insanları, kuşların uçuşlarından uğursuzluk anlamı çıkarırlardı. Bunu şeriat yasaklamıştır. Bu anlayışa dayanan uygulamaların bir örneği şöyleydi: Birisi yolculuğa çıkmak veya bir işe başlamak istediğinde bir kuş uçururdu. Eğer kuş sağ yana doğru uçarsa, yapacağı yolculuğun veya başlayacağı işin uğur getireceği anlamını çıkarır ve olumlu karar verirdi. Ama kuşun sol yana doğru uçması durumunda, uğursuzluk anlamı çıkarır ve olumsuz karar verirdi. İşte bu da insanın uygulamalarında hayvanları hakem tayin etmesinin

bir örneğidir. Bu uygulamaların birincisi de, ikincisi de insan aklının hafife alınması ve gerçekte insan iradesinde vehmin (evhamın) hakem tayin edilmesidir. Dolayısıyla bu tür uygulamaların insanın sinirleri, bedeni ve kalbi üzerinde çeşitli etkileri olmaktadır.

İnsanlar bugün hala sözü edilen uygulamaların benzerlerini yapmaya devam etmektedirler. İnsanların bazen tavla zarı atarak yahut paket atarak veya buna benzer şeylerle kısmet arayışına gittikleri görülmektedir. Bunların tümü, kişinin kendini vehimlerin etkisi altına sokmasından ibarettir. Uğursuzluk anlayışı da tamamen vehimleri öne çıkarmaktan, onları putlaştırmaktan ibarettir. Bu tür anlayışlar da insanlarda çeşitli psikolojik rahatsızlıklara yol açmaktadırlar. Nitekim çağımızda melankoli, stres, sürekli sıkıntı gibi muhtelif psikolojik rahatsızlıklar ortaya çıkmıştır. Bütün bu psikolojik rahatsızlıklar üzerinde, uğursuzluk anlayışının etkisi vardır. Hastalığın birinden birine geçmesi olayında da vehmin önemli etkisi bulunmaktadır. Hastalığın geçmesi gerçekte var olmakla birlikte, bundan aşırı derecede korkulması, insanlarda evhamlanmaya ve insanlar arası ilişkilerde kopukluğa yol açmaktadır. Hatta bu konudaki evhamlar, yerine göre insanlar arasında bazı hoş olmayan davranışlara da neden olabilmektedir. Hatta zaman zaman bazılarının başkaları hakkında *"filanca bana şöyle hastalık geçirdi"* yahut *"filancanın devesi benim develerime hastalık geçirdi"* diye dava açtıkları bile olmaktadır. Bunlar zandan kaynaklanan iddialardır. Tıbbın tesbitlerine göre ise, bir hastalığın başkasına geçmesi, karşı tarafta bu hastalığın geçmesine elverişli durumun bulunması durumunda olabilmektedir.

Bu noktadan hareketle şeriat, hastalığın geçmesini bir realite olarak kabul etmiş ve insanlara bu konuda tedbirli olmanın gerekliliğini bildirmiştir. Ancak bunun mutlak bir etki gösterdiğini kabul etmemiştir. Yüce Allah'ın indirmiş olduğu İslam dini bütün tıbbi meseleleri bu şekilde çözmüştür. İnsanı günlük hayatında vehimlerin etkisinde kalmaktan kurtarmış ve onu maddeleri, hayvanları yahut evhamları putlaştırmaktan uzak tutmuştur. Putlaştırma, bir şeye kulluk etme veya onu üstün tutma her ne şekli ile olursa olsun, İslam onu reddetmiştir.

Bu prensibe dayalı olarak İslamiyet, fal okları ile kısmet aramayı, kuşların uçuşundan uğursuzluk anlamı çıkarmayı haram etmiş, uğursuzluk anlayışını kökten atmış ve hastalığın geçmesinden ötürü kimsenin bir sorumluluk altına sokulamayacağını bildirmiştir. Bunun yerine Allah'a tevakkül ve O'nun verdiği hükme tam bir gönül rahatlığı içinde razı olma anlayışını getirmiştir. Bunun gibi maddi varlıkları ve hayvanları hakem tayin etmenin yerine de istihare ve istişare uygulamasını koymuştur. İstihare de, iştişare de mendub görülen (hoş görülen, teşvik edilen) uygulamalardandır. Bunun yanısıra müslümanların sürekli yüce Allah hakkında hüsnü zan (iyi zan) üzere olması gerekir. Müslü-

man her şeyin yerli yerince yaratıldığını düşünmelidir. Aynı şekilde inancıyla, yaşantısıyla, nefsiyle, kalbiyle ve aklıyla ilgili olarak her şeyin en uygununu ve en doğru olanını yakalamaya çalışmalıdır. Bu konuların önemini, İslam inancının kalbe yerleşmesi ile vehimlerin nasıl dağıldığını, aksi halde nasıl kalbi kuşattığını ve İslam'ın insan kalbini kesin inanca kavuşturması ile kalbin nasıl rahata kavuştuğunu bilenden başkası anlayamaz.

"Dikkat edin, kalpler ancak Allah'ın zikri ile huzura kavuşur." (1)

KONU İLE İLGİLİ RİVAYETLER

١٤٥٢ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: إِنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «لاَ عَدْوَى، وَلاَ صَفَرَ، وَلاَ هَامَّةَ»، فَقَالَ أَعْرَابِيٌّ: يَارَسُولَ اللَّهِ! فَمَا بَالُ إِبِلٍ تَكُونُ فِي الرَّمْلِ كَأَنَّهَا الظِّبَاءُ، فَيَأْتِي الْبَعِيرُ الْأَجْرَبُ، فَيَدْخُلُ فِيهَا فَيُجْرِبُهَا كُلَّهَا؟ فَقَالَ: «فَمَنْ أَعْدَى الْأَوَّلَ؟».

1452- Buhari ve Müslim, Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Hastalığın geçmesi yoktur. Sefer (karında bulunan bir kurdun açlıktan dolayı harekete geçmesi veya bulaşıcı nitelik taşıyan bir karın ağrısı yahut Sefer ayını bir yıl helal, bir yıl haram sayma uygulaması ya da Sefer ayının girişinin uğursuz sayılması) (2) yoktur. Ruhların baykuşlara geçmesi yoktur." Bir bedevi:

1452-Buhari (10/171) 76-Kitabu't Tıbb. 25-Sefer'in olmadığı babı. Müslim (4/1742) 39-Kitabu's Selam. 33-Hastalık geçmesinin ve uğursuzluğun (tire'nin) olmadığı babı.

1) Ra'd Suresi: 28

2) Hadisin metninde geçen 'la sefere: sefer yoktur" ibaresindeki 'sefer' ile neyin kastedildiği konusunda değişik açıklamalarda bulunulmuştur. Bu açıklamaların bazıları aşağıda gelecektir. Ancak biz de, bu konuyla ilgili olarak burada kısa bilgi vermeyi uygun gördük. Sahihi Buhari'nin 'la sefere' başlıklı babında sefer'in bir karın hastalığı türü olduğu belirtilmektedir. Sahih Müslim'in dipnotunda ise bu kelime ile ilgili olarak şöyle bir açıklamada bulunulmaktadır:

"Sefer, karında ortaya çıkan kurtlardır. Araplar, insan karnında açlık sırasında harekete geçen bir kurt bulunduğuna ve bu kurdun bazen insanı öldürebildiğine inanırlardı. Onlar bu kurdun sebep olduğu rahatsızlığın bulaşıcı olduğu inancını taşıyorlardı." Yine bu kelime ile, Arapların Sefer ayının girmesinin, uğursuzluk getirdiği yolundaki inançlarının kastedildiği söylenmiştir. Bir başka açıklamaya göre ise bununla kastedilen şey; Arapların Sefer ayını bir yıl helal aylardan, bir yıl haram aylardan sayma uygulamalarıdır. Resulullah (a.s) 'la Sefere' diyerek böyle bir uygulamanın geçerli olmadığını bildirmiştir. (Çeviren)

"Ey Allah'ın Resulü! Şu işe ne dersin? Otlakta ceylan gibi dolaşan develer oluyor, içlerine uyuz bir deve giriyor ve hepsini uyuz yapıyor?" diye sordu. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Peki, bu hastalığı öncekine bulaştıran kimdir?"

Buhari şöyle söylemiştir:

"Bunu Zuhri, Ebu Seleme'den, o da Abdurrahman'dan ve Sinan bin Ebi Sinan'dan rivayet etmiştir. Yalnız Sinan bin Ebi Sinan'dan rivayet edilen bir başka metin daha bulunmaktadır ve o metin de buradakinin benzeridir.

Ebu Seleme'den rivayet edildiğine göre o, Ebu Hureyre (r.a)'nin daha sonra şöyle söylediğini duymuştur:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Develeri hastalıklı olan, onları sağlıklı develerin arasına sokmasın."

(Ebu Seleme dedi ki):

"Ebu Hureyre (r.a), (yukarıda verilen) birinci hadisi kabul etmedi. Biz kendisine: "Sen daha önce bize "Hastalık geçmesi yoktur" diye rivayet etmemiş miydin?" diye sorduk. Bunun üzerine Habeşce bir şeyler söyledi." Ebu Seleme:

"Ben Ebu Hureyre (r.a)'nin bunun dışında herhangi bir hadisi unuttuğuna şahid olmadım" diye söylemiştir." (1)

Ebu Seleme'den nakledilen bir başka rivayete göre de Resulullah (a.s) *"Hastalık geçmesi yoktur"* diye buyurmuştur. Yine Resulullah (a.s)'ın *"develeri hastalıklı olan kimse, onları sağlıklı develerin arasına sokmasın"* diye buyurduğu yönünde de bir hadis rivayet edilmiştir.

Zühri'nin bildirdiğine göre Ebu Seleme şöyle söylemiştir:

"Ebu Hureyre (r.a), bu iki hadisin her ikisini de Resulullah (a.s)'tan rivayet ederdi. Daha sonra, "hastalık geçmesi yoktur" rivayetini terkederek Resulullah (a.s)'ın; "develeri hastalıklı olan bir kimse, develerini sağlıklı develerin arasına sokmasın" sözünü rivayet eder oldu. Ebu Hureyre (r.a)'nin amcasının oğlu olan Haris bin Ebi Zuhab kendisine:

"Ey Ebu Hureyre, bildiğim kadarıyla sen daha önce bu konuda bize bir başka hadis daha rivayet ediyordun. Ama şimdi onu hiç dile getirmiyorsun. Sen Resulullah (a.s)'ın: "Hastalık geçmesi yoktur" diye buyurduğunu rivayet ediyordun" diye hatırlatmada bulundu. Ancak Ebu Hureyre (r.a) böyle bir şeyi kabul

---

1) Buhari (10/241) 76-Kitabu't Tıbb. 25-Sefer olmadığı babı.

etmek istemedi ve "develeri hastalıklı olan bir kimse, develerini sağlıklı develerin arasına sokmasın" diye söyledi. Bunun üzerine Haris onunla tartışmaya girdi. Bu yüzden Ebu Hureyre (r.a) sinirlendi ve Habeşçe bir şeyler söyledi. Sonra da Haris'e:

"Benim ne dediğimi biliyor musun?" diye söyledi. O da: "Hayır" dedi. Ben de: "Yanılgıya düştün" dedim" diye söyledi."

Ebu Seleme dedi ki:

"Ömrüme yemin olsun ki, Ebu Hureyre (r.a) bize, Resulullah (a.s)'ın "Hastalık geçmesi yoktur" diye buyurduğunu rivayet etmişti. Artık Ebu Hureyre (r.a)'nin bu rivayeti unuttuğundan dolayı mı, yoksa iki rivayetin birini geçersiz saydığından (neshettiğinden) dolayı mı böyle konuştuğunu bilmiyorum." (1)

Bir başka rivayette bildirildiğine göre Ebu Hureyre (r.a) şöyle söylemiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kuş uçmasından uğursuzluk anlamı çıkarmak yoktur. Güzel olanı ise iyiye yormaktır." Kendisine "Ey Allah'ın Resulü! İyiye yormak (fe'l) nedir?" diye soruldu. O da şöyle buyurdu:

"Birinizin duyacağı güzel hoş bir sözdür." (2)

Buhari'nin bildirdiğine göre Resulullah (a.s) şöyle buyurmuştur:

"Hastalık geçmesi, kuşların uçuşundan uğursuzluk anlamı çıkarma, ruhların baykuşlara geçmesi ve sefer (Sefer ayının uğursuz sayılması veya bulaşıcı bir karın hastalığı) diye bir şey yoktur." (3)

Bir başka rivayette ise şöyle bir fazlalığa yer verilmiştir:

"Cüzzamlı hastadan, aslandan kaçar gibi kaç." (4)

Müslim'in rivayetine göre de Resulullah (a.s) şöyle buyurmuştur:

"Hastalık geçmesi, ruhların baykuşlara geçmesi, yıldızlar (burçlar) sayesinde yağmur yağdırılması ve karınlarda açlıktan dolayı kurt çıkması diye bir

---

1) Müslim (4/1742) 39-Kitabu's Selam. 33-Hastalık geçmesi ve uğursuzluk olmadığı babı.

2) Buhari (10/212) 76-Kitabu't Tıbb. 43-Kuşların uçuşundan uğursuzluk çıkarma (tire) babı. Müslim (4/1745) 39-Kitabu's Selam. 34-Uğursuzluk anlamı çıkarma ve iyiye yorma babı.

3) Buhari (10/215) 76-Kitabu't Tıbb. 45-Ruhların baykuşlara geçmesi olayının olmadığı babı.

4) Buhari (10/158) 76-Kitabu't Tıbb. 19-Cüzzam babı.

şey yoktur." (1)

Bir başka rivayette de Resulullah (a.s)'ın şöyle buyurduğu bildirilmiştir:

"Hastalık geçmesi ve kuşların uçuşundan uğursuzluk anlamı çıkarma yoktur. Olayları iyiye yormayı ise severim." (2)

Ebu Davud, Bakiyye'nin şöyle söylediğini bildirmiştir:

"Muhammed bin Raşid'e "Ruhların baykuşlara geçmesi yoktur" sözü ile neyin kastedildiğini sordum. Şöyle söyledi:

"Cahiliye döneminde bir insan ölüp kabre konulduğunda mutlaka kabrinden bir baykuşun çıktığına inanılırdı." Yine "sefer yoktur" sözü ile neyin kastedildiğini sordum. Şöyle söyledi:

"Cahiliye dönemi Arapları Sefer ayının girmesinin uğursuzluk getirdiğine inanıyorlardı. Resulullah (a.s) "Sefer yoktur" diyerek böyle bir şeyin söz konusu olmadığını bildirmiştir. Bu konuda şöyle söylenildiğini de duydum: "Bu (yani sefer) karındaki bir acıdır. Cahiliye dönemi insanları bu acıyı meydana getiren rahatsızlığın bulaşıcı olduğuna inanırlardı."

Ebu Davud'un bildirdiğine göre Malik şöyle söylemiştir:

"Cahiliye dönemi Arapları Sefer ayını bir yıl helal, bir yıl haram sayarlardı. Resulullah (a.s) da "Sefer yoktur" diyerek böyle bir uygulamanın geçerli olmadığını bildirmiştir."

Ruhların baykuşlara geçmesi konusuna gelince: Cahiliye dönemi Arapları ölünün kemiklerinin bir baykuş haline gelerek uçtuğuna inanırlardı. Bu yüzden: *"Öldürülen bir kimse baykuşundan çıkar -yani kafasından bir baykuş çıkar- ve kendisini öldüren kişi öldürülünceye kadar "beni sulayın" demeye devam eder"* diye söylerlerdi.

"Develeri hastalıklı olan bir kimse, develerini sağlıklı develerin arasına sokmasın" sözüyle Resulullah (a.s) develerine hastalık bulaşmış bir kimsenin, bu hayvanlarını sağlıklı develerin arasına sokmasını yasaklamıştır.

"Yanılgıya düştün": Sen meseleleri birbirine karıştırdın. Duyguların değişti ve bu yüzden doğru olmayanı doğru sanmaya başladın.

"İyiye yormak, yerinde ve güzel yorum (fe'l)":

---

1) Müslim (4/1744) 39-Kitabu's Selam. 33-Hastalık geçmesi ve uğursuzluk olmadığı babı

2) Müslim (4/1745) 39-Kitabu's Selam. 34-Uğursuzluk anlamı çıkarma ve iyiye yorma babı.

Hasta olan bir kimseye *"İyileşmişsin, gayet sağlıklısın"* denilmesi veya hasta kişinin iyileşmesi için temennide bulunulması ve bu yönde hastaya ümit verilmesidir. Yahut bir şeyini kaybetmiş olana *"kaybettiğini buldun herhalde!"* diye hitab edilmesidir. Bu durumda hastalıklı kişi, kendisinin iyileşmekte olduğuna inanmaya başlar. Kaybettiğini aramakta olanda da onu bulabileceği kanaati uyanır. Bu şekildeki ifadeler, karşıdakiler açısından bir müjde niteliği taşır ve onlar bu müjdenin fiilen gerçekleşeceğini umarlar. Bundan ötürü biraz rahatlarlar. Çünkü kendilerine söylenilen sözlerin ifade ettiği şey ile, onların ümitleri aynı yöndedir.

Bir şeyin iyiye yorulması; gerçekleşilmesi umulan bir hayır ve iyilikten söz edilmesidir. Bu tutum dıştan güzel olduğu gibi sevindiricidir de. Uğursuzluk anlamı çıkarılması ise, gelişmelerden sadece kötü anlamlar çıkarmaktır. Resulüllah (a.s) ise, iyiye yorma tarafını tercih etmiş, ondan hoşlanmıştır. Çünkü insanlara yüce Allah katından bir lütuf geleceği yönünde ümit verilirse, insanlar da zayıf olsun, kuvvetli olsun iyi sonuca işaret eden bir sebebin iyi sonuç getireceğini umarlarsa hayır üzere olurlar. Eğer umdukları şeyi elde edemezlerse o zaman da yüce Allah'a karşı ümit (reca) beslemek ve O'nun katında olanı istemekle doğru bir iş yapmış olurlar. Allahu Teala hakkında ümitli olmanın, insana hemen ulaşan bir yararı vardır. Kişiler ümitsizliğe düştükleri ve yüce Allah'tan ümitlerini (recalarını) kestikleri zaman, fenalık içine düşmektedirler. Uğursuzluk anlamı çıkarmada (tire'de) ise kötü zan üstün gelmektedir. Bundan ötürü kişi ümitsizliğe düşer. Başına bir belanın gelmesini umar ve hayırdan ve iyilikten tamamen ümidini keser. Böyle bir şey ise akıl sahiplerinin hoş görmedikleri, eleştirdikleri bir durumdur. Şeriat da bu anlayışı tamamen yasaklamıştır.

"Yıldızlar (burçlar) sayesinde yağmur yağdırılması (nev'i) yoktur":

Bu ifadenin metninde geçen 'Nev' kelimesi; 'Enva' kelimesinin tekilidir. 'Enva' ise ayın menzillerini oluşturan gökteki onsekiz yıldıza denilir. Her onüç gecede bu yıldızlardan birisi fecrin doğması ile birlikte batı tarafından batar ve ve karşılığında doğu tarafında yenisi doğar. Yılın bitimi ile birlikte bu onsekiz yıldızın deveranı da tamamlanmış olur. Araplar bu menzillerin herbirinin tamamlanma ve yerine, doğu tarafından bir yenisinin doğması ile birlikte yağmur yağdığına inanırlardı. Dolayısıyla yağmurun yağışını bu menzillere nisbet ederler ve *"filanca menzilde (nev'de) bize yağmur gönderildi"* derlerdi. Bunlardan birisi batı tarafından battığından ve doğu tarafından bir yenisi doğduğundan dolayı bu menzillerden (yıldızlardan) her biri 'nev' olarak adlandırılmıştır. Nev'in 'batmak' anlamına geldiği de söylenmiştir.

Ebu Ubeyd şöyle söylemiştir:

"Burada bildirilenin dışında 'Nev'in düşme (yıldız düşmesi, yıldız kayması)

anlamına geldiğine dair birşey duymuş değiliz. Resulullah (a.s), söz konusu menzillerde (enva ile) ilgili inanca karşı sert tavır koymuştur. Çünkü Araplar, yağmurun bunların sayesinde yağdırıldığına inanırlardı. Ancak bir kimse, yağmuru yüce Allah'ın yağdırdığına inandığı halde, yağmurun hangi zamanda yağdığını bildirmek amacıyla "işte bu menzilde (şu yıldızın doğduğu sırada) yağmur yağdı" derse, bunda bir günah yoktur."

Beğavi, Şerhu's Sünne'de 'Nev' ile ilgili olarak şöyle bir açıklamada bulunmuştur:

"Resulullah (a.s) "nev' yoktur" sözü ile, Arapların, yağmurun ay'ın menzillerini oluşturan onsekiz yıldız ile yağdırıldığı yönündeki inançlarının geçersiz olduğunu bildirmiştir. Araplar "şu menzilde (veya şu menzil sayesinde) yağmur yağdırıldı" derlerdi. Şeriat ise Allah'ın izni olmadan, yıldızlara ait menzillerin bir fonksiyon görebilecekleri inancını geçersiz kılmıştır."

Yukarıdaki bir hadisi şerifte hastalığın geçmesinin fiilen mümkün olduğunun bildirildiğini gördük. Nitekim söz konusu hadisi şerifte, develeri hastalıklı olanın, onları sağlıklı develerin arasına sokmaması tavsiye ediliyordu. Bunun yanısıra hadiste *"hastalık geçmesi yoktur"* diye de bildirilmektedir. Bu ikisini birleştirebilmek için şöyle bir açıklamada bulunmak gerekmektedir: Şeriat, hastalık geçmesinin fiilen mümkün olduğunu bildirmiş ve bu konuda tedbirli olunmasını istemiş, ancak hastalık geçmesi ile ilgili olarak yargı alanını ilgilendiren herhangi bir sorumluluğun söz konusu olmadığına dikkat çekmiştir.

Hadiste, Araplar arasında yaygın olan uğursuzluk anlayışları bizzat zikrederek, bir şeylerden uğursuzluk anlamı çıkarılması da yasaklanmıştır. Arapların uğursuzluk anlayışlarından birisi, Sefer ayının girmesinin uğursuzluk getirdiğine inanılmasıydı. Yine hadisi şerif, cahiliye döneminde Araplar arasında yaygın olan baykuşlarla ilgili hurafeleri de reddetmiştir. Bugün hala bazı toplumlarda bir takım şeylerden uygun olmayan şekillerde, uğursuzluk anlamı çıkarılmaya devam edilmektedir. Batılıların 13 sayısını uğursuz saymaları, bu tür uğursuzluk anlayışlarına bir örnektir. Bu sayıdan uğursuzluk anlamı çıkarma anlayışı, cahiliye dönemine ait bir anlayıştır.

١٤٥٣ــ رَوَى التِّرمِذِيُّ عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ، قَالَ: قَامَ فِينَا رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ مَقَامًا، فَقَالَ: «لاَيَعْدِي شَيْءٌ شَيْئًا». فَقَالَ أَعْرَابِيٌّ: يَارَسُولَ اللّٰهِ! فَمَا بَالُ الْإِبِلِ يَأْتِيهَا الْبَعِيرُ الْأَجْرَبُ الْحَشَفَةِ بِذَنْبِهِ فَيُجْرِبُهَا كُلَّهَا؟ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ: «فَمَنْ أَجْرَبَ الْأَوَّلَ مِنْهَا؟ أَلاَ لاَعَدْوَى وَلاَ صَفَرَ، إِنَّ اللّٰهَ خَلَقَ كُلَّ نَفْسٍ وَكَتَبَ حَيَاتَهَا وَرِزْقَهَا وَمَصَائِبَهَا وَمَحَابَّهَا».

1453- Tirmizi, Abdullah bin Mes'ud (r.a)'dan rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) aramızda bir yerde durarak şöyle buyurdu:

"Bir şey, başka bir şeye hastalık geçirmez." Bunun üzerine bir bedevi:

"Ey Allah'ın Resulü! Şu işe ne dersin? Sağlam develerin arasına kuyruğu yaralı bir uyuz deve giriyor ve bütün develeri uyuz yapıyor?" diye sordu. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Onların öncekini uyuz yapan kimdir? Bakın, hastalık geçmesi yoktur. Sefer ayının uğursuzluk getirmesi (Sefer) yoktur. Yüce Allah her canı yaratmış, onun hayatını, rızkını, musibetlerini ve karşılaşacağı hoşnutlukları yazmıştır."

١٤٥٤ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ عَمْرِو بْنِ الشَّرِيدِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: كَانَ فِي وَفْدِ ثَقِيفٍ رَجُلٌ مَجْذُومٌ، فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ النَّبِيُّ ﷺ : «إِنَّا قَدْ بَايَعْنَاكَ، فَارْجِعْ».

1454- Müslim, Amr bin Şerid (r.a)'den, o da babasından rivayet etmiştir:

"Sakif kabilesinin heyeti içinde cüzzamlı bir adam vardı. Resulullah (a.s) ona adam göndererek şöyle bildirdi:

"Biz senin bey'atını aldık, sen geri dön."

Bir Açıklama

Bu hadisi şerif, hastalık geçmesi olayının fiilen var olduğunun şeriat tarafından kabul edildiğine ait delillerden birisidir. Bu konuda kabul edilmeyen şey ise, hastalık geçmesinden dolayı herhangi bir kimsenin fiili bir sorumluluk altına girmesidir.

١٤٥٥ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «لاَعَدْوَى». فَقَالَ أَعْرَابِيٌّ: يَارَسُولَ اللَّهِ! فَإِنَّا نَأْخُذُ الشَّاةَ الْجَرْبَةَ فَنَطْرَحُهَا فِي الْغَنَمِ فَتَجْرَبُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «يَا أَعْرَابِيُّ مَنْ أَجْرَبَ الْأَوَّلَ».

1455- Taberani, İbni Abbas (r.a)'tan rivayet etmiştir:

1453-Tirmizi (4/450-451) 33-Kitabu'l Kader. 9-Hastalık geçmesinin olmadığı hakkında gelen rivayetler babı. Bu hadis hasendir.

1454-Müslim (4/1752) 39-Kitabu's Selam. 36-Cüzzamlıdan ve benzeri hastalığı olanlardan kaçınma babı.

1455-Mu'cemu'l Kebir (11/238) Mecmau'z Zevaid (5/102) Müellif: "Taberani değişik senetlerle rivayet etmiştir. Bazılarının ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir."

"Resulullah (a.s): "Hastalık geçmesi yoktur" diye buyurdu. Bunun üzerine bir bedevi:

"Ey Allah'ın Resulü! Biz uyuzlu bir koyun alıyoruz, onu diğer koyunların arasına koyuyoruz, hepsine uyuz bulaştırıyor" dedi. Bunun üzerine Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Ey bedevi, öncekini uyuz yapan kimdir?"

١٤٥٦ــ رَوَى أَبُو دَاوُدَ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «اَلطِّيَرَةُ شِرْكٌ، اَلطِّيَرَةُ شِرْكٌ، اَلطِّيَرَةُ شِرْكٌ» ــ ثَلاَثًا ــ «وَمَا مِنَّا إِلاَّ، وَلٰكِنَّ اللَّهَ يُذْهِبُهُ بِالتَّوَكُّلِ».

1456- Ebu Davud, Abdullah bin Mes'ud (r.a)'tan şöyle rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kuşların uçuşundan uğursuzluk anlamı çıkarmak (tire) şirktir, kuşların uçuşundan uğursuzluk anlamı çıkarmak şirktir, kuşların uçuşundan uğursuzluk anlamı çıkarmak şirktir." Bu sözü böyle üç kez tekrar etti. Sonra sözüne şöyle devam etti:

"Bizden mutlaka bir sıkıntı içine düşen olur. Ancak yüce Allah onu tevekkül ile giderir."

Tirmizi'nin rivayetine göre de, İbni Mes'ud (r.a) şöyle bildirmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kuşların uçuşundan uğursuzluk anlamı çıkarmak (tire) şirktendir. Bizden mutlaka bir sıkıntı içine düşen olur. Ancak yüce Allah onu tevekkül ile giderir." (1)

Bu hadisi aynen İbni Hibban da rivayet etmiştir. (2)

Bir Açıklama

Tire, basit bir takım olayları uğursuzluğa yormak yahut kuşların uçuşlarından uğursuzluk anlamı çıkarmaktır. Cahiliye dönemi Arapları kargaları, an

---

1456-Ebu Davud (4/17) Kitabu't Tıbb. Tire (uğursuzluk anlamı çıkarma) babı.

1) Tirmizi (4/160/161) 22-Kitabu's Seyr. Tire (uğursuzluk anlamı çıkarma) hakkında gelen rivayetler babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, sahih olduğunu söylemiştir.

2) İhsan bi Tertibi İbni Hibban (7/642)

kuşlarını uğursuz sayarlardı. Onların uçuşlarını ve yakınlarından geçmelerini uğursuzluğa yorarlardı. Bu tür şeyleri hayrı ve iyiliği engelleyici gelişmeler olarak görürlerdi. İslam ise bu tür inançları reddetmiştir.

Beğzavi, Şerhu's Sünne'de Tire'yi açıklarken şu bilgileri vermiştir:

"Cahiliye Arapları, kuşların bir yerlere konmalarından yahut bir yerlerin üzerlerinden uçmalarından uğursuzluk anlamı çıkarır ve böyle şeyleri, arzuladıkları uğuru engelleyici gelişmelerden sayarlardı. Resulullah (a.s) ise söz konusu olayların, herhangi bir yararın gelmesini engelleyici yahut bir zarara yol açıcı özellik taşımadığını bildirmiştir. Tirenin; kişinin bir işe girişmek için teşebbüste bulunması halinde hoşuna giden (uğur anlamı taşıyan) bir şeyle karşılaşması durumunda ise vazgeçmesi anlamına geldiği de söylenmiştir. Bir kimse Allah'a tevekkül eder ve ihtiyacını giderme yönünde gereken çabayı gösterirse, herhangi bir durumdan ötürü kalbinde hoşnutsuzluk veya memnuniyet duygusunun oluşması, tire değildir.

İbni Abbas (r.a) şöyle söylemiştir:

"Eğer işine devam edersen, Allah'a tevekkül ediyorsun demektir. Ama (İnsanların uğursuz olarak değerlendirdikleri bir durumla karşılaştığından dolayı) işinden dönersen, o zaman uğursuzluk anlamı çıkarıyorsun demektir."

İbrahim'in bildirdiğine göre Abdullah şöyle söylemiştir:

"Uğursuzluk (tire), bir şeylerden uğursuzluk anlamı çıkaranlardan başkasına bir zarar vermez. Bizden mutlaka bir sıkıntı içine düşen olur."

Bu ifadede bir hazf (atlama, ifadeden anlaşılacağı düşüncesiyle bazı açıklamalara gerek görülmemesi) vardır. Burada söylenilmek istenen ise şudur: İnsanların uğursuz saydığı durumlarla karşılaşmaktan ötürü her birimiz sıkıntıya düşer, kalben rahatsızlık duyabiliriz. Bu anlamı ortaya koyacak sözler, cümlenin kısaltılması düşüncesiyle ve karşı taraftakinin söylenilen kısımdan bu anlamı çıkarabileceği tahmin edilerek atlanmıştır.

Sünen-i Tirmizi'de bu ("Bizden mutlaka bir sıkıntı içine düşen olur. Ancak yüce Alah onu tevekkül ile giderir") cümlesinin hadisi şerifin metninden olmadığı, bu kısmın İbni Abbas (r.a)'ın kendi sözü olduğu belirtilmiştir. En doğrusunu ise ancak yüce Allah bilir."

١٤٥٧ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ بُرَيْدَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ لَا يَتَطَيَّرُ مِنْ شَيْءٍ، وَكَانَ إِذَا بَعَثَ عَامِلاً سَأَلَ عَنْ اِسْمِهِ؟ فَإِذَا أَعْجَبَهُ فَرِحَ بِهِ، وَرُئِيَ بِشْرُ ذَلِكَ فِي وَجْهِهِ، وَإِنْ كَرِهَ اسْمَهُ رُئِيَ كَرَاهِيَةُ ذَلِكَ فِي وَجْهِهِ.

1457- Ahmed, Bureyde (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s), hiç bir şeyden uğursuzluk anlamı çıkarmazdı. Bir yere bir görevli gönderecek olduğunda adını sorardı. Adı hoşuna gittiği takdirde sevinirdi ve bu sevincinin izi yüzünde görünürdü. Adı hoşuna gitmediğinde de bu hoşnutsuzluğunun izi yüzünde belli olurdu."

Bir Açıklama

İbnu'l Esir bu konuda şöyle söylemiştir:

"('Sevincinin izi' diye tercüme ettiğimiz) 'bişr' kelimesi ile kastedilen, bir kimsenin hoşuna gidecek bir şey görmesi veya duyması durumunda, yüzünde görülen neşe ve hoşnutluktur."

Beğavi de şöyle söylemiştir:

"Bir kimsenin çocukları ve hizmetçileri için güzel adlar bulup takması iyi bir davranıştır."

١٤٥٨ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ الْحَكَمِ، قَالَ: قُلْتُ يَارَسُولَ اللّٰهِ! مِنَّا رِجَالٌ يَتَطَيَّرُونَ؟ قَالَ: «ذٰلِكَ شَيْءٌ تَجِدُونَهُ فِي أَنْفُسِكُمْ، فَلاَ يَصُدَّنَّكُمْ». قَالَ: قُلْتُ: وَمِنَّا رِجَالٌ يَأْتُونَ الْكُهَّانَ؟ قَالَ: «فَلاَ تَأْتُوهُمْ». قَالَ: قُلْتُ: وَمِنَّا رِجَالٌ يَخُطُّونَ. قَالَ: «خَطٌّ نَبِيٌّ، فَمَنْ وَافَقَ عِلْمَهُ عَلِمَ».

1458- Müslim, Muaviye bin Hakem (r.a)'den şöyle rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s)'a: "Ey Allah'ın Resulü! Bizden bazı kimseler (bazı şeylerden) uğursuzluk anlamı çıkarıyorlar" dedim. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Bu sizin içinize gelen bir vehimdir. Bu vehim sizi yapacağınız şeyden alıkoymasın." Sonra: "Bizden bazı kimseler kahinlere gidiyorlar" dedim. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Onlara gitmeyin." Daha sonra "Bizden bazı kimseler ebced hesabı ile yorumlar yapıyorlar (fal yapıyorlar. Yahut kumun üzerine birtakım çizgiler çizerek ve yazılar yazarak bundan değişik anlamlar çıkarıyorlar)" dedim. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

1457-Ahmed (5/347) Ebu Davud (4/19) Kitabu't Tıbb. 34-Uğursuzluk yorumları (tire) babı.

1458-Müslim (1/382) 5-Kitabu'l Mesacid. 7-Namazda konuşmanın haramlığı babı.

"Bir peygamber bu hesabı yapmıştı. Onun ilmine isabet edebilen bunu bilir."

Bir Açıklama

Beğavi Şerhu's Sünne'de, *"ebced hesabı ile yorumlar yapıyorlar"* sözünün açıklaması üzerine şunları söylemiştir:

"Hattabi şöyle söylemiştir:

"Burada kastedilan anlam, onun yasak edilmiş olması olabilir. Çünkü bu işi yapmış olan peygamberden sonra kimse onun bulduğu anlamı bulamaz ve doğru olanı tesbit edemez. Zira söz konusu peygamberin böyle bir şeyi becerebilmesi, onun peygamberliğine işaret eden bir alamet (mucize) ve peygamberliği ile ilgili bir ilimdi. Dolayısıyla daha sonra gelenlerin, o ilme kavuşma arzusu ile böyle bir şeyle uğraşmaları uygun düşmez. En doğrusunu ise ancak yüce Allah bilir."

Tavus'un da şöyle söylediği bildirilmiştir:

"İbni Abbas (r.a)'ın şöyle söylediğini duydum: "Bazı insanlar ebi ced (ebced) ile hesap yapıyor ve yıldızlara bakıyorlar. Bunu yapan birinin bir nasib elde edebileceğini sanmıyorum."

'Ebi ced' ile kastedilen, ebced harfleridir. 'Ebced, hevvez' kelimelerine nisbetle bu ad konulmuştur. Bilindiği üzere Araplar bu harflerin her birine bir sayı değeri vermektedirler. Bazı kimseler bu harflere verilen sayı değerleri ile (bu sayıları toplamak suretiyle) bir takım hesaplar yapmakta yahut bu hesaplardan çıkardıkları yorumlara göre bazı konularda olumlu ya da olumsuz kararlar vermektedirler. Bu ise İbni Abbas (r.a)'ın yasak gördüğü bir uygulamadır. İbni Abbas (r.a) böyle bir şeyle uğraşanın kafasının çalışmadığını söylemiştir. Çünkü bu uygulamada akıl sahibi biri hakkında, aklı olmayan bir şeyin hakem tayin edilmesi söz konusudur. Bu ise akla göre izah edilemeyecek bir uygulamadır. Şeriatte bu tür bir uygulamaya yer verilmemiştir.

١٤٥٩ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لاَعَدْوَى، وَلاَ طِيَرَةَ، وَيُعْجِبُنِي الْفَأْلُ». قَالُوا: وَمَا الْفَأْلُ؟ قَالَ: «كَلِمَةٌ طَيِّبَةٌ».

1459- Buhari ve Müslim, Enes bin Malik (r.a)'ten şöyle rivayet etmişlerdir:

1459-Buhari (10/244) 76-Kitabu't Tıbb. 54-Hastalık geçmesinin olmadığı babı. Müslim (4/1746) 39-Kitabu's Selam. 34-Uğursuzluğa ve iyiye yorma babı.

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Hastalık geçmesi yoktur. Kuşların uçuşlarından (veya buna benzer şeylerin) uğursuzluk getirmesi yoktur. Benim hoşuma giden ise, iyiye yormaktır." Kendisine: "Ey Allah'ın Resulü! İyiye yormak nedir?" diye sordular. O da şöyle buyurdu:

"Güzel, hoş bir söz söylemektir."

Buhari bunun benzerini rivayet etmiş ve o, Resulullah (a.s)'ın şöyle buyurduğunu bildirmiştir:

"Uygun şekilde, iyiye yormak yani güzel bir söz söylemek ise benim hoşuma gitmektedir." (1)

Müslim de, yukarıdakinin benzeri bir rivayet nakletmiş ve Resulullah (a.s)'ın şöyle buyurduğunu bildirmiştir:

"İyiye yormak ise benim hoşuma gitmektedir. Bu: Güzel ve hoş bir sözdür." (2)

İbnu'l Esir şöyle söylemiştir:

"Hastalık geçmesi": Bir hastanın başkası ile yakın olması, yakın ilişki içine girmesi, onunla yemek yemesi veya ilişkide bulunması sonucu, ona da hastalığın bulaşmasıdır."

١٤٦٠ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ، عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «مَنْ يُبَلِّغُنَا مِنْ لِقَاحِنَا». فَقَامَ رَجُلٌ فَقَالَ: أَنَا. فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «مَا اسْمُكَ؟» قَالَ: صَخْرٌ أَوْ جَنْدَلٌ. فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «اِجْلِسْ». ثُمَّ قَالَ: «مَنْ يُبَلِّغُنَا لَبَنَ لِقَاحِنَا؟» فَقَامَ رَجُلٌ آخَرُ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «مَا اسْمُكَ؟» قَالَ: يَعِيشُ. قَالَ: «بَلِّغْنَا مِنْ لِقَاحِنَا».

1460- Taberani, Akabe bin Amir (r.a)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

1460-Mu'cemu'l Kebir (17/292) Mecmau'z Zevaid (5/106) Müellif: "Bunu Taberani rivayet etmiştir. Senedinde Said bin Esed bin Musa bulunmaktadır. Bundan Ebu Zer'a er Razi rivayette bulunmuş ve bu raviyi zayıf gören biri çıkmamıştır. Geriye kalan ravileri ise sikadırlar" demiştir.

1) Buhari (10/214) 76-Kitabu't Tıbb. 44-İyiye yorma babı.

2) Müslim (4/1746) 34-Uğursuzluğa ve iyiye yorma babı.

"Resulullah (a.s); "Kim bizim develerimizden yanımıza (süt) getirebilir?" diye buyurdu. Bir adam kalkıp; "Ben" dedi. Resulullah (a.s) ona: "Senin adın ne?" diye sordu. Adam "Sahr (kaya)" veya "Cendel (büyük kaya) diye söyledi. Resulullah (a.s) ona: "Sen otur" diye buyurdu.

"Kim bizim develerimizin sütlerini yanımıza getirebilir?" diye sordu. Bir adam kalkıp; "Ben" dedi. Resulullah (a.s) ona da: "Senin adın ne?" diye sordu. Adam "Ye'iş (Yaşar)" diye söyledi. Resulullah (a.s) ona: "Sen bizim develerimizden yanımıza (süt) getir" diye buyurdu."

١٤٦١ــ رَوَى التِّرمِذِيُّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يُعْجِبُهُ إِذَا خَرَجَ لِحَاجَةٍ: أَنْ يَسْمَعَ: يَارَاشِدُ، يَا نَجِيحُ.

1461- Tirmizi, Enes bin Malik (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) bir ihtiyaç için dışarı çıktığında "ey raşid, ey necih (ey doğru olanı yapan, ey başarılı)" sözlerini duymaktan hoşlanırdı."

Buhari ve Müslim'in Sahihleri'nde de bu anlamı taşıyan bir rivayeti Ebu Hureyre (r.a)'den nakledilmiştir. (1)

١٤٦٢ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ، عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «لَنْ يَنَالَ الدَّرَجَاتِ الْعُلَى مَنْ تَكَهَّنَ أَوِ اسْتَقْسَمَ أَوْ رَجَعَ مِنْ سَفَرٍ تَطَيُّرًا».

1462- Taberani, Ebu Derda (r.a)'dan rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kahinlik yapan, yahut fal okları (ve benzeri şeylerle) kısmet arayan veya bir şeyi uğursuzluğa yorarak yolculuğundan dönen, yüksek derecelere kavuşamaz."

Bir başka rivayette ise Resulullah (a.s) şöyle buyurmuştur:

"Yahut bir kuştan dolayı uğursuzluk yorumu çıkarıp yolculuğundan dönen,

1461-Tirmizi (4/161) 22-Kitabu's Seyr. 47-Bazı şeyleri uğursuzluğa yorma (tire) hakkında gelen rivayetler babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, sahih olduğunu söylemiştir. Hadis de onun söylediği gibidir.

1462-Mecmau'z Zevaid (5/118) Müellif: "Bunu Taberani iki ayrı senetle rivayet etmiştir. Bunlardan bir tanesinin ravileri sikadırlar" demiştir.

1) Buhari (10/214) 76-Kitabu't Tıbb. 44-İyiye yorma babı. Müslim (4/1745) 39-Kitabu's Selam. 34-Uğursuzluğa ve iyiye yorma babı.

yüksek derecelere ulaşamaz."

١٤٦٣ــ رَوَى أَبُو دَاوُدَ عَنْ قَطَنَ بْنِ قُبَيْصَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «اَلْعِيَافَةُ وَالطِّيَرَةُ وَالطَّرْقُ مِنَ الْجِبْتِ».

1463- Ebu Davud, Katan bin Kubeysa (r.a)'dan, o da babasından şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kuşla fal yapmak (İyafe), bir şeyleri uğursuzluğa yormak (Tire) ve kum üzerine çizgiler çizerek fal yapmak (Tark) batıldır, şeytandandır (cibt'tendir.)"

DERSLER VE ÖĞÜTLER

İbnu'l Esir bu hadisle ilgili şöyle bir açıklamada bulunmuştur:

"Kuşla fal yapmak (İyafe)": Bir kuşu zorla tutarak onunla fal yapmaktır. Cahiliye Arapları bu işi sıkça yapıyorlardı. Kuşları zorla tutup onlarla fal yapıyorlardı.

"Kum üzerine çizgiler çizerek fal yapmak (Tark)": Tark kelimesi değnekle vurma anlamındadır. Bu kelimenin kum üzerine çizgiler çizme anlamına geldiği de bildirilmiştir. Nitekim yıldız falcıları (müneccimler) çeşitli yorumlar çıkarmak amacıyla bu işi yaparlar. Ebu Davud'un kitabında, 'Tark'ın; kuşları zorla tutma, 'İyafe'nin de; (kum üzerine) çizgi çizme anlamına geldiği bildirilmiştir.

'Cibt' kelimesi Allah'tan başka kendisine kulluk edilen bütün varlıklar için kullanılır. Bu kelime ile şeytanın kastedildiği de söylenmiştir."

Beğavi, 'Şerhu's Sünne'de şöyle söylemiştir:

"'İyafe' kelimesi ile kuşların zorla tutulması anlamı kastedilmiştir. 'Tark' ise çakıl taşlarının atılmasıdır. 'Tark' kelimesi, sözlükte bir şeye vurmak anlamındadır. Çekiç anlamına gelen 'mitraka' kelimesi de bu kökten türemedir. Çünkü çekiç bir şeyin dövülmesinde kullanılır. İbni Sirin: Cibt diye sihirciye, Tarık ('Tark' işini yapan) diye de kahine denildiğini bildirmiştir."

İbni Cerir, 'Cami'u'l Beyan (8/465) da şöyle söylemiştir:

1463-Ebu Davud (4/16) Kitabu't Tıbb. Kum falı ve kuşları zorla tutarak fal yapma babı. Bu hadis hasendir. Ebu Davud 'et Tark' kelimesinin, kuşları tutma, 'el Iyafe' kelimesinin ise kumların üzerine çizgi çizerek fal yapma veya ebced falı anlamına geldiğini söylemiştir.

"Yüce Allah'ın: "Kendilerine kitaptan bir pay verilenleri görmedin mi? Onlar puta (cibt'e) ve batıla (tağut'a) inanıyorlar..." (1) ayeti kerimesi için en uygun açıklama şudur:

"Onlar (ehli kitap) Allah'tan başka iki ayrı ilah ediniyorlar ve Allah'ı bırakıp onlara kulluk ediyorlar. Kendilerine ilah edindikleri bu iki ilah ise 'Cibt' ile Tağut'tur. Bu iki isim, Allah'tan başka kendilerine ibadet edilen ve yüceltilen, yahut kendilerine (batıl bir amaçla) itaat edilen, yüksek bir varlık addedilen her şey için kullanılır. İster taş türünden olsun, ister insanlardan olsun ve isterse şeytanlardan olsun, anlatıldığı şekilde yüceltilen her bir varlık hakkında bu isimler kullanılır. Cahiliye dönemi insanları putlara tapıyor ve Allah'ı bırakıp onlara ibadet ederek bu şeyleri yüceltiyorlardı. Dolayısıyla bunlar cibt ve tağut olarak adlandırılmıştır. Bunun yanısıra kafirler, Allah'a isyan konusunda şeytanlara itaat etmektedir. Bunun yanısıra kahinler açısından da aynı şey söz konusudur. Allah'a ortak koşanlar, bu gibilerin sözlerine değer vermekte ve kabul etmektedirler."

Yukarıdaki hadisi şeriften çıkan sonuç şudur: Daha önce geçen bir hadisi şeriften öğrendiğimiz bir peygamberin mucize niteliğinden yaptığı kum üzerine çizgiler çekerek (yazılar yazarak) ondan bazı sonuçlar çıkarma işi, başkaları için yasak edilmiştir. Bu uygulama, bizim şeriatımızda haram kılınmıştır. Bunun gibi şeriatımız, kuşların zorla tutularak uçurulması ve onun uçuşundan olumlu ya da olumsuz sonuçlar çıkarılarak işlerle ilgili kararların bu sonuca göre verilmesi de yasak edilmiştir.

Yine yukarıdaki hadisi şerif, bir insanın bir çakıl taşını bir yere atması ve bu taşın belirli bir alana düşmesi halinde olumlu, aksi halde olumsuz karar vermesi gibi, çakıl taşları ile hükümler çıkarılmasını da yasak etmiştir. Bütün bu sayılanlar, şekil yönünden farklı olsa da, bu hadiste üzerinde durulan uygulamalar ile benzer nitelikteki bütün uygulamalar yasak edilmiştir. Bunların tümü, şeytanın adımlarını izleme ve Allah'tan başkasına kulluk ve boyun eğme anlamı taşıyan 'cibt'i benimseme niteliğindeki uygulamalardır.

١٤٦٤ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «لاَعَدْوَى، وَلاَ صَفَرَ، وَلاَ غُوْلَ».

1464- Müslim, Cabir bin Abdullah (r.a)'tan rivayet etmiştir:

1464-Müslim (4/1745) 39-Kitabu's Selam. 33-Hastalık geçmesinin ve uğursuzluğun olmadığı babı.

1) Nisa Suresi: 55

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Hastalık geçmesi, Sefer'in uğursuzluk getirmesi (veya Sefer denilen karın hastalığının geçmesi) ve cin (ğul) çarpması yoktur."

Bir Açıklama

İbnu'l Esir şöyle söylemiştir:

"Cin (ğul) çarpması yoktur": Araplar "ğul" denilen yaratığın bazı zamanlarda ve yollarda ortaya çıkarak insanları çarptığına inanırlardı. Bu yaratık, şeytanlar sınıfından bir yaratıktır. Resulullah (a.s)'ın "la ğul (ğul yoktur)" sözü, "ğul" denilen şeyin hiç olmadığı anlamına değildir. Bu söz ile kastedilen anlam, Arapların söz konusu varlığın değişik şekillere girerek insanları çarptığı yolundaki inançlarının geçersiz olduğu bildirilmiştir. Resulullah (a.s) bu sözü ile "bu inancı kabul etmeyin" demek istemiştir."

Değişik hadisi şerif metinlerinde cinlerin bazı şekillere girebilecekleri bildirilmiştir. Yukarıdaki hadisi şerifte de, cinlerin böyle değişik şekillere girebilecekleri konusu reddedilmemiştir. Ancak burada cahiliye çağı insanlarının 'ğul' diye adlandırdıkları bir varlık hakkında ileri sürdükleri iddialar ve onların bu iddialara dayalı olarak bir takım vehimlere kapılmaları konusu reddedilmiştir. İslam bu tür inançları kökünden reddetmiştir.

Yüce Allah, ayeti kerimesinde insan hakkında şöyle buyurmaktadır:

"Ardında ve önünde insanoğlunu takib edenler vardır. Allah'ın emriyle onu gözetirler." (1)

İnsan koruma altındadır. Ancak yüce Allah'ın bir hükmü söz konusu olduğunda, hüküm yerine getirilir, Dolayısıyla müslümanda tevekkül anlayışı daime üstün durumdadır ve o, Allah'tan başkasından korkmaz. Müslüman zor bir durumla karşılaştığında, Allah'ın emrine göre hareket eder.

١٤٦٥ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «لاَعَدْوَى، وَلاَ طِيَرَةَ، وَإِنَّمَا الشُّؤْمُ فِي ثَلاَثٍ: فِي الْفَرَسِ، وَالْمَرْأَةِ، وَالدَّارِ».

1465- Buhari ve Müslim, Abdullah bin Ömer (r.a)'den rivayet etmişlerdir:

1465-Buhari 5/0212) 76-Kitabu't Tıbb. 43-Uğursuzluğa yorma (tire) babı. Müslim (4/1747) 39-Kitabu's Selam. 34-Uğursuzluğa ve iyiye yorma babı.

1) Ra'd Suresi: 11

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Hastalık geçmesi, bir şeylerin uğursuzluk getirmesi (tire) yoktur. Uğur ve uğursuzluk üç şeyde olur: Atta, kadında ve evde."

Bir başka rivayette bildirildiğine göre Resulullah (a.s)'ın yanında uğursuzluktan söz ettiler. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu

"Uğursuzluk varsa üç şeyde olur.: Atta, kadında ve evde." (1)

Müslim'in rivayetine göre ise Resulullah (a.s) şöyle buyurmuştur:

"(Uğur veya uğursuzluk) kadında, atta ve evde olur." Bu rivayette "ev" anlamına "mesken" kelimesi geçmektedir. Daha önceki rivayetlerde ise "dar" olarak geçiyordu. (2)

١٤٦٦ــ رَوَى أَبُو دَاوُدَ عَنْ سَعْدِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَقُولُ: «لاَهَامَّةَ، وَلاَ عَدْوَى، وَلاَ طِيَرَةَ، وَإِنْ تَكُنِ الطِّيَرَةُ فِي شَيْءٍ: فَفِي الْفَرَسِ، وَالْمَرْأَةِ، وَالدَّارِ».

1466- Ebu Davud, Sa'd bin Malik (r.a)'ten şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Ruhların baykuşlara geçmesi, hastalığın geçmesi ve bir şeylerin uğursuzluk getirmesi yoktur. Eğer uğursuzluk olsa, üç şeyde olur: Atta, kadında ve evde."

١٤٦٧ــ رَوَى أَبُو دَاوُدَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَجُلٌ: يَارَسُولَ اللَّهِ! إِنَّا كُنَّا فِي دَارٍ، كَثُرَ فِيهَا عَدَدُنَا، وَكَثُرَ فِيهَا أَمْوَالُنَا، فَتَحَوَّلْنَا إِلَى دَارٍ أُخْرَى، فَقَلَّ فِيهَا عَدَدُنَا، وَقَلَّتْ فِيهَا أَمْوَالُنَا؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «ذَرُوهَا ذَمِيمَةً».

1467- Ebu Davud, Enes bin Malik (r.a)'ten rivayet etmiştir:

1466-Ebu Davud (4/19) Kitabu't Tıbb. Bazı şeyleri uğursuzluğa yorma (tire) babı. Bu hadis sahihtir.

1467-Ebu Davud (4/19) Kitabu't Tıbb. Bazı şeyleri uğursuzluğa yorma (tire) babı. Bu hadisin isnadı hasendir.

1) Buhari (6/60) 56-Kitabu'l Cihad. 47-Atın uğursuzluğu hakkında söylenilebilecek olanla ilgili bab. Müslim (4/1748) 39-Kitabu's Selam. 34-Uğursuzluğa ve iyiye yorma babı.

2) Müslim, aynı yer.

"Bir adam Resulullah (a.s)'a: "Ey Allah'ın Resulü! Biz bir evde oturuyorduk. Orada sayımız arttı (artık oraya sığamaz olduk), o evdeki mallarımızın miktarı da arttı. Bunun üzerine başka bir eve geçtik. Ancak bu ikinci evde, hem bizim sayımız azaldı, hem de mallarımızın miktarı azaldı" dedi. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Siz orayı fena bir halde bırakınız."

Bir Açıklama

İbnu'l Esir şöyle söylemiştir:

"Siz orayı fena bir halde bırakınız": Resulullah (a.s) bu sözüyle, o kimselere oturdukları ev yüzünden başlarına gelen ve hoş karşılamadıkları durumdan kurtulabilmeleri için başka bir eve taşınmalarını öğütlemiştir. Bu şekilde başka bir eve taşınmaları durumunda, içinde bulundukları vehimden kurtulacaklar ve böyle kafalarını karıştıran vehmin ve şüphenin gitmesi ile rahata kavuşabileceklerdi. En doğrusunu ise ancak yüce Allah bilir."

١٤٦٨ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ أَبِي حَسَّانَ نَحْوَهُ وَفِيهِ: قَالَتْ عَائِشَةُ: وَالَّذِي أَنْزَلَ الْقُرْآنَ عَلَى مُحَمَّدٍ مَا قَالَهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَطُّ إِنَّمَا قَالَ: «كَانَ أَهْلُ الْجَاهِلِيَّةِ يَتَطَيَّرُونَ مِنْ ذَلِكَ».

1468- Ahmed, Ebu Hassan (r.a)'dan bunun bir benzerini rivayet etmiştir. Onun rivayetinde Hz. Aişe (r.a)'nin şöyle söylediği bildirilmektedir:

"Hz. Muhammed (a.s)'e Kur'an-ı Kerim'i indirene yemin olsun ki, Resulullah (a.s) asla bunu söylememiştir. O şöyle buyurdu:

"Cahiliye dönemi insanları bunu uğursuzluk olarak sayardı."

Bir başka rivayette ise ifade şu şekilde geçmektedir:

"Cahiliye dönemi insanları, "uğursuzluk evde, kadında ve binektedir" derlerdi. Hz. Aişe (r.a) daha sonra (bu sözü söyledikten sonra) şu ayeti kerimeyi okudu (1):

"Ne yerde, ne de kendi canlarınızda meydana gelen hiçbir musibet yoktur ki, biz onu yaratmadan önce bir kitapta bulunmasın." (2)

1468-Ahmed bin Hanbel, Müsned (6/240)

1) Ahmed (6/246) Mecmau'z Zevaid (5/104) Müellif: "Bunu Ahmed rivayet etmiştir. Ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir" demiştir.

2) Hadid Suresi: 22

١٤٦٩ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِنْ كَانَ فِي شَيْءٍ: فَفِي الْفَرَسِ وَالْمَرْأَةِ وَالْمَسْكَنِ».

1469- Buhari ve Müslim, Sehl bin Sa'd (r.a)'dan rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Eğer bir şeyde (uğursuzluk) varsa, atta, kadında ve evde olur."

Müslim ve Nesai'nin Cabir (r.a)'den rivayetleri de bunun gibidir. (1)

DERSLER VE ÖĞÜTLER

İbnu'l Esir şöyle söylemiştir:

"Eğer bir şeyde (uğursuzluk) varsa": Yani eğer bir şeyde hoşlanılmayacak durumun ortaya çkmasından ve sonunun kötü gelmesinden korkuluyorsa, bu üç şey için böyle bir şey söz konusu olabilir. Burada söz konusu durum kadına, ata ve meskene (eve ve çevresine) özel kılınmıştır. Çünkü Resulullah (a.s), Arapların çeşitli kuş, ceylan ve bunun gibi şeyleri uğursuz saymalarına ait inançlarının yersiz olduğunu bildirince, "Eğer sizden birinin içinde oturmaktan hoşlanmadığı bir evi, kendisiyle bir arada bulunmak istemediği hanımı veya kendisinden yararlanmayı pek arzulamadığı, hoşuna gitmeyen bir atı bulunursa, söz konusu nitelikteki evinden başka bir eve taşınmak, sevmediği hanımını boşamak, kendisinden yararlanmak istemediği atını da satmak suretiyle bunlardan ayrılsın" diye buyurmuştur. Bu sözün ifade ettiği anlam, bir şeyin kendi türünden olan diğer şeylerden müstesna tutulmasıdır. Bu sözün söylenilmesindeki metod ise bir sözden başka bir söze geçilmesidir.

Evin uğursuzluğunun, dar ve çevresindeki komşuların kötü kimseler olmaları, atın uğursuzluğunun; üzerinde savaşa çıkılmaması, kadının uğursuzluğunun ise çocuk doğurmaması olduğu söylenmiştir."

İbni Hacer de bu hadisle ilgili olarak şöyle bir açıklamada bulunmuştur:

"İbni Kuteybe şöyle söylemiştir: "Cahiliye dönemi insanları çeşitli şeylerde uğursuzluk görüyorlardı. Resulullah (a.s) onları böyle uğursuzluk zanlarına,

---

1469-Buhari (6/60) 56-Kitabu'l Cihad. 47-Atın uğursuzluğu konusunda söylenilenler babı. Müslim (4/1748) 39-Kitabu's Selam. 34-Uğursuzluğa ve uğura yorma babı. Muvatta (3/972) 54-Kitabu'l İsti'zan. 8-Uğursuzluğa yorma konusunda kaçınılması gerekenler babı.

1) Müslim (4/1748) 39-Kitabu's Selam. 34-Uğursuzluğa ve uğura yorma babı. Nesai (6/220) 28-Kitabu'l Hayl. 5-Atların uğursuzluğu ile ilgili bab.

kapılmaktan alıkoyunca, onlar bu anlayışı tümüyle terketmek istemediler. Bunun üzerine sayılan üç şey açısından uğursuzluk ihtimaline yer verilmiştir."

İbni Kuteybe bu açıklamasını ifadenin zahiri (görünen) anlamına dayandırmıştır. Onun sözünden zorunlu olarak "Sayılan üç şeyden herhangi birinde uğursuzluk gören kimse, o uğursuzluk gördüğü şeyde hoşlanmadığı bir durumla karşılaşır" sonucu çıkmaktadır."

Kurtubi şöyle söylemiştir:

"Bu ifadede kastedilen şeyin, cahiliye dönemi insanlarının sandığı gibi bir şeyin bizzat kendinden yarar ya da zarar getirmesi olduğu sanılmamalıdır. Böyle bir anlayış hatalıdır. Burada kastedilen anlam şudur: İnsanların üzerlerinde en çok şüpheye kapılıp tereddüde düştükleri şeyler, işte bu üç şeydir. Dolayısıyla bir kimsenin bunlardan biri hakkında içine şüphe düşmesi durumunda, onu elinden çıkararak yerine bir başkasını almasında herhangi bir sakınca yoktur."

İbnu'l Arabi şöyle söylemiştir:

Eğer yüce Allah, insanların alışageldikleri türde (olağanüstü bir nitelikte değil de, kadının geçimsizliği, atın serkeşliği, evin rahat olmaması gibi adeten görülen şekillerde -Çeviren) herhangi bir şeyde uğursuzluk yaratırsa, işte bu üç şeyden birinde yaratır."

Maziri de şöyle söylemiştir:

"Bu hadisten çıkarılacak anlamın özü şudur: Eğer bir şeyde gerçekten uğursuzluk olacak olsaydı, buna en layık söz konusu üç şey olurdu. Çünkü insanın içine bu üç şey hakkında diğerlerine göre daha çok tereddüt ve evham düşmektedir."

Hz. Aişe (r.a)'nin bu hadisi kabul etmediği bildirilmiştir.

Ebu Davud Tayalisi'nin Müsned'inde, Muhammed bin Raşid'den, onun da Mekhul'den rivayet ettiğine göre Mekhul şöyle söylemiştir:

"Hz. Aişe (r.a)'ye "Ebu Hureyre (r.a)'nin rivayet ettiğine göre; Resulullah (a.s) "uğursuzluk üç şeyde olur" diye buyurmuş" denildi. Hz. Aişe (r.a) de şöyle söyledi:

"O hadisin tamamını ezberleyememiş. O içeri girdiğinde Resulullah (a.s) şöyle söylüyordu:

"Allah yahudilerin canını alsın! "Uğursuzluk üç şeyde olur" diyorlar." O, (Ebu Hureyre r.a), bu hadisin baş tarafını duymadı, son tarafını duydu."

Mekhul Hz. Aişe (r.a)'den hadis duymuş değildir. Dolayısıyla yukarıdaki rivayet munkatıdır (senedinde kopukluk vardır, aradan bir ravi atlanmıştır.) Ancak Ahmed, İbni Huzeyme ve Hakim'in, Katade'nin Ebi Hassan'dan rivayeti tarıkıyla bildirdiklerine göre Amiroğullarından iki adam Hz. Aişe (r.a)'nin yanına giderek şöyle söylediler:

"Ebu Hureyre (r.a)'nin bildirdiğine göre Resulullah (a.s): "Uğursuzluk atta, kadında ve evdedir" diye buyurmuş." Hz. Aişe (r.a) bu söze çok kızdı ve şöyle söyledi:

"Resulullah (a.s) öyle bir şey demedi. Bilakis: "Cahiliye çağı insanları bu gibi şeylerde uğursuzluk görmektedirler" diye buyurdu"

Ebu Hureyre (r.a)'nin bu konudaki rivayeti daha başka sahabilerin konuyla ilgili rivayetlerine uygun düşmektedir. Hz. Aişe (r.a)'nin dışında kalan bazı zatlar, bu hadisin insanların inançlarını yorumlayıcı bir mahiyet taşıdığına ait bir te'vilde bulunma yoluna gitmişlerdir. Onlara göre bu hadis, adı geçen şeylerde uğursuzluk bulunabileceğine dair Resulullah (a.s) tarafından verilmiş bir haber (bilgi) mahiyeti taşımamaktadır. Ancak sahih hadislerin taşıdığı anlamlar bu te'vilin pek yerinde bir te'vil olmadığını ortaya koymaktadır. Çünkü Resulullah (a.s), insanlara neye inanacaklarını öğretmek üzere gönderilmiştir. Abdurrezzak, 'Musannef'inde Ma'mer'in şöyle söylediğini bildirmektedir:

"Bu hadisi bazı kimselerin şu şekilde açıkladıklarını duydum: "Kadının uğursuzluğu, çocuk doğurmamasıdır. Atın uğursuzluğu, üzerinde savaşa çıkılmamasıdır. Evin uğursuzluğu ise, komşularının fena kimseler olmasıdır."

Ebu Davud, 'Kitabu't Tıbb'ta İbni Kasım'dan, o da Malik'ten şöyle rivayet etmiştir:

"Malik'e bu konuda soru soruldu. O da şöyle söyledi: "İçerisinde oturan insanların helak oldukları nice evler vardır."

Maziri de şöyle söylemiştir:

"Malik buradaki ifadeyi zahirine (görünen anlamına) göre açıklamıştır. Asıl anlam ise şudur: Yüce Allah'ın takdiri ile oturulan evde ortaya çıkan nahoş durum aynı olur. Dolayısıyla ortaya çıkan durum (kaderin gerçekleşmesi konusunda) bir sebep olarak kendini gösterir. Böylece sonucun buna göre açıklanması söz konusu olabilir."

İbnu'l Arabi de şöyle söylemiştir:

"Malik, burada uğursuzluğu eve nisbet etmeyi amaçlamamıştır. Sadece adeten görülebilen gelişmelere dikkat çekerek kişinin inancını, içine batıl bir anlayışın karışmasından korumak için içerisinde gönlünün rahat etmediği bir ev-

den çıkmasının uygun olabileceğine işaret etmiştir."

Yine şöyle söylenmiştir: "Kişi uğursuzluğa inanmasa bile, ev ve hanım ile sürekli bir yakınlık içinde olacağından dolayı, bunlardan birinde hoşlanmadığı bir durum görmesi halinde, kalbi bundan dolayı sürekli rahatsızlık duyar. Hadisi şerif de, insanın, böyle bir durumda kalbindeki rahatsızlığı giderebilmesi için sözü edilen şeylerden herhangi birinden hoşlanmaması halinde ondan ayrılabileceğine işaret etmiştir."

Uğursuzluğun evde, kadında ve atta olabileceği yolundaki hadisi şerifler kadın, ev ve at seçimini güzel yapmaya teşvik etmekte ve bunlardan herhangi birinden hoşlanılmaması durumunda, ondan ayrılmanın caiz olacağını bildirmektedir. Hadislerin metinlerinden anlaşıldığına göre, kendilerinde uğursuzluk bulunabileceğinden söz edilen bu şeylerdeki uğursuzluk, cahiliye dönemi insanlarının benimsemiş olduğu ve İslamiyetin yasak ettiği uğursuzluk inancından farklıdır. Cahiliye dönemi insanları evin, kadının veya atın herhangi bir andaki mücerret uğursuzluk anlayışının geçersiz ve yersiz olduğunu bildirmiştir. Hz. Aişe (r.a)'nin sözü de bu açıdan ele alınabilir. Diğer rivayetler ise birinci anlama, seçimin iyi yapılması ve hoşlanılmaması durumunda da ayrılmanın caiz olması anlamına göre ele alınabilir.

DÖRDÜNCÜ KISIM

GÖZ DEĞMESİ, MUSKALAR VE RUKYE YAPMAK

KONU İLE İLGİLİ RİVAYETLER

GÖZ DEĞMESİ, MUSKALAR VE RUKYE YAPMAK

GİRİŞ

İnsanın hala ulaşamadığı ve bilemediği alemler bulunmaktadır. Bunun yanısıra her geçen gün, insanın yeni bazı özellikleri ve kabiliyetleri ortaya çıkmaktadır. Öte yandan insan her geçen gün, bilinmeyenler dünyasına ait pek çok şeyi anlamasını sağlayacak varlıklar aleminin (kainatın) gizliliklerine ait yeni yeni bazı incelikleri keşfetmektedir. Örneğin bazı ışınların özel etki yaptığına ait buluş, bir takım insanların gözlerinin diğer insanların bedenleri veya başka şeyler üzerinde özel etki yaptığı düşüncesini anlamamıza fırsat vermektedir. Bunu, şeriatın kabul etmiş olduğu göz değmesi olayının anlaşılması açısından söylemekteyiz. Geçmişte olan bazı olayları incelediğimizde, bir insanın bazen kendisini bir başkasının görmesinden zarar görebildiğini veya bundan dolayı hasta olabildiğini anlarız. Bu şekilde bir kimseye, başkasının bakmasının zarar vermesi bazen bakan kişinin bir söz söylemesi ile gerçekleşmekte, bazan herhangi bir şey söylenmeden de gerçekleşebilmektedir. Böyle bir şeyin olabileceğini şeriat kabul etmiş ve ondan söz etmiştir. Bu olayda bilinmeyen (gaybi) bir yan vardır.

Bu bölümde bu konu üzerinde durmayı ve böyle bir şeyin gerçekten olabileceğini isbat etmeyi gerekli gördük. Biraz önce göz değmesi olayına açıklık getirmek amacıyla bunun anlaşılmasını sağlayacak bazı olaylardan söz etmiştik. Ancak konunun esası normalde bu gibi şeylere dayandırılamaz. Eğer yüce Allah, insana bir musibet dokundurmak isterse, onu sebepler dünyasına ait bir şey yoluyla yahut doğrudan dokundurur. İşte göz değmesi yoluyla insanlara musibet dokundurmayı da yüce Allah sebepler dünyasının bir parçası kılmıştır. Bununla birlikte, bu gibi şeylerden korunmayı sağlayacak unsurları ve bu yolla bir musibetin dokunması halinde, ondan kurtulmayı sağlayacak tedavi yollarını

da yaratmıştır.

Bu bölümde verilen nasların bazıları, bu konulardan söz etmektedir. İnsan kendisine, anlatıldığı şekilde bir musibetin dokunması durumunda, iki kere sığınır: Bir dua yoluyla Allah'a sığınır; bir de sebeplere yapışarak sebepler dünyasına sığınır. Örneğin bir kimse hasta olduğunda, hem sağlığına kavuşturması için Allah'a dua eder; hem de ilaç arar. Bu şekilde iki yere sığınmak müslüman için mubah, hatta istenen (matlub olan) bir tavırdır. Bu noktadan hareketle İslam'ın tedaviye teşvik ettiği gibi, hastalıklardan, fena durumlardan sığınmaya da teşvik ettiğini görüyoruz. Rukye ile (okumak suretiyle) tedaviye de izin vermiştir. Bu ise bir kardeşin diğer kardeşine duada bulunması, yahut kişinin kendi nefsi için dua etmesi ya da insanın ya kendi veya kardeşi için yüce Allah'tan şifa istemesi türünden bir uygulamadır.

Bundan dolayı rukye ile ilgili çeşitli nasslar rivayet edilmiştir. Rukye, Allah'tan şifa isteme niteliği taşıması itibarıyla gayb alemine (bilinmeyenler dünyasına) yönelik bir uygulama olduğundan dolayı bu bölümün konuları arasına aldık. İlim adamlarından bazıları insanın kendini veya aile efradını bir fenalıktan korumak amacıyla kendinin ya da aile efradından birinin üzerine, yazılı bir şeyler bağlamasını caiz görmüşlerdir. İşte bu da muska diye adlandırılan şeydir. Muska taşımayı caiz görenler, bunu taşımayı bazı şartlara bağlamışlardır. İçinde yazılan şeylerin anlamlarının bilinmesi, içinde şirk anlamı taşıyan bir söz bulunmaması, şeriatın kabul ettiği nitelikte olması, bu şartlardandır. Konu biraz karmaşık olduğundan ve insanın itikadına zarar veren bazı yönlerinin bulunması sebebiyle biz bu konuyu da bu bölümün içinde ele almayı gerekli gördük. Dolayısıyla bu bölümün başlığını "Göz değmesi, Muskalar ve Rukye" şeklinde belirledik.

GÖZ DEĞMESİ

١٤٧٠ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ ﷺ : «اَلْعَيْنُ حَقٌّ، وَلَوْ كَانَ شَيْءٌ سَابَقَ الْقَدَرَ سَبَقَتْهُ الْعَيْنُ، وَإِذَا اسْتُغْسِلْتُمْ فَاغْسِلُوا».

1470- Müslim, Abdullah bin Abbas (r.a)'tan rivayet etmiştir.

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Göz değmesi haktır (gerçektir.) Eğer bir şey kaderin önüne geçebilecek olsaydı, göz değmesi geçerdi. Yıkanmanız istendiğinde yıkanınız."

1470-Müslim (4/1739) 39-Kitabu's Selam. 16-Tıp, hastalar ve rukyeler babı.

Bir Açıklama

"Yıkanmanız istendiğinde yıkanınız": O dönemlerdeki adetlerde, birine göz değdiğinde, gözü dokunan kişiye giderdi. Gözü dokunan kişinin elbiseleri çıkarılır, bedeni, boynu, yüzü, elleri ve ayakları yıkanırdı. Kendisine göz değen kişi de bu suyu (yani dokunan kişinin yıkanmada kullanmış olduğu suyu) alıp üzerine dökerdi ve Allah'ın izniyle şifa bulurdu.

Şevkani, 'Neylu'l-Evtar'da şöyle söylemiştir:

"Bu hadisin zahirinden anlaşılan şudur ki: Göz değmesi bir gerçektir. Bu, ya yüce Allah'ın kişinin gözüne vermiş olduğu bir etkileme gücüyle, ya da insanların adeten, bir kimsenin başka birine çok dikkatli bir şekilde bakması durumunda onun bakışının zarar vereceğine inanmaları yüzünden gerçekleşmekte- dir.

Maziri şöyle söylemiştir:

"Alimlerin çoğunluğu, hadisin zahiri anlamını esas almışlardır. Ancak bid'atçilerden bazı guruplar, bunu anlamsız bir şekilde inkar etmişlerdir. Onların inkarlarının bir anlamı yoktur; çünkü kendi özü itibariyle (kendi zatında) imkansız olmayan, bir delilin gerçekliği veya geçersizliği konusunda kalpte bir his uyandırmayan bir şey, aklın mümkün gördüğü şeylerdendir. Şeriat da böyle bir şeyin mümkün olduğunu bildirdikten sonra artık bunu inkar etmenin bir anlamı yoktur. Onların bu şeyi inkar etmeleri ile, ahiretle ilgili olarak bildirilenleri inkar etmeleri arasında bir fark olabilir mi?"

١٤٧١ــ رَوَى أَبُو دَاوُدَ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: كَانَ يُؤْمَرُ الْعَائِنُ، فَيَتَوَضَّأُ، ثُمَّ يَغْتَسِلُ مِنْهُ الْمَعِينُ.

1471- Ebu Davud, Hz. Aişe (r.a)'nin şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Gözü dokunan bir kimsenin abdest alması istenir, sonra onun abdest suyu ile kendisine göz değen kişi yıkanırdı."

١٤٧٢ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْعَيْنُ حَقٌّ وَيَحْضُرُهَا الشَّيْطَانُ وَحَسَدُ ابْنِ آدَمَ».

1471-Ebu Davud (4/9) Kitabu't Tıbb. Göz değmesi hakkında gelen rivayetler babı. İsnadı hasendir.

1472- Ahmed, Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Göz değmesi gerçektir (haktır.) Bunun gerçekleşmesinde şeytan ve insanoğlunun hased (kıskançlık) duygusu bulunur. (Bu iki unsur, göz değmesinin gerçekleşmesine yardımcı olur -Çeviren)"

Bir Açıklama

Göz değmesi ile ilgili olarak kıskançlık duygusundan söz edilmesi, bunda psikolojik bir etkinin söz konusu olduğunu ortaya koymaktadır. Bir insanın başka birine psikolojik etkide bulunması mümkündür. Bu etkinin gücü ise insandan insana değişir. Bir insanı hasta eden nice sözler vardır. Psikolojik etki, kıskançlık duygularını dışa vuran sözler ve şeytanın vesvesesinin bir araya gelmesi halinde, herhangi bir zararlı etkinin ortaya çıkması, niçin mümkün olmasın? Bu arada bazı insanların gözlerinde bir takım özel etkilerin bulunması da mümkündür.

١٤٧٣ــ رَوَى الْبَزَّارُ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللَّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «أَكْثَرُ مَنْ يَمُوتُ مِنْ أُمَّتِي بَعْدَ كِتَابِ اللَّهِ وَقَضَائِهِ وَقَدَرِهِ بِالْأَنْفُسِ».

1473- Bezzar, Cabir bin Abdullah (r.a)'tan rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Ümmetimin insanlarının ölümü, Allah'ın kitabı (yazısı) hükmü (kazası) ve kaderinden sonra çoğunlukla nefislerden (göz değmelerinden) olur."

Bir Açıklama

Bezzar hadisin metninde geçen 'nefisler'le, 'göz değmesi'nin kastedildiğini söylemiştir.

Bezzar'ın hadisin metninde geçen 'nefisler (enfus)' kelimesini, 'göz değmesi' olarak açıklamasından ötürü bu hadise burada yer verdik. Bize göre ise burada 'nefis' kelimesi ile başka bir anlam kastedilmektedir. Burada nefis kelimesi ile 'kan' dökme anlamı kastediliyor olabilir. Bazı fıkıh kitaplarında 'akan nefsi

1472-Ahmed (2/439) Mecmau'z Zevaid (5/107) Müellif: "Bunu Ahmed rivayet etmiştir. Ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir" demiştir.

1473-Kesfu'l Estar (3/403) Müellif: "Bu hadisin buradaki isnadının dışında herhangi bir senetle rivayet edildiğini bilmiyoruz" demiştir. Mecmau'z Zevaid (5/106) Müellif: "Bunu Bezzar rivayet etmiştir. Talib bin Habib bin Amr dışında kalan ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir. Bu kişi ise sikadır" demiştir.

olmayan şey' şeklinde başlıklara rastlanılmaktadır. Bu başlıklar 'akan kanı olma- yan şey' anlamındadır. Şu halde yukarıdaki hadiste 'nefs' ile, 'kan' anlamı kastediliyor olması durumunda, bu hadisi, tıbbi açıdan bir mucize olarak ele alabi- liriz. Bilindiği üzere çağımızda çoğu ölümlerin nedenleri, kan hastalıkları ve bunların yol açtığı rahatsızlıklardır.

١٤٧٤ــ رَوَى أَبُو دَاوُدَ عَنْ شَيْبَانَ الْقَتْبَانِيِّ اَنَّ مَسْلَمَةَ بْنَ مُخَلَّدٍ اسْتَعْمَلَ رُوَيْفِعَ ابْنَ ثَابِتٍ عَلَى اَسْفَلِ الْاَرْضِ، قَالَ شَيْبَانُ: فَسِرْنَا مَعَهُ مِنْ كُومِ شَرِيكٍ اِلَى عَلْقَمَاءَ ــ اَوْ مِنْ عَلْقَمَاءَ اِلَى كُومِ شَرِيكٍ ــ يُرِيدُ: عَلْقَامَ، فَقَالَ رُوَيْفِعٌ: اِنْ كَانَ اَحَدُنَا فِي زَمَنِ رَسُولِ اللّٰهِ ﷺ لَيَأْخُذُ نِصْفَ مِمَّا يَغْنَمُ وَلَنَا النِّصْفُ، وَاِنْ كَانَ اَحَدُنَا لَيَطِيرُ لَهُ النَّصْلُ وَالرِّيشُ، وَلِلآخَرِ الْقِدْحُ، ثُمَّ قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ : «يَارُوَيْفِعُ، لَعَلَّ الْحَيَاةَ سَتَطُولُ بِكَ بَعْدِي، فَأَخْبِرِ النَّاسَ اَنَّهُ مَنْ عَقَدَ لِحْيَتَهُ، اَوْ تَقَلَّدَ وَتَرًا اَوِ اسْتَنْجَى بِرَجِيعِ دَابَّةٍ اَوْ عَظْمٍ، فَاِنَّ مُحَمَّدًا مِنْهُ بَرِيءٌ».

1474- Ebu Davud, Şeyban Katbani (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Mesleme bin Muhalled Ruveyfi' bin Sabit, Esfeli'l-Ard'a amil (yönetici) olarak görevlendirildi. Şeyban dedi ki: "Onunla birlikte Kumi Şerik'ten Alkama'ya veya Alkama'dan Kumi Şerik'e kadar yürüdük. -Alkama derken Alkam'ı kasdetmektedir- Ruveyfi' şöyle söyledi:

"Resulullah (a.s) zamanında birimiz, aldığı ganimetin yarısı kendinin, yarısı (okunu kullandığı) kardeşinin olmak üzere bir kardeşinin okunu alırdı. Yine okun kuyruk tarafı ile demiri birine, çubuğu birine ait olmak üzere iki kişi ortak ok kullanırdı." Ruveyfi' daha sonra şöyle söyledi:

"Sonra Resulullah (a.s) bana şöyle buyurdu:

"Ey Ruveyfi'! Olur ki, sen benden sonra yaşarın. Benden inanlara bildir ki, sakalını örgü yapandan, nazarlık takandan ve hayvan pisliği ile veya kemikle taharetlenenden Muhammed beridir (uzaktır.)"

1474-Ebu Davud (1/9) Kitabu't Tahare. Hangi şeylerle taharetlenmenin yasak olduğu ile ilgili bab.

***Nazarlık takılması:** Cahiliye Arapları nazarlıklar takarak bu şeylerin göz değmesini ve bazı kötülüklerin kendilerine dokunmasını engellediğine inanırlardı. İslamiyet bu gibi şeylerin takılmasını yasaklamıştır.*

١٤٧٥ــ رَوَى اَحْمَدُ عَنْ اَبِى ذَرٍّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ : «اِنَّ الْعَيْنَ لَتُولِعُ الرَّجُلَ بِاِذْنِ اللّٰهِ حَتّٰى يَصْعَدَ حَالِقًا ثُمَّ يَتَرَدّٰى مِنْهُ».

1475- Ahmed, Ebu Zer (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Göz değmesi Allah'ın izniyle bir adamı yerinden oynatıp yükseklere çıkarır. Sonra adam oradan aşağıya doğru iner."

١٤٧٦ــ رَوَى مَالِكٌ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ اَبِى اُمَامَةَ بْنِ سَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ اَنَّهُ سَمِعَ اَبَاهُ يَقُولُ: اغْتَسَلَ اَبِى ــ سَهْلُ بْنُ حُنَيْفٍ ــ بِالْخَرَّارِ، فَنَزَعَ جُبَّةً كَانَتْ عَلَيْهِ، وَعَامِرُ بْنُ رَبِيعَةَ يَنْظُرُ اِلَيْهِ..وَكَانَ سَهْلٌ شَدِيدَ الْبَيَاضِ، حَسَنَ الْجِلْدِ، فَقَالَ عَامِرٌ: مَا رَاَيْتُ كَالْيَوْمِ، وَلاَ جِلْدَ مُخَبَّاَةٍ عَذْرَاءَ، فَوُعِكَ سَهْلٌ مَكَانَهُ، وَاشْتَدَّ وَعْكُهُ، فَاُخْبِرَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ بِوَعْكِهِ، فَقِيلَ لَهُ: مَا يَرْفَعُ رَاْسَهُ. وَكَانَ قَدِ اكْتُتِبَ فِى جَيْشٍ. فَقَالُوا لَهُ: هُوَ غَيْرُ رَائِحٍ مَعَكَ يَارَسُولَ اللّٰهِ، وَاللّٰهِ مَا يَرْفَعُ رَاْسَهُ. فَقَالَ: «هَلْ تَتَّهِمُونَ اَحَدًا؟» قَالُوا: عَامِرَ بْنَ رَبِيعَةَ. فَدَعَاهُ رَسُولُ اللّٰهِ، فَتَغَيَّظَ عَلَيْهِ، وَقَالَ: «عَلاَمَ يَقْتُلُ اَحَدُكُمْ اَخَاهُ؟ اَلاَ بَرَّكْتَ؟ اغْتَسِلْ لَهُ». فَغَسَلَ عَامِرٌ وَجْهَهُ، وَيَدَيْهِ، وَمِرْفَقَيْهِ، وَرُكْبَتَيْهِ، وَاَطْرَافَ رِجْلَيْهِ، وَدَاخِلَةَ اِزَارِهِ، فِى قَدَحٍ، ثُمَّ صُبَّ عَلَيْهِ مِنْ وَرَائِهِ، فَبَرَاَ سَهْلٌ مِنْ سَاعَتِهِ».

1476- Malik, Muhammed bin Ebu Umame bin Sehl bin Huneyf (r.a)'ten, o da babasından rivayet etmiştir:

"Babam -Sehl bin Huneyf- göze suyuyla yıkandı. Üzerindeki cübbeyi bu sırada çıkardı. Amir bin Rabi'a da ona doğru bakıyordu. Sehl çok beyaz tenli,

---

1475-Ahmed (5/167) Keşfu'l Estar (3/403) Müellif: "Bu hadisi sahabeden Ebu Zer (r.a)'den başka birinin rivayet ettiğine dair bir şey bilmiyoruz. Aynı şekilde bu hadisin bu tarıkdan başka bir tarıkla rivayet edildiğini de bilmiyoruz" demiştir. Mecmau'z Zevaid (5/106) Müellif: "Bunu Ahmed ve Bezzar rivayet etmiştir. Ahmed'in ravileri sikadır" demiştir.

1476-Muvatta (2/939) 50-Kitabu'l Ayn. 1-Göz değmesinden dolayı abdest alınması babı. İzarın içinin yıkanması: İzarın bedene değen bir kısmının yıkanması. Burada kastedilenin, bedenin izarın değdiği bir kısmının yıkanması olduğu da söylenmiştir.

güzel görünümlü bir adamdı. Amir:

"Bugünkü gibisini görmüş değilim. Örtülere bürünmüş olan bekar bir kızın cildi de bu kadar güzel olamaz" dedi. Bunun üzerine Sehl titremeye başladı. Sonra titremesi arttı. Onu böyle şiddetli bir titremenin aldığı Resulullah (a.s)'a haber verildi ve: "Başını hiç kaldırmıyor" denildi. Sehl bir orduya da yazılmıştı. Etrafındakiler Resulullah (a.s)'a:

"O seninle birlikte yola çıkamaz, ey Allah'ın Resulu! Hiç başını kaldırmıyor" dediler. Resulullah (a.s): "Kendisinden şüphelendiğiniz biri var mı?" diye sordu. "Amir bin Rebi'a'dan şüpheleniyoruz" dediler. Resulullah (a.s) onu çağırdı, kendisine kızdı ve:

"Biriniz kardeşini ne hakla öldürüyor? Sen kardeşin için bereket dileğinde bulundun mu? Sen onun için yıkan!" diye buyurdu. Bunun üzerine Amir bir leğene girerek, izarının içini, yüzünü, ellerini, dirseklerini, dizlerini ve ayaklarının kenarlarını yıkadı. Daha sonra bu su (Amir'in kullandığı su) Sehl'in arkasından döküldü ve Sehl de o an iyileşti."

Bunun benzeri bir başka rivayette *"Gittikçe titremesi arttı"* sözünden sonra şöyle denilmektedir:

"Daha sonra Resulullah (a.s) geldi. Amir'in durumu hakkında kendisine bilgi verildi. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Biriniz kardeşini ne hakla öldürüyor? Sen onun için bereket dilemedin mi? Göz değmesi haktır (gerçektir). Sen onun için abdest al." Amir de onun için abdest aldı. Onun abdest suyu sonra (Sehl'in) arkasından döküldü. Sehl de hiçbir şeyi kalmaksızın Resulullah (a.s) ile birlikte yola çıktı." (1)

DERSLER VE ÖĞÜTLER

Beğavi, kendisine göz değen bir kimse hakkında ne gibi işlemler yapmanın uygun olacağı konusunda şu açıklamaları yapmıştır:

"Şihabuddin Zuhri şöyle söylemiştir:

"Gözü dokunan kişinin önüne bir leğen konulur. Elleri bu leğenin içine sokulur. Bununla mazmaza yapar (ağzını çalkalar). Sonra bu mazmaza suyunu leğenin içine boşaltır. Daha sonra leğenin içine yüzünü yıkar. Ardından sol elini leğenin içine sokup, onunla leğinin içinde sağ avucunun içine su döker. Sonra da sağ elini sokup, onunla sol avucuna su döker. Daha sonra sol elini leğene sokup, onunla sağ dirseğine su döker. Ardından aynı şekilde sağ eli ile sol dir- seğine su döker. Daha sonra sol elini leğenin içine sokup, onunla sağ

1) Muvatta (2/938) Aynı yer. Cami'in tahkikçisi, bu hadisin hasen olduğunu söylemiştir.

ayağına su döker. Sonra sağ elini leğenin içine sokup, onunla sol ayağına su döker. Sonra sol elini leğenin içine sokup, onunla sağ dizine su döker. Sonra sağ elini leğenin içine sokup, onunla sol dizine su döker. Daha sonra izarının içini yıkar. Bundan sonra leğen içindeki su, yere dökülmeden kendisine göz değen şahsın arka tarafından bir defada dökülür.

İzarın içinin yıkanması konusunda farklı görüşler ortaya atılmıştır. Ebu Ubeyd: "İzarın içi ile izarın bedenin sağ tarafına değen yanı kastedilmiştir. İşte yıkanması gereken kısım burasıdır. Benim bildiğim kadarıyla bazı hadislerde izarın içinin yıkanması ile bunun kastedildiğine dair açıklamalar bulunmaktadır." diye söylemiştir."

Beğavi, 'Şerhu's-Sünne'de bir kimsenin çok beğendiği bir şeyi görmesi durumunda nasıl davranması gerektiği konusunda da şu açıklamalarda bulunmaktadır:

"Hişam bin Urve'nin babasından rivayet ettiğine göre Hişam'ın babası mal varlığından hoşuna gidecek bir şey gördüğünde, yahut bahçelerinden birine girdiğinde "Maşallah, la kuvvete illa bi'llah (Allah ne dilerse, o olur veya Allah ne güzel dilemiş! Güç, kuvvet ancak Allah ile, O'nun vermesi iledir)" derdi. Hz. Aişe (r.a)'den rivayet edildiğine göre o, suyun içine dokunup onunla hastanın tedavi edilmesinde bir mahzur görmezdi."

Mücahid de şöyle söylemiştir:

"Kur'an ayetlerinin bir şeye yazılıp yıkanmasında ve onun suyunun hastaya içirilmesinde herhangi bir mahzur yoktur. Bunun benzeri bir açıklama, Ebu Kulabe'den de rivayet edilmiştir. İbrahim Neha'i ve İbni Sirin ise bunu mekruh görmüşlerdir."

İbni Abbas (r.a)'tan rivayet edildiğine göre o; doğum sırasında zorluk çeken bir kadın için Kur'an-ı Kerim'den iki ayeti kerimenin ve bazı kelimelerin bir şeye yazılıp sonra bu şeyin yıkanmasını ve suyunun söz konusu kadına içirilmesini tavsiye etti. Eyyub de şöyle söylemiştir:

"Ebu Kulabe'nin Kur'an-ı Kerim'den bazı şeyler yazıp sonra onu su ile yıkadığını ve suyunu kendisinde akli rahatsızlık bulunan bir adama içirdiğini gördüm."

Şevkani, 'Neylu'l-Evtar'da şunları söylemiştir:

"Yukarıda geçen, Sehl bin Huneyf'le ilgili olayda Resulullah (a.s)'ın "Sen kardeşin için bereket diledin mi?" sözü, şeriatın bu konudaki ölçüsünü ortaya koymuştur. İbni Mace'nin rivayetinde: "Bereket dileğinde bulunsun" ifadesi geçmektedir. İbni Sunni'nin naklettiği, Amir bin Rabi'a ile ilgili hadiste de böyle

denilmektedir. Bezzar ve İbni Sunni'nin, Enes bin Malik (r.a)'ten merfu olarak rivayet ettikleri bir hadiste de şöyle denilmektedir:

"Bir kimse hoşuna gittiği ve çok beğendiği bir şey gördüğünde "Maşallah, la kuvvete illa billah" derse, ona herhangi bir zararı dokunmaz."

Bu konuda kısas cezasının uygulanıp uygulanmayacağı hususunda değişik görüşler ortaya atılmıştır. Kurtubi şöyle söylemiştir:

"Gözü dokunan kişi bir şeyi telef ederse, onu temin eder (karşılar.) Eğer can alırsa, o zaman kısas veya diyet cezasına çarptırılır. Eğer bu şekilde zarar dokundurma işi, onun için bir adet haline gelecek derecede tekrar tekrar meydana gelirse, o zaman bu kimse sihirci gibi sayılır."

Hafız İbni Hacer de şöyle söylemiştir:

"Şafiiler bu konuda kısası gerekli görmemiş ve hatta uygulanmaması gerektiğini şöyle açıklamışlardır.

"Göz değmesinden dolayı genelde ölüm olayı gerçekleşmez. Gerçekleşmesi durumunda da fiilen öldürme anlamı taşımaz."

Nevevi de, 'Ravda'da şöyle söylemiştir:

"Göz değmesinden dolayı diyet veya keffaret gerekmez. Çünkü şer'i hükümler, bazı özel zamanlarda ortaya çıkan, insanların bazılarına özel ve nasıl gerçekleştiği bilinmeyen durumlar için değil, genelin işleyebileceği türdeki fiiller için konulmuştur. Göz değmesi, başlı başına bir fiil değil, hased duygusunun ve bir nimetin gitmesini arzulamanın ortaya çıkardığı durumdur. Göz değmesi sonucu ortaya çıkan durum da, kendine göz değen kişinin hoşlanmayacağı, onu sıkıntıya sokacak bir durumdur. Bu sonuç, mutlaka hayatın gitmesi şeklinde olmaz. Göz değmesinin etkisi ile, bundan farklı bir durum da ortaya çıkabilmekte- dir."

İbni Battal'ın, bazı ilim adamlarından rivayet ettiğine göre, İmam (devlet yöneticisi), insanların müdahelesi ile bir kimsenin gözünün değdiğini öğrenirse, onu insanların arasına karışmaktan alıkoyarak evine kapanmaya zorlayabilir. Bu kimse eğer fakir biri ise, insanların arasına karışmasına mani olduğu zaman içinde, ihtiyaçlarını karşılar. Çünkü bu kimsenin zararı, Hz. Ömer (r.a)'in kendisini insanların arasına karışmaktan alıkoyduğu cüzzamlı adamın zararından daha fazladır. Aynı şekilde bu şekilde gözü dokunan adamın zararı, şeriatın ce- maate karışmamasını emrettiği sarmısak yemiş birinin zararından daha fazladır.

Nevevi şöyle söylemiştir:

"Bu görüş doğru ve yerindedir. Bu görüşün aksine bir görüş ortaya atıldığına dair bir şey de bilinmemektedir."

١٤٧٧ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ، اَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ قَالَ: «اِنَّ الْعَيْنَ حَقٌّ». وَنَهَى عَنِ الْوَشْمِ.

1477- Buhari ve Müslim, Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Göz değmesi haktır (gerçektir.)"

Resulullah (a.s) dövme yaptırmayı da yasaklamıştır.

١٤٧٨ــ رَوَى ابْنُ مَاجَةَ عَنْ اَبِي سَعِيدٍ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ يَتَعَوَّذُ مِنْ عَيْنِ الْجَانِّ ثُمَّ اَعْيُنِ الْاِنْسِ، فَلَمَّا نَزَلَ الْمُعَوِّذَتَانِ اَخَذَهُمَا وَتَرَكَ مَا سِوَى ذٰلِكَ.

1478- İbni Mace, Ebu Said Hudri (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) cinlerin göz değdirmesinden sonra da insanların göz değdirmesinden Allah'a sığınırdı. Mu'avvizetan (Kur'an-ı Kerim'in Nas ve Felak sureleri) inince, artık bunları okumaya başladı ve diğer sığınma ifadelerini terketti."

١٤٧٩ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: رَخَّصَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ فِي الرُّقْيَةِ مِنَ الْعَيْنِ، وَالْحُمَةِ، وَالنَّمْلَةِ.

1479- Müslim, Enes bin Malik (r.a)'ten rivayet etmiştir:

1477-Buhari (10/203) 76-Kitabu't Tıbb. 36-Göz değmesinin gerçek (hak) olduğu babı. Müslim (4/1719) 39-Kitabu's Selam. 16-Tıp, hastalık ve rukyeler babı.

1478-İbni Mace (2/1161) 31-Kitabu't Tıb. 33-Göz değmesinden dolayı rukye yapılması ile ilgili bab.

1479-Müslim (4/1725) 39-Kitabu's Selam. 21-Göz değmesinden, nemle hastalığından (vücutta yaralar çıkmasından) ve zehirlenmeden dolayı rukye yapılması babı. Tirmizi (4/393) 29-Kitabu't Tıb. 15-Bu konudaki ruhsatla ilgili olarak gelen rivayetler babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, garib olduğunu söylemiştir.

Dövme:Vücuda iğnelerle veya sürme boyası ile resimler işlenmesidir. Bu şekilde işlenen resimler, vücudun üzerinde sürekli kalmaktadır.

"Resulullah (a.s) göz değmesinden, zehirlenmeden (1) ve deride yaralar çıkmasından (nemle hastalığından) dolayı rukye yapılmasına (okuyarak tedavi yapılmasına) izin vermiştir."

Ebu Davud'un rivayetine göre Enes bin Malik (r.a) şöyle bildirmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Rukye ancak göz değmesinden, zehirlenmeden ve kesilmiş kandan dolayı yapılır." (2)

Bir başka rivayette ise göz değmesinden söz edilmemektedir.

Bir Açıklama

İbnu'l-Esir bu hadisle ilgili olarak şöyle söylemiştir:

"Nemle hastalığı: Bedenin yan taraflarında veya başka bölgelerinde yaralar çıkmasıdır. Bunun için rukye yapıldığında Allah'ın izniyle iyileşir.

"Rukye, ancak göz değmesinden ve zehirlenmeden dolayı yapılır"; Bu sözde rukyenin sadece göz değmesine ve zehirlenmeye özel kılınması, bunların dışındaki rahatsızlıklar için rukye yapılamayacağı anlamına gelmez. Çünkü sahabilerin bazılarının, bunların dışındaki bir takım hastalıklardan ötürü de rukye yaptıkları bildirilmiştir. Yukarıdaki ifadenin anlamı ise şudur:

"Rukye en çok göz değmesine ve zehirlenmeye karşı yarar sağlar." Buradaki ifade "Ali'den başka genç, Zulfikar'dan başka kılıç yoktur (Ali gibi genç, Zulfikar gibi kılıç yoktur)" ifadesine benzemektedir."

١٤٨٠ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ لِجَارِيَةٍ فِي بَيْتِهَا رَأَى فِي وَجْهِهَا سَفْعَةً ــ يَعْنِي: صُفْرَةً ــ فَقَالَ: «بِهَا نَظْرَةٌ، اسْتَرْقُوا لَهَا».

1480- Buhari ve Müslim, Ümmü Seleme (r.a)'den rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s), kendisinin (Ümmü Seleme (r.a)'nin) evinde bulunan bir cariyenin yüzünde sarılık görünce şöyle buyurdu:

1480-Buhari (10/199) 76-Kitabu't Tıb. 35-Göz değmesinden ötürü rukye yapılması babı. Müslim (4/1725) 39-Kitabu's Selam. 21-Göz değmesinden, nemle hastalığından (vücutta yaralar çıkmasından) zehirlenmeden dolayı rukye yapılması babı.

1) Herhangi bir hayvanın ısırmasından ileri gelen zehirlenme

2) Ebu Davud (4/11) Kitabu't Tıb. Rukye hakkında gelen rivayetler babı.

"Buna nazar değmiştir. Siz bunun için rukye yapın."

١٤٨١ــ رَوَى مَالِكٌ عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، اَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ دَخَلَ بَيْتَ اُمِّ سَلَمَةَ وَفِي بَيْتِهَا صَبِيٌّ يَبْكِي، فَذَكَرُوا اَنَّ بِهِ الْعَيْنَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «اَلاَ تَسْتَرْقُونَ لَهُ مِنَ الْعَيْنِ».

1481- Malik, Urve bin Zubeyr (r.a)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s), Ümmü Seleme (r.a)'nin evine girdi. Ümmü Seleme (r.a)'nin evinde o sırada ağlayan bir çocuk bulunuyordu. Resulullah (a.s)'a, çocuğa göz değdiğini söylediler Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Göz değmesine karşı ona rukye yapmıyor musunuz?"

١٤٨٢ــ رَوَى التِّرمِذِيُّ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، اَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لاَ رُقْيَةَ اِلاَّ مِنْ عَيْنٍ اَوْ حُمَةٍ».

1482- Tirmizi, İmran bin Husayn (r.a)'dan rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Rukye ancak göz değmesinden ve zehirlenmeden dolayı yapılır."

١٤٨٣ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا اَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَأْمُرُ اَنْ نَسْتَرْقِيَ مِنَ الْعَيْنِ.

1483- Buhari ve Müslim, Hz. Aişe (r.a)'den rivayet etmişlerdir:

1481-Muvatta (2/940) 50-Kitabu'l Ayn. 2-Göz değmesinden ötürü rukye yapılması babı. Bu hadis mürseldir (hadisin sahabeden olan ravisi zikredilmemiştir.) Çünkü Urve bin Zubeyr, Resulullah (a.s)'la görülmüş değildir. Ebu Ömer bin Abdilberr şöyle söylemiştir: "Bütün Muvatta ravilerine göre mürseldir. Ancak bu hadis sahih bir hadistir."

1482-Tirmizi (4/394) 29-Kitabu't Tıb. 15-Bu konudaki ruhsatlarla ilgili olarak gelen rivayetler babı. Ebu Davud (4/11) Kitabu't Tıb. Rukye ile ilgili olarak gelen rivayetler babı.

1483-Buhari (10/199) 76-Kitabu't Tıb. 35-Göz değmesinden ötürü rukye yapılması babı. (4/1725) 39-Kitabu's Selam. 21-Göz değmesinden, nemle nastalığından (vücutta yaralar çıkmasından) ve zehirlenmeden dolayı rukye yapılması babı.

"Resulullah (a.s) bize göz değmesinden ötürü rukye yapmamızı tavsiye ederdi."

Bir başka rivayette *"bize"* yerine *"bana"* şeklinde geçmektedir. (1)

١٤٨٤ــ رَوَى التِّرْمِذِيُّ عَنْ عُبَيْدِ بْنِ رِفَاعَةَ الزَّرَقِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ أَسْمَاءَ بِنْتِ عُمَيْسٍ قَالَتْ: يَارَسُولَ اللَّهِ! إِنَّ وَلَدَ جَعْفَرَ تُسْرِعُ إِلَيْهِمُ الْعَيْنَ. أَفَأَسْتَرْقِي لَهُمْ؟ قَالَ: «نَعَمْ، فَإِنَّهُ لَوْ كَانَ شَيْءٌ سَابَقَ الْقَدَرَ لَسَبَقَتْهُ الْعَيْنُ».

1484- Tirmizi, Ubeyd bin Refa'a Zeraki (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Esma bintu Umeys (r.a), Resulullah (a.s)'a:

"Ey Allah'ın Resulü! Cafer'in çocuklarına çok çabuk göz değiyor, onlara rukye yapayım mı?" diye sordu. Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Evet. Eğer ki, bir şey kaderin önüne geçebilecek olsaydı, göz değmesi geçerdi."

MUSKALAR

Cahiliye Arapları, kendi inançlarınca çocuklarını göz değmesinden korumak için onlara temime adını verdikleri muskalar takarlardı. Şeriat bu inancın geçersiz olduğunu bildirmiştir. İçerisinde ud konulan askılara da temime adının verildiği söylenmiştir.

Ata şöyle söylemiştir:

"İçerisine Kur'an-ı Kerim'den bir şeyler yazılı olanlar, muska sayılmaz."

Sa'id bin Museyyeb'e, içerisine Kur'an-ı Kerim'den bir şeyler yazılıp kadınların ve çocukların üzerine asılan küçük sahifeler üzerine soru soruldu. O da şöyle söyledi:

"Eğer sarılı bir kağıdın veya demirin yahut herhangi bir sargının içine konursa, bir mahzuru yoktur."

MUSKA İLE İLGİLİ RİVAYETLER

1484-Tirmizi (4/395) 29-Kitabu't Tıb. 17-Göz değmesinden ötürü rukye yapılması hakkında gelen rivayetler babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, sahih olduğunu söylemiştir. hadis de onun söylediği gibidir.

1) Buhari, aynı yer.

١٤٨٥ــ رَوَى التِّرمِذِيُّ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، اَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِذَا فَزِعَ اَحَدُكُمْ فِي النَّوْمِ فَلْيَقُلْ: اَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ مِنْ غَضَبِهِ وَعَذَابِهِ وَشَرِّ عِبَادِهِ، وَمِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ وَاَنْ يَحْضُرُونِ، فَإِنَّهَا لَنْ تَضُرَّهُ».

1485- Tirmizi, Abdullah bin Amr bin As (r.a)'tan rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Biriniz rüyasında korkarsa şöyle söylesin: "Yüce Allah'ın azabından, kullarının şerlerinden; şeytanların dokunmalarından ve başıma gelmelerinden yüce Allah'ın eksiksiz kelimelerine sığınırım." Böyle söylerse, rüyasındaki korkusunun kendisine bir zararı dokunmayacaktır."

Abdullah (r.a), çocuklarından büluğ çağına ermiş olanlara da, ermemiş olanlara da bu sözleri öğretirdi. Kendisi de bu sözleri bir kağıt parçasına yazarak boynuna asmıştı."

Bir Açıklama

Cami'in tahkikçisi şöyle söylemiştir:

"Burada sözü edilen fiil, bir sahabinin yaptığı fiildir. Ancak sahabilerin, tabi'ilerin ve onlardan sonra gelenlerin alimleri, üzerine Kur'anı Kerim'den, yüce Allah'ın isimlerinden ve sıfatlarından bir şeyler olan muskaların, insanın üzerine asılması konusunda değişik görüşler ortaya atmışlardır. Abdullah bin Amr bin As (r.a.), gerek sahabeden, gerekse tabi'inden onun dışında bazı kimseler bu işi yapmışlardır. Bunlar: "Rukyeler, muskalar ve sihir (tevle) (1) şirktir." hadisinde üzerinde şirk anlamı taşıyan bir şeyler yazılı olan muskaların kastedildiğini söylemişlerdir. Bazı ilim adamlar muskalar takmanın caiz olmadığını söylemişlerdir. Abdullah bin Mes'ud (r.a), İbni Abbas (r.a) ve bunların dışında kalan bazı sahabilerle tabi'iler, bu görüştedir. En doğru olanı ise, üzerine Kur'an-ı Kerim'den ayetler ve daha başka şeyler yazılı olan muskalar takmamak ve doğru sözlü, sözü de doğrulanmış olan (sadıkı mesduk

---

1485-Tirmizi (5/541) 49-Kitabu'd Da'avat. 94-Mahmud bin Gaylan'ın rivayeti babı. Tirmizi: "Bu hadis hasen, garibdir" demiştir. Ebu Davud (4/12) Kitabu't Tıbb. Rukye'nin nasıl yapılacağı babı. Ebu Davud, burada "uyku"dan söz etmemiştir. Onun rivayetinde şöyle denilmektedir: "Resulullah (a.s) korku durumlarında okumaları için onlara (sahabilerine) bazı sözler (dualar) öğretirdi..." daha sonra hadisin devamını vermektedir. Bu rivayet, şahidleri ile birlikte hasen derecesindedir.

1) Bizim 'sihir' olarak tercüme ettiğimiz ve hadisin metninde 'Tevle' olarak geçen kelime hakkında İbni Mace'nin Sünen'inin dipnotunda şu açıklama yapılmaktadır: "Tevle, kadın ile kocasının arasını açmak için yapılan bir sihir türüdür."

olan) Resulullah (a.s)'ın bir çok hadisi şerifinde bildirildiği üzere Allah'a sığınma anlamı taşıyan sözlerle rukye yapmaktır."

١٤٨٦ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ رَحِمَهُ اللَّهُ سُئِلَ عَنْ تَعْلِيقِ التَّمَائِمِ وَالْخَرَزِ فَقَالَ: ذٰلِكَ شِرْكٌ، وَقَالَ: بَلَغَنِي أَنَّ ابْنَ عُمَرَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «مَا يُبَالِي مَا أُتِيَ مَنْ شَرِبَ تِرْيَاقًا، أَوْ تَعَلَّقَ تَمِيمَةً».

1486- Ahmed, Malik bin Enes (r.a)'ten rivayet etmiştir:

"Malik bin Enes (r.a)'e muskaların ve içinde yazılı şeyler bulunan sargıların takılması hakkında soru soruldu. O da: "Bu şirktir" diyerek sözüne şöyle devam etti:

"Bana bildirildiğine göre Abdullah bin Ömer (r.a) şöyle söylemiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Tiryak içen ve üzerine muska takan, artık ne işlediğine bakmasın (fenalık olarak bu kadarı ona yeter.)"

١٤٨٧ــ رَوَى التِّرْمِذِيُّ عَنْ عِيسَى بْنِ حَمْزَةَ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى عَبْدِاللَّهِ بْنِ عُكَيْمٍ ــ أَبِي مَعْبَدٍ الْجُهَنِيِّ ــ أَعُودُهُ وَبِهِ حُمْرَةٌ، فَقُلْتُ: أَلَا تُعَلِّقُ تَمِيمَةً؟ فَقَالَ: نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ ذٰلِكَ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ تَعَلَّقَ شَيْئًا وُكِلَ إِلَيْهِ».

1487- Tirmizi, İsa bin Hamza (r.a)'nın şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Hastalığı nedeniyle ziyaret etmek için Abdullah bin Ukeym'in -Ebu Ma'bed Cuheni- yanına gittim. Kızıl hastalığına yakalanmıştı. Kendisine: "Muska takmıyor musun?" diye sordum. Şöyle söyledi: "Böyle bir şeyden Allah'a sığınırım. Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

1486-Ahmed (2/233) de bunun benzerini Abdullah bin Amr bin As (r.a)'dan rivayet etmiştir. Rezin bunun tahricini yapmıştır (hadisin muvassal, kesintisiz senedini tesbit etmiştir.) Bu hadis hasendir.

1487-Tirmizi (4/403) 29-Kitabu't Tıbb. 24-Kişinin üzerine muska vs. takmasının mekruhluğu hakkında gelen rivayetler babı. Bu hadis şahidleri ile birlikte hasen derecesindedir.

***Tiryak:** Deryak da denilen bu içeceğin içilmesinin mahzurlu olması, onun tedavi amacıyla içiliyor olmasından ileri gelmektedir. Ancak içerisine yılan eti ve benzeri pislikler karıştırıldığından dolayı haram kılınmıştır. Ama içerisine herhangi bir haram şey veya necaset (pislik) karıştırılmazsa, içilmesinde mahzur yoktur.*

"Kim üzerine (muska vs. türünden) bir şey takarsa, işi ona (taktığı şeye) bırakılır."

١٤٨٨ــ رَوَى أَبُو دَاوُدَ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ سُئِلَ عَنِ النُّشْرَةِ، فَقَالَ: «هُوَ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ».

1488- Ebu Davud, Cabir bin Abdullah (r.a)'tan rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s)'a (rukye'nin bir benzeri olan) nuşre hakkında soru soruldu. O da şöyle buyurdu:

"Bu şeytanın işindendir."

Bir Açıklama

İbnu'l-Esir bu konuda şöyle söylemiştir:

"Nuşre: Rukye ve ta'viz (sığınma anlamına gelen sözlerin okunması) gibidir. Bu uygulama ile hastanın rahatsızlığının dağıtılacağı umulduğundan, nuşre (dağıtma) adı kullanılmıştır. Yani bununla hastanın üzerindeki durumun giderileceği umulur."

Nuşre'nin yasak edilmiş olan türü ise cahiliye Araplarının bir tedavi yöntemi olarak kullanmakta oldukları metoddur.

Beğavi 'Şerhu's-Sünne'de şöyle söylemiştir:

"Nuşre, rukye türlerinden biridir. Bu yolla, cin dokunmasından kaynaklandığı sanılan hastalıkların tedavisine çalışılırdı. Bu uygulama ile söz konusu hastalığın dağıtılmasına çalışıldığından ötürü buna nuşre (dağıtma) adı verilmiştir. Bu yolla, kişiyi saran rahatsızlığın giderileceği düşünülürdü. İlim adamlarının bir çoğu bu uygulamayı mekruh görmüştür. İbrahim bunlardandır. Hasanı Basri'nin "Nuşre sihirdendir" diye söylediği rivayet edilmiştir. Said bin Museyyeb ise "Bunda herhangi bir mahzur yoktur" demiştir."

١٤٨٩ــ رَوَى ابْنُ مَاجَةَ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ الْحُصَيْنِ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ رَأَى رَجُلاً فِي يَدِهِ حَلْقَةٌ مِنْ صُفْرٍ فَقَالَ: «مَا هٰذِهِ الْحَلْقَةُ؟» قَالَ: هٰذِهِ مِنَ الْوَاهِنَةِ، قَالَ: «انْزِعْهَا فَإِنَّهَا لاَتَزِيدُكَ إِلاَّ وَهْنًا».

1488-Ebu Davud (4/6) Kitabu't Tıbb. Nuşre ile ilgili bab. İsnadı sahihtir.

1489- İbni Mace, İmran bin Husayn (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) bir adamın elinde sarı bakırdan bir halka gördü. "Bu nedir?" diye sordu. Adam: "Bu, damar hastalığına karşı işe yaramaktadır" diye cevap verdi. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Onu çıkar. O sadece seni daha çok zayıflatmaya yarar (hastalığını daha çok artırır.)"

١٤٩٠ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ : أَبْصَرَ عَلَى عَضُدِ رَجُلٍ حَلْقَةً أَرَاهُ قَالَ: مِنْ صُفْرٍ قَالَ: «وَيْحَكَ مَا هٰذِهِ؟» قَالَ: مِنَ الْوَاهِنَةِ. قَالَ: «أَمَا إِنَّهَا لَا تَزِيدُكَ إِلَّا وَهْنًا انْبِذْهَا عَنْكَ فَإِنَّكَ لَوْ مُتَّ وَهِيَ عَلَيْكَ مَا أَفْلَحْتَ أَبَدًا».

1490- Ahmed, İmran bin Husayn (r.a)'dan rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) bir adamın bileğinde bir halka gördü. -Sanıyorum onun sarı bakırdan olduğunu söylemişti- Resulullah (a.s) adama: "Yazık sana! Bu nedir?" diye sordu. Adam: "Bu, damar hastalığına karşı yaramaktadır" diye cevap verdi. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Bak, o sadece seni daha çok zayıflatmaya yarar (hastalığını daha çok artırır.) Onu üzerinden çıkar. Eğer o üzerinde iken ölecek olursan, bir daha

1489-İbni Mace (2/1167) 31-Kitabu't Tıb. 39-Muskalar takma babı. Mecmau'z Zevaid'de isnadının hasen olduğu belirtilmiştir.

1490-Ahmed (4/445) Mecmau'z Zevaid (5/103) Müellif bu hadisle ilgili olarak şöyle bir açıklamada bulunmuştur: "Bunu Ahmed ve Taberani rivayet etmiştir. Taberani'nin rivayetinde şöyle denilmektedir: "Eğer bu şey üzerinde olarak ölürsen, işin ona bırakılır." Mevkuf olarak rivayet edilen bir hadiste de şöyle denilmektedir: "Onu üzerinden çıkar. Eğer onun sana bir yarar sağlayacağı inancıyla ölürsen, fıtrat halinden farklı bir hal üzere ölmüş olursun." Bu rivayetin senedinde Mübarek bin Fudale bulunmaktadır. Bu kişi sika görülmüş ise de kendisinde zayıflık vardır. Geriye kalan ravileri ise sikadırlar.

- ***"Damar rahatsızlığı" olarak türkçeleştirdiğimiz "vahine" kelimesi hakkında şu açıklama yapılmaktadır:** 'Nihaye'de bu kelime ile ilgili olarak şöyle bir açıklama yapılmaktadır:*

"Vahine omuzdan ele kadar uzanan damarlara denilmektedir. Bu damarlardan rukye yapılırdı. Bunun pazuda ve kolda rahatsızlığa neden olan bir hastalık olduğu da söylenmiştir. Bu rahatsızlıktan ötürü kola boncuk türü şeyler takılır ve buna "vahine boncuğu" denirdi. Bu hastalık, kadınlarda değil yalnız erkeklerde görülür. Resulullah (a.s) hadisi şerifte sözü edilen şahsı, bu rahatsızlıktan ötürü halka takmaktan nehyetmiştir. Çünkü o kişi, bu şeyi kendisinin ağrılarını gidereceği inancıyla takmıştı. Bu yönüyle söz konusu halka, onu takan kişi için, yasak kılınmış muskaların yerini tutmaktaydı."

sonsuza kadar kurtuluşa eremezsin."

١٤٩١ــ رَوَى اَحْمَدُ عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «مَنْ يُعَلِّقُ تَمِيمَةً فَلاَ اَتَمَّ اللَّهُ لَهُ وَمَنْ يُعَلِّقُ وَدَعَةً فَلاَ وَدَعَ اللَّهُ لَهُ».

1491- Ahmed, Ukbe bin Amir (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kim muska takarsa, Allah onun arzuladığını kemale (tamama) ulaştırmaz. Kim de nazarlık takarsa, Allah onu emanetine (korumasına) almaz."

١٤٩٢ــ رَوَى اَحْمَدُ عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ الْجُهَنِيِّ اَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ اَقْبَلَ اِلَيْهِ رَهْطٌ فَبَايَعَ تِسْعَةً وَاَمْسَكَ عَنْ وَاحِدٍ فَقِيلَ لَهُ يَارَسُولَ اللَّهِ بَايَعْتَ تِسْعَةً وَتَرَكْتَ هٰذَا؟ قَالَ: «اِنَّ عَلَيْهِ تَمِيمَةً» فَاَدْخَلَ يَدَهُ فَقَطَعَهَا فَبَايَعَهُ. وَقَالَ: «مَنْ عَلَّقَ تَمِيمَةً فَقَدْ اَشْرَكَ».

1492- Ahmed, Ukbe bin Amir Cuheni (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s)'ın yanına bir heyet geldi. Resulullah (a.s), onlardan dokuz kişi ile bey'at etti, bir tanesi ile ise bey'at etmedi. Kendisine: "Ey Allah'ın Resulu! Dokuz kişi ile bey'at ettin ama şu bir tanesi ile bey'at etmedin" denildi. Resulullah (a.s) "Onun üzerinde muska var" diye buyurdu. Sonra elini sokup o muskayı kopardı ve ardından bey'at etti. Daha sonra şöyle buyurdu:

"Kim muska takarsa, şirke düşmüş olur."

RUKYELER

Beğavi, 'Şerhu's-Sünne'de şöyle söylemektedir:

"Rukyelerin yasak olanları; içerisinde şirk bulunan türleri, şeytanları hoşnut edecek ifadeler taşıyanları, Arap dili ile ilgili olmayanları, ne anlama geldiği

---

1491-Ahmed (4/156) Mu'cemu'l Kebir (17/297) Mecmau'z Zevaid (5/103) Müellif: "Bunu Ahmed, Ebu Ya'la ve Taberani rivayet etmiştir. Ravileri sikadırlar" demiştir. Burada "nazarlık (vede'a) olarak sözü edilen şey denizden çıkarılan beyaz bir şeydir. Bunlar çocukların ve daha başkalarının boyunlarına takılırdı. Bu tür şeylerin takılması yasak edilmiştir. Çünkü insanlar bunları göz değmesinden korunmak amacıyla takıyorlardı.

1492-Ahmed (4/156) Mu'cemu'l Kebir (17/297) Mecmau'z Zevaid (5/103) Müellif: "Bunu Ahmed ve Taberani rivayet etmiştir. Ahmed'in ravileri sikadırlar" demiştir.

bilinmeyenleri ve küfür anlamı taşıyanlarıdır. Ama Kur'an-ı Kerim'in ayetlerinin okunması ve şanı yüce olan Allah'ın zikri türünde olanları caiz ve müste- habdır."

Şevkani de 'Neylu'l-Evtar'da şöyle söylemektedir:

"Rebi' şöyle söylemiştir: "Şafii'ye rukye hakkında soru sordum. Şöyle cevap verdi:

"Yüce Allah'ın kitabından bir şeyle veya Allahu Teala'nın bilinen zikirlerinden (içinde yüce Allah'a hamd, sena ve münacaat ifadeleri bulunan meşhur zikirlerden) herhangi biriyle rukye yapmakta bir mahzur yoktur." Ben: "Kitap ehli (hıristiyanlar ve yahudiler) müslümanlar için rukye yapabilirler mi?" diye sordum. "Evet. Allah'ın kitabından ve zikrinden bilinen sözlerle rukye yaparlarsa olur" diye cevep verdi."

İmam Şafii'nin, ehli kitabın da müslümanlara rukye yapabileceklerine ait fetvası, ileride de üzerinde duracağımız üzere bir kimsenin rukye yoluyla şifa bulması durumunda, bunun ruyke yapan için bir üstünlük ve keramet sayılamaya- cağını göstermektedir. Bu, belki bağlı olduğu peygamberin mucizesi olarak kabul edilebilir.

RUKYE İLE İLGİLİ RİVAYETLER

١٤٩٣ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مِنْ أُمَّتِي سَبْعُونَ أَلْفًا بِغَيْرِ حِسَابٍ» قَالُوا: وَمَنْ هُمْ يَارَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «هُمُ الَّذِينَ لَايَكْتَوُونَ، وَلَا يَسْتَرْقُونَ، وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ»، فَقَامَ عُكَّاشَةُ فَقَالَ: ادْعُ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَنِي مِنْهُمْ، فَقَالَ: «أَنْتَ مِنْهُمْ»، فَقَامَ رَجُلٌ فَقَالَ: يَانَبِيَّ اللَّهِ، ادْعُ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَنِي مِنْهُمْ، قَالَ: «سَبَقَكَ بِهَا عُكَّاشَةُ».

1493- Müslim, İmran bin Husayn (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Ümmetimden yetmişbin kişi hesapsız olarak cennete girecektir." Oradakiler: "Bunlar kimlerdir ey Allah'ın Resulü!" diye sordular. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

1493-Müslim (1/198) 1-Kitabu'l İman. 94-Müslümanlardan bazı grupların hiç hesap görmeden ve azaba çarptırılmadan cennete gireceklerinin delilleri babı.

"Bunlar dağlama ve rukye yapmayıp Rabb'lerine tevekkül edenlerdir. Bunun üzerine Ukkaşe ayağa kalkarak "Benim onlardan olmam için dua eyle!" dedi. Resulullah (a.s) da: "Sen onlardansın" diye buyurdu. Ardından bir adam daha ayağa kalkarak: "Ey Allah'ın Peygamberi! Beni de onlardan eylemesi için Allah'a dua eyle!" dedi. Resulullah (a.s) da: "Bu işte Ukkaşe seni geçti" diye bu- yurdu."

Yukarıdakinin benzeri bir başka rivayette hesapsız olarak cennete girecekleri bildirilen kişilerin özelliklerine ek olarak *"ve uğursuzluk yorumları yapmazlar (tire yapmazlar)"* denilmektedir. Bu ikinci rivayette Ukkaşe'nin ayağa kalkması ve daha sonraki gelişmeler yoktur. (1)

١٤٩٤ــ رَوَى اَحْمَدُ عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ: اِلْتَرَمْنَا الْحَدِيثَ عِنْدَ رَسُولِ اللّٰهِ ﷺ ذَاتَ لَيْلَةٍ ثُمَّ غَدَوْنَا اِلَيْهِ فَقَالَ: «عُرِضَتْ عَلَيَّ الْاَنْبِيَاءُ اللَّيْلَةَ بِاَتَمِّهَا فَجَعَلَ النَّبِيُّ يَمُرُّ وَمَعَهُ الثَّلاَثَةُ وَالنَّبِيُّ يَمُرُّ وَمَعَهُ الْعِصَابَةُ، وَالنَّبِيُّ يَمُرُّ وَمَعَهُ النَّفَرُ، وَالنَّبِيُّ لَيْسَ مَعَهُ اَحَدٌ، حَتَّى مَرَّ عَلَيَّ مُوسَى ﷺ مَعَهُ كَبْكَبَةٌ مِنْ بَنِي اِسْرَائِيلَ فَاَعْجَبُونِي فَقُلْتُ: مَنْ هٰؤُلاَءِ؟ فَقِيلَ هٰذَا اَخُوكَ مُوسَى مَعَهُ بَنُو اِسْرَائِيلَ»، قَالَ: «فَقُلْتُ: فَاَيْنَ اُمَّتِي؟ فَقِيلَ لِي: اُنْظُرْ عَنْ يَمِينِكَ فَنَظَرْتُ فَاِذَا الْاُفُقُ قَدْ سُدَّ بِوُجُوهِ الرِّجَالِ فَقِيلَ لِي اَرَضِيتَ؟ فَقُلْتُ: رَضِيتُ رَبِّ» قَالَ: «فَقِيلَ لِي: اِنَّ هٰؤُلاَءِ سَبْعِينَ اَلْفًا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ بِغَيْرِ حِسَابٍ». فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «فَدًى لَكُمْ اَبِي وَاُمِّي اِنِ اسْتَطَعْتُمْ اَنْ تَكُونُوا مِنَ السَّبْعِينَ اَلْفًا فَافْعَلُوا، فَاِنْ قَصَّرْتُمْ فَكُونُوا مِنْ اَهْلِ الضِّرَابِ، فَاِنْ قَصَّرْتُمْ فَكُونُوا مِنْ اَهْلِ الْاُفُقِ فَاِنِّي قَدْ رَاَيْتُ ثَمَّ نَاسًا يَتَهَاوَشُونَ»، فَقَامَ عُكَّاشَةُ بْنُ مِحْصَنٍ فَقَالَ: اُدْعُ اللّٰهَ لِي يَارَسُولَ اللّٰهِ اَنْ يَجْعَلَنِي مِنَ السَّبْعِينَ، فَدَعَا لَهُ، فَقَامَ رَجُلٌ آخَرُ فَقَالَ: ادْعُ اللّٰهَ يَارَسُولَ اللّٰهِ اَنْ يَجْعَلَنِي مِنْهُمْ، فَقَالَ: «سَبَقَكَ بِهَا عُكَّاشَةُ». ثُمَّ تَحَدَّثْنَا فَقُلْنَا: مَنْ تَرَوْنَ يَارَسُولَ اللّٰهِ اَنْ يَجْعَلَنِي مِنْهُمْ، فَقَالَ: «سَبَقَكَ بِهَا عُكَّاشَةُ». ثُمَّ تَحَدَّثْنَا فَقُلْنَا: مَنْ تَرَوْنَ هٰؤُلاَءِ السَّبْعِينَ اَلْفًا؟ فَقَالَ: قَوْمٌ وُلِدُوا فِي الْاِسْلاَمِ ثُمَّ لَمْ يُشْرِكُوا بِاللّٰهِ شَيْئًا حَتَّى مَاتُوا، فَبَلَغَ ذٰلِكَ النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَ: «هُمُ الَّذِينَ لاَيَكْتَوُونَ وَلاَ يَسْتَرْقُونَ وَلاَ يَتَطَيَّرُونَ وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ».

---

1) Müslim, aynı yer.

1494- Ahmed, Abdullah bin Mes'ud (r.a)'dan rivayet etmiştir:

"Bir gece Resulullah (a.s)'ın yanında hadislerini dinledik. Ertesi sabah yine yanına gittik. Şöyle buyurdu:

"Bu gece bana bütün peygamberler gösterildi. Beraberinde üç kişi bulunarak (yanımdan) geçen oldu, küçük bir gurupla birlikte geçen oldu, beraberinde kalabalık kitle olarak geçen oldu ve yine beraberinde hiç kimse bulunmaksızın geçen oldu. Bu arada beraberinde İsrailoğullarından bir gurup ile birlikte Hz. Musa (a.s) da geçti. Bunlar benim hoşuma gitti. "Bunlar kimlerdir?" diye sordum. "Bu kardeşin Musa'dır. Beraberinde de İsrailoğulları var" denildi. "Benim ümmetim nerededir?" diye sordum. "Sağ yanına bak!" denildi. Bir de baktım ki, bütün ufuklar insan yüzleri ile dolmuş. "Memnun oldun mu?" diye soruldu. Ben: "Memnun oldum, ey Rabb'im!" dedim. Bana: "İşte bunların içinden yetmişbin kişi, hiç hesap görmeden cennete girecek" denildi." Resulullah (a.s) daha sonra şöyle buyurdu:

"Anam babam size feda olsun. Eğer işte bu yetmişbin kişiden olmaya güç yetirebilirseniz, olunuz. Eğer kusur ederseniz, ufukları dolduran topluluklardan olun. Ben onların arkasında birbirine karışmış halde insanlar gördüm." Bu sırada Ukkaşe bin Mihsen kalkarak:

"Ey Allah'ın Resulü! Beni o yetmişbin kişiden eylemesi için Allah'a dua et" dedi. Resulullah (a.s) onun için dua etti. Daha sonra bir başka adam kalkarak:

"Ey Allah'ın Resulü! Beni de onlardan eylemesi için Allah'a dua et" dedi. Resulullah (a.s):

"Bu konuda Ukkaşe seni geçti" diye buyurdu. Daha sonra aramızda bu konuyu konuştuk ve: "Bu yetmişbin kişinin kimlerden olacağını düşünüyorsun?" diye sorduk. O da:

"Bunlar İslam üzere doğmuşlar ve ölünceye kadar hiç bir şeyi Allah'a ortak koşmamışlardır" diye cevap verdi (burada sorunun kime sorulduğu belirtilmiyor.) Daha sonra bunun haberi Resulullah (a.s)'a ulaştı ve Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Bunlar dağlama ve rukye yapmaz, herhangi bir şeyden uğursuzluk anlamı çıkarmazlar (tire yapmazlar) ve Rabb'lerine tevekkül ederler."

1494-Ahmed (1/401) Mu'cemu'l Kebir (10/6) Keşfu'l Estar (4/203) Mecmau'z Zevaid (10/405) Müellif bu hadisle ilgili olarak şöyle bir açıklamada bulunmuştur: "Bunu Ahmed değişik senetlerle rivayet etmiştir. Bezzar'ın rivayeti onunkinden daha geniştir. Taberani ve Ebu Ya'la'nın rivayetleri ise çok kısadır. Ahmed ve Bezzar'ın rivayetlerinden bir tanesinin ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir."

١٤٩٥ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ عَامِرٍ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ قَالَ: لاَرُقْيَةَ إِلاَّ مِنْ عَيْنٍ أَوْ حُمَةٍ، فَذَكَرْتُهُ لِسَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، فَقَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «عُرِضَتْ عَلَيَّ الأُمَمُ، فَجَعَلَ النَّبِيُّ وَالنَّبِيَّانِ يَمُرُّونَ مَعَهُمُ الرَّهْطُ، وَالنَّبِيُّ لَيْسَ مَعَهُ أَحَدٌ، حَتَّى رُفِعَ لِي سَوَادٌ عَظِيمٌ، فَقُلْتُ: مَا هٰذَا؟ أُمَّتِي هٰذِهِ؟ قِيلَ: بَلْ هٰذَا مُوسَى وَقَوْمُهُ، قِيلَ: انْظُرْ إِلَى الأُفُقِ، فَإِذَا سَوَادٌ عَظِيمٌ قَدْ مَلأَ الأُفُقَ، ثُمَّ قِيلَ لِي: انْظُرْ هَا هُنَا وَهَا هُنَا فِي آفَاقِ السَّمَاءِ، فَإِذَا سَوَادٌ قَدْ مَلأَ الأُفُقَ، قِيلَ: هٰذِهِ أُمَّتُكَ، وَيَدْخُلُ الْجَنَّةَ مِنْ هٰؤُلاَءِ سَبْعُونَ أَلْفًا بِغَيْرِ حِسَابٍ»، ثُمَّ دَخَلَ وَلَمْ يُبَيِّنْ لَهُمْ، فَأَفَاضَ الْقَوْمُ، وَقَالُوا: نَحْنُ الَّذِينَ آمَنَّا بِاللَّهِ، وَاتَّبَعْنَا رَسُولَهُ، فَنَحْنُ هُمْ، أَمْ أَوْلاَدُنَا الَّذِينَ وُلِدُوا فِي الإِسْلاَمِ، فَإِنَّا وُلِدْنَا فِي الْجَاهِلِيَّةِ، فَبَلَغَ النَّبِيَّ ﷺ، فَخَرَجَ فَقَالَ: «هُمُ الَّذِينَ لاَيَسْتَرْقُونَ، وَلاَ يَتَطَيَّرُونَ، وَلاَ يَكْتَوُونَ، وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ»، فَقَالَ عُكَّاشَةُ بْنُ مِحْصَنٍ: أَمِنْهُمْ أَنَا يَارَسُولَ اللَّهِ؟ فَقَالَ: «نَعَمْ»، فَقَالَ آخَرُ: أَمِنْهُمْ أَنَا؟ فَقَالَ: «سَبَقَكَ بِهَا عُكَّاشَةُ».

1495- Buhari, Amir (r.a)'den, o da Imran bin Husayn (r.a)'dan şu şekilde rivayet etmiştir:

"Rukye ancak göz değmesinden ve hayvanların ısırmasından ileri gelen zehirlenmeden dolayı olur." Ben bunu Sa'id bin Cubeyr'e söyledim. O da şöyle söyledi:

"Bize İbni Abbas (r.a)'ın rivayet ettiğine göre Resulullah (a.s) şöyle buyurmuştur:

"Bana ümmetler gösterildi. Bir peygamber ve iki peygamber beraberlerinde bir takım topluluklarla birlikte geçtiler. Bir peygamber de yanında kimse bulunmaksızın geçti. Daha sonra büyük bir kalabalık bana gösterildi. Ben: "Bunlar kimlerdir? Benim ümmetim bunlar mıdır yoksa?" diye sordum. "Hayır, bu Musa (a.s) ve kavmidir" diye cevap verildi. Sonra: "Ufka doğru bak!" diye söylenildi. Bir de baktım, bütün ufukları dolduran bir kalabalık gördüm. Sonra bana: "Göğün ufuklarından şu yana ve şu yana bak!" denildi. Baktım, bütün ufukları dolduran bir kalabalık gördüm. Sonra bana şöyle denildi: "İşte bunlar

---

1495-Buhari (10/155) 76-Kitabu't Tıbb. 17-Kendisine veya bir başkasına dağlama yaptıranla ve dağlama yaptırmayanın üstünlüğü ile ilgili bab.

senin ümmetindir. Bunlardan yetmişbin kişi, hiç hesap görmeden cennete girecektir."

Resulullah (a.s) bunu söyledikten sonra içeri girdi ve bu şekilde hesapsız olarak cennete gireceklerin özellikleri hakkında bir bilgi vermedi. Orada bulunanlar konuyu tartışmaya başladılar ve:

"Biz, Allah'a iman eden ve O'nun peygamberine uyan kimseleriz. Acaba böyle hesapsız cennete girecek olanlar bizler miyiz, yoksa İslam toplumu içinde doğacak olan çocuklarımız mıdır?" diye sordular. Bu konuşma Resulullah (a.s)'a ulaştı. (Resulullah (a.s) bu konuşmayı duydu) ve dışarı çıkıp şöyle buyurdu:

"Bunlar rukye yaptırmayan, bir şeyden uğursuzluk anlamı çıkarmayan, dağlama yaptırmayan ve Rabb'lerine tevekkül edenlerdir." Bu arada Ukkaşe bin Mihsen: "Ben onlardan mıyım ey Allah'ın Resulü?" diye sordu. Resulullah (a.s) "Evet" diye buyurdu. Daha sonra bir başkası "Ben de onlardan mıyım?" diye sordu. Resulullah (a.s) da: "Bu konuda Ukkaşe seni geçti" diye buyurdu."

Buhari'nin bir başka rivayetine göre İbni Abbas (r.a) şöyle bildirmiştir:

"Bana ümmetler gösterildi. Bir peygamber yanında sadece bir kişi bulunarak, bir başka peygamber yanında iki kişi bulunarak, bir başkası beraberinde bir gurup olarak ve bir başkası da yanında kimse bulunmaksızın geçti. Bu arada bütün ufukları dolduran büyük bir kalabalık gördüm. Bu kalabalığın benim ümmetim olmasını arzuladım. "Bu Musa (a.s)'dır" denildi. Sonra "Bak" denildi. Baktım, bütün ufukları dolduran çok büyük bir kalabalık gördüm. "İşte bunlar senin ümmetindir. Bunların içinde hiç hesap görmeden cennete girecek olan yetmiş bin kişi bulunmaktadır." denildi." Daha sonra insanlar dağıldı ve Resulullah (a.s) da, bunların (hesapsız olarak cennete girecek olan yetmişbin kişinin) kimler oldukları hakkında herhangi biri açıklamada bulunmadı. Daha sonra Resulullah (a.s)'ın ashabı konuyu aralarında konuştular ve şöyle söyle- diler:

"Şimdi biz şirk toplumu içerisinde doğduk, sonra Allah'a ve Resulüne iman ettik. Bunlar belki bizim çocuklarımızdır." Bu konuşulanlar Resulullah (a.s)'a ulaştı. O da şöyle buyurdu:

"Bunlar rukye yaptırmayan, bir şeyden uğursuzluk anlamı çıkarmayan, dağlama yaptırmayan ve Rabb'lerine tevekkül edenlerdir." Bu arada Ukkaşe bin Mihsen ayağa kalkarak:

"Ben onlardan mıyım ey Allah'ın Resulü?" diye sordu. Resulullah (a.s) "Evet" diye buyurdu. Daha sonra bir başkası "Ben de onlardan mıyım?" diye sordu. Resulullah (a.s) da:

"Bu konuda Ukkaşe seni geçti" diye buyurdu." (1)

Bir Açıklama

Bazıları hakkında rukye mükemmel bir yoldur. Çünkü onlar tevekkülde hayli ileri gitmişlerdir. Yukarıdaki hadisi şeriflerde, bu gibilerin rukyeyi terketmelerinin kendileri için bir fazilet olarak anılması, rukyenin caiz olmadığını göstermez. Resulullah (a.s) bizzat kendisi dahi rukye yapmıştır.

Beğavi, *"Rukye ancak göz değmesinden, hayvanların ısırmasından ileri gelen zehirlenmeden ve nemle (derinin üzerinde çıbanlar çıkması) hastalığından dolayı olur"* sözü ile ilgili olarak şu açıklamayı yapmıştır:

"Bu söz, adı geçen hastalıkların dışında kalan hastalıklar için rukyenin yapılmayacağı anlamında söylenmiş değildir. Aksine şanı yüce olan Allah'ın zikri ile, bütün rahatsızlıklar için rukye yapılabilir.

Hadisin anlamı ise şudur: Rukye, en çok adı geçen hastalıklara yarar ve uygun düşer."

١٤٩٦ــ رَوَى التِّرمِذِيُّ عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «مَنِ اكْتَوَى أَوِ اسْتَرْقَى، فَقَدْ بَرِئَ مِنَ التَّوَكُّلِ».

1496- Tirmizi, Muğire bin Şu'be (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kim dağlama veya rukye yaptırırsa, tevekkülden uzak olur."

Bir Açıklama

Buradaki ifadeyi *"mükemmel bir tevekkül anlayışından uzak olur"* anlamında ele almak gerekmektedir. Daha ileride geleceği üzere, bazı sahabilerin rukye ve bazılarının da dağlama yaptırmış olmaları ifadenin bu anlamda olduğu konusunda delil sayılmaktadır. Onların rukye ve dağlama yaptırmaları, kendilerinde tevekkülün asıl itibariyle yok olmadığını göstermektedir. Ancak tevekkülün tam ve mükemmel olması, rukye ve dağlama yaptırılmamasını gerektirmektedir. Bu ise İslam ümmetinden az sayıda insanların ulaşmış olduğu yüksek bir derecedir.

1496-Tirmizi (4/393) 29-Kitabu't Tıbb. 14-Rukye yapmanın keraheti hakkında gelen rivayetler babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, sahih olduğunu söylemiştir. Ahmed (4/249) İbni Mace (2/1154) 31-Kitabu't Tıbb. 23-Dağlama babı. İbni Hibban (7/629)

1) Buhari (10/211) Aynı yer.

١٤٩٧ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، اَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ رَخَّصَ لاَهْلِ بَيْتٍ مِنَ الْاَنْصَارِ فِي الرُّقْيَةِ مِنْ كُلِّ ذِي حُمَةٍ.

1497- Buhari ve Müslim, Hz. Aişe (r.a)'den rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s), ensardan bir aileye, zehirli bütün hayanların ısırmalarına karşı rukye yapma konusunda ruhsat (izin) verdi."

Bir başka rivayete göre hadisin ravisi şöyle söylemiştir:

"Hz. Aişe (r.a)'ye, zehirli hayvanların ısırmalarına karşı rukye yapma konusunu sordum. O da şöyle cevap verdi:

"Resulullah (a.s), zehirli bütün hayvanların ısırmalarına karşı rukye yapılmasına ruhsat (izin) verdi." (1)

Daha önce geçtiği üzere, ilim adamları bir çok yerde, rukyeye şartlı olarak izin verilmesinin, rukyenin mutlak mahiyette yasaklığı anlamına gelmeyeceğine dikkat çekmişlerdir. İleride geleceği üzere, Resulullah (a.s)'ın kendisinin ve sahabesinin rukye yapmış olmaları, bu konuda delil oluşturmaktadır.

١٤٩٨ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: اُذِنَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لآلِ بَيْتٍ مِنَ الْاَنْصَارِ اَنْ يَرْقُوا مِنَ الْحُمَةِ وَالْاُذُنِ، قَالَ اَنَسٌ: كُوِيتُ مِنْ ذَاتِ الْجَنْبِ وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ حَيٌّ، وَشَهِدَنِي اَبُو طَلْحَةَ، وَاَنَسُ بْنُ النَّضْرِ، وَزَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ، وَاَبُو طَلْحَةَ كَوَانِي.

1498- Buhari, Enes bin Malik (r.a)'in şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s), ensardan bir aileye zehirli bütün hayvanların ısırmalarına ve kulak rahatsızlığına karşı rukye yapma konusunda ruhsat (izin) verdi. Bana da Resulullah (a.s)'ın sağlığında zatülcenden dolayı dağlama yapıldı. Dağlama yapılması sırasında Ebu Talha (r.a), Enes bin Nadr (r.a) ve Zeyd bin Sabit (r.a)

1497-Buhari (10/205) 76-Kitabu't Tıbb. 27-Yılan veya akreb ısırmasından dolayı rukye yapılması babı. Müslim (4/1724) 39-Kitabu's Selam. 21-Göz değmesinden, nemle (deride yaraların çıkması) hastalığından ve haşerat ısırmasından dolayı rukye yapılmasının müstehablığı babı.

1498-Buhari (10/172) 76-Kitabu't Tıbb. 26-Zatucenb babı.

1) Buhari, yukarıda belirtilen yer.

yanımda idiler. Dağlama işini ise Ebu Talha (r.a) yaptı."

١٤٩٩ــ رَوَى أَبُو دَاوُدَ عَنِ الشِّفَاءِ بِنْتِ عَبْدِاللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَأَنَا عِنْدَ حَفْصَةَ، فَقَالَ: «أَلاَ تُعَلِّمِينَ هٰذِهِ رُقْيَةَ النَّمْلَةِ كَمَا عَلَّمْتِيهَا الْكِتَابَةَ؟».

1499- Ebu Davud, Şifa bintu Abdullah (r.a)'dan rivayet etmiştir:

"Hafsa (r.a)'nın yanında bulunduğum sırada Resulullah (a.s) yanıma geldi ve şöyle buyurdu:

"Sen bana yazı yazmayı öğrettiğin gibi nemle (deride çıbanlar çıkması) hastalığından ötürü rukye yapmasını da öğretir misin?"

١٥٠٠ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا اشْتَكَى الْإِنْسَانُ الشَّيْءَ مِنْهُ، أَوْ كَانَتْ بِهِ قَرْحَةٌ أَوْ جَرْحٌ، قَالَ بِأُصْبُعِهِ هٰكَذَا ــ وَضَعَ سُفْيَانُ سَبَّابَتَهُ بِالْأَرْضِ ثُمَّ رَفَعَهَا ــ وَقَالَ: «بِسْمِ اللَّهِ تُرْبَةُ أَرْضِنَا، بَرِيقَةِ بَعْضِنَا، يُشْفَى بِهِ سَقِيمُنَا، بِإِذْنِ رَبِّنَا».

1500- Buhari ve Müslim, Hz. Aişe (r.a)'den şöyle rivayet etmişlerdir:

"Bir kimse Resulullah (a.s)'a herhangi bir rahatsızlığından şikayette bulunduğunda yahut birinin bir yarası olduğunda veya bir yerinde çıban çıktığında parmağını şöyle yaparak -hadisin ravilerinden Sufyan bunu söylerken şehadet parmağını yere koyup sonra kaldırdı- şunu söylerdi:

"Allah'ın adıyla. Bizim yerimizin toprağı, Rabb'imizin izni ile, birimizin tükürüğü ile bir başkamızın hastalığına şifa verir."

١٥٠١ــ رَوَى التِّرْمِذِيُّ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَتَعَوَّذُ وَيَقُولُ: «أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الْجَانِّ، وَمِنْ عَيْنِ الْإِنْسَانِ»، فَلَمَّا نَزَلَتِ الْمُعَوِّذَتَانِ،

1499-Ebu Davud (4/11) Kitabu't Tıbb. Rukye hakkında gelen rivayetler babı.

1500-Buhari (10/206) 76-Kitabu't Tıbb. 38-Resulullah (a.s)'ın rukye yapması babı. Müslim (4/1724) 39-Kitabu's Selam. 21-Göz değmesinden, nemle (deride yaraların çıkması) hastalığından ve haşerat ısırmasından dolayı rukye yapılmasının müstehablığı babı.

أَخَذَ بِهِمَا، وَتَرَكَ مَا سِوَاهُمَا.

1501- Tirmizi, Ebu Said Hudri (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) yüce Allah'a sığınarak (ta'avvuz ederek) şöyle buyurdu:

"Cinlerin (fenalık dokundurmasından), insanların gözlerinin değmesinden Allah'a sığınırım." Daha sonra Mu'avizzetan (Felak ve Nas sureleri) inince, artık bunları okumaya başladı ve bunların dışındakileri (bunların dışındaki sığınma dualarını) bıraktı."

١٥٠٢ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ عَبْدِالْعَزِيزِ بْنِ صُهَيْبٍ قَالَ: دَخَلْتُ أَنَا وَثَابِتٌ عَلَى أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، فَقَالَ ثَابِتٌ يَا أَبَا حَمْزَةَ! اِشْتَكَيْتُ، فَقَالَ أَنَسٌ: أَلاَ أَرْقِيكَ بِرُقْيَةِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ؟ قَالَ: بَلَى، قَالَ: «اَللَّهُمَّ رَبَّ النَّاسِ، مُذْهِبَ الْبَأْسِ، اِشْفِ، أَنْتَ الشَّافِي، لاَشَافِيَ اِلاَّ أَنْتَ، شِفَاءً لاَيُغَادِرُ سَقَمًا».

1502- Buhari, Abdulaziz bin Suhayb (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Ben ve Sabit, birlikte Enes bin Malik (r.a)'in yanına gittik. Sabit: "Ey Ebu Hamza, benim bir rahatsızlığım var" diye söyledi. Enes bin Malik (r.a) de:

"Sana Resulullah (a.s)'ın rukyesi ile rukye yapmamı ister misin?" diye sordu. Sabit: "İsterim elbette" dedi. Bunun üzerine Enes (r.a) şöyle söyledi:

"Ey insanların Rabb'i olan, fena durumları gideren Allah'ım! Şifa ver. Şifa verici olan sensin. Senden başka şifa verici yoktur. Senin vereceğin şifa, hiçbir hastalığı kaçırmaz (tüm hastalıklara karşı sen şifa vericisin.)"

١٥٠٣ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يُعَوِّذُ بَعْضَ أَهْلِهِ، يَمْسَحُ بِيَدِهِ الْيُمْنَى وَيَقُولُ: «اَللَّهُمَّ رَبَّ النَّاسِ، أَذْهِبِ الْبَأْسَ، اِشْفِ أَنْتَ الشَّافِي، لاَشَافِيَ اِلاَّ أَنْتَ، شِفَاءً لاَيُغَادِرُ سَقَمًا».

1501-Tirmizi (4/395) 29-Kitabu't Tıbb. 16-Muavvizeten (Nas ve Felak sureleri) ile rukye yapılması babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, garib olduğunu söylemiştir. Cami'in tahkikçisi de, hadisin onun söylediği gibi olduğunu belirtmiştir.

1502-Buhari (10/206) 71-Kitabu't Tıbb. 38-Resulullah (a.s)'ın rukye yapması babı. Ebu Davud (4/11) Kitabu't Tıbb. Rukyenin nasıl yapılacağı babı. Tirmizi, (3/303) 8-Kitabu'l Cenaiz. 4-Hasta için ta'avvuz (sığınma dualarının okunması) hakkında gelen rivayetler babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, sahih olduğunu söylemiştir.

1503- Buhari ve Müslim, Hz. Aişe (r.a)'den rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s), aile fertlerinden bazıları için sığınma duası okurdu (ta'avvuzda bulunurdu). Bunu yaparken, sağ eli ile meshederek (sağ elini ağrıyan yerin üzerine sürerek) şöyle buyurdu:

"Ey insanların Rabb'i olan Allah'ım! Fena durumu (rahatsızlığı) gider! Şifa ver. Sen şifa vericisin. Senden başka şifa verici yoktur. Senin vereceğin şifa hiçbir hastalığı kaçırmaz."

Bir başka rivayette bildirildiğine göre Hz. Aişe (r.a) şöyle söylemiştir:

"Resulullah (a.s) hasta olduğunda ve hastalığı iyice ilerlediğinde, elini tutarak daha önce kendisinin (diğer hastalar için) yaptığı muameleyi yapmak istedim. Ama Resulullah (a.s) elini benim elimden çekti ve sonra şöyle buyurdu:

"Ey Allah'ım! Beni bağışla ve beni refik-i a'la'ya (sana yakın olan en yüksek dereceye) ulaştır." Daha sonra bakınmak için gittim. Bir de baktım ki, vefat etmiş." (1)

١٥٠٤ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ اَبِى سَعِيدِ الْخُدْرِىِّ رَضِىَ اللَّهُ عَنْهُ اَنَّ جِبْرِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ اَتَى النَّبِىَّ ﷺ ، فَقَالَ: يَامُحَمَّدُ! اِشْتَكَيْتَ؟ فَقَالَ: «نَعَمْ». قَالَ: بِاسْمِ اللَّهِ اَرْقِيكَ، مِنْ كُلِّ شَيْءٍ يُؤْذِيكَ، مِنْ شَرِّ كُلِّ نَفْسٍ اَوْ عَيْنِ حَاسِدٍ اَللَّهُ يَشْفِيكَ، بِاسْمِ اللَّهِ اَرْقِيكَ.

1504- Müslim, Ebu Said Hudri (r.a)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Cibril (a.s) Resulullah (a.s)'a gelerek "Bir şikayetin (rahatsızlığın) var mı?" diye sordu. Resulullah (a.s) "Evet" diye buyurdu. Bunun üzerine (Cibril (a.s) de) şöyle söyledi:

"Sana rahatsızlık veren her şeye karşı Allah'ın adıyla sana rukye yaparım. Bütün kıskanç (hasetçi) nefislerin ve gözlerin şerlerine karşı yüce Allah sana

---

1503-Buhari (10/206) 76-Kitabu'l Tıbb. 38-Resulullah (a.s)'ın rukye yapması babı. Müslim (4/1722) 39-Kitabu's Selam. 19-Hasta için rukye yapılmasının müstehablığı babı.

1504-Müslim (4/1718) 39-Kitabu's Selam. 16-Tıp, hastalık ve rukyeler babı. Tirmizi (3/303) 8-Kitabu'l Cenaiz. 4-Hasta için ta'avvuz (sığınma dualarının okunması) hakkında gelen rivayetler babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, sahih olduğunu söylemiştir.

1) Müslim (4/1722) Aynı yer.

şifa verir. Sana Allah'ın adıyla rukye yaparım."

١٥٠٥ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا اشْتَكَى رَقَاهُ جِبْرِيلُ، يَقُولُ: بِاسْمِ اللَّهِ يُبْرِيكَ، وَمِنْ كُلِّ دَاءٍ يَشْفِيكَ، وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ، وَمِنْ شَرِّ كُلِّ ذِي عَيْنٍ.

1505- Müslim, Hz. Aişe (r.a)'nin şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s)'ın bir rahatsızlığı olduğu zaman Cibril (a.s) O'na rukye yapardı ve şöyle söylerdi:

"Seni iyileştiren (iyileştirecek olan), bütün hastalıklara karşı sana şifa veren, hasedde bulunup (da fenalık dokunduran) her bir hasetçinin ve gözü dokunan kişinin şerrine karşı sana afiyet veren Allah'ın adıyla!."

١٥٠٦ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي الْعَاصِ الثَّقَفِيِّ الطَّائِفِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ شَكَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَجَعًا يَجِدُهُ فِي جَسَدِهِ مُنْذُ أَسْلَمَ، فَقَالَ لَهُ: «ضَعْ يَدَكَ عَلَى الَّذِي يَأْلَمُ مِنْ جَسَدِكَ، وَقُلْ: بِاسْمِ اللَّهِ، ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، وَقُلْ سَبْعَ مَرَّاتٍ: أَعُوذُ بِاللَّهِ وَقُدْرَتِهِ مِنْ شَرِّ مَا أَجِدُ وَأُحَاذِرُ».

1506- Müslim, Osman bin Ebi'l-As Sakafi Taifi (r.a)'den rivayet etmiştir:

"(Osman r.a) Müslüman olduğundan sonra bedenindee, sürekli acı veren bir rahatsızlığını Resulullah (a.s)'a bildirdi. Resulullah (a.s) kendisine şöyle buyurdu:

"Elini bedeninin acıyan yerinin üzerine koy ve üç kere: "Bismilllah" de. Sonra da yedi kere şöyle söyle: "Hissetiğim şeyin fenalığından ve sakındığımdan: Allah'a ve O'nun gücüne sığınıyorum."

Muvatta'da dua ifadesi şu şekilde geçmektedir:

"Hissettiğim şeyin fenalığından Allah'a ve O'nun gücüne sığınıyorum." *Orada bildirildiğine göre (Osman bin Ebi'l-As) şöyle söyledi:*

"Ben bunu okudum. Yüce Allah bende olan acıyı giderdi. O zamandan beri

1505-Müslim (4/1718) 39-Kitabu's Selam. 16-Tıp, hastalık ve rukyeler babı.

1506-Müslim (4/1728) 39-Kitabu's Selam. 24-Ağrı duyulan yere eli koyarak dua etmenin müstehablığı babı.

sürekli şekilde, ailemin fertlerine ve başkalarına bunu okumalarını tavsiye etmekteyim." (1)

Tirmizi'nin (2) ve Ebu Davud'un (3) rivayetleri de, Muvatta'daki rivayet gibidir. Bu ikisinin rivayetlerinin baş tarafı ise şöyledir:

"Resulullah (a.s) yanıma geldi. O sırada neredeyse beni öldürecek olan bir rahatsızlığım vardı. Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Elini (ağrıyan yere) yedi kez sür (meshet) ve şöyle söyle: "Hissettiğim şeyin fenalığından, Allah'a ve O'nun gücüne sığınıyorum."

١٥٠٧ــ رَوَى التِّرمِذِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَالِمٍ الرَّبْعِيِّ الْبَصْرِيِّ قَالَ: قَالَ لِي ثَابِتُ الْبُنَانِيُّ: يَامُحَمَّدُ! إِذَا اشْتَكَيْتَ فَضَعْ يَدَكَ حَيْثُ تَشْتَكِي، ثُمَّ قُلْ: «بِاسْمِ اللَّهِ، أَعُوذُ بِعِزَّةِ اللَّهِ وَقُدْرَتِهِ مِنْ شَرِّ مَا أَجِدُ مِنْ وَجْعِي هٰذَا»، ثُمَّ ارْفَعْ يَدَكَ، ثُمَّ أَعِدْ ذٰلِكَ وِتْرًا، فَإِنَّ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ حَدَّثَنِي: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ حَدَّثَهُ بِذٰلِكَ.

1507- Tirmizi, Muhammed bin Salim Rib'i Basri (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Sabit Bunani bana şöyle söyledi:

"Ey Muhammed! Bir rahatsızlığın olursa, elini ağrıyan yerin üzerine koy ve sonra şöyle söyle:

"Allah'ın adıyla! Hissettiğim şeyin fenalığından ve şu acıdan Allah'ın yüceliğine ve gücüne sığınıyorum." Sonra elini kaldır. Sonra yeniden koyarak (toplamının sayısı) tek sayı olacak şekilde bu işi tekrarla. Enes bin Malik (r.a), ba- na Resulullah (a.s)'ın böyle buyurduğunu bildirdi."

١٥٠٨ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ نَفَرًا مِنْ

1507-Tirmizi (5/574) 49-Kitabu'd Da'vat. 126-Bir rahatsızlık duyulması halinde rukye yapılması babı. Tirmizi, bu hadisin bu rivayet tarıkı ile hasen, garib olduğunu söylemiştir. Cami'in tahkikçisi de, hadisin onun söylediği gibi olduğunu ifade etmiştir.

1) Muvatta (2/942) 50-Kitabu'l Ayn. 4-Hastalık esnasında sığınma dualarının okunması (ta'avvuz) ve rukye yapılması babı.

2) Tirmizi (4/408) 26-Kitabu't Tıbb. 29-İshak bin Musa'nın rivayeti babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, sahih olduğunu söylemiştir.

3) Ebu Davud (4/12) Kitabu't Tıbb. Rukyenin nasıl yapılacağı ile ilgili bab.

أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ مَرُّوا بِمَاءٍ فِيهِمْ لَدِيغٌ — أَوْ سَلِيمٌ — فَعَرَضَ لَهُمْ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْمَاءِ، فَقَالَ: هَلْ مِنْكُمْ مِنْ رَاقٍ، فَإِنَّ فِي الْمَاءِ رَجُلاً لَدِيغًا أَوْ سَلِيمًا؟ فَانْطَلَقَ رَجُلٌ مِنْهُمْ، فَقَرَأَ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ عَلَى شَاءٍ، فَبَرَأَ، فَجَاءَ بِالشَّاءِ إِلَى أَصْحَابِهِ، فَكَرِهُوا ذَلِكَ، وَقَالُوا: أَخَذْتَ عَلَى كِتَابِ اللَّهِ أَجْرًا، حَتَّى قَدِمُوا الْمَدِينَةَ، فَقَالُوا: يَارَسُولَ اللَّهِ! أَخَذَ عَلَى كِتَابِ اللَّهِ أَجْرًا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «إِنَّ أَحَقَّ مَا أَخَذْتُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا كِتَابُ اللَّهِ».

1508- Buhari, Abdullah bin Abbas (r.a)'tan şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s)'ın ashabından bazı kimseler bir su kenarından geçtiler. Oranın ahalisinden birisi haşerat ısırmasından dolayı zehirlenmişti. Orada oturanlardan birisi ashabdan olan gurubun önüne çıkarak: "Sizden biri rukye yapamaz mı, bu su kenarındaki mahallede oturanlardan birini haşerat (yılan) ısırdı" diye söyledi. Ashab heyetinden olanlardan biri rukye yapmak üzere gitti. Karşılığında koyun almak üzere Fatiha suresini okudu. Adam da bu okumadan sonra iyileşti. Rukye yapan sahabi de koyunlarını alıp arkadaşlarının yanına geldi. Arkadaşları bunu hoş karşılamadılar ve: "Sen Allah'ın kitabına karşılık ücret aldın" dediler. Bu şekilde Medine'ye geldiler. Resulullah (a.s)'a:

"Ey Allah'ın Resulu! Bu kişi, Allah'ın kitabına karşılık ücret aldı" dediler. Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Sizin almaya en çok hak kazandığınız ücret, Allah'ın kitabı için aldığınızdır."

١٥٠٩ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كُنَّا فِي مَسِيرٍ لَنَا، فَنَزَلْنَا مَنْزِلاً، فَجَاءَتْ جَارِيَةٌ، فَقَالَتْ: إِنَّ سَيِّدَ الْحَيِّ سَلِيمٌ، وَإِنْ نَفَرْنَا غُيَّبٌ، فَهَلْ مِنْكُمْ رَاقٍ، فَقَامَ مَعَهَا رَجُلٌ مَا كُنَّا نَأْبُنُهُ بِرُقْيَةٍ، فَرَقَاهُ فَبَرَأَ، فَأَمَرَ لَهُ بِثَلاَثِينَ شَاةً، وَسَقَانَا لَبَنًا، فَلَمَّا رَجَعَ قُلْنَا لَهُ: أَكُنْتَ تُحْسِنُ رُقْيَةً؟ أَوْ: كُنْتَ تَرْقِي؟ قَالَ: لاَ، مَا رَقَيْتُ إِلاَّ بِأُمِّ الْكِتَابِ، قُلْنَا: لاَ تُحَدِّثُوا شَيْئًا حَتَّى نَأْتِيَ — أَوْ نَسْأَلَ — رَسُولَ

1508-Buhari (10/198) 76-Kitabu't Tıbb. 43-Fatiha suresi ile rukye yapılmasının şartları ile ilgili bab. Müslim (4/1728) 39-Kitabu's Selam. 23-Kur'an-ı Kerim ve zikirlerle rukye yapılmasının karşılığında ücret alınması ile ilgili bab.

اللَّهِ ﷺ ، فَلَمَّا قَدِمْنَا الْمَدِينَةَ ذَكَرْنَاهُ لِلنَّبِيِّ، فَقَالَ: «وَمَا كَانَ يُدْرِيهِ أَنَّهَا رُقْيَةٌ، اقْسِمُوا، وَاضْرِبُوا لِي بِسَهْمٍ».

1509- Buhari ve Müslim, Ebu Said Hudri (r.a)'den rivayet etmişlerdir:

"Bir yolculuğa çıkmıştık. Bir yerde konakladık. O sırada bir cariye gelerek: "Şu mahallenin seyyidini (başkanını) haşerat (yılan) ısırdı. Mahallemizin erkekleri mahalle dışındalar. Sizden biri rukye yapar mı?" diye söyledi. İçimizden daha önce rukye yaptığını duymadığımız biri kalkıp onunla birlikte gitti. Rukye yaptı ve adam iyileşti. Bunun üzerine adam kendisine otuz adet koyun verilmesini emretti. Bize de süt içirdi. (Rukye yapan kişi) döndüğünde kendisine: "Sen iyi rukye yapar mıydın?" diye sorduk. O "Hayır. Ben sadece Ummu'l-Kitab (Fatiha suresi) ile rukye yaptım" diye cevap verdi. Biz:

"Resulullah (a.s)'ın yanına gidip O'na meseleyi sormadan herhangi bir şey yapmayın" dedik. Medine'ye geldiğimizde olayı Resulullah (a.s)'a anlattık. Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"O, bunun rukyeye yarayacağını bilmiyordu. Siz aldığınızı aranızda paylaştırın, bana da bir pay ayırın."

Bir başka rivayete göre ise Ebu Said Hudri (r.a) şöyle söylemiştir:

"Resulullah (a.s)'ın ashabından bazı kimseler bir yolculuğa çıkmışlardı. Bedevi mahallelerinden bir mahelleye konaklayarak mahallelilerden kendilerini misafir etmelerini istediler. Onlar ise misafir etmekten kaçındılar. O sırada bu mahallenin seyyidini (başkanını) haşerat (yılan) ısırdı. Tedavi için her yola başvurdular ama hiçbir şey yarar vermedi. İçlerinden bazıları:

"Şu yakınınıza konaklayan insanlara gitseniz, belki onlar bir şeyler yaparlar" diye söylediler. Bunun üzerine insanların (söz konusu sahabilerin) yanına gittiler ve kendilerine:

"Ey topluluk, bizim seyyidimizi haşerat ısırdı. Biz kendisini tedavi edebilmek için her yola başvurduk ama hiçbir şey yarar vermedi. Sizden birinin yapabileceği bir şey var mı?" diye söylediler. Bunlardan birisi:

"Vallahi ben rukye yaparım ama biz sizden, bizi misafir etmenizi istedik, siz ise misafir etmediniz. Artık bize bir karşılık vermezseniz rukye yapmam" dedi. Bunun üzerne bir koyun sürüsü üzerine anlaştılar. Sonra o kişi gidip

---

1509-Buhari (9/54) 66-Fedailu'l Kur'an. 9-Fatihe suresinin fazileti babı. Müslim (4/1728) 39-Kitabu's Selam. 23-Kur'an-ı Kerim ve zikirlerle rukye yapma karşılığında ücret almanın caiz olduğu babı.

'elhamdulillahi rabbi'l-alemin'i okuyarak adama tükürüğünü sürmeye başladı. Adam adeta bağlardan kurtulmuş gibi kendine geldi ve kalkıp hiç bir şeyi kokmuşcasına yürümeye başladı. Mahalleliler de yaptıkları anlaşmada belirledikleri karşılığı verdiler. (O gurupta bulunan) Sahabilerden bazıları "Bunu arada paylaştırın" dediler. Rukye yapan kişi ise Resulullah (a.s)'ın yanına gidip kendisine olayı anlatıncaya kadar paylaştırmayın" dedi. Daha sonra Resulullah (a.s)'ın yanına geldiler ve kendisine olayı anlattılar. Resulullah (a.s) "Bununla rukye yapılabileceğini sana kim öğretti?" diye sordu. Daha sonra da şöyle bu- yurdu:

"Doğru yapmışsınız. Aldığınızı aranızda paylaştırın, bana da bir pay ayırın." Resulullah (a.s) bunu söylerken güldü." (1)

Tirmizi'nin rivayetinde Ebu Said Hudri (r.a)'nin şöyle söylediği bildirilmektedir:

"Resulullah (a.s) bizi bir seriyye (küçük askeri birlik) halinde yola çıkardı..." Hadisin devamı yukarıdaki gibidir. Bu rivayette rukye yapan kişinin Ebu Said Hudri (r.a) olduğu, onun 'Fatiha Suresi'ni yedi kez okuduğu ve karşılığında aldıkları koyun sürüsünde otuz koyun bulunduğu bildirilmektedir. (2)

١٥١٠ــ رَوَى أَبُو دَاوُدَ عَنْ خَارِجَةَ بْنِ الصَّلْتِ التَّمِيمِي عَنْ عَمِّهِ عَلاَقَةَ بْنِ صَحَارٍ قَالَ: أَقْبَلْنَا مِنْ عِنْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ، فَأَتَيْنَا عَلَى حَيٍّ مِنَ الْعَرَبِ، فَقَالُوا: إِنَّا قَدْ أُنْبِئْنَا أَنَّكُمْ قَدْ جِئْتُمْ مِنْ عِنْدِ هٰذَا الرَّجُلِ بِخَيْرٍ، فَهَلْ عِنْدَكُمْ مِنْ دَوَاءٍ، أَوْ رُقْيَةٍ، فَإِنَّ عِنْدَنَا مَعْتُوهًا فِي الْقُيُودِ؟ قَالَ: فَقُلْنَا: نَعَمْ، قَالَ: فَجَاؤُوا بِمَعْتُوهٍ فِي الْقُيُودِ، فَقَرَأْتُ عَلَيْهِ فَاتِحَةَ الْكِتَابِ ثَلاَثَةَ أَيَّامٍ غُدْوَةً وَعَشِيَّةً، كُلَّمَا خَتَمْتُهَا أَجْمَعُ بَزَاقِي، ثُمَّ أَتْفُلُ، قَالَ: فَكَأَنَّمَا أُنْشِطَ مِنْ عِقَالٍ، فَأَعْطَوْنِي جُعْلاً، فَقُلْتُ: لاَ، حَتَّى أَسْأَلَ النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَ: «كُلْ، فَلَعَمْرِي مَنْ أَكَلَ بِرُقْيَةِ بَاطِلٍ، لَقَدْ أَكَلْتَ بِرُقْيَةِ حَقٍّ».

1510- Ebu Davud, Harice bin Salt Temimi (r.a)'den rivayet etmiş, o da

---

1510-Ebu Davud (4/14) Kitabu't Tıbb. Rukyenin nasıl yapılacağı ile ilgili bab.

1) Buhari (4/453). 37-Kitabu'l İcare. 16-Bedevilere Fatiha suresi ile rukye yapılması karşılığında alınan ücretlerle ilgili bab.

2) Tirmizi (4/398) 29-Kitabu't Tıbb. 20-Ta'viz (sığınma dualarının okunması) karşılığında ücret alınması ile ilgili olarak gelen rivayetler babı. Tirmizi, bu hadisin hasen olduğunu söylemiştir.

amcası İlaka bin Sahhar'ın şöyle söylediğini bildirmiştir:

"Resulullah (a.s)'ın yanından ayrıldık ve bedevi mahallelerinden birine geldik. Oradakiler:

"Bize bildirildiğine göre siz şu adamın yanından iyilikle geliyormuşsunuz. Sizin bir tedaviniz (uygulayabileceğiniz bir tedavi yönteminiz) var mı yahut rukye yapabilir misiniz? Bizde akli dengesini kaybettiğinden dolayı bağlara vurulmuş biri bulunmaktadır" diye söylediler. "Evet" dedik. Bunun üzerine o bağlara vurulmuş deli şahsı getirdiler. Ben bu kişinin üzerine sabah ve akşam Fatiha suresini okudum. Her keresinde bu sureyi okumayı bitirdikten sonra tükürü- ğümü toplayıp hastalıklı şahsın üzerine sürüyordum. En son o şahıs iplerden kurtulmuş gibi kendine geldi. Bana da karşılığında ücret verdiler. Ben: "Resulullah (a.s)'a sormadan almam" dedim. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Ye! Ömrüme yemin olsun, başkaları batıl rukye için karşılık alıp yerken, sen (elbette) hak olan rukye için karşılık alıp yiyeceksin."

Bir başka rivayette bildirildiğine göre ise Harice bin Sait amcasından şöyle rivayet etmiştir:

"Amcası Resulullah (a.s)'ın yanına giderek müslüman oldu. Sonra yanından ayrılıp geri döndü. Dönüşte, aralarında demirlere vurulmuş deli biri bulunan bir topluluğa uğradı. Onlar kendisine:

"Bize bildirildiğine göre sizin şu arkadaşınız (Resulullah a.s) iyilik üzere gelmiş. Sizin yapabileceğiniz bir tedavi uygulaması var mı?" diye sordular. (Amcası dedi ki):

"Ben o deli kişiye Fatiha suresi ile rukye yaptım. Adam iyileşti. Karşılığında bana yüz koyun verdiler. Ben Resulullah (a.s)'a gelerek olayı kendisine bildirdim. Resulullah (a.s) "Bunun dışında bir şey var mı?" Bir başka rivayete göre "Bundan başka bir şey söyledin mi?" (1) diye sordu. Ben "Hayır" dedim. Bunun üzerine Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Onu al! Ömrüme yemin olsun, başkaları batıl rukye için karşılık alıp yerken, sen hak olan rukye için karşılık alıp yiyeceksin." (2)

١٥١١ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: أَرْخَصَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي رُقْيَةِ الْحَيَّةِ لِبَنِي عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ، قَالَ أَبُو الزُّبَيْرِ: فَسَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِاللَّهِ

---

1) Ebu Davud (4/13) Aynı yer.

2) Ebu Davud (4/13) Aynı yer.

يَقُولُ: لَدَغَتْ رَجُلاً مِنَّا عَقْرَبٌ، وَنَحْنُ جُلُوسٌ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ، فَقَالَ رَجُلٌ: يَارَسُولَ اللَّهِ! أَرْقِي؟ قَالَ: «مَنِ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يَنْفَعَ أَخَاهُ فَلْيَفْعَلْ».

1511- Müslim, Cabir bin Abdullah (r.a)'ın şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s), Amr bin Hazmoğulları için yılan ısırmasından dolayı rukye yapmalarına izin verdi."

Ebu Zebeyr de şöyle söylemiştir:

"Ben Cabir bin Abdullah (r.a)'ın şöyle söylediğini duydum:

"Resulullah (a.s)'ın yanında oturduğum bir sırada bizden bir kişiyi akrep ısırdı. Bir adam: "Ey Allah'ın Resulu, rukye yapayım mı?" diye sordu. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Sizden kim kardeşine bir yarar sağlayabilirse yapsın."

Bir başka rivayette bildirildiğine göre ise Cabir bin Abdullah (r.a) şöyle söylemiştir:

"Resulullah (a.s) Hazmoğulları için yılan ısırmasından dolayı rukye yapmaya izin verdi. Esma binti Umeys (r.a)'e de şöyle söyledi:

"Ne oluyor ki, kardeşimin oğullarının bedenlerini hep zayıf görüyorum. Bir ihtiyaçları mı var?" Esma bintu Umeys (r.a): "Hayır, ama kendilerine çok çabuk göz değiyor" diye cevap verdi. Bunun üzerine Resulullah (a.s): "Kendilerine rukye yap!" diye buyurdu.

Esma bintu Umeys (r.a) dedi ki:

"Ben (çocukları Resulullah (a.s)'a) gösterdim. O da: "Onlara rukye yap!" diye buyurdu." (1)

Bir başka rivayette bildirildiğine göre ise Cabir (r.a) şöyle söylemiştir:

"Benim akreb ısırmasına karşı rukye yapan bir dayım vardı. Resulullah (a.s) rukye yapılmasından nehyetti. Bunun üzerine dayım Resulullah (a.s)'ın yanına giderek:

1511- Müslim (4/1726) 39- Kitabu's-Selam, 21-Göz değmesinden, nemle (deride yaraların çıkması) hastalığından ve haşerat ısırmasından dolayı rukye yapılmasının müstehablığı babı.

1) Müslim, aynı yer.

2) Müslim, aynı yer.

"Ey Allah'ın Resulü! Sen rukye yapılmasından nehyettin. Bense akreb ısırmasına karşı rukye yapmaktayım" dedi. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Sizden kim kardeşine yararlı olabilecekse olsun." (2)

Bir başka rivayette ise Cabir bin Abdullah (r.a)'ın şöyle söylediği bildirilmiştir:

"Resulullah (a.s) rukye yapılmasını nehyetti (yasakladı.) Bunun üzerine Amr bin Hazm ailesi Resulullah (a.s)'ın yanına gelerek:

"Ey Allah'ın Resulü! Biz daha önce akrep ısırmasına karşı bir rukye yapıyorduk. Sense rukye yapılmasını yasakladın" dediler ve yaptıkları işlemi kendisine gösterdiler. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Bunda bir mahzur görmüyorum. Sizden kim kardeşine yararlı olabilecekse olsun." (1)

١٥١٢ــ رَوَى ابْنُ مَاجَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: لَدَغَتْ عَقْرَبٌ رَجُلاً فَلَمْ يَنَمْ لَيْلَتَهُ، فَقِيلَ لِلنَّبِيِّ ﷺ : إِنَّ فُلاَنًا لَدَغَتْهُ عَقْرَبٌ فَلَمْ يَنَمْ لَيْلَتَهُ. فَقَالَ: «أَمَا إِنَّهُ لَوْ قَالَ، حِينَ أَمْسَى: أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ، مَا ضَرَّهُ لَدْغُ عَقْرَبٍ حَتَّى يُصْبِحَ».

1512- İbni Mace, Ebu Hureyre (r.a)'nin şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Bir adamı akrep ısırdı. O gece hiç uyuyamadı. Bunun üzerine Resulullah (a.s)'a: "Filancayı akrep ısırdı. Bu gece hiç uyuyamadı" denildi. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Eğer o, akşam olduğunda "Yarattıklarının fenalıklarından yüce Allah'ın eksiksiz sözlerine (kelimelerine) sığınıyorum" deseydi, akrebin ısırmasının kendisine bir zararı olmaksızın sabahlardı."

Bir Açıklama

Nihaye'de şöyle denilmektedir:

"Yüce Allah'ın eksiksiz sözlerine (kelimelerine) sığınıyorum": Burada yüce Allah'ın sözlerinin eksiksiz (tam) olarak vasfedilmesi, O'nun sözlerinde

---

1512-İbni Mace (2/1162) 31-Kitabu't-Tıbb. 35. Yılan ve akrep ısırmasından dolayı rukye yapılması babı. Mecma'u'z-Zevaid'de de: "İsnadı sahih, ravileri de sikadırlar" denilmektedir.

1) Müslim, aynı yer.

insanların sözlerinde olduğu gibi, herhangi bir eksikliğin veya kusurun bulunmasının söz konusu olmayacağından dolayıdır. Bunun yanısıra bu sözlerin eksiksiz olarak vasfedilmesindeki amacın, bu sözlerin onlarla Allah'a sığınana yarayacağının, onu afetlerden koruyacağının ve bu konuda kendisine yeteceğinin bildirilmesi olduğu da söylenmiştir."

١٥١٣ــ رَوَى ابْنُ مَاجَه عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَنْفُثُ فِي الرُّقْيَةِ.

1513- İbni Mace, Hz. Aişe (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) rukye yaparken üflerdi."

١٥١٤ــ رَوَى التِّرْمِذِيُّ عَنْ أَبِي خُزَامَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ رُقًى نَسْتَرْقِي بِهَا، وَدَوَاءً نَتَدَاوَى بِهِ، وَتُقًى نَتَّقِيهَا: هَلْ تَرُدُّ مِنْ قَدَرِ اللَّهِ شَيْئًا؟ قَالَ: «هُوَ مِنْ قَدَرِ اللَّهِ».

1514- Tirmizi, Ebu Hizame (r.e)'den rivayet etmiş, o da babasının şöyle söylediğini bildirmiştir:

"Ben: "Ey Allah'ın Resulu! Ne dersin, bizim yaptığımız rukyeler, uyguladığımız tedavi metodları ve kendimizi korumada başvurduğumuz yollar, Allah'ın kaderinden bir şey değiştirir mi?" diye sordum. Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Bunlar da Allah'ın kaderindendir."

١٥١٥ــ رَوَى مَالِكٌ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيَّ أَبُو بَكْرٍ وَيَهُودِيَّةٌ تَرْقِينِي، فَقَالَ: ارْقِيهَا بِكِتَابِ اللَّهِ.

1515- Malik, Hz. Aişe (r.a)'nin şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Bir yahudi kadının bana rukye yapmakta olduğu sırada Hz. Ebu Bekir (r.a) yanıma geldi. Hz. Ebu Bekir (r.a) kadına şöyle söyledi:

1513-İbni Mace (2/1166) 31-Kitabu't Tıbb. 38-Rukye yapılması sırasında üflenilmesi ile ilgili bab. İsnadı sahihtir.

1514-Tirmizi (4/399) 29-Kitabu't-Tıbb. 21-Rukyeler ve tedaviler hakkında gelen rivayetler babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, sahih olduğunu söylemiştir.

1515-Muvatta (2/943) 50-Kitabu'l-Ayn. 4-Hastalık halinde ta'avvuz (Allah'a sığınma anlamı taşıyan duaların okunması) ve rukye babı. Senedinde adı geçen raviler sikadırlar.

"Sen bu kadına Allah'ın kitabı ile rukye yap!"

İmam Malik'in hadis kitabı Muvatta'da bu hadis Amre'den rivayet edilmiştir. Amre, Hz. Aişe (r.a)'nin bir rahatsızlığı dolayısıyla bir yahudi kadının kendisine rukye yapmakta olduğu sırada Hz. Ebu Bekir (r.a)'in yanına girdiğini bildirmiştir.

١٥١٦ــ رَوَى اِبْنُ مَاجَةَ عَنْ شَقِيقِ بْنِ سَلَمَةَ قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَاللَّهِ يَقُولُ: عَلَيْكُمْ بِالشِّفَاءَيْنِ: الْقُرْآنِ، وَالْعَسَلِ.

1516- İbni Mace, Şakik bin Seleme (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Ben Abdullah'ın şöyle söylediğini duydum:

"Size iki şifayı (tedavi yolunu) tavsiye ediyorum: Allah'ın kitabı ve bal."

١٥١٧ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَاطِبٍ قَالَ: دَنَيْتُ إِلَى قِدْرٍ وَهِيَ تَغْلِي، فَأَدْخَلْتُ يَدَيَّ فِيهَا فَاحْتَرَقْتُ، أَوْ قَالَ فورمَتْ. فَذَهَبَتْ بِي أُمِّي إِلَى رَجُلٍ بِالْبَطْحَاءِ فَقَالَ شَيْئًا وَنَفَثَ، فَلَمَّا كَانَ فِي إِمْرَةِ عُثْمَانَ قُلْتُ لأُمِّي: مَنْ كَانَ ذَلِكَ الرَّجُلُ؟ قَالَتْ: رَسُولُ اللَّهِ ﷺ. وَرَوَاهُ الطَّبَرَانِيُّ بِنَحْوِهِ، إِلاَّ أَنَّهَا قَالَتْ: يَا مُحَمَّدُ احْتَرَقَتْ يَدُ مُحَمَّدٍ.

1517- Ahmed, Muhammed bin Hatib (r.a.)'den rivayet etmiştir:

"Kaynamakta olan bir tencereye yaklaştım. Elimi içine soktum ve yandı. Yahut "şişti" diye söyledi. Annem beni sahrada bulunan bir zatın yanına götürdü. O zat bir şey söyleyip üfledi. Hz. Osman (r.a)'ın halifeliği döneminde anneme: "O zat kimdi?" diye sordum. "Resulullah (a.s)'dı" diye cevap verdi."

Taberani de bunun bir benzerini rivayet etmiştir. Ancak onun rivayetinde Muhammed bin Hatib'in annesinin (Resulullah (a.s)'a: *"Ey Muhammed! Muhammed'in eli yandı"* diye söylediği bildirilmektedir. (1)

1516-İbni Mace (2/1142) 31-Kitabu't-Tıbb. 7-Bal babı: Mecma'uz-Zevaid'de de: "İsnadı sahih, ravileri de sikadırlar" denilmektedir. Hakim (3/200) Hakim bu hadisin sahih olduğunu söylemiş, Zehebi de onu doğrulamıştır. Feyzu'l-Kadir (4/342) (Bu kitabın müellifi olan) Munavi şöyle söylemiştir: "Beyhaki, Şi'abu'l-İman'da bu hadisin sahih ve İbni Mesud (r.a)'a mevkuf olduğunu (İbni Mesud (r.a)'un dilinden rivayet edildiğini) söylemiştir."

1517-Ahmed (3/418) Mecmau'z-Zevaid (5/112) Müellif: "Ahmed'in ravileri ve bu rivayet tarikında isimleri geçen raviler, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir" demiştir.

1) Mecma'u'z-Zevaid (5/113)

Yine Taberani'nin bir başka rivayetine göre ise, Muhammed bin Hatib şöyle söylemiştir:

"Annem beni alıp sahrada oturan bir zatın yanına götürdü ve kendisine: "Ey Allah'ın Resulü!" diye seslendi. O: "Buyur, ne istiyorsun?" dedi. Annem beni kendisine yaklaştırdı. O anlamadığım bir şeyler söyleyip üflemeye başladı. Daha sonra anneme ne söylediğini sordum. Şöyle cevap verdi: "O şöyle söylüyordu: "Ey insanların Rabb'i! Sen bu fena durumu gider. Şifa ver. Sen şifa vericisin. Senden başka şifa verici yoktur." (1)

١٥١٨ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَاطِبٍ قَالَ: انْصَبَّ عَلَى يَدَيَّ شَيْءٌ مِنْ قِدْرٍ، فَذَهَبَتْ بِي أُمِّي إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَهُوَ فِي مَكَانٍ: قَالَ: فَقَالَ كَلاَمًا فِيهِ: «أَذْهِبِ الْبَأْسَ رَبَّ النَّاسِ» أَحْسِبُهُ قَالَ: «وَاشْفِ أَنْتَ الشَّافِي» قَالَ: وَكَانَ يَتْفُلُ.

1518- Ahmed, Muhammed bin Hatib (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Tencereden elime bir şey döküldü. Annem beni Resulullah (a.s)'a götürdü. O da dışarda bir yerde bulunuyordu. Resulullah (a.s) (benim için) bir şeyler okudu. Söyledikleri arasında şu söz vardı: "Ey insanların Rabb'i! Sen şifa vericisin." Bunu söylerken bir yandan da tükürüğünü sürüyordu."

١٥١٩ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ عَلِيٍّ قَالَ: لَدَغَتِ النَّبِيَّ ﷺ عَقْرَبٌ وَهُوَ يُصَلِّي فَلَمَّا فَرَغَ قَالَ: «لَعَنَ اللَّهُ الْعَقْرَبَ لاَتَدَعُ مُصَلِّيًا وَلاَ غَيْرَهُ» ثُمَّ دَعَا بِمَاءٍ وَمِلْحٍ فَجَعَلَ يَمْسَحُ عَلَيْهَا وَيَقْرَأُ: ﴿قُلْ يَآ أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾ ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾ وَ ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾.

1519- Taberani, Hz. Ali (r.a)'nin şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s)'ı namaz kılmakta olduğu sırada bir akrep ısırdı. Namazını bitirince şöyle buyurdu:

1518-Ahmed (4/259) (3/418) Mecmau'z-Zevaid (5/112) Müellif: "Ahmed'in ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir" demiştir.

1519- Ravdu'd-Dani (2/87) Mecma'uz-Zevaid (5/111) Heysemi (Mecme'u'z-Zevaid'in müellifi): "Bunu Taberani, Sağir'de rivayet etmiştir ve isnadı hasendir" demiştir.

1) Ahmed, aynı yer.

"Allah akrebe lanet etsin. Namaz kılanı da, başkasını da bırakmıyor (hepsini ısırıyor.) Daha sonra su ve tuz istedi ve "Kul ya eyyuhe'l-kafirun", "Kul euzu bi rabbi'l-felak" ve "Kul euzu bi rabbi'n-nas" surelerini okuyarak bunları (tuz ile suyu ısırılan yerin üzerine) sürdü."

١٥٢٠ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ الْأَشْجَعِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كُنَّا نَرْقِي فِي الْجَاهِلِيَّةِ، فَقُلْنَا: يَارَسُولَ اللَّهِ! كَيْفَ تَرَى فِي ذٰلِكَ؟ قَالَ: «اعْرِضُوا عَلَيَّ رُقَاكُمْ»، ثُمَّ قَالَ: «لَابَأْسَ بِمَا لَيْسَ فِيهِ شِرْكٌ».

1520- Müslim, Avf bin Malik Esca'i (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Biz cahiliye döneminde rukye yapardık. Daha sonra Resulullah (a.s)'a: "Ey Allah'ın Resulu! Bu konuda ne diyorsun?" diye sorduk. O da:

"Rukyelerinizi nasıl yaptığınızı bana gösterin" diye buyurdu. Sonra (gösterince) da şöyle buyurdu:

"İçerisinde şirk bulunmayanlarda bir mahzur yoktur."

١٥٢١ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ قَالَ: كُنْتُ أَرْقِي مِنْ حُمَةِ الْعَيْنِ فِي الْجَاهِلِيَّةِ، فَلَمَّا أَسْلَمْتُ ذَكَرْتُهَا لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ ، فَقَالَ: «اعْرِضْهَا عَلَيَّ» فَعَرَضْتُهَا عَلَيْهِ فَقَالَ: «ارْقِ بِهَا فَلَا بَأْسَ بِهَا» وَلَوْلَا ذٰلِكَ مَا رَقِيتُ بِهَا إِنْسَانًا أَبَدًا.

1521- Taberani, Ubade bin Samit (r.a)'in şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Ben cahiliye döneminde göz değmesinden olan rahatsızlıklara karşı rukye yapardım. Müslüman olduktan sonra bunu Resulullah (a.s)'a söyledim. Resulullah (a.s): "Nasıl yaptığını bana göster" diye buyurdu. Yaptığım işlemi kendisine gösterdim. O da şöyle buyurdu:

"Bu şekilde rukye yapabilirsin. Bunda mahzur yoktur." Eğer böyle söylemiş olmasaydı, bir daha asla kimseye rukye yapmazdım."

١٥٢٢ــ رَوَى أَبُو دَاوُدَ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَتْ زَيْنَبُ امْرَأَتُهُ

1520-Müslim (4/1727) 39-Kitabu's-Selam. 32-İçerisinde şirke götürücü bir şeyin bulunmaması durumunda rukye yapmakta mahzur olmadığı ile ilgili bab. Ebu Davud (4/10) Kitabu't-Tıbb. Rukyeler hakkında gelen rivayetler babı.

1521-Mecmau'z-Zevaid (5/111) Haysemi (Müellif): "Bunu Taberani rivayet etmiştir ve isnadı hasendir" demiştir.

قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ يَقُولُ: «إِنَّ الرُّقَى وَالتَّمَائِمَ وَالتِّوَلَةَ شِرْكٌ»، قَالَتْ: قُلْتُ: لِمَ تَقُولُ هٰذَا؟ وَاللّٰهِ، لَقَدْ كَانَتْ عَيْنِي تَقْذِفُ، وَكُنْتُ أَخْتَلِفُ إِلَى فُلَانٍ الْيَهُودِيِّ فَيَرْقِينِي، فَإِذَا رَقَانِي سَكَنَتْ، فَقَالَ عَبْدُاللّٰهِ: إِنَّمَا ذٰلِكَ عَمَلُ الشَّيْطَانِ، كَانَ يَنْخُسُهَا بِيَدِهِ، فَإِذَا رَقَاهَا كَفَّ عَنْهَا، إِنَّمَا كَانَ يَكْفِيكِ أَنْ تَقُولِي كَمَا كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ يَقُولُ: «أَذْهِبِ الْبَأْسَ، رَبَّ النَّاسِ، اشْفِ أَنْتَ الشَّافِي، لَا شِفَاءَ إِلَّا شِفَاؤُكَ، شِفَاءً لَا يُغَادِرُ سَقَمًا».

1522- Ebu Davud, Abdullah bin Mes'ud (r.a)'dan şöyle rivayet etmiştir:

"Hanımı Zeyneb'in bildirdiğine göre Abdullah bin Mes'ud (r.a) şöyle söylemiştir: "Ben Resulullah (a.s)'ın şöyle buyurduğunu duydum:

"Rukyeler, muskalar ve kadınla kocasını birbirine sevdirmek için yapılan sihir şirktir." Abdullah bin Mes'ud (r.a)'un hanımı şöyle söyledi:

"Ben kendisine "Niçin böyle diyorsun? Vallahi, benim gözüm akıyordu. Bu yüzden filanca yahudinin yanına gidiyordum ve o da bana rukye yapıyordu. Onun rukye yapması üzerine gözümün akması durdu" dedim. Bunun üzerine Abdullah şöyle söyledi:

"Şüphesiz bu şeytanın işidir. Eli ile onu hareket ettiriyordu, rukye yaptıktan sora ise çekiliyordu. Sana Resulullah (a.s)'ın da buyurduğu üzere şunları okuman yeterdi:

"Ey insanların Rabb'i! Fenalığı gider. Şifa ver. Şifa verici olan sensin. Senin şifandan başka şifa yoktur. Senin şifan hiçbir hastalığı kaçırmaz."

Bir Açıklama

Beğavi, 'Şerhu's-Sünne'de şöyle söylemiştir:

"Kadınla kocasını birbirine sevdirmek için yapılan ve sihir olarak tercüme

---

1522- Ebu Davud (4/9) Kitabu't-Tıbb. Muskalar takmakla ilgili bab.

1) Bazı kaynaklarda bu ifadenin "kadın ile kocasının arasını ayırmak için yapılan sihir" anlamına geldiği ifade edilmektedir. Bu kelime daha önce de geçmiş ve yine tarafımızdan yazılan dipnotta İbni Mace'nin Sünen'inde bu kelimenin "kadın ile kocasının arasını ayırmak için yapılan sihir" anlamında olduğunun belirtildiğine işaret edilmişti. Bazı yerlerde bunun sihir benzeri bir uygulama olduğu belirtilmektedir. (Çeviren)

ettiğimiz 'Tevile' veya 'Tevele' sihirin bir türüdür. Asma'i: "Bu, kadını kocasına sevdirmek için yapılır" diye söylemiştir. Bu anlama gelen kelime Ta'nın kesri ile (yani 'ti' olarak) okunur. Damme ile okunan 'Tuvele' kelimesi ise 'büyük felaket' anlamına gelir." (1)

١٥٢٣ــ رَوَى أَبُو دَاوُدَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، رَفَعَهُ: «مَنْ عَادَ مَرِيضًا لَمْ يَحْضُرْ أَجَلُهُ فَقَالَ عِنْدَهُ سَبْعَ مَرَّاتٍ: أَسْأَلُ اللَّهَ الْعَظِيمَ رَبَّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ أَنْ يَشْفِيَكَ، إِلاَّ عَافَاهُ اللَّهُ مِنْ ذٰلِكَ الْمَرَضِ».

1523- Ebu Davud, İbni Abbas (r.a)'dan merfu olarak şöyle rivayet etmiştir:

"Kim eceli gelmemiş bir hastayi ziyaret eder de yanında yedi kez "Şanı yüce olan, yüce arşın sahibi olan Allah'tan sana şifa vermesini diliyorum" derse, Allah ona mutlaka şifa verir."

١٥٢٤ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ قَالَ دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَى ابْنِ نُعَيْمَانَ فَقَالَ: «أَذْهِبِ الْبَأْسَ رَبَّ النَّاسِ إِلٰهَ النَّاسِ».

1524- Taberani, Rafi' bin Hudeyc (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s), İbni Nu'ayman'ın yanına girdi ve şöyle buyurdu:

"Ey insanların Rabb'i, ey insanların ilahı! Bundan fena durumu gider."

1523-Ebu Davud (3/187) Kitabu'l-Cenaiz. Hastanın ziyaret edilmesi esnasında hasat için dua edilmesi babı. Tirmizi (4/410) 29- Kitabu't-Tıbb. 2-Muhammed bin Musenna'nın rivayeti babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, garib olduğunu söylemiştir. Müstedrek (3/213) Müellif Hakim, bu hadisin sahih olduğunu söylemiş, Zehebi de onu doğrulamıştır.

1524-Mecmau'z-Zevaid (5/114) Müellif: "Bunu Taberani rivayet etmiştir. Ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir" demiştir.

BEŞİNCİ KISIM

ADAK

ADAĞIN HÜKMÜ VE NE ZAMAN YERİNE GETİRİLECEĞİ

GÜCÜN YETMEYECEĞİ KONUDA ADAKTA BULUNMA

ADAĞIN BELİRLENEN YERDE YERİNE GETİRİLMESİ

ÖLMÜŞ KİŞİNİN ADAĞININ YERİNE GETİRİLMESİ

CAHİLİYE DÖNEMİNE AİT ADAĞIN YERİNE GETİRİLMESİ

ADAK İÇİN YEMİN KEFFARETİ

ADAK

GİRİŞ

Adak konusunu da akaid konularının arasına koyduk. Çünkü adak, esas itibariyle bir ibadet yükümlülüğünün benimsenmesidir. İnsanlardan bazıları adak konusunda çeşitli taşkınlıkların içine girmektedirler. Bu tür taşkınlıklara götüren anlayışların düzeltilmesine ihtiyaç vardır. İşte her ne kadar fıkıhçılar adak konusunu genel fıkıh konularının arasında ele alıyorlarsa da, biz belirttiğimiz nedenden ötürü adak konusunu da akaidle ilgili bölümün içinde ele aldık. Bu konuyu burada ele almakla birlikte bu konu ile ilgili çeşitli meseleler üzerinde ileride duracağız. Adakla ilgili olarak söyleyeceğimiz ilk şey, müslüman için esasta en uygun olanın adaklardan kaçınması ve gücü yettiğince herhangi bir adakta bulunmadan iyilik yapmaya çalışması olduğudur. Çünkü kişi, yerine getirilmesi şart olan bir adakta bulunduğunda, iyiliğin yerine getirilmesi zorluk dairesi içine sokulmaktadır. Kişi adakta bulunmadan önce kendini daha rahat hisseder. Adakta bulunduğunda ise kendini mutlaka yerine getirmesi gereken bir yükümlülüğün altına sokar. Çünkü aşağıdaki ayeti kerimelerin hükmünce adakların yerine getirilmesi gerekmektedir. Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Adaklarını yerine getirsinler." (1)

"Onlar adaklarını yerine getirirler." (2)

"Ey iman edenler, akidleri (Allah'a karşı verilen sözleri) yerine getirin." (3)

"Ahdi de yerine getirin. Doğrusu verilen ahidde sorumluluk vardır." (4)

---

1) Hacc Suresi: 29
2) İnsan Suresi: 7
3) Maide Suresi: 1
4) İsra Suresi: 34

"Ahidleştiğiniz zaman Allah'ın ahdini yerine getirin." (5)

Adak, adakta bulunan kişi ile yüce Allah arasında bir sözleşme (ahit) mahiyeti taşımaktadır ve sözleşmeler, ahitler sınıfına girmektedir.

Bunun yanısıra Şafiilerle Hanbelilere göre adakta bulunmak, tenzihen mekruhtur. Hanefiler, itaat türünden olan amellerle adakta bulunmanın mubah olduğunu söylemişlerdir. Malikiler ise mutlak anlamda adak ile, her haftanın perşembe günü oruç tutmak gibi tekrarlanan türdeki adakları birbirinden ayırmış ve mutlak adağın mendub (mestehab), mükerrer (tekrarlanan) adağın ise mekruh olduğunu söylemişlerdir. Çocuğun, delinin ve kafirin adağı ise geçerli değildir.

Adağın değişik türleri vardır.

Birincisi; Allah'a yakınlığı (kurbiyeti) sağlayan türdeki adaklardır. Bunların yerine getirilmesi gereklidir ve bunların ayrıntıları konusunda mezhepler arasında görüş ayrılıkları bulunmaktadır.

İkincisi; Allah'a isyan ve günah türünden olan adaklardır. Bunların yerine getirilmesi haramdır. Bu gibi adaklar için yemin keffareti gerekip gerekmediği konusunda görüş ayrılıkları vardır.

Üçüncüsü; mekruh olan (işlenmesinde kerahet bulunan) amellerle adakta bulunmaktır. Bu gibi adakların yerine getirilmesi mekruhtur. Öncekilerde olduğu gibi bu türden adaklar için de yemin keffaret gerekip gerekmediği konusunda görüş ayrılıkları bulunmaktadır.

Dördüncü türü ise; mubah olan amellerle adakta bulunmaktır. Bu türden adakların yerine getirilmesi de, getirilmemesi de caizdir (mubahtır). Konunun tafsilatı ise şöyledir:

Allah'a yakınlığı sağlayan amellerle adakta bulunmak:

Hanefiler, bizatihi istenen ameller türünden olan ve kendi türünden vacip bir amel bulunan bir işi yapmak üzere adakta bulunmakla, bizatihi istenen ameller türünden olmadığı gibi, kendi türünden vacib bir amel bulunmayan bir işi yapmak üzere adakta bulunmayı birbirinden ayrı değerlendirmektedirler.

Şafiiler, Allah'a yakınlık ifade eden herhangi bir amel yapmak üzere adakta bulunulursa bulunulsun, böyle bir adağı yerine getirmeyi vacib (farz) olarak görmektedirler. Bir hasta ziyareti, selam, herhangi bir ziyaret, oruç, hac ve i'tikaf gibi Allah'a yakınlığı sağlayacak amellerden herhangisi ile adakta bulunulursa bulunulsun, hüküm böyledir.

---

1) Nahl Suresi: 91

Hanefiler ise sadece namaz ve oruç gibi bizahiti istenen ameller türünden olan ve kendi türünden vacib bir amel bulunan şeyi yapmakla adakta bulunulması durumunda böyle bir adağı yerine getirmenin vacib olduğunu söylemektedirler. Ama onlara göre, hasta ziyareti, abdest, ölünün kefenlenmesi, mushafa el sürmek, ezan okumak, camiler inşa etmek gibi kendi türünden vacib bir amel bulunmayan bir işi yaparak adakta bulunulduğunda, böyle bir adağı yerine getirmek vacib değildir. Masiyet (günah) türünden olan bir ameli işlemek üzere adakta bulunanın, bu adağını yerine getirmesi ise haramdır. Çoğunluğun görüşüne göre böyle bir adakta bulunanın üzerine herhangi bir yükümlülük yoktur. Ebu Hanife ve Hanbeliler ise böyle bir adakta bulunanın üzerine yemin keffaretinin düştüğünü söylemişlerdir. İşlenilmesi mekruh olan bir ameli işlemek üzere adakta bulunan için de aynı şey söz konusudur. Böyle bir adağın yerine getirilmesi mekruhtur. Böyle bir adakta bulunan için de, Hanefilere göre yemin keffareti gerekmektedir.

Bir kimsenin mubah bir işi işlemek üzere adakta bulunması durumunda, onu yerine getirmesi de, getirmemesi de caizdir. Hanefiler, Malikiler ve Şafiiler böyle bir adakta bulunanın adağını yerine getirmemesi durumunda, en kuvvetli olan rivayete göre üzerine bir şey düşmediğini söylemişlerdir. Hanbeliler ise böyle birinin adağını yerine getirmemesi durumunda, üzerine yemin keffaretinin düştüğünü kabul ederler.

Adağın gerçekleşmesi için de Hanefilere göre açıkça veya zımnen (saraheten veya zımnen) Allah için adakta bulunulduğunun ifade edilmesi gerekmektedir. Örneğin: *"Allah için şu işi yapmak benim için bir görev olsun"* veya *"şu işi yapmak adağım olsun"* yahut *"şöyle br kurban keseceğim"* ya da *"şöyle sadaka vereceğim", "malımın tümü sadakadır", "sahip olduğum varlık sadakadır"* diye adak niyeti ile söylemek, adağın gerçekleşmesini sağlar.

Yaygın olan şekli ile adak iki türlüdür: Mutlak ve Mukayyed. Mutlak adak: *"Şu kadar oruç tutmak veya şu kadar namaz kılmak görevim olsun"* demek gibi herhangi bir şarta bağlı olmaksızın adakta bulunmaktır.

Mukayyed adak ise, *"filanca gelire sahip olursam veya yüce Allah hastama şifa verirse şunu yapmak üzerime görev olsun"* demek gibi belli bir şarta bağlanan adaktır.

Bir adağın yerine getirilmesinin vecib olmasında aranan şartların bulunması durumunda mutlak ve mukayyed adağın herhangi türünden olursa olsun yerine getirilmesi gerekir.

Yapılması adanan işin farz veya vacip yahut ayni veya kifai (farzı ayn ya da farzı kifaye) olmasına bakılmaz. Çünkü bunların hepsi de şeriatta esas itibarıyla yerine getirilmesi gereken ameller arasına girmektedir.

Şafiilerin görüşlerine göre, kızgınlıkla (husumetle) yapılan adak, aynı şekilde husumet veya kızgınlık yemini olarak da adlandırılır. Bu ise adakta bulunan kişinin, bizzat adak veya Allah'a yakınlık amacı taşımadan kendini bir şeyi yapmaya ya da bir şeyin yapılmasını engellemeye zorlamasıdır. Mesala kişinin, *"eğer filancayı döversem, Allah için oruç tutmak üzerime bir görev olsun"* demesi böyledir. Şafiilerin bu konu ile ilgili görüşlerinin en açık olanına göre böyle bir adakta bulunan kişi serbesttir, isterse adağını gereğini yerine getirir, isterse adağının gereğini yerine getirmeyip yemin keffaretinde bulunur. Bu konuda Hanbeliler de aynı şeyi söylemişlerdir.

Mescid-i Haram'da iki rek'at namaz kılmak üzere adakta bulunan kişi, eğer bu iki rek'at namazı Mescid-i Haram'dan daha alt derecedeki herhangi bir camide veya alelade bir yerde yerine getirirse, İmam Züfer dışında kalan Hanefi imamlarına göre adağının gereğini yerine getirmiş olur.

Malikilere göre ise, kişinin adakta bulunurken belirlediği yer ve zamanda namazını kılması yahut itikafta bulunması gerekir.

Şafiilere göre ise, Mescid-i Haram, Mescid-i Nebevi ve Mescid-i Aksa'dan herhangi birinde namaz kılmayı yahut itikafta bulunmayı adayan kişi, adağını belerlediği yerde yerine getirmesi gerekir. Hanbeliler de aynı şeyi söylemişlerdir.

Biz bu konuyu, aşağıdaki başlıklar haline getirmeyi ve her başlığı, detaylı bir şekilde ela almayı uygun gördük. Konun başlıkları şu şekilde olacaktır:

Birinci Konu: Adağın hükmü nedir ve ne zaman yerine getirilir.

İkinci Konu: Kişinin güç yetiremeyeceği bir işi yapmak üzere adakta bulunması.

Üçüncü Konu: Adağın yerine getirilmesinde belirlenen yere gitmeye dikkat edilmesi.

Dördüncü Konu: Ölmüş birinin adağının yerine getirilmesi.

Beşinci Konu: Cahiliye dönemine ait adağın yerine getirilmesi.

Altıncı Konu: Adak için yemin keffaretinin hükmü.

Yedinci Konu: Kurban bayramı günü oruç tutmak üzere adakta bulunmak.

Sekizinci Konu: Mekke ve Medine'de oturan birinin Mescid-i Aksa'da namaz kılmak üzere adakta bulunması.

Dokuzuncu Konu: Adak üzerine değişik konular.

ADAĞIN HÜKMÜ NEDİR VE NE ZAMAN YERİNE GETİRİLİR?

KONU İLE İLGİLİ RİVAYETLER

١٥٢٥ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «لاَيَأْتِي ابْنَ آدَمَ النَّذْرُ بِشَيْءٍ لَمْ أَكُنْ قَدَّرْتُهُ لَهُ، وَلَكِنْ يُلْقِيهِ النَّذْرُ إِلَى الْقَدَرِ قَدْ قُدِّرَ لَهُ، فَيُسْتَخْرَجُ بِهِ مِنَ الْبَخِيلِ، فَيُؤْتِينِي عَلَيْهِ مَا لَمْ يَكُنْ يُؤْتِينِي عَلَيْهِ مِنْ قَبْلُ».

1525- Buhari, Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"(Yüce Allah buyurdu ki): "Adak, insanoğluna benim kendisi için önceden takdir etmiş olmadığım bir şeyi getirmez. Adak, ancak kendisi için takdir edilmiş olana denk gelebilir. Bu yolla cimrinin elinden (sadaka vs.) alınır ve bir kimsenin daha önce benim için yapmadığı fiili bu yolla yapması sağlanır."

Bir başka rivayette ise Resulullah (a.s)'ın şöyle buyurduğu bildirilmiştir:

"(Yüce Allah buyurdu ki): "Adak, insanoğluna benim kendisi için önceden takdir etmiş olmadığım bir şeyi getirmez. Ancak adak kendisi için takdir edilmiş olana denk gelebilir. Bu yolla cimrinin elinden, bir şeyler (sadaka) alınır." (1)

1525-Buhari (11/576) 83-Kitabu'l-İman ve'n-Nuzur. 26-Adağı yerine getirme ve yüce Allah'ın: "Onlar adaklarını yerine getirirler sözü ile ilgili bab. İbni Hacer, Fethu'l-Bari'de şöyle söylemiştir: "Bu hadis, kudsi hadislerdendir. Ancak hadisin metninde, kelamın yüce Allah'a nisbeti ile ilgili ifade söylenilmiştir."

1) Buhari (11/499) 82-Kitabu'l-Kader. 6-Kişinin adağının kadere denk gelmesi ile ilgili bab.

Müslim'in rivayetine göre ise Resulullah (a.s) şöyle buyurmuştur:

"(Yüce Allah buyurdu ki): "Adak insanoğluna kendisi için takdir edilmiş olmayan bir şeyi yaklaştırmaz. Ancak adak kadere denk gelebilir (muvafık düşebilir.) Bu yolla cimrinin elinden, vermeye niyetli olmadığı bir şey alınır." (1)

Yine Müslim'in bir başka rivayetine göre ise Resulullah (a.s) şöyle buyurmuştur:

"Şüphesiz adak, kaderden bir şeyi geri çevirmez. Ancak onunla cimrinin elinden bir şeyler alınır." (2)

Bir başka rivayette ise Resulullah (a.s)'ın şöyle buyurduğu bildirilmiştir:

"Adak yapmayın. Çünkü adak kaderden bir şey değiştirmez. Ancak onunla cimri kişiden bir şeyler alınır." (3)

Bir Açıklama

İbnu'l-Esir şöyle söylemiştir:

"Adakta bulunmaktan nehyedilmesi, bunun öneminin vurgulanması ve adakta bulunulduktan sonra gereğini yerine getirmeyi basit bir şey olarak görmekten sakındırılması içindir. Bunda amaç, adakta bulunulmasını engellemek olsaydı, adak tümüyle geçersiz sayılır ve gereğinin yerine getirilmesi de istenmezdi. Böyle bir durumda adakta bulunmak masiyet (günah) sayılır ve gereğinin yerine getirilmesi de gerekmezdi. Yukarıdaki hadisi şerifin şu şekilde ele alınması gerekmektedir: Bu hadisi şerif, mü'minlere, adağın kendilerine bir yararın gelmesini hızlandıran bir yönünün olmadığını, bir zararın uzaklaştırılmasını veya kaderde olan bir hükmün değiştirilmesini de sağlayamadığını öğretmektedir. Dolayısıyla hadisi şerif mü'minlere: "Öyleyse siz adak yoluyla Allah'ın takdir etmemiş olduğu bir şeyi elde edeceğiniz veya kaderinizde yazılı olan bir şeyi uzaklaştırabileceğiniz zannıyla adakta bulunmayın. Ama adakta bulunduğunuz zaman da gereğini yerine getirerek bunun yükümlülüğünden kendinizi kurtarmaya çalışın. Çünkü bir şey adadığınız zaman, bunun gereğini yerine getirmeniz gerekir" diye seslenmektedir."

١٥٢٦ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنِ ابْنِ عُمَرَ: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ عَنِ النَّذْرِ وَأَمَرَ بِالْوَفَاءِ بِهِ.

---

1) Müslim (3/1262) 26-Kitabu'n-Nezir, 2-Adaktan nehiy ve adağın bir şeyi geri çeviremeyeceği ile ilgili bab.

2) Müslim, aynı yer.

3) Müslim aynı yer.

1526- Taberani, Abdullah bin Ömer (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) adakta bulunmaktan nehyetti ve adakta bulunulduğu zaman gereğinin yerine getirilmesini istedi."

ADAK KONUSUNDA FIKHİ GÖRÜŞLER

Adağın genel mahiyeti hakkında fıkhi mezhepler şu görüşleri belirtmişlerdir:

Hanbeliler şöyle söylemişlerdir: İbadet türünden olan bir ameli yerine getirmeyi adamak da olsa, adakta bulunulması mekruhtur. Çünkü Resulullah (a.s) adakta bulunmaktan nehyetmiş ve: *"Adak bir iyilik getirmez. Adakla ancak cimrinin elinden bir şeyler alınır"* diye buyurmuştur. Adak, kaderi geri çeviremez ve adakda bulunan kişi de, bu yolla ne yeni bir şey elde edebilir, ne de meydana gelmiş bir şeyi değiştirebilir. Ama adakta bulunulduğunda da gereğinin yerine getirilmesi gerekir.

Malikiler de şöyle söylemişlerdir: Mutlak mahiyetteki adak mendubdur (müstehabdır.) Bu ise, kişinin kendine verilen bir nimetten veya bir fenalığın başından gitmesinden ötürü Allah'a şükür amacıyla kendini bir ameli işlemekle sorumlu tutmasıdır. Zor bir durumdan kurtulan birinin, hastası şifa bulanın, bir mala veya ilme kavuşanın Allah'a şükür amacıyla itaat türünden bir fiili işlemek üzere adakta bulunması böyledir. İşte böyle bir adakta bulunmak mendub, böyle bir adakta bulunduktan sonra gereğini yerine getirmek ise farzdır.

Şartlı adağa gelince: Bu, kişinin, ileride gerçekleşebilecek olan ve arzulanan ama gerçekleşmesi için kendinin herhangi bir müdahelede bulunmasının söz konusu olmadığı bir şeyin gerçekleşmesi şartına bağlı olarak, Allah'a yakınlığı sağlayan türden (itaat türünden) bir ameli işlemek üzere adakta bulunmasıdır. Mesela, *"Eğer hastam şifaya kavuşursa, şöyle bir amel işleyeceğim"* demek böyledir. Bu tür adaklar hakkında farklı görüşler ortaya atılmıştır:

Bazılarına göre böyle bir adakta bulunmak mekruh, bazılarına göre ise caizdir. Bu ihtilaf ise yaptığı adağın amacının gerçekleşmesinde herhangi bir etkinliğinin olmayacağına inanan kimse açısındandır. Yoksa bir kimse, adağının amacının gerçekleşmesi konusunda kendine bir yarar sağlayacağına inanırsa, böyle bir şeyle harama düşmüş olur ve onun bu inancı da Resulullah (a.s)'ın sözüne aykırı düşer.

Adak herhangi bir yarar sağlamaz, ama adanan bir şeyin de yerine getirilmesi gerekir. Eğer adak, bir kulun herhangi bir işi işlemesi şartına bağlanırsa, böyle bir adağın mekruh olduğu konusunda ihtilaf edilmiştir. Örneğin bir

---

1526-Mecmau'z-Zevaid (4/185) Müellif: "Bunu Taberani, Kebir'de iki ayrı isnadla rivayet etmiştir. Bir tanesinin ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir" demiştir.

kişinin bir kimseye: *"Şöyle yaparsam, şunu yapmak üzerime görev olsun"* demesi böyledir. Bunun gibi her gün oruç tutmak gibi mekruh bir ameli işlemeyi adamak da mekruhtur. Her gün oruç tutma eyleminin yerine getirilmesi, insan nefsi açısından oldukça zordur. Ama adakta ileri sürülen şartın gerçekleşmesi durumunda, adanan işin her halü karda yerine getirilmesi gerekir. Güç yetirilemeyecek bir işi işlemek üzere adakta bulunmak ise haramdır.

Hanefiler de şöyle söylemişlerdir: Sahih olan ve aşağıdaki şartları taşıyan bir adak, şeriatın uygun gördüğü (meşru) Allah'a yakınlığı sağlayan itaat türünden bir ameldir. İtaat sayılabilmesinin şartı; namaz, oruç, hac vb. gibi itaat olarak bildirilmiş amellerden birinin türünden olmasıdır. Şeriata uygun görülmesinin şartı ise, yerine getirilmesi istenen emirlere göre olmasıdır. Yani adak yasaklanan fiillerin değil de, emredilen fiillerin türünden olmalıdır.

Şafiiler ise şöyle söylemişlerdir: Bir iyiliği işlemeyi adamak türünden bir adakta bulunulması, Allah'a yakınlık (kurbet, itaat) sayılır. Bundan dolayıdır ki, kafirin adağı geçerli değildir. İntikam amacı taşıyan adaklar da mekruhtur.

Aşağıda 'el-Fukhu ale'l-Mezahibi'l-Erba'a'dan, Hanefilere göre bir adağı yerine getirmenin vecib olmasının şartları hakkında verilen bilgileri aktarmakta yarar görüyoruz:

'el-Fıkhu ale'l-Mezahibi'l-Erba'a' adlı kitabın müellifi, adağın tarifi ve Hanefilere göre bir adağı yerine getirmenin vacib olmasının şartları hakkında şu bilgileri vermektedir:

"Adak; yükümlülük altında olan bir kimsenin kendini, şeriatın üzerine yüklememiş olduğu bir ameli yerine getirmekle yükümlü tutmasıdır.

Hükmü ise, yüce Allah'ın "Adaklarını yerine getirsinler" sözünün açıklaması olarak bildirilen ve aşağıda sıralanan şartları taşıyan sahih bir adak olması durumunda, gereğinin yerine getirilmesinin vecib olmasıdır.

En başta adakta bulunanın, adağını Allah için yapması gerekir. Bir Allah dostu için veya Allah'a yakın biri için adakta bulunulması caiz değildir. Böyle bir adakta bulunulursa, bu adak batıl ve geçersiz olur. Bir adağın sahih (geçerli) olabilmesi için de yedi şart ileri sürülmüştür:

***Birinci şart:** Adanan fiilin türünden, şeriatta namaz, oruç, sadaka (zekat) gibi farz ya da vacib bir amelin bulunması gerekir. Bir kimse nafile olarak oruç tutmak üzere adakta bulunduğunda, bu adağını yerine getirmesi gerekir. Çünkü oruç türünden farz bir ibadet bulunmaktadır. O da Ramazan orucudur. Aynı şekilde nafile namaz kılmayı adayan birinin de, bu adağını yerine getirmesi gerekir. Çünkü namaz türünden de farz ibadetler vardır. O da beş vakit namazdır. Sadaka vermeyi adayan birinin de, bu adağını yerine getirmesi gerekir. Çünkü sadaka türünden de farz olarak zekat ibadeti bulunmaktadır. Ancak*

i'tikaf, bunun dışındadır. Her ne kadar şeriatta i'tikaf türünden farz, ya da vacib olduğu kesin olarak bildirilen bir amel bulunmuyorsa da, itikafa girmeyi adayan kimsenin, bu adağını yerine getirmesi gerekmektedir. Çünkü böyle bir adağın yerine getirilmesinin gerekliliği konusunda icma (görüş birliği) bulunmaktadır.

Ama eğer, adanan şeyin türünden şeriatta farz ya da vacib bir amel bulunmuyorsa, böyle bir şeyi adayanın adağını yerine getirmesi şart değildir. Hasta ziyaretinin, Mescidi Nebevi, Mescidi Aksa veya Mekke'deki Mescidi Haram bile olsa, bir mescide girmenin adanması böyledir. Çünkü bu amellerin türünden farz kılınan bir amel yoktur. Aynı şekilde tesbih çekmeyi, namazdan sonra dua etmeyi adayanın da bu adağını yerine getirmesi gerekmez. Ama tekbir getirmeyi adayanın adağını yerine getirmesi gerekir. Çünkü bunun türünden farz bir amel bulunmaktadır, o da ihram tekbiridir yani bir ibadete başlangıç yapma amacıyla alınan tekbirdir.

Bunun gibi Resulullah (a.s)'a salat okumayı adayanın da sahih olana göre adağını yerine getirmesi gerekir. Çünkü bunun türünden de farz amel vardır, o da ömürde bir kez Resulullah (a.s)'a salat okuma farziyetidir.

İkinci şart: Adanan şeyin amaç itibariyle ibadet türünden (ibadeti maksude) olması gerekir. Abdest, gusül, mushafa dokunmak, ezan, cenazenin kaldırılması, hasta ziyareti, camilerin inşa edilmesi vb gibi. İbadete vesile sayılan herhangi bir amelin adanması sahih bir adak olmaz. Bu gibi işler her ne kadar itaat türünden iseler de, bizatihi amaçlanan ibadetler sınıfına girmezler. Bilakis bunların işlenmesindeki amaç, onlara bağlı olarak işlenecek ibadetlerin yerine getirilmesine imkan sağlanmasıdır. Buna göre adaktaki genel esas: Kendi türünden farz bir amel bulunan ve amaç itibariyle ibadet sayılan bir fiilin işlenilmesinin adanmasıdır.

Üçüncü şart: Adanan şeyin bizatihi masiyet (günah) olmaması gerekir. Bir kimse birini öldürmeyi veya içki içmeyi yahut biri ile zina işlemeyi adarsa, onun bu yaptığı yemin sayılır ve üzerine yemini bozma keffareti gerekir. Ama Ramazan veya Kurban bayramında oruç tutmak gibi, masiyet olmayıp arızi bir durum sayılan bir fiili işlemeyi adayan kimsenin adağı geçerlidir. Ama zaman şartının kaldırılıp bir başka günde kaza edilmesi gerekir.

Bunun gibi abdestsiz olarak iki rek'at namaz kılmayı adayan kimsenin adağı da geçerlidir. Çünkü namaz kılmanın adanması geçerli bir adaktır. Ama abdestsiz kılma şartının kaldırılarak abdestli bir şekilde iki rekat namaz kılınması gerekir. Çünkü burada meşrutun yani namazın yerine getirilmesi icab eder. Bunun yerine getirilebilmesi ise abdest şartına bağlıdır. Bir rek'at namaz kılmayı adayan kimse için de aynı durum söz konusudur. Böyle birinin de iki rekat namaz kılması gerekir.

Dördüncü şart: Adanan işin, kişiye adak yapılmadan önce farz kılınmış amellerden olmaması gerekir. Mesela İslam'ın şartlarından olan haccı yerine getirmeyi adayan kimse için ek bir şey gerekmez.

Beşinci şart: Adanan şeyin, kişinin sahip olduğundan fazla olmaması gerekir. Mesela bir kimse yüz birime (yani herhangi bir mal, varlık türünden yüz adet varlığa) sahip olduğu halde bin birim vermeyi adarsa, bunun için yüz birimden fazla bir şey vermek gerekmez.

Altıncı şart: Olması mümkün bir şeyin adanması gerekir. Gerçekleşmesi mümkün olmayan bir şey adanırsa, bu adak geçerli olmaz. Mesela: "Dün oruç tutacağım" diye adakta bulunmak böyledir. Aynı şekilde hayızlı bir kadın hayızlı olduğu günlerde oruç tutmayı adarsa, onun bu adağı geçersiz olur. Çünkü hayızlı günlerde oruç tutulması şeriatın hükmüne göre imkansızdır. Bunun gibi kadın ertesi gün oruç tutmayı adar, ertesi gün de hayızlı olursa adağı yine geçersiz olur. Bu hüküm, İmam Muhammed'in görüşüne göredir. İmam Ebu Yusuf'a göre ise ikinci durumda kadının adak orucunu bir başka günde kaza etmesi gerekmektedir.

Yedinci şart: Adanan şeyin başkasının mülkünde olmaması gerekir.

Mutlak adakta, adağın belli bir zamanda, belli bir yerde, belli paraların belli kişiye verilmesi gibi şartlara itibar edilmez. Kişi eğer: "Cuma günü, şöyle bir parayı filanca kişiye vermeyi adıyorum" der, sonra da perşembe veya cumartesi günü bir başka parayı, başka bir fakire verirse caiz olur yani adağını yerine getirmiş sayılır.

Aynı şekilde belli bir ayda 'itikafa girmeyi veya oruç tutmayı adayan kimse, bu adağını daha erken yerine getirirse gene olur.

Yine herhangi bir yılda hacc yapmayı adayan kimse, daha önceki yıllardan birinde bu adağını yerine getirirse caizdir. Şartlı adakta ise sadece belli bir zamanın gözetilmesi söz konusudur. Şöyle ki, ileri sürülen şartın gerçekleşmesinden önce adanan işin yapılması ile adak yerine getirilmiş olmaz. Ama şartın gerçekleşmesinden sonra adanan işin geciktirilmesi mümkündür. Bununla birlikte böyle bir adakta da kendisine sadaka verilecek fakir, sadaka olarak verilecek para, adağın yerine getirileceği mekan ile ilgili belirlemeler, gözetilmesi gereken şartlar değildir. Adanan paradan ayrı bir paranın önceden belirlenen fakirden başka bir fakire verilmesi de caizdir. Bir kimse Mekke fakirlerine sadaka vermeyi adarsa, adağı ister mutlak, isterse mukayyed (şartlı) adak olsun bu sadakasını başka yerin fakirlerine vermesi caizdir.

Adak dil amelidir. Kıyasa göre adak ancak "Allah için şunu işlemek üzerime görev olsun" demek gibi dil ile ifade edildikten sonra gerçekleşir. "Afiyete kavuştuğum zaman şu kadar oruç tutmuş olacağım (tutacağım)" denildiği zaman ise kıyasa göre adak gerçekleşmez ama istihsan hükmünce gerçekleşir."

GÜCÜN YETMEYECEĞİ KONUDA ADAKTA BULUNMA

١٥٢٧ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: نَذَرَتْ أُخْتِي أَنْ تَمْشِيَ إِلَى بَيْتِ اللَّهِ الْحَرَامِ حَافِيَةً، فَأَمَرَتْنِي أَنْ أَسْتَفْتِيَ لَهَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ ، فَاسْتَفْتَيْتُهُ، فَقَالَ: «لِتَمْشِ وَلْتَرْكَبْ».

1527- Buhari ve Müslim, Ukbe bin Amir (r.a)den rivayet etmişlerdir:

"Kızkardeşim Beyti Haram'a kadar yalınayak yürümek üzere adakta bulundu. Sonra bu konuyu Resulullah (a.s)'tan sormamı istedi. Ben de gittim. Resulullah (a.s)'tan sordum. O da şöyle buyurdu:

"Oraya kadar gitsin ama bineğe binsin."

Tirmizi'nin rivayetinde bildirildiğine göre ise söz konusu hanım, başı açık ve yalınayak yürümek üzere adakta bulunmuştu. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Başını örtsün, bineğe binsin ve üç gün oruç tutsun." (1)

Ebu Davud yukarıdaki rivayetlerin her ikisini de nakletmiştir. (2)

Nesai ise sadece ikincisini rivayet etmiştir. (3)

Bir Açıklama

Beğavi, 'Şerhu's-Sünne'de şöyle söylemiştir:

"Söz konusu hanımın, başını açmayı adaması bir masiyettir. Çünkü kadının başını örtmesi farzdır. Bundan dolayı adağı fiilen gerçekleşmemiştir. Yalınayak yürümek için de aynı şey söz konusudur. Bir erkek yalınayak haccetmeyi adamış olsaydı, onun için de bunu gerçekleştirmesi gerekmezdi. Çünkü bunun yerine getirilmesinde bedenin zorlanması söz konusudur. Yürüyerek haccetmeyi adaması durumunda gücünün yetmemesi durumu dışında, bunu yerine getirme-

---

1527-Buhari (4/79) 28-Kitabu Cezai's-Sayd. 27-Kabe'ye kadar yürümeyi adayanın durumu ile ilgili bab. Müslim (3/1264) 26-Kitabu'n-Nezir. 4-Kabe'ye kadar yürümeyi adayanın durumu ile ilgili bab.

1) Tirmizi (4/116) 21-Kitabu'n-Nuzur ve'l-Eyman. Malmud bin Gaylan'ın rivayeti babı. Tirmizi, bu hadisin hasen olduğunu söylemiştir.

2) Ebu Davud (3/233) Kitabu'l-Eyman ve'n-Nuzur. Günah olan bir şeyi adamak hakkında gelen rivayetler babı.

3) Nesai (7/19) 35-Kitabu'l-EYman ve'n-Nuzur. 32-Beytullah'a kadar yürümeyi adayanın durumu ile ilgili bab.

si gerekirdi. Güç yetiremediği yerde ise bineğe binebilirdi. Bu şekilde yürüyerek haccetmek üzere adakta bulunan birinin yakın çevresine ait bölgeyi geçtikten sonra yürümeye başlaması gerekir. Mikat yerinden itibaren yürümesinin gerekeceği de söylenmiştir. Yürümeye gücünün yetmemesi nedeniyle bineğe binmesi durumunda, üzerine bir şeyin gerekip gerekmeyeceği konusunda ilim adamları değişik görüşler ortaya atmışlardır. Çoğunluğuna göre bu durumda bir koyun kurban etmesi gerekir. İmam Malik'in görüşü ve İmam Şafii'nin iki görüşünden en yaygın ve en sahih olanı bu yöndedir.

Bazılarına göre ise bir şey gerekmemekle birlikte Enes bin Malik (r.a)'ten rivayet edilmiş olan hadisin hükmünce ihtiyaten bir kurban kesmesi uygun düşer. Söz konusu hadiste bildirildiğine göre (Resulullah (a.s) böyle bir adakta bulunan kişiye) mutlak anlamda bir ifade ile bineğe binmesini söylemiş, kesin bir şekilde herhangi bir fidye emretmemiş ama istihbab türünden (müstehab olduğu anlamında) kurban kesmesini istemiştir. Söz konusu rivayette bildirildiğine göre Resulullah (a.s):

"Bir büyük baş hayvan kurban etsin" diye buyurmuştur. Ancak burada büyük baş hayvanın kurban edilmesi kesin bir sorumluluk gerektirmemektedir."

١٥٢٨ــ رَوَى أَبُو دَاوُدَ عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللّٰهِ ﷺ ، فَقَالَ: يَارَسُولَ اللّٰهِ! إِنَّ أُخْتِي نَذَرَتْ أَنْ تَمْشِيَ إِلَى الْبَيْتِ ــ أَوْ قَالَ: أَنْ تَحُجَّ مَاشِيَةً ــ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ : «إِنَّ اللّٰهَ لَايَصْنَعُ بِشَقَاءِ أُخْتِكَ شَيْئًا، فَلْتَحُجَّ رَاكِبَةً، وَلْتُكَفِّرْ يَمِينَهَا».

1528- Ebu Davud, Abdullah bin Abbas (r.a)'dan rivayet etmiştir:

"Bir adam, Resulullah (a.s)'a gelerek: "Ey Allah'ın Resulu! Kızkardeşim Beytullah'ı haccetmek üzere adakta bulundu -yahut yürüyerek haccetmek üzere adakta bulundu-" diye söyledi. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Şüphesiz yüce Allah senin kızkardeşinin taşkınlığa düşmesinden bir şey çıkarmaz. Kızkardeşin binekli olarak haccetsin ve yemininden dolayı keffarette bulunsun."

Bir Açıklama

Müslüman için uygun olan, ihtiyatlı davranmak ve adakta bulunmamaktır. Adak insanın gücünün yetebileceği şeylerle olduğu halde, bir çokları işi ileri

---

1528-Ebu Davud (3/234) Kitabu'l-Eyman ve'n-Nuzur. Günah olan bir şeyi adamak hakkında gelen rivayetler babı. Bu hadis sahihtir.

götürerek güçlerinin yetmeyeceği şeyleri işlemek üzere adakta bulunuyorlar. Yukarıdaki hadisi şerif ise bu gibilerin üzerlerine güç yetiremeyecekleri bir ameli işlemeyi adamalarına karşılık, yemin keffareti gerektiğini bildirmektedir.

١٥٢٩ــ رَوَى أَبُو دَاوُدَ عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: إِنَّ أُخْتَ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ نَذَرَتْ أَنْ تَحُجَّ مَاشِيَةً، وَإِنَّهَا لاَتُطِيقُ ذٰلِكَ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «إِنَّ اللّٰهَ لَغَنِيٌّ عَنْ مَشْيِ أُخْتِكَ، فَلْتَرْكَبْ، وَلْتُهْدِ بَدَنَةً».

1529- Ebu Davud, Abdullah bin Abbas (r.a)'dan rivayet etmiştir:

"Ukbe bin Amir'in kızkardeşi yürüyerek haccetmek üzere adakta bulunmuş-u. Oysa kendisi böyle bir ameli yerine getirebilecek durumda değildi. Resulul-lah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Yüce Allah'ın senin kızkardeşinin yürümesine (yani yürüyerek haccetme-sine) ihtiyacı yoktur. Bineğine binsin ve bir büyük baş hayvan kurban etsin."

Bir başka rivayette de Resulullah (a.s)'ın şöyle buyurduğu bildirilmiştir:

"Yüce Allah, senin kızkardeşinin Beytullah'a kadar yürümesi ile bir şey yap-maz." (Yani "senin kızkardeşinin Beytullah'a kadar yürümesi şeriat açısından bir anlam ifade etmediği gibi, kimseye de bir yarar sağlamayacaktır.)" (1)

Daha önce Beğavi'nin 'Şerhu's-Sünne'sinden yaptığımız iktibasta buradaki *"Bir büyük baş hayvan kurban etsin"* ifadesinin gereklilik anlamında olmadığı bildirilmişti. Şu halde buradaki istek, müstehablık ifade eder.

١٥٣٠ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ رَأَى شَيْخًا يُهَادَى بَيْنَ ابْنَيْهِ، فَقَالَ: «مَا بَالُ هٰذَا؟» قَالُوا: نَذَرَ أَنْ يَمْشِيَ، قَالَ: «إِنَّ اللّٰهَ عَنْ تَعْذِيبِ هٰذَا نَفْسَهُ لَغَنِيٌّ، وَأَمَرَهُ أَنْ يَرْكَبَ».

1530- Buhari ve Müslim, Enes bin Malik (r.a)'ten rivayet etmişlerdir:

1529-Ebu Davud (3/234) Kitabu'l-Eyman ve'n-Nuzur. Günah olan bir şeyi adamak hakkında gelen rivayetler babı. Bu hadis sahihtir.

1530-Buhari (4/78) 28-Kitabu Cezai's-Sayd. 27-Kabe'ye kadar yürümeyi adayanın durumu ile ilgili bab. Müslim (3/1263) 26-Kitabu'n-Nezr. 4-Kabe'ye kadar yürümeyi adayanın durumu ile ilgili bab. Ebu Davud (3/235) Kitabu'l-Eyman ve'n-Nuzur. Günah olan bir şeyi adamak hakkında gelen rivayetler babı. Tirmizi (4/111) 21-Kitabu'n-Nuzur ve'l-Eyman. 9-Yürümeye yemin edip de buna güç yetiremeyenler hakkında gelen rivayetler babı.

"Resulullah (a.s) iki oğlunun arasında onlara dayanarak yürüyen yaşlı bir adam gördü. "Bu adamın derdi nedir?" diye sordu. "Bu, yürümek üzere adakta bulunmuş" dediler. Bunun üzerine Resulullah (a.s) şöyle buyurdu: "Yüce Allah'ın bu insanın kendi kendine eziyet etmesine ihtiyacı yoktur." Resulullah (a.s) sonra bu adamın bineğine binmesini emretti."

١٥٣١ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ أَدْرَكَ شَيْخًا يَمْشِي بَيْنَ ابْنَيْهِ، يَتَوَكَّأُ عَلَيْهِمَا، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ : «مَا شَأْنُ هٰذَا؟» قَالَ ابْنَاهُ: يَارَسُولَ اللَّهِ! كَانَ عَلَيْهِ نَذْرٌ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ : «ارْكَبْ أَيُّهَا الشَّيْخُ، فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنْكَ وَعَنْ نَذْرِكَ».

1531- Müslim, Ebu Hureyre (r.a)'nin şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) iki oğlunun arasında yürüyen bir ihtiyar gördü. İhtiyar oğullarına dayanarak yürüyordu. Resulullah (a.s): "Bu adamın derdi nedir?" diye sordu. Oğulları: "Ey Allah'ın Resulu! Bunun bir adağı var" diye cevap verdiler. Bunun üzerine Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Bineğe bin ey ihtiyar! Yüce Allah'ın sana da, senin adağına da ihtiyacı yok!"

١٥٣٢ــ رَوَى التِّرْمِذِيُّ عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: نَذَرَتِ امْرَأَةٌ أَنْ تَمْشِيَ إِلَى بَيْتِ اللَّهِ، فَسُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ ذٰلِكَ؟ فَقَالَ: «إِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ عَنْ مَشْيِهَا، مُرُوهَا فَلْتَرْكَبْ».

1532- Tirmizi, Enes bin Malik (r.a)'in şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

Nesai (7/30) 35-Kitabu'l-Eyman ve'n-Nuzur. 43-Kendisi için adak yoluyla bir şeyi gerekli kılıp da sonra buna güç yetiremeyen kimseye neyin gerektiği ile ilgili bab. İbni Mace (1/89) 11-Kitabu'l-Keffaret. 20-Yürüyerek haccetmek üzere adakta bulunan kimse ile ilgili bab.

1) Ebu Davud (3/234) Aynı yer. Bu rivayet Ukbe bin Amir'den nakledilmiştir.

1531-Müslim (3/1264) 26-Kitabu'n-Nezir. 4-Kabe'ye kadar yürümeyi adayanın durumu ile ilgili bab. Ebu Davud (3/235) Kitabu'l-Eyman ve'n-Nuzur. Günah olan bir şeyi adamak hakkında gelen rivayetler babı.

1532-Tirmizi (4/111) 21-Kitau'n-Nuzur ve'l-Eyman. 9-Yürümeye yemin edip de buna güç yetiremeyenler hakkında gelen rivayetler babı. Tirmizi "Bu hadis hasen, sahih, gariptir" diye söylemiştir. Yine bu konuda Ebu Hureyre (r.a), Ukbe bin Amir (r.a) ve İbni Abbas (r.a)'tan rivayet edilmiş hadisi şeriflerin bulunduğunu söylemiştir.

"Bir kadın Beytullah'a kadar yürümeyi adamıştı. Resulullah (a.s)'a bu konu soruldu. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Yüce Allah'ın onun yürümesine ihtiyacı yok. Ona söyleyin bineğe binsin."

Bir Açıklama

Bu kadın hac yapmayı adamıştı. Hacc ise farz ve bizatihi amaçlanan bir ibadettir. Ancak bu kadın bu ibadeti yürüyerek yerine getirmek üzere adakta bulundu. Böyle bir amelin türünden herhangi bir farz veya vacib amel yoktur. Bu bizzat amaçlanan bir şey de değildir. Daha önceki bölümde, Hanefilerin bu iki şartı taşımayan bir adağın yerine getirilmesini gerekli görmediklerini görmüştük.

Bundan ötürü hadisi şerifte, yürüme şartının kaldırıldığını ve haccın gerekliliğinin bildirildiğini görmekteyiz. Ancak Allah için adakta bulunmanın önemi dolayısıyla, bazı hadisi şeriflerde, adaklarını yerine getirmeye güç yetiremiyecek kimselerin, bu adaklarının yemin gibi değerlendirildiğini ve bu gibilerin üzerine yemin keffaretinin düştüğünün bildirildiğini görüyoruz. Ancak bazı ilim adamları buradaki emrin, yerine getirilmesi gerekmeyen adaklar açısından nedb (mendubluk) ifade ettiğini, yerine getirilmesi gerektiği halde kişinin güç yetiremediği adaklar açısından ise vücub (vaciblik) ifade ettiğini söylemişlerdir.

١٥٣٣ــ رَوَى مَالِكٌ عَنْ عُرْوَةَ بْنِ أُذَيْنَةَ اللَّيْثِيِّ قَالَ: خَرَجْتُ مَعَ جَدَّةٍ لِي عَلَيْهَا مَشْيٌ إِلَى بَيْتِ اللَّهِ، حَتَّى إِذَا كُنَّا بِبَعْضِ الطَّرِيقِ عَجَزَتْ، فَأَرْسَلَتْ مَوْلًى لَهَا يَسْأَلُ ابْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، فَخَرَجْتُ مَعَهُ، فَسَأَلَ ابْنَ عُمَرَ؟ فَقَالَ لَهُ: مُرْهَا فَلْتَرْكَبْ ثُمَّ لِتَمْشِ، مِنْ حَيْثُ عَجَزَتْ.

1533- Malik, Urve bin Uzeyn Leysi (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Beytullah'a kadar yürümeyi adamış olan nimemle birlikte yola çıktım. Yolun bir kısmını yürüdüğümüzde ninemin artık gücü kalmadı ve yürüyemez oldu. Bunun üzerine bir kölesini, konuyu Abdullah bin Ömer (r.a)'e sorması üzere gönderdi. Ben de onunla birlikte gittim. Köle Abdullah bin Ömer (r.a)'e konuyu sordu. O da şöyle cevap verdi:

"Ona söyle bineğe binsin. Sonra yürüsün. Sonra gücü kesildiğinde yeniden (bineğe) binsin."

1533- Muvatta (2/473) 22-Kitabu'n-Nuzur ve'l-Eyman. 2-Beytullah'a kadar yürümek üzere adakta bulunup sonra buna güç yetiremeyen kimse hakkında gelen rivayetler babı. Ravileri sikadırlar.

Bir Açıklama

Yukarıdaki rivayetten anlaşıldığına göre Abdullah bin Ömer (r.a), kadının gücünün kalmadığı yerden itibaren bineğe binerek gitmesi üzerine fetva vermiştir. Bu onun görüşüdür. Ancak 'el-Fıkhu'l-İslami ve Edilletuh' adlı kitabın müellifi Dr.Vehbe Zuhayli şöyle söylemektedir:

"Allah için yürüyerek haccetmek üzerime görev olsun..." diyenin, yürüyerek haccetmesi gerekmektedir. Ama buna güç yetiremezse, o zaman Hanefilere, Malikilere, Şafiilere ve Ahmed'den gelen bir rivayete göre bir kurban kesmesi gerekmektedir. Malikilere göre keseceği kurban deve, ya da inek olmalıdır. Bunları kesememesi halinde koyun da kesebilir. Hanbelilere göre ise en uygun olanı, böyle bir adakta bulunanın, adağını yerine getirememesi durumunda bineğe binmesi ve yemin keffareti eda etmesidir."

ADAĞIN BELİRLENEN YERDE YERİNE GETİRİLMESİ

١٥٣٤ــ رَوَى أَبُو دَاوُدَ عَنْ ثَابِتِ بْنِ الضَّحَّاكِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: نَذَرَ رَجُلٌ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَنْ يَنْحَرَ إِبِلاً بِبُوَانَةَ، فَأَتَى رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَأَخْبَرَهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «هَلْ كَانَ فِيهَا وَثَنٌ مِنْ أَوْثَانِ الْجَاهِلِيَّةِ يُعْبَدُ؟» قَالُوا: لاَ، قَالَ: «هَلْ كَانَ فِيهَا عِيدٌ مِنْ أَعْيَادِهِمْ؟» قَالُوا: لاَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «أَوْفِ بِنَذْرِكَ، فَإِنَّهُ لاَوَفَاءَ لِنَذْرٍ فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ، وَلاَ فِيمَا لاَيَمْلِكُ ابْنُ آدَمَ».

1534- Ebu Davud, Sabit bin Dahhak (r.a)'tan rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) döneminde bir şahıs Buvane'de develer kurban etmek üzere adakta bulundu. Sonra Resulullah (a.s)'ın yanına giderek böyle bir adakta bulunduğunu kendisine bildirdi. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Orada cahiliye döneminde kendisine ibadet edilen putlardan bir put mu vardı?" Oradakiler "Hayır" dediler. Bunun üzerine Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Adağını yerine getir. İçerisinde Allah'a isyan (günah) bulunan bir adak ve insanoğlunun mülkiyetinde olmayan (güç yetiremeyeceği) bir şeyle ilgili adak,

---

1534- Ebu Davud (2/238) Kitabu'l-Eyman ve'n-Nuzur. Gereği yerine getirilmesi emredilen adaklarla ilgili bab. İsnadı sahihtir.

yerine getirilemez."

Bir Açıklama

Hanefi fakihleri bir adağın yerine getirilmesi için belirlenen mekan, fakir ve para (paranın miktarı değil de mahiyeti) ile ilgili şartların gözetilmesinin gerekmediğini söylemişlerdir. Buna göre yukarıda sözü edilen kurban kesimi adağının Buvane'de yerine getirilmesi, Hanefilere göre bir gereklilik değil de nedb (mendubluk) ifade etmektedir.

١٥٣٥ــ رَوَى أَبُو دَاوُدَ عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ أَنَّ امْرَأَةً أَتَتْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ ، فَقَالَتْ: يَارَسُولَ اللَّهِ! إِنِّي نَذَرْتُ إِنْ انْصَرَفْتَ مِنْ غَزْوَتِكَ سَالِمًا غَانِمًا أَنْ أَضْرِبَ عَلَى رَأْسِكَ بِالدُّفِّ؟ قَالَ: «إِنْ كُنْتِ نَذَرْتِ فَأَوْفِي بِنَذْرِكِ، وَإِلاَّ فَلاَ»، قَالَتْ: وَنَذَرْتُ أَنْ أَذْبَحَ لِمَكَانِ كَذَا وَكَذَا ــ مَكَانٍ يَذْبَحُ فِيهِ أَهْلُ الْجَاهِلِيَّةِ ــ فَقَالَ: «هَلْ كَانَ بِذٰلِكَ الْمَكَانِ وَثَنٌ مِنْ أَوْثَانِ الْجَاهِلِيَّةِ يُعْبَدُ؟» قَالَتْ: لاَ، قَالَ: «هَلْ كَانَ فِيهِ عِيدٌ مِنْ أَعْيَادِهِمْ؟» قَالَتْ: لاَ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «أَوْفِي بِنَذْرِكِ».

1535- Ebu Davud, Amr bin Şu'ayb (r.a)'dan, o babasından, o da dedesinden (kendi babasından) rivayet etmiştir:

"Bir kadın Resulullah (a.s)'ın yanına gelerek şöyle söyledi: "Ey Allah'ın Resulu! Senin savaştan sağ, salim ve ganimet elde etmiş olarak dönmen durumunda senin başında def çalmak üzere adakta bulunmuştum." Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Eğer adakta bulunduysan adağını yerine getir. Değilse yapma." Kadın daha sonra, cahiliye döneminde kurban kesilen bir yerden söz ederek: "Ayrıca şöyle şöyle yerde kurban kesmek üzere adakta bulunmuştum" dedi. Resulullah (a.s):

"Burada cahiliye döneminde kendine ibadet edilen bir put var mıydı?" diye sordu. Kadın: "Hayır" dedi. Bunun üzerine Resulullah (a.s):

"Orada cahiliye insanlarının bayramlarından biri kutlanıyor muydu?" diye

---

1535-Ebu Davud (2/238) Kitabu'l-Eyman ve'n-Nuzur. Gereği yerine getirilmesi emredilen adaklarla ilgili bab. İsnadı hasendir. Ahmed (5/356) Bunun da isnadı hasendir. Müslim (4/1935) 44-Kitabu Fedaili's-Sahabe. 34-Hassan bin Sabit (r.a)'in faziletleri babı.

***Buvane:** Mekke'den daha aşağıda ve Yelemlem'den önce gelen bir mevkinin adı.*

sordu. Kadın: "Hayır" dedi. Resulullah (a.s):

"Öyleyse adağını yerine getir!" diye buyurdu."

Bir Açıklama

Def çalmanın türünden herhangi bir farz ya da vacib bir amel yoktur. Buna göre Hanefi fıkhınca bu türden bir adağın yerine getirilmesi vacib olmayacağından, böyle bir adağın yerine getirilmesinin istenmesi nedb (mendubiyet) ifade eder.

Kendisi Şafii mezhebinden olan Beğavi, 'Şerhu's-Sünne'de bu konu ile ilgili olarak şöyle söylemiştir:

"Ebu Süleyman Hattabi şöyle söylemiştir:

"Def çalınması, adakların yerine getirilmesinde esas kabul edilen itaat türünden amellerin arasına girmez. Buna göre def çalmak gibi bir adağın yerine getirilmesi ile ilgili en yerinde hüküm, mubah olmasıdır. Ancak anlatılan olayda, bu iş, Resulullah (a.s)'ın savaşlarından birinden sağ salim dönmesi dolayısıyla olan sevinci dışa vurma niteliği taşıdığından, kısmen itaat özelliği kazanmıştır. Burada sevinilen olayda aynı zamanda kafirlerin fena duruma düşürülmeleri ve münafıkların sıkıntıya sokulmaları da söz konusudur. Bunun gibi nikahı etrafa duyurma ile dışa vurulmayan gayri meşru ilişkilerin farklılığını bildirme özelliği taşımasından dolayı nikah için def çalınması da müstehab sayılmıştır. Buna benzer şekilde Resulullah (a.s) kafirlerin hicvedilmesi ile ilgili olarak şöyle buyurmuştur:

"Kureyşlileri hicvedin. Çünkü bu onlar için, üzerlerine ok yağdırılmasından daha etkilidir." Bu hadisi şerifi Müslim rivayet etmiştir." (1)

Hanefiler, Malikiler ve Şafiilerden nakledilen en sahih rivayete göre, işlenilmesi mubah olan bir şeyi adayan kişinin üzerine adağını yerine getirmemesinden dolayı keffaret gerekmediği gibi, bu adağını yerine getirmesi de vacib değildir.

Hanbeliler ise, işlenilmesi mubah olan bir işi işlemek üzere adakta bulunan birinin, adağını yerine getirmemesi durumunda, üzerinden yemin keffareti düştüğünü söylemişlerdir.

'el-Fıkhu'l-İslami' müellifi de şöyle söylemektedir:

"Bir kimse sahip olmadığı bir şeyi sadaka olarak vermek üzere adakta bulunursa, görüş birliği (icma) ile onun bu odağını yerine getirmeyeceği belirtil-

---

1) Müslim (4/1935) 44-Kitabu Fedaili's-Sahabe. 34-Hassan bin Sabit (r.a)'in faziletleri babı.

miştir. Ama bir kimse "Gelecekte sahip olacağım varlıkların, satın alacaklarımın ve miras yolu ile mülkiyetime geçecek olanların tümü sadaka olsun" diye adakta bulunursa, Şafii mezhebi dışındaki fıkıh mezheplerine göre adağı geçerli olur."

ÖLMÜŞ KİŞİNİN ADAĞININ YERİNE GETİRİLMESİ

١٥٣٦ــ رَوَى مَالِكٌ عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ اَبِى بَكْرِ بْنِ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ عَنْ عَمَّتِهِ اَنَّهَا حَدَّثَتْهُ عَنْ جَدَّتِهِ اَنَّهَا كَانَتْ جَعَلَتْ عَلَى نَفْسِهَا مَشْيًا اِلَى مَسْجِدِ قُبَاءَ، فَمَاتَتْ وَلَمْ تَقْضِهِ، فَاَفْتَى عَبْدُاللّٰهِ بْنُ عَبَّاسٍ ابْنَتَهَا اَنْ تَمْشِيَ عَنْهَا.

1536- Malik, Abdullah bin Ebi Bekir bin Amr bin Hazm (r.a)'dan, o halasından rivayet etmiş, halası da ninesi ile ilgili olarak şöyle bir olay anlatılmıştır:

"Bu kadın (Abdullah bin Ebi Bekir bin Amr bin Hazm'in ninesi olan kadın) Kuba Mascidi'ne kadar yürümeyi adamıştı. Ancak bu adağını yerine getiremeden öldü. Abdullah bin Abbas (r.a) da, kızının annesinin yerine Kuba Mescidi'ne kadar yürümesi üzere fetva verdi."

Böyle bir adağın yerine getirilmesi en fazla müstehab olabilir. Bir kimsenin, ölmüş birinin adağını yerine getirmesi ise ancak nafile olarak (tatavvu'an) söz konusu olur.

١٥٣٧ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: اسْتَفْتَى سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ فِى نَذْرٍ كَانَ عَلَى اُمِّهِ، فَتُوُفِّيَتْ قَبْلَ اَنْ تَقْضِيَهُ، فَاَمَرَهُ اَنْ يَقْضِيَهُ عَنْهَا.

1537- Buhari ve Müslim, Abdullah bin Abbas (r.a)'dan rivayet etmişlerdir:

1536-Muvatta (2/473) 22-Kitabu'n-Nuzur ve'l-Eyman. 1-Yürümek üzere yapılan adaklardan yerine getirilmesi gerekenlerle ilgili bab. Ravileri sikadırlar.

1537-Buhari (5/389) 55-Kitabu'l-Vesaya. 19-Ani bir şekilde ölen bir kimse adına tasaddukta bulunulmasının müstehab olması ile ilgili bab. Müslim (3/1260) 26-Kitabu'n-Nezr. 1.-Adağın gereğinin yerine getirilmesinin emredilmesi ile ilgili bab. Ebu Davud (3/236) Kitabu'l-Eyman ve'n-Nuzur. Ölünün adağının yerine getirilmesi hakkında gelen rivayetler babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, sahih olduğunu söylemiştir.

"Sa'd bin Ubade, annesinin gereğini yerine getiremeden öldüğü bir adağı ile ilgili olarak Resulullah (a.s)'a sordu. Resulullah (a.s) da, annesinin yerine kendisinin onun adağının gereğini yerine getirmesini söyledi."

Nesai'nin naklettiği bir başka rivayette ise şöyle bildirilmiştir:

"Sa'd (r.a). Resulullah (a.s)'ın yanına gelerek: "Annem üzerindeki bir adağın gereğini yerine getiremeden öldü. Ben onun yerine köle azad etsem, onun üzerindeki yükü kaldırmış olur muyum?" diye söyledi. Resulullah (a.s) da: "Annenin yerine köle azad et" diye buyurdu." (1)

١٥٣٨ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ مَرْوَانَ بْنِ قَيْسٍ ــ وَكَانَ قَدْ أَخَذَ الرُّعْيَةَ عَنْ أَهْلِهِ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ ﷺ ــ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: يَارَسُولَ اللَّهِ! إِنَّ أَبِي تُوُفِّيَ وَقَدْ جَعَلَ عَلَيْهِ أَنْ يَمْشِيَ إِلَى مَكَّةَ وَأَنْ يَنْحَرَ بَدَنَةً وَلَمْ يَتْرُكْ مَالاً فَهَلْ يُقْضَى عَنْهُ أَنْ يُمْشَى عَنْهُ وَأَنْ يُنْحَرَ عَنْهُ بَدَنَةٌ مِنْ مَالِي؟ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ : «نَعَمْ، اِقْضِ عَنْهُ وَانْحَرْ عَنْهُ، وَامْشِ عَنْهُ أَرَأَيْتَ لَوْ كَانَ عَلَى أَبِيكَ دَيْنٌ لِرَجُلٍ فَقَضَيْتَ عَنْهُ مِنْ مَالِكَ أَلَيْسَ يَرْجِعُ الرَّجُلُ رَاضِيًا؟ فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَحَقُّ أَنْ يُرْضَى».

1538- Taberani, Resulullah (a.s) döneminde ailesinden koruma almış olan Mirvan bin Kays (r.a)'ın şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Bir adam Resulullah (a.s)'ın yanına gelerek: "Ey Allah'ın Resulü, babam Mekke'ye kadar yürümek ve orada bir deve kurban etmek üzere adakta bulunmuştu. Ancak bu adağını yerine getiremeden ve arkasında da herhangi bir mal bırakmadan öldü. Onun yerine bir başkasının yürümesi ve benim mülkümden bir devenin onun adına kurban edilmesi durumunda, adağı yerine getirilmiş olur mu?" diye sordu. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Evet. Onun adına adağını yerine getir ve onun adına kurban kes. Onun yerine yürü. Şimdi düşün, babanın üzerinde bir adama ait borç olsaydı ve sen kendi malından babanın borcunu ödemiş olsaydın, alacaklı olan adam memnun

---

Nesai (7/20) 35-Kitabu'l-Eyman ve'n-Nuzur. 18-Üzerinde adak borcu olarak ölenin durumuyla ilgili bab. İbni Mace (1/689) 11-Kitabu'l-Keffaret. 19-Üzerinde adak borcu olarak ölenin durumuyla ilgili bab.

1538-Mu'cemu'l-Kebir (20/359) Mecmau'z-Zevaid (4/192) Haysemi şöyle söylemiştir: "Bunu Taberani, Kebir'de rivayet etmiştir. Ravileri sikadırlar."

1) Nesai (6/253) 30-Kitabu'l-Vesaya. 1-Vasiyetin geciktirilmesinin mekruhluğu ile ilgili bab.

olmaz mıydı? Yüce Allah'ın rızasının alınması bundan daha önceliklidir."

Bir Açıklama

Bu rivayetlerden Resulullah (a.s)'ın, adanan iş, ister mubah olsun, ister müstehab olsun, isterse farz amellerin türünden olsun, adağın gereğinin yerine getirilmesine büyük önem verdiği anlaşılmaktadır. Bu ise kulun, Rabb'ine karşı gözetmesi gereken edep kuralları içine girmektedir.

Bir kimse Rabb'ine karşı bir söz verdiğinde, bu sözünde mutlaka durmalıdır. Bu konu; eğitimcilerin iki noktaya dikkat etmelerini gerektirmektedir:

Birincisi: Müslümanın, Allah'a karşı verilen sözü önemli ve büyük görmesini; güç yetiremeyeceği bir konuda Allah'a karşı söz vermekten kaçınmaları.

İkincisi: Kişinin herhangi bir adakta bulunması veya yüce Allah'a karşı bir söz vermesi durumunda, bunun gereğinin yerine getirilmesinin önemini vurgulamalarıdır. Yaratıklardan birine karşı verilen sözün yerine getirilmesi önemle istenildiğine göre, yüce Allah'a karşı verilen sözün yerine getirilmesi daha öncelikli olarak istenir.

CAHİLİYE DÖNEMİNE AİT ADAĞIN YERİNE GETİRİLMESİ

١٥٣٩ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: يَارَسُولَ اللّٰهِ! اِنِّي نَذَرْتُ فِي الْجَاهِلِيَّةِ اَنْ اعْتكف يوْمًا فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ؟ قَالَ: «اَوْفِ بِنَذْرِكَ».

1539- Buhari ve Müslim, Abdullah bin Ömer (r.a)'den rivayet etmişlerdir:

"Hz. Ömer (r.a) "Ey Allah'ın Resulu! Ben cahiliye dönemimde Mescidi Ha-

---

1539-Buhari (4/274) 33-Kitabu'l-İ'tikaf. 5-Geceleyin İ'tikafa girme babı. Müslim (3/1277) 27-Kitabu'l-Eyman. 7-Kafirin adakta bulunması ve müslüman olmasından dolayı bu adağının durumunun ne olacağı ile ilgili bab. Ebu Davud (3/242) Kitabu'l-Eyman ve'n-Nuzur. Cahiliye döneminde bir adakta bulunup da sonra müslüman olanın durumu ile ilgili bab. Tirmizi (4/112) 21-Kitabu'n-Nuzur ve'l-Eyman. 11-Adakla ilgili olarak gelen rivayetler babı. Tirmizi, bu hadisi Abdullah bin Ömer (r.a), Hz. Ömer (r.a)'den rivayeti tarıki ile nakletmiş ve hasen, sahih olduğunu söylemiştir. Nesai (7/21) Kitabu'l-Eyman ve'n-Nuzur. Bir kimsenin bir adakta bulunması ve sonra bu adağını yerine getiremeden müslüman olması durum ile ilgili bab.

ram'da bir gün i'tikafa girmek üzere adakta bulunmuştum" diye söyledi. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Adağının gereğini yerine getir."

Bir Açıklama

Malikiler bu konuda şöyle söylemişlerdir: Bir kafirin müslüman olmasından sonra, kafirliği döneminde yapmış olduğu bir adağını, İslam'ın şer'an kabul etmiş olduğu fiillerden olması halinde, yerine getirmesi mendubdur. Bazı fakihler böyle bir adağın yerine getirilmesinin vacib olduğunu söylemişlerdir. Hatta bazılarına göre müslüman olsun olmasın, böyle birinin adağını yerine getirmesi gerekir. Bu görüş, kafirlerin de şeriatın asıl ilkelerini (imanla ilgili prensiplerini) kabul etmekle yükümlü oldukları gibi, furuatına ait hükümlerle de muhatab oldukları (sadece iman etmemekten dolayı değil de, imanın gerektirdiği fiilleri yapmamaktan dolayı da sorumlu tutulacakları) görüşüne dayandırılmaktadır.

ADAK İÇİN YEMİN KEFFARETİ

Hanbeliler, adağın yemin şekline dönüşmesi suretleri ile ilgili olarak şunları söylemişlerdir:

Kesinleşmiş bir adağın beş türü bulunmaktadır:

Birincisi: Mutlak adak. Bu, kişinin belirli bir şeye niyet etmeden *"Şöyle bir şey üzerime adak olsun"* veya *"Allah için şunu yapmak üzerime adak olsun"* demesidir. Bunda: *"Şöyle yaparsam"* demesi veya dememesi arasında herhangi bir fark yoktur. Böyle bir adağın yerine getirilmemesi durumunda yemin keffareti gerekmektedir.

İkincisi: Kazgınlıktan ileri gelen ve intikam amacı taşıyan adak: Bu ise adakta bulunan kişinin kendini bir şeyi engellemeye veya bir şeyi işlemeye teşvik ya da haber niteliğindeki bir sözün doğruluğunu bildirme amacı taşıyan bir şarta bağlanmış olan adaktır. *"Eğer seninle konuşursam, şu kadar oruç tutacağım"* demek bu türden bir adaktır. Adağını böyle bir şarta bağlayan kişi, kendi kendine kasdettiği kişi ile konuşmaktan alıkoyma amacını taşımaktadır. Benzer şekilde bir kimsenin *'Eğer seni döversem şu kadar namaz kılmak üzerime borç olsun"* demesi de böyledir. Burada kişi kendini, kasdettiği şahsı dövmeye teşvik amacı taşımaktadır. *"Eğer sözüm doğru değilse, şu kadar oruç tutmak üzerime görev olsun"* demesi de bu türden bir adaktır. Bu sözü söyleyen kişi de, böyle bir adakta bulunan kişi de verdiği haberin doğruluğunu te'yid amacı taşımaktadır. Böyle bir adakta bulunan kimse belirlediği şartın gerçekleşmesi durumunda, adadığı fiili işlemek ile yemin keffareti eda etmek arasında muhayyerdir, bunlardan istediğini seçebilir.

Üçüncüsü: Mubah bir şeyin adanması. *"Allah için şu elbisemi giyeceğim veya şu bineğime bineceğim"* demesi böyle bir adaktır. Böyle bir adakta bulunan kişi de adadığı fiili yerine getirmekle yemin keffareti eda etmekten birini seçme hakkına sahiptir. Mubah bir şeyin adanması, kastedilen işin yerine getirilmesi üzere yemin etmek gibidir. Bir kimse bir şeyi yemek ya da içmek üzere yemin ederse, ya bu yeminin gereğini yerine getirmeli, ya da yemin keffareti eda etmelidir.

Dördüncüsü: Hanımını boşamak, sarmısak ya da soğan yemek veya bir sünneti terketmek gibi işlenilmesi mekruh olan bir fiilin adanması. Böyle bir adakta bulunanın adağını yerine getirmeyip, yemin keffareti eda etmesi müstehabdır. Ancak adamış olduğu mekruh fiili işlemesi durumunda, üzerine yemin keffareti düşmez. Çünkü bu durumda adağını yerine getirmiş olmaktadır.

Beşincisi: Şarap içmek; hayızlı ya da lohusa iken veya bayram gününde yahut teşrik günlerinde (dört günlük kurban bayramı süresince) oruç tutma gibi haram olan bir işin adanması. Böyle bir adağın gereğinin yerine getirilmesi caiz değildir. Oruç tutulması haram olan günlerde oruç tutmak üzere adakta bulunan kimsenin, bu orucunu başka günlerde kaza etmesi ve ayrıca yemin keffareti eda etmesi gerekmektedir. Eğer adağının gereğini yerine getirirse, günaha girmiş olur, ancak böyle bir adakta bulunmaktan dolayı üzerine yemin keffareti düşmez. (1)

Hanefiler de şöyle söylemişlerdir:

Adak iki kısma ayrılmaktadır: Şarta bağlanan adak ve mutlak adak. Şarta bağlanan adak da iki kısma ayrılır:

Birincisi: Olması istenen bir şeyin gerçekleşmesi şartına bağlanan adak. *"Eğer Allah hastama şifa verirse, Allah için şu işi işlemek üzerime görev olsun"* demek böyledir. Burada adak, hastanın şifa bulması şartına bağlanmıştır. Bu ise adakta bulunan şahıs tarafından gerçekleşmesi arzulanan bir şeydir. Belirlenen şartın gerçekleşmesi ve adak şartlarını üzerinde taşıması durumunda böyle bir adağın gereğinin yerine getirilmesi vaciptir.

İkincisi: Gerçekleşmesi istenmeyen bir şeyin, gerçekleşmesi şartına bağlanan adak." *Şu eve girersem şunu yapmak adağım olsun"* veya *"Şu kişiyle konuşursam şöyle yapmak adağım olsun"* demek böyledir. Şafiiler bu gibi adağı "intikam, kızgınlık adağı (nezru'l-lucac)" olarak adlandırmaktadırlar. Çünkü böyle bir adakta bulunulmasındaki amaç, kişinin kendi kendini bir şeyden alıkoymasıdır. Bu adakla ilgili hüküm ise şudur: Böyle bir adakta bulunan kişi,

---

1) Yukarıda Hanbelilerin adağı altı kısma ayırdıkları söylenmiş, ancak kitabın orjinalinde altıncı türden söz edilmemiştir. (Çeviren)

adağının gereğini yerine getirmekle yemin keffareti eda etmek arasında muhayyerdir, istediğini seçebilir.

Malikiler de şöyle söylemişlerdir:

Şüpheli adak dolayısıyla yemin keffareti gerekir. Bu, neyin işlenmesinin adandığı belli olmayan adaklardır. Mesela *"Allah için üzerimde bir adak olsun"* yahut *"Şöyle yaparsam yahut şunu yapmazsam Allah için üzerimde bir adak olsun"* denilmesi böyledir. Böyle bir adakta bulunanın adağını bozması durumunda üzerine yemin keffareti düşer. *"Allah eğer hastama şifa verirse bir adak yerine getireceğim"* veya *"Allah eğer hastama şifa verirse Allah için bir adak yerine getireceğim"* diyen için de aynı durum söz konusudur. Eğer yüce Allah böyle bir adakta bulunanın hastasına şifa verirse, yemin keffareti eda etmesi gerekmektedir.

Şafiiler de şöyle söylemişlerdir:

İyilik amacıyla bir adakta bulunanın adağının gereğini yerine getirmesi vacibdir. İntikam amacı taşıyan ve "kızgınlık ya da hiddet adağı" adı verilen türden bir adakta bulunan ise, adağının gereğini yerine getirmekle yemin keffareti eda etmek arasında muhayyerdir. Bu ise, gerçekleşmesi istenmeyen bir fiilin gerçekleşmesi şartına bağlanan adaktır. Böyle bir adakta bulunan kişi, kendini bir şeyi engellemeye veya işlemeye teşvik amacı taşımaktadır. *"Filanca ile konuşursam oruç tutmak adağım olsun"* denilmesi böyledir.

KONU İLE İLGİLİ RİVAYETLER

١٥٤٠ــ رَوَى أَبُو دَاوُدَ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «مَنْ نَذَرَ نَذْرًا لَمْ يُسَمِّهِ، فَكَفَّارَتُهُ كَفَّارَةُ يَمِينٍ، وَمَنْ نَذَرَ نَذْرًا لَا يُطِيقُهُ، فَكَفَّارَتُهُ كَفَّارَةُ يَمِينٍ، وَمَنْ نَذَرَ نَذْرًا أَطَاقَهُ، فَلْيَفِ بِهِ» وفي رواية: إِنَّهُ مَوْقُوفٌ.

1540- Ebu Davud, Abdullah bin Abbas (r.a)'tan rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kim mahiyetini belirlemediği bir adakta bulunursa, bunun sorumluluğun-

---

1540- Ebu Davud (3/241) Kitabu'l-Eyman ve'n-Nuzur. Güç yetiremeyeceği bir şeyi işlemek üzere adakta bulunmanın durumu ile ilgili bab. Bu hadisi Veki' ve daha başkaları Abdullah bin Said bin Ebi Hind'den rivayet etmişlerdir. Hadisciler bu hadisin İbni Abbas (r.a)'a göre mevkuf olduğunu söylemişlerdir. Hadisin mevkuf olanı daha sahihtir (essahıh).

dan kurtulabilmesi için yemin keffareti eda etmelidir. Yine güç yetiremeyeceği bir işi adayanın da yemin keffareti eda etmesi gerekir. Ama güç yetirebileceği bir işi adayan kimse, adağının gereğini yerine getirsin."

١٥٤١ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «كَفَّارَةُ النَّذْرِ إِذَا لَمْ يُسَمَّ شَيْئًا، كَفَّارَةُ الْيَمِينِ».

1541- Müslim, Ukbe bin Amir (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Mahiyeti belirlenmiş olmayan bir adağın keffareti, yemin keffaretidir."

١٥٤٢ــ رَوَى مَالِكٌ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا سُئِلَتْ عَنْ رَجُلٍ، قَالَ: مَالِي فِي رِتَاجِ الْكَعْبَةِ؟ فَقَالَتْ: يُكَفِّرُهُ مَا يُكَفِّرُ الْيَمِينَ.

1542- Malik, Hz. Aişe (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Hz. Aişe (r.a)'ye "Malım Kabe'nin kapısı için adak olsun" diyen adamın durumu ile ilgili olarak soru soruldu. Hz. Aişe (r.a) de şöyle söyledi:

"Yemin için (yeminin bozulmasından dolayı) gerekli olan keffaret, onun bu adağı açısından da keffaret olur."

Bir Açıklama

Hanefi fakihlerine göre bizatihi amaçlanan ibadet (ibadeti maksude) türünden olmayan bir ibadetin yerine getirilmesinin adanması ile, adak gerçekleşmiş olmaz. Camilerin inşa edilmesi gibi ibadete vesile olan bir amelin adanması da böyledir. Bunun gibi bir kimsenin malını Kabe'ye adaması ile de adak, fiilen gerçekleşmiş olmaz. Buna göre Hz. Aişe (r.a)'nin görüşüne göre böyle bir şeyi

---

1541- Müslim (3/1265) 26-Kitabu'n-Nezr. 5-Adağın keffareti babı. Müslim rivayetinde; "belirlenmiş olmayan" ifadesine yer vermemiştir. Ebu Davud (3/241) Kitabu'l-Eyman ve'n-Nuzur. Belirsiz bir adakta bulunmanın durumu ile ilgili bab. Ebu Davud'un rivayetinde de "belirlenmiş olmayan" denmemiştir. Tirmizi (4/106) 21-Kitabu'n-Nuzur ve'l-Eyman. 4-Mahiyeti belirlenmiş olmayan bir adağın keffareti hakkında gelen rivayetler babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, sahih, garib olduğunu söylemiştir. Nesai (7/26) 35-Kitabu'l-Eyman ve'n-Nuzur. 41-Adağın keffareti babı. "Belirlenmiş olmayan" ifadesine yer verilmemiştir.

1542- Muvatta (1/481) Kitabu'n-Nuzur ve'l-Eyman. 9-Yeminlerin genel mahiyeti ile ilgili bab.

adayanın üzerine yemin keffareti düşmektedir. Şafii fakihler ve daha başkaları yukarıdaki nasta sözü edilen adağın, intikam amacı taşıyan adak (nezri lucac) olduğunu, dolayısıyla onun için yemin keffaretinin eda edilmesi üzere fetva verildiğini söylemişlerdir.

١٥٤٣ــ رَوَى أَبُو دَاوُدَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ رَحِمَهُ اللَّهُ أَنَّ أَخَوَيْنِ مِنَ الْأَنْصَارِ كَانَ بَيْنَهُمَا مِيرَاثٌ، فَسَأَلَ أَحَدُهُمَا أَخَاهُ الْقِسْمَةَ، فَقَالَ لَهُ الْآخَرُ: إِنْ عُدْتَ تَسْأَلُنِي الْقِسْمَةَ فَكُلُّ مَالِي فِي رِتَاجِ الْكَعْبَةِ، فَعَادَ يَسْأَلُهُ، فَأَتَى عُمَرَ، فَقَالَ لَهُ: إِنَّ الْكَعْبَةَ لَغَنِيَّةٌ عَنْ مَالِكَ، كَفِّرْ عَنْ يَمِينِكَ، وَكَلِّمْ أَخَاكَ، سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «لَا يَمِينَ عَلَيْكَ، وَلَا نَذْرَ فِي مَعْصِيَةِ الرَّبِّ، وَلَا فِي قَطِيعَةِ الرَّحِمِ، وَلَا فِيمَا لَا تَمْلِكُ».

1543- Ebu Davud, Said bin Museyyeb (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Ensardan iki kardeşe bir miras düşmüştü. Bunlardan biri kardeşinden mirası paylaştırmasını istedi. Kardeşi de:

"Eğer bir daha benden mirası paylaştırmamı istersen, malımın tümü Kabe'nin kapısı için adak olsun" diye söyledi. Kardeşi daha sonra yeniden mirası paylaştırmasını istedi. Sonra Hz. Ömer (r.a) geldi ve şöyle söyledi: "Kabe'nin senin malına ihtiyacı yoktur. Sen adağından dolayı yemin keffareti eda et ve kardeşinle konuş! Ben Resulullah (a.s)'ın şöyle buyurduğunu duydum:

"Rabb Teala'ya karşı isyan (günah) niteliği taşıyan bir işi işlemene yahut akraba ile ilişkini kesmene yol açacak olan ya da sahip olmadığın bir şeyle ilgili bir yeminin veya adağının gereğini yerine getirmen gerekmez."

Bir Açıklama

İbnu'l-Esir şöyle söylemiştir:

"Malım Kabe'nin kapısı için adak olsun": Yani bütün malımı buraya adadım. Burada kastedilen sadece Kabe'nin kapısı değildir. Bu ifade ile kastedilen anlam, kişinin bütün mal varlığını Kabe'nin hizmetine sunması, onun örtüsü ve sair harcamaları için mal varlığını vakfetmesidir."

Bu rivayette hiddetten ve kızgınlıktan kaynaklanan adak (nezri lucac) ile ilgili olarak bir örnek sunulmaktadır. Bu ise adağın, Hanbeli ve Şafii fakihlerine

---

1543-Ebu Davud (3/227) Kitabu'l-Eyman ve'n-Nuzur. Akraba ile ilişkiyi kesmek üzere yemin etmekle ilgili bab.

göre yemin keffareti ile, sorumluluktan çıkılabilecek olan bir türdür.

١٥٤٤ــ رَوَى النَّسَائِيُّ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «لاَ نَذْرَ فِي مَعْصِيَةٍ، وَلاَ فِيمَا لاَيَمْلِكُ ابْنُ آدَمَ».

1544- Nesai, Imran bin Husayn (r.a)'dan rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Günah (masiyet türünden) olan bir işin işlenmesi veya insanoğlunun sahip olmadığı (güç yetiremeyeceği) bir şeyi gerektiren adak olmaz."

Yine Imran bin Husayn (r.a)'dan nakledilen bir başka rivayette bildirildiğine göre Resulullah (a.s) şöyle buyurmuştur:

"Masiyet (günah türünden) olan bir işin işlenmesi üzere adak olmaz. Böyle bir adağın keffareti ise yemin keffaretidir." (1)

Bir başka rivayete göre ise Resulullah (a.s) şöyle buyurmuştur:

"Allah'ın gadabını gerektiren bir işin işlenmesi üzere adak olmaz. Böyle bir adağın keffareti ise yemin keffaretidir." (2)

Bu metin Müslim ve Ebu Davud'un rivayet etmiş oldukları hadisi şeriften bir parçadır. (3)

١٥٤٥ــ رَوَى أَبُو دَاوُدَ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لاَنَذْرَ فِي مَعْصِيَةٍ، وَكَفَّارَتُهُ كَفَّارَةُ يَمِينٍ».

1545- Ebu Davud, Hz. Aişe (r.a)'den rivayet etmiştir:

1544-Nesai (7/19) 35-Kitabu'l-Eyman ve'n-Nuzur. 31-Kişinin sahip olmadığı bir şey üzere adakta bulunması babı.

1545-Ebu Davud (3/232) Kitabu'l Eyman ve'n Nuzur. Masiyet üzere adakta bulunulması ile ilgili olarak gelen rivayetler babı. Tirmizi (4/103) 21-Kitabu'n Nuzur ve'l Eyman. 1. bab. Tirmizi, bu hadisin sahih olmadığını söylemiştir. Nesai (7/28) 35-Kitabu'l Eyman ve'n Nuzur. 41-Adak keffareti babı.

1) Nesai (7/26) Aynı yer.

2) Nesai (7/28)

3) Müslim (3/1262) 26-Kitabu'n-Nezr. 3-Yüce Allah'a karşı masiyette bulunulmasını gerektiren veya kişinin sahip olmadığı bir şeyle ilgili olan adağın gereğinin yerine getirilmeyeceği babı. Ebu Davud (3/239) Kitabu'l-Eyman ve'n-Nuzur. 27-Kişinin sahip olmadığı bir şeyler üzere adakta bulunması babı.

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Masiyet (günah türünden) olan bir işin işlenmesi üzere adak olmaz. Böyle bir adağın keffareti ise, yemin keffaretidir."

١٥٤٦ــ رَوَى مَالِكٌ عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ رَحِمَهُ اللَّهُ أَنَّهُ سَمِعَ الْقَاسِمَ بْنَ مُحَمَّدٍ يَقُولُ: أَتَتْ امْرَأَةٌ إِلَى عَبْدِاللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ، فَقَالَتْ: إِنِّي نَذَرْتُ أَنْ أَنْحَرَ ابْنِي، فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: لاَتَنْحَرِي ابْنَكِ، وَكَفِّرِي عَنْ يَمِينِكِ، فَقَالَ شَيْخٌ عِنْدَ ابْنِ عَبَّاسٍ: إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى قَالَ: ﴿الَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنْكُمْ مِنْ نِسَائِهِمْ﴾ [المجادلة: ٢] ثُمَّ جَعَلَ مِنَ الْكَفَّارَةِ مَا رَأَيْتَ.

1546- Malik, Yahya bin Sa'id (r.a)'den rivayet etmiş, o da Kasım bin Muhammed (r.a)'in şöyle söylediğini bildirmiştir:

"Bir kadın Abdullah bin Abbas (r.a)'ın yanına gelerek: "Ben oğlumu kurban etmeyi adamıştım" dedi. Abdullah bin Abbas (r.a) da şöyle söyledi:

"Oğlunu kurban etme ve bunun yerine yemin keffareti eda et."

Abdullah bin Abbas (r.a), yanında bulunan yaşlı bir adama da şöyle söyledi:

"Yüce Allah, ayeti kerimesinde şöyle buyuruyor:

"Sizden kadınlarına zıhar edenler ("sen bana anamın sırtı gibisin" diyenler) bilmelidirler ki, o kadınlar, onların anaları değildirler..." (1) Bu ayeti kerimenin devamında yüce Allah, senin vardığın fetvada olduğu üzere, (hanımlarına zıhar yapanların) yemin keffareti eda etmelerini istemektedir."

Bir Açıklama

Çocuğunu kurban etmeyi adayan bir kişinin Ebu Hanife'ye göre bir koyun, İmam Malik'e göre ise bir deve kurban etmesi gerekmektedir. Şafiiler ise böyle birinin üzerine herhangi bir şey düşmediğini söylemişlerdir. Ahmed bin Hanbel ise, kendisinden nakledilen bir rivayete göre, böyle birinin yemin keffareti eda etmesi gerektiğini söylemiştir. Kendini veya bir yabancıyı kesmeyi adayan kimseye ise masiyete dayalı bir adakta bulunduğundan dolayı üzerine herhangi bir şey düşmemektedir ve bu konuda bir kıyasa da gidilemez. Ancak Ahmed bin

1546-Muvatta (2/476) 22-Kitabu'n Nuzur ve'l Eyman. 4-Allah'a karşı masiyet (günah) işlenilmesini gerektirmesi sebebiyle uyulması caiz olmayan adaklarla ilgili bab. İsnadı sahihtir.

1) Mücadele Suresi: 2

Hanbel'e göre böyle bir adakta bulunanın üzerine, ya yemin keffareti, ya bir koç kurban etmek, ya da fakirleri doyurmak düşmektedir. Şafiilere ve diğerlerine göre ise böyle bir adakta bulunanın üzerine herhangi bir şey düşmemektedir.

١٥٤٧ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ مَسْرُوقٍ قَالَ: أُتِيَ عَبْدُاللَّهِ بِضَرْعٍ فَأَخَذَ يَأْكُلُ مِنْهُ فَقَالَ لِلْقَوْمِ: ادْنُوا؛ فَدَنَا الْقَوْمُ وَتَنَحَّى رَجُلٌ مِنْهُمْ، فَقَالَ عَبْدُاللَّهِ: مَا شَأْنُكَ؟ قَالَ: إِنِّي حَرَّمْتُ الضَّرْعَ. قَالَ: هٰذَا مِنْ خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ: اُدْنُ وَكُلْ وَكَفِّرْ يَمِينَكَ، ثُمَّ تَلاَ: ﴿يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لاَتُحَرِّمُوا طَيِّبَاتِ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكُمْ﴾.

1547- Taberani, Mesruk (r.a)'un şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Abdullah'a bir koyun getirildi. Oturup yemeye başladı ve orada bulunanlara da: "Buyrun" diye söyledi. Oradakiler toplandılar ama içlerinden bir adam sofraya gelmek istemedi. Abdullah: "Senin derdin nedir?" diye sordu. Adam: "Ben kendi nefsime koyun etini haram kıldım" dedi. Bunun üzerine Abdullah şöyle söyledi:

"Bu, şeytanın adımlarından bir adımdır. Yaklaş, ye ve yemininden dolayı yemin keffareti eda et." Abdullah böyle söyledikten sonra şu ayeti kerimeyi okudu:

"Ey iman edenler, Allah'ın size helal kılmış olduğu temiz nimetleri, kendi nefislerinize haram kılmayın." (1)

Bir Açıklama

Hanefi fakihlerine göre bir masiyetin (günahın) işlenmesine dair adak, fiilen gerçekleşmiş olmaz. Böyle bir adak için yemin keffareti gerektiği yolundaki rivayetler ise nedbe (mendubiyete) hamledilmiştir. Yani bu tür rivayetlerin söz konusu adaklara karşılık yemin keffareti eda edilmesinin mendub olduğunu bildirdiği anlamı çıkarılmıştır.

Hanefi fakihlerine göre ise bir masiyetin işlenmesine dair adakların gereğinin yerine getirilmesi haramdır ve bunlara karşılık yemin keffareti gerekir. İnsanın helal olan bir şeyi kendi kendine haram etmesi durumunda ise Kur'an-ı Kerim nassı ile yemin keffareti gerekmektedir. Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyuruyor:

1547-Mu'cemu'l Kebir (9/206) Mecmau'z Zevaid (4/19) Haysemi (Müellif) şöyle söylemiştir: "Bunu Taberani, Kebir'de rivayet etmiştir. Ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir."

1) Maide Suresi: 87

"Ey Peygamber! Eşlerinin rızasını gözeterek Allah'ın sana helal kıldığı şeyi niçin kendine yasak ediyorsun! Allah, bağışlayandır, acıyandır. Allah, size yeminlerinizi keffaretle geri almanızı meşru kılmıştır. Allah sizin dostunuzdur. O, alimdir, hakimdir." (1)

KURBAN BAYRAMINDA ORUÇ TUTMAK ÜZERE ADAKTA BULUNMAK

١٥٤٨ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، سَأَلَهُ رَجُلٌ فَقَالَ: نَذَرْتُ اَنْ اَصُومَ كُلَّ يَوْمٍ ثَلاَثَاءَ، اَوْ، اَرْبِعَاءَ، مَا عِشْتُ، فَوَافَقْتُ هٰذَا الْيَوْمَ يَوْمَ النَّحْرِ، قَالَ: اَمَرَ اللَّهُ بِوَفَاءِ النَّذْرِ، وَنَهَانَا اَنْ نَصُومَ يَوْمَ النَّحْرِ، فَأَعَادَ عَلَيْهِ، فَرَدَّ مِثْلَهُ، لاَيَزِيدُ عَلَيْهِ.

1548- Buhari ve Müslim, Abdullalı bin Ömer (r.a)'den rivayet etmişlerdir:

"Bir kadın Abdullah bin Ömer (r.a)'e şöyle soru sordu: "Ben yaşadığım sürece her salı veya çarşamba günleri oruç tutmak üzere adakta bulunmuştum. Ancak bu gün Kurban bayramı gününe denk geldi." Abdullah bin Ömer (r.a) de şöyle söyledi:

"Yüce Allah bize adaklarımızın gereğini yerine getirmemizi emretti. Kurban bayramı gününde oruç tutmamızı da yasakladı."

"Aynı durum yeniden oldu, Abdullah bin Ömer (r.a) ek bir şey söylemeden aynı sözünü tekrar etti."

Bir başka rivayette bildirildiğine göre Abdullah bin Ömer (r.a) şöyle söylemiştir:

"Resulullah (a.s) adağın yerine getirilmesini emretmiş ancak bu günde (Kurban bayramı günlerinde) oruç tutulmasını yasaklamıştır." (2)

Buhari'nin Hakim bin Ebi Hurre Eslemi'den rivayet ettiğine göre Hakim, be-

---

1548-Buhari (11/591) 83-Kitabu'l Eyman ve'n Nuzur. 32-Bazı günlerde oruç tutmak üzere adakta bulunup da sonra bu oruç tutmayı adadığı günler Kurban bayramı günlerine denk gelen kimsenin durumu ile ilgili bab. Müslim (2/800) 13-Kitabu's Sıyam. 22-Ramazan ve Kurban bayramı günlerinde oruç tutmanın nehyedilmesi babı.

1) Tahrim Suresi: 1-2

2) Buhari (4/240) 30-Kitabu's Savm. 67-Kurban bayramı günlerinde oruç tutulması ile ilgili bab.

lirlemiş olduğu bir günde sürekli oruç tutmak üzere adakta bulunmuş bir adamın, bu belirlediği günün Kurban veya Ramazan bayramına denk gelmesi durumu ile ilgili olarak Abdullah bin Ömer (r.a)'in şöyle söylediğini duymuştur:

"Senin için Resulullah (a.s)'ta güzel bir örnek vardır. Resulullah (a.s) Kurban ve Ramazan bayramı günlerinde oruç tutmaz ve bu günlerde oruç tutulmasını da uygun görmezdi." (1)

Bir başka rivayette bildirildiğine göre Abdullah bin Ömer (r.a)'e, adak orucu, Kurban ya da Ramazan bayramına denk gelen kimsenin ne yapması gerektiği konusunda soru sorulmuş, o da şöyle söylemiştir:

"Resulullah (a.s) adağın yerine getirilmesini emretti. Resulullah (a.s) aynı zamanda bu iki bayram günlerinde oruç tutulmasını yasakladı."

Abdullah bin Ömer (r.a) daha sonra aynı sözünü tekrarladı ve ek bir şey söylemedi." (2)

Bir Açıklama

Hanefilerin bu konudaki fetvalarına göre, böyle bir kişinin Kurban, ya da Ramazan bayramı günlerine denk gelen adak oruçlarını tutmaması ve bunları başka günlerde kaza etmesi gerekmektedir. Hanbelilere göre ise adak orucu bu günlere denk gelen kimsenin, bu orucunu tutmaması ve bundan dolayı yemin keffareti eda etmesi gerekmektedir. Her iki mezhebe göre de, Kurban veya Ramazan bayramı günlerine denk gelen orucunu o günlerde tutan kimse, adağını yerine getirmiş, ancak günaha girmiş olur. İlim adamlarının çoğunluğuna göre ise Kurban ve Ramazan bayramlarında oruç tutulması ile adak yerine getirilmiş olmaz. Bu günlerde oruç tutulması caiz olmaz ve adağı bu günlere denk gelen kimsenin, yerine başka günlerde kaza orucu tutması da gerekmez.

MESCİD-İ AKSA'DA NAMAZ KILMAK ÜZERE ADAKTA BULUNMAK

١٥٤٩ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ قَالَ: جَاءَ الشَّرِيدُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَوْمًا فَقَالَ: يَارَسُولَ اللَّهِ! إِنِّي نَذَرْتُ إِنِ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فَتَحَ عَلَيْكَ مَكَّةَ أَنْ أُصَلِّيَ فِي بَيْتِ الْمَقْدِسِ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ : «هٰهُنَا فَصَلِّ». ثَلَاثَ مَرَّاتٍ.

---

1) Buhari (11590) 83-Kitabu'l Eyman ve'n Nuzur. 32-Belli günlerde oruç tutmak üzere adakta bulunan kimsenin durumu ile ilgili bab.

2) Buhari (11591) Aynı yer.

1549- Taberani, Ata bin Ebi Raban (r.a)'dan şöyle rivayet etmiştir:

"Şerid, bir gün Resulullah (a.s)'ın yanına gelerek: "Ey Allah'ın Resulü! Ben, yüce Allah'ın sana Mekke'nin Fethi'ni nasib etmesi durumunda, Mescid-i Aksa'da namaz kılmak üzere adakta bulunmuştum" diye söyledi.

Resulullah (a.s) şöyle buyurdu: "Sen namazını burada kıl." Resulullah (a.s) bu sözü üç kere tekrar etti."

١٥٥٠ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا اَنَّ امْرَأَةً شَكَتْ شَكْوَى، فَقَالَتْ: اِنْ شَفَانِيَ اللَّهُ لاَخْرُجَنَّ فَلاُصَلِّيَنَّ فِي بَيْتِ الْمَقْدِسِ فَبَرَأَتْ، ثُمَّ تَجَهَّزَتْ تُرِيدُ الْخُرُوجَ، فَجَاءَتْ مَيْمُونَةُ تُسَلِّمُ عَلَيْهَا، فَأَخْبَرَتْهَا بِذٰلِكَ، فَقَالَتْ: اِجْلِسِي فَكُلِي مَا صَنَعْتِ، وَصَلِّي فِي مَسْجِدِ الرَّسُولِ ﷺ فَاِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «صَلاَةٌ فِيهِ اَفْضَلُ مِنْ اَلْفِ صَلاَةٍ فِيمَا سِوَاهُ مِنَ الْمَسَاجِدِ، اِلاَّ مَسْجِدَ الْكَعْبَةِ».

1550- Müslim, Abdullah bin Abbas (r.a)'dan rivayet etmiştir:

"Bir kadın, bir rahatsızlığından şikayetçi olarak: "Eğer Allah bana şifa verirse, çıkıp Beyti Makdis'te (Mescidi Aksa'da) namaz kılacağım" diye söyledi. Daha sonra bu kadın iyileşti. Bunun üzerine yola çıkmak için hazırlıklarını yaptı. O sırada, bir selam vermek üzere Meymune (r.a) yanına geldi. Kadın durumu Meymune (r.a)'ye bildirdi. Meymune (r.a) de şöyle söyledi:

"Otur yerinde ve pişirdiğini ye! Namazını da Resulullah (a.s)'ın Mescidi'nde kıl. Ben Resulullah (a.s)'ın şöyle buyurduğunu duydum:

"Orada (Mescidi Nebevi'de) kılınan bir namaz, Kabe'deki Mescid dışında diğer bütün mescidlerden birinde kılınmış bin namazdan daha üstündür."

١٥٥١ــ رَوَى اَبُو دَاوُدَ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا اَنَّ رَجُلاً قَامَ يَوْمَ الْفَتْحِ، فَقَالَ: يَارَسُولَ اللَّهِ! اِنِّي نَذَرْتُ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ اِنْ فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْكَ مَكَّةَ اَنْ اُصَلِّيَ صَلاَةً فِي بَيْتِ الْمَقْدِسِ ــ زَادَ فِي رِوَايَةٍ: رَكْعَتَيْنِ ــ فَقَالَ: «صَلِّ هَا هُنَا»،

1549-Mecmau'z Zevaid (4/192) Müellif: "Bunu Taberani Kebir'de mürsel olarak rivayet etmiştir. Ravileri ise sikadırlar" demiştir.

1550-Müslim (2/1014) 15-Kitabu'l Hacc. 94-Mekke ve Medine mescidlerinde (Mescidi Haram ve Mescidi Nebevi'de) namaz kılmanın fazileti babı.

ثُمَّ اَعَادَ عَلَيْهِ، فَقَالَ: «صَلِّ هَا هُنَا»، ثُمَّ اَعَادَ عَلَيْهِ: فَقَالَ: «فَشَأْنُكَ إِذًا».

1551- Ebu Davud, Câbir bin Abdullah (r.a)'tan rivayet etmiştir:

"Mekke'nin Fethi gününde bir adam ayağa kalkarak şöyle söyledi: "Ey Allah'ın Resulü! Ben, yüce Allah'ın, sana Mekke'nin Fethi'ni nasib etmesi durumunda, Mescid-i Aksa'da namaz kılmak üzere adakta bulunmuştum." -Bir rivayette "iki rek'at namaz kılmak üzere..." diye geçmektedir- Resulullah (a.s) da: "Namazını burada kıl" diye buyurdu. Adam aynı şeyi tekrar söyledi. Resulullah (a.s) yine:

"Namazını burada kıl" diye buyurdu. Adam üçüncü kez yeniden sözünü tekrar etti. Resulullah (a.s) da:

"Öyleyse sen bilirsin!" diye buyurdu."

Bir Açıklama

Bir kimse belli bir yerde namaz kılmak veya sadaka vermek üzere adakta bulunur, sonra herhangi bir yerde bu namazını kılar veya sadakasını verirse, adağını yerine getirmiş olur. Bu durumda, üzerinde kılınan namaz, diğer yerlerde kılınan namaza göre daha faziletli olan bir yerde adak namazını kılması ile borç öncelikle yerine getirilmiş olur. Bununla birlikte kişinin adağını belirlemiş olduğu mekanda yerine getirmesinde de bir mahzur yoktur. Hanefilerin görüşü bu yöndedir.

Daha önce de geçtiği üzere, Ebu Hanife ve iki arkadaşı Ebu Yusuf ve Muhammed'e göre bir kimse üç Mescid'den (Mescidi Haram, Mescidi Nebevi ve Mescidi Aksa'dan) birinde namaz kılmak üzere adakta bulunur ve sonra herhangi bir yerde namazını (adadığı miktarda) kılarsa, adağını yerine getirmiş olur.

Şafiiler de şöyle söylemişlerdir:

"Belli bir yerde namaz kılmak üzere adakta bulunan kimsenin, bu adak namazını başka bir yerde kılması caizdir. Ancak üç Mescid'den (Mescidi Haram, Mescidi Nebevi ve Mescidi Aksa'dan) birinde namaz kılmak üzere adakta bulunan kimsenin, bu adağının gereğini yerine getirmesi gerekir."

Bu konuda Hanbeliler de aynı şeyi söylemişlerdir.

ADAK ÜZERİNE DEĞİŞİK KONULAR

1551-Ebu Davud (3/236) Kitabu'n Nuzur ve'l Eyman. Beyti Makdis"te (Mescidi Aksa'da) namaz kılmak üzere adakta bulunanın durumu ile ilgili bab. Darimi (2/184) Kitabu'n Nuzur ve'l Eyman. Beyti Makdis'te namaz kılmak üzere adakta bulunanın durumu ile ilgili bab.

١٥٥٢ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ قَالَ: حَفِظْتُ لَكُمْ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ سِتًّا: «لاَطَلاَقَ إِلاَّ مِنْ بَعْدِ نِكَاحٍ، وَلاَ عِتَاقَ إِلاَّ مِنْ بَعْدِ مُلْكٍ، وَلاَ وَفَاءَ لِنَذْرٍ فِي مَعْصِيَةٍ، وَلاَ يُتْمَ بَعْدَ حُلْمٍ، وَلاَ صُمَاتَ يَوْمٍ إِلَى اللَّيْلِ، وَلاَ وِصَالَ فِي الصِّيَامِ».

1552- Taberani, Ali bin Ebi Talib (r.a)'denşu şekilde rivayet etmiştir:

"Sizin için Resulullah (a.s)'tan altı hususu ezberledim:

"Boşama, ancak nikahın gerçekleşmesinden sonra olur. Bir kölenin azad edilmesi, ancak o köleye sahip olunmasından sonra olur. Masiyetin (günahın) işlenmesi üzere adakta bulunulmaz. Kişi büluğ çağına erdikten sonra artık yetim sayılmaz. Bir günün gecesine kadar konuşmamak olmaz. İki günü birleştirerek oruç tutulmaz."

١٥٥٣ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ جَابِرٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «لاَ وَفَاءَ لِنَذْرٍ فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ».

1553- Ahmed, Cabir (r.a)'in şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Şanı yüce olan Allah'a karşı günah işlenmesini gerektiren bir adak, yerine getirilmez."

Bir Açıklama

Şafii mezhebinden olan Beğavi, Şerhu's Sünne'de şöyle söylemiştir:

"Bu hadisi şerif, masiyetin (günahın) işlenilmesi üzere yapılan adağın fiilen gerçekleşmeyeceğini göstermektedir. Buna göre böyle bir adakta bulunan kimsenin üzerine herhangi bir görev düşmemektedir. Bayram günü oruç tutmak üzere adakta bulunan için de aynı durum söz konusudur. Onun üzerine de her-

---

1552-Ravdu'd Dani (1/169) Mecmau'z Zevaid (4/334) Müellif: "Bunu Taberani Sağir'de rivayet etmiştir. Ravileri sikadırlar" demiştir.

1553-Ahmed (3/297) Mecmau'z Zevaid (4/186) Müellif: "Bunu Ahmed rivayet etmiştir. Ravilerinden olan Süleyman bin Musa hakkında, "Bu kişi Cabir'den hadis duymamıştır" diye söylemiştir. Ahmed bu hadisi, isimleri Sahih'te geçen ravilerin naklettiği bir senetle de rivayet etmiştir. Bu rivayet ise Cabir (r.a)'e mevkuftur" demiştir.

hangi bir görev düşmez. Bir kimse oğlunu kurban etmek üzere adakta bulunsa, onun adağı geçersizdir. Resulullah (a.s)'ın ashabından bazıları bu yönde görüş ortaya atmışlardır. Abdullah bin Ömer (r.a), İmam Malik ve İmam Şafii de bu görüşü tercih edenlerdendir. Bazıları ise günah işlemek üzere adakta bulunan kimsenin üzerine yemin keffareti düştüğünü söylemişlerdir. Sufyanı Servi, Ashabı Re'y (İçtihada ağırlık veren ilim adamları), Ahmed bin Hanbel ve İshak, bu görüşü tercih edenlerdendir."

١٥٥٤ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «لاَنَذْرَ إِلاَّ فِيمَا أُطِيعُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِيهِ، وَلاَ نَذْرَ فِي قَطِيعَةِ رَحِمٍ، وَلاَ طَلاَقَ وَلاَ عِتَاقَ فِيمَا لاَيَمْلِكُ».

1554- Taberani, İbni Abbas (r.a)'tan şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Yüce Allah'a itaat özelliği taşıyan bir amelden başka bir şeyin işlenmesi üzere adak olmaz. Akraba ile bağı kesmek üzere de adak olmaz. Kişinin nikahına almadığı bir kadını boşaması ve mülkiyetine geçirmediği bir köleyi azad etmesi söz konusu olamaz."

١٥٥٥ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: بَيْنَمَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَخْطُبُ إِذَا هُوَ بِرَجُلٍ قَائِمٍ، فَسَأَلَ عَنْهُ؟ فَقَالُوا: أَبُو إِسْرَائِيلَ نَذَرَ أَنْ يَقُومَ فِي الشَّمْسِ وَلاَ يَقْعُدَ، وَيَصُومَ وَلاَ يُفْطِرَ بِنَهَارٍ، وَلاَ يَسْتَظِلَّ وَلاَ يَتَكَلَّمَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «مُرُوهُ فَلْيَسْتَظِلَّ، وَلْيَقْعُدْ، وَلْيَتَكَلَّمْ، وَلْيُتِمَّ صَوْمَهُ».

1555- Buhari, Abdullah bin Abbas (r.a)'ın şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) hitab ederken (hutbede iken) bir adamın ayakta durduğunu

---

1554-Mu'cemu'l Kebir (11/27) Mecmau'z Zevaid (4/186) Müellif bu hadisle ilgili olarak şöyle bir açıklamada bulunmuştur: "Bunu Taberani, Evsat'ta rivayet etmiş ve şöyle bir fazlalığa yer vermiştir: "Kızgınlık dolayısıyla olan yemin geçerli değildir." Onun rivayet ettiği metinde: "Akrabalık bağının kesilmesi üzere adakta bulunulamaz" ifadesine yer verilmemektedir. Kebir'de rivayetin ravileri sikadırlar."

1555-Buhari (11/586) 83-Kitabu'l Eyman ve'n Nuzur. 31-Kişinin sahip olmadığı bir şey için ve masiyet işlemek üzere adakta bulunması ile ilgili bab. Ebu Davud (3/235) Kitabu'l Eyman ve'n Nuzur. Masiyet işlenmesi üzere adakta bulunulması hakkında gelen rivayetler babı.

gördü. Bu adamın derdinin ne olduğunu sordu:

"Bu Ebu İsrail'dir. Güneşin altında ayakta durmak ve hiç oturmamak; gündüzleri sürekli oruç tutmak ve hiçbir gününü oruçsuz geçirmemek, hiç gölgeye çekilmemek ve hiç konuşmamak üzere adakta bulunmuş" dediler. Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Ona söyleyin, gölgelensin, otursun, konuşsun ve orucunu da tamamlasın."

Malik şöyle söylemiştir:

"Resulullah (a.s), ona yüce Allah'a itaat mahiyeti taşıyan amelini tamamlamasını ve masiyet türünden olan amellerini bırakmasını emretmiştir. Bana, Resulullah (a.s)'ın bu kişiye söz konusu adağını bozmasından dolayı yemin keffareti eda etmesini emrettiğine dair bir rivayet ulaşmış değildir."

Bir Açıklama

Bu gibi hadisi şeriflerden, İslam'ın sadece bedene eziyetin ötesinde bir anlamı olmayan hareketler karşısında nasıl bir tutum sergilediğini görmekteyiz. Oysaki bazı dinler, bedene eziyet türünden bir takım hareketleri ibadet saymaktadırlar. İslam ise bunu haram kılmıştır. Yüce Allah, ayeti kerimesinde şöyle buyuruyor:

"O peygamber, onlara uygun olanı emreder ve fenalıktan meneder. Temiz şeyleri helal, murdar şeyleri haram kılar. Onların ağır yüklerini indirir." (1)

İşte bu da yüce Allah'ın şu ayeti kerimesinde bildirilen durumun görüntülerindendir:

"Biz seni ancak alemlere rahmet olarak gönderdik." (2)

١٥٥٦ــ رَوَى التِّرمِذِيُّ عَنْ ثَابِتِ بْنِ الضَّحَّاكِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «لَيْسَ عَلَى الْعَبْدِ نَذْرٌ فِيمَا لَا يَمْلِكُ».

1556- Tirmizi, Sabit bin Dahhak (r.a)'tan rivayet etmiştir:

1556-Tirmizi (4/105) 21-Kitabu'n Nuzur ve'l Eyman. 3-İnsanoğlunun sahip olmadığı bir şeyle ilgili adağının geçerli olmadığı babı. Bu metin, Muvatta dışındaki meşhur hadis kitaplarının tümünde rivayet edilmiş olan uzun bir hadisin parçasıdır. Tirmizi bu hadisin hasen, sahih olduğunu söylemiştir. Hadis de onun söylediği gibidir. Bu konuda Abdullah bin Amr (r.a) ve İmran bin Husayn'dan rivayet edilmiş hadisler de bulunmaktadır.

1) A'raf Suresi: 157

2) Enbiya Suresi: 107

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kul, sahip olmadığı bir şey üzerine adakta bulunamaz."

١٥٥٧ــ رَوَى أَبو دَاوُدَ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «لاَنَذْرَ اِلاَّ فِيمَا يُبْتَغَى بِهِ وَجْهُ اللَّهِ تَعَالَى، وَلا يَمِينَ فِي قَطِيعَةِ رَحِمٍ».

1557- Ebu Davud, Abdullah bin Amr bin As (r.a)'tan rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Adak ancak karşılığında yüce Allah'ın rızası umulan bir işin işlenmesi üzere olur. Akraba ile bağı kesmek üzere de yemin olmaz."

İbnu'l-Esir şöyle söylemiştir:

"Akrabalık bağının kesilmesi: Kişinin yakınlarından ve çevresinden iyilik ve ihsanı kesmesidir."

١٥٥٨ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «مَنْ نَذَرَ اَنْ يُطِيعَ اللَّهَ فَلْيُطِعْهُ، وَمَنْ نَذَرَ اَنْ يَعْصِيَ اللَّهَ فَلاَ يَعْصِهِ».

1558- Buhari, Hz. Aişe (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kim Allah'a itaat etmek üzere adakta bulunursa, adağını yerine getirsin. Kim de Allah'a isyan etmek (O'na karşı günah işlemek) üzere adakta bulunursa, bu adağını yerine getirmesin."

Bir başka rivayette ise: *"O'na itaat etsin ve isyan etmesin"* diye geçmekte-

---

1557-Ebu Davud (3/228) Kitabu'l Eyman ve'n Nuzur. Akrabalık bağını kesmek üzere yemin etmekle ilgili bab.

1558-Buhari (11/585) 83-Kitabu'l Eyman ve'n Nuzur. 31-Kişinin sahip olmadığı bir şeyle ilgili olarak ve masiyet işlemek üzere adakta bulunması babı. Tirmizi (4/104) 21-Kitabu'n Nuzur ve'l Eyman. 2-Allah'a itaat etmek üzere adakta bulunanın bu adağını yerine getirmesinin gerektiği ile ilgili bab. Tirmizi, bu hadisin hasen, sahih olduğunu söylemiştir. Ebu Davud (3/232) Kitabu'n Nuzur ve'l Eyman. Günah işlemek üzere adakta bulunmakla ilgili olarak gelen rivayetler babı. Nesai (7/17) 35-Kitabu'n Nuzur ve'l Eyman. 27-İtaat üzere adakta bulunma babı.

dir. (1)

١٥٥٩ــ رَوَى اَحْمَدُ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ قَالَ: مَا قَامَ فِينَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ خَطِيبًا اِلاَّ اَمَرَنَا بِالصَّدَقَةِ وَنَهَانَا عَنِ الْمُثْلَةِ قَالَ: وَقَالَ: «اِنَّ مِنَ الْمُثْلَةِ اَنْ يَنْذُرَ الرَّجُلُ اَنْ يَحُجَّ مَاشِيًا فَلْيَهْدِ وَلْيَرْكَبْ».

1559- Ahmed, Imran bin Husayn (r.a)'dan şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s), her ne zaman bize hitab etti ise, sadakayı emredip işkenceden nehyetti ve şöyle buyurdu:

"Kişinin yürüyerek haccetmek üzere adakta bulunması da işkenceye girmektedir. Böyle bir adakta bulunan kimse, bir kurban kessin ve binekli olarak haccetsin."

١٥٦٠ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ عَطَاءِ بْنِ اَبِي رَبَاحٍ اَنَّ رَجُلاً اَتَى ابْنَ عَبَّاسٍ فَقَالَ: اِنِّي نَذَرْتُ لأَذْبَحَنَّ نَفْسِي فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ اُسْوَةٌ حَسَنَةٌ﴾.

1560- Taberani, Ata bin Ebi Rabah (r.a)'tan şu şekilde rivayet etmiştir:

"Bir adam İbni Abbas (r.a)'ın yanına geldi ve şöyle söyledi:

"Ben kendi kendimi kesmek üzere adakta bulundum". İbni Abbas (r.a) da şöyle söyledi:

"Sizin için Allah'ın Resulünde güzel bir örnek vardır."

Bir Açıklama

1559-Ahmed (4/439) Mu'cemu'l Kebir (18/158) Mecmau'z Zevaid (4/189) Müellif: "Bunu Ahmed rivayet etmiştir. Bir benzerini de Bezzar rivayet etmiştir. Taberani de, Kebir'de rivayet etmiştir. Ahmed'in ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir" demiştir.

1560-Mu'cemu'l Kebir (11/186) Mecmau'z Zevaid (4/190) Haysemi (Müellif) bu hadisle ilgili olarak şöyle bir açıklamada bulunmuştur: "Bunu Taberani Kebir ve Evsat'ta rivayet etmiştir. Kebir'deki rivayette İbni Abbas (r.a)'ın şöyle söylediği bildirilmiştir: "Kim kendini ya da çocuğunu kurban etmek üzere adakta bulunursa, bir koç kurban etsin." Daha sonra yukarıdakinin benzeri bir rivayet nakledilmiştir. Ravileri ise, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir."

1) Nesai, aynı yer.

Daha önce geçen rivayetlerle ilgili olarak yapılan açıklamalarda, bazılarına göre masiyet (günah) işlenilmesini gerektiren bir adağın, esasta gerçekleşmediğini, yani geçersiz olduğunu öğrenmiştik. Bu itibarla bir kimsenin kendi kendini kesmek veya oğlunu kesmek yahut yakınları ile bağını koparmak üzere yaptığı adak, bazı fıkıhçılara göre yemin keffareti gerektirmektedir. İbni Abbas (r.a)'ın da şu şekilde fetva vermiş olduğu anlaşılmaktadır: Kendini kurban etmek üzere adakta bulunan kimse, Hz. İbrahim (a.s)'in uygulamasını esas alarak bir koç kurban etmekle bir adağını yerine getirmiş olur. Hz. İbrahim (a.s) oğlunu kurban etmek istediğinde yüce Allah, kendisine ona karşılık kurban etmesi için bir koç göndermişti. Kişinin sahip olmadığı bir şey üzere adakta bulunmasının da değişik şekilleri bulunmaktadır: Bir başkasına ait mal varlığını sadaka olarak vermek veya başkasının hayvanını kurban etmek üzere adakta bulunulması böyledir. Böyle bir adak kesinlikle yerine getirilemez. Ancak, hiç bir mal varlığına sahip olmayan birinin, bir sadaka vermek üzere adakta bulunması durumunda, bu adak onun üzerine bir borç mu olacak, yoksa bundan dolayı da bir şey gerekecek midir? Bazı ilim adamlar bu durumda, kişinin üzerine herhangi bir şey gerekmeyeceğini söylemişlerdir.

DERSLER VE ÖĞÜTLER

Şevkani (r.a) şöyle söylemiştir:

"İlim adamlarının çoğunluğunun tercih ettiği görüşe göre bütün mal varlığını sadaka olarak vermek üzere adakta bulunanın, malını hayır yolunda dağıtma amacı taşıması durumunda, bu adağını yerine getirmesi gerekmektedir. Bunun yanısıra böyle bir adakta bulunan kişinin zengin olması durumunda adağını yerine getirmesinin, fakir olması durumunda ise yemin keffareti eda etmesinin gerektiği de söylenmiştir. Leys bu yönde görüş belirtmiştir. İbni Veheb de onun görüşünü tercih etmiştir. İbni Veheb bu görüşe ek olarak şöyle söylemiştir:

"Orta halli olması durumunda da malının zekatı oranında bir kısmını sadaka olarak dağıtması gerekir."

Bu sonuncu görüş Ebu Hanife'den de herhangi bir açıklamada bulunmaksızın nakledilmiştir. Rabi'a'nın görüşü de bu yöndedir. Şa'bi ve İbni Ebi Leyla'dan rivayet edildiğine göre böyle bir adakta bulunan kişiye, esas itibariyle herhangi bir görev düşmemektedir. Katade'ye göre ise böyle bir adakta bulunanın, zengin olması durumunda malının onda birini, orta halli olması durumunda yedide birini, fakir olması durumunda ise beşte birini sadaka olarak dağıtması gerekmektedir. Bir başka görüşe göre de, hiddet adağı (nezri lucac) olması durumu dışında böyle bir adakta bulunanın, malının tamamını sadaka olarak dağıtması gerekir. Hiddet adağı olması durumunda ise yemin keffareti gerekir. Sahnun'dan nakledilen görüşe göre ise böyle bir adakta bulunan

kişinin, malından kendinin sıkıntıya düşmesine yol açmayacak kadar bir kısmını sadaka olarak dağıtması gerekmektedir.

Sevri, Evzai ve bunların dışında kalan bazı ilim adamlarından herhangi bir açıklamaya yer verilmeksizin rivayet edildiğine göre, bu durumdaki bir kişinin üzerine yemin keffareti düşmektedir. Neha'i'den yine açıklamaya yer verilmeksizin nakledildiğine göre ise bu kişinin malının tamamını sadaka olarak dağıtması gerekmektedir.

Bunun yanısıra, Ka'b'dan rivayet edilmiş olan hadisi şerife göre malının tamamını sadaka olarak dağıtmak isteyenin, malının bir kısmını kendine saklaması gerekmektedir. Ancak bundan dolayı malının tamamını sadaka olarak dağıtma işini gerçekleştiren de adağının gereğini yerine getirmiş olur. Malın tümünün sadaka olarak dağıtılması ile ilgili hükmün, durumlara ve şartlara göre değişiklik arzettiği de belirtilmiştir: Buna güç yetirebilecek ve doğacak duruma sabredebilecek bir kimsenin, malının tamamını sadaka olarak dağıtmasına engel olunmaz. Bu konuda Hz. Ebu Bekir (r.a)'in hareketi ve ensarın kendilerinin ihtiyaç içinde olmalarına rağmen kardeşlerini kendilerine tercih etmeleri esas alınabilir. Ama bu durumda olmayana izin verilmez. Bu konuda ise: "Sadaka ancak zenginlikte olur" ve "Sadakanın en güzel olanı, zenginlik üzere verilenidir" sözleri esas alınır."

Kendisi Hanefi Mezhebinden olan Şurunbulali, 'Meraki'l-Felah' adlı eserinde şöyle söylemiştir:

"Belli bir hastayı ziyaret etmek üzere adakta bulunulması, adakta bulunan için amaç sayılabilecek bir hayır değildir. Burada belirlenen kişinin hakkının gözetilmesi söz konusudur. Dolayısıyla adakta böyle belli kişilerin gözetilmesi adak açısından sağlıklı değildir. Konuyla ilgili rivayetin zahirinden şu anlaşılmaktadır: Hasta ziyaretinde ve cenazenin kaldırılmasında bir yönüyle Allah'ın hakkının gözetilmesi söz konusu olmakla birlikte, asıl amaç hastanın ve ölünün hakkının gözetilmesidir. Adakta bulunan kişinin de, adağının şeriata uygun olması, Allah'ın hakkı sayılan ve işlenilmesi bir amaç olarak görülen amellerden olması durumunda, gereğini yerine getirmesi gerekir."

Tahtavi de, 'Meraki'l-Felah'a yazdığı Haşiyesinde şöyle söylemiştir:

"Burada belirlenen kişinin hakkının gözetilmesi söz konusudur": Yani bu ziyaretin asıl amacı, belirlenen kişinin hakkının gözetilmesidir.

"Adakta böyle belli kişilerin gözetilmesi, adak açısından sağlıklı olmaz" sözünden, ölüler için adakta bulunmanın geçerli olamayacağı sonucu çıkmaktadır.

'Durr'de şöyle söylenilmektedir:

"Bil ki, avamın (halkın) çoğunluğunun adakları, ölüler için olmaktadır. Allah dostu kullara yakın olmak amacıyla onların kabirlerine para atılması, mum yakılması, kandillerine yağ dökülmesi gibi hareketler batıldır ve haramdır."

Bahr'da da bu konu değişik yönleri ile ele alınmaktadır:

"Ölüler için yapılmış adaklar yaratılmış bir şey için yapılmış olmaktadır. Oysa adak ibadettir. Yaratılmış bir şeye ise ibadet edilmez.

Kendisi adına adakta bulunulan varlık ölü olmaktadır. Ölü ise herhangi bir mal varlığına sahip değildir.

Eğer kişi, ölünün, Allah'tan gayrı olarak olaylar üzerinde tasarrufta bulunma (etkileme) gücünün bulunduğuna inanırsa, bu inanç onu küfre götürür. Ancak kişinin "Ey Allah'ım! Eğer hastama şifa verirsen, veya kaybettiğimi bana ulaştırırsan, yahut ihtiyacımı karşılarsan, Nefise Hanım'ın veya İmam Şafii'nin ya da İmam Leys'in türbesinin kapısında bulunan fakirlerin karınlarını doyuracağım yahut onların camilerine sergi ya da kandillerine yağ alacağım veya onların ilkelerini ayakta tutanlara para vereceğim" diye yahut fakirlere bir yarar sağlanılması ve Allah'ın rızasının gözetilmesi şartıyla bir başka şekilde adakta bulunması durumu, bunun dışındadır."

Şeyh de şunları söylemiştir:

"Burada adanan malın sadaka almaya ehil kimselere dağıtılması ile ilgili bir açıklamada bulunulması söz konusudur. Kişi bu malı herhangi bir velinin camisinde veya mevkisinde bulunan fakirlere dağıtmak üzere adakta bulunabilir. Böyle bir adak caizdir. Çünkü adakta malın fakirlere dağıtılması şartı vardır ve sözü edilen adakta da bu şart bulunmaktadır. Ancak bu malın zengin yahut makam sahibi birine verilmesi caiz değildir. Çünkü ihtiyaç sahibi fakir olmayan bir kimsenin, bu malı alması helal olmaz. İlim sahibi olan biri de fakir olmadığı sürece, ilim sahibi olması sebebiyle bu malı alamaz. İslam şeriatına göre yaratılmış bir şeye yakınlık sağlamak amacıyla adakta bulunulmasının haram olmasının yanısıra, sadaka malın, zenginlere dağıtılmasının da caiz olmadığı üzerinde icma (görüş birliği) vardır. Bu itibarla yaratılmış bir varlık için ve zenginlere mal dağıtmak üzere yapılan adak geçerli değildir. Böyle bir adak dolayısıyla bir kimsenin zimmetine de mal geçemez. Böyle bir şey kesinlikle haramdır."

Daha önce geçtiği üzere Hanefi fakihlere göre bir kimse fakirlere mal dağıtmak üzere adata bulunabileceği gibi, başkalarına dağıtmak üzere de adakta bulunabilir. Adağın malını belli bir yerin fakirlerine dağıtmak üzere adakta bulunan kişi, bu malı başka bir yerin fakirlerine dağıtsa, yine adağını yerine getirmiş olur.

ALTINCI KISIM

YEMİN

İLİM ADAMLARININ YEMİNLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

KUR'AN'DA YEMİNLE İLGİLİ BAZI AYETLER

ALLAH'TAN BAŞKASININ ADIYLA YEMİN ETMEK

HELAKE GÖTÜRÜCÜ YEMİN

YEMİNDE İSTİSNANIN YEMİNİ GEÇERSİZ KILMASI

YEMİNDEN SONRA HAYIRLI OLANI SEÇME

YEMİNLE İLGİLİ DEĞİŞİK KONULAR

YEMİN

GİRİŞ

Yeminlerle ilgili konuyu da Akaid bölümünün içine almış bulunuyoruz. Çünkü Allah adına yemin, insanın Allah'ın yüceliğini hissetmesinin dışa yansıyan şekillerinin en önemlilerindendir. Bundan ötürü her dilde ve dinde, yemin sözlerinin özel bir yeri olduğu görülmektedir. Bazı insanların Allah'tan başkasının adına yemin ettikleri bilinmektedir. Burada Allah'ın yüceltilmesine benzer bir şekilde adına yemin edilen varlığın yüceltilmesi söz konusudur. Dolayısıyla şeriatta bu şekilde Allah'tan başkasının adına yemin edilmesi yasaklanmış ve böyle bir şeye kesinlikle karşı çıkılmıştır.

İçerisinde ta'zim (yüceltme) benzeri bir durum olacağı yolunda şüphenin bulunmaması nedeniyle şeriatın pek önemsemediği bir takım durumlar bulunmaktadır. Buralarda da, akaid ile yakından ilgisi olan konular vardır. Dolayısıyla bu konuları, bu bölümün içinde ele aldık.

Yüce Allah'ın adına karşı gösterilmesi gereken hürmetle ilgili ölçüye uyulmaması büyük günah sayıldığından dolayı, şeriatta da yeminin değişik türleri ile ilgili çeşitli hükümler konulmuştur.

İnsanların bu konuyla ilgili olarak çok çeşitli işler çıkarmalarından dolayı yeminler konusuna giren meselelerin de hayli çok olduğu görülür. Biz nasslarla birlikte, yeminlerle ilgili temel hükümleri vermeye çalışacağız. Yüce Allah'ın bizi başarıya ulaştırmasını diliyoruz.

Bütün fıkıhçılar yemin etmenin meşru olduğu üzerinde görüş birliğine varmışlardır. Ancak Allah adına çokça yemin edilmesini hoş karşılamamışlardır. Çünkü yüce Allah, ayeti kerimesinde şöyle buyurmaktadır:

"Bol bol yemin edip duran aşağılık kimseye itaat etme." (1)

---

1) Kalem Suresi: 10

İmam Şafii de şöyle söylemiştir:

"Ben gerek doğru olarak, gerek yalan olarak Allah adına yemin etmiş değilim."

Yeminin, kişinin iyilikte bulunmasını engelleyici bir fonksiyonunun bulunması durumunda ise, yemin etmekteki kerahet (hoş olmayan durum) daha da artmaktadır. Çünkü yücü Allah'a yemin etmekteki kerahet (hoş olmayan durum) daha da artmaktadır. Yüce Allah, ayeti kerimesinde şöyle buyurmaktadır:

"İnsanların arasını düzeltmeniz, günahtan sakınmanız ve iyi olmanız için Allah'a yaptığınız yeminleri engel kılmayın." (1)

Hanbeliler, yeminin beş türünün olduğunu söylemişlerdir:

Birincisi vacibdir. Bu yemin, suçsuz bir insanı haksızlığa uğratılmaktan kurtaracak yemindir.

İkincisi mendubdur. Bu yemin, birbirine düşman iki kişinin arasının düzeltilmesi, yahut bir müslümanın kalbinde yemin edene veya bir başkasına karşı olmuş bir kinin giderilmesi ya da bir fenalığın önlenmesi gibi bir yarar sağlayacağı umulan yemindir.

Üçüncüsü mubahtır: Bu, mubah olan bir işin işlenmesi veya terkedilmesi için yapılan yemindir.

Dördüncüsü mekruhtur: Bu ise mekruh olan bir işin işlenmesi veya terkedilmesi için yapılan yemindir.

Beşincisi de haramdır ki, bu da yalan yere yemin edilmesidir.

Putların veya benzeri varlıkların adına onları yüceltmek amacıyla yemin eden kişi, bu yemininden dolayı küfre gider. Ama yüceltme amacı taşımadan öylesine ağzından çıkarsa, bu zaman da harama düşmüş olur. Her iki durumda da kişinin tevbe etmesi ve şehadet sözlerini tekrarlaması gerekmektedir.

Şeriata uygun yemin tarzı ise, yüce Allah'ın esmai hüsnasından veya sıfatlarından birinin anılması suretiyle onun adına yemin edilmesidir. İlim adamlarının yemin olarak kabul ettikleri ve (bozulması durumunda) keffareti gerektireceğini bildirdikleri değişik yemin şekilleri bulunmaktadır. Bunların yanısıra, ilim adamlarının keffareti gerektirecek yemin şekillerinden sayılıp sayılamayacağı üzerinde görüş ayrılığına düştükleri yemin şekilleri bulunmaktadır.

Yeminler üç kısma ayrılır:

Geçerli olan yemin (Yemin-i münakide): Böyle bir yeminin bozulması duru-

1) Bakara Suresi: 224

munda yemin keffareti gerekir.

Geçersiz yemin (Yemin-i lağv): Bu yemin, bozulması durumunda herhangi bir sorumluluk getirmeyen yemindir.

Batırıcı ve helake götürücü yemin (Yemin-i Ğamus): Bu da, yemin eden kişiyi ateşe batıran ve helake götüren yemindir. Böyle bir yeminden dolayı keffaret mi gerekeceği, yoksa bu şekilde yemin edenin zaten büyük bir günah işlemiş olması dolayısıyla ayrıca herhangi bir yükümlülük getirmeyeceği mi konusunda görüş ayrılığına düşülmüştür. Hanefiler ve Malikiler Yemini Ğamus'u (helake götürücü yemini) şu şekilde tanımlamışlardır:

"Bu, kasıtlı olarak geçmişle veya şimdiki zamanla ilgili yalan üzere yahut yalan amaçlı olarak olumlu ya da olumsuz ifade ile geçmiş zaman veya şimdiki zamanla ilgili bir şey üzerine yemin edilmesidir."

Hanefilerin, Malikilerin ve Hanbelilerin görüşlerine göre böyle bir yemin eden kimse, günaha girmektedir ve günahının büyüklüğü sebebi ile üzerine ayrıca yemin keffareti düşmemektedir. Bu şekilde yemin edenin günahından dolayı tevbe ederek yüce Allah'tan mağfiret dilemesi gerekmektedir. Şafiiler ise, yemin-i ğamus'tan dolayı tevbe edileceği gibi, yemin keffaretinin de gerekeceğini söylemişlerdir.

Fıkıhçıların geneli geçersiz yemini (yemin-i lağv'ı) şu şekilde tanımlamışlardır:

Kişinin bir zannına dayanarak yemin etmesi, ancak işin aslının onun sandığı gibi olmamasıdır. Şafiilerin tanımlamasına göre ise, geçersiz yemin, kişinin yemin amacı taşımadan yahut yeminin manasını düşünmeden öylesine diline gelen yemin sözleridir. Bu, üzerinde yemin niyeti bulunmadan söylenilen bir yemin ifadesidir. Fıkıhçılar geçersiz yeminden (yemin-i lağv'dan) dolayı yemin keffareti gerekmeyeceği üzerinde görüş birliğine varmışlardır.

Geçerli yeminin (yemini mun'akidenin) tanımı konusunda şöyle söylenilmiştir:

Bu, kişinin gelecekte bir işi yapmak ya da yapmamak üzere yemin etmesidir. Her ne üzere yemin edilirse edilsin, böyle bir yeminin bozulması durumunda, yemin keffareti eda edilmesi farzdır. İşlenilmesi üzere yemin edilen işin masiyet (günah) türünden olması durumunda, yeminin bozulması ve yemin keffareti eda edilmesi gerekir. Kişi eğer sadece "yemin ediyorum", "şehadet ediyorum", "kesin karar veriyorum" gibi ifadeler kullanırsa, Hanefilere, Hanbelilere ve Şafiilerin kuvvetli (esahh) olan görüşlerine göre bununla yemin gerçekleşir. Malikilere göre ise böyle söyleyen kişinin yemin niyeti taşıması ve Allah adına yemin düşüncesi ile söylemiş olması durumunda yemin gerçekleşir.

Arap dilindeki yemin harfleri ba, vav ve ta'dır. "Bi'llahi", 'vallahi', 'tallahi' denilmesi ile yahut bu harflerden sonra yüce Allah'ın esmaı hüsnasından birinin veya sıfatlarından birinin zikredilmesi ile yemin gerçekleşmiş olur. Ancak bir kimsenin bu harflerden birini söylemeden "Allah adına, şu işi yapmayacağım" demesi ile de, ilim adamlarının çoğunluğuna göre yemin gerçekleşir. Şafiilere göre ise bu ifade ile yeminin gerçekleşmesi niyete bağlıdır. "Allah'a yemin ediyorum" denilmesi ile de Malikilere, Hanbelilere ve Hanefilere göre yemin gerçekleşir. Şafiilere göre ise yemine niyet edilmesi durumunda, yemin gerçekleşir, böyle bir niyetin taşınmaması durumunda ise gerçekleşmez. "Filanca şöyle yapacak" diye başkasının adına yemin eden bir kimsenin kendi nefsi için yeminde bulunmayı kasdetmiş olması durumunda, Şafiilere ve diğerlerine göre yemin gerçekleşir. Bu durumda kendisinden söz edilen kişinin yemin edeni doğru çıkarması müstehabdır, ama onun söylediğini işlemekle de yükümlü değildir. Eğer hakkında yemin edilen kişi, yemin edeni doğru çıkarmazsa, keffaret yemin edenin üzerinedir. Ama burada yemin eden kişinin, kendisinden söz ettiği kişi için yeminde bulunmayı kasdetmiş olması yahut yemin amacı taşımaması ya da kasdettiği kişinin bir şeyi konusunda yüce Allah'a karşı şefaatte bulunma niyeti taşıması durumunda, sözü yemin olmaz. Ama bir kimse "eğer şöyle yaparsam, ben yahudi veya hıristiyan ya da İslam'dan uzak olayım" derse Hanefilere göre böyle bir yeminden dolayı, kişi hem günaha girmiş olmaktadır, hem de belirlenen işin işlenmesi ve yeminin bozulması durumunda, yemin keffareti gerekmektedir.

Malikilere, Şafiilere ve Hanbelilere göre ise böyle bir şey yemin sayılmaz ve yemin keffaretini de gerektirmez. Böyle konuşan kişi, büyük günahlardan bir günahı işlemiş olur. Ama kişi, belirtilen sözü küfre rıza düşüncesiyle yahut belirttiği işi işlemek kasdıyla söylerse, o sözü söylediği anda küfre düşer. Şafiiler böyle birinin amacının bilinmemesi durumunda küfrüne hükmetmeme tarafını tercih etmişlerdir. Ancak kişi böyle bir sözü, geçmişte işlemiş olduğu bir işi inkar için yalan üzere söylerse, fıkıhçıların çoğunluğuna göre sadece bu sözünden dolayı küfre düşer. Bu durumda yemin keffareti ile yükümlü olmaz; ancak şehadet getirmesi ve işlediği günahdan ötürü tevbe etmesi gerekir.

Bir kimse, kendi malını veya helal bir şeyi kendine haram kılarsa, bu hareketi Hanefilere ve Hanbelilere göre yemin sayılır. Davalardaki yeminlerde yemin isteyen tarafın niyetinin esas alınacağı konusunda fıkıhçılar görüş birliğine varmışlardır. Davaların dışındaki yeminlerle ilgili olarak Hanefiler şöyle söylemişlerdir:

"Burada yemin, haksızlığa uğratılmış olması durumunda yemin edenin niyetine, haksızlık eden konumunda bulunması durumunda da yemin isteyenin niyetine göre değerlendirilir."

Allah'ın adından, esmai hüsnasından ve sıfatlarından biri dışında bir ad üzere yemin edilmesi durumunda, öyle adeten kullanılan ve yüceltme anlamı taşımayan bir yemin sözü söylenilmiş olursa, ilim adamlarının ortak görüşüne (icma'ına) göre yemin keffareti gerekmez. Ancak bu şekilde yemin edilmesi mekruhtur.

Şafii ise şöyle söylemiştir:

"Böyle bir yeminin masiyet (günah) olacağından korkarım."

Bazılarının görüşlerine göre ise, Arap dilinde sıkça kullanılan ve yüceltme anlamı taşımayan yemin ifadelerinin kullanılması konusunda hüküm geniştir ve bunlardan dolayı kişi günaha girmiş olmaz.

Malikiler ve Hanefiler şöyle söylemişlerdir:

"Bir kimse belli bir şey üzere tekrar tekrar yemin eder ve bununla sözünü te'kid etmeyi amaçlarsa, bundan dolayı sadece bir keffaret gerekir. Ama sözünü te'kid amacı taşıması durumunda, her bir yemin için ayrı bir keffaret gerekir. Bir kimse yemininde "İnşallah, yüce Allah'ın dilemesi halinde", "Eğer Allah bana yardım ederse", "Allah kolay kılarsa," "Yüce Allah'ın yardımı ve kolaylaştırması ile", "Bundan daha başka bir işi beğenmediğim sürece" gibi istisna ifadeleri kullanırsa, bu ifadelerin yemin ifadesi ile bağlantılı olarak kullanılması durumunda, yemin gerçekleşmez. Ama yemin ifadesinden ayrı olarak kullanılması durumunda yemin gerçekleşir."

Şafii de şöyle söylemiştir:

"Bu gibi istisna ifadelerinin kulllanılması sırasında nefes almak, ses kesilmesi gibi sebeplerden dolayı hafifçe durulması bir şey değiştirmez."

Malikiler de, öksürme, aksırma, esneme gibi hareketlerin konuşmada ara sayılamayacağını söylemişlerdir.

Hanifelere göre yeminde örf ve adet esas alınır. Şafiilere göre ise yemin ifadesinin dildeki gerçek anlamı esas alınır. Ancak eğer kullanılan sözün bir başka anlama gelmesi de ihtimal dahilinde olur ve yeminden de bu anlamı kasdetmiş olursa, niyetine göre hareket eder.

İmam Malik de şöyle söylemiştir:

"Yeminlerde niyet esas alınır. Herhangi bir niyetin olmaması halinde ise içerisinde bulunulan durumun delaletine bakılır. Böyle bir delaletin söz konusu olmaması durumunda da kullanılan ifadenin geleneksel anlamı esas alınır. İfadenin geleneksel bir anlamı olmaması durumunda da sözlük anlamı esas alınır."

Hanbelilere göre ise yeminde esas alınacak şey niyettir. Herhangi bir niyetin olmaması durumunda ise, yemine yol açan sebebe bakılır. Bu konudaki görüş ayrılıklarından dolayı çeşitli meselelerle ilgili olarak birbirinden farklı görüşler ortaya atılmıştır. Hanefilerin "ni Yemin (Fevri Yemin)" olarak adlandırdıkları bir yemin türü vardır. Bu ise kişinin gelecekle ilgili bir şey hakkında yemin etmesidir. Burada hangi vaktin kastedilmiş olduğu, kullanılan ifadelerin ve durumun delaletinden açıkça anlaşılır. Mesela birinin *"Gel bizimle birlikte öğle yemeği ye"* demesine karşılık, muhatabın *"hayır vallahi, öğle yemeği yemeyeceğim"* demesi, sonra da gidip evinde öğle yemeği yemesi böyledir. Söyleyen kişinin belli bir vakti kasdedip süreklilik kasdetmediği ifadelerin tümü için aynı şey söz konusudur. İçerisinde bulunulan durumun delaleti burada kastedilen anlamın ne olduğunu ortaya koyar. Ancak Hanefi fakihlerinden İmam Züfer bu konuda farklı görüş ileri sürerek böyle bir yeminin de diğer yeminler gibi geçerli (mun'akıda) olduğunu söylemiştir.

Bir kimsenin suyu olmayan bir kuyu hakkında *"Vallahi, bu kuyunun suyunu içeceğim"* demesi gibi aklen mümkün olmayacak ve varlığı tasavvur edilemeyen bir şeyle ilgili yeminler Ebu Hanife, İmam Muhammed, İmam Malik ve Hanbelilerin bazılarına göre geçerli (mun'akıda) değildir. Ancak aklen imkansız olmayan ama adeten mümkün görülmeyen bir şeyle ilgili yemin, ilim adamlarının çoğunluğuna göre geçerlidir.

Şafiiler ve Hanbeliler çocuk, deli ve uykudaki kişi gibi yükümlülük altında olmayan birinin yeminini bozmasının söz konusu olmayacağını bu durumdaki biri için keffaret gerekmeyeceğini söylemişlerdir. Aynı şekilde baygın olanın, zaruret dolayısı ile içki içip sarhoş olanın, yanılanın veya zorlananın yeminini bozmasından dolayı da keffaret gerekmediğini söylemişlerdir.

Bir kimse bir şey için yemin eder, sonra başka bir şeyin daha hayırlı olduğunu görürse, yeminini bozarak keffaret ödemesi müstehab olur. İlim adamlarının ortak görüşlerine göre bu konuda yemin edilmeden önce, yemin keffareti eda edilmesi caiz değildir. Ama yeminini bozmak niyeti ile yemin eden bir kimse hakkında Hanbeliler şöyle söylemişlerdir:

"Böyle bir kimse, daha yeminini bozmadan önce de, yeminini bozduktan sonra da keffaret eda edebilir."

Bu konuda Şafiiler de aynı şeyi söylemişlerdir. Ancak Şafiiler, keffaretin, yeminin bozulmasından sonra eda edilmesinin daha uygun olacağını bildirmişlerdir. Ebu Hanife'ye göre ise yemin bozulmadan önce keffaret eda edilemez. Ebu Hanife'ye göre yemin keffaretinin derhal eda edilmesi de şart değildir. Zaman içeresinde eda edilmesi vaciptir. Bu konuda acele edilmesi ise daha güzeldir (efdaldir).

Maddi durumu iyi olan bir kimse, yemin keffareti konusunda şu üç uygulamadan birini seçebilir: On fakirin doyurulması veya bunların giydirilmesi ya da bir köle azed edilmesi. Ancak bu üç işten birini yapmaya maddi durumu müsait olmayan kimsenin üç gün oruç tutması gerekmektedir. Üç gün orucun, yemin keffareti yerine geçmesi, ancak kişinin bir günlük ve gecelik yiyecek ihtiyacından ve nafakasından fazla olarak söz konusu üç uygulamadan birini gerçekleştirmesine yetecek miktarda malının olmaması halinde söz konusudur. Hanefilere, Malikilere ve Şafiilere göre, burada kişinin kendisine yemin keffaretinin vacib olduğu zamandaki durumu değil, bu keffareti eda edeceği andaki durumu gözönünde bulundurulur. Hanbelilere göre ise kişinin kendisine yemin keffaretinin vacib olduğu yani yeminini bozduğu zamandaki durumu gözönünde bulundurulur. Yemek yedirme olayı, kişinin on fakiri bir gün veya bir fakiri on gün sabah ve akşam doyurmasıdır. Hanefilere göre fakirlerin yemeğe çağrılıp yemek yemelerine fırsat verilmesi yeterlidir. Hanefilerin dışındakilere göre ise, yedirilecek şeyin fiilen teslim edilmesi, fakirin almak suretiyle mülk edinmesinin sağlanması gerekir. Hanefilere göre bir fakire bir günlük yiyecek olarak yarım sa' buğday veya Hanefilerce buna denk sayılan yiyecek yahut bunun para olarak karşılığının verilmesi yeterlidir. Yarım sa' ise ikibin gramdan biraz azdır.

Ancak Hanefilere göre, yiyeceğin bilfiil yedirilmesi durumunda, sabah ve akşam ya da iftar ve sahur olmak üzere günde iki öğün doyasıya yemek yedirilmelidir. İki gün sabah yemeği verilmesi de caiz olur. Bu uygulama bir fakire, bir gün yemek yerine geçer. Yedirilecek yiyeceğin belirlenmesinde de kişinin kendi ailesine yedirdiği yiyeceklere bakılmalıdır. Ebu Hanife ve Ebu Muhammed yemin keffaretlerinin, diğer keffaretlerin ve adakların eda edilmesi için ehli zimmetin yani İslam devleti sınırları içinde yaşayan hıristiyan, yahudi ve mecusilerin fakirlerine yemek yedirilmesini caiz görmüşlerdir.

Kendilerine yiyecek verilen kimselerin hür fakirler olması gerekmektedir. Yemek yiyebilen küçük yaştaki bir insana yemek yedirilse de olur.

Fakirlere giyecek verilmesi durumunda, fıkıhçıların geneline göre giyecek eşyasının fiilen fakir kişinin mülkiyetine geçirilmesi şarttır. Hanefilere göre verilecek giyeceğin en azından bedenin tümünü örtecek miktarda olması gerekir. Hanbelilere göre ise, namazda örtülmesi gereken yerleri örtecek kadar olmalıdır. Dolayısıyla burada kadın ve erkekle ilgili hükümlerin ayrı ayrı gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Malikiler ise şöyle söylemişlerdir:

"Bu konuda erkek için verilecek elbise en azından bütün bedeni örtecek miktarda olmalıdır. Kadın ise, verilecek elbise ile namazda örtülmesi gereken yerleri örtecek miktarda olmalıdır. Bu da bir elbise ile bir başörtüsüdür."

Şafiiler de şöyle söylemişlerdir:

"En azı için, kendisine elbise denilebilecek izar, gömlek, çarşaf türü bir giyecek yeterlidir."

Bu durumda Şafiilere göre, bir pantolon giydirilmesi veya sarık sarılması ile giydirme işi gerçekleşmiş olmaktadır.

Köle azad edilmesi durumunda ise Hanefilere göre kölenin, kesin bir şekilde azad eden kişinin mülkiyetine geçmiş olması, köleliğinin kesin olması ve kusurlardan beri olması gerekmektedir. Hanefilere göre küçük ya da büyük, kadın ya da erkek, müslüman veya kafir bir köle azad edilmesi ile bu görev yerine getirilmiş olur.

Fıkıhçıların ortak görüşlerine göre, yeminini bozmuş olan bir kimsenin yemek yedirmeye, elbise giydirmeye veya köle azed etmeye güç yetirememesi durumunda, üç gün oruç tutmak gerekmektedir. Hanefiler ve Hanbeliler bu üç gün orucun perpeşe tutulmasını şart koşmuşlardır. Malikilere ve Şafiilere göre ise peşpeşe tutulması şart olmamakla birlikte müstehabdır. Peşpeşe tutulmasını şart görenlere göre hastalık, yolculuk, hayız gibi bir özür dolayısıyla dahi olsa ara verilmesi durumunda, üç gün oruca yeni baştan başlanılması gerekmektedir. Aynı şekilde üç gün oruca bayram veya teşrik günlerinden önce başlanılması durumunda, bu günler dolayısıyla oruca ara verilmesi ve sonra yeni baştan başlanılması gerekir.

Yemin konusunu şu başlıklar altında inceleyeceğiz:

İlim adamlarının yeminle ilgili sözleri.

Kur'an-ı Kerim'de geçen yeminle ilgili bazı eyeti kerimeler.

Allah'tan başkasının adına yemin etmekle ilgili olarak gelen bazı rivayetler.

Helake götürücü yemin (yemini ğamus.)

Yeminde istisnanın yemini geçersiz kılması.

Bir şeye yemin edip, başka bir şeyi ondan daha hayırlı görmek.

Yeminle ilgili değişik konular.

İLİM ADAMLARININ YEMİNLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

Beğavi, Şerhu's-Sünne'de şöyle söylemiştir:

"Bazıları şöyle söylemişlerdir: Yeminin (hilfin) sağ el (yeminu'l-yed) gibi olduğu söylenmiştir. Eskiler de bu konuda yemin etmek istediklerinde ellerini yere koyar, sonra yemin için "Ve eymunu'llah (Allah'a yemin ederim)" derlerdi. Bazıları birinci kelimenin sonundaki "nun" harfini atarak "Ve eymu'llah" der-

lerdi." (1)

Kendisi Hanefi fakihlerinden olan 'Hidaye' müellifi şöyle söylemiştir:

"Yeminlerin üç çeşidi bulunmaktadır: Yemini ğamus (helake götürücü yemin), yemini mun'akıda (geçerli, fiilen gerçekleşen, hakkında yemin hükmü uygulanan yemin) ve yemini lağ (geçersiz yemin)."

Yemini ğamus, geçmişle ilgili bir konuda yalan söylemek amacıyla edilen yemindir. Bu şekilde yemin eden kişi günaha girer. Çünkü Resulullah (a.s) hadisi şerifinde şöyle buyurmuştur:

"Kim yalan yere yemin ederse, Allah onu cehenneme sokar."

Böyle yeminin keffareti olmaz. Bunun yükünden (günahından) kurtulmanın tek yolu, tevbe edilmesi ve yüce Allah'tan mağfiret dilenmesidir.

İmam Şafii (rh.a) ise şöyle söylemiştir:

"Bu yemin için keffaret vardır. Çünkü keffaret, yüce Allah'ın adına karşı gösterilmesi gereken hürmet ölçüsünün aşılmasından doğan günahın silinmesi amacıyla konulmuştur. Yalan söze Allah'ın şahit gösterilmesi fiilinin gerçekleşmesi ile, yemin de fiilen gerçekleşmiş olmaktadır."

Bize göre böyle bir hareket tamamiyle bir büyük günahtır. Keffaret ise oruç yoluyla eda edilen bir ibadettir ve bunda niyet şartı aranmaktadır. Dolayısıyla fiilen gerçekleşen (geçerli) yeminde olduğu gibi, bu yemin türü de keffarete bağlanamaz. Çünkü geçerli yemin, mubah olan bir yemindir. Bunun için de günah olsa bile, başlangıçtaki seçimi ile ilgisi bulunan bir günah olur.

Yemin-i gamus'ta ise, günah bizzat yeminin içindedir. Dolayısıyla bu yemin, diğer yeminle aynı stadüde tutulamaz. Geçerli yemin, kişinin gelecekte bir işi yapmak veya yapmamak üzere yemin etmesidir. Bu şekilde yemin eden kimse, yeminini bozduğu takdirde yüce Allah'ın aşağıdaki ayeti kerimesinin hükmü gereğince yemin keffareti eda etmesi gerekmektedir. Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Allah size rastgele yeminlerinizden dolayı değil, bile bile ettiğiniz yeminlerden ötürü hesap sorar." (2)

Burada "bile bile ettiğiniz yeminler" denilirken kastedilen yemin, bizim anlatmış olduğumuz geçerli yemin türüdür. Rastgele yemin (yemini lağv) ise, bir

---

1) Arapça'da "yemin" kelimesi, aynı zamanda "sağ" anlamına gelmektedir. Yukarıdaki açıklamada da bu noktaya dikkat çekilerek kelimenin kökünün sözü edilen uygulamaya dayandığına işaret edilmektedir. (Çeviren)

2) Maide Suresi: 89

kimsenin geçmişle ilgili bir konuda zannına dayanarak yemin etmesi, ancak durumun onun sandığından farklı olmasıdır. Bu tür yeminlerden dolayı yüce Allah'ın yemin edeni bir hesaba çekmeyeceğini umarız. Bir kimsenin gördüğü kişinin Zeyd olduğunu sanarak "Vallahi bu gelen Zeyd'dir" demesi, ancak gelenin Amr olması olayındaki yemin, bir yemini lağv (rastgele, geçersiz yemin) örneğidir. Bu konudaki esas ölçü ise yüce Allah'ın:

"Allah size rastgele yeminlerinizden dolayı değil, bile bile ettiğiniz yeminlerden ötürü hesap sorar" mealindeki ayeti kerimesinde konulan ölçüdür. Ancak ayeti kerimenin tefsiri konusunda değişik görüşler ortaya atılmış olduğundan, böyle rastgele yeminlerden dolayı hesaba çekilmenin bir ümit olarak görülmesi daha uygun bulunmuştur."

'el-Fıkhu ale'l-Mezahibi'l-Erba'a' adlı kitabın müellifi Ceziri de yeminin hükmü konusunda şunları söylemiştir:

"Yemin hükmü, şartlara ve durumlara göre değişir. Bazen işlenilmesi vacib olan bir amelle bağlantısının bulunmasından dolayı vacib olur. Can alma suçu ile suçlanan, ancak kendisinin böyle bir suçtan uzak olduğu bilinen bir kimsenin ölümden kurtarılması için yemin edilmesi böyledir. Bazen de haram olabilir. İleride haram bir işin işlenilmesi üzere yahut yemin edilmesi caiz olmayan bir konuda yemin edilmesi böyledir."

Malikilerin bu konudaki bazı açıklamaları şöyledir:

Yeminde esas olan, Allah'ın adı veya sıfatlarından biri üzerinde istenilmediği halde yemin edilse bile caiz olmasıdır. Dini bir konuya ilgiyi artıracağının veya sakıncalı bir şeyden uzaklaşmayı sağlayacağının umulduğu yerde yemin edilmesi ise müstehabdır. Ancak herhangi bir zorunluluk olmadığı halde sıkça yemin edilmesi, seleften sonra ortaya çıkarılmış bidatlerden biridir. Yemin edilmesi mubah olduğu gibi, yeminin bozulması da mubah sayılmıştır. Yemini bozmanın daha hayırlı olduğunun görülmesi durumunda, hüküm de buna göredir. Bir kimse farz (vacib) bir ameli terketmek üzere yemin ederse, yemini bozması farz (vacib) olur. Bir günahı terketmek ya da bir vacibi işlemek üzere yemin etmiş olması durumunda ise, hüküm bunun tam tersidir.

Hanbeliler de şöyle söylemişlerdir:

Belirtildiği gibi yemin, yerine göre vacib, yerine göre de haram olur. Bunun gibi mekruh bir işin işlenmesi ya da mendub bir işin terkedilmesi de mekruhtur. Alışveriş sırasında yapılan yeminler de mekruh yeminlerin arasına girmektedir. Çünkü Resulullah (a.s) hadisi şeriflerinde şöyle buyurmuştur:

"Yemin pazarlanan mal için harcanır, ancak bereketi alıp götürür." (1)

---

1) İbni Mace (4/745) 12-Kitabu't Ticaret. 30-Alışveriş sırasında yemin etmenin mekruh olduğu hakkında gelen rivayetler babı.

Birbirlerine düşman olan iki kişinin uzlaştırılması gibi, bir maslahatı (iyiliği) sağlayacağının umulduğu yerde yemin edilmesi ise mendubdur. İki hasım tarafın uzlaştırılmasında yemin eden kişi, hasımlardan birisi de olabilir. Yine bir müslümanın, kalbindeki kini gidermek veya ondan ya da bir başkasından fenalığı gidermek amacıyla olan yeminler de mendub yeminlerdendir. Ancak bir taatın (şeriatın emrettiği bir işin) işlenmesi veya bir günahın terkedilmesi için yapılan yemin mendub değildir.

Yemin, yerine göre de mubah olur. Mubah olan bir işin işlenilmesi veya işlenilmesi üzere yapılan yemin böyledir. Yine doğru olduğu bilinen ya da doğru sanılan bir haberi te'yid için yemin edilmesi de böyledir. Bir taatın işlenilmesi veya bir masiyetin (günahın) terkedilmesi için yapılan yemin de mubah olan bir yemindir.

Şafiilerin konuyla ilgili açıklamalarından bazıları da şöyledir:

Yüce Allah'ın *"İnsanların arasını düzeltmeniz, günahtan sakınmanız ve iyi olmanız için Allah'a yaptığınız yeminleri engel kılmayın"(1)* mealindeki ayeti kerimesi dolayısıyla yeminde esas hüküm, mekruh olmasıdır. Bununla birlikte bir taatın işlenmesi veya günahın terkedilmesi üzere yapılan yemin gibi, yerine göre mubah da olabilir. Yine bir hakimin huzurunda doğru bir bilgi üzerine yemin etmek veya te'yid edilmesine ihtiyaç duyulan bir haberin teyid edilmesi için yemin edilmesi de mubah olan yeminlerdendir. Bir meselenin büyüklüğünü bildirmek amacıyla yemin edilmesi de böyledir. Yemin mendub olan bir fiilin işlenilmesi yahut masiyetin (günahın) terkedilmesi amacıyla yapılması durumunda da mendub olur.

Yemini bozmak konusunda da beş ayrı hüküm bulunmaktadır: Bir günahın işlenilmesi veya bir vacibin terkedilmesi üzere yapılmış bir yemin olması durumunda, bu yeminin bozulması vaciptir. Mesela şarap içmek yahut namaz kılmamak üzere yemin etmiş birinin, bu yeminini bozması vaciptir. Bundan dolayı ayrıca yemin keffaretinde bulunması gerekmektedir. Yukarıdakinin aksi durumda ise yeminin bozulması haram olur. Mesala farz olan namazı kılmak veya zina etmemek üzere yemin etmiş olan birinin yeminine uyması gerekir ve böyle birinin yeminini bozması haramdır.

Yeminin bozulması bazen de mendub olur. Mendub olan bir işin terkedilmesi veya mekruh bir işin işlenilmesi üzere yapılan yeminin bozulması böyledir. Bazı zamanlarda mekruh olur ki, mekruh olan bir işin terkedilmesi veya mendub bir işin işlenilmesi üzere yapılan yeminin bozulması böyledir. Bazen de yeminin bozulması iyi olana ters düşer. Mesala yenilmesi ve içilmesi mubah olan bir şeyi yememek ya da içmemek üzere yapılan yeminin bozulması böyledir.

---

1) Bakara Suresi: 224

Burada en güzel olan yüce Allah'ın adına hürmet edilerek yemine uyulmasıdır. Sayılan hallerin tümünde yeminin bozulması halinde, yemin keffareti gerekir.

Hanefilerin konuyla ilgili bazı açıklamaları ise şöyledir:

Yemin'de esas olan hüküm, Allah'ın adı veya sıfatlarından biri üzerine yapılan yeminin caiz olmasıdır. Ancak uygun olan, çokça yemin edilmemesidir.

'el-Fıkhu ale'l-Mezahibi'l-Erba'a' adlı kitapta yemin konusunda şu bilgiler verilmektedir:

"Allah'tan başkasının adına yapılan yemin gerçekleşmez ve geçerlilik sıfatı kazanmaz. Hz. Peygamber (a.s)'in, Kabe'nin, Cibril (a.s)'in, bir veli kulun veya bunların dışında kendisine hürmet edilen ve yüce tutulan herhangi bir varlığın adına yapılan yeminlerin tümü, geçersiz yeminlerdendir. Böyle bir yeminin bozulmasından ötürü yemin keffareti gerekmez. Eğer kişi Allah'tan başka bir varlığın adına yemin ederken, onu yüceltmede Allah'a eş koşmaya niyetlenmiş olursa, bu niyetinden dolayı şirke düşer. Bununla peygambarlerin, Resulullah (a.s)'ın veya diğerlerinin adına yemin etmeyi basite almayı amaçlamış olursa, bu zaman da küfre düşer."

Çağlar boyunca insanlar değişik yemin türleri ve te'yid etmek istedikleri şeyleri te'yid etmeye yarayacak metodlar geliştirmişlerdir. Bu da uzun uzun fetvalar verilmesini ve geniş araştırmalar yapılmasını gerektirmiştir. Aşağıda fıkhi mezheplerin, yukarıda vermiş olduğumuz örneklerden bazıları hakkında açıklamalar içeren fetvalarını sunuyoruz. Bu konuyu daha geniş bir şekilde araştırmak isteyenlerin, fıkhi mezheplerin kaynak kitaplarına başvurması gerekmektedir. Bu kitaplarda yeminlerle, yeminlerin türleri, her bir yemin türünün etkileri ve yerine göre yol açtığı sıkıntılar ile ilgili açıklamaların ve fetvaların yüzlerce sayfa tuttuğu görülecektir.

Bu konuda Hanefiler şöyle söylemişlerdir:

"Şu işi kesinlikle yapmayacağım, aksi halde karım boşolsun" veya *"Şu işi yaparsam, karım boş olsun"* demek gibi bir şarta bağlanan yemindeki amaç, hasım tarafın yemin eden kişinin kesin kararlılığını bilmesinin sağlanması olursa kerahetsiz olarak caiz olur (mekruh olmaksızın caizdir). Ancak amaç bu olmaz veya yemin geçmişle ilgili olursa, o zaman mekruhtur. *"Babana yemin olsun, ömrüne yemin olsun"* sözleriyle ve buna benzer sözlerle yemin etmek de aynı şekilde mekruhtur.

Şafiiler ise şöyle söylemişlerdir:

Allah'tan başkasının adına yemin etmek mekruhtur. Bunun yanısıra hanımı boşamak üzere yemin etmek de mekruhtur.

Hanbeliler şöyle söylemişlerdir:

Bir peygamberin veya veli bir kulun adı üzere de olsa Allah'tan ve O'nun sıfatlarından başka bir şey üzere yemin edilmesi haramdır. Bu şekilde Allah'tan başkasının adı üzere yemin eden, yaptığına pişman olmalı, hatasından dolayı tevbe etmeli ve Allah'tan mağfiret dilemelidir. Bunun üzerine yemin keffareti gerekmez. Hanımını boşamak veya kölesini azed etmek üzere yemin de mekruhtur.

Malikiler de şöyle söylemişlerdir:

Dinde yüce bir yeri olan Peygamber ve Kabe gibi varlıkların adı üzere yemin edilmesi konusunda iki görüş vardır: Haram olması ve mekruh olması. Meşhur olanına göre haramdır. Ancak dinde yüce bir yeri olmayan, cahiliye çağında üzerlerine yemin edilen dikili taşlar, kanlar (soylar) ve Allah'tan başka kendilerine ibadet edilen varlıklar üzerine yemin edilmesinin haram olduğu konusunda herhangi bir ihtilaf yoktur. Bunlara yemin edilmesinin haramlığı, bu şeylerin yüceltilmesinin amaçlanması durumundadır. Yemin ile bunların yüceltilmesini amaçlayan kimse ise küfre düşer. Babaların, mevki sahibi kimselerin adları, sultanları başları ve hayatları ve benzeri şeyler üzerine yapılan yeminlerin haram olduğu konusunda da herhangi bir ihtilaf yoktur.

Dört mezhebe göre de, kadın boşamak üzere yapılan yemin mekruhtur ve böyle bir yeminin bozulması durumunda da kadın boş olur.

Başkasının yerine yemin veya birinden Allah adına bir şey istemek:

Bir kimsenin bir başkasına *"Senin için Allah'a yemin ediyorum. Şu işi yapacaksın"* veya *"şu işi yapmayacaksın"* demesi ile ilgili olarak fıkhi mezhepler değişik görüşler ortaya atmışlardır.

Hanefiler şöyle söylemişlerdir:

Bir kimse başka birine *"Vallahi, şöyle şöyle yapacaksın"* veya *"Ve billahi şu işi yapmayacaksın"* derse, bunu söylemekteki amacı, karşısındakini yemine çağırmak olur ve kendisi yemin niyeti taşımazsa, bundan dolayı üzerine herhangi bir yükümlülük düşmez. Ama eğer bununla bizzat kendisi yemin etmek niyetinde olur veya herhangi bir niyeti bulunmazsa, o zaman yemin etmiş sayılır. Bu durumda muhatabının onun istediğini yerine getirmemesi halinde, bu sözü söyleyen kişinin yemini bozulmuş sayılır.

Eğer birinci şahıs: *"Yemin ettim, şu işi yapacaksın"* veya *"Allah'a yemin ettim"* yahut *"Allah'ı şahit tutuyorum"* ya da *"Allah için kesin söylüyorum, bu işi yapacaksın"* derse, *"senin için"* sözünü söylemiş olsa da, olmasa da normal bir şekilde yemin etmiş sayılır ve yemin hükümlerinden sorumlu olur. Bu sözlere

muhatab olan kişi ise herhangi bir şeyden sorumlu değildir. Ama söz konusu ifadeleri kullanan kişinin bunları söylemekteki amacı, karşısındakine soru sormak olursa, o zaman yemin etmiş sayılmaz.

Malikiler şöyle söylemişlerdir:

Bir kimse başka birine *"Senin için Allah'a yemin ediyorum şu işi yapacaksın"* veya *"şunu yapmayacaksın"* der ve bu söze muhatab olan kişi de onun isteğini yerine getiremezse birinci şahıs yeminini bozmuş sayılır ve bundan ötürü kendisine yemin keffareti gerekir. İkinciye ise herhangi bir görev düşmez. Yine birinci şahıs *"Senin adına yemin ettim"* der, sonra bu söze muhatab olan kişi onun isteğini yerine getirmezse, birinci şahsa yemin keffareti düşer. Ama bilirtilen ifadelerle yemin etmeyi kasdetmiş olmayanın durumu ile ilgili olarak değişik görüşler ortaya atılmıştır. Meşhur olana göre bu durum ile ilgili olarak değişik görüşler ortaya atılmıştır. Meşhur olana göre bu durumda herhangi bir şey gerekmez. Herhangi bir niyet taşımaması durumunda da aynı şey söz konusudur.

Kişi *"Senin için yemin ettim"* der ve Allah'ın adını anmaz, bu sözü ile yemin niyeti de taşımazsa, muhatabın isteğini yerine getirmemesinden dolayı keffaret gerekmez. Benzer şekilde *"Allah adına söylüyorum (ve billahi) şunu kesinlikle yapacaksın"* veya *"Allah adına senden şunu istiyorum"* gibi sözler söyler ve yemin niyeti taşımazsa, yine bir şey gerekmez. Kuvvetli olan görüşe göre bu tür sözler yemin sayılmaz.

Kendisinden Allah adına bir şey istenilen veya bir şeyi yapması üzere adına yemin edilen kimsenin herhangi bir şer'i engeli bulunmaması ve yemin edenin de insanları zora koşma amacının olmaması durumunda, yemin edeni yalancı çıkarmaması ve onun isteğini yerine getirmesi mendubdur. İstenilen şeyin yerine getirilmemesi halinde, yemin edenin keffaret eda etmek zorunda kalacağı bir durumda ise mendubiyet daha da kuvvet kazanır.

Şafiiler şöyle söylemişlerdir:

Bir kimse, başka birine *"Senin için Allah'a yemin ediyorum şu işi yapacaksın"* veya *"Senden Allah adına şu işi yapmanı istiyorum"* diyen kimse, bu sözü ile kendi şahsı adına yemin etmeyi amaçlamış olursa, yemin etmiş sayılır. Ama muhatabının adına yemin etmiş olmayı veya ondan bir dilekte bulunmayı kasdetmiş olur veya herhangi bir kasdı olmazsa, söylediği söz yemin sayılmaz.

Bir kimse, başkası adına bir şey yemesi üzerine yemin eder ve bununla muhatabının arzedilen şeyi yemesini sağlamayı ve bunu mutlak surette gerçekleştirmeyi amaçlamış olursa, söylediği söz yemin sayılır. Ancak, istenilen şeyi yemesi için Allah adını anarak dilekte bulunmayı amaçlamış veya yemin süzünü

muhatabını yemine koşma niyeti ile söylemiş olursa, kendisi yemin etmiş olur. Mutlak anlamda bir ifadenin kullanılması durumunda, dilekte bulunulması amacının taşındığı kabul edilir. Yemin sözü söyleyen kişinin kendi adına yemin etme niyeti taşıması durumunda, muhatabın onun yeminini doğru çıkarması ve isteğini yerine getirmesi mendub olur.

Hanbeliler de şöyle söylemişlerdir:

Bir kimse, başkasının adına yemin eder ve *"Vallahi, ey filanca, şu işi mutlaka yapacaksın"* der, sonra da bu söze muhatab olan kişi, istenileni yerine getirmezse, sözü söyleyen yeminini bozmuş sayılır ve kendisi için keffaret gerekir. Tercih edilen görüşe göre isteğe muhatab olan kişinin üzerine bir şey düşmez.

Yine bir kimse, *"Senden, Allah adına, şöyle yapmanı istiyorum"* der ve bu sözü ile yemin niyeti taşırsa, yemin etmiş olur. İstenilenin yerine getirilmemesi durumunda keffaret, yine yemin sözünü söyleyenin üzerine düşer. Ama belirtilen ifade ile muhatabından dilekte bulunmayı amaçlamış olursa, o zaman yemin etmiş sayılmaz. Kendisinden Allah'ın adı anılarak dilekte bulunulan kimsenin bu dileği yerine getirmesi sünnet olduğu gibi, adına yemin edilenin yemin edeni doğru çıkarması da sünnettir.

YEMİNLE İLGİLİ KUR'ANİ NASLAR

Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"İnsanların arasını düzeltmeniz, günahtan sakınmanız ve iyi olmanız için Allah'a yaptığınız yeminleri engel kılmayın." (1)

Yani Allah adına yaptığınız yeminleri, iyilikte bulunmaya, takva üzere hareket etmeye ve insanların aralarını düzeltmeye karşı engel kılmayın. Bir konuda yemin ettikten sonra, başka bir şeyi daha hayırlı gören kimseyi bu yeminini bozmaya ve yemin keffareti eda etmeye yönelten çok sayıda nas (hadisi şerif metni) nakledilmiştir.

Yüce Allah, yalan yere yemin etmek konusunda da şöyle buyurmaktadır:

"Onlar bilerek yalan yere yemin ediyorlar." (2)

Yüce Allah, geçerli yemin (yemini mun'akıda) ve geçersiz, rastgele yemin (yemini lağv) hakkında da şöyle buyurmaktadır:

"Allah size rastgele yeminlerinizden dolayı değil, bile bile ettiğiniz yeminlerden dolayı hesap sorar." (3)

1) Bakara Suresi: 224
2) Mücadele Suresi: 14
3) Maide Suresi: 89

Yüce Allah, bir başka ayeti kerimesinde de şöyle buyuruyor:

"Allah, sizi rastgele yeminlerinizden dolayı değil fakat kalplerinizin kasdettiği yeminlerden dolayı sorumlu tutar." (1)

"Yemin ettiğinizde, yeminlerinizi tutun." (2)

"Allah'ı kendinize kefil kılarak sağlama bağladığınız yeminleri bozmayın." (3)

Yine bir ayeti kerimesinde şöyle buyuruyor:

"İçinizde lütuf ve servet sahibi olanlar yakınlarına, düşkünlere ve Allah yolunda hicret edenlere bir şey vermemek için yemin etmesinler. Affetsin, müsamaha göstersinler." (4)

Hadisi şeriflerde insanın hangi durumlarda yeminini bozabileceği ile ilgili bilgiler verilmiştir. Bazı durumlarda kişinin yeminini bozması farz olmakta, bazı durumlarda ise yeminin bozulması mendub olmaktadır.

ALLAH'TAN BAŞKASININ ADINA YEMİN ETMEK

١٥٦١ــ رَوَى النَّسَائِيُّ عَنْ قُتَيْلَةَ (امْرَأَةٌ مِنْ جُهَيْنَةَ) اَنَّ يَهُودِيًّا اَتَى النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَ: اِنَّكُمْ تُنَدِّدُونَ وَتُشْرِكُونَ، تَقُولُونَ: مَا شَاءَ اللَّهُ وَشِئْتَ، وَتَقُولُونَ: وَالْكَعْبَةِ، فَأَمَرَهُمُ النَّبِيُّ ﷺ اِذَا اَرَادُوا اَنْ يَحْلِفُوا، اَنْ يَقُولُوا: «وَرَبِّ الْكَعْبَةِ»، وَيَقُولُ اَحَدُهُمْ: «مَا شَاءَ اللَّهُ، ثُمَّ شِئْتَ».

1561- Nesai, Kuteyle (r.a)'den (Cuheyne'den bir kadın) rivayet etmiştir:

"Bir yahudi Resulullah (a.s)'ın yanına gelerek şöyle söyledi: "Siz Allah'a ortak koşuyorsunuz. "Allah ne güzel dilemiş ve sen de ne güzel dilemişsin" diyorsunuz. Yine "Kabe'ye yemin olsun" diyorsunuz." Bunun üzerine Resulullah (a.s), sahabilerine, yemin etmek istediklerinde "Kabe'nin Rabb'ine yemin olsun" demelerini emretti. Yine bir kimse (hayretini dile getirmek istediğinde) "Allah

---

1561-Nesai (7/6) 35-Kitabu'l Eyman ve'n Nuzur. 9-Kabe üzerine yemin edilmesi babı. İsnadı hasendir.

1) Bakara Suresi: 225

2) Maide Suresi: 89

3) Nahl Suresi: 91

4) Nahl Suresi: 22

ne güzel dilemiş, sonra sen ne iyi dilemişsin" derdi."

Bir Açıklama

İbnu'l-Esir şöyle söylemiştir:

"Allah ne güzel dilemiş ve sen de ne güzel dilemişsin":

Burada "Allah ne güzel dilemiş ve sen de ne güzel dilemişsin" sözü ile, "Allah ne güzel dilemiş, sonra sen ne iyi dilemişsin" sözü birbirinden farklı değerlendirilmiştir. Çünkü bazılarına göre atıf vav'ı sıralama anlamı değil de, iki şeyi bir arada değerlendirme ve bir şeyde ortaklık anlamı ifade eder. Buna göre bir kimse "Allah ne güzel dilemiş ve sen de ne güzel dilemişsin" dediği zaman, yüce Allah'ın dilemesi ile, kastedilen şahsın dilemesini bir araya getirmiş yani ortak bir dileme anlamı kasdetmiş olur. Buna göre bir kimse "Zeyd ve Amr kalktı" dediğinde Amr, Zeyd'den önce kalkmış da olabilir. Ama bir kimse "Allah ne güzel dilemiş, sonra sen ne iyi dilemişsin" derse, burada bir sıralama söz konusu olur ve dolayısıyla Allah'ın dilemesi, kastedilen kişinin dilemesinden önce gelir. İşte bundan dolayı Resulullah (a.s), sahabilerine: "Allah ne güzel dilemiş, sonra sen ne iyi dilemişsin" deyiniz," diye buyurmuştur."

١٥٦٢ــ رَوَى أَحْمَدُ وَالتِّرمِذِيُّ عَنْ سَعْدِ بْنِ عُبَيْدَةَ أَنَّ ابْنَ عُمَرَ سَمِعَ رَجُلاً يَقُولُ: لاَ وَالْكَعْبَةِ، فَقَالَ لَهُ: لاَتَحْلِفْ بِغَيْرِاللَّهِ، لاَتَحْلِفْ بِغَيْرِاللَّهِ، فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «مَنْ حَلَفَ بِغَيْرِ اللَّهِ فَقَدْ كَفَرَ أَوْ أَشْرَكَ». وَقَالَ التِّرمِذِيُّ: هٰذَا عَلَى التَّغْلِيظِ.

1562- Ahmed ve Tirmizi, Sa'd bin Ubayde (r.a)'den rivayet etmişlerdir:

"Abdullah bin Ömer (r.a) bir adamın "Kabe'ye yemin olsun ki hayır!" diye söylediğini duydu. Bunun üzerine şöyle söyledi:

"Allah'tan başkasının adı üzere yemin etme. Ben Resulullah (a.s)'ın şöyle buyurduğunu duydum:

"Kim Allah'dan başkasının adına yemin ederse küfre düşer ve müşrik olur."

Tirmizi: *"Bu, Allah'tan başkasının adına yemin edilmesine karşı gösterilen*

1562-Ahmed (2/125) Tirmizi (4/110) 21-Kitabu'n Nuzur ve'l Eyman. 8-Yüce Allah'tan başkası üzerine yemin etmenin kerahıti hakkında gelen rivayetler babı. Tirmizi, bu hadisin hasen olduğunu söylemiştir. Hadis de onun söylediği gibidir. İhsan bi Tertibi İbni Hibban (6/278) Müstedrek (4/279) Müellif: "Bu hadis Buhari ve Müslim'in şartlarına göre sahihtir, ancak onlar bu hadisi kitaplarına almamışlardır" diye söylemiştir.

sert tutum cihetindendir (açısındandır)" diye söylemiştir.

Bir Açıklama

Tirmizi'nin *"Bu sert tutum açısındandır"* sözü, Abdullah bin Ömer (r.a.)'in gerçek küfrü kasdetmediğini göstermektedir. İlim adamları Kabe üzerine yemin edilmesinin, yemin sayılmayacağı üzerinde icma etmişlerdir. İlim adamlarına göre bu konuda tercih edilen hüküm gereğince Kabe vs. gibi dinen yüce sayılan varlıkların üzerine yemin edilmesi mekruhtur. Bazı ilim adamları ise bu gibi varlıklar üzerine yemin edilmesini haram saymışlardır.

١٥٦٣ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ عَبْدِاللَّهِ قَالَ: لِاَنْ اَحْلِفَ بِاللَّهِ كَاذِبًا اَحَبُّ اِلَيَّ مِنْ اَنْ اَحْلِفَ بِغَيْرِهِ وَاَنَا صَادِقٌ.

1563- Taberani, Abdullah (r.a)'ın şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Benim için, Allah'ın adı üzere yalan yere yemin etmem, başka bir varlık üzerine doğru olarak yemin etmemden daha sevimlidir."

Abdullah (r.a)'tan nakledilen bu rivayet, Allah'tan başkasının üzerine yemin etmenin, ne derece büyük bir haram olduğunu göstermektedir. O, yemini ğamusu (yalan yere yemini) bile bundan daha hafif görmüştür.

١٥٦٤ــ رَوَى اَبُو دَاوُدَ عَنْ طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِاللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَعْنِي فِي قِصَّةِ ٱلْاَعْرَابِيِّ: فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ : «اَفْلَحَ وَاَبِيهِ اِنْ صَدَقَ، اَوْ دَخَلَ الْجَنَّةَ وَاَبِيهِ اِنْ صَدَقَ».

1564- Ebu Davud, Talha bin Ubeydullah (r.a)'tan bir bedevi ile ilgili hikaye arasında şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Eğer doğru söyledi ise, babasına yemin olsun kurtuldu." veya "Eğer doğru söyledi ise, babasına yemin olsun cennete girdi."

Bir Açıklama

İbnu'l-Esir şöyle söylemiştir:

"Babasına yemin olsun kurtuldu":

1563-Mu'cemu'l Kebir (9/205) Mecmau'z Zevaid (4/177) Müellif: "Bunu Taberani Kebir'de rivayet etmiştir. Ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir" demiştir.

1564-Ebu Davud (3/223) Kitabu'l Eyman ve'n Nuzur. Babaların üzerine yemin edilmesinin keraheti babı.

Bu ifade Arap dillerinde sıkça kullanılan bir ifadedir. Araplar sözlerinin doğruluğunu te'kid amacıyla bu ifadeyi karşılıklı konuşmalarında sıkça kullanırlar. Bununla birlikte Resulullah (a.s), bir kimsenin babasının adı üzerine yemin etmesini yasaklamıştır. Ancak Resulullah (a.s) yukarıdaki sözünü, bu yasaklamadan önce söylemiş olabilir. Yine yemin amacıyla değil de dil alışkanlığı dolayısıyla böyle bir söz söylemiş olması da mümkündür. Böyle olması durumunda bu söz, yemini lağv (rastgele, geçersiz yemin) gibi bağışlanmış yeminler arasına girebilir. Veya Resulullah (a.s) bu sözü ile yemini değil de verdiği bilgiyi te'kid etmeyi amaçlamış olabilir. Arap dilinde bu söz iki amaç için kullanılır: Bir şeyi yüceltmek amacıyla ve bir sözü, bilgiyi te'kid etmek amacıyla.. Yasak edilmiş olan da yüceltmek amacıyla kullanılmasıdır. Te'kid amacıyla kullanılması ise yasak değildir.

"Başkasının değil Ebi'l-Vaşin'in ömrüne yemin olsun. O bana istemediğim bir hesap yükledi" denilmiştir. Buradaki yemin ifadesi, söylenilen sözün te'kidi amacıyla kullanılmıştır. Yoksa Ebi'l-Vaşin'e yemin amacıyla değil. Bu tür ifadeler ise Araplar arasında sıkça kullanılırdı."

İbnu'l-Esir'in açıklamasından anladığımıza göre bazı ilim adamları, yukarıdaki hadisi şerifin mensuh olduğunu söylemişlerdir. Bazı ilim adamlarına göre ise bu tür ifadeler, yemin veya bir şeyin yüceltilmesi amacıyla değil de sözün te'kidi amacıyla ve dil alışkanlığından ötürü kullanılır. Bu tür ifadelerin kullanılmasından dolayı yemin keffareti gerekmediği üzerinde de icma' (görüş birliği) edilmiştir.

Ancak Resulullah (a.s)'ın, babaları üzerine yemin edilmesini açıkça yasaklamasından sonra bu tür ifadelerin kullanılması, en azından mekruh görülmüştür. Bazılarına göre ise bozuk bir inanç dolayısıyla kullanılmadıkça mubahtır.

١٥٦٥ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ سَمِعْتُ عُمَرَ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ : «إِنَّ اللّٰهَ يَنْهَاكُمْ أَنْ تَحْلِفُوا بِآبَائِكُمْ».

1565- Buhari ve Müslim, Abdullah bin Ömer (r.a)'in şöyle söylediğini rivayet etmişlerdir:

"Ben, Hz. Ömer (r.a)'in şöyle söylediğini duydum:

1565-Buhari (116530) 83-Kitabu'l Eyman ve'n Nuzur. 4-"Babalarınızın üzerine yemin etmeyiniz" babı. Müslim (3/1266) 67-Kitabu'l Eyman. 1-Allah'tan başkası üzerine yemin edilmesinden nehiy babı. Ebu Davud (3/222) Kitabu'l Eyman ve'n Nuzur. Babaların üzerine yemin edilmesinin kerahati babı. Tirmizi (4/108) 21-Kitabu'n Nuzur ve'l Eyman. 8-Yüce Allah'tan başkası üzerine yemin etmenin kerahati hakkında gelen rivayetler babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, sahih olduğunu söylemiştir. Nesai (7/4) 35-Kitabu'l Eyman ve'n Nuzur. 5-Babaların üzerine yemin edilmesi babı.

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Yüce Allah, sizi babalarınızın üzerine yemin etmekten nehyetmektedir."

Bazı rivayetlerde şöyle bir fazlalığa yer vermişlerdir:

"Hz. Ömer (r.a.) şöyle söyledi:

"Resulullah (a.s)'ın bunların (babaların) üzerine yemin edilmesini nehyettiğini duyduktan sonra, kendi adıma da, başkasından naklen de yemin etmedim."

Bir başka rivayette bildirildiğine göre Resulullah (a.s), Hz. Ömer (r.a)'in *"Babama yemin olsun, babama yemin olsun"* diye söylediğini duydu. Bunun üzerine şöyle buyurdu:

"Yüce Allah, sizi babalarınızın üzerine yemin etmenizden nehyetmektedir. Bir kimse yemin edecek olursa, Allah'tan başkası üzerine yemin etmesin veya sussun." (1)

Bir başka rivayette bildirildiğine göre Hz. Ömer (r.a) şöyle söyledi:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Bir kimse yemin edecek olursa, Allah'tan başkası üzerine yemin etmesin." Kureyşliler babalarının üzerine yemin ediyorlardı. Resulullah (a.s) da:

"Babalarınızın üzerine yemin etmeyin" diye buyurdu." (2)

Buhari'nin bir rivayetine göre Resulullah (a.s) şöyle buyurmuştur:

"Yemin edecek olan, ya Allah'ın adı üzere yemin etsin veya sussun." (3)

Bir başka rivayette bildirildiğine göre de şöyle buyurmuştur:

"Babalarınız üzerine yemin etmeyiniz."

Araplar babaları üzerine yemin ederlerdi. (4)

---

1) Tirmizi (4/110) 21-Kitabu'l Nuzur ve'l Eyman. 8-Yüce Allah'tan başkası üzerine yemin etmenin keraheti hakkında gelen rivayetler babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, sahih olduğunu söylemiştir.

2) Müslim (3/1267) 27-Kitabu'l Eyman. 1-Allah'tan başkası üzerine yeminin yasaklığı.

3) Buhari (11/530) 83-Kitabu'l Eyman ve'n Nuzur. 4-"Babalarınız üzerine yemin etmeyin" babı.

4) Buhari, aynı yer. Bu rivayette "Araplar babaları üzerine yemin ederlerdi" ifadesi yer almamıştır.

***"Ne de bir başkasından naklen":** Yani birisi hakkında "filanca babasının üzerine yemin ediyor ki" diye rivayette bulunarak.*

١٥٦٦ــ رَوَى ابْنُ مَاجَةَ عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: سَمِعَ النَّبِيُّ ﷺ رَجُلاً يَحْلِفُ بِأَبِيهِ، فَقَالَ: «لاَتَحْلِفُوا بِآبَائِكُمْ، مَنْ حَلَفَ بِاللَّهِ فَلْيَصْدُقْ، وَمَنْ أُحْلِفَ لَهُ بِاللَّهِ فَلْيَرْضَ، وَمَنْ لَمْ يَرْضَ بِاللَّهِ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ».

1566- İbni Mace, Abdullah bin Ömer (r.a)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s), bir adamın babası üzerine yemin ettiğini duydu ve şöyle buyurdu:

"Babalarınız üzerine yemin etmeyin. Kim yüce Allah'ın adı üzere yemin ederse, doğru söylesin. Kime karşı Allah'ın adı üzerine yemin edilirse, razı olsun (kabul etsin.) Kim Allah'ın adına razı olmazsa, o Allah'tan değildir."

١٥٦٧ــ رَوَى أَبُو دَاوُدَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «لاَتَحْلِفُوا بِآبَائِكُمْ وَلاَ بِأُمَّهَاتِكُمْ، وَلاَ بِالْأَنْدَادِ، وَلاَ تَحْلِفُوا إِلاَّ بِاللَّهِ، وَلاَ تَحْلِفُوا بِاللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ إِلاَّ وَأَنْتُمْ صَادِقُونَ».

1567-Ebu Davud, Ebu Hureyre (r.a)'den ş şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Babalarınız üzerine de, anneleriniz üzerine de, putların adları üzere de yemin etmeyin. Allah'tan başkası üzerine yemin etmeyin. Allah'ın adı üzere de ancak doğru sözlü olduğunuz zaman yemin edin."

١٥٦٨ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ عَبْدِالرَّحْمٰنِ بْنِ سَمُرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «لاَتَحْلِفُوا بِالطَّوَاغِي وَلاَ بِآبَائِكُمْ».

1568- Müslim, Abdurrahman bin Semure (r.a)'den rivayet etmiştir:

1566-İbni Mace (1/679) 11-Kitabu'l Keffaret. 4-"Kime karşı Allah'ın adı üzere yemin edilirse razı olsun" babı. Mecmau'z Zevaid'de: "Senedindeki raviler sikadırlar" demiştir.

1567-Ebu Davud (3/222) Kitabu'l Eyman ve'n Nuzur. Babalar üzerine yemin etmenin hoş olmadığı babı. Nesai (7/5) 35-Kitabu'l Eyman ve'n Nuzur. 6-Anneler üzerine yemin babı. İsnadı sahihtir.

1568-Müslim (3/1278) 27-Kitabu'l Eyman. 3-Lat ve Uzza üzerine yemin edenin durumu ile ilgili bab.

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Tağutların (putların) adları üzere yemin etmeyin."

Nesai'nin rivayetinde de ifade şu şekilde geçmektedir:

"Babalarınızın ve tağutların üzerine yemin etmeyin." (1)

İbnu'l-Esir şöyle söylemiştir:

"(Hadisin metninde çoğulu "Tevağî" ve "tevağit" olarak geçen) "tağutlar" ile kastedilen şey, putlardır. Bunlar ise cahiliye Araplarının kendilerine tapındıkları şeylerdi. Aynı şekilde şeytanlara da tağutlar denilmektedir. Bunun yanısıra sapıklıkta öncü durumunda olan her kişi için de tağut denilir. Tağut kelimesinin çoğulu Tevağit olarak gelir. Tevağit kelimesi ise Tağiye kelimesinin çoğuludur."

١٥٦٩ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ بُرَيْدَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ انَّ رسُول اللّه ﷺ قَالَ: «مَنْ حَلَفَ بِالْأَمَانَةِ فَلَيْسَ مِنَّا».

1569- Ahmed, Bureyde (r.a)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kim emanet üzere yemin ederse, bizden değildir."

Bir Açıklama

İbnu'l-Esir şöyle söylemiştir:

"Kim emanet üzere yemin ederse bizden değildir" sözü ile ilgili olarak Hattabi şöyle söylemiştir:

"Bu şekilde bir yeminin hoş karşılanmaması, Resulullah (a.s)'ın Allah'ın adı ve sıfatlarından biri üzere yemin etmekle emrolunmuş olmasından ötürü olabilir. Çünkü emanet, Allah'ın sıfatlarından biri değildir. Emanet (emanetin hakkının gözetilmesi), ancak yüce Allah'ın emirlerinden ve farz kıldığı amellerden biridir. Dolayısıyla müslümanlar bunun üzerine yemin etmekten nehyolunmuşlardır. Çünkü emanet üzere yemin edilmesi durumunda, bununla Allah'ın adları ve sıfatları bir tutulmuş olmaktadır. Ebu Hanife'ye ve onun mezhebinin ileri gelenlerine göre bir kimse "Allah'ın emaneti üzere yemin ediyorum" derse, bu yemini

---

1569-Ahmed (5/52) Ebu Davud (3/223) Kitabu'l Eyman ve'n Nuzur. Emanet üzerine yemin etmenin hoş olmadığı babı.

1) Nesai (7/7) 35-Kitabu'l Eyman ve'n Nuzur. 10-Tağutlar üzerine yemin babı.

geçerli bir yemin sayılır ve bozulması halinde de keffaret gerekir. İmam Şafii ise her iki konuda da farklı görüş ortaya atmıştır."

Hanefilerin görüşleri, Malikilerin ve Hanbelilerin görüşleri ile birdir. Kendisi Hanefi mezhebinden olan Tahavi ise bu konuda Şafiilerin görüşlerini kabul etmiş ve sözü edilen ifadeyi yemin saymamıştır. Ancak her şeyden önce hadisi şerif metinlerinde üzerinde durulan hususun, *"emanet üzere yemin"*, etrafında tartışılan meselenin ise *"Allah'ın emaneti üzere yemin"* olduğunu belirtmemiz uygun olur.

١٥٧٠ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ فِي الْأَوْسَطِ عَنِ ابْنِ عُمَرَ، انَّ رَجُلاً سمع رَجُلاً يَحْلِفُ بِالْأَمَانَةِ فَقَالَ: أَلَسْتَ الَّذِي تَحْلِفُ بِالْأَمَانَةِ.

1570- Taberani, Evsat'ta, Abdullah bin Ömer (r.a)'den rivayet etmiştir:

"(Abdullah bin Ömer r.a.) bir adamın emanet üzere yemin ettiğini duydu.

Sonra bu adama: "Emanet üzere yemin eden sen değil miydin?" diye sordu."

Abdullah bin Ömer (r.a)'in soru sorması, kastedilen kişinin hareketinin doğru olmadığını kendisine bildirmek amacıyla olmuştur.

١٥٧١ــ رَوَى أَبُو دَاوُدَ عَنْ بُرَيْدَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ حَلَفَ، فَقَالَ: إِنِّي بَرِيءٌ مِنَ الْإِسْلَامِ، فَإِنْ كَانَ كَاذِبًا، فَهُوَ كما قال: وَإِنْ كَانَ صَادِقًا، فَلَنْ يَرْجِعَ إِلَى الْإِسْلَامِ سَالِمًا».

1571- Ebu Davud, Büreyde (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Bir kimse yemin ederek "Ben İslam'dan uzak olayım" derse; eğer bu sözünde yalancı ise aynen söylediği gibi olur. Eğer doğru sözlü ise, o zaman da İslam'a dönüşü tam ve kamil bir şekilde olmaz."

1570-Mecma'uz Zevaid (4/178) Müellif: "Bunu Taberani, Evsat'ta rivayet etmiştir. Ravileri sikadırlar" demiştir.

1571-Ebu Davud (3/224) Kitabu'l Eyman ve'n Nuzur. İslam'dan uzak olmak ve İslam'dan başka dine girmek üzere yapılan yeminler hakkında gelen rivayetler babı. Nesai (7/6) 35-Kitabu'l eyman ve'n Nuzur. İslam'dan uzak olmak üzere yemin edilmesi babı. İsnadı hasendir. İbni Mace (1/679) 11-Kitabu'l Keffarat. 3-İslam'dan başka dine girmek üzere yemin edenle ilgili bab. Müstedrek (4/298) Müellif: "Bu hadis Buhari ve Müslim'in şartlarına göre sahihtir" demiştir.

Bir Açıklama

Doğru sözlü de olsa insanın bu şekilde bir yemine cür'et etmesi, dinini zedeleyici ve inancına zarar getirici bir hareket sayılır. Böyle bir sözün yemin kabul edilip edilmemesi konusuna gelince: Hanefiler ve bir rivayete göre Ahmed bin-Hanbel bunu yemin saymıştır. Dolayısıyla yeminin bozulması durumunda keffareti gerektirir.

Malikiler, Şafiiler ve kendilerinin sahih olarak kabul ettikleri rivayete göre Hanbeliler ise bunun yemin sayılamayacağını ve bozulması sebebiyle keffaret gerekmeyeceğini söylemişlerdir. Kişi eğer böyle bir yemin ile kendini belirlediği bir şeyden uzak tutmayı amaçlarsa, bu tarz bir yemin etmesinden ötürü günaha girmiş olur. Ama bu yemin ile küfre rızayı amaçlamış olursa, o sözü söylediği anda kafir olur.

Amacının ne olduğunun bilinmemesi durumunda Şafiilere göre küfrüne hükmedilmemiş olduğu tercih edilir. Bu hüküm, sözünü gelecek zamana atfetmesi konusundadır. Ama sözünü geçmiş zamana atfeder (*"eğer bu şu işi yaptı isem"* der) ve kendisinin uzak olduğunu ileri sürdüğü fiil de gerçekleşmiş olursa, o zaman küfre düşüp düşmeyeceği konusunda ihtilaf edilmiştir. Küfre düşmeyeceğini söyleyenler, onun bu sözü ile küfre düşmeyi değil de sözünün doğruluğunu kabul ettirmeyi amaçlamış olacağından dolayı küfre düşmeyeceğini ileri sürmektedirler.

١٥٧٢ــ رَوَى التِّرمِذِيُّ عَنْ ثَابِتِ بْنِ الضَّحَّاكِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «مَنْ حَلَفَ بِمِلَّةٍ غَيْرِ الْإِسْلَامِ كَاذِبًا فَهُوَ كَمَا قَالَ».

1572- Tirmizi, Sabit bin Dahhak (r.a)'tan rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Her kim İslam'dan başka bir millet (din) üzere yemin eder ve sözünde yalancı olursa, o kimse aynen söylediği gibidir."

1572-Tirmizi (4/115) 21-Kitabu'n Nuzur ve'l Eyman. İslam'dan başka dine girmek üzere yemin edilmesinin hoş olmadığı babı. Tirimizi, bu hadisin hasen, sahih olduğunu söylemiştir. Ebu Davud (3/224) Kitabu'l Eyman ve'n Nuzur. İslam'dan uzak olmak ve İslam'dan başka dine girmek üzere yapılan yeminler hakkında gelen rivayetler babı. Nesai (7/19) 35-Kitabu'l Eyman ve'n Nuzur. 31-Kişinin sahip olmadığı bir şeyi adaması babı. Buradaki metin Buhari, Tirmizi ve Ebu Davud'un rivayet etmiş olduğu uzun bir hadisten bir parçadır. Nesai'de burada verilen parça metine (tarafa) bir başka metin parçası ilave etmiştir. Nesai'nin ilave ettiği parça da sözü edilen uzun hadisin içinde geçmektedir. Nesai'nin ilave ettiği parça şöyledir: "Ve kim kendini bir şey ile öldürürse, yüce Allah ona cehennemde o şeyle azab eder."

Bir Açıklama

İbnu'l Esir şöyle söylemiştir:

"O kimse aynen söylediği gibidir":

Bu sözün açıklaması şöyledir: Bir kimse yemin ederken, "Eğer şöyle şöyle bir şey varsa, ben kafir olayım veya yahudi olayım, yahut hıristiyan olayım" der veya buna benzer sözler söyler. Üstelik iddiasında da yalancı olur. İşte Resulullah (a.s), "Bir kimse böyle konuşur ve üstelik yalan bir söz söylerse, aynen söylediği gibi kafir, hıristiyan, yahudi veya her ne söylediyse öyle olur" diye bildirmiştir.

Ebu Hanife'ye göre böyle bir sözle yemin, fiilen gerçekleşir ve bozulmasından dolayı sadece yemin keffareti gerekir. İmam Şafii'ye göre ise böyle bir sözden dolayı yemin fiilen gerçekleşmez ve bozulmasından dolayı da keffaret gerekmez."

Beğavi, Şerhu's Sünne'de şöyle söylemiştir:

"Bir kimse İslam'dan başka bir dine girmek üzere yemin eder ve "eğer şöyle yaparsam yahudi, hıristiyan veya İslam'dan uzak olayım" derse, sonra da belirlediği işi yaparsa, Resulullah (a.s)'ın ashabından ilim sahibi bazı kimselerin görüşlerine göre yemin keffareti eda etmesi gerekir. İmam İbrahim en Nehai de bu yönde görüş beyan etmiştir. İmam Evza'i, Sevri, Ashab-ı Re'y (içtihada ağırlık veren ilim adamları), Ahmed ve İshak da bu görüşü tercih edenlerdendir. Bazı ilim adamları ise bu şekilde yemin eden kişinin büyük bir günah işlemiş olacağını, dolayısıyla yemin keffareti ile yükümlü olmayacağını söylemişlerdir. Fıkhi mezheplerin oluştuğu dönemde yaşamış olan Medineli ilim adamları İmam Malik, Şafii ve Ebu Ubeyd bu görüşü tercih edenlerdendir."

Anlatıldığı şekilde yemin eden birinin imanını tazelemesi ve şehadet sözlerini tekrarlaması gerekmektedir. Bunun yanısıra işlediği hatadan dolayı tevbe etmesi ve yüce Allah'tan mağfiret dilemesi gereklidir. Hanefi mezhebine göre yemini geçmişle ilgili olan ve söylediği sözün doğru olmadığını bile bile böyle yemin eden birinin küfre düşeceğine hükmedilir. Bu görüşler gereğince, bu durumdaki şahsın, nikahını da tazelemesi gerekmektedir.

١٥٧٣ــ رَوَى النَّسَائِيُّ عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كُنَّا نَذْكُرُ بَعْضَ الْأَمْرِ، وَأَنَا حَدِيثُ عَهْدٍ بِالْجَاهِلِيَّةِ، فَحَلَفْتُ بِاللَّاتِ وَالْعُزَّى، فَقَالَ لِي أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ : بِئْسَ مَا قُلْتَ: ائْتِ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَأَخْبِرْهُ، فَإِنَّا لَا نَرَاكَ إِلاَّ قَدْ كَفَرْتَ، فَلَقِيتُهُ فَأَخْبَرْتُهُ، فَقَالَ: «قُلْ: لَا إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَحْدَهُ ــ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ــ وَتَعَوَّذْ

بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ـ ثَلاَثَ مَرَّاتٍ ـ وَاتْفُلْ عَنْ شِمَالِكَ ـ ثَلاَثَ مَرَّاتٍ ـ وَلاَ تَعُدْ لَهُ».

1573- Nesai, Sa'd bin Ebi Vakkas (r.a)'tan şu şekilde rivayet etmiştir:

"Aramızda bazı konuları konuşuyorduk. Ben de cahiliye inancından daha yeni dönmüştüm. Söz arasında Lat ve Uzza'nın üzerine yemin ettim. Bunun üzerine Resulullah (a.s)'ın sahabileri bana şöyle söylediler:

"Ne kadar çirkin bir şey söyledin. Resulullah (a.s)'ın yanına git ve durumu kendisine bildir. Biz senin ancak küfre dönmüş olacağına kanaat getiriyoruz." Ben varıp Resulullah (a.s) ile buluştum ve durumu kendisine bildirdim. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Üç kere "Bir olan Allah'tan başka ilah yoktur" diye söyle. Sonra üç kere kovulmuş şeytandan Allah'a sığın. Sonra sol tarafına üç kere tükür ve bir daha da böyle bir şey söyleme."

Bir başka rivayete göre Sa'd bin Ebi Vakkas (r.a) şöyle söylemiştir:

"Ben Lat ve Uzza üzerine yemin ettim. Bunun üzerine arkadaşlarım bana: "Ne kadar fena bir söz söyledin. Seni bizden uzaklaştıracak bir söz söyledin" dediler. Ben de Resulullah (a.s)'ın yanına gittim ve olayı kendisine bildirdim. Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Ortağı olmayan, tek olan Allah'tan başka ilah yoktur. Mülk O'nundur. Hamd O'na aittir. O her şeye kadirdir" diye söyle. Sonra üç kere sol yanına tükür. Kovulmuş olan şeytanın şerrinden de Allah'a sığın. Sonra da bir daha böyle bir şey söyleme." (1)

Bir Açıklama

İbnu'l Esir şöyle söylemiştir:

"Resulullah (a.s)'ın "Allah'tan başka ilah yoktur" diye söyle," sözü ile ilgili olarak Hattabi şöyle söylemiştir:

"Resulullah (a.s)'ın "Kim Lat ve Uzza üzerine yemin ederse "Allah'tan başka ilah yoktur" desin" diye buyurması, sözü edilen şeylerin veya bunlara benzer varlıkların üzerine yemin edenler için yemin keffareti gerektirmeyeceği, sadece teslimiyet göstermesinin ve yüce Allah'tan mağfiret dilemesinin gerekeceği ko-

1573-Nesai (7/7) 35-Kitabu'l Eyman ve'n Nuzur. 12-Lat ve Uzza üzerine yemin edilmesi babı.

1) Nesai, aynı yer.

nusunda delil teşkil etmektedir. İmam Şafii'nin görüşü de bu yöndedir."

Lat, Uzza ve bunlara benzer şeylerin üzerine yemin eden kişi, bu yemini ile onları yüceltmeyi amaçlamış olursa, bundan dolayı küfre girer. Dolayısıyla böyle birinin imanını tazelemesi gerekeceği gibi, Hanefilere göre nikahını da tazelemesi gerekir.

Ancak bu yemin sözü, kasıtsız olarak rastgele bir şekilde diline gelmiş olursa, bu durumda imanını tazelemesi ve Allah'tan mağfiret dilemesi gerekir. Bu durum ise birinci durum kadar tehlikeli değildir.

١٥٧٤ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «مَنْ حَلَفَ مِنْكُمْ، فَقَالَ فِي حَلِفِهِ: بِاللَّاتِ وَالْعُزَّى، فَلْيَقُلْ: لَاإِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ، وَمَنْ قَالَ لِصَاحِبِهِ: تَعَالَ أُقَامِرْكَ، فَلْيَتَصَدَّقْ» قَالَ أَبُو دَاوُدَ: «يَعْنِي بِشَيْءٍ».

1574- Buhari ve Müslim, Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Sizden her kim yemin eder ve yemininde "Lat ve Uzza üzerine" diye söylerse, "Allah'tan başka ilah yoktur" desin. Kim de arkadaşına "gel seninle kumar oynayalım" derse, sadaka versin."

Ebu Davud *"Yani bir şeyi tasadduk etsin"* **diye söylemiştir.**

Müslim ise şöyle söylemiştir:

"Kim de arkadaşına "gel seninle kumar oynayalım" derse, sadaka versin" sözünü, Zühri'den başka rivayet eden olmamıştır. Zühri'nin Resulullah (a.s)'a isnad ettiği ancak ceyyid (iyi) senetlerle nakledilen rivayetlerde yer almayan doksan kadar hadis parçası (harf) bulunmaktadır."

"Sadaka versin" sözü ile ilgili olarak Hattabi şöyle söylemiştir:

"Yani kumar için tehlikeye atmayı tasarladığı miktarda bir şey tasadduk etsin."

1574-Buhari (11/91) 79-Kitabu'l İsti'zan. 52-Kişiyi Allah'a itaatten alıkoyan bütün oyunların batıl (uygunsuz) olduğu babı. Müslim (3/1267) 27-Kitabu'l Eyman. 2-Lat ve Uzza üzerine yemin edenin "la ilahe illa'llah" demesi gerektiği babı. Ebu Davud (3/222) Kitabu'l Eyman ve'n Nuzur. Putlar üzerine yemin babı. Tirmizi (4/117) 21-Kitabu'n Nuzur ve'l Eyman. 17-İshak bin Mansur'un rivayeti babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, sahih olduğunu söylemiştir. Nesai (7/7) 35-Kitabu'l Eyman ve'n Nuzur. 11-Lat babı. İbni Mace (1/678) 11-Kitabu'l Keffarat. 2-Allah'tan başkası üzerine yeminden nehiy babı.

Kumara niyetlenen birinin sadaka vermesi *"fenalığın peşinden hemen onu silecek bir iyilik işle"* mealindeki ayeti kerimede bildirilen türden bir ameldir.

Ebu Bekir İbni Huzeyme şöyle söylemiştir:

"Resulullah (a.s), Lat üzerine yemin eden ve arkadaşına "gel seninle kumar oynayalım" diyen bir kimseye abdestini tazelemesini emretmemiştir. Bu haber dildeki taşkınlığın ve bir kimsenin bir şeyi söylememeye zorlanmasının kötü sözün abdest tazelemeyi gerektireceğini ileri sürenlerin sandıkları gibi abdest tazelemeyi gerektirmeyeceğini göstermektedir."

Hanefiler şöyle söylemişlerdir: Çirkin bir söz sarfeden kimsenin abdest alması mendubdur. Bunun delili ise abdestin hataları yıkadığını bildiren çok sayıdaki hadisi şeriftir.

HELAKE GÖTÜRÜCÜ YEMİN

١٥٧٥ــ رَوَى أَبُو دَاوُدَ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لاَيَحْلِفْ أَحَدٌ عِنْدَ مِنْبَرِي هَذَا عَلَى يَمِينِ آثِمَةٍ، وَلَوْ عَلَى سِوَاكٍ أَخْضَرَ، إِلاَّ تَبَوَّأَ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ، أَوْ وَجَبَتْ لَهُ النَّارُ».

1575- Ebu Davud, Cabir bin Abdullah (r.a)'tan rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kimse benim bu minberimin yanında bir yeşil misvak konusunda da olsa günaha götürücü bir yemin etmesin. Aksi halde cehennemdeki yerini hazırla sın." Yahut: "Aksi halde cehennemi haketmiş olur."

Muvatta'daki rivayete göre ise Resulullah (a.s) şöyle buyurmuştur:

"Kim benim şu minberimin yanında günaha götürücü bir yemin ederse, cehennemdeki yerini hazırlasın."

١٥٧٦ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الأَكْوَعِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ عَلَى الْمِنْبَرِ: «لاَيَحْلِفُ أَحَدٌ عَلَى يَمِينٍ كَاذِبَةٍ إِلاَّ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ».

1576- Taberani, Seleme bin Ekva (r.a)'dan rivayet etmiştir:

1575-Ebu Davud (3/221) Kitabu'l Eyman ve'n Nuzur. Resulullah (as)'ın minberinin yanında yemin etmenin büyüklüğü hakkında gelen rivayetler babı.

1576-Mecmau'z Zevaid (4/180) Müellif: "Bunu Taberani Evsat ve Kebir'de rivayet etmiştir. Ravileri sikadırlar" demiştir.

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kim yalan yere yemin ederse, cehennemdeki yerine hazırlanmış demektir."

١٥٧٧ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ أَشْهَدُ لَسَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «مَا مِنْ عَبْدٍ أَوْ أَمَةٍ تَحْلِفُ عِنْدَ هَذَا الْمِنْبَرِ عَلَى يَمِينِ آثِمَةٍ وَلَوْ عَلَى سِوَاكٍ رَطْبٍ إِلاَّ وَجَبَتْ لَهُ النَّارُ».

1577- Ahmed, Ebu Hureyre (r.a)'nin şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Ben Resulullah (a.s)'ın şöyle söylediğini duyduğuma şehadet ederim:

"Herhangi kul (köle) veya cariye, benim şu minberimin yanında bir taze misvak konusunda da olsa günaha götürücü bir yemin ederse, kendisi için cehennem hak olur." (1)

١٥٧٨ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ قَالَ: كُنَّا نَعُدُّ الْيَمِينَ الْغَمُوسَ مِنَ الْكَبَائِرِ.

1578- Taberani, İmran bin Husayn (r.a)'dan şu şekilde rivayet etmiştir:

"Biz yemini ğamusu (yalan yere yemini) büyük günahlardan sayardık."

Bir Açıklama

Daha önce de geçtiği üzere, yemini ğamus (yalan yere yemin) için, yemin keffareti gerekip gerekmeyeceği konusunda ilim adamları arasında görüş ayrılıkları bulunmaktadır.

Hanefiler; *"Bu tür yeminler için, yemin keffareti gerekmez. Tevbe ve istiğfar*

1577-Ahmed (2/329) Mecmau'z Zevaid (4/179) Müellif: "Bunu Ahmed rivayet etmiştir. Ravileri sikadırlar" demiştir.

1578-Mecmau'z Zevaid (4/181) Müellif bu hadisle ilgili olarak şöyle bir açıklamada bulunmuştur: "Bunu Taberani, Kebir'de rivayet etmiştir. Ravileri arasında Kesir Ebu Fadl da bulunmaktadır. Bu kişi hadisi bir kaç kişiden rivayet etmiştir. Bu raviyi zayıf gören kimse çıkmamıştır. Geriye kalan ravileri ise sikadırlar.

1) Metindeki "cariye" kelimesi bayan köle anlamına değildir. Arapçada erkekler için ayrı, kadınlar için ayrı isim ve sıfatlar kullanıldığından, erkek için kullanılan "kul" anlamındaki "abd" kelimesinin yerine, kadın için de "cariye" anlamına gelen "eme" kelimesi kullanılmaktadır. Dolayısıyla buradaki "cariye" kelimesi "kadın kul" anlamındadır. (Çeviren)

gerekir" demişlerdir. Şafiiler ise, bu yeminler için yemin keffareti, hem de tevbe ve istiğfarın gerekeceğini bildirmişlerdir. Yalan yemin yoluyla gasbedile hakların sahiplerine geri verilmesinin gerekliliği konusunda bütün ilim adamları görüş birliği içindedirler.

Hanefilerin, bu yeminler için yemin keffareti gerekmeyeceği yönündeki görüşlerine Malikiler de katılmışlardır. Hanbelilerin kuvvetli görülen görüşleri de bu yöndedir.

YEMİNDE İSTİSNANIN YEMİNİ GEÇERSİZ KILMASI

Beğavi, Şerhu's Sünne'de şöyle söylemiştir:

"İlim adamlarının ortak görüşlerine göre yeminde istisna, yeminle bağlantılı olarak söylenirse, yemini geçersiz kılar. İlim adamlarının çoğunluğunun görüşlerine göre bu konuda Allah'ın adı üzere yemin edilmesi ile, kadının boşanması veya kölenin azad edilmesi şartı üzere yemin edilmesi arasında bir fark yoktur.

İmam Malik ve Evza'i şöyle söylemişlerdir:

"Kadın boşama veya köle azad etme şartı üzere yemin edilirse (yani "şu işi yaparsam karım boş olsun" veya "kölem hür olsun" derse), o zaman istisna bir şey değiştirmez. Belirlenen durum ortaya çıktığında boşama veya azad etme işi gerçekleşir."

Maliki mezhebinin ileri gelen ilim adamları ise şöyle söylemişlerdir:

"İstisna, bozulması durumunda keffaret gerekecek yeminlerde bir anlam ifade eder." Hatta İmam Malik:

"Bir kimse Beytullah'a kadar yürümek üzere yemin eder ve bir istisna koyarsa, istisnası geçersizdir. Bozulması durumunda da normal yeminin bozulması ile ilgili hükümlere tabidir" demiştir.

İstisna ifadesinin yemin ifedesinden ayrı olarak söylenilmesi durumunda nasıl olacağı konusunda ilim adamları farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. İlim adamlarının çoğunluğuna göre bu durum, yemini geçersiz kılmaz. Ancak sözü hatırlamaya çalışmak, yorgunluk, nefes alma gibi sebeplerden dolayı kısa aralık, istisna sözünün, yeminden ayrı olarak söylenmiş olduğunu göstermez. Ama aradaki durma uzun sürerse veya kişi bu arada başka şeyleri konuşur, sonra istisna edatını kullanırsa, o zaman yemini geçersiz kılmaz.

Bazı ilim adamlarına göre yemin edinilen yerden kalkılmadığı sürece istisnada bulunulması caizdir (geçerlidir). Tavus'un ve Hasanı Basri'nin bu yönde

görüş beyan ettiği bildirilmiştir.

Katade de şöyle söylemiştir:

"Yemin eden kişi, başka bir konuşmayı araya sokmadığı ve yerinden kalkmadığı sürece istisnada bulunabilir."

Ahmed de şöyle söylemiştir:

"Konuyu değiştirmediği sürece istisnada bulunabilir."

İbni Abbas (r.a) da:

"Kısa bir süre sonra da istisnada bulunabilir" demiştir. Mücahid ise, yıllar sonra bile istisna koyabileceğini belirtmiştir. Sa'id bin Cubeyr'e göre ise dört ay sonrasına kadar istisna koyabilir."

١٥٧٩ــ رَوَى التِّرمِذِيُّ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «مَنْ حَلَفَ، فَقَالَ: إِنْ شَاءَ اللَّهُ، لَمْ يَحْنَثْ».

1579- Tirmizi, Ebu Hureyre(r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Her kim yemin eder ve yemininde "inşallah" derse, (ileride yeminine aykırı hareket etmesinden dolayı) yeminini bozmuş olmaz."

Nesai'nin rivayetine göre ise Resulullah (a.s) şöyle buyurmuştur:

"Kim bir konuda yemin eder ve yemini arasında "inşallah" derse, istisna koymuş olur." (1)

١٥٨٠ــ رَوَى النَّسَائِيُّ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «مَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ، فَقَالَ: إِنْ شَاءَ اللَّهُ، فَقَدِ اسْتَثْنَى».

1580- Nesai, Abdullah bin Ömer (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

1579-Tirmizi (4/108) 21-Kitabu'n Nuzur ve'l Eyman. 7-Yeminde istisna konusunda gelen rivayetler babı.

1580-Nesai (7/30) 35-Kitabu'l Eyman ve'n Nuzur. 43-İstisna babı.

1) Nesai (7/30) 35-Kitabu'l Eyman ve'n Nuzur. 43-İstisna babı.

"Kim bir konuda yemin eder ve yemini arasında "inşallah" derse, istisna koymuş olur."

Bir başka rivayete göre ise Resulullah (a.s) şöyle buyurmuştur:

"Kim bir konuda yemin eder ve yeminine istisna koyarsa, isterse yemininden döner. İsterse öylece bırakır ve bundan dolayı yemini bozmuş sayılmaz." (1)

Tirmizi'nin rivayetine göre de Resulullah (a.s) şöyle buyurmuştur:

"Kim bir konuda yemin eder ve yemini arasında "inşallah" derse, daha sonra yeminine aykırı hareket etmekten dolayı yemini bozmuş sayılmaz." (2)

Muvatta'da, Nafi bin Ömer'den mevkuf olarak rivayet edildiğine göre Nafi bin Ömer, şöyle söylerdi:

"Kim "vallahi (Allah'a yemin olsun)" deyip ardından "inşallah" derse, sonra da hakkında yemin ettiği şeyi yapmazsa, yemini bozmuş durumda olmaz." (3)

١٥٨١ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «وَاللَّهِ لأَغْزُوَنَّ قُرَيْشًا». ثُمَّ قَالَ: «إِنْ شَاءَ اللَّهُ». ثُمَّ قَالَ: «وَاللَّهِ لأَغْزُوَنَّ قُرَيْشًا» . ثُمَّ قَالَ: «إِنْ شَاءَ اللَّهُ» . ثُمَّ قَالَ: «وَاللَّهِ لأَغْزُوَنَّ قُرَيْشًا» ثُمَّ قَالَ: «إِنْ شَاءَ اللَّهُ».

1581- Taberani, İbni Abbas (r.a)'ın şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) "Vallahi, Kureyş'e karşı savaşa çıkacağım" diye buyurdu. Sonra da "İnşallah" dedi. Daha sonra yine:

"Vallahi, Kureyş'e karşı savaşa çıkacağım" diye buyurdu. Ardından tekrar "inşallah" dedi."

١٥٨٢ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ

1581-Mecmau'z Zevaid (4/182) Müellif: "Bunu Taberani rivayet etmiştir. Ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir. Bunu aynı zamanda Ebu Ya'la da rivayet etmiştir" demiştir.

1) Nesai, aynı yer.

2) Tirmizi (4/108) 21-Kitabu'n Nuzur ve'l Eyman. 7-Yeminde istisna konusunda gelen rivayetler babı. Tirmizi şöyle söylemiştir: "Bu hadis için Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet edilmiş olan hadis şahit niteliği taşıdığından dolayı bu hadis hasen derecesindedir."

3) Muvatta (2/477) 22-Kitabu'n Nuzur ve'l Eyman. 7-Keffareti gerektirmeyecek yeminler babı.

اللَّهِ ﷺ : «قَالَ سُلَيْمَانُ عَلَيْهِ السَّلاَمُ: لأَطُوفَنَّ اللَّيْلَةَ عَلَى تِسْعِينَ امْرَأَةً، كُلُّ امْرَأَةٍ تَأْتِي بِفَارِسٍ يُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، فَقَالَ لَهُ الْمَلَكُ قُلْ: إِنْ شَاءَ اللَّهُ، فَلَمْ يَقُلْ: إِنْ شَاءَ اللَّهُ، فَلَمْ تَحْمِلْ مِنْهُنَّ إِلاَّ امْرَأَةٌ وَاحِدَةٌ، جَاءَتْ بِشِقِّ رَجُلٍ، فَقَالَ وَايْمُ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَوْ قَالَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ لَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فُرْسَانًا أَجْمَعُونَ».

1582- Buhari ve Müslim, Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Süleyman (a.s) "Bu gece doksan kadını dolaşacağım (bu kadar kadınla ilişkide bulunacağım) ve her biri Allah yolunda cihad edecek olan bir atlı doğuracak" dedi. Kral: "İnşallah, de" diye söyledi. O ise "inşallah" demedi. Sonra da bu kadınlardan bir tanesi dışında hiçbiri hamile kalmadı. O da yarım bir çocuk doğurdu. Canım elinde olana yemin ederim ki, eğer "inşallah" demiş olsaydı, onların hepsi Allah yolunda topluca cihad ederlerdi (o kadınların hepsi Allah yolunda topluca cihad edecek çocuklar doğururlardı.)"

Bir başka rivayette de Ebu Hureyre (r.a)'nin şöyle söylediği bildirilmiştir:

"Davud oğlu Süleyman (a.s) "Bu gece yüz kadını dolaşacağım (bu kadar kadınla ilişkide bulunacağım) ve her biri Allah yolunda savaşacak olan bir çocuk doğuracak" dedi. Kral: "İnşallah, de" diye söyledi. O ise unuttu ve "inşallah" demedi. Sonra da söylediği kadar kadını dolaştı. Ancak bu kadınlardan bir tanesi dışında çocuk doğuran olmadı. O da yarım bir çocuk doğurdu. Resulullah (a.s) (bu hususta) şöyle buyurdu:

"Eğer "inşallah" demiş olsaydı, yeminini bozmuş olmazdı ve ihtiyacı açısından da daha çok ümit verici olurdu." (1)

Yine bir rivayette *"doksan kadın"* olarak bildirilmektedir. Bu rivayette Resulullah (a.s)'ın şöyle buyurduğu bildirilmiştir:

"Eğer, "inşallah" demiş olsaydı, ihtiyacına daha uygun düşerdi."

Ebu Hureyre (r.a)'nin bir keresinde, *"Resulullah (a.s)'a: "Eğer istisna koysaydı" diye buyurdu"* dediği bildirilmiştir. (2)

1582-Buhari (11/524) 83-Kitabu'l Eyman ve'n Nuzur. 3-Resulullah (a.s)'ın yemininin nasıl olduğu babı. Müslim (3/1276) 27-Kitabu'l Eyman. 5-İstisna babı.

1) Buhari (9/339) 67-Kitabu'n Nikah. 119-Bir adamın "ben bu gece bütün hanımlarımı dolaşacağım" demesi ile ilgili bab.

2) Buhari (11/600) 84-Kitabu Keffareti'l Eyman. 9-Yeminde istisna babı.

Bir başka rivayette ise *"yetmiş kadın"* olarak geçmektedir. (1)

Bir başka rivayette ise ifade şu şekildedir:

"Süleyman (a.s)'ın altmış tane hanımı vardı. Bir keresinde: "Bu gece hepsini dolaşacağım" diye söyledi..." Hadisin devamı yukarıdaki gibidir. Sonunda ise Resulullah (a.s)'ın şöyle buyurduğu bildirilmektedir:

"Eğer istisna koymuş olsaydı, her bir hanımı, at üstünde Allah yolunda savaşacak bir çocuk doğururdu." (2)

Buhari'nin rivayetine göre de Resulullah (a.s) şöyle buyurmuştur:

"Süleyman bin Davud: "Bu gece yüz kadını veya doksan kadını dolaşacağım" diye söyledi..." Hadisin devamı yukarıdaki gibidir. Bu rivayet içinde Resulullah (a.s)'ın şöyle buyurduğu bildirilmektedir:

"Muhammed'in canı elinde olana yemin olsun ki, eğer "inşallah" demiş olsaydı, (o geceki ilişkilerinden doğacak çocuklar) Allah yolunda topluca cihad ederlerdi." (3)

Yine Buhari'nin bir rivayetinde *"yetmiş kadın"* denilmekte ve bu rivayette hiçbir kadının hamile kalmadığı bildirilmektedir. (4)

Değişik rivayetlerde kadınların sayılarının farklı olarak verilmesi, bir tutarsızlık olarak görülmektedir. Bazı rivayetlerde rakamlar, çokluk bildirmek için verilmiştir. Bazı rivayetlerde cariyeler katılmaksızın yalnız hanımların sayıları verilmiş; bazı rivayetlerde ise hem cariyelerin, hem de hanımların toplam sayıları verilmiştir.

YEMİNDEN SONRA HAYIRLI OLANI SEÇME

Beğavi, Şerhu's Sünne'de şöyle söylemiştir:

"Yüce Alah, Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmaktadır:

"İnsanların arasını düzeltmeniz, günahtan sakınmanız ve iyi olmanız için Allah'a yaptığınız yeminleri engel kılmayın." (5)

Ezheri şöyle söylemiştir: "Yeminlerinizi engel kılmayın": Yani yaptığınız ye-

---

1) Buhari (6/458) 6-Kitabu Ehadisi'l Enbiya. 40-Yüce Allah'ın: "Davud'a da Süleyman'ı verdik..." sözü ile ilgili bab.

2) Müslim (3/1275) 27-Kitabu'l Eyman. 5-İstisna babı.

3) Buhari (6/34) 56-Kitabu'l Cihad. 23-Çocuktan cihada çıkmasının istenmesi babı.

4) Buhari (6/458) 60-Kitabu'l Ehadisi'l Enbiya. 40-Yüce Allah "Davud'a da Süleyman'ı verdik. O ne güzel bir kuldu. Allah'a boyun eğmişti" sözü ile ilgili bab.

5) Bakara Suresi: 224

minleri iyilik etmeye engel kılmayın. Ayetin metninde geçen "urde" kelimesi, engel anlamındadır. Bu kelime bir şeyin karşısına çıkan başka bir şey anlamındadır. Kelimenin aslı ise şuraya dayanır: Bir kimse yolda yürürken karşısına o yolda ilerlemesini engelleyecek bir bina veya benzeri bir şey çıkarsa, buna "urde" denilir. "Urde" diye gerek iyilik açısından, gerek kötülük açısından engel oluşturan şeye dendiği de söylenmiştir. Ayeti kerimede şöyle denilmektedir: "Herhangi bir anda iyilik yapmamanız ve takva üzere hareket etmemeniz için yemin yoluyla engeller çıkarmayın."

١٥٨٣ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ عَبْدِالرَّحْمٰنِ بْنِ سَمُرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ : «يَا عَبْدَالرَّحْمٰنِ، لاَتَسْأَلِ الْإِمَارَةَ، فَإِنَّكَ إِنْ أُتِيتَ عَنْ مَسْأَلَةٍ وُكِلْتَ إِلَيْهَا، وَإِنْ أُتِيتَ عَنْ غَيْرِ مَسْأَلَةٍ أُعِنْتَ عَلَيْهَا، وَإِذَا حَلَفْتَ عَلَى يَمِينٍ فَرَأَيْتَ غَيْرَهَا خَيْرًا مِنْهَا، فَأْتِ الَّذِي هُوَ خَيْرٌ، وَكَفِّرْ عَنْ يَمِينِكَ».

1583- Buhari ve Müslim, Abdurrahman bin Semure (r.a)'den şu şekilde rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Ey Abdurrahman! Emirlik isteme. Eğer sen bir şeyi isteyerek elde edersen, o senin üzerine yük olur. Ama eğer bir şey istemeden sana gelirse, o konuda yardım görürsün. Bir konuda yemin ettiğin zaman da başka bir şeyi daha hayırlı görürsen, hayırlı olanı işle ve yemininden dolayı da keffaret eda et."

Ebu Davud'un rivayetinde baş taraftaki *"emirlik"* meselesi geçmeden, hadis *"bir konuda yemin edersen..."* diye başlamaktadır. (1)

Yine Ebu Davud'un bir başka rivayetinde Resulullah (a.s)'ın şöyle buyurduğu bildirilmektedir:

"Yemininden dolayı keffaret eda et, sonra hayırlı olanı işle." (2)

1583-Buhari (11/516) 83-Kitabu'l Eyman ve'n Nuzur. 1-Yüce Allah'ın: "Yüce Allah sizi rastgele yeminlerinizden dolayı hesaba çekmez" sözü ile ilgili bab. Müslim. (3/1273) 27-Kitabu'l Eyman. 3-Bir konuda yemin edip sonra başka bir şeyi daha hayırlı görenin hayırlı olanı işleyip yemininden dolayı keffaretle bulunmasının mendub olduğu babı. Tirmizi (4/106) 21-Kitabu'n Nuzur ve'l Eyman. 5-Bir kimsenin bir konuda yemin edip sonra başka bir şeyi daha hayırlı görmesi konusunda gelen rivayetler babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, sahih olduğunu söylemiştir. Nesai (8/225) 49-Kitabu's Adabi'l Kudat. 5-Emirlik istemeden nehiy babı.

1) Ebu Davud (3/229) Kitabu'l Eyman ve'n Nuzur. Bir kimsenin yeminini bozmadan önce yemin keffareti eda edebileceği babı.

2) Ebu Davud, aynı yer.

Nesai'nin rivayetine göre de Resulullah (a.s) şöyle buyurmuştur:

"Biriniz bir konuda yemin eder, sonra başka bir şeyi daha hayırlı olarak görürse, yemininden dolayı keffaret eda edip, hayırlı gördüğüne baksın ve onu işlesin." (1)

Bir Açıklama

Bu konunun içerisine çeşitli meseleler girmektedir:

Birinci mesele, masiyet (günah) işlemek üzere yemin edilmesidir. Kişinin böyle bir yeminin gereğini yerine getirmesi haramdır ve yemininden dolayı keffaret eda etmesi gerekmektedir. Bunun gibi işlenmesi mekruh olan bir şeyi işlemek üzere yemin edenin de yemininin gereğini yerine getirmesi uygun düşmez ve yemin keffareti eda etmesi gerekir. Ancak bunların yanında hangisinin daha hayırlı olduğunun belirlenmesi için bilgiye, anlayışa ve ilim adamlarının fetvalarına ihtiyaç vardır. İnsanın iki zarar veya iki fenalık arasında kalıp ikisinden birini seçmek zorunda kalması durumu, buna bir örnektir. Bu durumda zararı veya fenalığı hafif olanın seçilmesi, yemin eden kişi açısından, hayırlı olanın işlenilmesini teşvik edip hayırlı olmayanın bırakılmasını isteyen çok sayıda hadisi şerif bulunmaktadır.

Bir kimse, bir konuda yemin eder, sonra başka bir şeyi daha hayırlı olarak görürse, yeminini bozmadan önce keffaretini eda etmesi caiz olur mu?

Ebu Hanife, keffaretin, yemini bozma işleminden önceye alınmasının kesinlikle caiz olmayacağını söylemiştir. Hanbeliler, Şafiiler ve Malikiler ise yemini bozmadan önce keffaret eda etmenin caiz olacağını söylemişlerdir. Ancak Malikilere ve Şafiilere göre en uygun olanı (efdal olanı), sıranın gözetilmesi açısından, keffaretin yemin bozma işleminden sonraya bırakılmasıdır.

١٥٨٤ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «مَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ، فَرَأَى غَيْرَهَا خَيْرًا مِنْهَا، فَلْيُكَفِّرْ عَنْ يَمِينِهِ، وَلْيَفْعَلْ» زَادَ فِي رِوَايَةٍ «الَّذِي هُوَ خَيْرٌ».

1584- Müslim, Ebu Hureyre (r.a)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kim bir konuda yemin eder, sonra başka bir şeyi daha hayırlı olarak gö-

1584- Müslim (3/1272) 27-Kitabu'l Eyman. 3-Bir konuda yemin edip sonra başka bir şeyi daha hayırlı görenin hayırlı olanı işleyip yemininden dolayı keffaretle bulunmasının mendub olduğu babı.

rürse, yemininden dolayı keffaret edip (hayırlı gördüğü şeyi) yapsın."

Bir rivayette: *"Hayırlı gördüğü şeyi yapsın"* denilmektedir. (1)

Bir başka rivayette de şöyle denilmektedir:

"Bir adam Resulullah (a.s)'ın yanında gecenin ilk vakitlerine kadar kaldı. Sonra ailesine döndü. Çocukların uyumuş olduklarını gördü. Ancak çocukların yüzünden yemek yememeye yemin etti. Daha sonra yemek yemesinin daha uygun olacağını düşündü ve yemeğini yedi. Sonra Resulullah (a.s)'ın yanına gelerek olayı kendisine bildirdi. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Kim bir konuda yemin eder, sonra başka bir şeyi daha hayırlı olarak görürse, onu yapsın ve yemininden dolayı keffaret eda etsin." (2)

١٥٨٥ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ تَمِيمِ بْنِ طَرَفَةَ الطَّائِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: جَاءَ سَائِلٌ إِلَى عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ يَسْأَلُهُ نَفَقَةً ــ أَوْ فِي ثَمَنِ خَادِمٍ، أَوْ فِي بَعْضِ ثَمَنِ خَادِمٍ ــ فَقَالَ: لَيْسَ عِنْدِي مَا أُعْطِيكَ، إِلاَّ دِرْعِي وَمِغْفَرِي، فَأَكْتُبُ إِلَى أَهْلِي أَنْ يُعْطُوكَهَا، قَالَ: فَلَمْ يَرْضَ، فَغَضِبَ عَدِيٌّ، فَقَالَ: أَمَا وَاللَّهِ لاَأُعْطِيكَ شَيْئًا، ثُمَّ إِنَّ الرَّجُلَ رَضِيَ، فَقَالَ: أَمَا وَاللَّهِ لَوْلاَ أَنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «مَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ، ثُمَّ رَأَى أَتْقَى لِلَّهِ مِنْهَا فَلْيَأْتِ التَّقْوَى» مَا حَنِثْتُ فِي يَمِينِي.

1585- Müslim, Temim bin Tarafa Tai (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Bir dilenci, Adiyy bin Hatem'in yanına gelerek nafaka veya hizmetçi ücreti ya da hizmetçi ücretinin bir kısmını istedi. Adiyy de:

"Zırhım ile miğferimin dışında yanımda sana verebileceğim bir şeyim yok. Aileme yazı yazayım senin istediğini versinler" dedi. Adam kabul etmedi. Adiyy de kızdı ve: "Vallahi, sana hiç bir şey vermeyeceğim" diye söyledi. Sonra adam söz konusu teklifini kabul edince de Adiyy (r.a) şöyle söyledi:

1585-Müslim (3/1272) 27-Kitabu'n Eyman. 3-Bir konuda yemin edip sonra başka bir şeyi daha hayırlı görenin hayırlı olanı işleyip yemininden dolayı keffarete bulunmasının mendub olduğu babı.

1) Müslim, aynı yer.

2) Müslim (3/1271) Aynı yer. Muvatta (2/978) 22-Kitabu'n Nuzur ve'l Eyman. 7-Keffareti gerektiren yeminler babı. Tirmizi (4/106) 21-Kitabu'n Nuzur ve'l Eyman. 5-Bir kimsenin bir konuda yemin edip sonra başka bir şeyi daha hayırlı görmesi konusunda gelen rivayetler babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, sahih olduğunu söylemiştir.

"Vallahi eğer ben Resulullah (a.s)'ın "Kim bir konuda yemin eder, sonra başka bir şeyi takvaya daha uygun olarak görürse, takvaya daha uygun olanı yapsın" diye buyurduğunu duymuş olmasaydım, şimdi yeminimi bozmazdım."

Bir başka rivayette bildirildiğine göre Resulullah (a.s) şöyle buyurmuştur:

"Kim bir konuda yemin eder, sonra ondan daha hayırlı olan bir şey görürse, yemininden dolayı keffaret eda edip hayırlı olanı yapsın." (1)

Nesai'nin rivayetine göre de Resulullah (a.s) şöyle buyurmuştur:

"Hayırlı olanı yapıp yeminini bırakın." (2)

١٥٨٦ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «نَحْنُ الْآخِرُونَ السَّابِقُونَ» وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «لَأَنْ يَلَجَّ أَحَدُكُمْ بِيَمِينِهِ فِي أَهْلِهِ آثَمُ لَهُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ أَنْ يُعْطِيَ كَفَّارَتَهُ الَّتِي افْتَرَضَ اللَّهُ عَلَيْهِ».

1586- Buhari ve Müslim, Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Biz arkada kalan öncüleriz." Resulullah (a.s) daha sonra da şöyle buyurdu:

"Birinizin ailesi ile ilgili yemininde ısrar etmesi Allah katında, yüce Allah'ın farz kılmış olduğu yemin keffaretini eda etmesinden (yeminini bozarak keffaret eda etmesinden) daha büyük bir günahı gerektirir."

Buhari'nin rivayetine göre de Ebu Hureyre (r.a) şöyle söylemiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kim ailesi ile ilgili yemininde ısrar ederse, yeminini bozup keffaret eda etmekten daha büyük bir günaha girmiş olur." (3)

Bir Açıklama

İbnu'l Esir şöyle söylemiştir:

1586-Buhari (11/517) 83-Kitabu'l Eyman ve'n Nuzur. 1-Yüce Allah'ın: "Allah sizi rastgele yeminlerinizden dolayı hesaba çekmez" sözü ile ilgili bab. Müslim (2/585) 7-Kitabu'l Cuma. 6-Bu ümmetin hidayetinin cuma günü için olduğu babı.

1) Müslim, aynı yer.

2) Nesai (7/11) 35-Kitabu'l Eyman ve'n Nuzur. 16-Yemini bozduktan sonra keffarette bulunulması babı.

3) Buhari, aynı yer.

"Yeminde ısrar edilmesi": Kişinin hakkında yemin ettiği şeyden başka bir şeyin daha hayırlı olduğunu gördüğü halde keffareti tercih etmemesi, yeminine bağlı kalmakta ısrar etmesidir. Bu durumda keffareti ve hayırlı olana dönme işini terketmiş olmaktadır.

"Daha büyük bir günaha girmiş olur": Çünkü hayırlı olanı işlemekle emrolunmuştur."

İlim adamları *"Allah'a ahdim olsun"* sözünün yemin olup olmadığı üzerinde farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Bu sözün yemin olduğu görüşüne göre, Allah'a ahdettiği bir şeyden başkasını daha hayırlı olarak gören veya ahdinin gereğini yerine getirmeye güç yetiremeyen için yemin keffareti gerekir. Bu sözün yemin olmadığı görüşüne göre ise böyle bir şeyden dolayı yemin keffareti gerekmez. Dolayısıyla böyle bir söz söyleyen kişi, ahdinin gereğini yerine getirmeye güç yetiremez veya şeriat ölçüsüne göre daha başka bir işi ondan hayırlı görürse, hayırlı gördüğünü işler ve herhangi bir keffaret de gerekmez.

Beğavi, Şerhu's Sünne'de şöyle söylemiştir:

"Bir kimse: "Üzerime Allah'ın ahdi ve misakı (sözü) olsun" derse, bu sözü ile yemin niyeti taşımaması halinde yemin etmiş sayılmaz. Aynı şekilde "Allah için şehadet ettim" veya "Allah için şehadet ederim" yahut "Allah için kesin karar verdim" ya da "Allah için kesin karar veriyorum" gibi sözler sarfeden kimse, bu sözleri ile yemin niyeti taşımıyorsa yemin etmiş olmaz. Yine "Allah'a yemin ettim" diyen kimse, bu sözü ile geçmişteki bir yeminini haber verme niyeti taşıyorsa; yine "Allah için yemin edeceğim" diyen kimse gelecekte yapmayı düşündüğü bir yemininden haber vermek niyetinde ise bu sözleri ile yemin etmiş sayılmaz. Ama bu sözleri ile aynı anda yemin etme niyeti taşıyorsa, o zaman sözleri yemin olur. Mutlak anlamda söylenilmesi konusunda ise iki görüş vardır: Eğer "şehadet ettim, şehadet ederim, kesin karar verdim, kesin karar veriyorum, yemin ettim, yemin ediyorum" şeklinde ifadeler kullanılır ve Allah'ın adını anmazsa, yemin niyeti taşısa bile bu sözleri yemin sayılmaz. Ebu Hanife'ye göre ise bu sözlerin hepsi yemin yerine geçer."

١٥٨٧ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: مَا كَانَ أَبُو بَكْرٍ يَحْنَثُ قَطُّ فِي يَمِينٍ، حَتَّى نَزَلَتْ كَفَّارَةُ الْيَمِينِ، فَلَمَّا نَزَلَتْ حَنِثَ إِذَا رَأَى غَيْرَهَا خَيْرًا مِنْهَا، وَكَفَّرَ.

1587- Buhari, Hz. Aişe (r.a)'nin şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

1587-Buhari (11/516) 83-Kitabu'l Eyman ve'n Nuzur. 1-Yüce Allah'ın: "Allah sizi rastgele yeminlerinizden dolayı hesaba çekmez" sözü ile ilgili bab.

"Hz. Ebu Bekir(r.a) yemin keffareti ile ilgili ayeti kerime inmeden önce kesinlikle bir yemini bozmazdı. Keffaretle ilgili ayeti kerime indikten sonra ise hakkında yemin ettiği şeyden başkasını daha hayırlı gördüğünde, yeminini bozup yemin keffareti eda ederdi."

Bir başka rivayette şöyle denilmektedir:

"Yüce Allah, yemin keffareti ile ilgili ayeti kerimesini indirinceye kadar, Hz. Ebu Bekir (r.a) kesinlikle yeminini bozmazdı. Bu ayeti kerimeler indiğinde ise şöyle söyledi:

"Ne zaman bir konuda yemin eder sonra başka bir şeyi daha hayırlı olarak görürsem, yeminimin keffaretini eda ederim." (1)

Bir başka rivayete göre ise Hz. Ebu Bekir (r.a) şöyle söylemiştir:

"Aksi halde, yüce Allah'ın ruhsatını kabul eder ve daha hayırlı olanı yaparım." (2)

١٥٨٨ــ رَوَى أَبُو دَاوُدَ عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِنِّي وَاللَّهِ إِنْ شَاءَ اللَّهُ لَاأَحْلِفُ عَلَى يَمِينٍ فَأَرَى غَيْرَهَا خَيْرًا مِنْهَا، إِلَّا كَفَّرْتُ عَنْ يَمِينِي، وَأَتَيْتُ الَّذِي هُوَ خَيْرٌ» . أَو قَالَ: «إِلَّا أَتَيْتُ الَّذِي هُوَ خَيْرٌ، وَكَفَّرْتُ عَنْ يَمِينِي».

1588- Ebu Davud, Ebu Musa el Eş'ari (r.a)'denşu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Vallahi, ben her ne zaman bir konuda yemin etsem ve sonra başka bir şeyi ondan hayırlı olarak görsem, yeminimden dolayı keffaret eda eder ve daha hayırlı olanı yaparım." Yahut şöyle söyledi:

"... hayırlı olarak gördüğümü yapar, yeminimden dolayı keffaret eda ederim."

Nesai'nin rivayetine göre de ravi Ebu Musa el Eş'ari (r.a) şöyle söylemiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

1588-Ebu Davud (3/229) Kitabu'l Eyman ve'n Nuzur. Bir kimsenin yeminini bozmadan önce yemin keffareti eda edebileceği babı.

1) Buhari, aynı yer.

2) Buhari (8/675) 65-Kitabu't Tefsir. 8-Yüce Allah'ın: "Allah sizi rastgele yeminlerinizden dolayı hesaba çekmez" sözü ile ilgili bab.

"Yeryüzünde herne konuda yemin etsem de sonra başka bir şeyi daha hayırlı olarak görsem, hayırlı olanı yaparım." (1)

Yine Nesai'nin bir başka rivayetine göre de Ebu Musa el Eş'ari (r.a) şöyle söylemiştir:

"Eş'arilerden bir topluluk ile birlikte bize (cihada çıkmamız için) binek bulması üzere Resulullah (a.s)'ın yanına gittik. Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Vallahi, size binek bulamayacağım. Yanımda sizi bindirebileceğim (fazladan) bineğim yok. Daha sonra Allah'ın dilediği kadar bir süre bekledik. Sonra develer getirildi ve bize üç gün devenin verilmesi emredildi. Yola çıktıktan sonra birbirimize:

"Allah bize bereket vermez. Biz, bizi bineğe bindirmesi üzere Resulullah (a.s)'ın yanına gittik. O da bizi bindirmeyeceği üzere yemin etti" dedi. Daha sonra Resulullah (a.s)'ın yanına giderek durumu kendisine arzettik. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Sizi bineğe ben bindirmedim. Allah bindirdi. Vallahi, ben her ne konuda yemin etsem ve daha sonra başka bir şeyi daha hayırlı olarak görsem, yeminimden dolayı keffaret eda ederek hayırlı olanı yaparım." (2)

Buhari ve Müslim'in, Nesai'nin buradaki rivayetine benzer bir rivayetlerinde de şöyle bir fazlalığa yer verilmiştir:

"Bize beyaz hörgüçlü, güzel görünümlü üç devenin verilmesi emredildi."

Bir rivayette ayrıca şöyle denilmektedir:

"Vallahi, ben her ne konuda yemin etsem ve daha sonra başka bir şeyi daha hayırlı olarak görsem, yeminimden dolayı keffaret eda ederek hayırlı olanı yaparım." (3)

Bir rivayette de şöyle denilmektedir:

"Hayırlı olanı işler ve yeminimden dolayı da keffaret eda ederim." (4)

Bir Açıklama

---

1) Nesai (7/9) 35-Kitabu'l Eyman ve'n Nuzur. 1-Yüce Allah'ın: "Allah sizi rastgele yeminlerinizden dolayı hesaba çekmez" sözü ile ilgili bab.

2) Nesai, aynı yer.

3) Buhari (11/517) 83-Kitabu'l Eyman ve'n Nuzur. 1-Yüce Allah'ın: "Allah sizi rastgele yeminlerinizden dolayı hesaba çekmez" sözü ile ilgili bab. Müslim (3/1271) 27-Kitabu'l Eyman. 3-Bir konuda yemin edip sonra başka bir şeyi daha hayırlı görenin hayırlı olanı işleyip yemininden dolayı keffarette bulunmasının mendub olduğu babı.

4) Buhari, aynı yer.

Metinlerin incelenmesinden anlaşıldığına göre bazı rivayetlerde, önce keffaretin yerine getirilmesinden, sonra yeminin bozulmasından, bazı rivayetlerde de önce yeminin bozulmasından, sonra keffaretin yerine getirilmesinden söz edilmektedir. Bu tarz rivayetler dolayısıyla bazı fıkıhçılar, yeminini bozmadan önce kaffaret eda edenler için, daha sonra yeminlerini bozmalarının ardından yeniden kaffaret gerekeceğini söylemişlerdir. Bazı fıkıhçılar ise: Yeminin bozulmasından önce kaffaret eda edilse de, görevin yerine getirilmiş olacağını söylemişlerdir. Bu konu daha önce de geçmişti. Biz burada konuyu biraz daha açmayı uygun görüyoruz:

Beğavi, Şerhu's Sünne'de şöyle söylemiştir:

"Keffaretin yemin bozulmadan önce mi, yoksa sonra mı yerine getirileceği konusunda ilim adamları farklı görüşler ortaya atmışlardır. Resulullah (a.s)'ın ashabından ilim sahibi olanların ve daha başka ilim adamlarının çoğu, hadisi şerifte geçtiği üzere yemin bozulmadan önce keffaretin yerine getirilmesinin caiz olacağını söylemişlerdir. Bu konudaki hadisi şerifler, Abdullah bin Ömer (r.a), İbni Abbas (r.a) ve Hz. Aişe (r.a)'den rivayet edilmiştir. Hasanı Basri, İbni Sirin, İmam Malik, Evzai, Şafii, Ahmed ve İshak'ın görüşleri bu yöndedir. Ancak İmam Şafii, yemin bozulmadan önce oruç tutularak keffaret eda edilmesinin caiz olmayacağını söylemiştir. Ona göre tıpkı bir yıl dolmadan önce zekat vermek caiz olacağı gibi, köle azad etme, fakirleri doyurma ve giydirme şeklindeki keffaretler de yemin bozma işleminden önceye alınabilir. Ancak ramazan orucunun, ramazan ayından önceye alınması caiz değildir.

Bazı ilim adamları ise keffaretin yemin bozma işleminden önceye alınamayacağını söylemişlerdir. Ashabı Re'y (içtihada ağırlık verenler) bu görüşü tercih etmişlerdir. Onlar bir yıl dolmadan zekat verilmesini caiz görmemiş, keffaretin oruç bozma işleminden önceye alınmasını ise caiz görmüştür. İmam Servi de şöyle söylemiştir:

"Bana göre kişinin, keffareti yemin bozma işleminden sonraya bırakması daha güzeldir. Bununla birlikte önceye alınmasını da caiz görüyorum."

١٥٨٩ــ رَوَى النَّسَائِيُّ عَنْ أَبِي الْأَحْوَصِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قُلْتُ: يَارَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ ابْنَ عَمٍّ لِي، آتِيهِ أَسْأَلُهُ، فَلاَ يُعْطِينِي وَلاَ يَصِلُنِي، ثُمَّ يَحْتَاجُ إِلَيَّ فَيَأْتِينِي، وَقَدْ حَلَفْتُ أَنْ لاَأُعْطِيَهُ وَلاَ أَصِلَهُ؟ فَأَمَرَنِي أَنْ آتِيَ الَّذِي هُوَ خَيْرٌ وَأُكَفِّرَ عَنْ يَمِينِي.

1589- Nesai, Ebu'l Ahvas (r.a)'tan rivayet etmiş, o da babasının şöyle söyle-

1589- Nesai (7/1) 35-Kitabu'l Eyman ve'n Nuzur. 16-Yemini bozmaktan sonra keffarette bulunulması babı.

diğini bildirmiştir:

"Resulullah (a.s)'a: "Ey Allah'ın Resulü! Şu işe ne dersin: Benim bir amcamın oğlu var, yanına gidiyor ve bir şey istiyorum, vermiyor. Bana iyilikte bulunmuyor. Daha sonra bana ihtiyacı oluyor, geyip istiyor. Bense ona bir şey vermemek ve iyilikte bulunmamak üzere yemin ettim" diye söyledim. O da bana, daha hayırlı olanı yapmanı ve yemininden dolayı da keffarette bulunmanı emretti."

YEMİNLE İLGİLİ DEĞİŞİK KONULAR

Yemin, yemin isteyenin niyetine göredir:

١٥٩٠ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «الْيَمِينُ عَلَى نِيَّةِ الْمُسْتَحْلَفِ».

1590- Müslim, Ebu Hureyre (r.a)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Yemin, yemin isteyenin niyetine göredir."

Bir başka rivayette bildirildiğine göre ise şöyle buyurmuştur:

"Yeminin, arkadaşının seni doğrulayacağı duruma göredir." (1)

Geçersiz yemin (yemini lağv):

١٥٩١ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: أُنْزِلَتْ هَذِهِ الآيَةُ ﴿لاَيُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ﴾ [المائدة: ٨٩] فِي قَوْلِ الرَّجُلِ: لاَ وَاللَّهِ، بَلَى وَاللَّهِ».

1591- Buhari, Hz. Aişe (r.a)'nin şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Şüphesiz Allah sizi rastgele yeminlerinizden dolayı hesaba çekmez." (2) a-

1590-Müslim (3/1274) 27-Kitabu'l Eyman. 4-Yemin edenin yemininin yemini isteyenin niyetine göre olduğu babı.

1591-Buhari (11/517) 83-Kitabu'l Eyman ve'n Nuzur. 1-Yüce Allah'ın: "Allah sizi rastgele yeminlerinizden dolayı hesaba çekmez" sözü ile ilgili bab. Muvatta (2/477) 22-Kitabu'n Nuzur ve'l Eyman. 5-Yeminde lağv babı.

1) Müslim, aynı yer.

2) Maide Suresi: 89

yeti kerimesi, bir kimsenin, "Hayır vallahi, evet vallahi" gibi sözleri hakkında inmiştir."

Ebu Davud'un rivayetine göre de, geçersiz yemin (yemini lağv) hakkında Hz. Aişe (r.a) şöyle bildirmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Bu yemin, bir kimsenin evinde "Hayır vallahi, kesinlikle olmaz; Evet vallahi" demesidir." (1)

Bir Açıklama

İbnu'l Esir şöyle söylemiştir:

"Lağv" kalpte belli bir niyet ve amaca dayanmayan şeydir. Sözün lağv'ı da geçersiz ve boş olanıdır. Bunun "karışık söz" olduğu da söylenmiştir. Bunların tümü birbirine yakın anlamlardır. Zaten hadisi şerifin metninde de kelimenin anlamı ortaya konmuştur. Bunun bir kimsenin doğru konuştuğu zannıyla bir şeye yemin etmesi, sonra da gerçeğin onun söylediğinden farklı olduğunun ortaya çıkması olduğu da söylenmiştir. Bu ise hatadır.

Yine yemini lağv'ın masiyet üzere yemin olduğu da söylenmiştir. Bir başka açıklamaya göre ise bu yemin kızgınlıkla edilen yemindir. Yine şaka yollu, öylesine yemin edilmesi olduğu da söylenmiştir. Bir başka açıklamaya göre ise unutkanlıkla yemin edilmesidir."

Yemin edeni, yemininde doğru çıkarmak:

١٥٩٢ــ رَوَى ابْنُ مَاجَةَ عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ قَالَ: أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِإِبْرَارِ الْمُقْسِمِ.

1592- İbni Mace, Bera bin Azib (r.a)'denşu şekilde rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) bize yemin edeni, yemininde doğru çıkarmamızı emretti."

Yani yeminini bozmaması, gereğini yerine getirmesi için kendisine yardımcı

1592-İbni Mace (1/683) 11-Kitab'ul Keffarat. 12-Yeminin doğru çıkarılması babı. Buradaki metin, Buhari'nin (11/541) 83-Kitabu'l Eyman ve'n Nuzur. 9-Yüce Allah'ın: "Bütün güçleri ile Allah'a yemin ediyorlar..." sözü ile ilgili babda rivayet etmiş olduğu bir hadisin parçasıdır.

1) Ebu Davud (3/223) Kitabu'l Eyman ve'n Nuzur. Yeminin geçersizliği babı. Bunu aynı zamanda, mevkuf olarak rivayet etmiştir. Darekutni, bu hadisin Hz. Aişe (r.a)'den merfu olarak değil de mevkuf olarak rivayet edilmesini sahih görmüştür.

olmamızı emretti.

١٥٩٣ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ أَهْدَتِ امْرَأَةٌ إِلَيْهَا تَمْرًا فِي طَبَقٍ فَأَكَلَتْ بَعْضًا وَبَقِيَ بَعْضٌ فَقَالَتْ: أُقْسِمُ عَلَيْكَ إِلاَّ أَكَلْتِ بَقِيَّتَهُ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ : «أَبِرِّيهَا، فَإِنَّ الْإِثْمَ عَلَى الْمُحْنِثِ».

1593- Ahmed, Hz. Aişe (r.a)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

"Bir kadın kendisine (Hz. Aişe (r.a)'ye) bir hurma hediye etti. Bir kısmını yedi, bir kısmını bıraktı ve: "Yemin ettim. Kalanını da sen yiyeceksin" dedi. Bunun üzerine Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Yeminini doğu çıkar. Günah yeminini bozanın üzerinedir."

١٥٩٤ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ أَبِي حَازِمٍ أَنَّ ابْنَ عُمَرَ مَرَّ عَلَى رَجُلٍ وَمَعَهُ غُنَيْمَاتٌ لَهُ فَقَالَ: بِكَمْ تَبِيعُ غَنَمَكَ هَذِهِ، بِكَذَا وَكَذَا؟ . فَحَلَفَ أَنْ لاَ يَبِيعَهَا. فَانْطَلَقَ ابْنُ عُمَرَ فَقَضَى حَاجَتَهُ فَمَرَّ عَلَيْهِ فَقَالَ: يَا أَبَا عَبْدِالرَّحْمٰنِ خُذْهَا بِالَّذِي أَعْطَيْتَنِي قَالَ حَلَفْتَ عَلَى يَمِينٍ فَلَمْ أَكُنْ لأُعِينَ الشَّيْطَانَ عَلَيْكَ وَأَنْ أُحْنِثَكَ.

1594- Taberani, Ebi Hazim (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Abdullah bin Ömer (r.a), beraberinde küçük koyunlar bulunan bir adamın yanından geçti ve: "Koyunlarını kaça satıyorsun? Şu kadar fiyata mı?" diye sordu. Adam o fiyattan satmamak üzere yemin etti. Daha sonra Abdullah bin Ömer (r.a) çıkıp işini gördü ve yeniden aynı adamın yanına uğradı. Adam da: "Ey Ebu Abdurrahman! Bunları bana söylediğin fiyattan al" dedi. Abdullah bin Ömer (r.a) de şöyle söyledi:

"Sen bir yemin ettin. Ben sana karşı şeytana yardımcı olup yemini bozmana neden olacak değilim."

Bu Abdullah bin Ömer (r.a)'in vera'ıdır. Yoksa, adamdan koyunları satın alarak, onun yeminini bozmasını ve yemin keffareti eda etmesini isteyebilirdi.

1593-Ahmed (6/114) Mecmau'z Zevaid (4/182) Müellif: "Ahmed'in ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir" demiştir.

1594-Mecmau'z Zevaid (4/183) Müellif: "Bunu Taberani, Kebir'de rivayet etmiştir. Ravileri, Sahih 'te isimleri bulunan ravilerdir" demiştir.

Resulullah (a.s)'ın yeminleri ve kendisinden yemin etmesinin istenmesi:

١٥٩٥ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: أَكْثَرُ مَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَحْلِفُ: «لاَ، وَمُقَلِّبِ الْقُلُوبِ».

1595- Buhari, Abdullah bin Amr (r.a)'ın şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s)'ın en sık kullandığı yemin ifadesi şuydu:

"Hayır. Kalpleri değiştirene yemin olsun."

Malik bu rivayeti mürsel olarak nakletmiş ve şöyle söylemiştir:

"Bana bildirildiğine göre Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Hayır. Kalpleri değiştirene yemin olsun." (1)

Tirmizi ve Ebu Davud 'un rivayetlerine göre de Resulullah (a.s) çoğunlukla şu şekilde yemin ederdi:

"Hayır. Kalpleri değiştirene yemin olsun." (2)

Nesai'nin rivayetine göre ise ravi şöyle söylemiştir:

"Resulullah (a.s)'ın ettiği yemin şuydu:

"Hayır. Kalpleri değiştirene yemin olsun. " (3)

Yine bir başka rivayetine göre Resulullah (a.s)'ın yemini şuydu:

"Hayır. Kelpleri değiştirene yemin olsun." (4)

Bu sonuncu rivayette "değiştiren" anlamında "musarrıf" kelimesi kullanılmıştır. Öncekilerde ise "mukallib" kelimesi geçmekte idi.

١٥٩٦ــ رَوَى أَبُو دَاوُدَ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولِ

1595-Buhari (13/377) 97-Kitabu't Tevhid. 11-Yüce Allah'ın kalpleri değiştirdiği ve "Onların kalplerini ve gözlerini çeviririz" ayeti kerimesi ile ilgili bab.

1) Muvatta (4/480) 22-Kitabu'n Nuzur ve'l Eyman. 9-Yeminlerle ilgili genel bab.

2) Tirmizi (4/112) 21-Kitabu'n Nuzur ve'l Eyman. 12-Resulullah (a.s)'ın yeminlerinin nasıl olduğu hakkında gelen rivayetler babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, sahih olduğunu söylemiştir. Ebu Davud (3/225) Kitabu'l Eyman ve'n Nuzur. Resulullah (a.s)'ın yemininin nasıl olduğu hakkında gelen rivayetler babı.

3) Nesai (7/2) 35-Kitabu'l Eyman ve'n Nuzur. 1-Ahmed bin Süleyman'ın rivayeti babı.

4) Nesai, aynı yer.

اللَّهِ ﷺ : «إِذَا اجْتَهَدَ فِي الْيَمِينِ قَالَ: «وَالَّذِي نَفْسُ أَبِي الْقَاسِمِ بِيَدِهِ».

1596- Ebu Davud, Ebu Said Hudri (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) bir konuda kuvvetli bir şekilde yemin etme gereği duyduğunda şöyle söylerdi:

"Ebu Kasım'ın canı elinde olana yemin olsun ki!"

١٥٩٧ــ رَوَى ابْنُ مَاجَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَتْ يَمِينُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ : «لاَ وَاسْتَغْفِرُ اللَّهَ».

1597- İbni Mace, Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s)'ın yemini şöyleydi:

"Hayır. Allah'tan mağfiret dilerim."

Bu örnekle Resulullah (a.s) bize, bir şey yemin olmadan önce yeminin şeklini kuvvetlendirmek (tekid etmek) gerektiğini öğretmektedir.

Yeminin belli bir mekanı olur mu?

١٥٩٨ــ رَوَى مَالِكٌ عَنْ أَبِي غَطَفَانَ بْنِ طَرِيفٍ الْمُرِّي قَالَ: اخْتَصَمَ زَيْدُ ابْنُ ثَابِتٍ وَابْنُ مُطِيعٍ إِلَى مَرْوَانَ وَهُوَ أَمِيرُ الْمَدِينَةِ فِي دَارٍ كَانَتْ بَيْنَهُمَا، فَقَضَى مَرْوَانُ عَلَى زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ بِالْيَمِينِ عَلَى الْمِنْبَرِ، فَقَالَ زَيْدٌ: أُحْلِفُ لَهُ مَكَانِي هَذَا، فَقَالَ مَرْوَانُ: لاَ وَاللَّهِ، إِلاَّ عِنْدَ مَقَاطِعِ الْحُقُوقِ، فَجَعَلَ زَيْدٌ يَحْلِفُ أَنَّ حَقَّهُ لَحَقٌّ، وَأَبَى أَنْ يَحْلِفَ عَلَى الْمِنْبَرِ، فَجَعَلَ مَرْوَانُ يَعْجَبُ مِنْ ذَلِكَ.

1598- Malik, Gatafan bin Tarif Murri (r.a)'den rivayet etmiştir:

1596-Ebu Davud (3/226) Kitabu'l Eyman ve'n Nuzur. Resulullah (a.s)'ın yemininin nasıl olduğu hakkında gelen rivayetler babı. Bu hadis hasendir.

1597-İbni Mace (1/677) 11-Kitabu'l Keffaret. 1-Resulullah (a.s)'ın yemininin nasıl olduğu babı. İsnadı hasendir.

1598-Muvatta (2/728) 36-Kitabu'l Akdiye. 9-Minber üzerinde yemin konusunda gelen rivayetlerin geneli babı. İsnadı sahihtir. Bunun bir benzerini de Buhari (5/284) 52-Kitabu'ş Şehadet. 23-Kendisinden dava edilen kişinin gerektiğine yemin edece- ği babında rivayet etmiştir.

"Mervan'ın Medine emiri olduğu sırada, Zeyd bin Sabit ile İbni Muti' birbirlerinden şikayetçi olarak onun huzuruna çıktılar. Mervan'ın yeri de ikisinin evlerinin arasındaydı. Mervan, Zeyd bin Sabit'in minberde (Mescidi Nebevi minberinin üstünde) yemin etmesi üzere hüküm verdi. Zeyd bin Sabit: "Şu bulunduğum yerde yemin ederim" dedi. Mervan da: "Hayır vallahi, aksi halde adli kararların verildiği yerde yemin edeceksin" diye söyledi. Zeyd de, (burada) kendisinin haklı olduğu üzere yemin etti ama minberin üstünde yemin etmekten kaçındı. Mervan da onun bu yerde yemin etmemesine hayret etti."

Yeminlerle hakların gasbedilmesinin tehlikesi, delil ortaya atmanın ise inkar eden tarafın üzerine olduğu:

١٥٩٩ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ الْبَرْصَاءِ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ وَهُوَ يَمْشِي بَيْنَ جَمْرَتَيْنِ مِنَ الْجِمَارِ وَهُوَ يَقُولُ: «مَنْ أَخَذَ شَيْئًا مِنْ مَالِ امْرِىءٍ مُسْلِمٍ بِيَمِينٍ فَاجِرَةٍ فَلْيَتَبَوَّأْ بَيْتًا فِي النَّارِ».

1599- Taberani, Haris bin Bersa (r.a)'nın şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"Ben Resulullah (a.s)'ın cemrelerden (şeytan taşlama yerlerinden) ikisi arasında yürürken şöyle söylediğini duydum:

"Kim haksız bir yemin yoluyla müslüman kardeşinin bir şeyini gasbederse, ateşten bir eve hazırlansın."

١٦٠٠ــ رَوَى الطَّبَرَانِيُّ عَنْ أَبِي رُهْمٍ السَّمْعِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ مِنْ أَسْرَقِ السُّرَّاقِ مَنْ يَسْرُقُ لِسَانَ الْأَمِيرِ، وَإِنَّ مِنْ أَعْظَمِ الْخَطَايَا مَنِ اقْتَطَعَ مَالَ امْرِىءٍ مُسْلِمٍ بِغَيْرِ حَقٍّ، وَإِنَّ مِنَ الْحَسَنَاتِ عِيَادَةَ الْمَرِيضِ، وَإِنَّ مِنْ تَمَامِ عِيَادَتِهِ أَنْ تَضَعَ يَدَكَ عَلَيْهِ وَتَسْأَلَهُ كَيْفَ هُوَ، وَإِنَّ مِنْ أَفْضَلِ الشَّفَاعَاتِ أَنْ تَشْفَعَ بَيْنَ اثْنَيْنِ فِي نِكَاحٍ حَتَّى تَجْمَعَ بَيْنَهُمَا، وَإِنَّ مِنْ لِبْسَةِ الْأَنْبِيَاءِ قَبْلِي السَّرَاوِيلَ وَإِنَّ مِمَّا يُسْتَجَابُ عِنْدَهُ الدُّعَاءُ الْعُطَاسُ».

1600- Taberani, Ebu Ruhm Sam'i (r.a)'den şu şekilde rivayet etmiştir:

1599-Mu'cemu'l Kebir (3/256) Mecmau'z Zevaid (4/181) Müellif: "Bunu Taberani, Kebir'de rivayet etmiştir. Ravileri, Sahih'te isimleri bulunan ravilerdir" demiştir.

1600-Mecmau'z Zevaid (4/181) Müellif: "Bunu Taberani Kebir'de rivayet etmiştir. Ravileri sikadırlar. Bazıları hakkında bir takım şeyler söylenmiştir. Ancak bu söylentiler, onların zayıf olduklarını göstermez" demiştir.

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Hırsızlıkların en fenası, emirin (yöneticinin) dili ile olan hırsızlıktır. Hataların en büyüğü de bir müslümanın malını haksız yere gasbetmektir. Hasta ziyareti iyiliklerdendir. Elini hastanın üzerine koyarak nasıl olduğunu sorman, hasta ziyaretinin kemalindendir. Aracılıkların en güzel olanı nikah konusunda iki kişi arasında aracılık ederek onları birleştirmendir. Şalvar benden önceki peygamberlerin giysileridir. Kabul edilecek dualardan birisi aksırma sırasında yapılan duadır."

١٦٠١ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «مَنْ حَلَفَ عَلَى مَالِ امْرِىءٍ مُسْلِمٍ بِغَيْرِ حَقِّهِ لَقِيَ اللَّهَ وَهُوَ عَلَيْهِ غَضْبَانُ» قَالَ عَبْدُاللَّهِ: ثُمَّ قَرَأَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِصْدَاقَهُ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلاً ...﴾ إِلَى آخِرِ الآيَةِ.

1601- Buhari, Abdullah bin Mes'ud (r.a)'dan rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kim bir müslümanın malını haksız olarak gasbetmek üzere yemin ederse, Allahu Teala'nın huzuruna, onun kendisine kızgın (gadaplı) olduğu bir halde çıkar." Abdullah şöyle söyledi:

"Daha sonra Resulullah (a.s) bize, Kur'an-ı Kerim'den kendi sözünü doğrulayan şu ayeti kerimeyi okudu:

"Allah'ın ahdini ve yeminlerini az bir değere değişenlerin, işte onların ahirette bir payları yoktur. Allah onlara kıyamet günü hitab etmeyecek, onlara bakmayacak, onları temize çıkarmayacaktır. Elem verici azap da onlar içindir." (1)

Anlam itibariyle aynı olan bir rivayette şöyle bir fazlalığa yer verilmiştir:

"O sırada Eş'as bin Kays Kindi içeri girdi ve "Ebu Abdurrahman size ne konuşuyordu" diye sordu. Biz: "Şöyle şöyle" dedik. Eş'as bunun üzerine şöyle söyledi:

"Ebu Abdurrahman doğru söylemiş. Benim bir adamla bir kuyu konusunda

---

1601-Buhari (13/423) 97-Kitabu't Tevhid. 24-Yüce Allah'ın: "O gün, bazı yüzler parlaktır. Rabb'lerine bakmaktadırlar" sözü ile ilgili bab.

1) Ali İmran Suresi: 77

meselem vardı. Birlikte konuyu Resulullah (a.s)'a arzettik. Resulullah (a.s) da: "Ya sen iki şahit getireceksin veya o yemin edecek" diye buyurdu. Ben: "Öyleyse o yemin eder ve bundan hiç çekinmez" dedim. Bunun üzerine Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kim adli bir yeminde bulunarak onunla bir müslümanın malını haksız yere gasbederse, yüce Allah'ın huzuruna O'nun kendisine gadablı (kızgın) olduğu bir halde çıkar." Bu konuda şu ayeti kerime indi:

"Allah'ın ahdini ve yeminlerini az bir değere değişenlerin, işte onların ahirette bir payları yoktur." (1)

١٦٠٢ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ عِيَاضِ بْنِ خَالِدٍ قَالَ: رَأَيْتُ رَجُلَيْنِ يَخْتَصِمَانِ عِنْدَ مَعْقِلِ بْنِ يَسَارٍ. فَقَالَ مَعْقِلُ بْنُ يَسَارٍ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «مَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ لِيَقْتَطِعَ بِهَا مَالَ رَجُلٍ لَقِيَ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى وَهُوَ عَلَيْهِ غَضْبَانُ».

1602- Ahmed, Iyad bin Halid (r.a)'in şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

"İki adamın birbirlerinden şikayet için Ma'kıl bin Yesar'ın yanına gittiklerini gördüm. Ma'kıl bin Yesar şöyle söyledi: " Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kim birinin malını gasbetmek için bir yemin ederse, yüce Allah'ın huzuruna O'nun kendisine gadablı (kızgın) olduğu bir halde çıkar."

١٦٠٣ــ رَوَى أَبُو دَاوُدَ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : «مَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ مَصْبُورَةٍ كَاذِبًا، فَلْيَتَبَوَّأْ بِوَجْهِهِ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ».

1603- Ebu Davud, İmran bin Husayn (r.a)'dan rivayet etmiştir:

1602-Ahmed (1/426) Mecmau'z Zevaid (4/179) Müellif: "Ahmed'in ravileri sikadırlar" demiştir.

1603-Ebu Davud (3/220) Kitabu'l Eymen ve'n Nuzur. 1-Yalan yere edilen yeminlerin günahlarının büyük olduğu babı. İsnadı sahihtir.

1) Buhari (8/213) 65-Kitabu't Tefsir. 3-Yüce Allah'ın: "Allah'ın ahdini ve yeminlerini az bir değere değişenlerin işte onların ahirette bir payları yoktur" sözü ile ilgili bab. Müslim (1/123) Kitabu'l İman. 61-Haksız bir yemin ile bir müslümanın hakkını gasbedenin cehenneme gideceği hakkındaki tehditler babı. Ebu Davud (3/220) Kitabu'l Eyman ve'n Nuzur. 2-Bir başkasına ait malın gasbedilmesi için yemin edilmesi babı. Tirmizi (3/625) 13-Kitabu'l Ahkam. 12-Delil göstermenin dava eden, yeminin ise kendisinden dava edilen tarafın üzerine olduğu babı. Tirmizi, bu hadisin hasen, sahih olduğunu söylemiştir.

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kim bir yargı işlemi ile ilgili olarak yalan yere yemin ederse, yüzünü cehennemden varacağı yere hazırlasın."

Bir Açıklama

İbnu'l Esir şöyle söylemiştir:

"(Bizim "adli yemin" ve "yargı ile ilgili yemin" olarak tercüme ettiğimiz) "Yemini Masbure" ibaresindeki "masbure" kelimesi, "sabira" kökünden türemedir. Bu kelime ise kapatma, hapis anlamına gelir. "Filanca sabren öldürüldü" denilirse, onun hapsedilerek ve zor durumda bırakılarak öldürülmüş olduğu anlamı kastedilir.

"Yemini Sabr" ise hakimin davalı tarafı yemin etmeye zorlaması veya yemin edip bunun gereğini yerine getirinceye kadar tutmasıdır. "Yemini Masbure": Kişinin adli yargı gereğince etmek zorunda olduğu yemindir. Yemini Masbure hakkında şöyle denilmiştir:

Burada tutulan, gerçekte bizzat yemin edecek kişi olmakla birlikte, onun yemin yüzünden tutulması sebebiyle "masbure" sıfatı, yemin hakkında kullanılmaktadır. Bu sıfatın yemin hakkında kullanılması ise mecazi anlamda ve ifadenin geniş anlamlı olması dolayısıyladır."

١٦٠٤ــ رَوَى أَحْمَدُ عَنْ عَدِيِّ بْنِ عُمَيْرَةَ قَالَ: خَاصَمَ رَجُلٌ مِنْ كِنْدَةَ يُقَالُ لَهُ امْرُؤُ الْقَيْسِ بْنُ عَابِسٍ رَجُلاً مِنْ حَضْرَمَوْتَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَضَى عَلَى الْحَضْرَمِيِّ بِالْبَيِّنَةِ فَلَمْ يَكُنْ لَهُ بَيِّنَةٌ فَقَضَى عَلَى امْرِىءِ الْقَيْسِ بِالْيَمِينِ. فَقَالَ الْحَضْرَمِيُّ: أَمْكَنَتْهُ مِنَ الْيَمِينِ يَا رَسُولَ اللَّهِ ذَهَبَتْ وَاللَّهِ ــ أَوْ وَرَبِّ الْكَعْبَةِ ــ أَرْضِي فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ : «مَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ كَاذِبَةٍ لِيَقْتَطِعَ بِهَا مَالَ أَحَدٍ لَقِيَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ وَهُوَ عَلَيْهِ غَضْبَانُ» . قَالَ رَجَاءُ: وَتَلاَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلاً﴾ فَقَالَ امْرُؤُ الْقَيْسِ: مَاذَا لِمَنْ تَرَكَهَا يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «الْجَنَّةُ» قَالَ: فَأُشْهِدُكَ أَنِّي قَدْ تَرَكْتُهَا لَهُ كُلَّهَا.

1604- Ahmed, Adiyy bin Umre (r.a)'nin şöyle söylediğini rivayet etmiştir:

1604-Ahmed (4/191) Mu'cemu'l Kebir (17/108) Mecmau'z Zevaid (4/178) Müellif: "Bunu Ahmed ve Kebir'de Taberani rivayet etmiştir. Her ikisinin de ravileri sikadırlar" demiştir.

"Kinde'den adına İmru'u'l Kays bin Abis denilen bir adam, Hadramevtli bir adamı Resulullah (a.s)'a şikayet etti. Hadramevtlinin delil göstermesi istendi ama adam delil gösteremedi. İmru'u'l Kays'ın da yemin etmesi istendi. Bunun üzerine Hadramevtli:

"Ey Allah'ın Resulü! Ona yemin imkanı verdiysen, Allah'a yemin olsun -veya Kabe'nin Rabb'ine yemin olsun ki- hak ona gitti demektir" dedi. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Kim bir kimsenin malını haksız olarak gasbetmek üzere yemin ederse, yüce Allah'ın huzuruna, onun kendisine gadablı olduğu bir halde çıkar."

Reca şöyle söylemiştir:

"Resulullah (a.s) bu sırada şu ayeti kerimeyi okudu:

"Allah'ın ahdini ve yeminlerini az bir değere değişenlerin, işte onların ahirette bir payları yoktur." (1)

Bu kez İmr'u'ul Kays: "Bunu (yani yemin yoluyla başkasının malını alma işini) bırakana ne vardır, ey Allah'ın Resulü?" diye sordu. Resululah (a.s) da: "Cennet" diye buyurdu. Bunun üzerine İmru'u'l Kays: "Öyleysa, seni şahid tutuyorum ki, tartışmalı şeyin tamamını bu adama bırakıyorum" dedi."

١٦٠٥ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ وَائِلِ بْنِ حَجَرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ مِنْ حَضْرَمَوْتَ، وَرَجُلٌ مِنْ كِنْدَةَ، إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ : فَقَالَ الْحَضْرَمِيُّ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ هَذَا قَدْ غَلَبَنِي عَلَى أَرْضٍ كَانَتْ لأَبِي، فَقَالَ الْكِنْدِيُّ: هِيَ أَرْضِي فِي يَدِي، أَزْرَعُهَا، لَيْسَ لَهُ فِيهَا حَقٌّ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ لِلْحَضْرَمِيِّ: «أَلَكَ بَيِّنَةٌ؟» قَالَ: لاَ، قَالَ: «فَلَكَ يَمِينُهُ» ، قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ الرَّجُلَ فَاجِرٌ لاَيُبَالِي عَلَى مَا حَلَفَ عَلَيْهِ، وَلَيْسَ يَتَوَرَّعُ عَنْ شَيْءٍ، فَقَالَ: «لَيْسَ لَكَ مِنْهُ إِلاَّ ذَلِكَ» فَانْطَلَقَ لِيَحْلِفَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَمَّا أَدْبَرَ: «أَمَّا لَئِنْ حَلَفَ عَلَى مَالِهِ لِيَأْكُلَهُ ظُلْمًا: لَيَلْقَيَنَّ اللَّهَ وَهُوَ عَنْهُ مُعْرِضٌ».

1605- Müslim, Vail bin Hacer (r.a)'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s)'ın yanına Hadramevt'ten ve Kinde'den birer adam geldi. Hadramevtli: "Ey Allah'ın Resulü! Bu adam babama ait bir araziyi elimden

---

1605-Müslim (1/123) 1-Kitabu'l İman. 61-Haksız bir yemin ile bir müslümanın hakkını gasbedenin cehenneme gideceği yolundaki tehditler babı.

1) Ali İmran Suresi: 77

aldı." dedi. Kindeli de: "Orası benim elimde olan bir arazidir. Ekip biçiyorum. Onun bu arazi üzerinde herhangi bir hakkı yoktur" diye söyledi. Bunun üzerine Resulullah (a.s), Hadramevtli'ye: "Gösterecek bir delilin var mı?" diye sordu. Adam: "Hayır" dedi. Resulullah (a.s) da: "O zaman, bu adamın yeminini kabul edeceksin" diye buyurdu. Hadramevtli:

"Ey Allah'ın Resulü! Bu günahların içinde yüzen (facir) bir adamdır. Ne konuda yemin ettiğine bakmaz. Hiç bir şeyden de çekinmez" dedi. Resulullah (a.s): "Ona karşı bunun dışında esas gösterebileceğin bir şeyin yok" diye buyurdu. Daha sonra Kinde'li yemin etmek istedi. Adam sırtını döndüğü sırada Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Eğer o malı haksız yere yemek için yemin ederse, Allahu Teala'nın huzuruna, onun kendisine gadablı olduğu bir halde çıkar."

Bir başka rivayette bildirildiğine göre de ravi şöyle söylemiştir:

"Resulullah (a.s)'ın yanında bulunuyordum. O sırada bir arazi konusunda aralarında davaları olan iki adam Resulullah (a.s)'ın huzuruna geldi. Adamlardan birisi: "Ey Allah'ın Resulü! Bu adam cahiliye döneminde benim arazimi elimden aldı" diye söyledi. Bunu söyleyen İmru'u'l Kays bin Abis Kindi idi. Davalısı da Rabi'a bin 'Ibdan'dı. Resulullah (a.s) dava eden şahsa: "Delilin var mı?" diye sordu. Adam: "Herhangi bir delilim yok" dedi. Resulullah (a.s) da: "Öyleyse onun yeminini esas alacağız" diye buyurdu. Bunun üzerine davacı: "Öyleysa araziyi alır" dedi. Resulullah (a.s) da: "Senin bunun dışında esas gösterebileceğin bir şeyin yok" diye buyurdu. Adam yemin etmeye kalktığında Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kim bir araziyi haksız yere gasbederse, yüce Allah'ın huzuruna, kendisine engel olan gadablı bir halde çıkar." (1)

١٦٠٦ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لَوْ يُعْطَى النَّاسُ بِدَعَاوِيهِمْ ادَّعَى قَوْمٌ دِمَاءَ رِجَالٍ وَأَمْوَالَهُمْ، وَلَكِنَّ الْيَمِينَ عَلَى الْمُدَّعَى عَلَيْهِ».

1606- Müslim, İbni Abbas (r.a)'tan rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Eğer insanlara dava açmakla istedikleri verilseydi, bir takım kimseler baş-

1606-Müslim (3/1336) 30-Kitabu'l Akdiye. 1-Yeminin kendisinden dava edilen taraf üzerine olduğu babı. İbni Mace (2/778) 13-Kitabu'l Ahkam. 7-Delilin dava eden, yeminin ise kendisinden dava edilen taraf üzerine olduğu babı.

1) Müslim, aynı yer.

kaları hakkında kan akıtmakta ve mal gasbı davaları açarlardı. Ancak yemin davalının üzerinedir."

Müslim ve Buhari'nin rivayetlerine göre de Resulullah (a.s) yemin etmeyi davalı taraftan istemiştir. (1)

Buhari'nin bir rivayetine göre iki kadın, bir evin odasında dikiş yapıyorlardı. Kadınlardan biri avucunun içine cımbız batmış olarak dışarı çıktı ve bundan dolayı diğerini şikayet etti. Bu dava İbni Abbas (r.a)'a götürüldü. İbni Abbas (r.a) da şöyle söyledi:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Eğer insanlara dava ettikleri şeyler verilseydi, kanları ve malları giderdi." Kadına bu husus hatırlatıldı ve yüce Allah'ın şu ayeti kerimesi okundu:

"Allah'ın ahdini ve yeminlerinizi az bir değere değişenlerin, işte onların ahirette bir payları yoktur." (2)

Sonra yeniden hatırlatmada bulunuldu ve kadın gerçeği itiraf etti. Daha sonra İbni Abbas (r.a) şöyle söyledi:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Yemin, kendisinden dava edilen kişinin üzerinedir." (3)

١٦٠٧ــ رَوَى مُسْلِمٌ عَنْ إِيَاسِ بْنِ ثَعْلَبَةَ الْحَارِثِيِّ ــ وَهُوَ أَبُو أُمَامَةَ ــ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «مَنِ اقْتَطَعَ حَقَّ امْرِئٍ مُسْلِمٍ بِيَمِينِهِ، حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ، وَأَوْجَبَ لَهُ النَّارَ» قَالُوا: وَإِنْ كَانَ شَيْئًا يَسِيرًا؟ قَالَ: «وَإِنْ كَانَ قَضِيبًا مِنْ أَرَاكٍ».

1607- Müslim, İyas bin Sa'lebe Harisi -ki bu Ebu Umame (r.a)'dir- 'den rivayet etmiştir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"Kim müslüman birinin hakkını yemin ile gasbederse, Allah ona cenneti ha-

---

1607-Müslim (1/122) 1-Kitabu'l İman. 61-Haksız bir yemin ile bir müslümanın hakkını gasbedenin cehenneme gideceği yolundaki tehditler babı. Müslim (8/246) 49-Kitabu Adabi'l Kudat. 30-Az ve çok mal üzerinde hüküm verilmesi babı.

1) Müslim, aynı yer. Buhari (8/212) 65-Kitabu't Tefsir. 3-Ali İmran Suresi. 3-"Allah'ın ahdini ve yeminlerini az bir değere değişenlerin, işte onların ahirette bir payları yoktur" ayeti kerimesi ile ilgili bab.

2) Ali İmran Suresi: 77

3) Buhari (8/213) Aynı yer.

ram kılar ve onu cehenneme düşürür. (Ona cehennemi vacib eyler)"

Oradakiler: "Gasbettiği şey basit bir şeyse?" diye sordular. Resulullah (a.s) da şöyle buyurdu:

"Erak ağacından bir çomak olsa bile."

Muvatta'daki rivayette de şöyle denilmektedir:

"Erak ağacından bir çomak olsa bile, erak ağacından bir çomak olsa bile, erak ağacından bir çomak olsa bile."

Resulullah (a.s)'ın bu sözü üç kere tekrar ettiği bildirilmektedir. (1)

١٦٠٨ــ رَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «رَأَى عِيسَى رَجُلاً يَسْرِقُ، فَقَالَ لَهُ: أَسَرَقْتَ؟ قَالَ: كَلاَّ وَالَّذِي لاَإِلَهَ إِلاَّ هُوَ، فَقَالَ عِيسَى: آمَنْتُ بِاللَّهِ، وَكَذَّبْتُ عَيْنِي».

1608- Buhari ve Müslim, Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet etmişlerdir:

"Resulullah (a.s) şöyle buyurdu:

"İsa (a.s) bir adamı bir şey çalarken gördü. Adama: "Sen çaldın mı?" diye sordu. Adam: "Kendinden başka ilah olmayana yemin olsun ki, hayır" diye cevap verdi. Bunun üzerine İsa (a.s):

"Allah'a inandım ve gözümü yalanladım" dedi."

Kesinleşmiş yeminlerin keffareti:

١٦٠٩ــ رَوَى مَالِكٌ عَنْ نَافِعٍ مَوْلَى ابْنِ عُمَرَ، أَنَّ عَبْدَاللَّهِ بْنَ عُمَرَ كَانَ يَقُولُ: مَنْ حَلَفَ بِيَمِينٍ فَوَكَّدَهَا، ثُمَّ حَنِثَ، فَعَلَيْهِ عِتْقُ رَقَبَةٍ، أَوْ كِسْوَةُ عَشَرَةِ مَسَاكِينَ، وَمَنْ حَلَفَ بِيَمِينٍ فَلَمْ يُؤَكِّدْهَا، ثُمَّ حَنِثَ، فَعَلَيْهِ إِطْعَامُ عَشَرَةِ مَسَاكِينَ، لِكُلِّ مِسْكِينٍ مُدٌّ مِنْ حِنْطَةٍ، فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلاَثَةِ أَيَّامٍ.

1608-Buhari (6/478) 60-Kitabu Ehadisi'l Enbiya. 48-Yüce Allah'ın: "Kitap'ta Meryem'i de an..." (Meryem Suresi: 16) sözü ile ilgili bab. Müslim (4/1838) 43-Kitabu'l Fedail. 40-Hz. İsa (a.s)'nın faziletleri babı.

1) Muvatta (2/727) 36-Kitabu'l Akdiye. 8-Resulullah (a.s)'ın minberi üzerinde yemin edilmesi konusunda gelen rivayetler babı.

1609- Malik, Abdullah bin Ömer (r.a)'in mevlası (azatlısı) Nafi'den rivayet etmiştir:

"Abdullah bin Ömer (r.a) şöyle söylerdi:

"Kim bir konuda yemin eder ve onu kesinleştirirse, sonra da bu yemini bozarsa bir köle azad etmesi veya on fakiri giydirmesi gerekir. Kim de bir konuda yemin eder, ancak kesinleştirmezse sonra da bu yeminini bozarsa, on fakiri doyurması gerekir. Her bir fakire bir mudd buğday vermelidir. Buna güç yetiremeyenin ise üç gün oruç tutması gerekir."

Bir başka rivayette bildirildiğine göre, Abdullah bin Ömer (r.a) yemininden dolayı keffaret eda ederken on fakiri doyurur ve her bir fakire bir mudd buğday verirdi. Yeminini kesinleştirmiş olduğu zamanlarda da çoğunlukla güzel, seçkin cariyeler azad ederdi. (1)

Bu şekilde kesinleştirilmiş yemin ve kesinleştirilmemiş yemin ayrımı Abdullah bin Ömer (r.a)'e ait bir ayrımdır. Diğer fıkıhçılar böyle bir ayrım yapmamışlardır. Onlara göre geçerlilik kazanmış yeminlerin tümünün keffareti birdir. Bu ise yüce Allah'ın şu ayeti kerimesinde işaret ettiği yeminlerdir:

"Allah size rastgele yeminlerinizden dolayı değil, bile bile ettiğiniz yeminlerden ötürü hesap sorar." (2)

DERSLER VE ÖĞÜTLER

Hanefilere ve Malikilere göre kişi kasıtlı olarak da olsa, sehven de olsa, hata ile de olsa, uykuda da olsa, aklını kaybettiğinden dolayı da olsa, zorlanarak da olsa yeminini bozduğunda keffaret gerekir.

Bir kimse, belli bir vakitte görmek üzere yemin etse, sonra bu ihtiyacı belirlediği vakitten önce görse, Hanefilere ve Hanbelilere göre yeminini bozmuş olmaz.

Yüce Allah'ın, yemin konusuyla ilgili sıfatları üç gurupta ele alınır:

Birincisi: İnsanların yalnızca yüce Allah'ı vasfetmek amacıyla kullandıkları, geleneksel olarak birbirlerini vasfetmede kullanmadıkları sıfatlar. *"Allah'ın izzetine yemin olsun", "Allah'ın azametine (yüceliğine) yemin olsun"* denilmesi böy-

---

1609-Muvatta (2/479) 22-Kitabu'n Nuzur ve'l Eyman. 8-Yemin keffareti konusunda nelerin yapılabileceği babı. İsnadı sahihtir.

1) Muvatta, aynı yer.

2) Maide Suresi: 89

***Bir müdd:** İki retl veya 1,33 retl eder. Yahut normal bir insanın bir büyük avucu dolusudur.*

ledir.

İkincisi: Allahu Teala'yı vasfetmek için kullanıldığı gibi, başkaları hakkında da da kullanılabilen sıfatlar. *"Kudret, irade, istek (meşi'et)"* sıfatları böyledir. Birinci guruba giren sıfatlar üzerine yemin edileceği gibi, Allahu Teala'ya nisbet edilmesi durumunda (yani *"Allah'ın kudretine yemin olsun"* denilerek) bu sıfatlar üzerine de yemin edilebilir.

Üçüncüsü: Hem yüce Allah'ın vasfedilmesinde hem de başka varlıklar için kullanılabilecek ancak kendisi ile birden fazla anlamın kastedilmesi ihtimali olan sıfatlar. Mesela *"Allah'ın ilmi"* denildiğinde bununla hem Allah'ın ilim sıfatı, hem de bilinen şeyler (yüce Allah'ın ilmi dahiline giren her şey) kastedilebilir. Yemin edenin ilim ile bilineni, kudret ile kendisine güç yetirilen şeyi kasdettiği gibi durumlar dışında, bu gibi sıfatlar üzerine yemin edilmesi geçerli yemin sayılır. Bu konuda Şafiiler ve Hanbeliler bu yönde görüş beyan etmişlerdir. Hanefiler ise bu tür sıfatlar üzerine yemin edilmesi ile önceki yemin şekilleri arasında bir fark görmemişlerdir. Çünkü Hanefilere göre bu konuda yaygın olan duruma bakılır. Yüce Allah'ın sıfatları üzerine yemin edilmesi, yaygın bir şekilde vuku bulduğu sürece, bu sıfatlardan hangisi üzerine yemin edilse mutlak anlamda yemin kabul edilir.

Bir kimse *"Allah'a ahdim olsun"* derse, bu söz Malikilere ve Hanbelilere göre yemin sayılır. Şafiilerin zayıf olan görüşlerine göre de yemin sayılmaktadır. Ancak Şafiilerin tercihe şayan görülen (ercah olan) görüşleri bu sözü söyleyen kişi yemin niyeti taşımadığı sürece, bu sözün yemin sayılamayacağı yönündedir.

Bir kimse *"Allah'ın yüzüne (vechine) yemin olsun"* derse, bu söz yemin olur.

Bir kimse eğer Mushaf ve Kur'an-ı Kerim üzerine yemin ederse Malikilere, Şafiilere ve Hanbelilere göre bu yemin olarak kabul edilir. Hanefiler arasında ise bu konuda görüş ayrılığı bulunmaktadır. İlk dönem Hanefi alimleri bunun yemin sayılmayacağı üzerinde görüş birliği etmişlerdir. Şafiiler, Malikiler ve Hanbeliler Kur'an-ı Kerim üzerine yemin edilmesini geçerli saymakla birlikte, yemin edenin bu yemin ile hutbe, namaz, mushafın kağıtları, cildi, süslemeleri gibi şeyleri kasdetmesi durumunu bundan müstesna tutmuşlar ve o zaman bunun yemin sayılamayacağını bildirmişlerdir. Çünkü Kur'an-ı Kerim, Allah'ın kelamıdır (sözüdür); dolayısıyla onun üzerine yemin edilmesi, Allah'ın sıfatlarından biri üzerine yemin edilmesi gibi sayılır.

Yüce Allah'ın hakkı üzere yemin edilmesi, Malikilere, Hanbelilere ve Şafiilerin kuvvetli olan (esahh olan) görüşlerine göre geçerli yemin sayılır. Ancak en uygun olan, Hakk üzere yemin edilmesidir. Çünkü Hakk kelimesi yüce Allah'ın isimlerinden biridir. Hanefiler Allah'ın hakkı üzerine yeminin geçerli sayılıp

sayılamayacağı üzerinde görüş ayrılığına düşmüşlerdir. Ebu Hanife, İmam Muhammed ve bir rivayete göre Ebu Yusuf bunun yemin sayılamayacağını bildirmiştir.

"Allah'ın hayatı üzere yemin olsun (le'amru'llahi)" denilirse, ilim adamlarının çoğunluğunun görüşlerine göre bu, keffareti gerektirecek bir yemin olur. Şafii'ye göre ise yemin niyeti taşınması durumunda yemin olur, aksi halde yemin olmaz.

İSLAM AKAİDİ BÖLÜMÜNÜN SONUCU

İslam, akli araştırma ve ilmi incelemeye hak ettiği yeri vermiştir. Bir müslümanın da ayeti kerime ve hadisi şerif metinlerini (nasları) incelerken bunların akla ve ilme ters düşmeyeceği konusunda kalbi gayet rahat olur. Nasların incelenmesi konusunda gözetilmesi gereken edep kurallarına uyarak akli bir kavrayış, dikkatli bir anlayış ve ilmi tedkik ruhu ile İslami ilimleri inceleyen bir kimse, sağlıklı sonuca ulaşır. Böyle biri, ilimde rüsuh sahibi olanların anlayışlarına ulaşarak naslar karşısında tam bir teslimiyet göstermek suretiyle, onların sunduğu bilgiyi aynen almanın bir edep ölçüsü olduğunu anlar. Aynı şekilde bu naslara kalben bağlanmanın ve fiilen de bu nasların ortaya koyduğu hükümlere göre amel etmenin gerekliliğini kavrar.

İnsanın, yüce Allah'ın semi' (duyucu) olduğunu bilmesi ona, Allah'ın kendisini duyduğu şuurunu kazandırır. Hiçbir şeyin yüce Allah'ın benzeri olmadığını bilmesi, Allahu Teala'nın zatının özelliği hakkında aklına gelen bütün fikirlerden O'nun münezzeh olduğunu anlamasını gerektirir. Yüce Allah'ın her gecenin son üçte birinde, dünya semasına indiğini bilmesi, bu vakitte bolca dua ve istiğfar etmesini ve teheccüd namazı kılmasını gerektirir.

Peygamberleri tanıması ve onları kabul etmesi; onlara uymasını, melekleri tanıması; onlara karşı haya göstermesini, Kur'an-ı Kerim'i tanıması ise ona karşı huşu göstermesini, muhtevasından etkilenmesini, okurken ağlamasını ve bildirdiği hükümlere uymasını gerektirir.

Sünneti tanıması; ona bağlanmasını ve onu kendisi için yol edinmesini gerektirir. Bu durumda sünnet naslarını (hadisi şerif metinlerini) teslimiyet içindeki bir akıl ve huşu içindeki bir kalp ile inceler. Böylelikle her nassa kendi hakkını verir ve ortaya koyduğu hükme göre değerlendirir.

Müslüman haya dünyasında dolaşan veya kendini akıl putlarının kulu haline getirerek rüya alemlerinde yüzen bir feylesof değildir. Müslüman sadece fikir dairesinin sınırları içinde de kalmaz. O, aklını, kalbini, şuurunu ve bedenini hep birlikte değerlendirir. Bütün bunlarla birlikte o, nasları tereddüt içindeki birinin anlayışı ile değil, bir mü'min anlayışı ile; katı kalpli, sertleşmiş birinin düşüncesi ile değil, tevazu ve huşu içindeki birinin düşüncesi ile değerlendirir.

Kullarının yüce Allah'a karşı yerine getirecekleri en büyük ibadet, O'nu bilmeleridir. Allahu Teala'nın hakkıyla bilinmesi de ancak yarattıklarının ve indirdiklerinin incelenmesi ile mümkün olur. Yarattıkları iki türlüdür: Görülenler ve görülmeyenler. Yüce Allah, Kitab'ı indirmiş ve sünnet ile de bir vahiy unsuru olarak Kitab'ı açıklayıcı bir nitelik kazandırmıştır. İşte ancak bütün bunların incelenmesi ile yüce Allah'ın hakkıyla bilinmesi mümkün olabilir.

Allahu Teala'yı Kitap ve sünnet vasıtasıyla tanıyan bir müslüman, naslara tam bir inançla ve koyduğu hükümler ister akaidle, ister ibadetle ve isterse yaşayış şekilleri ile ilgili olsun Allahu Teala'nın ilahi hükümleri karşısında tam bir teslimiyet gösterir.

Bu bölümde İslam akaidi ile ilgili ilkeleri genel itibariyle tanımış olduk. Bunu takib edecek olan bölümde (1) İslam'ın temel ibadetlerini tanıyacak ve bunlar hakkında bilgi sahibi olacağız. Onu takib eden iki bölümde ise İslam'ın, hayat meseleleri ve yaşayış tarzları ile ilgili olarak koyduğu hükümleri göreceğiz.

"El Esas Fi's Sünne"nin temel ibadetlerle ilgili üçüncü bölümünde sizlerle buluşmak istiyoruz.

Bu arada şunu ifade etmekte yarar var: İnanç, ancak ibadetlerle hayata geçirilebilir. Hayat ve yaşayışın dışa akseden şekli, kulluğun bir bütün olarak ortaya konmasıdır. Bu ise yaşayış tarzı ile ilgili hükümlerin bir bütün halinde uygulanmasıyla mümkündür.

Bunun yanısıra zikir ve düşüncenin, İslam'ın akıl ve kalple ilgili anahtarlarından iki anahtar olduğu bilinmelidir. Dolayısıyla müslüman bu iki işi (zikir, fikir ve düşünme) işini artırmalıdır. Prensiplerinde ilimde rüsuh sahibi olanları kendine dayanak edinmeli; taşkınlık edenleri, arzularına uyanları ve münakaşa düşkünlerini terketmelidir. Bu tavır, kişinin ayağının doğru yol (sırat-ı müstakim) üzere sabit kalmasını sağlayacak olan tavırdır.

Alemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun.

---

1) Bu eser, Said Havva'nın 'el Esas' serisinin üçüncü kitabıdır.

İÇİNDEKİLER

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KIYAMET VE ONDAN SONRA GELECEK OLAYLAR

Kıyamet ve ondan sonra gelecek olaylar 9

BİRİNCİ KISIM

Kıyamet ve ondan sonra gelecek olaylar 15

İKİNCİ KISIM

Birinci ve ikinci sur ve kıyamet günü 37
Konu ile ilgili Kur'ani naslar 41
Konu ile ilgili rivayetler 49
Birinci üflemeden sonra meydana gelecek bazı olaylar 59
Konu ile ilgili rivayetler 60
İkinci üflemeden sonra meydana gelecek olayların bazıları 63
Konu ile ilgili rivayetler 63

ÜÇÜNCÜ KISIM

Haşr 65
Konu ile ilgili Kur'ani naslar 71
Konu ile ilgili rivayetler 95

DÖRDÜNCÜ KISIM

Ahiret günündeki karşılıklı konuşmalar 127
Konu ile ilgili Kur'ani naslar 129

BEŞİNCİ KISIM

Mevkıf ve sonrası 149
Konu ile ilgili rivayetler 151

ALTINCI KISIM

Resulullah (a.s)'ın Havz-ı Kevseri 191
Konu ile ilgili rivayetler 194

YEDİNCİ KISIM

Hesap ve Mizan 213
Konu ile ilgili Kur'ani naslar 215
Konu ile ilgili rivayetler 220

SEKİZİNCİ KISIM

Sırat 241
Konu ile ilgili rivayetler 246

DOKUZUNCU KISIM

Şefaatler 253
Konu ile ilgili rivayetler 258

ONUNCU KISIM

Cennet ve cehennem 281
Kur'an-i Kerim'den ahiret manzaraları 287
Cehennemle ilgili rivayetler 322
Cennetliklerin durumları ile ilgili rivayetler 338
Cehennemden en son çıkacaklarla ilgili rivayetler 372
Ahirette yüce Allah'ın görülmesi 381

Konu ile ilgili rivayetler 386
Ölümün kesilmesi ile ilgili rivayetler 393
Cennet ve cehennem yaratılmıştır ve vardır 426
Mülkün sahibi olan Allah'ın şanı yücedir 433

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AKAİD'LE İLGİLİ DEĞİŞİK KONULAR

Akaid'le ilgili değişik konular 441

BİRİNCİ KISIM

Sihir, kehanet ve yıldız falı 447
Konu ile ilgili rivayetler 457
Sihir, kehanet ve falcılık 450

İKİNCİ KISIM

Yaratmanın yüce Allah'a değil de sebeplere dayandırılması 471
Konu ile ilgili rivayetler 475

ÜÇÜNCÜ KISIM

Tire, fal, uğursuzluk ve hastalığın geçmesi 481
Konu ile ilgili rivayetler 485

DÖRDÜNCÜ KISIM

Göz değmesi, muskalar ve rukye yapmak 491
Muskalar 521
Muska ile ilgili rivayetler 521
Rukyeler 526
Rukye ile ilgili rivayetler 527

BEŞİNCİ KISIM

Adak 551
Adağın hükmü nedir ve ne zaman yerine getirilir 557

Konu ile ilgili rivayetler 557
Adak konusunda fıkhi görüşler 559
Gücün yetmeyeceği konuda adakta bulunma 563
Adağın belirlenen yerde yerine getirilmesi 568
Ölmüş kişinin adağının yerine getirilmesi 571
Cahiliye dönemine ait adağın yerine getirilmesi 573
Adak için yemin keffareti 574
Konu ile ilgili rivayetler 576
Kurban bayramında oruç tutmak üzere adakta bulunmak 582
Mescid-i Aksa'da namaz kılmak üzere adakta bulunmak 583
Adak üzerine değişik konular 585

ALTINCI KISIM

Yemin 595
İlim adamlarının yemin üzerine görüşleri 604
Yeminle ilgili Kur'ani naslar 611
Allah'tan başkasının adına yemin etmek 612
Helaka götürücü yemin 624
Yeminde istisnanın yemini geçersiz kılması 626
Yeminden sonra hayırlı olanı seçme 630
Yeminle ilgili değişik konular 639
İslam Akaidi bölümünün sonucu 655
İçindekiler 659